BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 13414

Moreau Mss Paris

IOANNIS STOEFLERI IVSTINGENSIS MATHEMATICI ERVDITISSIMI, FACILÉQUE OMNIUM PRINCIPIS, IN PROCLI DIADOCHI, authoris grauissimi Sphæram mundi, omnibus numeris longè absolutissimus commentarius. Ante hac nunquam typis excusus.

AD EMPTOREM.

ACCIPE nunc tandem, studiose lector, Ioannis Stœfleri Iustingensis Sueui, in Proclum commentarium elegantissimum, studijs hactenus tuis desideratissimum tantoperéque ab eruditissimis etiam Germaniæ uiris, non sine summa ratione, toties à nobis efflagitatum. Siquidem in huncipsum, licet in speciem exiguum, uir doctissimus ille Matheseos, admirando & ferè incredibili quodam artificio congessit, quicquid uspiam apud bonos authores reuerendæ uetustatis, historiarumue, ac rerum planè reconditarum, adeoq; prædarę eruditionis existit, quibus omnibus quoquo modo uel tyronem artis huius instituere, uel summam etiam cuiusuis peritiam iuuare posset. Quòd si operi huic nostro faueris, propédiem in CLAV. Ptolemæi libros Geographicos uerè nobiles, iusta commentaria, eaque consumatissima, ut & omnia uiri huius sunt scripta, non cunctabimur exhibere. Tu interim ijs fruere ἀγαθῇ τύχῃ, conatumque uicissim nostrum, pro ingenuitate tua, sedulo adiuua. Vale. Ex ædibus Morhardinis nostris Tubingæ, Christianæ salutis an. M. D. XXXIIII.

SCHRADINVS LECTORI.

En hæc prima tibi celebris præcepta matheseis,
Mira tamen pariter Stœflerus hicce dedit.

37.290

CATALOGVS AVTHORVM QVORVM STOEFLERVS
uel teſtimonio utitur uel ſcripta prudenter interpretatur.

Abrachis
Abraham Auenare
Aelianus hiſtoriographus
Agatoſthenes
Abertus Magnus
Albategni
Albumaſar
Alexander philoſophus
Algazel philoſophus
Alkindus
Alkabitius
Almeon
Almanſor
Anatolius Alexandrinus
Alphraganus
Alphonſus
Alpharabius
Ambroſius
Ametus
Amphis comicus
Anaxagoras
Apollonius
Apuleius
Aratus
Ariſtoteles
Ariſtonicus
Arſatilis aſtronomus
Artemidorus
Auerrois
D. Auguſtinus
Auicenna
Auienius
A. Gellius
Auſonius
Azarchel
Baſſus poeta
Beda presbyter
Beroſus Chaldæus
Bion Boryſthenites
Boœtius
Cæſar Germanicus
Campanus
Caſſiodorus
Cato
Chael Iſrahelíticus
Chryſippus
Cicero
Claudianus poeta
Cleomedes
Columella
Cornelius Tacitus
Crates tragicus
Cyrillus
Democritus philoſophus
Demochates
Diodorus Siculus
Diogenes
Dionyſius abbas
Dionyſius Areopagita
Dioſcorides
Eratoſthenes
Euclides
Euenus
Euripides
Euſebius
Franciſcus Capuanus
Galeotus Narnienſis
Ganphredus
Gerlandus Lotharingus
Georgius Purbachius
D. Gregorius
Guido Bonati
Guilelmus author ratiõalis.
Hali Aben Ragel
Hali Heben Rhodan
Hermes
Hermannus contractus
Hermolaus Barbarus
Herodotus
D. Hieronymus
Hipparchus Niceus
Hippocrates
Hippias Eleus
Homerus
Hyginus
Hyſtrius
Ioachimus Vadianus
D. Ioannes Chryſoſtomus
Ioannes Damaſcenus
Ioannes de Sacro buſto
Ioannes Piſanus
Ioannes à monte regio
Iſidorus
Iulius Cæſar
Lactantius
L. Valla
Leonardus Camillus
Leonardus Piſaurenſis
Leopoldus filius ducatus
Linconienſis (Auſtriæ.
Lucanus poeta
Lucretius poeta
Ludouicus Cælius
Macrobius
M. Manilius
M. Venetus
M. Varro
Marſilius Ficinus
Martianus Capella
Marianus Scotus
Martianus
Martialis
Mercurius trimegiſtus
Meſalac
Metrodorus
Muſeus
Nicetes
Nicolaus Donis
Nicolaus Monachus
Nicolaus Lyra
Omnibonus
Oneſicritus
Onoſander Platonicus phi-
Origenes (loſophus.
Oroſius
Ouidius poeta
Paniaſtes
Paulus Oroſius
Pauſanias
Periandrus Rhodius
Petrus de Abano
Petrus Valla
Pherecydes
Philoſtratus
Pindarus poeta
Plato
Plinius
Polybius hiſtoriographus
Pompo. Mela.
Porphyrion
Poſidonius
Priſcianus
Probus grammaticus
Ptolemæus pheluſinus
Ptolemæus Claudius
Pythagoras
Ragiel
Raphael Volaterranus
Reinherus
Rufus Feſtus
Salomon aſtronomus
Scotus Seneca
Seruius grammaticus
Sypontinus
Solinus
Sophocles poeta
Statius poeta
Strabo Suetonius
Suidas Sulpitius
Tertullianus Thebit
Theodoſius Theophilus
Theophraſtus Theodectes
Thetel philoſophus
Thomas Aquinas
Thomas Linacrus
Tibullus
Valerius Maximus
Vegetius de re milita.
Victorinus Leonienſis
Victruuius Virgilius
Zeel aſtrologus

BIBL. Z.N. IM. OSSOLINSKICH

XVI. F. 13414

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO D. HVLDRICHO, DVCI VVIRtembergensi & Tekkensi, comiti Montisbelgardorum &c. studiorum Mecœnati ac domino pientissimo suo, Luitouichus Schradinus deditissimus. S. P. D.

PECTATA SANÈ A MAIORIBVS RATIONE receptum uidemus, princeps illustrissime, ut ij, qui seu studiorum suorum specimen, seu facinus egregium aliquod ædituri sunt, uigilanti animo semper optimum quemque regem, aut principem, optimatemue selectum habent, cuius authoritate arbitratuque id, quicquid fuerit operis, uel in lucem proferunt, uel alioqui animosiores in arenam descendunt. Haud ita dissimili studio, utinam & pari (quod & spero) successu, grauissimos M. Ioannis Stœfleri Iustingensis, in Procli sphæram commentarios, clarissimo tuo nomini ab authore ipso reuera iamtum dicatos, nuperè typis quàm emendatissimè excudendos, diligentissimorum quorundam commilitonum opera adiutus, curaui. Vt uel aliquo saltem indicio nostram, adeoq; publicam receptæ patriæ gestientem lætitiam commonstraremus. Neq; enim nunc parentis suauissimi, aut meij ipsius superioribus bellis accepti damni causam perorare instituí. Quamuis meo id iure quodammodo posse, mihi uidere uidear. Et iamnunc etiam omnia tecum patria iura pariter, uelut postliminio redijsse, atq; unà nobis donata esse, passim existiment omnes. Verũ id quicquid sit quæstionis, ab hac reipub. literariæ causa me non auocabit: quam omnibus modis primam esse debere, quis uel mediocriter eruditus neget? Neque item è regiõe, quòd è malis istis miserum extraxeris, atq; me in gratiam receperis, Immò & interfidos tuos clientes asciueris, prolixam nunc gratiarum actionem subtexere animus est, quæ maiore cum fœnore quandoq; prodibit. Interim tamen, generosissime princeps, eruditissima isthæc de re astronomica, uiri optimi commentaria, ea qua es humanitate, in tutelam accipere, lectitareq;, si quando uacauerit, non dedigneris. Puto enim, nequaquam Mathematicorum nomen laudatissimum apud te inuisum esse. Etiamsi non ignorem hodie permultos alioqui reperiri, qui nescio quo ducti spiritu, quum sese omnia scire arbitrentur, graui supercilio diuinam illam artem, quæ de astris nobis miro cũ ordine naturæ, tum efficacissimis experientiæ formulis, à maioribus, uelut per manus, tradita est, publicis clamoribus, ordine (ut opinantur) mouere, prorsusq; ceu Christianæ fidei aduersam explodere moliantur. Quasi uero, si hanc artem admittant, libertas Christiana consistere nequeat. Contrà uero, si prorsus eam circumducant, protinus omnia ineuitabili serie, adeoq; philosophico isthoc fato nobis accidere, præter etiam conatum, immò & contra preces orationesq; supplices, ad Deum Opti. Maxi. christiana pietate porrectas, conuinxerint. Sedenim sententia hæc theologicis hodieq; concertationibus, & (heu) maximo malo publico, uacat minimè. Attamen, si uerum fateri licet (habemus enim & nos, ut Apostolus ait, spiritum) nullus unquam Christianę religionis germanus sectator, quãtumuis conscientiosulus extiterit, tam præclaram artem ex hominum animis funditus extirpandam neq; duxit, nec fidei aduersam dixit. Præsertim qum undiq; scriptura, CHRistusq; adeò ipse, nonnulla indicia commemoret, quæ uirtute cœli, pulcherrimo illo & admirando Dei OPT. MAX. opere uel in aëre tenuissimo, & ad quemuis flatum elemento mutabili, certò euentura à nobis præ- 1. Corinth. 7.

sciantur. Nam aërem à seipso, tantis mutationum procellis inuolui, dicere stulti est, credere fatui, asserere dementis. Ni dixerit quispiam, non concessum nobis cœlum, tot innumerisque redimitum stellis, faciem tamen cœli solam, uel imperitos longo usu dijudicare posse, & ob id arte nulla uestigari. Atqui unum hoc uicissim, ex tam strenuis illis fidei assertoribus scíscitari lubet, quos nam sententiæ huius suæ authores habeant? Quandoquidem non aër aut humana ingenia cœlum, sed cœlum corpora terrena, aëremque permutet. Quòd si etiamnum frontem perfrixerint, eò rem rediisse uideo, ut omnino circumfusum aërem, omnium quæ mortalibus inimicè accidunt, causam tandem affirmare perdurent. Quum & iam non loquendi audaciam, sed iam solum popularem uulgique applausum, hac in re tam absurda seminanda, desiderent. Vides hic, generosissime princeps, ut unico saltem testimonio, cætera quæ in hanc egregiam scientiam æmuli comminiscuntur, expugnari possent. Quandoquidem si cœli nos faciem diiudicare certum sit, utique omnino eius rei scientiam existere necessarium est. Et ne longior sumatur oratio: quid efficatius aliquam unquam artem commendauit, quàm ubi artificiosam ratiocinationem, infallibili successu, conspicuoque experimento natura ubique firmat? Id quod præsertim hac in scientia usuuenire bonis omnibus est manifestum. Nec est, quod quis ilicò à me nunc uel insignis huius mathematicæ artis uberiorem usum, uel authorum catalogum expectare uelit. Hæc siquidem abundè satis tot tam præclara uolumina, tam multi instrumentorum certissimorum acerui, tam innumera uirorum facta fortissimè gesta, declarant. Et merito quis, profecto, mentem in me saniorem, si omnia persequi uelim, desideraret. Est tamen huius rei modus, intra quem homini Christiano, inter philosophandum cõsistendum, & ultrà, etiam in nostra ist hac arte progredi, religio sit. Veluti si quis perpetuam salutem, fideíue causam ex astris iamiam emetiatur: aut omnem DEI OPT. MAX. potentiam astris infusam contendat: Seu hominis animum ita illis subiectum, ut aduersus inclinationem cœlestem illam, nunquam ad uirtutem opusque perfectum aspirare queat. Et si quid est huiusmodi ineptiarum. Hoc enim loci, unicum Socratis responsum præ oculis habendum censeo. Quem, quum corporis habitus, multis uitiorũ laqueis irretitum ostenderet, ingenuè fassus est, Prauo quidem affectu sæpe se illectum esse, sed sapientia prudentiaque sedulò uicisse. I nunc æmule, & si qua in hanc artem habes, profer. Socrates astrorum incitamenta pertulit, immò uicit, IESV Christi gratiam nescíens. Actu nobis desperandum comminiscere, quibus insuper uictricem gratiam illam, tot sacramentorum præsentia infundit, unanimesque ecclesiæ ac fidelium assiduæ preces po-
Iacobi. 1. ca. scunt, atque Christus, uera credentium cum sapientia tum salus indies petentibus, tanta benignitate seipsum elargitur. Iam qualem tu nobis Christi militem effingis, si nihil reliqui facis, cũ quo illi depugnandum sit. Porrò si carnem nunquam non titillantem, si uernantem mellitis uitiis mundum, si fallacem, subdolũque satana, diram denique mortem ipsam, indefessos inimicos proponis: Obsecro, recta rem tecum reputes uia. Nonne quum carnem, aut mundum nominas, omnia dicis, quæ carnem efficiunt, illique aut mundo adhærent, uel quoquo modo opem ferunt? Et ea tamen omnia, Paulus ille reuera tam non timet, ut post enumeratas, & per gratiam ubique superatas tot calamitates, gloriose
1. Corinth. 9. Philip. 4. dicat, omnia omnibus factus sum &c. Et rursus. Omnia possum in eo, qui me cõfortat. Atque sexcenta scripturę similia testimonia. Forsitan quispiam nunc mihi interim obtinget, temeritatem exprobraturus: Quippè iuris sectatorem adolescentemque adhuc, philosophicam quæstionem istam Theologicè, ultra crepidam (quod aiunt) nec sana ratione pertractare. Cui expendendum relinquo,

an ne

An ne quid etiam Casco in Cascum liceat? Sed hęc hactenus, princeps optime, non quidem ut falsa pro uerís persuadeam, magís autem ut breui argumento, sub clarissimo tuo nomine tyrones accípiant, quid nam potissimum rei sit, qua gratia tam illustre artificium hodie passim tam male audiat, etiam apud eos, qui sibi consummatissimæ eruditionis titulo tam belle blandiuntur. Proinde illustrissime princeps, tuæ humanitatis fuerit, hunc librum uaria eruditione refertissimum, non solum contra inuidos authoritate grauitateq; qua præcæteris plurimum uales, tueri: uerumetiam insignem academiam Tubingensem tuam (apud quam laudatissimus ille patruus tuus princeps dux q; EBERHARTVS vvirtembergensis &c. mire animum oblectauit suum, tuq; indies præterea eandem adaugere cogitas) ob uenerandam senis huius memoriam, magnifice, ut assoles, fouere. Hinc fiet, ut & eruditorum copiam uirorũ in patria tibi pares, patriamq; terram, tum pia, tum prudenti administratione pacatam perpetuo conserues. Vale, Cumq; CHRISTOFERO filio tuo, expectationis maximæ, ac indolis optimę principeq; dignissima, duce illustris. nostro, christo annuente, feliciter uiue. Stuggartię, pridie Calend. Septembres anno redempti orbis M. D. XXXIIII.

3

INDEX IN HAEC STOEFLERI COMMENTARIA COPIOSISSIMVS.

A

Abraham astrorum peritissimus 42 b.
Abrachis quando uixit 79 f.
Achelous 81 a.
Adad Assyriorum deus 86 d.
Adamas hircino sanguine mollitur 93 f.
Adargatis Assyriorum dea 86 d.
Adorantes orientem spectant 120 c.
Adulitonoppidum 11 e.
Aequator 4a & 13 d.
Aequatori regiones subiecte 14 f. & 43 c.
Aequidistantes circuli in cœlo 3 f. & 4 f.
Aequidium 13 d.
Aequidialis circulus 13 d.
Aequinoctialis circulus 13 c. 55 b.
Aequinoctialis synonyma ibid.
Aequinoctialis circuli officia 13 f.
Aequinoctium uernum quando incipit 15 a.
Aequinoctium autumnale 16 c.
Aequinoctij in tota terra ratio 39 e.
Aestates binæ quibus 10 f. & 11 a.
Aestas quadruplex 95 c.
Aesculapius medicus præstantissimus 109 f.
Aëtites gemma 115 a. (& 110 a.
Aether 2 f.
Aethiopum regiones 14 f.
Aethiopia 21 a.
Aethiopes triplices ibid.
Aethiopum dispositio corporea & ratio naturalis 21 d.
Aethiopum mulieres facile pariunt 21 e.
Aethiopes habentes perpetuum diem 21
Africæ magna pars Ptole. incognita 24 a.
Africa serpentibus abundat 11 c.
Africerones 14 f.
Aganginæ 14 f.
Alangue 110 c.
Aldebaran stella 97 a.
Alfeta 107 a. & 36 a.
Algameisa 124 e.
Alhabor 125 b.
Alhidada 25 b.
Alites cœlestes quatuor 113 b.
Allegoriæ morales ex syderibus 117 c.
Almucedeme stella 99 b.
Alphonsus quando uixit 63 e.
Alter Hercules 109 e.
Amantium marsupia porri folio deuincta
Ambitio 92 c. (130 c.
Ambra nigra 91 a.
Amicorum paria 88 c.
Amicitia homini necessaria 88 d.
Amicitia quid 88 e.
Amicitia triplex ibid.
Amicitia stabilis quæ ibidem.
Amicus quomodo tractandus 88 f.
Ammochrysis gemma 10 f.
Amor parentum in liberos 116 f.
Amoris uis 130 d
Amor artium magister ibid.
Amphisij 8 a
Amphora pocula 100 b
Amphion saxa trahens 112 c
Andromeda sydus 117 e
Angster 100 b
Angustora ibid.
Aialia in mari cur terrestribus maiora 134 b
Animal a quo primitus immolatum 133 d
Annus primi mobilis 14 a
Anni partitio 17 a
Anni partes quatuor 17 b
Animæ duodecim signorum 83 e
Antacæ 14 f
Antarcticus circulus 4 b. 55 b.
Anteuindemiator 98 f
Antipodes 49 b
Antichthones ibid.
Antipodes an sint 50 a
Anticanis sydus 124 f
Antœci qui 84 a
Antomi 49 d
Apophtegma Spartiatæ cuiusdam 114 c
Apparentiæ æthereis 63 c
Aquarius signum cœleste 94 c
Aquarioli ibid.
Aquarij hæretici 94 b
Aquarij 94 c
Aquarij aqua & eius synonyma 102 f
Eiusdem natura 103 a
Aquileius lapis 115 a
Aquilarum pennæ aliarum auium pennas deuorant ibid.
Aquila Iouis armigera ibid.
Aquila non moritur senio sed fame 115 b
Aquila sydus 114 c & d
Aquiminaria 94 c
Ara cœlestis 132 f
Ara Iouis apud Athenienses 133 d
Arabiæ felicis oppida 11 a
Araneis puella quædam nutrita 111 b
Arati duo fuere 40 c
Aratus astronomus quando uixit ibid.
Arcticus circulus 5 a. 55 a
Arctophylax 106 c
Arctos maior 106 c
Arcturus 103 c. & 106 c. & 121 d.
Arcus sagittarij 102 d
Argo nauis sydus 128 f
Argonautæ 129 a
Aries quare primum signorum zodiaci 44 d & 86 d
Aries cœlestis Christum designat 87 c
Arietis fabula 87 e
Arista uirginis 98 f
Aristoteles cur polum antarcticum dixit cœli sursum 23 c
Armilla pro circulo sphæræ 3 e

Asinoës

Arsinoës uaria umbra 11 d.
Asehere 124 e.
Asselli sydus 97 c.
Asini in quo signo 98 a.
Astrologiæ tres sectæ 42 b
Astronomiæ laus 1 e & f. 2 a & b.
Astronomi non est omnia ad amussim examinare 66 b.
Astronomi uetustissimi qui fuerint 79 f.
Athorace 95 a
Athoraye ibid.
Atlantides stellæ 34 f. 95 a & b
Aues fistulis alliciuntur 112 b
Auis sydus 113 b.
Augustini sententia de Antipodibus interpretatur 51 e
Auicenna quando uixit 125 d
Aurea Chersonesus 14 f
Ausonius refertus abditis sententijs 22 a
Ausonij locus in monosyllabis ibid.
Axis mundi quid 3 b.
Azania 14 f
Azimech in Hermis 98 f

B

Basilica stella 98 c
Bassus quo tempore uixit 125 f
Berenices crinis 120 e
Berenices ciuitates eod.
Berenices mulieres ibi. f.
Bestiola sydus 132 b
Bibliotheca memorabilis 120 f
Biurio 95 b Bodnicus fluuius 135 a
Bonæ fortunæ insula 14 f.
Bona externa quæ dicuntur 85 b.
Bonum triplex 88 e
Bootes 106 c
Bootes 22. stellas habet 106 f
Bruta cantu mulcentur 112 b
Bucephalus Alexandri Magni equus 116 c
Bussequa athleta 109 e

C

Caballinus fons 116 a
Caduceus 135 d
Caduceatores ibid.
Caduceus anguibus circumdatus cur ibid.
Calathoides umbra 8 e
Calb Eleced 98 c
Calculi remedium 90 e
Callimus gemma 115 a
Callimachus quo tempore uixit 120 e
Calysto 103 c.
Cancri fabula 89 b
Cancer lunæ domicilium 89 f
Candelæ accensæ dum cantatur Euangelium quid signant 85 c
Candei populi 111 a
Canis stella 38 d 125 b.
Caniculares dies pestiferi ibid.
Canis maior 125 a
Caniculares dies non semper pestiferi 125 b
Carniculares dies pharmacijs inepti 125 d
Canicularium dierum incœptio 125 d.
Canum plura genera 127 a
Canis pro deo habitus eod. b
Canopus 22 c. & 135 f.
Canopi tres stellæ 23 d
Cantharus 100 b.
Cantharia pocula ibid.
Caprarum genus uigil 36 f.
Capricorni fabula 93 d.
Caper 93 f
Capra stella 122 e
Capricornus ibid.
Caput Algol 121 f
Caput Gorgonis 122 b
Carchesia pocula 100 b
Cardo regius 68
Cardines cœli 3 e
Carmania 22 b
Cassiopeia sydus 117 b
Castellani 94 c
Catena aurea Homeri 66 d
Catonum seueritas 116 e
Centaurorum fabulæ occasio 131 c
Centaurus Paulo eremitæ uisus 131 e
Centauri 131 a
Centrum quid 125 e
Centrum terræ 13 f
Cepheus 116 d
Ceras poculum 100 b
Ceres dea frugum 85 b
Cerui fistulis mulcentur 112 b
Chalces 14 f
Chimerinus circulus 55 b
Chiron medicus, musicus & astrologus 38 a & 131 b.
Chiron Herculis sagittas consyderans sese uulnerat 131 b
Christus quo die anni crucifixus sit 14 b
Christus natus est ascendente uirgine 86 f
Christo in cruce pendente sol fuit in ariete (87 c
Christus è uirgine nasciturus ab Albumasare præuisus 91 b
Chusus filius Cham 21 a
Ciceronis locus 2. diuinat. explicatur 91 d
Cingula mundi 74 b
Cingulum primi mobilis 13 e
Circuli acceptiones 4 c
Circulorum in cœlo diuersitas & synonyma 4 d
Circulos arcticos aliter Græci aliter Latini describunt 5 a
Circuli maiores & minores in sphæra 13 a
Circuli omnes in cœlo imaginantur 13 c. 24 e
Circulus alti solstitij 13 f
Cleopatræ & Antonij historia 108 e

Circuli maiores in cœlo quomodo fabricandi 55 a
Climatum tabula 63 a
Clypeus Orionis 136 c
Cleostratus Tenedius 122 e
Cœli dispositio à poetarum temporibus uaria 34 c
Cœlum esse sphæricæ figuræ 52
Cœlum quiescens 81 a
Cœlestes zonæ quomodo gelidæ aut torridæ dicuntur 74
Cœlum empyreum 81 a
Cœlestium & terrenorũ connexio 86 d
Cœlum pro palato 135 c
Cœli influentia mira 122 c
Columbanus Ianuensis terras Ptolemęo incognitas repperit 24 a
Colurus quid 57 a
Collorobus Orionis 136 c
Compositio sphærę græcæ 55 f
Commissura piscium 100 e
Comas in gradus frangere 121 b
Comæ dignitas in animalibus 121 c
Conictores 94 a. Conoides umbra 8 f
Conon mathematicus 120 e
Concentus corporum cœlestium 86 d
Contactus sagittarij 102 d
Conuiuales coronæ 107 f. & 108 a
Cordis in animali uirtus 44 a
Corium cœleste 136 c
Cor Leonis stella 98 c
Corona sydus 106 f
Corona octo stellas habet 107 b
Coronæ urbs 107 c
Coroneus sinus ibid.
Coronã quis primus capiti imposuit 107 d
Coronarum antiquitus nullus usus 107 d
Coronæ in sacris literis 107 e
Coronarum detestatio 107 f
Coronæ ebrietatem discutientes 108 a
Coronæ lædentes caput 108 c
Coronæ utiles capiti ibid.
Coronas bibere 108 c
Coronare uina ibid. d
Corona australis 135 c
Corpora cœlestia umbram facientia 8 a
Coruus dum ficus coquuntur guttur habet pertusum 129 e. Cotyle 100 a
Crocus Euphenes filius 92 c
Cuniculorũ multitudo Leron perdit 127 d
Cygni fabula 113 b
Cygnus 113 d
Cylindroides umbra 8 d

D

Dactylota pocula 100 b
Danaës fabula 118 c
Dasypus 128 c
Dasypus an à lepore differat ibid. e
Delphini cantu mulcentur 112 b
Delphinus cœlestis 115 b
Delphini piscis natura 115 e
Delphini in terra uis ibidem
Derbici 14 f
Deltoton sydus 120 a
Diadoches gemma 1 c
Diameter quid 3 d
Dictamus herba sagittas è corpore extrahit (114 b
Dies per dimidium annum 7 a
Dies stellæ 22 a
Dies perpetuus ubi 22 f
Dies in toto orbe nullibi perpetuus ibid. a
Diei inceptio uaria 69 a
Dierum diuersitas unde prouenit 30 a
Dies caniculares 125 b
Difficilia omnia præclara 119 b
Dinon poculum 100 b
Dioptra quid 25 b
Diuersarum regionum diuersi horizontes 62 b
Diuitiæ duplices 85 b
Docilitatis partes 92 f
Dñs quomodo se habere debet erga seruos (85 a
Domus fœlix 85 b
Draco cœlestis 105 d
Draconites lapis 105 e
Draco puellæ amator ibi. f
Duodecim signorum zodiaci pulchra allegoria 85 f

E

Ebrietatis remedium 100 c. 108 a
Eclypsis lunæ utroque luminari in horizonte existente 63 d
Elaphas poculum 100 b
Elephanti albi 24 a
Elephantophagi 14 f
Elephantes cantu mulcentur 112 b
Elice 103 c
Elice urbs Achaiæ 130 e
Embrionis in matrice formatio 89 e
Engonasis sydus 108 e. & 109 b
Ensis Orionis 136 c
Epilepsiæ remedium 98 b
Epitherias 11 f
Equi maximi in Hungaria 81 c
Equus cœlestis 116 a
Equis qui primus usus est 116 c
Equorum sepultura ibid.
Equæ ex fauonio uento concipientes ibid. d
Eremitæ Pauli cum centauro historia 131 e
Erfordiæ memorabile incendium 34 c
Eridanus fluuius 134 f
Erichthonij duo 119 c
Erucarum remedium 116 d
Esslich holer 94 a
Euangelium dum cantatur cur candela accendatur 85 c

F

FABVLAE.

Arietis, qui Phryxũ & Hellen per mare portauit 87 e
Calystonis in ursam uersæ 103 b
Castoris & pollucis 88 b
Centaurorum 131 a & c
Corui aquam in sacrificium &c. 129 e
Danaës 118 c
Delphini persuadentis Amphitritæ nuptias Neptuni 115 b
Ganymedis 114 c
Gigantum 93 d. & 97 e.
Gorgonum 121 f
Horti Hesperidum 109 a
Hydræ Lerneæ 89 b
Iouis in Cygnum transmutati 113 b
Iouis in aurum 118 c
Iouis in taurum 87 f
Iunonis, quomodo emisit lac 70 e
Lycaonis in lupum uersi 106 e
Medusæ crines in angues 122 a
Orionis ex urina Iouis & Mercurii 123 b
Orphei uxorem ab inferis reducentis 111 d
Phaëtontis 134 d
Promethei in Caucasio ligati 113 f
Saturni lapidem panno inuolutum deglutientis 104 b
Serpentum quorũ alter alterum mortuum suscitauit 110 c
Veneris in piscem 94 d
Vulcani cum Minerua coire uolentis 119 c
Fabulæ poetarum tripliciter interpretandæ 83 f
Fabulę poetarũ quid ueritatis cõtineãt 129 d
Faciliora primum docenda 26 f
Fascia mundi 74 b
Fascia sagittarij 102 d
Falx cœlestis- 121 f. 122 c
Fera cœlestis 132 b
Filum cœleste 100 e
Finitor circulus 61 b
Fœminæ probæ laus 118 a
Fons ad tibiæ cantum eleuatur 112 b
Fores cœli 12 d
Formicarum industria 1 e
Fortunæ bonis non debetur honor 92 c

G

Gagates gemma 91 a
Galactites 70 a
Galaxia 68 f
Galaxia gemma 70 a
Gallina cœlestis 34 f
Ganges 68 f
Ganymedes 114 c
Geminorum fabula 88 d
Geminorum syderis natura 89 a
Geographi officium 78 a
Geographus parũ ab historico differt ibid.
Germani olim noctes non dies numerarunt 13 d
Germani comæ studiosi 121 a
Gnomon horologiorum meridiei 9 d
Gnosos 35 f
Gnosia stella 36 a. 107 b
Gorgones 121 f
Gorgoneæ stellæ ibid.
Gradui in cœlo quot respondent miliaria in terra 62 e. & 76 f
Græcæ sphæræ compositio 55 f
Græci reprehenduntur 42 b
Græcis nil intentatum ibid.
Gutte mendlin 94 a
Gyaleuas potorium 100 b
Gyon fluuius 135 a
Gyri apud M. Manilium pro circulis 3 e

H

Habitantium terram triplex ratio 8 a
Hamaxa mega 103 c
Hammonius Iupiter 10 c
Hammonis oraculum ibid.
Hastarum inuentor 132 f
Hasta uiri fortes olim donabantur ibid.
Hasta pura quid ibid.
Heliseus prophetaturus psalten postulauit 112 f
Heluetiorum cum duce Burgundiæ prælium 34 c
Hemina 100 a
Heniochus 119 c
Heracleoticum ostium Nili 1 b.
Hercules cur Tirynthius dictus 89 d
Hercules plures 109 c
Hercules dictio Aegyptiaca ibid.
Herculis cognomina ibid.
Hercules hic alter prouerbium eod. e
Hesperus 36 d
Hesperij 14 f
Heteroscij 8 a
Hexecontalithos gemma 11 b
Hiarchæ Indi dictum 3 a
Hidrochous 94 a
Hilaria festa 13 d
Hippothoron cantio 112 b
Hippocrine fons 116 a
Hippocrates quo tempore uixit 125 d
Hircus animal 93 f
Hirci sanguis adamantes mollit ibid.
Hircum coeuntes olent 93 f
Hircos pati ipsis intuentibus &c. 94 a
Hirquitalli 94 a
Historici officium 78 a
Hœdi in cœlo 122 f
Homines uariarum formarum 131 d
Homines parui non contemnendi 1 e
Homo Musica præcipuè capitur 112 c
Horizon quid 46 b. 61 a

Horizon duplex ibid.
Horizon quomodo inuentus 61 e
Horizon circulus immotus 66 e
Horizontes diuersarũ regionũ diuersi 62 b
Hyades 35 a. 96 a
Hyadum natura ibi.
Hyadum nomina & ethymologia 96 c
Hyadum numerus eod. f
Hydrus serpens 89 c. 130 c
Hungari equi maximi 81 c.

I

Iabadium 48 e
Iactantia 62 c
Ianus foribus cœli præsidet 11 e
Iaua insula orientis 49 c
Ichtiophagi 14 f
Ieuze 123 e
Ignis in sua sphæra non lucet 71 d
Ignis omniũ bellariorum iucundissimũ 85 b
Ignis triplex 85 c
Ignis usus uarius ibid.
Igne solus homo inter animalia utitur 85 d
Imagines septentrionales 14 b
Imagines meridionales eod.
Imagines in cœlo quiescente 81 a
Imaginum cœlestium diuisio eod. f
Impressiones meteorologicæ 63 c
Influentia cœli an operẽ in hęc inferiora 122 c
Insulæ Nympharum cantu tibiarũ mouen=
Ioanes philoponus 1 b. (tur 112 b
Ioui attributa olim nunc deo congruũt 70 f
Ishemerinus circulus 13 c
Isopleurus 122 b
Isocheles eod.
Ismenias tibicen 112 e
Iudæorum æquinoctium 15 d
Iugula sydus 123 d
Iulius Cæsar quando uixit 15 a
Iupiter Hammonius 10 e
Iupiter à nymphis educatus 104 b
Iustitia quid 118 c
Iustitiæ partes 119 e
Iustitia commutatiua 91 e

L

Labiorum in homine officium 93 b
Lacedæmon urbs 110 e
Lacedæmones ibi.
Laconica regio Peloponnesi ibid.
Lactantĩ error 51 f
Lacteus circulus 69 b
Lactei circuli causæ 70 c
Lapithæ populi 131 d
Lar assidentibus asylum 84 e
Latitudo terræ quæ sit 76 a
Leonis significata 90 b
Leo unde dicitur eod. c
Leo an dormiat ibid.
Leo animal solare ibid.
Leo signum solare eod. d
Lepus cœlestis 127 b
Lepus unde dicitur ibid.
Leporum multitudo Leron perdidit eod. c
Leporina caro formosos reddit 128 d
Lepus piscis 127 d
Lepus numisma ibid.
Lepus dormiens, adagium ibid.
Leros insula 127 d
Lerna 89 d
Lethe fons 92 f
Liber æternitatis 86 f
Liber uniuersitatis ibid.
Liberi quomodo instituendi 116 f
Linea eclyptica & eius synonyma 60 a
Lineæ significata 102 c
Lineam poscere 102 b
Lineam ducere ibid.
Lineæ parallelæ 3 e
Linea circumferentialis duplex 28 d
Lineolæ stellæ 100 d
Linguæ humanę duplex officium 93 b
Lingua incomparabile donum ibid.
Lini piscium 100 d
Lolliani seueritas 116 e
Longurius 102 c
Longitudo terrę 77 a
Lucani locus 10 d. 12 a. 17 c. 22 b. 61 b
Lucifer stella 36 c
Lumen 7 f
Lupi significationes 132 b
Lupus animal ibid.
Lupus homini uocem adimit eod. c
Lupus est in fabula ibid.
Lupi caput cur portis affigitur eod. d
Lybarnum ciuitas 109 e
Lycia 1 b
Lyra cœlestis 111 d
Lyra stella 121 e
Lyrę inuentio 111 d

M

Macrobĩ error de torrida zona 54 b
Macrobĩ locus explicatur 12 d. eo. e. & 89 d
Maculę mundi 74 b
Magistratus lex loquens 119 a
Magnanimitas 92 b
Maia beatę Marię significationẽ habet 95 f
Malea mons 14 f
Maniolę 14 f
Marinus Neopolitanus 1 b
Maris animalia cur terrestribus maiora 134 b
Marsi 110 f
Massa stellę 94 f. 95 b
Materfamilias qualis esse debet 84 b
Matiaci populi 121 c
Matiacum oppidum ibid.

Mathema-

Mathematici sua imaginantur 24 e
Medico Astronomia necessaria 33 a
Medium cœli 68 a
Medusa 121 f
Meelef 97 f
Megarica saxa 112 b
Memoria pars prudentiæ 105 a
Memoriæ præcepta ex Cicerone 105 a
Memoriæ bonum 92 f
Memoria Senecæ admiranda ibid.
Mens unde dicta 89 f
Mercurij influentia 44 c
Mercurius conuertibilis naturæ 84 d
Mercurius cur olim Veneri coniunctus fingeretur ibid.
Mercurius deorũ caduceator 135 d
Meridianus circulus 67 f
Meridianus circulus in quantũ spatium dirat 68 c
Meridies unde dicitur eod. e
Meridiani circuli dignitates eod. c
Milo Crotoniates 109 e
Miliare Germanicum priscorum 76 f
Minutula non curanda in mathesi 28 c
Miracula orbis 52 b
Mnemosyne 92 f
Mnemosynes fons in specu Trophonij 93 a
Molochites gemma 1. d
Monachoecpoma 100 c
Mons S. Bernadi 134 f
Morimarusa 42 f
Moroecpoma poculum 100 c
Mulieris uenustas in quo consistit 84 c
Muliebris cõmertij detestatio 117 d
Mulieris probæ laus 118 a
Multitudo rei contemptum facit 26 f
Mundus triplex 2 d
Mundus ultramundanus ibid.
Mundus cœlestis 2 e.
Mundus sublunaris 3 b
Mundi positiones sex 12 b
Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ 92 f
Musa quid significet 109 d
Musæ cur choreas ducunt 93 a
Musarna urbs 109 d
Musarnei ibid.
Musicæ uis 112 b
Musica homini à natura ineſt 112 d
Musica morbos sanat eod. d & e
Musica à quibus spreta 112 e
Musica in diuinis eod. f
Musicum signum 115 c

N

Nacaduma 14 f
NATVRA quid 45 e
Natiuitas Romæ 91 d
Naturalis theologia 2 b
Naucratis ciuitas Aegypti 1 a
Naucraticum ostium 1 b
Nebulosæ stellæ tres 97 f
Neptunus unde dicitur 85 f
Nessus fluuius 81 a
Nicolai Lyrani error 50 f
Nigear 3 d
Nilus fluuius 135 a
Nili magnitudo ibid.
Nili crementum eod. b
Noctes non dies à Germanis quondam numerabantur 13 d
Nodus sydus 100 b
Nomina signorum zodiaci & quis inuenerit (59 d
Nordinboduch 6 e.
Nabartha 14 f
Nubecula sydus 97 e.
Nubilum sydus 97 e

O

Obasianus gemma 105 e
Occasus signi 18 e
Occasus signorum stellarum & syderum uarius 36. 37 &c
Octauæ sphæræ inuentor 15 e
Oculus domini impinguat equum 84 b
Oculus domini in agro fertilissimus ibid.
Oculorum cura quando nociua 95 d 98 a
Oeconomus qualis esse debet 84 b
Oeconomia & ad eam requisita ibid.
Omniboni Lucani interpretis error 18 e.
Opacum corpus duas umbras meridianas potest habere 10 c
Ophiodiri 110 e
Ophiogenes eod. f
Ophiophagi 111 a
Ophites gemma 110 e
Ophiuchus 109 f
Ophiusa 40 e
Orbita quid 45 d
Orbita solis ibid.
Orbita solis 60 b
Ordo in rebus cõmendatur 43 f
Orestæ 22 b
Oretæ ibid.
Orientem orantes spectant 120 e
Orpheus cur arbores & saxa traxisse fingatur 111 d. & 112 b
Orpheus quare à Thracensibus mulieribus discerptus 111 e
Orphei tres 112 a
Orpheus Calliopes filius ibid.
Orsilochus quadrigarum repertor 119 d
Ortus signi 18 e
Ortus & occasus signorum & stellarum scire præcipuum est in mathematica 32 c
Ortus signorum duplex 32 e
Ortus ablationis 33 a
Ortus figurationis 33 a
Ortus inapoteleſmaticus 33 b
Ortus cosmicus 33 d

Ortus chronicus 34e
Ortus Heliacus 35d
Oryxfera Aegypti 38e
Ouidijlocus 12c.&eod.e.& 39c.45f

P

Padus fluuius 134f
Palilicium sydus 96a
Pales dea pastorum 96e
Palilia festa ibid.
Palmus geometricus 77b
Pallas apud Platonicos 84a
Pannus cœlestis 102f
Panchrysos 120e
Paralleli circuli in cœlo 3f
Parallelorum ignarus geographicis rebus ineptus 14c
Paralleli tantum quinq; in cœlo 25f
Parallelorum utilitates 28d.e.f
Paralleli plures quàm quinq; in cœlo 26
Paralleli Latinorũ & Græcorũ uariant 42a
Parilium,sydus 96a
Paruis corporibus magnas uirtutes inesse 1d
Passus geometricus quid 77b
Paterfamilias qualis esse debet 48b
Paterfamilias diligens quomodo cognoscitur 85e
Patriæ amor 9c.
Pauli eremitæ cum Centauro historia 131e
Pegasus 116a.
Pegasides Musæ ibid.
Periœci qui 46d
Periœci non sunt antipodes 47a
Peripheria 4d
Periscij 8a
Persei plures 118c
Perseuerãtiæ encomium 134a
Pesendaræ 14f
Pesebre 97f
Pesgeometricus 77b
Phatne sydus 97f
Phison fluuius 68e
Philadelphi bibliotheca 120f
Phœnice est ursa minor 114f
Physici est omnium rationem adamussim inquirere 66b&d
Piscium fabula 94d
Pisces cœlestes eod.f
Piscibus Syrij non uescuntur 94d.133e
Pisces argenteos Syri sacrificarunt 133e
Pisces capiendi ars ibid.
Plagæ mundi 74b
Planetarum ordo 44a
Planisphærium 1d
Plaustrum cœleste 103b&d
Pleiades 34f 95a
Pleiadum synonyma 95b
Pleiadum natura eod.d
Pleiades Christo in cruce pendenti sese obtulerunt 95c
Pliniana signa 28d
Plinius imitatur aliorum 16b
Plinius nimium tribuit authoritatibus 17a
Plinij locus 9a.& 11b.& 39d.& 126a & 135c.
Poculorum uariæ nomenclaturæ 100b
Poetarum intellectus de ortu signorum quo modo inuestigandus 38c
Polus quid 3e
Poli mundi ibid.
Polus arcticus in cauda ursæ 105a
Polus horizontis 14d
Pompeium quæ nationes inuerint 22b
Pompeiopolis 40c
Presbyter Ioannes 47e
Præsepe sydus 97e
Eius natura 98a
Præuindemiator 99a
Principia rerum parua 78a
Procli plures 12
Proclus quando uixit 1c
Proclus unde dictus Diadochus ibid.
Procyon 38d.& 124d
Protrygetes sydus 98f
Prudentia 113e
Psittacus Ascanij Cardinalis 93c
Psylli 110f
Ptolemais 11f
Ptolemæi tempore paucæ stellæ cognitæ 5e
Ptolemæo multa loca terræ incognita 24
Ptolemæus Pheluſinus quando uixit 79f
Ptolemæi plures 120f
Pudicitia 118b
Pudicitiæ uirginalis exemplum memorabile ibid.
Pudicitiæ uxoriæ exemplum ibid.
Puella ueneno nutrita 111b
Puella araneas deuorans ibid.
Pueros natos serpentibus obijciendi mos
Pura hasta 132f (111a.

Q

Quadrigarum repertor 119d
Quinarij numeri dignitas 97b
Quinque genera uiuentium ibid.
Quinta essentia 2f

R

Radius duplex 82
Raritas rebus addit precium 26f
Rasdagol 122b
Rastaben stella draconis 105e
Regia stella 98c
Regionem inuenire in qua zona sit 75d
Renum morbi remedium 98e
Rhegium urbs 128b
Rhodus 40e
Romæ natiuitas 91d

S

Sabbatum Iudæorum cur die Saturni 90 a.
Sacrificia ueterum 133 c.
Sagitta sydus 113 f.
Sagittæ inuentor 114 b.
Sagittas è corpore extrahere ibid.
Sagittarij fabula 92 c.
Sais ciuitas Aegypti 1 b.
Sanguinem sistere 98 b.
Sarapa urbs 14 f.
Saturni influentia 44 b.
Saturnini stabiles amici 89 a.
Saturnus prisci mentem significat eod. f
Saxa Megarica 112 b
Scientiarum nobilitas unde uenatur 1 f
Scorpij fabula 91 f
Scorpij significationes 92 a.
Scythia pocula 100 c.
Segmenta pro circulis sphæræ 3 e.
Senarius numerus 55 d.
Senecæ admiranda memoria 92 f.
Septentrionalis circulus 5 b
Septentrionalis circuli sydera eod. d
Septentrio maior 103 c
Septentrio unde dicitur eod. e
Septenarius numerus 95 f. 119 e
Septistellium 34 f. 95 b
Serpentarius sydus 109 f
Serpens Serpentarij 110 c
Serpentes duo magnitudinis stupendę 111 c
Serta 107 c
Serui maiores & minores 84 f
Seruorum in dominos officium 85 a.
Seselis herba 114 c.
Sibyllarum authoritatibus D. Augustinus utitur 91 c.
Signũ chronicè orit & cosmicè occidit. 37 e
Signorum zodiaci ordo 44 d. & f.
Signa septentrionalia 82 e
Signa meridionalia ibid.
Signa præposterè orientia 83 d
Silentio deus adorandus 133 c
Simul habitantes qui dicuntur 46 d
Smyrnofera regio 14 f
Sole existente in Leone tempus electum medicinis pestilentialibus 98 d
Sol oculus mundi 84 b
Solis mirus prospectus ex Ida monte 63 d
Solis reciprocatio 6 a
Solis encomion 7 f
Solis ad nos accessus maximus 9 d
Sol planetarum medius 44 a
Solis ciuitas 40 c
Solis declinatio maxima à zenith capitis q̃modo reperitur 9 e
Sol quotidie gradum unum zodiaci perme=
Solis portæ 11 f. (at 11 e
Sol quare denigrat hominem, linteum candefacit, lutum indurat &c. 21 c.
Sol à terra non semper æquè distat 21 f
Solitaria uita inhumana 88 d
Solitarium natura abhorret ibid.
Solstitialis septentrionalis 5 f
Solstitialis circulus unde dicitur 6 a
Solstitium æstiuum quando 16 c. 17 b. 57 a
Solstitium hybernum 16 d. 17 b. 57 a
Solstitiorum anticipatio unde 16 d
Solstitium quid 17 b
Sonnuendin 6 b. 16 d
Spartha ciuitas 110 f
Sphæra quid 4 c
Sphæras quomodo antiqui fecerint 67 a
Sphæra recta & obliqua 17 d
Spica sydus 98 f.
Spiralis linea duplex 28 d.
Stadium 77 b
Stadium triplex ibid.
Stadium Olympicum ibid.
Stellarum declinatio quomodo scitur 14 c
Stellarum dies 22 a.
Stellę nobis septẽtrionalibus incognitę. 23 b
Stellæ meridionales repertæ per Portugaliæ mathematicos 23 d
Stellæ fixæ sunt in duplici manerie 97 c.
Stella in forma & extra formam 97 c
Stellæ perpetuæ apparitionis 65 d
Stellæ perpetuæ occultationis ibid.
Stellæ à Ptolemæo obseruatæ 63 e
Stellæ an sint sphæricæ figuræ 80 b
Strabo de longitudine & latitudine terræ explicatur 76 c
Strabo plura ex Artemidoro sumpsit 77 f.
Strophium, strophiolum 107 c
Studiositas pars temperantiæ 130 c.
Subhel 12 d
Succulæ 15 b. & 96 a
Sueui crines intorquent 121 b
Sulpitij interpretis Lucani error 18 e
Sydus, quid 81 d
Syenes nulla umbra 7 d
Syndesmos piscium 100 e
Syrius canis 125 a
Syrianus Alexandrinus 1 c
Syrij piscibus abstinent 94 d. 133 e.

T

Tauri fabula 87 f
Tempora anni unde dicta 16 b
Telum geminum in cœlo 102 c.
Tenebræ 7 f
Terra punctum uniuersi 8 b.
Terra insula est 51 d.
Terram esse sphæricæ figuræ 52 c. 73 b
Terra in quinq; zonas partitur 73 c
Terrestres zonæ quomodo imaginãtur 74 f
Terræ latitudo 76 a
Terræ longitudo 77 a
Terram Græci stadijs metiuntur 76 d
Ternarius numerus 120 c.

Thales astrologus 104 f.
Thatariæ regnum 43 b.
Thetel philosophus 33 a.
Thirion sydus 132 b.
Thomæ Aquinatris error 103 f.
Throana urbs 48 e.
Thronus Cassiopeiæ 123 a.
Theguius stella 106 d
Thule insula 43 a.
Thyrsus quid 132 d.
Tinæ pocula 100 c.
Tirynthus 68 d.
Torrida zona an habitetur 54 b.
Triangulus 120 b.
Triones 103 d.
Triquetra figura 120 b.
Troglodytæ 11 b.
Tropus stella 89 b.
Tropicus circulus unde dicitur 55 a.
Tropicus Cancri 5 f. 24. f.
Tropicus Capricorni & synonyma 23 f.
Tropici Capricorni sydera 24 b.
Trophonij specus 92 f.

V

Vadiani error 50 f.
Vasa potoria uarij generis 100 b.
Venenis quidam homines nutriti 111 a.
Veneris stellę naturam Pythagoras primus animaduertit 36 d.
Veneris planetæ influentia 44 b.
Venus triplex 84 c.
Venus unde dicta ibid.
Venusta mulier quæ sit ibid.
Vergiliæ 35 a. 95 a.
Vernum tempus. 13 d.
Vertex cœli 3 e.
Vesper stella 36 d.
Vesperugo ibid.
Vesputius nobilis mathematicus 54 d.
Vestæ deæ templum 85 c
Vestis institoris 95 b. 102 f.
Vestis in cœlo duplex ibid.
Via ad beatitudinem 71 a.
Via ad uirtutem ibid.
Virga bellum dirimitur 135 e.
Virginis fabula 90 f.
Virgo quomodo probanda 91 a.
Virgo 26. stellis componitur 98 f.
Virgilij locus explicatur 7 e. & 33. e. & 38 d.
Viri & mulieris coniunctio quare 84 d.
Vmbra quomodo fit 7 e.
Vmbræ plagales 8 b.
Vmbra perpendicularis an sit umbra 8 c.
Vmbrarum formæ triplices 8 d.
Vmbrarum canon primus 9 b. Secundus 10 d. Tertius 10 f. Quartus 12 f. Quintus 19 e. Sextus 23 f.
Vmbra terræ usque ad Mercurij sphæram porrigitur 72 b.
Vraniscus sydus 135 c.
Vri 57 c.
Vrna cœlestis 99 f.
Vrsæ maioris fabula 103 b.
Vrsæ maioris 27. stellæ 104 a.
Vrsa minor cur Phœnice uocatur 104 f.
Vrsi uersutia 105 c.
Vrsi manus prædulces ibid.
Vulcanus deorum faber 85 e.
Vuildlapmanni 6 e.
Vultur cadens, stella 121 e.
Vxoris officium 84 e.

X

Xillicei 14. f.

Z

Zenith capitis 9 c. 14 d.
Zodiacus circulus 58 a.
Zodiacus unde dicitur eod. e
Zodiacus uitam inferioribus influit eod. f
Zodiaci signa 82 d. 83 c
Zodiaci signa sub deorum præsidio 83 e.
Zodiaci signorum nomina & quis inuenerit 56 d.
Zodiacus circulus cur latus eod. e
Zona quid 74 a.
Zona torrida an habitetur 14 e.
Zone mons Thraciæ & oppidum 74 a.
Zonæ synonyma 74 b.
Zonæ cœlestes quomodo dinntur torridæ &c. eod. e.
Zonæ terrestres quomodo imaginantur eodem f.
Zona Orionis 136 b.

IN PROCLI DIA-
DOCHI SPHAERAM, IOANNIS STOEFLERI IV-
stingensis, commentarius absolutissimus incipit.

Contextus sphęræ huius inscriptio.

PROCLI DIADOCHI SPHAERA.

PROCLOS PLVRES LEGIMVS, AVTHORIBVS SVIDA & Philostrato. Quorũ primus Proclus Naucratita. Quem Philostratus asserit unum fuisse ex suis præceptoribus, & Athenis docuisse: Filiumq; habuisse luxuï deditũ. In quem non modò nõ seuerus fuit, sed usq; adeo indulgens, ut in alĕdis auibus, canibusq; plus q̃ in docẽdis literis adesset &c. Naucratita appellatus, à Naucratito Nomo aut præfectura Aegypti. Testis Plinius lib. 5. cap. 9. Et Naucratis ciuitas Aegypti, de qua idem lib. 5. capi. 10. non longè ab oppido, quod ab eo & Ptolemæo lib. 4. capi. 5. tabu-
B læ 3. Africæ appellatur Sais. Et Plinio Naucraticum ostium Nili, quod alij (puta Ptolemæus) Heracleoticum nominant. Secundus Proclus è Sicilia Malleotes patria. Scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Tertius Proclus cognomento Proculeius, ex Laodicea Syriæ. Qui scripsit Theologicũ in Pandoræ fabulam, Hesiodi in aurea carmina, Isagogen in arithmeticã Nicomachi, & quædã alia geometrica. Quartus, & est noster Proclus, natione Lycius, discipulus Syriani: philosophus Platonicus, prefuit scholæ Athenĕsi. Cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philosophia, mathematica & grammatica, commentarios in totum Homerum. Is est cuius opera, quæ ad nos uenere, hæc sunt. Cõmentarij in Platonem: Sufformationes astronomicę: Fabrica astrolabĳ: & opusculum sphęræ, quod in manibus habemus. Scripsit præterea contra Christianos epicheremata decemocto. Aduersus quem Ioannes, Grammaticus cognomento aut Philoponus, genere Alexandrinus scripsit Apologiam, dictitans: Eũ quamquam in rebus Græcanicis magnum, stultum tamen esse, & in hac parte indoctum. Aduerte nostrum Proclum fuisse Lyciũ. De Lycia Ptole. lib. 5. ca. 3. Tabula 1. Asiæ. Et Plinius lib. 5. capi. 27. Vbi habet, quòd quondam habuerit septuaginta oppida, nunc tantũ
C triginta sex. Tot enĩ numeret Ptole. Syrianus Alexandrinus philosophus Platonicus, docuit Athenis, scripsit in totum Homerum. Cõmentarios septem in rempub. Platonis: & alia. Huius discipulus & successor fuit noster Proclus. Marinus Neapolitanus philosophus & orator, græce eruditus Procli discipulus & successor, sub Adriano scripsit ipsius Procli & uitã & disertationes, uersibus & soluta oratione. Quare iuxta coniecturam, Proclus floruit sub Traiani temporibus, aut circiter. Diadochus non (ut opinor) à ciuitate Lyciæ, ut nos dicimus, N. Vlmensis, N. Augustensis, N. Constantiensis &c. Nulla est enim ciuitas huius nominis in Lycia. Immo nec huius nominis ullã offendo apud Geographos. Quare nomen familiæ, aut prosapiæ esse crediderim. Vt de Scipionibus, Flauĳs, Flãminĳs, aut Quintĳs facile exempla induci possent. Sic Proclus noster à prosapia Diadochus appellatus: Vt reor, à gẽma, authore Plinio ca. 10. lib. 37. Est enim gemma Beryllo simillima Diadochos nominata. Nec id incõuenit. Nam nostri Germaniæ nobiles fere innumeri, cognominanť à duris & immanibus lapidibus, saxis, rupibus, montibus. Vt Herttenfelser, Trakken-

Proclus Naucratita Suidas Philostratus

Plinius Ptole.

Proclus Malleotes.

Proclus Proculeius

Proclus Diadochus

Procli opera

Syrianus

Marinus

C. Plinius tamen lib. 6. cap. 30. Vt genuina lectio habet, Dochos populos recenset.

Eius uires lege apud Camillũ

felser, Gryffenfelser, Herttenstainer, Klingenberger, Helfensteiner, Rechberger &c. Conuenientius igitur à pretiosis lapidibus cognomina usurpantur. D

Opusculum hoc tractat de sphęra, quapropter secernitur ab alijs eiusdem libris. Quanquam libellus de fabrica Astrolabij etiam sit de sphæra, non tamen cõsimilis est tractatus. Quia in eo fit tractatio de sphæra proiecta uel extensa in planum. Quocirca planisphęrium appellatur. Hic autem de sphæra fit mentio, prout est corpus globosum, rotundum, multis & uarijs circulis ornatum. Nõ sit obsecro, candidi auditores, libellus nostri Procli, quem interpretari pollicitisumus, uobis cõtemptui & leuis existimationis, ob id, quòd paruulus est. Num Euangelij estis sectatores? sequamini igitur redemptorem uestrũ. De quo Matthæus scriba euangelicę ueritatis, capi. 18. scriptum reliquit. Aduocans IESVS paruulũ, statuit eũ in medio eorũ. Custodit sanè paruulos Dominus. Psal. 114.

Planisphęriũ

Matthæus

Dauid

Non raro comperimur longe pretiosiora esse parua corpuscula magnis. Quod in gemmis & lapillis manifestũ est. Iaspis pręcipuè, uiridis gemma parua, pretiosior tamen ob innumeras suas uirtutes plurimis magnis saxis aut petris. Immo auro dignior. Quid de Molochite minuto lapillo referam? qui incunabulis puerorum appensus (teste Dioscoride) eos à casibus nociuis custodit. Ecce paruulus paruulis præstat iuuamen. Quid de Hyacintho, Carbunculo, Smaragdo, Chrysopraso & alijs dicam? quorum corpora parua, uirtus autẽ maxima. De gemmis ad animantia uenio. Formicis nostratibus minutis animalibus magna inest fortitudo, uirtus, sagacitas, aut (ut ita dicã) prouidentia. In annũ enim cibos cõdunt: Si quis comparet onera corporibus earũ, fateatur nullis portione uires esse maiores. Operantur noctu plena luna. Eædem & interlunio cessant: Sepeliuntur inter se uiuentium solæ, præter hominem. Iam in opere qui labor, quę sedulitas? Hæc Plinius, lib. 11. cap. 30. Quid de apibus, quid de araneis loquar? Profecto in pluribus excellunt maxima animalia, puta, equos, boues, camelos, trigides &c. Quid de hominibus paruæ staturæ? Illud Statij. Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Iaspis

Molochites

Dioscorides

E

Formicarum industria

Plinius

Statius.

Simile sumite, ò auditores optimi, de nostro libello iudiciũ. Sane paruulus est, sed nobilis & pretiosus admodum. In eo enim (ut unico me uerbo expediam) sunt radices, principia & fundamenta, quibus posthabitis, periclitabuntur omnes ingenuæ artes, & præcipue Astronomia. In eo sane breuiter, succincte & ordinatè traduntur ea, quæ nouitijs, præcipuè astrologiæ disciplinam cupientibus, aditum prębent & uiam patefaciunt. De nobilitate Astronomiæ, de qua præsens tractat libellus, hæc adiungere libuit. Philosophus in principio sui libri de aĩa, uult. Quòd gemino modo sciẽtia aliqua nobilior alia proclamet. Primo, dignitate subiecti: Cuius ratio est. Quia subiectũ est materia & causa, circa quã scientia uersatur. Et hoc modo nemo ambigit, cæteris paribus, causa nobiliori existente, effectum eius esse nobiliorem. Et hoc est quod prędictus philosophus, secundo de Cœlo, 12. Metaphy. Et 16. de animalibus, & eius cõmentator Auerroïs confirmant. Quòd melius est parum scire de re & subiecto nobiliori, quàm multum de uiliori. Quare melior est scientia nobilioris: Immo ob scientiam uilioris imperficitur & uilescit. Vt idem 12. Metaphy. Quòd non esset, nisi uilitate subiecti. Certum est igitur scientiæ dignitatem ex subiecto & materia, circa quam uersatur, attendi debere. Secundo scientia nobilitatur demonstrationis certitudine, & modo procedendi. Quoniam cum ratio formalis scientiæ sit causæ cognitio, & ad effectum processus, uel contrà: Et quanto huiusmodi notitia eorum firmior est, tanto & scientia nobilior. Tanto autẽ notitia est firmior, quanto processus certior & demonstratio uigorosior. Quare certitudine modi demonstrandi, scientia quælibet nobilitatur. Astronomia autem utroq; modo

Sphærę Procli commendatio.

Aristo.

F

Astronomiæ ingenuitas.

Subiectum scientiarum.

Auerrois

Scientiarũ ratio formalis.

reliquas

A reliquas scientias uincit & excellit. Primo quidem nobilitate subiecti. Subiectũ enim eius est corpus cœleste mobile circa mediũ. Tale autem quum sit substantia, nobilius est subiectis scientiarũ mathematicarum: quæ quidem quantitates sunt: Vt magnitudo & numerus: ut omnes fatent̃. Præterea quoniã ingenerabile, incorruptibile, nec crescens, nec decrescens, nec uariatione permutat̃, sed semper in propria ui suæ naturę subsidijs nixũ custodit̃: Primo de cœlo & mundo. Quod ob eius excellentiã locũ nobiliorem, altiorẽ & primo Principio proprinquiorẽ sibi uendicauit, & omniũ generabilium & corruptibiliũ causa, ex omniũ sñia philosophorum. Corpus igit̃ cœleste, inter omnia corpora pręstantissimũ est. Quocirca astronomia excellit alias mathematicas scientias: minime aũt diuinã. Accedit ad hoc, quòd cœlestium corporũ formas inuestigãtes, ad DEVM propius accedũt: hac uia Prima causa potissimũ & facilius dignoscitur. Quare sacræ theologię tanq̃ dominę, ipsa astronomia, ut ancilla, præ cęteris famulatur. Testis est diuus Paulus ad Roma. 1. Inuisibilia DEI, à creatura mundi ꝑ ea quæ facta sunt, intellecta cõspiciunt̃: sempiterna quoq; uirtus & diuinitas. Sed inter omnes creaturas uisibiles, cœlestia corpora, de quibus astronomia cõ

B siderat, sua magnitudine ac multitudine, suorumq́ motuũ & influxũ mira uarietate, uariaq́ uirtute, in DEI cognitionem & admirationẽ maximè nos inducũt. Quare Dauid psal. 18. egregie cecinit. Cœli enarrãt gloriã DEI, & opera manuũ eius annunciat firmamentum: Et eodem psal. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuũ in uniuersa terra. Quoniam uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunã & stellas, quę tu fundasti. Et ideo astronomia haud indigne naturalis theologia nominat̃. Quia sicut superior theologia ad DEI cognitionẽ per supernaturalem fidem inducit: sic ista, tanq̃ inferior ancilla, eidem subseruiens, ad diuinæ cognitionis introductionẽ per naturalem rationẽ manu ducit. Nam per effectus in cognitionẽ causæ descendimus. Ad idem August. 11. de ciui. cap. 21. Tria quasi (inquit) maxime scienda de creatura, nobis oportuit intimari. Quis eam fecerit, per quid fecerit, & quare fecerit. Si ergo quęrimus quis fecit. Deus est: Si per quid fecerit, dixit fiat, & facta est. Si quare fecerit. quia bona est. Nec author est excellentior Deo: Nec ars efficatior DEI uerbo: Nec causa melior, q̃ ut bonum crearetur à bono Deo. Et idem, non tamen in eo capitulo. Ex perpetuitatẽ creaturarum, intelligitur creator æternus: ex ordine & dispositione, sapiens: ex gubernatione, bonus. Ad ea pulchre alludit poëta Ouidius primo Fastorum, inquiens.

C Quid uetat & stellas, ut quæq; oriturq́ caditq́
Dicere: promissi pars fuit illa mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primùm,
Inq́ domos superas scandere cura fuit.
Credibile est illos pariter uitijsq́ iocisq́,
Altius humanis exeruïsse caput.
Non uenus & uinum sublimia pectora fregit
Officiumque fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, perfusoq́ gloria fuco
Magnarumque fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distãtia sydera nostris
Aetheraq́ ĩgenio supposuere suo.

Sic petit̃ cœlũ, nõ ut ferat Ossan Olympus.
Sũmaq́ Peliacus sydera tangat apex.

Est & secũdo hæc scientia nobilis & dignissima demonstrãdi certitudine & firmitate. Probat namq; certissimis ratiõibus, scilicet mathematicis demonstrationibus, in q̃bus nulla intercipitur ambiguitas, sed retinẽt certitudinis gradũ supremũ. Testis est Auerrois scd'o metaphysices. Quare ratiõe procedendi & naturalem excedit (metaphysica) & diuinam, non tamen mathematicam. Modo autem procedendi utitur mathematico, ut est uidere in Almagesto Ptolemæi. Et ideo certissima est prædicanda.

Astronomiæ nobilitas.

Aristote.

Paulus aposto

Naturalis Theologia.

Augusti.

Ouidius

Auerrois

DE AXI ET POLIS.

TEXTVS PROCLI

AXis mundi uocatur demetiens ipsius, circa quam uoluitur. Axis, extrema, poli mundi, seu uertices, sunt nominati. Horum alter septentrionalis alter austrinus dicitur. Septentrionalis, qui semper in nostra habitatione appareat: Austrinus contrà, qui semper, ut ad nostrum horizonta, conditur. Sunt tamen in terra loca quædam in quibus polus, qui semper nobis conspicuus est, ijs qui ibi degunt haudquaq; cernitur. Qui uero nobis perpetuo occultus est, ijsdem conspicuus euadit. Rursus quoq; locum quempiam in terris inuenias, ubi ambo poli, æquabilem in horizonte situm habent. A

STOEFLERI INTERPRE. Mundus

PRincipio contuendum (authore Cleomede primo de meteóris) Mundus dicit multis modis. Primo mũdus est ex cœlo terraq;, nec non naturis, quæ in eis comprehenduntur opificiũ. Is corpora cuncta comprehendit, nec extra ipsum prorsus quicq; est: non infinitus, sed definitus comprobatur. Hæc Cleomedes quasi ad literam. Et plures in se recipit partes. Quare secundo considerandũ, quod antiquitas & grauissimi theologi tres figurarunt mundos: scilicet, ultramundanũ, cœlestem & sublunarem. Supremum omniũ ultramundanũ, quẽ theologi angelicum, philosophi intellectualem uocant: qui à nemine satis decantatus est, inquit Plato in Phędro. De quo mihi nil loquendũ, nec est de cõsideratu astrologico. Proximus huic cœlestis appellatur, qui ex orbibus cœlestibus quotquot sunt integratur, & usitatò cœlum nominatur. De eo mũdo sæpius loquitur Cleomedes, puta primo de meteoris, capitulo De causa incremẽti inæqualis dierum: & capitulo, Quod mundus sit globosus, et capit. Quod terra sit mundi medium &c. Et Plinius Secũdus lib. 2. ca. 1. Naturalis historię sic habet. Mundum, & hoc quod nomine alio cœlum appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, ęternum, immensum, neq; genitum, neq; interiturũ unq;. Pulchrum est hoc caput cum nõnullis sequentibus. Strabo lib. 1. Supponendum (inquit) & mundi formam esse rotundam, & rotundam terræ superficiem &c. Et Lucanus primo Pharsa.

Vltramundanus.

Plato

Cleomedes

Plinius

Strabo

Lucanus

B

At Figulus cui cura deos secretaq; cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret usu, numerisq; mouentibus astra:
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum
Mundus, & incerto discurrunt sydera motu.
Aut si fata mouent, urbi generiq; paratur
Humano matura lues. &c.

C

Aether

Iohannes de Sacrobusto.

Et hoc pacto accipitur hic mũdus. Mundus ille à pluribus nominatur Aether, aut ætherea regio. Sic accipit Iohannes de Sacrobusto in libello de Sphæra mundi, capitulo primo § Vniuersalis. Vniuersalis autem (inquit) mundi machina in duo diuiditur, in ętheream, scilicet, & elemẽtarem regionẽ. Et infra. Circa elementarem quidem regionem, ętherea regio lucida, à uariatione omni sua immutabili essentia immunis existẽs, motu cõtinuo circulariter incedit. Et hęc à philosophis Quinta nominatur Essentia. Et sic recipitur pro cœlo. Aristoteles enim ætheram cœlum dixit ab ἀεί idest, semper, & θέω uoluo aut curro: quasi semper & perpetuam uolubilitatem indicet. Nam primo libro Meteorologiæ sic scribit. Corpus enim circulare, cũ semper curreret, simul diuinum quippiã inesse opinantes, ætherem nominari statuerũt. Quem sequitur Marcus Manilius lib. primo cap. quarto

Aristoteles

Mar. Ma.

Aëra per gelidum tenuis deducitur axis
Librataq; regit diuerso cardine mundum.

Sydereus

A Sydereus, circa medium quem uoluitur orbis,
Aethereoſq; rotat curſus immotus. At ille, &c.
Et infra.
Quodcunq; in medio eſt circa quod cuncta mouentur. Et infra.
Hoc dixere axem, quia motum nõ habet ullum.
Ipſe uidet circa uolitantia cuncta moueri.
Ad idem Ouidius lib. 5. Triſtium ad cæſarem Auguſtum. Ouidius
Sic habites terras ut te deſideret æther.
Et idem 15. Methamor. Fab. 51. & ultima loquitur de cæſare Auguſto.
Sic & Saturnus minor eſt Ioue, Iupiter arces
Temperat æthereas & mundi regna triformis.
Terra ſub Auguſto eſt. &c.
Inde fit, ut qui multas à ſuperioribus habent dotes, dicantur plurimum ætheris habere. Quod Hiarchas Indus de Apollonio Theanæo teſtificatus eſt, dicens. Hiarchas
Mirari nemo debet, O Apolloni, te diuinandi ſcientiam conſecutum, cum tantum ætheris in animo geras. Non tamen ſum neſcius, ętherem ſępius ſignificare ignem & etiam aerem: ſed de his alibi dicemus. Tertius mũdus dicitur ſub-
B lunaris, quem nos incolimus. Quem ſupra Ioannes de Sacro Buſco uocat elementarẽ, & is nobis eſt notior & manifeſtior. De quo ſuo loco abundè dicemus. Io. de Sa. Bu.
Secundo loco aduertendum, quòd axis mundi (ut habet Proclus) uocatur dimetiens ipſius circa quã uoluitur. Lucidius ſic diffinitur. Axis mundi eſt linea recta per centrũ ſphæræ tranſiens, ex utraq; parte ſuas extremitates ad ſphæ- Axis
ræ circumferentiam applicans, circa quam ſphæra mouetur uel conuertitur. Et dicitur axis (ut nonnullis placet) ab agendo, id eſt, mouendo, quia circa eam mundus ſine intermiſſione circumrotatur. Et nominatur axis ad ſimilitudinem ligni teretis aut ſtipitis, ſuper quem rota currus uertitur, Germanica lingua, ain achſs, & eſt ferme ſemilatinum. Et notanter adiungitur hęc particu- Achs
la. Circa quam ſphæra mouetur aut circumuoluitur. Nam non omnis linea recta per medium ſphęræ tranſiens & ex utraq; parte applicata, dicitur axis, ſed ea ſola circa quam conuertitur, rotatur, atq; intorquetur ſphæra. Et hanc particulam Theodoſius de Sphęris in principio, cũ axem diffiniret, diligenter annotauit. Nec id latuit Marcum Manilium, ſupra de axe mundi locutum. Theodoſius
C Aëra per gelidum tenuis deducitur axis. &c.
Accedit pulchre Cæſar Germanicus Arati in Phænomenon interpres, his car- Cæſar Ger.
minibus.
Cætera quæ toto fulgent uaga ſydera mundo,
Indefeſſa trahit proprio cum pondere cœlum
Axis, ſtat motus ſemper ueſtigia ſeruat
Líbrataſq; tenet terras, & cardine firmo
Orbem agit extremum, geminis determinat axem.
Quem Graij dixere polon: Pars merſa ſub undas
Oceani, Pars celſa ſub horrifero Aquilone.
Ad idem, Rufus Feſtus paraphraſtes Arati.
Mobilis, en, etiam mundi ſe machina uerſat
Ponderis ac proprij trahit inclinatio cœlum.
Sed non axis item curui uertigine fertur
Aetheris, ut ſtylus in ſtabili conuoluitur orbi
Luce manente, tenuſq; procul ſacra uiſcera cœli
Perforat, & mediæ molem terræ tenet illum. Et infra.
Conſtitit & ferri ſe circum cuncta remiſit.

Nec minus extremo dispar polus oceano pars
Sublime erigitur, subit altera mersa sub undas
Pars erebum & nigri iacet hæc ut conscia ditis. Et infra.
Ac teres in gemina stridit uertigine cardo,
Alter in obtutum facilis latet, alter & alto
Deprimitur Barathro. &c.

Et nostra tempestate Aratus latinus factus, similem habet sententiam, quem legito. Sed nec id tacendum est, quòd axis arabice aut hebraice dicitur Nigear. Mesalac libro de uirtute motoris. Nigear (inquit) sphęræ, est linea recta quęlibet transiens per centrum, ex utraq; parte ad superficiem perueniens, cũ ipsa sphæra figitur, & sphæra circa ipsam uoluitur. Diameter & axis habent se sicut inferius & superius. Omnis enim axis est diameter, sed non conuertitur prædicatio. Diameter sane est linea recta transiens per medium figuræ, siue sit plana, siue sit solida, siue rotunda, siue angularis: Et hoc modo dicimus diameter circuli, diameter quadrati. Hyginus, in suo astronomico poëtico, uocat axem dimensionem. Dicit enim. Dimensio, quæ totius ostenditur sphęræ, cum ex utrisq; partibus eius ad extremam circumductionem, rectæ ut uirgulæ, perducuntur: Quæ dimensio à compluribus axis est appellata. Huius autem cacumina, quibus maxime sphæra nititur, poli appellantur. Quorum unus ad aquilonem spectans, Boreus, alius oppositus Austronotus est dictus. De axi uide etiam Alphraganum Differentia secunda. Tertio loco cõtuendum. Quòd polus est extremitas aut punctus finiens lineam, quam iam nominauimus axem. Vnde sphæræ motus dicitur fieri super axem & super polos. Ideo poli inesse dicuntur sphærę, quasi corporis moti super illos. Dictus polus, à πολέω uerbo græco, quod uerto significat uel circumago. Et πόλος græce, latine dicitur uertex. Altissimæ sane partes cœli, quas græci πόλος uocant, latine uertices dicuntur, quòd circa hos mundus rotetur & uertatur. Dicuntur & cardines, à similitudine eorum, circa quos ianuæ uertuntur & uoluuntur. Est tamen cardo generalius uocabulum quàm polus, aut uertex. Quia extendit se etiam ad orientem & occidentem. Tertio considerandum. Quòd geminus est polus, Septentrionalis, Arcticus, Borealis, siue Boreus, Aquilonius, siue altissimus: Et is nobis, qui sedes in aquilonem habemus, semper apparet, id est, nunquã occidit. Alter Austrinus aut australis, Antarcticus, Meridionalis aut meridianus, Notus aut Notius, imus, depressus. Qui ab aquilonaribus uideri non potest. De his Germanicus Cęsar, Rufus Festus, ubi supra, Aratus, Hyginus. Et Virgilius primo Georgicorum.

Hic uertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus styx atra uidet, manesq; profundi.

Quarto aduertendum, Proclus in textu tria habitati orbis terreni loca determinat. Primus, eorum est, qui septentrionem colũt. His septentrionalis polus semper apparet: Qui his austrinã plagam habitantibus, propter terræ tumorem & globositatem, obtutui minime obiici potest. Secundus eorũ est, qui in meridie uitam agunt: His austrinus polus semper cernitur, qui nobis septentrionarijs ob terræ gibbum delitet. Tertius locus est eorum, qui habitant sub æquinoctiali circulo, id est, sphæra recta: His uterq; polus iacet in horizonte, & omnia sydera oriuntur & occidunt. Hactenus de textus dilucidatione.

Nigear .i. axis

Diameter

Hyginus

Polus quid

Vertices

Cardines

Polus geminus

Septentrionalis uel Arcticus &c.

Austrinus Antarcticus

DE CIRCVLIS SPHAERAE.

TEXTVS PROCLI

Aequidistantes.

CIrculorum sphęræ, alij paralleli siue æquidistantes sunt, alij obliqui, alij per polos ducti. Aequidistantes sunt, quibus ijdem cum mundo poli

A do poli sunt. Sunt aũt hi numero quinq̃, Septentrionalis, Solstitialis, Aequator, Brumalis, Antarcticus. Septentrionalis igitur circulus is est, qui omniũ, quos perpetuo cernimus, plane maximus est, quiq̃ horizonta solo puncto cõtingit, totus supra terrã interceptus. In hoc quæcunq̃ clauduntur astra, nec ortum, nec occasum norũt, sed circa polum uerti tota nocte cernuntur. Porrò is circulus in nostro tractu, à priore maioris Vrsę pede describitur. Solstitialis aũt circulus is est, qui omnium, qui à sole describũtur maxime septentrionalis habetur. In quem cum se sol receperit, æstiuã reciprocationem peragit. Longissimusq̃ totius anni dies, breuissimaq̃ nox exit. Post hanc autem reciprocationem, nequaq̃ ultra septentriones uersus solem progredi, quin potius ad diuersa mundi regredi cernas: Vnde & Tropico græcè nomen. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur: ita nimirum ab horizonte dissectus, ut alter eius semicirculus supra terram, alter sub terra condatur. In hoc sol duplex æquinoctium, uernum, autumnaleq̃ facit. Brumalis circulus est, qui omniũ circulorum, qui à sole mundi circumactu describuntur, maxime ad austrum pertinet. In quo sol brumalem reciprocationem facit. Maximaq̃ totius anni nox, minimusq̃ dies efficitur. Post hanc metã nequaq̃ ultra progreditur sol, sed ad alteras mũdi partes reuertitur: Vnde tropicus hic quoq̃, quasi uersilis appellatur. Antarcticus uero circulus, æqualis & æquidistans septentrionali circulo est, & horizonta uno puncto cõtingens, totus prętera sub terris mersus. In quo sita astra semper nobis occulta manẽt. Maximus autem ex quinq̃ memoratis circulis est Aequator, deĩde tropici, minimi uero (quod ad nostram habitationẽ dixerim) arctici. Porrò hos circulos citra omnem latitudinem intelligi conuenit, ratione cognobiles, ex astrorum situ, & eodem Dioptræ obtutu, & nostro intellectu deliniatos. Sensu enim unus Lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione.

Septentrionalis.

Solstitialis, Is & tropicus

Aequator

Brumalis, qui & itẽ tropicus

Antarcticus

PRincipè operæ pretiũ est præscire quid sphæra. Omnis sanè de aliqua re institutio, q̃ à ratione suscipit, debet à definitione proficisci, ut intelligat quid
C sit id, de quo disputatur. Est igitur sphæra (authore Theodosio libro de sphęris) solidum quoddam, una superficie cõtentum, in cuius medio est punctus, à quo oẽs lineæ ductæ ad circumferentiã sunt æquales. Porrò hic textus distribuit in quatuor partes. In prima diuidit circulos sphęræ trifariam, puta in parallelos, obliquos, & per polos ductos. In secunda prosequitur primam partem diuisionis, scilicet, de parallelis, ibi. Aequidistantes sunt. In tertia tractat de maioritate & paruitate circulorũ parallelorum, ibi. Maximus autẽ ex quinq̃ &c. In quarta cõcludit de latitudine circulorũ, ibi. Porrò hos circulos. De primo membro ternariæ diuisiõis, puta, de circulis parallelis, determinat Proclus hic & in septẽ sequentibus capitibus. De secũdo membro, scilicet, de circulis obliquis, infra in ca. de Signifero, & ca. de Lacteo circulo. De tertio membro, scilicet, de circulis p polos ductis, infra De Coluris. Circulos parallelos tamq̃ primum membrũ triplicis diuisiõis Proclus secat in quinq̃, ut patet in litera. Animaduertendũ est in nostro proposito circulũ non accipi geometricè, ut eũ diffinit Euclid. pri. lib. elemẽtorũ. Circulus, inquit, est figura plana, una quidẽ linea cõtenta, q̃ circũferẽtia noĩatur, in cuius medio est punctus, à quo oẽs lineę rectę ad circũferentiã

STOEFLERI INTERPRE. Sphæra quid Theodo.

Circuli acceptio.

Euclides.

exeuntes, sibi inuicem sunt æquales. Sed accipitur pro linea circulari, quæ aliàs circumferentia, aut peripheria dicitur, quæ ducitur in corpore sphęrico. Sic cœlestes circuli intelliguntur duci in superficie concaua aut conuexa ipsius corporis cœlestis. Et ergo cum in presenti negotio circulum nominamus, accipimus pro linea circulari. Et linea hic nõ accipitur pro longitudine tantum sine latitudine, sed nonnunq; admittit latitudinem. Vt est in Zodiaco & Lacteo, qui nõ solum longi sunt sed etiam lati. Sed de his infra latius dicetur. Præterea diuersitas est inter circulos sphęræ cœlestis & materialis. Circuli enĩ in cœlesti sphæra imaginantur ueluti lineę, ut quinq; paralleli, aut ut superficies, ut Zodiacus & Lacteus circulus. Et hi non cõponunt sphęram cœli realiter & uere. Siquidẽ corpus ex non corpore integrari est impossibile. Et sumitur ex tertio De cœlo & mundo. In sphęra autẽ nostra materiali, sunt circuli materiales eandem integrantes & componentes, & per nostram, quæ manibus componitur, imaginatur & intelligi datur illa cœlestis. Author est Ioannes de Sacro Busco capitulo secundo. Rursus hi circuli ab authoribus diuersas sumũt nomenclaturas. Quos Marcus Mani. in pluribus locis uocat Fila, demptis tamẽ Zodiaco & Lacteo, ut lib. 1 capitu. 6 & 7. Et ab eodem uocantur Gyri, puta lib. 1 capitulo 6. 7. 8 & 9.

Circulorum diuersitas & synonyma.

Io. de Sa. Bu.

Mar. Mani.

Cleomedes libro primo Meteor. quinq; parallelos uocat segmenta. Idem facit Plinius lib. sexto capitulo tricesimotertio. Alij circulos uocant Orbes, ut Cleomedes ubi supra, & Virgilius primo Georgicorum, cum inquit.

Cleomedes
Plinius
Virgilius

Iccirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi sol aureus axem,
Quinq; tenent zonæ cœlum.

Alij uocant circulos, præcipuè sphęræ materialis, armillas, ut Ptolemæus dictione quinta Almage. ca. 1 ubi docet cõpositionẽ cuiusdam instrumenti, quo obseruantur stellæ in longitudine & latitudine. Vbi sic habet. Cuius artificiũ est: accipies duas armillas mensuratę magnitudinis, sapienter & bene rasas &c.

Ptol.

Proclus noster uocat quinq; circulos parallelos, siue æquedistantes. Pro quibus contuendum. Idem acciderere lineis & circulis. Lineis enim accidit, quòd quædam sunt parallelæ siue æquedistantes, quas Euclides in primo sic diffinit. Æquedistãtes lineæ sunt, quæ in eadem superficiæ collocatę, atq; in alterutrã partem protractæ, nõ conueniunt, etiam si in infinitum protrahantur. Contra sunt nonparallelæ siue inæquedistantes lineæ sunt, quæ in eadẽ superficie collocatæ & in alterutram partem protractę, nonnunquam cõueniunt. Idem sentiendũ est de circulis parallelis, qui quoquo uersus ex omni parte æque distant. Duo sane circuli cuiusdam sphęræ, ad inuicem comparati, ita descripti, quòd non coëunt uel cõueniunt, sed secundũ omnem partem eorum æqualem ubiq; seruant distantiam dicuntur paralleli. παραλλήλιζω enim græce, latine significat cõparo. Inde παράλληλος græce, id est, inuicem comparatus, uel mutuus, aut respectiuus. Est enim circulus ad alterũ comparatus per æquedistantiam. Hi autem circuli paralleli, latine uocantur æquedistantes. Et sunt numero quinq;, ut patet in litera. Proclo nostro in his accedunt plures alij, puta Hyginus libro primo, capitulo de polo. In finitiõe (inquit) mundi circuli paralleli quinq;, in quibus tota ratio sphęræ consistit, præter eum qui Zodiacus appellatur, qui non ut cęteri circuli certa dimensione finitur, & inclinatior alijs uidetur, λοξὸς à Græcis est dictus. Et deinde de unoquoq; determinat. Et Marcus Manilius libro primo ca. sexto, his uersibus ad propositum facientibus, alijs multis omissis, sic.

Parallelis Lineisq; eadem accidunt. Euclides

Hyginus

Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton. Deinde.
Alter ad extremi decurrens sydera Cancri. &c.
Tertius in media mundi regione locatus.

D Ingenti sphæra totum percingit olympum. &c.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designans fulgentis lumina solis. &c.
Vnus ab his supereſt extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit & obsidet arctos.
Et de his Ioannes de Sacrobusto capitulo secũdo § Aequinoctialis. Vbi sic habet. Quòd æquinoctialis cũ quatuor circulis minoribus, dicunt quinq; paralleli, quasi æquidistantes &c. Et in Cõmentarijs Sicilienſibus Cęsari Germanico additis, ubi scribitur. Cœlum circulis quinq; distinguitur. Lege, cõmentariũ pulchrum est. Et Rufus Festus, capitulo de circulis. Circulus igitur primus, iuxta Procli numerationem, est septentrionalis. Is ab alijs dicitur arcticus, Borealis, aut Aquilonius. Hic contuendũ est. Quod aliter Latini, aliter Græci describunt circulos arcticum & antarcticum. Hos Latini pingunt iuxta maximã solis declinationem. Puta tempore Ptole. uiginti quatuor fere graduum, minus nouem quasi minutis. Nostra tempestate, uiginti triũ graduum triginta penè minutorum. Numerant enim à polis mundi, solis (ut dixi) maximam declinationem, & puncto facto, immittunt in polum unum circini pedem reliquo in
E punctum emisso: & iuxta hanc extensionem circini, formant ipsi Arcticos circulos. Et hi secundum Latinos in omni regione sunt eiusdem quantitatis, sine omni uariatione. Secus faciunt Græci, qui formant hos iuxta altitudinem poli regionis. Quo fit, quòd hi sunt uarij, secundum uarias poli altitudines in diuersis mũdi plagis. Si enim poli altitudo est parua, erunt & circuli parui, si magna, magni. Ponunt enim unum pedem circini in polos & alium expandunt in colurum diuisum usq; in poli altitudinem. Et iuxta hanc, formant ipsi circulos septentrionalem, scilicet, & antarcticum. Et hi circuli semper attingunt horizontem in puncto. Iuxta enim stellas, pro situ Græcanicæ habitationis, nunquam orientibus & occidentibus, fabricant ipsi huiusmodi circulos. Et ut huius septentrionalis circuli diffinitio neminem lateat, Author quinq; cõditionibus illũ ipsum manifestum facit. Quarũ prima est. Quòd is est, qui omniũ, quos perpetuo cernimus, plane maximus est. Mirum satis, hunc circulũ alij uocant minorem, eo q; sphæram non secat in duas partes æquales, ut facit æquinoctialis. Est enĩ simile de circulis sphæræ cũ lineis rectis ductis ad peripherias circuli: ubi diameter est oĩm longissima. Quia circuli peripheriã & totũ circulũ in duas æquas partit partes: Quia per centrũ ducitur: Cæteræ omnes, non per centrũ euectæ,
F minores sunt diametro, & minores portiões aut arcus de peripheria resecãt. Sic est in sphera, q; circulus ab utroq; polo æque distans ipsam in duas æquales partes dispescit, secus faciunt cæteri omnes. Quare fit, q; circulus uicinus polo, inter minores digne cõputatur. Quomodo igitur Proclus hunc circulũ uocat maximũ? Dissolutio. Inter omnes circulos sphæræ in septem climatibus aquilonijs, nullus est, iuxta sphærã Græcanicã, qui nobis totus appareat pro uno momento, q; is circulus septentrionalis: Nõ æquinoctialis, cuius medietas semper est supra horizontẽ, & altera medietas sub horizonte. Igit: Neq; tropicus Cancri, cuius in nostris climatibus maior pars est supra terrã, id est, horizontẽ, minor infra: Vt in subditis manifestabitur: Neq; tropicus Capricorni, cuius minor pars nobis est supra horizontẽ, maior infra: Non est igit Procli sententia, q; circulus septentrionalis sit omniũ maximus, sed est omniũ maximus, quos perpetuò cernimus: id est, quos pro eodem instante uidere possumus. Si enĩ maior eo circa polũ describeretur, eius aliqua portio subiret horizontẽ. Quare nõ perpetuò cerneretur. Secunda conditio est. Quòd horizonta in solo puncto cõtingit. Is sane Græcis mos est, ut supra cõmemoraui, q; hũc circulũ pingunt iuxta poli latitudinẽ. Verificata enĩ sphæra, iuxta altitudinẽ poli Græciæ, puta,

Io. de Sa. bu.

Cõmentaria Sicilienſia.

Rufus Festus.

Arcticos aliter latini, aliter Græci describunt.

Circuli septentrionalis quinq; conditiones.

Qua ratione septentrionalẽ Proclus maximum, alij uero minimum circulum semper extantẽ dicãt?

in 36.37.38.gradus, sphæra firmata, si stylũ horizonti ad meridianũ septentrio- D
nalem aptaueris, rotata sphæra, in coluris circulũ pinges aut designabis, qui ho
rizontem contingit, & non secat. Is est circulus septentrionalis ipsis Græcis.

Tertia cõditio. Quòd sit totus supra terrã, id est, horizontẽ interceptus, id est,
Euclides ꝙ ipse & horizon habeãt se ut circuli cõtingentiæ. De quibus plura apud Eu
clid. in 3. Quarta cõditio. Quòd in hoc quęcunq; claudunt astra nec ortũ nec
occasum norunt, sed circa polũ uerti tota nocte cernuntur. Præcipua Græcorũ
intẽtio est, ut sciant per eorũ circulum septentrionalẽ, quæ astra aut sydera sint
Hyginus perpetuę apparitionis. Quod Hyginus his uerbis ferme indicare uoluit, cũ ait.
Circulus arcticus appellatur, ꝙ intra eum arcturi simulachra, ut incluſa perspi
untur. Quæ signa à nostris ursarũ specie ficta, septentriones appellantur. No-
Septentrio- stra tempestate huic circulo (sphæra iustificata ad latitudinem Græciæ 48. gra-
nalis circu- duũ, uel circiter) hęc sydera & astra includuntur. Tota Vrsa minor. Totus Dra-
li sydera. co. Cepheus integer. Cassiopeia, dempto capite. Dextrũ brachium Persei. Stel-
la capitis Aurigæ. Vrsæ maioris stellę, capitis, colli, pectoris, genu dextri, dor-
si & caudæ. Bootis manus sinistra. Stella extrema in dextra ala cygni. Verum
quondã tempore Procli res aliter se habuit: quod accidit propter motus octauæ E
sphæræ uariationem. Lege si placet, Hyginum lib. 4. §. Sed quoniã. In quin-
ta cõditione (in uerbo. Porrò is circulus, in nostro tractu, à priore maioris Vrsæ
pede describitur) Proclus indicat, quo pacto is circulus in sphęra describi debe-
at. Et aperit id per stellã existentem in priore pede Vrsæ maioris. Hæc enĩ stel-
la in Græcia tangit horizontem, quæ solis, circumuoluta, describit circulũ: qui
Græcis est loco Circuli septentrionalis. Aduertendũ hic, quòd tempore Pro
cli, & ante Ptolemæũ, paucæ fuere stellæ cognitæ secundũ iustas earum longi-
Ptolemæus tudines & latitudines. Quod satis docet Ptole. dictiõe. 7. Almagesti. Vbi loquit de
1022. stellas Abrach, Arsatili & Timocaride: Ptolemæus aũt, ut eadẽ dictiõe, & sequenti
explorauit. palàm est, uerificauit in Alexandria 1022. stellas. Et numerauit in Vrsa maiori 27.
stellas. Quarũ duæ sunt in extremitate pedis sinistri præcedentis. Quarum pri-
ma tempore Ptolemæi fuit in Cancro 6. gradu & 30. minuto: & eius latitudo se-
ptentrionalis 29. gradu. 20. minuto. Secunda meridionalior in Cancro 5. gradu
20 minuto. Eius latitudo 28. gradu: 30. minutorũ: Hæc prima tempore Ptolemæi
& Procli tetigit horizontẽ, uerificata sphæra ad latitudinem 38. uel circiter gra-
duũ. Quod uidentes græci pinxerunt circulũ septentrionalẽ secundũ eandem.
Nostro autẽ tempore res aliter se habet. Quia prima stella pedis hodie est in 26. F
gradu Cancri. Et 2. in 25. gradu eiusdem. Quare iustificata sphæra ad latitudinẽ
41. graduũ, ut est in Macedonia, hæc prima stella resídet in horizonte. Officiũ
huius circuli est, ꝙ omnes stellæ interceptæ ipsis nunq; oriuntur nec occidunt:
Solstitialis se- Extra quẽ oẽs & ortum & occasum patiunt. Secundus circulus est Solstitia-
ptentrionalis lis septentrionalis. Is etiã est de circulis minoribus sphæræ: ob id, ꝙ in superficie
& huius syno- sphęrę descriptus, in duo inęqualia ipsam diuidit. Qui appellat circulus Solsti
nyma. tij æstiui uel æstiualis, Tropicus septẽtrionalis, Tropicus æstiuus uel æstiualis,
Tropicus Cancri. Circulus uersilis Cancri, θερινὸς τροπικός. Est sane circulus mi-
nor, quẽ sol in principio Cancri existens, motu primi mobilis describit. Scito
τροπὴ Græce, Latine conuersio, mutatio, uersio est. Sol enim ultra hunc circulũ
nõ transit, sed statim reuerti incipit: Inde τροπικός est appellatus, quasi cõuersi-
uus. θερμαίνω Græcũ uerbum, id est, calefacio, cõburo. θέρμη, id est æstas: θερινός, id
est, æstiuus. Hyginus lib. 1. θερινὸς τροπικὸς uocatur ideo, ꝙ sol cũ ad eum circulũ
Hyginus. uenit æstatẽ efficit eis, qui in aquilonis finibus sunt. Hyemẽ aũt eis, quos Au-
stri flatibus oppositos ante diximus. Præterea ꝙ ultra eũ circulũ sol non transit
sed statim reuertit, τροπικός est appellatus. Idem lib. 4. Igit æstiuũ circulum unũ
de quatuor esse dicemus. Qui θερινὸς τροπικὸς uocatur, Quo circulo æstatẽ con-
ficit de-

A fici demonstrauimus. Et ibidē absoluit pulchram de tropicorū nominibus quę-
stiunculam, quam lege. Ex his textus Procli satis manifestus erit. Nam cum
dicit. Solstitialis circulus is est, qui omnium, qui à sole describuntur, maximè se
ptentrionalis habetur. Bene dicit: Quia ultimus est, quē sol, uersus septentrio-
nem gradiens, describit: ultra quem, ut supra Hyginus affirmauit, nō transit. Et
inde dictus est Solstitialis, quasi solis statio. Non quòd sol stet, cui continuus est
motus, sed stat in eo, quòd ultra in septentrionem non progreditur, sed incipit
redire uersus meridiem. Recte ergo addit Proclus: In quem cū se sol receperit,
æstiuam reciprocationem peragit. Cum enim sol ad primum punctum Cancri
accedit: incipit reciprocare, id est, redire, aut reuerti uersus meridiem. Sicut idē
sol à principio Arietis incipit ire in septentrionem, pedetentim indies ascenden
do uersus nos, qui in septentrione cōstituti sumus, usq; in Cancri initium, dein-
de pedepressim indies descedit. Et hęc est solis reciprocatio, ideſt, **Das sie gibt
ains vmb das ander/als vil sie vor herauf gestigen ist/als vil steigt sie ietzo
wider hinab.** Ita sol dicitur τροπικός, id est, cōuersiuus, repetitiuus, **wendt sich
widerumb.** Quare cum olim hæc solis reciprocatio cecidit in uicesimum quar-
B tū diem Iunij, Hoc est, in diem Ioannis Baptistæ, fuit Germanico sermone ap-
pellatus, **Sanct Johanns Soñwendin.** Subiungit Proclus. Longissimusq;
totius anni dies breuissimaq; nox exit. Hoc usuuenit omnibus, qui in aqui-
lonem sedes posuere, quòd cum sol initium Cancri adierit, ac ultimum uersus
septentrionem circulum designauerit, mortales protensissima luce irradiet. De
dierum augmento scribit plura Cleomedes primo Meteoron, quem lege. Vbi
in sententia habet. Quòd augmentatio diei à principio Arietis in tropicū usq;,
fiat sensim, & non aceruatim horarum mutatione: & hoc sit factum diuina qua-
dam prouidentia. Authore Boœtio libro secundo Propo. 1. Omnis subita rerū
mutatio, non sine quodam quasi conflictu contingit animorum. Cognitio au-
tem longissimi diei haberi potest ex tabulis Primi mobilis, & alijs. Ex tabellis
item nostri Calendarij, & instrumentorum officio, puta, Astrolabij, Sphæræ
materialis. &c. Hoc scitu dignum est, quòd omnes dies maximi æstiui crescunt
& augmentantur, à primo gradu altitudinis poli Arctici, iuxta graduū ordinē
usq; in altitudinem nonaginta graduū. Quos omnes recensere longum esset.
Quare à Germania (ut nouitij nonnulli habeant) incipere decreui, iuxta hanc
C formulam.

Hyginus. Solstitialis originatio.

Solis reciproca-
catio,

Soñwendin

Cleomedes

Dierū longis-
simorū explo-
ratio.

Boœtius.

Dies æstiui

TABVLA QVANTITATIS LONGIORIS DIEI AESTIVI, cum adiectis regionibus, ducatibus & prouintijs, potissimùm Ger-
maniæ, iuxta recentiores obseruationes.

Latitudo Gra.	Longitudo Diei æstiui. H	m	Regiones, ducatus, prouintiæ, præcipuè Germaniæ
46	15	34	Vallis Valesiæ, Tyrolis, Carinthia.
47	15	42	Heluetia siue Suitia, Marchia Stiriæ, Hungariæ pars. (garię pars
48	15	52	Sungea, Algea, Hegea, superior Sueuia, Bauaria, Austria, Hun-
49	16	0	Alsatia, Sueuia inferior, Riesa, Bohœmiæ & Morauiæ pars.
50	16	10	Ringeæ pars, Franconia, Bohœmia, Morauiæ & Poloniæ pars.
51	16	20	Iuliacum, Hassia, Turingiæ & Mysniæ pars, Slesia & Polo. pars.
52	16	30	vvestualia, Turingiæ pars, Marchia Brandeñ. antiqua & noua
53	16	42	Phrysia, Saxonia, Brunsuiga, Poloniæ pars. (Polo. pars.
54	16	54	Meggelburgū, Pomerania, Prussiæ pars.

Latitudo Gra.	Longitudo Diei æstiui. H	m	Regiones, ducatus, prouintiæ præcipuæ Germaniæ
55	17	8	Holsatia ducatus, Prussiæ pars.
56	17	22	Datiæ regni pars, Seelandia.
57	17	36	Datiæ pars magna
58	17	52	Scania & Datia
59	18	12	Gotia meridionalis
60	18	32	Gotiæ meridionalis pars. Orcades insulæ
61	18	54	Thule insula. Norueg̃ia regnum
62	19	20	Gotia occidentalis, quæ & Suetia, regnum.
63	19	50	Gronelandia, quæ & Engronelandia.
64	20	26	Vermelandia & Vintlandia, alias Ventelandia.
65	21	13	Pilappelandiæ pars & Ventelandiæ pars
66	22	19	Pilappelandia, Islandia
66	30	24	0 Islandiæ pars. Quibus latitudo tot graduum & minutorum conceditur.

Hi cũ sol principium Cancri adierit, habent diem unum artificialem uiginti quatuor horarum. Id nostra tempestate accidit undecima aut duodecima die Iunij, die Barnabæ apostoli & sequente.

67 Hic Nordinboduch, sic uocant, vvildlapmanni, latinè Mare congelatum. Hic incipit dies uiginti quatuor horarũ, cum sol tenet decimũ octauum gradum & trigesimũ minutum Geminorũ. Et durat continuus in uiginti quatuor fere dies naturales, quousq; sol peruenerit ad undecimũ gradum & trigesimum minutum Cancri. Nostro tempore à prima die Iunij, in uigesimum quartum eiusdem.

68 Hic initiatur dies uiginti quatuor horarum, quando sol decimum gradum Geminorum emensus fuerit. Et durabit deinceps unus dies ferme in quadraginta unum dies naturales. Desinetq; sole uigesimum gradum Cancri possidente. Nostra tempestate à uigesimo tertio die Maij, usq; in secundum Iulij.

69 Sub ea latitudine auspicatur dies uiginti quatuor horarũ, quando Sol quartum gradum Geminorum possederit. Et deinde erit dies unus continuus, in quinquaginta quinq; quasi dies naturales: quousq; sol uigesimũ sextũ gradũ Cancri permeauerit. Hoc est, à decimoseptimo die Maij in decimũ Iulij.

70 Hic inchoat dies uiginti quatuor horarũ, cum sol uigesimũ nonum gradum Tauri propemodum cõpleuerit. Durabitq; dies unus in sexaginta quatuor dies, usq; sol primum gradum Leonis pertransierit. Hoc est, à duodecimo die Maij in decimum quintum diem Iulij.

71 Sub hac latitudine initium sumit dies uiginti quatuor horarum, quando sol uigesimum quartum gradũ Tauri & quadragesimũ quartum fere minutum emensus fuerit. Et continuabitur dies unus in septuaginta quatuor penè dies naturales. Ita quòd interea sol nunquam occidet, quousq; in quintum gradum & decimumsextum minutum Leonis peruenerit. Nostro tempore à septimo die Maij, in decimum nonum Iulij.

72 Hic illucet dies uiginti quatuor horarum, cum sol uigesimum gradum & quadragesimum nonum minutũ Tauri reliquerit. Et aderit dies continuus octoginta

A octoginta duorum dierum: finietur sole nonum gradum & undecimum minutũ Leonis deferente. Hoc est, à tertio die Maij in uigesimum tertiũ Iulij.

73 Hic incipit dies .24. horarum, quando sol 17 gradum Tauri transierit. Continuabitur dies in .90. fere dies naturales, usque sol .13. Leonis percurrerit. Hoc est, à .29. die Aprilis in .27. Iulij.

Posset hæc formula extendi ad sequentes latitudines polares: sed hæ sufficiunt nouitijs pro exemplis.

Ex his sequitur. ꝙ ubi latitudo est .90. graduum, medietas anni est unus dies artificialis, & reliqua una nox. Quia ibidem horizon constituitur æqualis. Et quia idem secat zodiacum in duas æquas partes, quarum una, puta, à principio Arietis in finem virginis, est semper supra horizontem. Cõsequens est, cum sol eò peruenerit continuum reddere diem. Reliqua à principio Libræ in exitum Pisciũ est semper sub horizonte: Quare sole ea signa permeante cõtinua nox. Dies per dimidium annũ.

De huiusmodi augmento maximi diei ęstiui, iuxta alias & alias latitudines polares, loquitur etiã Plinius lib. 2. naturalis historiæ cap. 75. Sic (inquit) fit, ut uario lucis incremento, in Meroë longissimus dies .12. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat: Alexandriæ uero .14. horas. In Italia .15. In Brí- Plinius

B tannia .17. Vbi æstate lucidę noctes haud dubiè repromittunt, id quod cogit ratio credi. &c. Secundo loco de nostro circulo Solstitiali septentrionali aduertendũ est. Quòd is numeratur inter parallelos nobiliores, per climatũ media uergentes, ipsisq; noia imponentes. Transit enim hic noster parallelus per medium secundi climatis. Quod Martianus Felix Capella. Ioan. de Sacrobusto, & alij uocant Διασυήνην, id est, per Syenen, & qui sub eo habitant, habent diem longitudinis .13. horarum & dimidiæ. Et eleuatur polus .23. gradibus & .50. minutis secundum uetustos. De quo loquitur Ptolemæus Claud. lib. 1. cap. 23. sic. Sextum (qui sub æstiuo tropico est) una horarum & semis differre, distantem gradibus uiginti & tribus, & semis ac tertia. De eo plura apud Ptolemæũ Pheiusinum, dictione secunda Almage. cap. 6. §. De septima: Quem lege. Sunt autem huius paralleli quatuor cõditiones aut proprietates. Quarũ prima: Quòd solũ semel in anno sol est in Zenith capitis habitantiũ. Sed repentè quęrit quis. Qui sunt habitantes sub hoc parallelo, uel quę loca huic subdunt. Respondeo plura sunt huiusmodi loca. Puta, Syene ciuitas Aegypti. De qua infra plura dicentur. De qua Ptolemæus lib. 4. cap. 5. Tabu. 3. Africæ. Berenice etiam Aegy- Martia. Cap. Io. de Sa bu. Ptolemæus. Ptolemæus. Solstitialis arctici indigenę.

C pti ciuitas. De qua Ptole. ubi supra, & ibidem insula Elephantina. Et in Arabia Felici solis promon. Carada ciuitas. Dæmonũ insula. De quibus Ptole. lib. 6, cap. 8. Tabu. 6. Asię. Et si magnã turbam colligere uolueris cõsule .3. & .4. Tabu. Africæ .6. .7. .10. .11. Asiæ. In his enĩ omnibus inuenies nostrum parallelũ Tropicũ Cancri, ubi obtutu singula subiecta loca diffinies. De hac prima cõditione Ptole. Phe. ubi supra, sic scribit. Ipsa, scilicet, linea septima æquidistans, est prima linea æquidistantium, in quibus umbra meridiei declinat ad partem unã. Neq; unquam erit declinatio umbrę gnomonum eis, qui sunt sub ea ad partem meridiei. Verum sol obumbrat supra summitatem eorum capitum in tropico ęstiuo tantum. Et non habebunt tunc gnomones in medietatibus umbram. Eo quòd spatium huius lineæ ab æquatione diei est, sicut tropici æstiualis ab eo, in reliquis uero lineis erit declinatio umbræ gnomonis, in medietatibus diei semper ad partem septentrionis. Hæc Ptole. Astipulatur huic conditioni Lucanus lib. 2. Vbi Pompeius narrat sua bella & trophæos, quos habuit per Libyam, Europam & Asiam, inquiens. Ptole. Phelu. Lucanus.

Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis

Aegypto, atq; umbras nusquam flectente Syene. D A
Occasus mea iura timet.

Macrobius. Syenes nulla umbra. Macrobius de Som. Scipi. lib. 2. Ciuitas autem Syene, quæ prouinciæ Thebaidos, post superiorum montium deserta, principium est, sub ipso æstiuo tropico cõstituta est. Et eo die quo sol certam partem ingreditur Cancri, hora diei sexta (quoniam sol tunc inuenitur super uerticem ciuitatis) nulla illic potest in terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec stylus hemisphærij monstrantis horas, quem γνώμονα uocant, tunc de se potest umbram creare. Hæc Macrobius. Accedit Plinius lib. 2. capi. 75. Simili modo tradunt in Syene oppido, quod supra Alexandriam est quinq; milibus stadiorum, Solstitij die medio, nullam umbram iaci, puteumq;, eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, solem illi loco supra uerticem esse. Ad idem Strabo sæpius, præcipue tamen libro. 17. sic habet: In Syene puteus quidam est, qui æstiuũ indicat Solstitium. Quoniam hæc loca circulo Tropico sunt subiecta, & in meridie umbilicos faciunt sine umbra &c. Vide & sequentia. Et Ptolemęus lib. 4. capi. 5 tabu. 3. Africæ, recensens oppida, ad Thebarum nomum & metropolim transeuntia, numerat Diopolim, Tuphium, Chubisum. &c. Postea Syenen habentem in longitudine gradus. 62. minuta nulla: in latitudine, gradus 23. minuta 50. Et demum uenit Cleomedes primo Meteor. in Capi. Eratosthenis sententia de terræ magnitudine. Ait ergo hoc modo. Syene sub æstiuo tropico posita est circulo: Cum ergo sol fuerit in Cancro, Solstitiumq; faciet æstiuum, & mediũ cœlum ad libellam obtinuerit, ab umbra immunes sint necesse est horologiorum gnomones, sole ad unguem posito ad perpendiculum. Hoc est ænigma, quod Damætas obijcit Menalcæ. Virgilius in Buc. Ecloga tertia.

Plinius. Strabo. Ptolemæ. Cleomedes. Virgilius.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tris pateant cœli spatium non amplius ulnas.

Solutio fit per puteum prædictum. Hactenus de Syene, eius situ sub tropico Cancri, & umbra eius uera meridiana certo tempore anni. Sed cum in umbras incidimus, de eis paucula dicere libuit. Omnium opticorum, id est, perspectiuorum approbata est sententia. Corpus opacum obiectum luminoso, umbram proijcere directè ad partem oppositam luminoso. Ita quòd inter luminosum & umbram precisè in medio est opacum corpus. Quum igitur umbram nomino, tria intelligo, scilicet, lumen aut radium illuminantem, corpus, quod umbram efficit, & tractũ, in quem umbra deijcitur. Scito, quòd inter se distant lux & lumen. Lux enim, est qualitas in corpore lucido, nata mouere uisum in suo esse, non dependens ab aliquo extrinseco. Est autem lux in sole, tanquam per se lucido, in alijs autem participatiuè, & omnium uisibilium hypostasis est. Est sane sol mundi oculus, & fons lucis. Plinius lib. 2. cap. 6. Hic, scilicet sol, lucem rebus ministrat, aufertq; tenebras. Hic suũ lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat. &c. Lumen autem est lucis imago, uel primaria est deriuatio, quod à luce manat. Id est, radius, candor, splendor lucis. Et est duplex, Primarium, principale, siue directũ: quod immediate à luminoso procedit. Et illud semper porrigitur in directum: nisi diuersitate medij incuruetur. Lumen secundarium est, quod à latere extra radiorum incidentiam in omnem partem se diffundit. Est autem umbra, authore Ioan. Pisano, propositione 25. Lumen diminutũ. Opacum impedit transitum luminis directum & principalem, non tamen Secundarium: quia circumferentialiter se diffundit. In hoc enim differt Vmbra à tenebris: Quia Vmbra, est lumen diminutum, scilicet, ubi est priuatio luminis primarij & diminutio Secundarij. Tenebræ uero sunt (si alicubi sunt) ubi nihil est de lumine. Dubitant perspectiui, An in hoc mundo sint dabiles tenebræ?

Lux. Plinius Lumen. Primarium. Secundarium. Vmbra. Io. Pisa. Vmbra. Tenebræ.

Radius

A Radius lucis geminus est. Vnus perpendicularis siue directus: Ex cuius incidentia super superficiem, ex utraq; parte relinquuntur anguli recti & æquales. Obliquus est per oppositum. Corpora cœlestia, umbræ rationem habentia, sunt dumtaxat tria. Sol, Luna & Venus. Reliqua astra omnia & si lumen immittant in corpora opaca, nulla umbra è regione causatur, ob luminis debilitatem. Ad Solares uenio umbras. Cleomedes. 1. Meteo. capi. de totius terræ habitatione, in sententia habet. Quòd totam terram habitantes, aut sunt Periscij, aut heteroscij, aut amphiscij. περισκίοι quidem, id est, umbra circundati: ut sunt hi, quorũ altitudo poli maior est. 66. gradibus & 30. minutis. Circulari igitur in huiusmodi habitationibus umbræ circumscribentes, periscios ipsos efficiunt fere (ut molæ habent) reuoluto firmamento. ἑτεροσκίοι, in alteram tantũ partem mittũt umbram. Intelligo tempore meridiei. Aut in austrum tantũ proijcitur: Et sunt hi, qui habitant zonam temperatã ad austrum: Aut in septentrionem tantum: Vt nos, qui habitamus zonam temperatam septentrionariam. ἕτερος, id est, alter. ἀμφισκίοι, hoc est dubias & ambiguas habentes umbras: Vt sunt sub æquinoctiali habitantes. Hi cũ sol in septentrionẽ uergit, habent umbras meri-

B dianas in meridiem: in austrũ uero transiens, in septentrionem umbras iaciũt. Vmbras alij iuxta quatuor terræ plagas dinstinguunt. Quædam orientalis. Q; corpora reddunt sole oriente: Et in occasum cadit. Et cũ sol sit occiduus, aut uicinus horizontis lateri occidentali, iacitur umbra in ortũ. Hæ cõmunes sunt omnibus, quibus sol oritur occiditq;. Sed cadit hic diuersitas hæc: Quòd qui extra tropicos habitant, ut hi, qui temperatas habitant zonas, eas semper obliquo tractu siue transuerso à parallelo orientis aut occidentis solis habent. Vt gratia exempli. Sole nobis exoriente in principio Cancri, corpus obiectũ proijcit umbram uersus occasum solis brumalem caprizantem. Item sole nobis existente in Capricorno, proijcitur umbra in occasum solis æstiuũ. Simile est iudicium de occasu solis. Exceptis æquinoctij diebus. Qui ex una recta línea ortus occasusq; cernuntur. Magnum argumentum, quòd terra in medio sita, habet se ut punctum, collata ad hos maximos orbes, quos sol tunc describit. Qui autem intra tropicos sunt siti, eo die, quo sol per zenith eorum transit, umbram matutinam habent rectam in occasum solis, eiusdem parallelo proiectam Sicut pomeridiana rectam in ortum ad horizontis punctum, super quo sol oriebatur, extenditur. Medio autem die, quia sol meridiem tenet, nobis aquilonijs in septentrionem umbra depellitur: Austrinis uero in meridiem. Intellige de his, qui temperatas habitant zonas, aut qui sunt extra tropicos cõstituti.

C Sed quum in uniuersum loquor, dico, umbras, sole in medio cœli posito, uel in meridiem uel septentrionem cadere à corporibus, quæ eas reddunt. Et sunt in multiplici differentia: Non seorsum quidem, sed magno horum respectu corporum: Quæ sol, dum per signa graditur, uario radiorũ illapsu intuetur. Quod supra ex Cleomede manifestatum est. Nec id tacendum est. Quòd incidentia radii perpendicularis in corpus, à nõnullis inter umbræ species numeratur. Et id facit Cleomedes libro, de cœlestibus ordinibus. vmbrã appellans per καθέτον hoc est, perpendiculum. Quod umbræ genus habent hi (ut infra dicetur) qui sub tropicis habitant. Quum semel in anno utrimque Sol in tropicis circumuoluitur. Sed quòd alii, qui tantũ quatuor numerant umbras, hanc prętereunt, fit ex eo: Quòd solum loquuntur de umbris plagarum, id est, extensis uersus quatuor plagas. Vmbra autem perpendicularis non est ad aliquam plagarum. Quum propriè non dicatur umbra extensa, sed recta. Hanc umbram uidetur etiam affirmare Luca. 9. Phar.

Hic quoq; nil obstat, &c.

Radius perpẽdicularis & obliquus.

Quę nam Corpora cœlestia umbram facientę

Periscij.

Heteroscij.

Amphiscij.

Vt Macro. li. 2 Io. de Sa. bu.

Quatuor umbræ plagales.

Terræ & cœlestium corporum collatio.

Vmbra perpendicularis.

Vmbra plagalis.

Lucanus.

Vide infra. Volunt alij, quòd hæc nulla sit umbra. D
Quibus tamen ego aduersor. Vltra enim omnes umbras supra expositas, dabilis est umbra perpendicularis. Vt si Aquila sursum eleuata, directè supponeretur soli existenti in principio Cancri, tẽpore meridiano, utíq; daret umbrã &c. De formis umbrarum, scribunt Cleome. 2. capi. de magnitudine terræ. Plinius Secundus lib. 2. cap. 11. de syderum magnitudine. Et Ioan. Pisanus lib. 1. perspectiuæ propositione. 23. & 24. Et loquũtur hi præcipuè de umbris causatis à corporibus opacis sphæricis. Vt est terra. Sunt igitur umbrarum formæ triplices. Prima umbra uocatur Cylindroides. Secunda Calathoides. Tertia Conoides. Has paucis uerbis indicat Ioan. Pisa. lib. 1. ca. 24. Vmbrosum (inquiens) sphæricum, luminoso existente maiore, umbram projcit pyramidalem: æquale columnarem: Maius curtam & euersam Pyramidem infinitã. Cylindroides umbra, id est, columnaris, uel teres, hoc est, columnæ effigiem habens, taliter fit, quando umbrosum & luminosum sunt æqualia. Radij enim ab extremis luminosi incidentes, in extrema umbrosi exeunt, ut æquidistantes. Quare nunquam concurrunt, si etiam in infinitum producerentur. Et per cõsequens umbra columnæ figuram habet. vt in hac figura.

Vmbrarum formæ triplices.

Cylindroides.

E

B

Calathoides. Calathoides autem euenit, quando umbrosum maius est luminoso: Eritq; pyramis curta & euersa infinita, secundum longitudinem. vide hanc figuram.

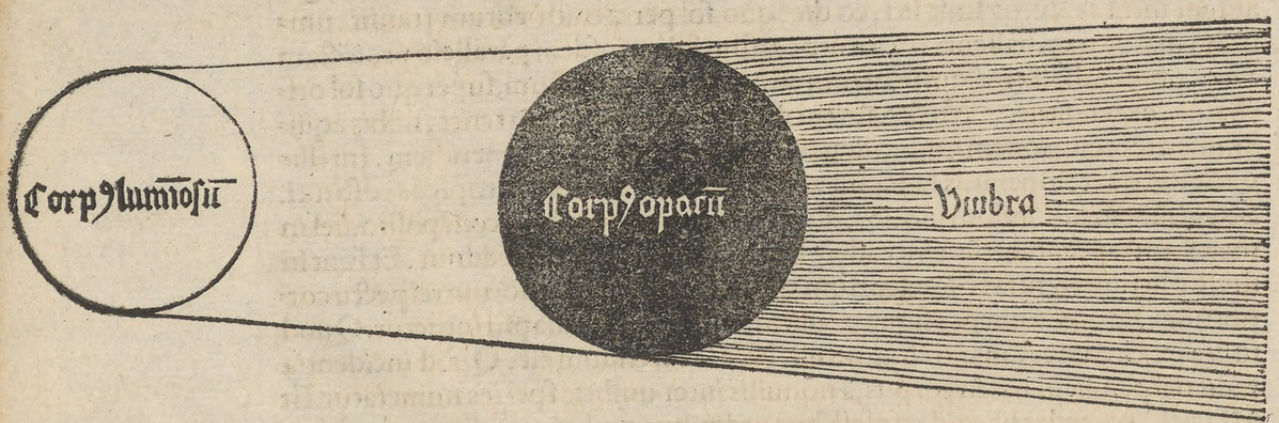

F

C

Conoides. Conoides uero, ubi umbrosum minus est luminoso. vt terra respectu solis. In eo casu umbrosum sphæricũ minus, illuminatur à luminoso ultra dimidiũ. Per propositionem. 22. libri primi Perspectiuæ: Inde fit, quòd radij exeuntes ab extremis partibus luminosi, in contactu extremitatũ corporis opaci minoris, minus distant, quàm in luminoso: constituentes lineas non æquidistantes. Igitur tandem concurrunt. Sed quia umbra formatur secundum has lineas concurrentes, consequens est umbram esse conoidalem, pyramidalem, aut ad modum metæ, aut turbinis uersi. Ecce schema.

Perspecti.

Hinc

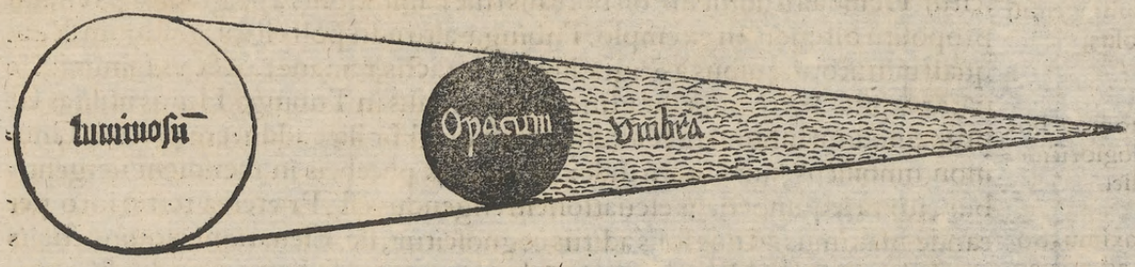

Hinc facile intelliges Plinium ubi supra. Cuius hæc sunt uerba. Namq; quũ sint tres umbrarum figuræ, constetq;, si par lumini sit materia, quæ iactat umbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem. Si uero maior materia quàm lũmen, turbinis rectitut sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo. Si minor materia quàm lux, metę existere effigiem, in cacuminis fine deficientem. Hæc Plinius. Redeo ad conditiones nostri paralleli solstitij septentrionalis. Et est secunda. Quòd sub eo habitantes, habent duo solstitia. Vnum, quando sol accedit ad principium Cancri. Et est eis altum solstitium, propter accessum ad zenith capitis eorũ. Secundum est imum, in Capricorni initio, propter solis recessum. Tertia conditio. Quod habent unam æstatem & unam hyemem. Et hęc fere sequitur ex secũda. Et de hac in sequentibus dicetur. Plinius.

B Quarta, quod habent plures umbras. De qua proprius exponetur canon. Propter nouitios enim, quorum gratia cõmentor, de umbris nonnullos canones hic adijcere decreui. Primus igitur omnium est. Quorumcunq; zenith extra Tropicum Cancri in septentrionem uergit, illi tres habent umbras. Vnam sole exoriente, in occasum porrectã: Secundam sole occidente, in ortum iactã. Tertiam, non nisi unam habent meridiani solis umbram, per radios primarios causatam, in septentrionem uersam. Hæc autem umbra meridiana in uniuersum, id est, in omni regione, respectu orientalis aut occidentalis, semper est breuior. In meridie sane, breuiores (ut dicitur & ueritas habet) umbrę esse solent. Canon primus de umbris. Vmbra breuior quæ. Plinius libro octauo ca. 33. De uentorum obseruatione in agrorum cultura, sic. Plinius. Tunc erit hora sexta, cum minima umbra, contra medium fiat hominem. Ouidius libro tertio Metamorphoseos Fabula prima. Ouidius.

Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras.

Idem decimo quarto Metamor. Fabula prima.

Et maris & cœli medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.

Ipsa autẽ umbra, ad sui uariationem comparata, nobis septentrionalibus, nusquam breuior est, quàm cum sol est in puncto maximę declinatiõis ab i po Aequatore: à quo quanto magis in austrum uersus abierit, tanto meridiana nostra & septentrionalis umbra fit protractior. Idq; experimento facile capies in gnomone, stylo, aut corpore ad perpendiculum erecto. Quod in huiusmodi umbrarum obseruatione fieri debet. Hæc umbra nostræ est patrię, ac natalis nostri soli. De qua quidem patria, Plato ad Architam Tarentinum sic scripsit. Nullũ nostrum sibi soli esse natũ, sed ortus nostri partem sibi patriã uendicare. &c. Et Cassiodorus in Psal. 136. Sup flumina Baby. sedimus. Nimis dulcis est recordatio patriæ suæ, quæ in hostili terra probatur existere. Iccirco aliqua, haud aspernanda, hic adijcere decreui. Et primum. Quod sol nunquam accedit ad zenith capitis nostri. Est aũt zenith capitis, authore Linconiensi in sphæræ opusculo, extremitas lineæ rectę, exeuntis à centro terræ per caput hominis, usq; ad firmamentum. Secundo loco. Eleuatio capitis Arietis, aut Libræ, & ex consequutione circuli æquinoctialis, pro nostris habitationibus aquilonijs, sic digno-

C Vmbra septẽtrionalis maximè breuis. Amor patrię. Plato. Cassiodorus. Sol nunq̃ accedit ad zenith nostri capitis. Linconiensis.

Tubingenſiũ polus.

ſcitur. Deme altitudinem Poli borealis tuæ habitationis à 90. gradibus, reſiduũ propoſitũ oſtendit. In exemplo. Tubingæ altitudo poli eſt 48. graduum & 40. quaſi minutorũ, quibus à 90. gradibus ſubtractis, remanẽt 41. & 20. minuta: Eleuatio capitis Arietis aut Libræ ſiue æquinoctialis in Tubinga. Huius utilitas eſt propemodum innumera & alterius tractatus. Hic hæc adducere placuit. Gnomon, umbilicus, aut horarũ index in horarijs phœbeis in meridiem uergentibus, iuxta æquinoctialis eleuationem erigendus eſt. Præterea tertio loco per eandẽ maximus ad nos ſolis aditus cognoſcitur, ſic. Eleuationi æquinoctialis tuæ habitationis adde ſolis maximã declinationem, ſcilicet, 23. gradus & 30. minuta, & cernes maximã ſolis eleuationem, aut faſtigiũ tempore meridiei, & is ex cõſequente maximus eiuſdẽ ad nos acceſſus. Verbi cauſa. Eleuatio æquinoctialis Tubingę (ut ſupra didicimus) eſt, 41. graduũ & 20. minutorũ, cui adijcio 23. gradus & 30. minu. & conflo. 64. gradus & 50. minuta, maximã ſolis altitudinẽ tempore meridiano die 11. aut 12. Iunij. Vnde quarto loco, elicitur diſtantia Solis à zenith capitis propoſitæ habitationis: Hac lege. Maxima ſolis eleuatio dematur ab arcu 90. graduũ, & relictus arcus indicat diſtantiam zenith capitis oblatæ habitatiõis, ad centrũ uſq; corporis ſolaris. Gratia exempli. Eleuationẽ ſolis maximã ſupra inuentã, puta 64. graduũ 50. minutorum, demo ab arcu 90. graduũ, & relinquitur mihi arcus 25. graduum & 10. minutorum, diſtantia ſolis à zenith Tubingenſium. Quòd ſi unicuiq; gradui dederis 15. miliaria, & 4. minutis unum, conflabis terrenum iter, ab habitatione tua uſque in locum centro ſolis ſubiectũ. Sic arcus iam extractus, dabit tibi 377. ½ miliaria Germanica cõmunnia. Ex his quinto loco, Maximus ſolis receſſus, elongatio aut declinatio à zenith capitis ſic reperitur. Duplicem ſolis declinationẽ maximam, hoc eſt 47. gradus iunge diſtantiæ ſolis à zenith capitis tuæ habitationis, & habes optatũ. In exemplo. Repeto diſtantiam ſolis à zenith capitum Tubingenſiũ, ſcilicet 25. gradus & 10. minuta. Cui addo 47. gradus, & colligo 72. gradus 10. minuta, maximũ ſolis receſſum. Faciunt miliaria Germanica cõmunia 1082. & ½.

Gnomon horologiorũ meridiei.

Maximus Solis ad nos acceſſus.

Diſtantia ſolis à zenith capitis noſtri.

Maxima ſolis declinatio à zenith.

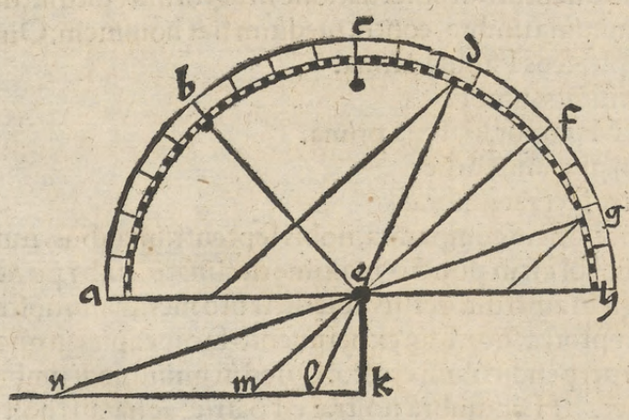

a c h Meridianus.
e centrum mundi.
a e h horizon.
b polus mundi.
b e axis mundi
c zenith capitis.
d tropicus Cancri
f e æquinoctialis.
g tropicus cancri.

Subtrahe arcum a b ab a c remanet b c, uel quod idem eſt, c f ex c h remanet f h eleuatio æquinoctialis. c b enim & f h ſunt arcus æquales. Arcui h f adde arcũ f d emerget h d maxima ſolis altitudo in Cancro. Aufer arcum h d ex arcu h c, relinquetur c d diſtantia zenith capitis à ſole in maxima ſua altitudine conſtituto. Arcũ c d iunge arcui d f g, exibit c g maxima ſolis depreſſio a zenith noſtro e k gnomonis longitudo. k n umbræ longitudo ſole in Capricorno. k m eadem longitudo ſole in Ariete uel Libra. k i umbra ſtyli ſole in Cancro.

Sexto loco. In noſtris habitationibus, poſtq; ſol ſeptentrionaria ſigna ingreſſus fuerit, ſuperaueritq; nonum fere Arietis gradũ, uſq; in 21. virginis, eleuatur ſol omni die bis ſupra horizontem 45. gradibus, ſemel ante meridiem, & ſemel poſt meridiem, & pro eo inſtanti umbra recta rei, ſtantis orthogonaliter ſuper ſuperficiem planam, menſurat rem ipſam. Quo autẽ tempore ante aut pomeridiano

A ridiano Sol in 45. gradus attollatur, per Astrolabium aut quadrantem horariũ cognitu facile est. Est enim regula. Quandocũq; altitudo solis est 45. graduũ præcise, umbra recta metitur rem ad perpendiculũ erectam. Quòd si solis altitudo 45. gradus excesserit, umbra recta minor est, ipsa re. Si uero altitudo solis minor fuerit 45. gradibus, recta umbra protractior est re ipsa. Quo fit, quòd in nostris climatibus (ubi altitudo poli est, 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. &c. graduum) Sole gradiente per signa meridiana, longiores esse umbras meridianas re erecta. Quia Sol nunquam eleuatur 45. gradibus. Sole autem transeunte per borelia signa (ubi altitudo poli est 48. graduũ & 40. minutorũ, ut exemplo utar) qñq; umbra meridiana maior est re, qñq; æqualis, quandoq; minor, Maior à principio Arietis in 8. eius gradũ, inclusiuè: & à 22. gradu virginis in finem usq;. Aequalis in 9. aut 10. pene gradu Arietis, & in 20. quasi & 21. gradu virginis. Minor ab 11. gradu Arietis, in 22. usq; virginis. Quòd si te harum rerũ copiosior delectat cognitio, consule secundæ partis nostræ elucidationis Astrolabij propositionem quartam, quintam, septimam & octauam.

Vmbra quando corpus æquet superetue. ut breuior.

a

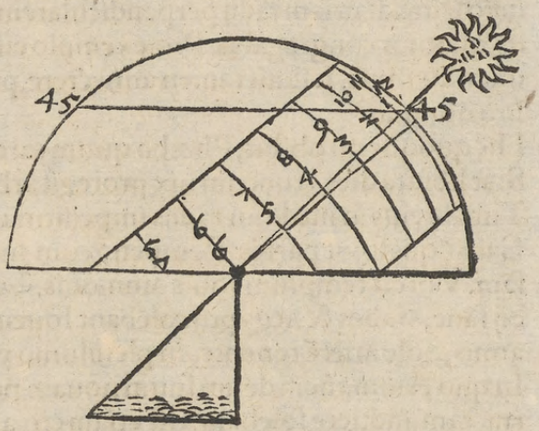

B Sed hic in dubium uertitur: An omnis umbra meridiana eorũ, quorum zenith est extra tropicũ Cancri in septentrionem, itidem in septentrionem pellatur? Omnes (quos ego legerim) propositionem aut quæstionem affirmant. Et id manifeste docet Macrobius lib. 2. de somno Scipionis, his uerbis (& loquit̃ de his, qui ponunt sedes in aquilonem). Nam in occasum (subintellige umbra rei) cadit oriente sole, & in ortum cũ fit occiduus. Medio autẽ die, quia sol meridiem tenet, in septentrionẽ umbra depellitur. In austrũ uero, circa nostram habitationem, impossibile est umbram cuiuslibet corporis cadere: Quia semp in aduersam soli partem umbra iactatur. Aduersus autem austro, apud nos, sol non esse poterit: Quum nunquam fines septentrionis attingat. Hactenus Macrob. Dissolutio. Supra diximus de duplici radio, scilicet, primario, principali, siue directo, & secundario. Accidit igitur, quòd nonnunquam radius pri-

C marius cadit super corpus opacum, tersum & politum, ut est uitrũ, ferrum chalybs, marmor uel specula ex his composita & erecta, tunc reflectunt̃ & resiliunt radij, & faciunt apparentiam in parietibus, tabulatis, & alijs id genus rebus. Quare dico: Quòd opacũ expositũ radijs primarijs meridiei tempore proiicit apud nos umbrã in septentrionem. Hoc pacto Macrobius & alij omnes sunt accipiendi. Opacum autem immissum in radios reflexos, aut secundarios, mittit umbram apud nos in meridiem. Hinc soluitur quæstiuncula hæc. An idem corpus opa-

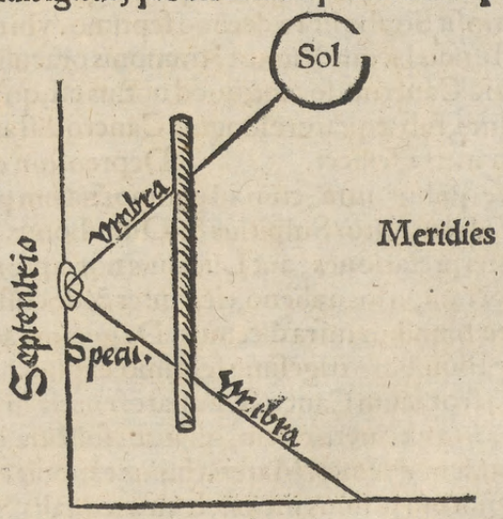

Opacum corpus duas habere umbras meridianas potest.

cum, possit habere duas umbras Meridianas, unam in septentrionem, alteram in austrum: Responsio. Quòd id accidere potest. Sit baculus erectus uersus solem meridianum, ex eius opposito erectum. Incidentesq; radij gemini, scilicet, directi primarij & reflexi: una pars baculi, immissa radijs primarijs aut directis, iactat umbram in septentrionem, alia uero pars eiusdem baculi in radios reflexos intrusa, umbram pellit in meridiem. Fac periculum, & certior eris.

Vt proximũ schema habet.

Vmbrarũ canon secundus.

Secundus canon. Omnes hi, qui zenith sub tropico Cancri habent, tria habent umbrarum genera. Vnum orientale, secundum occidentale, & tertium meridianũ, in septentrionem à radijs solaribus primarijs missum. Verũ enimuero si incidentiam radij perpendicularem, inter umbrarum genera numeraueris, quatuor congregabis. Pro exemplo est Syene urbs, de qua & alijs supra abunde dximus. Libuit tamen annectere, pro exemplo, Lucani uersiculos. Is libro nono ait.

Lucanus.

Hic quoque nil obstat, Phœbo quum cardine summo
Stat librata dies, truncum uix protegit arbor.
Tum breuis in medium radijs impellitur umbra.

Cato (qui fouit partes Pompeij) cum suo exercitu uenit ad Libyam arenosam. Vbi est templum Iouis Ammonis. ἄμμον enim Græci, arenam uocant. Libij sane, Arabes & Aegyptij colebant Iouem, sub forma ac figura arietis, & quotannis, Sole Arietẽ tenente, in plenilunio primi mensis, diem festum celebrarũt. In quo Ammonem deum suum nouam pellem uillosam, ex Ariete recenter detractam, induere solebant. Est etiam circa templum sylua, quasi pro miraculo, & fons solis mirus, die gelidus, noctu calidus. Vt testantur Herodotus & Plinius. Cuius meminit Ouidius decimo quinto Metamorpho. dicens.

Iupiter Ammonius.

Ouidius.

Medio tua corniger Ammon
Vnde die gelida est, ortuq; obituq; calescit.

Scito templum Ammonis & fontem non esse sub æquatore, neque sub tropico Cancri. Testis est Ptolemæus libro quarto, capitulo quinto, Tabula tertia Africæ, ubi ponit Ammonicam regionem habere uiginti octo gradus latitudinis & Ammonem ciuitatem sub consimili latitudine, ac solis fontem. Sunt igitur extra tropicum Cancri uersus septentrionem. Item Plinius libro quinto capitu. 5. Sic habet. Cyrenaïca, eadem Pentapolitana regio, illustratur Ammonis oraculo. Quod à Cyrenis abest, CCCC. M. passibus, fonte solis. &c. Plinio fere accedit Solinus, capitulo quadragesimo quarto. De Ammonis oraculo plura scripsit Strabo libro decimo septimo. vbi tres numerat Abases. Abydum iuxta Muridis lacum & iuxta Ammonis oraculum. Omnes igitur Ammonis templũ citra Cancrum locant, quod notius est, quàm ut referri debeat. Neque hoc templum, sub æquatore longius Cancro distante, positũ est. Quod tamen sequentia metra, scilicet. Deprensum est hunc esse locum. &c. indicant. De quibus infra, cum ad æquinoctialem perueniemus, sermonem habebimus. Videant igitur Sulpitius & Omnibonus, quorum aut præter ueritatem sunt interpretationes, aut Lucanus non aptè retulit. Quod uix crediderim. Dico poëtam, in loco alieno, eleganter & doctissimè de Aequatore disseruisse. De quibus omnibus infra dicemus. De gemma Ammonis cornu, aut Ammochryso, lege Plini. libro trigesimo septimo, capi. 10. Canon tertius. Quorum zenith in tra tropicum Cancri & æquatorem est hi sunt quadrumbres. Habentq; solem bis in anno uerticalem, quatuor solstitia, duo alta & duo ima, binas æstates & totidem hyemes. Materiã huius canonis absoluit Ptole. dictione. 2. Alma. 5. §§. Quorum primus incipit, Linea æqualis: Secundus, cuius longioris diei longitudo est 12. horæ & 4. horę. Et idem de eadẽ in Quadripartito tractatu secundo. capi.

Sulpitius & Omnibonus notantur.

Ammochrysus gemma.

Vmbrarum Canon tertius Ptoe.

Ptole.

Plinius.

Ammonis oraculum.

Solinus: Strabo.

A cap. 2. Huius canonis innumera sunt propemodum exempla ex tabulis Ptolemęi facile colligenda. Ex tertia Africæ, infra tropicum Cancri. Ex quarta Africæ, infra tropicum Cancri, usq; in Aequalem. Ex 6. 9. & 10. infra tropicum Cancri. Et undecima, infra tropicum Cancri, in æquatorem usq;. At demũ 12. Asiæ, infra tropicum Cancri. Ex accessu enim solis ab æquatore in tropicum Cancri euntes, semel nullæ fiunt umbræ meridianæ: Et rursum cũ hinc in æquatorem regreditur. Particularia exempla Felicis Arabiæ, sumpta ex cõmentarijs Ptolemæi libro 6. capi. 8. Badæo regia. Vide hic formulam.

Ptolemæus Aestates binę, hyemesq;, ac solstitia quaterna annuatim qbus sint?

Officio tabulæ declinatiõis Solis cognoscit, cũ quibus signorũ gradibus, Sol bis ad zenith sic habitantiũ, accedat. vnde dies mensiũ horũ accessuũ fiunt noti. Hinc palàm est, quòd hi, per id tempus, quo Sol per Arietem usq; in primũ punctum uerticalem ierit, umbram habent in septentrionẽ. Primoq; puncto à Sole superato, usq; in secundũ punctum uerticalis umbra in meridiem pellitur. Et post transitum secundi puncti, rursus in septentrionẽ uergit. Et ita durat usq; dum in primum punctũ uerticalem sese receperit. Pro intellectu pleniori, citandus est Plini. Se. lib. 2. ca. 74. ubi ait. At in tota Troglodytice, umbras bis quadraginta quinq; diebus in anno Eratosthenes in cõtrarium cadere prodidit. Aduerte Troglodytæ. Græcis τρώγλη foramen, siue cauerna, aut specus uocatur: Hinc illis nomen. Plinius lib. quinto capitulo octauo. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus. Victus serpentium carnes: stridorq; non uox, adeo sermonis commercio carent. Pompon. lib. primo. Troglodytæ nullarum opum domini, strident magis quàm loquuntur. Specus subeunt, alunturq; serpentibus. Solinus capi. quadragesimo quarto. Troglodytæ specus excauant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem Hexecontalithon uocant: Tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta gemmarũ colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Isti carnibus utuntur serpentum. Ignari sermonis, strident potius quàm loquuntur. Herodotus in Melpomene. Troglodytæ (inquit) Aethiopes, omniũ quos fando cognouimus, pernicissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertis & alijs id genus reptilibus, uescentes. Lingua nulli alteri simili utentes, sed uespertilionum more stridentes. Strabo lib. 1. loquit de authore Homero. Nõnulla uero signis quibusdã occultius insinuauit, Africam & Aethiopiam & Sidonios & Erembos, quos Arabes Troglodytas, hoc est, cauernarum incolas iure dixeris, uerbis elocutus est. Idem. Multus etiã de Erembis factus est sermo: longe uerisimilius dixere, qui eos Arabes putãt. Et post plura. Arabas & Erembos, Græcis ipsis fortasse hoc modo Arabas uocantibus. Simul & ad id uera uocabuli significatiõe, id est, etymologia adiuuante. Quia enĩ terrã subeant, id est antra, multi Troglodytas quasi antricolas, quos suscipientes posteri, uulgò ꝑ nominis etymologiã apertius Troglodytas dixere. Hi ex Arabibus sunt, qui ad alterã sinus Arabici partem uergunt ad Aegyptũ & Aethiopiam. Idem. De Erembis aut Troglodytis lib. decimo sexto in fine & decimo septimo. Sunt & alij Troglodyte in septen-

	Latitudo		Sig. & gradus ad quos cũ sol peruenerit fit uerticalis.			
Oppida	G	m̄	S	G	S	G
Badeo regia	20	15	♊	0	♌	0
Pudni, ciuitas	16	30	♉	15	♌	15
Muza, emporium	14	0	♉	7	♌	23
Ocelis, emporium	12	0	♉	1	♌	29
Mara metropolis	18	40	♉	23	♌	7
Menambis, &c.	16	30	♉	15	♌	15
Sabbatha, metropolis	16	30	♉	15	♌	15
Saphar, metropolis	14	30	♉	9	♌	21
Saba, regia	13	0	♉	4	♌	26
Arabia, empor.	11	30	♉	0	♍	0
Cana, emporium	11	30	♉	0	♍	0

Felicis Arabię oppida.

Plinij locus. Troglodytæ qui.

Plinius.

Pomponi.

Solinus.

Hexecontalithos gemma Troglodytarũ unica.

Herodotus

Strabo.

Erembi Arabes Troglodytæ.

Gemini

Troglodytæ. trionem ad Caucasum montem. De quibus Strabo. lib. 11. Qui propter frigora habitant in cauernis, pane abundantes. De Troglodytica regione scribit Ptolemæus. lib. 4. cap. 8. sic. Appellatur autem uniuersaliter totum littus, quod est iuxta Arabicum & Analitem, aut alioqui Aulitem sinum, regio Troglodytica, usq; ad montem Elephantem. Hoc est, à latitudine fere. 5. aut 7. graduum usq; 30. uel circiter. Cerne tabulam. 3. & 4. Africæ. Cum igitur Plinius dicit. In tota Troglodytice, intellige de ea, quæ est interiecta Tropico Cancri & æquatori. Nam Troglodytica extendit se ultra tropicum Cancri uersus septentrionem. Vt supra Ptolemæus asseruit. Itẽ Strabo iam supra in §. Hi ex Arabibus sunt. Aegyptus enim est supra Aethiopiam, & ultra maximam solis declinationem. Idem testatur Plinius lib. 6. ca. 29. Sequitur in Plinio. Vmbras bis quadraginta quinq; diebus in anno. &c. Ego sic interpretor, quadraginta quinq; diebus, hoc est, in nonaginta diebus, omnibus Troglodyticis, intra tropicũ Cancri & æquatorem agentibus accidit, quòd habent aliquo tempore anni umbram uersam in septentrionem, & alio tempore in meridiem. Hæc interpretatio ueridica est, & neminem fallit. Quam exemplis clariorem reddemus. Arsinoë ciuitas, de qua Plini. lib. 5. cap. 11. & libro. 6. ca. 29. Conditam sororis nomine à Ptole. Philadelpho. Et Ptole. de ea lib. 4. ca. 7. habens in latitudine. 10. gradus. 40. minuta. Per tabulam declinationis addisco, posteaq; sol. 28. gradũ Arietis adierit, Arsinoitis uerticalem esse: & anteq; hunc gradũ accessit umbra meridiana in septentrionem abijt, in 28. ferme dies. Post transitũ uerticis usq; in solstitium æstiuũ, hoc est, in 62. dies, umbra impellitur in meridiem. Habes igitur umbrã uariatam, à septentrionali in meridianã, in 90. diebus. Sunt enim à principio Arietis, usq; in principiũ Cancri. 90. gradus. Quos uulgus Solẽ perambulare putat in 90. diebus: dando singulis diebus singulos gradus. Ecce. Astronomica autẽ computatio, quæ ueritate innititur, numerat ab æquinoctio uerno, in solstitiũ æstiuum 93. dies. 11. horas, & 9. minuta. Et ab eodem solstitio in æquinoctiũ autumni. 93. dies 13. horas & 33. minuta. Aliud exemplum. Aduliton, teste Plini. lib. 6. cap. 29. oppidum: hoc serui à dominis profugi condidere. Maximũ emporium Troglodytarum ac Aethiopũ. A Ptole. lib. 4. cap. 7. Adulia appellatũ. Habens in latitudine. 11. gradus 40. minuta: officio tabulæ declinationis Solis. Accedit idem ad zenith capitis in Arietis principio. Vnde cõcluditur eos habere umbrã meridianã septentrionalem ab æquinoctio uerno, in 30. fere dies: post recessum à uertice, usq; in solstitium æstiuũ, in 60. dies, umbram habere in meridiem. Tertiũ exemplum. Ptolemaïs urbs, à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum. Ob id Epitherias cognominata, teste Plini. Ptole. ubi supra. Ptolemaïs theron. Eius latitudo est 16. gradus. 35. minuta. Cui sol fit uerticalis nostra tempestate 16. gradu Tauri. Vmbrã meridianam iactat in septentrionem, à principio Arietis usq; in hunc gradũ, per 45. quasi dies, pòst in meridiem, usq; in Cancrũ in 45. dies: Ecce 90. dies. De ea urbe, dixit etiã Plini. cap. præcedente, scilicet, 75 iuxta hanc expositam formulã. Pro qua uide lib. 6. capi. 29. Alij legunt hoc caput sic. Et in tota Troglodytice umbras bis (supple) esse nullas: semel ante solstitiũ æstiuale, & semel post. Et hoc uerũ est, & probatur, quemadmodũ supra probauimus de Badæo urbe, Pudin, & cæteris. Et hi faciunt punctũ post, bis. Et deinde legunt: & quadraginta quinq; diebus in anno Eratosthe. &c. hoc est, oppida Troglodyticæ sic se habent. Quod per 45. dies ante solstitiũ, umbra meridiana uergit in meridiem, & post solstitiũ lapsis 45. diebus, umbra flectitur in septentrionem. Et hoc est uerũ particulariter, sed nõ in uniuersum. Vt de Ptolemaïde. Cui sol primo fit uerticalis in sedecimo gradu Arietis, & post recessum à uertice, cadit umbra in meridiem quadraginta quinq; diebus computando, usq;

Ptolemæus.

Plinius interpretatur.

Arsinoës uaria umbra.

Aduliton oppidũ quod & Adulia.

Plinius.

Ptolemæus.

Ptolemais.

Alia Plinij interpretatio.

D E F

A B C

A usq; in exordium Cancri. Deinceps cũ Sol secundo peruenerit ad zenith, quod accidit in decimoquarto gradu Leonis, postea proijcitur umbra meridiana in septentrionẽ in 45. uel 46. dies, id est, usq; in principiũ Libræ. Assimile ferme exemplũ sumitur, de Euangelo portu Troglodytarũ, Cuius latitudo est 17. graduũ. Sed non est hoc uniuersaliter (ut iamiam dixi) uerum, ut supra declaratum est in Arsinoë & Aduliton oppidis. Quare primæ expositioni adhæreo.

Hac multi uiri doctissimi aduocant Lucanum in tertio sic canentem. Lucanus de Arabibus explicatur.

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire siniſtras.

Loquitur poëta de Arabia Felici. Cuius magna pars est intercepta æquatore & tropico Cancri. Quemadmodũ supra diximus & pluribus exemplis docuimus. Astipulatur poëtæ Solinus ca. 46. Solinus: Vbi plura notatu digna de Arabia Felici scripsit. Inter cætera sic. Commercijs student, aliena nõ emunt, uendunt sua. Quippe & syluis & mari diuites. Vmbræ, quæ nobis dextræ sunt, illis siniſtræ. Accedit insuper Plinius lib. 6 cap. 22. Legatos, quorum princeps Rachia, qui è Taprobana, tempore principatus Claudij, ad Romanos uenerint Plinius.

B maxime miratos fuisse, quòd umbras in nostrum cœlum cadere animaduertissent, non in suũ, Solemq; à læua oriri & in dextra occidere potius, quàm è diuerso. Expositores Lucani & Solini, umbræ (inquiunt) quę nobis faciebus ad occidentem conuersis dextrę sunt, Arabibus sunt siniſtrę. Quę expositio uera est, & sensui poëtæ admodum consona. Quod Arabes Macedonica Pompeï castra petentes, ex orientali regione orientem uersus progrediebantur. Sunt qui hunc Lucani locum occultiorem quandam doctrinam continere arbitrantur. Asserunt enim ex sex mundi positionibus habitudinibusq;, Orientem posteriorem, Occidentem uero anteriorem, siniſtrã Meridiem, dextram Septentrionẽ esse. Id procul dubio sensit, Cleomedes Græcus author, primo lib. Mete. à principio. Cuius hęc fere sunt uerba. Mundus is (ait) quoniam corpus est, habet quippiã quod supra, quodq; infra sit, reliquarumq; positionũ habitudines. Anteriora ipsius esse dicunt, quæ sunt ad mundi occasum, quòd is ad occasum impulsum habeat. Posteriora uero ea esse, quæ ad ortum sunt. Etenim ad anteriora procedit. Eius aũt dextra ad septentrionem, ad meridiem siniſtra locanda. Sex mundi positiones Cleomedes.

Hæc autem quatuor positionis genera, nihil occulti habent, cum cæteræ habitudines, quæ sunt sursum deorsumq; plurimum difficultatis physicis præbuerint. Ex hac Cleomedis sententia, notum dicunt, cur Lucanus, Solinusq; siniſtras umbras Arabibus tribuerint. Idem cum Cleomede sensisse Pythagoræos

C Aristoteles 2. de Cœlo & Mundo refert. Idem autem Aristoteles, multò aliter has positiones mundo tribuit. Vtpote dextram orienti, siniſtram occidenti. Meridiei sursum, Septentrioni deorsum ascribens: Quẽ lege & intelliges. Ad Lucanum reuertor. Ex parte Felicis Arabiæ trans tropicũ Cancri, quæ ad Rubrum & Indicum mare accedit, uenerunt Arabes, qui in Macedoniam Pompei auspicia contra Cæsarem secuti sunt. Hi in latus nostrũ egressi, admiratione capti, causam in promptu nõ habentes, & æstiuo tempore illic quoq;, ut in Arabia siniſtras, id est, in austrum proiectas umbras nõ haberent. Neq; hoc in uniuersum accipiendum est, umbras quæ nobis dextræ sunt, illis semper esse siniſtras. Nam & ipsi umbram habent nostræ assimilem. Hoc est, in septentrionem uergentem, quum sol in latere ipsis austrino est. &c. Dextrum igitur Lucanus ab ortu diffiniuit. Nã Oriens, unde initiũ motus astrorum est, dextrorsum septetrionem habet, siniſtrorsum meridiem. Hoc Ouid. Meta. lib. 2. Fab. 1. innuit, sic. Pythagoræorum sententia. Aristoteles. Ouidius.

Neu te dexterior totum declinet ad anguem:
Neue siniſterior pressam rota ducat ad aram.

Accedit

Macrobius

Accedit Macrobius primo de somno Scipionis. Vbi de Zodiaci signis. Sic ait. D
Et ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & id per sex menses hybernales siniſtro incumbit lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus: sic & sol eodem tempore dextrũ hemisphærium, reliquo tempore ambit siniſtrũ.

Ouidius

Hæc Macrobius: Quibus innuit, meridiana signa in siniſtrum, septentrionalia in dextrum uergere, à uetuſtis fuisse creditum. Quod locus Ouidianus, notatu digniſſimus, libro secundo Metamorphoseon indicat.

Terra uiros, urbesq; gerit syluasq; ferasq;
Fluminaq; & nymphas, & cætera numina rurís.
Hæc super impoſita est cœli fulgentis imago.

Vitruuius

Signa sex foribus dextris, totidemq; siniſtris.

His pulchrè alludit Vitruuius lib. 9. de architectura cap. 6. & 7. Qui sydera borealia, ad orientis dextram locat, meridiana uero orientis siniſtrã esse ait. Hic

Fores cœli bifariam deſcribuntur.

prætereundum non est. Astronomos fores cœli bifariam deſcribere, iuxta geminum solis motũ. Primo enim fertur, aut rapitur cum primo mobili ab ortu in occasum, iuncto etiam motu solis proprio. Et in lateribus horizontis duo deſignat puncta, alterum in oriente, alterũ in occidente. Ad quæ amplitudo exortiua & occasus seſe terminat. Hæc puncta appellant fores solis. Quas Ianus, B
quem ueteres solem & temporũ authorem intellexerunt, apud Ouidium lib.

Ouidius

Fastorum. 1. intelligit. Quando ait.

Præsideo foribus cœli cum mitibus horis
Et redit officio Iupiter ipse meo.

Secundo motum habet propriũ, ueluti singuli errones, per signa Zodiaci, ab occasu in ortum means. Iam in Austrinũ, iam in boreum latus oberrans. Et posuit fores in eius æquinoctijs. Quas Naso, uersu paulò ante citato, intelligit. Et uocari fores anni possunt. Quę nobis reuera in Ariete sunt. Ita ueteres à Mar-

Virgilius

tio annum auspicati, id obseruasse uidentur. Neq; his aduersatur Virgilius Georgicorum primo inquiens.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum

Seruius

Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Aliud est enĩ (Seruio authore) aperire annum & incipere annũ. In Tauro longiori iam facto die, caloreq; augescente, cœptus, in Ariete annus iã profectior & robustior incipit apparere. Incipit sane annus in signo post Pisces, quod est

Ouidius

Aries. In Piscesenim se finit. Ouidius Metamor. primo, Fabula prima. F

Tertius æquoreïs incluſum piscibus annum
Finierat Titan &c.

Quòd autem nobis, qui boreale latus tenemus, efficit Aries, hoc idem Austrino lateri Libra præstat, consimili per omnia ratione. Nam in Ariete autumnum habent illi, & in Libra uernum tem-

Solis portæ

pus. Sunt igitur siniſtrorum signorũ fores in Libra, dextrorum in Ariete. Sũt prętereа aliæ Solis portę, in ipsis solsticiorum initijs. Quę sunt ceu metæ quędam motus solis. De quibus Macrobius de somo Scipionis libro primo. Et loquitur de interſectiõibus Zodiaci & Lacteï circuli, circa tropica signa Cancrĩ & Capricornum, sic. Has solis portas Physici uocauerũt. Quia in utraq;, obuiante solstitio, ulterius Solis inhibetur acceſſio, & fit ei regreſſus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. De his hactenus. Quæ in canone de qua-

Vmbrarum Quartus canõ

tuor solsticijs & æstatibus ac brumis addita sunt, in quarto Canone dilucidabuntur. Quartus canõ. Hi, quorum zenith est in æquinoctiali, hoc est, quorum habitatio est sub ęquatore, in anno quatuor habet umbras. Et sol bis transit per zenith capitis eorum: quando est in principio Arietis & Libræ. Inducẽs duo æquinoctia uniuerso orbi, tempusq; uernum & autumnale. His quatuor

accidunt

A petuumq; æquinoctium. Huic canoni iungenda sunt uerba Procli in §. Aequator circulus est, qui maximus æquidistantium circulorum statuitur. &c. Ex quo hic de circulis sphæræ maioribus & minoribus agitur, principè contuendum. Maior circulus in sphęra is est, qui in superficie conuexa sphęræ, aut prope descriptus, sphæram in duo æqualia diuidit. Et sunt sex, Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solstitiorũ, Meridianus & Horizon. De Aequatore hic Proclus determinat. De alijs quinq; in sequentibus capitibus. Circulus sphæræ minor is est, qui in superficie sphęræ descriptus, minimè sphæram in duo æqualia secat. Et sunt quatuor. Circulus Arcticus, circulus Cancri, circulus Capricorni & circulus Antarcticus. De his author hic agit. Quia sunt paralleli. Horum princeps omnium maximus est Aequator. Sed hic non est prætereundum, quod circulus dicitur maior alio, quatuor modis. Primo ratione magnitudinis corporis cœlestis, cui imaginatur inesse. Et sic circulus æquinoctialis primi mobilis, maior est circulo æquinoctiali octauę sphæræ. Ob id, quod primum mobile est omnium corporũ maximũ. Et licet circulus æquinoctialis octauę sphæræ diuidat ipsam in duo æqualia, tamẽ primi mobilis maior uocatur. Quia ipsum, omnia alia corpora includens, maius est. Secundo loco, circulus dicitur maior, ratione apparentiæ. Quia totus supra horizontem cernitur. Et hoc pacto circulus septentrionalis, qui Arcticus appellatur, maior dicitur. Quia perpetuò nobis supra horziontem apparet. De differentia circuli arctici inter Græcos & Latinos supra diximus. De hac maioritate locutus est Proclus supra, in §. Septentrionalis igitur circulus est, qui omnium quos perpetuò cernimus plane maximus est. &c. Vbi dubium fuerat motum & etiam dissolutum &c. Tertio, Circulus alio maior prædicatur, ratione uirtutis influxiuæ. Et hoc modo zodiacus alijs maior censetur, propter maiorem eiusdem actiuitatem in hæc inferiora. Quia sub eo Sol & cæteri planetæ mouentur. Quare Aristoteles secundo de Generatiõe cap. 9. bene dixit. Ideoq; nõ prima allatio causa est generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquũ circulũ. Et idem in eodem. Videmus, q; aduenientе sole generatio est, recedente aũt diminutio, id est, corruptio. Quare Hipparchus libro, de vigore naturæ, de zodiaco, sic scripsit. Iste circulus, est uita omnium, quæ in mundo sunt. &c. Quarto circulus dicit maior alio, quantũ ad unam sphærã, id est, respectu unius sphęræ. Et sic æquinoctialis, omnium circulorũ parallelorum in ipso primo mobili, maximus est. Quod facile declaratur per circuli diametrum. Et de hac loquitur hic noster Proclus. De qua pulchrè canit Marcus Manilius, in suo Astronomico libro primo capitulo sexto.

Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti sphęra totum percingit olympum,
Parte ab utraq; uidens axem, quo lumine Phœbus
Componit paribus numeris noctemq; diemq;,
Veris & autumni currens per tempora mixta
Quum medium æquali distinguit limite cœlum.

Aequinoctialis igitur (ut à diffinitione proficiscar) est circulus maior, in superficie primi mobilis descriptus, secundũ quamlibet sui partem, ab utroq; polo mundi æquè distans. Contuendũ. Omnes circuli sphęræ materialis imaginantur in primo mobili, quod etiam materialis sphęra præcipuè repręsentat. Possunt tamẽ hi circuli etiam in alijs sphæris, puta, in octaua, imaginari. &c. Habet aũt circulus is nobilis diuersa noia. Primo à Græcis appellatur Ishemerinos, Ab ἴσος, quod est æquale & ἡμέρα dies. Hoc est, circulus æqualitatis diei & noctis. Testis Hyginus in suo poëtico Astronomico libro primo cap. De polo.

Duplices circuli.
Maior
Minor
Veteres Lacteum circulum addunt.
Circulus alio maior dicitur quatuor modis.
Aristoteles
Hipparchus
Mar. Manil.
Aequinoctialis diffinitur
Aequinoctialis nomina.
Ishemerinos

C

Vbi sic scribit. Aequinoctialis à Grecis Ishemerinos appellatus: Ideo, quod sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctium perficit. Vocatur etiã linea æqualitatis diei, aut linea æquationi s diei, siue orbis æquationis diei, à Ptolemæo Dictiõe secunda ca. 6. Latine æquinoctialis, tanquam circulus, in quo cum sol fuerit, accidit æqualitas noctis & diei in uniuersa terra. Consimili ratione, Aequator dicitur. Aequatur sane diei & noctis, id est, circulus quem cum sol adierit dies artificialis æquatur nocti. Quare is circulus (authore Festo) dicitur æquidialis. Romani enim utrumq; æquinoctium, Aequidiale, aut Aequidium dixerunt. Cum nox diei potius quam dies nocti annumerari debeat. Contra fecere nostri maiores Germani, qui non per numerum dierum, sed noctium, cõputauerunt. Teste Cornelio Ta. libro de situ & moribus Germanorum, Inquiente. Coëunt (nisi quid fortuitũ aut subitum incidit) certis diebus, cum aut inchoatur aut impletur Luna: Nam agendis rebus hoc auspicatissimũ initium credunt. Nec dierum numero, ut nos, sed noctium computant: sic constituunt: sic condicunt. Nox ducere diem uidetur. Hæc Ta. Phryges æquinoctium uernum hilaria appellabant: sperantes lætitiæ exordium, cum sperarent diem nocte longiorem. Macrobius libro primo Saturnaliũ. Celebratur lætitiæ exordium ad octauum Calendas Aprilis. Quem diem hilaria appellant. Quo primũ tempore sol diem longiorem nocte protẽdit. Id enim tempus æquinoctij, quod nos uernũ, à uireo, appellamus, omnia renouari, pullulare, uirescere & hilarescere facit. Teste Ouidio primo Fastorũ.

Omnia tunc florent, circa est noua temporis ætas,
Et noua de grauido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbos:
Prodit & in summum seminis herba solum.
Et tepidum uolucres concentibus aëra mulcent:
Ludit & in pratis luxuriatq; pecus.
Tum blandi soles, ignotaq; prodit hirundo,
Et luteum celsa sub trabe fingit opus.
Tunc patitur cultus ager & renouatur aratro. &c.

De eodem uerno tempore & reliquis tribus, pulchrè scribit, idem Ouidius lib. 15. metamor. Fabula tertia. Hoc enim tempore sol intrat signum Arietis, qui est temperatus, cum solem recipit, incipit generatio. Aries enim, ut Macrobius primo Saturna. scribit, ad naturam solis refertur, sicut & uniuersa signa zodiaci. Huius sententia supra exposita est. Dicitur etiam æquinoctialis cingulus uel cingulum primi mobilis, siue primi motus. Quia sicut cingulus uel cingulũ aut corigia diuidit corpus nostrum per medium: sic circulus iste (quemadmodum supra expositum est) diuidit sphæram primã per medium. Vocatur & circulus alti solstitij, apud Lucanum 9. Pharsaliaci &c.

Deprensum est hunc esse locum, quo circulus alti
Solstitij medium signorum percutit orbem.

Horum uersuum & sequentium expositionem ueram in sequentibus accipies, auditor. Vocatur tandem centrum terræ. Teste Plinio libro secundo capitulo decimonono. De qua re in subditis plenè manifestabo. Nostri Aequinoctialis dignitatem, nobilitatem ac perfectionem ex suis officijs, commoditatibus, atq; usibus facile concludimus. Corpora sane cœlestia ita habent sua officia, ut unum aliud nunquam turbet. Iob quinto. Qui facit concordiam in sublimibus suis. Et ECCLESIASTICI decimosexto scribitur. Ornauit inæternum opera illorum: Nec esurierunt, nec laborauerunt, nec destiterunt ab operibus suis. Vnusquisq; proximum suũ nõ angustiabit usq; inæternum. Primum igitur

Aequinoctialis
Festus. Aequidialis. Aequidiale Aequidium
Corne Ta. Germani quõdam noctes nõ dies in numerũ ponebant.
Hilaria Macrobius
Vernum tempus.
Ouidius.
Cingulus primi mobilis.
Circulus alti solstitij. Lucanus
Centrũ terræ. Plinius.
Aequinoctialis officia.
Iob. Ecclesiasticus

A gitur æquinoctialis officiũ est. Quod ipse est regula motus primi mobilis. Cũ enim de eo compertũ habeamus, quòd de ipso in omni hora æquali 15. eius gradus oriantur, aut occidant: consequens est, ipsum totum reuolui in 24. horis. Et ex consequutione, primum mobile, in quo idem imaginatur, in tot horis circũferatur. Mensurat igitur æquinoctialis & determinat motum primi mobilis, indicando eius reuolutionem & annum. Est igitur annus primi mobilis, tempus 24. horarũ æqualium. Sed quo pacto ueteres inuestigauerint æquinoctialem in tot horis circumrotari? Eo ingenio factũ esse arbitror. Officio certæ stellæ in æquinoctiali, aut eius uicinia cõstitutæ perceperunt, æquinoctialem à signo aliquo adhibito ad id redire. Vnde concluserunt, eundem in tempore quopiam circumuolui. Quantitas autem temporis & eius æqualitas, per ingeniũ, quod uenerabilis Beda de Cuppa plena aqua exponit, elicita est. Secundum officium est. Quod pandit æqualitatẽ diei & noctis: Quotiescunq; sol ipsum adit, dies nocti æquatur in uniuerso mundo. De hoc officio, infra abundè dicetur. Tertium eius officium est. Quod per ipsum scimus longitudinem diei artificialis & noctis, in quacunq; habitatione oblata. Habito enim instrumento sphærico, positoq; sole in horizonte orientali, afficiatur æquinoctialis nota: post sole uoluto in horizontem occiduum, rursus afficiatur æquinoctialis nota in horizonte orientali. Gradus igitur æquinoctialis numerati, his notis intercepti, diẽ artificialem produũt: Supputando semper quindecim gradus æquinoctialis pro una hora æquali. Et pro quolibet gradu quatuor minuta temporis. Habita igitur quantitate diei artificialis, per subtractionem eiusdem à 24. horis, relinquitur quantitas noctis. Quartum. Per ipsum edocebimur, quæ sydera, quę imagines cœlestes, quæ stellæ sint ab eo uersus septentrionem & quę uersus meridiem. Exquo enim ipse partitur cœlum stellatum in duas æquas partes, quarũ altera est uersus septentrionem, altera uersus meridiem. Consequens est, omnes stellas & imagines ab ipso, uersus septentrionem tendentes, esse septentrionales, ab ipso autem, &c.

Annus primi mobilis 24. horarum, & perueſtigatio eius

B

Beda

Longitudinis diei artificialis exploratio.

Imagines septrentrionales, respectu æquinoctialis, sunt Taurus, Gemini, Leo, Auriga, Perseus, Triangulus, Andromeda, Cassiopeia, Equus maior & minor, Delphinus, Sagitta, Aquila, Lyra, Hercules, Corona, Cygnus, Bootes, duę Vrsę, Draco. Meridianæ uero, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Crater, Coruus, Ara, Centaurus, Lupus, Fluuius, Nauis, Lepus, Canis maior & minor, Piscis meridionalis.

C Quintum officium. Quod per ipsum stellarum declinationes, tum septentrionales tum meridionales, addiscimus. Hoc facilem recipit declaratiõem in sphęra solida. Stellarum autem declinatione cognita, eas ipsas facile instrumentis imponimus. Vnde instrumẽtorum magna surgit utilitas. Et sicin collectaneis nostris, de constructione retis astrolabij, condidimus tabulam declinationum stellarum. Sextum. Per ipsum scitur cuiuslibet gradus zodiaci declinatio. Qua habita, omni die, tempore meridiano, sole radiante, latitudo siue eleuatio poli Borealis cuiusuis oppidi artificiose dignosci potest. Septimum. Eius officio omnia oppida, iuxta eorum longitudinem & latitudinem, sphæræ terrestri facillime imponimus. Vnde quę oppida sint septentrionalia & quę meridiana prompte intelligemus. Octauum. Per ipsum omnium parallelorum circulorum cœlestium, & etiam zonarum terrestrium his subiectarum notitiam nanciscimur. Gratia exempli. Parallelus per Rhodum cognosci nõ possent, nisi per distantiam eius ab æquinoctiali, tanquam primario & antesignano parallelo. Discat enim ab eo, uersus septentrionem. 36. gradibus. Idem est de omnibus alijs iudicium parallelis ritę cognitis: nullus alioqui rebus geographicis a-

Stellarum declinatio per æquinoctialem indicatur.

Oppidorum Borealium eleuatio monstratur.

Cleomedes. ptus aut idoneus erit. Hoc sentit Cleomedes, primo Meteor. cum inquit. De- D
inceps nosse oportet quamlibet hærentium cœlo stellarum cum mundo obuo-
lutam, circa suum centrum circulum describere: Qui omnes sunt paralleli. Cũ-
que inter ipsos maximus sit æquinoctialis, minimi qui circa polos mundi sunt:
& perinde qui ab ijs ad æquinoctialem sunt descripti iuxta proportionem ma-
iores euadunt. Nonum. Nulla terræ descriptio, etiam in plano, neq; per li-
neas rectas neq; curuas, eo incognito, absolui potest. Decimum. Quanta sit
eius commoditas in humanis geniturís diiudicandis, silentio præterimus: cum
id breuibus exponi haud possit. Videatur, pro exemplo, libellus directorius
Ioan. à Regio monte. Hæc hactenus. Nunc ad canonem declarandum accedo,
Io. à Re. mon. Zenith triplici ter sumitur. qui sic habet. Hi quorum zenith est in æquinoctiali &c. Supra diximus, quid
sit zenith iuxta astronomicam acceptiõem, authore Linconiensi. Est enĩ pun-
ctus uerticalis in cœlo. Et posset esse regionis, hominis, aut alterius rei. Et alias
uocatur polus horizontis, regionis, urbis &c. Sumitur etiam zenith pro angu-
Zeel. lo medij cœli. Quare Zeel, de natura nati, sic scriptum reliquit. Cum Mars in
zenith fuerit, & dominans orienti, nato influit dignitatem, cum crudelitatis ha-
bitu possidendo. Accipitur etiam zenith, pro hierarchia separatorum excellen- E
tioris naturæ. Vt recepit Hipparchus lib. de uinculo spiritus. Vbi dicit. O ad-
Hipparchus. miranda zenith, & natura deifica, occulta oculis humanorum &c. Additur in
An sub æqua- tore, torridaq; item zona habitetur. canone, hoc est, quorum habitatio est sub æquatore. Hic occurrit quæstio. An
sub æquatore diei, uel circulo æquinoctiali, uel linea æqualitatis, sit habitatio cõ-
ueniens hominibus? Vel sic. An zona inter duos tropicos contenta, quam tor-
ridam uel perustam uocamus, sit habitata, uel nõ habitata? Nolumus hanc quæ
stionẽ in præsentia dissoluere, ob eius prolixitatem. Quam satis superq; absol-
Petrus de Aba no. uit Petrus de Abano Patauiensis, differentiarum conciliator. Differentia 67.
Alber. Mag. Item Alber. Mag. de natura locorum, distinctione prima cap. 6. Cleomedes pri
Cleomedes. mo Meteo. Franciscus Capuanus, Sipontinus, & alij plures. Satis hodie com-
Franciscus Ca puanus. pertum habemus, torridam zonam habitari. Quod supra in Canone tertio ab-
unde docuimus, de parte torridæ zonæ contenta inter tropicum Cancri & æ-
quinoctialem, & infra de reliqua uersus meridiem consimiliter probabimus.
Quod autem sub æquatore, qui tanquam medius torridam in duas secat par-
tes, sit habitatio hominum & animantium, hic ostendemus, & paucis. Ptole-
Regiones & loca sub æquato re sita. mæus lib. 4. cap. 6. 8. 9. & Tabu. 4. Africæ, sub æquinoctiali & eius uicinia in A- F
frica à longitudine ferme 5. graduum usque in 80. hoc est, per miliaria Germa-
nica 1200 fere, locat Aethiopes plurimos. Vt sunt Hesperij, Antaeę, Ichthyopha-
gi, Africerones, magnum genus, Aganginæ, Derbici, Xyllicei, Chalces, Ele-
phantophagi, Pesendaræ. Item habitantes Smyrnoferam regionem & Aza-
niam. Hi omnes Aethiopes. Deinde, eodem docente lib. 7. capi. 2. & Tabu. 11. A-
siæ, in India extra Gangẽ Aurea Chersonesus sita est sub æquatore. Et cuius
ciuitas Calloipolis. Et ibidẽ in mari Indico Insula Bonæ fortunę, & aliæ insulæ
plurimæ Maniolæ dictę. Et eodem libro ca. 3. Sarapa aut Saratha urbs Sinarum
sub æquinoctiali sita. Et cap. 4. Tabu. 12. Asiæ magna pars Taprobanæ insulæ
subiecta est æquatori. Vbi sunt urbes Nubartha, Nacaduma. Ibi à mõte Malea
uersus meridiem pascua sunt elephantum. Ecce habitatio animalium sub æqui
Hi Aethiopes quatuor ha- bent umbras. noctiali. Et nostra tempestate reges Portugaliæ, & Castellæ plurimas regio-
nes & insulas sub æquinoctiali & eius uicinia inuenerũt. Satis est. Sequitur.
Vmbra meri- diana longis- sima. In anno quatuor habent umbras. Supra satis diximus de duabus umbris plaga-
libus, scilicet, orientali & occidentali. Sole autem gradiente per signa septen-
trionalia omnis umbra meridiana à corpore recto sub æquatore in austrũ pro-
ijcitur, tanto longior quanto sol cancro plus approximat: in ipso autem Cancro
longissi-

A longissima habetur. Vice uero uersa sole eunte per signa austrina, per omnia brumæ, nostra umbra meridiana in septentrionem impellitur. Qui igitur sub æquatore sunt, umbras habent certo tempore alternatim pares. Vmbra enim à corpore recto sub æquatore proiecta, dum sol Cancrum possidet, par est umbrę proiectæ quam habet cum in Capricorno est. Nisi longiorem ea causa australem putaueris, quòd sol dum capricornum tenuerit terrę est propior, & locum augi oppositum tenet, alioqui in æqua parallelorum solstitialium distantia par ratio fuerit. Sequitur. Et sol bis transit per zenith capitis eorum, quando est in principio Arietis & Libræ. Eo tempore umbra meridiana nulla est eis. Nisi per pendicularem umbram esse uolueris. Hinc palàm est, quòd hi bis in anno dum taxat habent duas umbras, scilicet, orientalem & occidentalem. Sequitur. Inducens duo æquinoctia uniuerso orbi. Supra satis ostensum est æquinoctium dici æquidiale, æquidium, Hilaria. Posset quispiam hic haud indigne primo dubitare de inceptione æquinoctij uerni, cõsimiliter autumni & utriusq; solstitij. De æquinoctio igitur uerno contuendum est. Iulius Cæsar ante Christum incarnatum 45. fere annis in prima sui Calendarij institutione, statuit æquinoctium uernum 7. uel ut alijs placet, octauo Calend. Aprilis, id est, die 25. aut 26. Martij. Ouidius statuit idem 7 calend. Apriles, id est, 26. die Martij: dicit enim 3. lib. Fast. quasi in fine.

De umbris paribus.

Quãdo his uera umbra meridiana

De ęquinoctio uerno quo ad tempus.

Iulius Cæsar.

Ouidius.

B

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Post festum quinquatrium Mineruæ aut Palladis quod terminabatur 11. calend. Aprilis, id est, 22. Martii, numeratis tribus diebus post, sequens dies fuit æquinoctii, id est, septimus calenda. Aprilium, id est, 26. dies Martii. Accedit Ouidio Victorinus Lemoniensis doctor antiquus & supputator egregius, qui arbitratus fuit Dominum 7. calend. Aprilis crucifixum fuisse, & quinto calend. resurrexisse, ut docet Beda libro suo de temporibus ca. 60. Cui etiam cõsentit Reinherus doctor præcipuus. Macrobius, Plinius, Isidorus episcopus Hispalensis, Columella statuunt æquinoctium uernũ 8. calend. Aprilis, id est, 25. die Martii. Macrob. lib. 1. Sat. Celebratur, inquit, lætitiæ exordium ad octauum calend. Aprilis, quem diem hilaria appellant. Plinius lib. 18. capi. 25. & 26. Vbi 26. capi. de uerno æquinoctio, sic scribit. Aequinoctiũ uernum ad 8. calen. Aprilis peragi uidetur. De Isidoro loquitur Beda inquiens. Isidorus namque Hispalensis episcopus hyemem. 8. calend. Decembris. Ver 8. calend. Martii. Aestatem 8. calend. Iunii. Autumnum 10. calend. Septembris dicit habere exortum. Idem (ut Beda testatur) asserit Hippocrates ad regem Antigonum. Astipulatur Ioannes Chrysostomus in sermone de natiuitate Ioan. Baptistæ, dicens. Tiberium Cæsarem perscrutatum æquinoctia & solstitia, inuenisse æquinoctium uernale 8. calendas Aprilis. Quare doctissimi uiri Tertulianus. Ioan. Chryso. Hieronymus, Cyrillus, Augustinus, Albertus Magnus, Beda, Marianus Scotus, dicunt Dominum 8. calend. Aprilis, crucifixũ fuisse. Eodem, scilicet, die quo conceptus asseritur. Statuunt alii æquinoctium uernũ 10. calendas Aprilis. Græci enim fere omnes, inter quos Nicetes primarius, opinati sunt, Dominũ crucifixum fuisse 10. calendas Aprilis. Et resurrexisse à mortuis octauo eorundem, eo, scilicet, die quo angelo nuntiante conceptus fuit. In hac opinione uidentur fuisse Theophilus Cæsariensis episcopus, & Lactantius ille Firmianus lib. 4. Institutionum: licet pluribus eorũ dicta sint ambigua. In ea opinione est Gerlandus Lotharingus computator nominatissimus. Alii ponunt æquinoctium in 11. calend. Aprilis, ut fecit Anatholius Alexandrinus Laodiceæ urbis Syriæ episcopus. De quo Eusebius lib. 7. Ecclesiasticæ histo. capi. 28. Alii æquinoctio

Victorinus.

Beda.
Reinherus.
Macrobius.
Plinius.
Isidorus.
Columella.

C

Hippocrates.
Io. Chryso.
Tertulianus
Io. Chryso.
Hieronymus.
Cyrillus.
Albertus.
Beda.
Marianus Scotus.
Græci.
Nicetes
Theophilus.
Lactantius.
Gerlandus.
Anatolius
Eusebius.

uerno ſedem poſuere 12. calend. Aprilis, id eſt, 21. die Martii, in quo celebratur feſtum diui Benedicti. Authores huius (ut fertur) fuerũt patres Nicenæ ſynodi, celebratæ anno gratiæ 322. ubi canon Victoris papæ de paſchate celebrando approbatus. Poſt Dionyſius abbas Romanus cognomento Exiguus, circa annos Chriſti 526. in ſuo computo paſchali, idem æquinoctiũ ſuſcepit, tanquam haberet firmam & immutabilem ſedem 12. calend. Aprilis. In quo ipſe fuit anſa erroris eccleſiæ Romanæ in uero paſchate celebrando. Omiſi ſupra quòd æquinoctium uernum tempore Ptolemæi Phelu. ut ex ſuis obſeruationibus Dictione 3. Almage. habitis concluditur, fuit anno Chriſti 132. in ueritate 11. Calend. Aprilis, id eſt, die 22. Martii. Et anno Chriſti 139. 10. calend. Aprilis, id eſt, die 23. Martii. Et ſi ab his annis retroceſſeris ad incarnationem verbi DEI, offendes æquinoctium uernale in anno biſſextili accidiſſe 9. calend. Aprilis, id eſt, 24. die Martii. Et in anno cõmuni 8. calend. Aprilis, id eſt, 25. die Martii. Fuit præterea æquinoctium uernale repertũ 15. Calen. Aprilis, id eſt, 18. die Martii circa annos Gratiæ 530. uel circiter. Puta tempore Dionyſii abbatis. Et ego inueni hanc æquinoctii ſedem in uetuſtiſſimis calendariis. Iudæi noſtro tempore harũ rerum indocti id ſtatuunt tertio aut pridie Idus Martii, hoc eſt 13, aut 14. die Martii. Rurſus in plurimos annos & in noſtra fere uſq; tempora æquinoctium habitum fuit 4. Idus Martii, in die Gregorii papæ, id eſt, 12. die Martii, iuxta conſequentem hunc uerſiculum.

Lampert, Gregori nox eſt æquata diei.

Hoc quondam ueritatem habuit, puta circa annos Chriſti 1316. Noſtra autem tempeſtate accidit æquinoctium uernum 5 & 6. Idus Martii, id eſt, 10. & 11 die Martii. Cuius inuentionem exactam docuimus in calendario noſtro Romano. A Iulio igitur Cæſare uſque in noſtra tempora, hoc eſt, in 1569. annos, uidemus æquinoctium uer anticipaſſe in calendario Romano in 15. uel 16. fere dies. Anticipauit enim ſe per omnes dies intermedios à 26. die Martii, uſque in 10 diem eiuſdem. Verum ne quid intactum remaneat, Thebith Benchore, inuentor motus trepidationis aut acceſſus & receſſus octauæ ſphæræ, & ſectatores eiuſdem, recedunt à communi opinione de æquinoctio uerno noſtro tempore fere per 5. uel 6. dies, quaſi æquinoctium ſit 5 aut 6 die Martii. Imitatores autem opinionis Thebitis paucos inueni, quod compertum habui ex ſcriptis gymnaſiorum literatorum oblatis, anno Chriſti 1518. ad concilium Lateranum in vrbe celebratum pro paſchate reformando. Omnium prædictorum conſcripſi ſummariũ in ſcheda hic adiecta, qua exaraui menſem Martiũ cum ſuis diebus, Nonis, Idibus & Calendis.

Nicena Synodus.
Dionyſius abbas.
Ptole. Phelu.
Aequinoctiũ tẽpore Chriſti.
Dionyſius abbas.
Iudæorũ æquinoctium.
Aequinoctiũ in die Grego.
Aequinoctiũ noſtra tempeſtate.
Thebit Benchore.
Motus trepidationis.

MARTIVS DE AEQVINOCTIO VERNO.

1	d	CALENDAE		
2	e	6	Non.	
3	f	5	Non.	
4	g	4	Non.	
5	A	3	Non.	Aequinoctiũ secundũ Thebith Benchore nostro tempore
6	b	2	Non.	5. aut 6. die Martij, à paucis tamen obseruatum.
7	c	NONAE		
8	d	8	Idus	
9	e	7	Idus.	(10. & 11. Martij.
10	f	6	Idus.	Aequinoctiũ nostro tempore, puta Anno gratiæ 1500. die
11	g	5	Idus.	(maxime tñ floruit circa annos Christi 1300. & postea.
12	A	4	Idus	Gregorij Papę. Aeqnoctiũ i plures annos huic diei cõcessũ
13	b	3	Idus.	Aequinoctium Iudæorum die 13. aut 14 Martij
14	c	2	Idus.	
15	d	IDVS		
16	e	17	Calend.	
17	f	16	Calend.	(me obseruatũ. Id in uetustis inuenietur Calendarijs.
18	g	15	Calend.	Aeqnoctium tempore Dionysij abbatis, ab eo tamẽ mini=
19	A	14	Calend.	
20	b	13	Calend.	(Dionysium abbatem Roma. cognomento exiguũ.
21	c	12	Calend.	Benedicti abbatis. Aeqnoctiũ iuxta synodum Nicenã &
22	d	11	Calend.	Aeqno. authore Anatholio & Ptole. Phelu. an. Christi 132.
23	e	10	Calend.	Aeqno. Nicetæ & fere Græcorũ. Theophili &c. an. Ch. 139 ut supra pa. 15. C
24	f	9	Calend.	Aeqnoctium tpe incarnationis Christi in anno bissextili.
25	g	8	Calend.	Annũtiatio Dñica. Aequino. tpe Chri. in an. cõmuni secdm Macrob. Pli. &c.
26	A	7	Calend.	Aeqnoctiũ iuxta Iul. Cæsa. Ouid. Victo. Lemo. Reinherũ. (ut supra fo. 15. B
27	b	6	Calend.	
28	c	5	Calend.	
29	d	4	Calend.	
30	e	3	Calend.	
31	f	2	Calend.	

Animaduertendũ est hic, quòd plures ex supra memoratis, qui æquinoctio uerno aliquem diem Martij assignauere, sola imitatione id fecerunt. Puta Plinius, qui ĩ omnibus suis scriptis nimiũ tribuit authoritati, imitãdo alios, tribuit æquinoctio sedem ad octauum calen. Apriles, quòd suo tempore fuit 10. aut 11. Apriles. Sic fecit Anatholius, qui scripsit post Christi natiuitatẽ 280. annis aut circiter. Sic fecit Macrobius, Isidorus, Columella. Alij ex arte, experimento & obseruatione annotarũt diem æquinoctij uerni. Vt Ptole. Phelu. Iulius Cæsar, & astronomi nostri temporis. Præterea annotandũ, quemadmodum de uariatione sedis æquinoctii uerni in diebus Martii diximus, cõsimilis ferme posset fieri sermo, de æquinoctio autumnali: Quod nostro tempore sedem habet in Septembri in ipsius Idibus & 18. calend. Octobris. Hoc est, 13. & 14. die eiusdẽ mensis. Id olim habuit sedem 15. calend. Octob. id est, 17. diẽ Septembris, in die Lamperti martyris, iuxta consequentem uersiculũ.

Plures sola imitatione scripserunt.

Scriptores per obseruantiam

Aequinoctiũ autumnale.

Lampert, Gregori. &c.

Et ante 11. cal. Octo. id est, 23. die Septem. in die Matthęi apostoli, & sic deinceps.

Solstitiũ æstiuum.

Item solstitium æstiuum sedes suas euariauit in mense Iunio, quod hodie tenet 3. & 2. Idus Iunii, id est, 11. & 12 diem eiusdem mensis. Id ante fuit 13. calen. Iulii, id est, 15. die Iunii in die Viti. Versus.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Et idẽ quondã habuit sedem 8. calen. Iulii, id est, 24. die Iunii, in die Ioan. Baptí=

Solstitiũ brumale.

stæ Quocirca hic dies in nostra usq; tempora uocatus est Germanica appellatione. S. Iohans Sũnwendin. Consimilem anticipationem perpessum est solstitiũ brumale in diebus Decembris, quod nostra tempestate sedem tenet 3. & 2. Idus Decembris, hoc est, 11. & 12. die eiusdem. Tansactis annis fuit in Idibus Decemb. id est, 13. die in festo Luciæ uir. iuxta uersiculum supra expositum. Id fuit tempore Iulij Cæsaris 8. Calend. Ianua. id est, 25. die Decembris. Hoc est, in natali nostri Redemptoris. Quod etiã de oĩbus prędictis asserit Pli. lib. 18. ca. 25. Et

Augustinus.

diuus Augu. accedit sermone 18. de natiuitate Christi. Cõceptus est (inquit) in æquinoctio uerno & natus in solstitio hyberno. Et idẽ sermone 12. de nati. Hodie natus est, quo die minor dies nullus in terris, à quo tamẽ incremẽta dies sumũt. Eandẽ fere sententiã legis sermõe 15. de nati. Et idem lib. de Tri. ca. 5. dicit. Ecclesiæ custodit authoritas. Octauo enim Calen. Apri. cõceptus creditur, quo & passus. Et infra. Natus aũt creditur 8. calen. Ianuarij. Ex his Augustini uerbis facile colliges solstitiũ hyemale tempore natiuitatis Christi fuisse 8. Calen. Ianu.

Quæstio de anticipatione æquinoctiorũ

Sed hic occurritur mihi, quæ sit causa tantæ diuersitatis, & euariationis æquinoctiorum & solstitiorũ, & quòd tot grauissimi authores his tot diuersas sedes elegerunt & anticipationes fecerunt? Respondeo id propterea factũ, quòd annus solaris hactenus obseruatus & à Iulio Cæsare primũ Latinis institutus non

Nota de anno solari.

ad amussim quadrat solis reuolutioni in cœlo. Immo quatuor anni usuales à nobis in terra obseruati, pusillo quodã superant quatuor annos solares cœlestes: quod sane pusillũ licet modicũ & exiguum sit in quolibet anno (attingit enĩ in 10. minuta & 44. fere 2) in multis tamẽ annis coaceruatũ crescit in magnã quantitatem: Adeo ut à tempore Iulij Cæsa. (ut in superioribus ostensum est) usq; in annũ præsentem, scilicet, 1524. creuerit ad dies 15. Iulius enim Cæsar ab Alexandrinis de anni quantitate edoctus, ante Christum humanatũ 45. penè annis inuexit Romanis annũ solarem habere dies 365. & unum quadrantem, id est 6. horas. Quẽ quadrantem seruauit & quarto anno Februario unũ diem intercalauit. Quare si annus solaris cœlestis cõtineret præcise & adæquate 6. horas ultra 365 dies, ut & sententia Iulij præsupponit, nunquam æquinoctia & solstitia anticipassent sedes suas: sed firmas & perpetuas in calendario sedes obtinuissent: Ob id quod quolibet quarto anno dies unus ex quatuor quadrantibus collectus per bissextũ pręcise intercalaretur. Prius aũt compertum est ab astronomis, quod æquinoctia & solstitia mutauerũt sedes suas in calendario ascendendo uersus principia mensium, cõcluserunt quantitatẽ anni à Iulio introductam, quantum ad sex horas, nõ expunctim esse examinatam, sed sex horis aliquantulo minorem. Iuxta ergo Alphonsinas obseruationes, annus solaris cõtinet dies 365. cum 5. horis, minutis 49. & secundis 16. Necessum est igitur æqui

F

noctia & solstitia quotannis in calenario ascendere & sedes suas mutare ad decẽ minuta, & secunda 44. unius horę. In quibus minutis & secundis annus solis in cœlo minor est anno Iulij, in hanc usq; horam ab Ecclesia obseruato. Quare æquinoctia & solstitia in quatuor annis anticipant sedes suas ad. 42. minuta & 56. ferme secunda: quæ collecta de quatuor annis in quatuor, tandem in plures creuerunt dies. Hæc est igitur causa tantæ diuersitatis memoratorum uirorum in euariatione æquinoctij & solstitij. Qui tamen omnes bene sunt locuti. Distinguenda sunt igitur tẽpora & intelligemus scripturas, easq; cõcordabimus. Harũ igitur rerum cognitio ingentẽ confert utilitatẽ, pro diuersis scripturis intelligendis. Quantã cõmoditatẽ sola cognitio æquinoctij uerni pro diffinitiõe

Vtilitas cognitionis harũ rerum.

paschatis cõferat Ecclesiæ Romanę, Astronomis, etiã pfidis Iudęis, nõ facile dixerim. Hactenus de tempore æquinoctiorũ & solstitiorũ satis est dictũ. Nunc & secũdo loco quæritur, in quibus signis & partibus eorũ ea accidant, & quã faciant

A ciant temporum partitionem? Secundam huius qnẽstiõis partem primò absolua. Annus igit̃ solaris partitur in quatuor cardines, quartas aut horas, siue partes. Testes sunt multi. Berosus Chal. lib. 3. de Noa sic scriptũ reliquit. Docuit autem illos astrorum cursus, & distinxit annũ ad cursum solis, & 12. menses ad motũ Lunæ. Qui scientiã prędicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius futurũ contingeret: ob quæ illum existimarũt diuinæ naturæ esse particip̃, ac propterea illũ olybama & arsa, id est, cœlum & solem cognoiauerunt. Ptole. Phelu. tract. 1. quadri. ca. 10. sic ait. Anni uero tpa quatuor esse dicunt. ver, ęstas, autumnus & hyems. Et Plinius lib. 2. ca. 19. Sol autẽ ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ. Bis permutatis spatiis, auctum diei bruma octaua in parte Capricorni. Noctis uero solstitio totidem in partibus Cancri. Et idem lib. 18. ca. 25. Cardo temporum quadripartita distinctione anni cõstat, per incrementa lucis augetur, hoc à bruma: Et æquatur noctibus uerno æquinoctio. Et post pauca. Deinde superat noctẽ ad solstitium diebus 94. horis 12. usq; ad æquinoctium autumni, & cum æquata die procedit ex eo ad brumam. Plura ibidem uide. Hyginus libro primo capitulo, de zodiaco circulo. Et itẽ quatuor diffinit tempora. Nam ab Ariete incipiens uer ostendit, & Taurum & Geminos transiens significat. Sed iam capitibus Geminorum circulum æstiuum tangere uidetur, per Cancrũ, Leonemq; transiens & virginem æstatem efficit. Et rursus à virginis extrema parte transire ad ęquinoctialem circulum perspicitur. In libra autẽ æquinoctium cõficit & autumnũ significare incipit. Ab hoc signo transiens ad scorpiũ & sagittarium. Deinde protinus incurrit in hyemalẽ circulum, & à capricorno, Aquario, Piscibus hyemen transigit. Beda uenerabilis pater ita loquitur. Tempora anni sunt quatuor, quibus sol per diuersa spatia cœli discurrendo subiectũ temperat orbẽ, diuina utique procurante sapientia, ut non semper eisdem cõmoratus in locis, feruoris auiditate mundanum depopuletur ornatũ. Sed paulatim per diuersa cõmigrans, terrenis fructibus nascendis maturandisq; temperamenta custodiat. A quo temperamento uidetur temporibus inditũ nomen: uel certe quia quadã suæ qualitatis similitudine ad inuicem temperata uoluuntur, igit̃ tempora recte uocantur. Hyems utpote longius sole remoto frigida est & humida. Ver illo super terras redeunte, humidũ & calidũ. Aestas illo desuper feruente calida & sicca. Autũnus illo ad inferiora decidente siccus & frigidus. Guilelmus author Rationalis diuinorũ, parte octa

B

C ua. Tempora siue partes anni solaris sunt quatuor. Ver, æstas, autumnus & hyems &c. Ioan. de Sa. bu. in cõputo suo ecclesiastico. Cum autẽ generalis temporũ permutatio prędicipue à sole fiat, cuius appropinquatio calefacit, mora uicinitatis eius desiccat. Remotio solis infrigidat, sed mora remotionis humectat: secundũ eius appropinquationem, eleuationẽ, uel mediocrem ad nos cõsistentiam, quatuor distinguuntur anni tempora. Ver, ęstas autumnus & hyems. De his quatuor temporibus pulchrè scribit Ouidius 15. Metamor. Fab. 1. quem lege. Et Marcus Mani. in suo astronomico lib. 2. ca. 6. quatuor temporibus alia al-
Temporibus quoq; sunt proprijs pollentia signa. (ligat signa. Dicit enim.
Aestas à Geminis, autumnus virgine surgit.
Bruma Sagittifero, uer Piscibus incipit esse. Ex his palàm est (dempto Mani.) ab ęquinoctijs, & solstitijs quatuor anni tẽpora detruncari, causamq; esse in temporũ partitione. Pro 1. parte quæstionis aduertendũ. Turba fere oĩm astrologorũ asserit, æquinoctiũ uernum accidere in principio signi Arietis. Autumnale in initio Libræ. Solstitium æstiuum in principio Cancri, Hybernum uero in initio Capricorni. Sed contra obijcitur: tempore Iulij Cæsaris fuit æqui-

Anni quatuor cardines, quartæ, aut horæ. Berosus.

Noah cognomina.

Ptolemæus.

Plinius.

Hyginus.

Beda.

Tempora unde dicta?

Guilielmus. Ioan. de Sa. bu.

Ouidius Mar. Mani.

Astronomi ponũt initia quatuor tẽporũ in principijs quatuor signorum cardinalium.

noctium uernũ quemadmodũ prædiximus ſeptimo, aut (ut aliis placet) octauo Calend. Aprilis, id eſt, 26. aut 25. die Martij, & quarta die poſt introitũ Solis in Arietem: igitur nõ ſunt idem introitus Solis in Arietem & æquinoctiũ. Et hoc cõfirmat Ouidius 3. Faſt. (ubi agitur de ultimo die quinquatriorum Mineruæ) ſic. D

Ouidius.

Nunc potes ad Solem ſublato dicere uultu,
Hic here Phryxeæ uellere preſſit ouis. Et poſtea de æquinoctio ſic canit.
Treis ubi luciferos ueniens præmiſerit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Plinius.

Et ſic ſecundũ Ouidium, Sol intrauit Arietem quatuor diebus, ante æquinoctiũ: igitur non ſunt idem. Confirmatur per Plini. ſupra lib. 2. ca. 19. Vbi manifeſte

Io. de Sa. bu.

aſſerit æquinoctia fieri in octauis partibus Arietis & Libræ. Simile aſſerit de Solſtitijs. Hoc idem recitat Ioan. de Sacrobuſto in computo ſuo ca. de cyclo ſolari. Dixerunt (inquit) ueteres, quòd Sol intrat nouũ ſignum 15. Calend. menſis. Vnde uerſus. Semper quindenis ponuntur ſigna Calendis.

Et octauo die poſt dixere eſſe ſolſtitium uel æquinoctiũ. Vnde patet, quòd Sol cũ intret Capricornum 15. Calend. Ianuarij & octauo die poſt eſſe ſolſtitiũ: eritq; E

Mar. Mani.

ſolſtitium hyemale in die natiuitatis Domini, ſcilicet, octauo Calend. Ianuarij. Ad idem Marcus Manilius lib. 3. capi. 2.

Hic (ſ. Sol) cum per gelidas hyemis ſumotus in aſtro
Fulget in octaua Capricorni parte biformis. Tunc anguſta dies.

Similiter cũ Sol intret Cancrũ 15. Calen. Iulij, erit ſolſtitiũ æſtiuale in die beati Io. Bapti. ſcilicet, 8. Calend. Iulij. Similiter de æquinoctijs. Quoniã cũ Sol intret Arietẽ 15. Calend. Aprilis erit æquinoctiũ uernale: ubi locat annũciatio Domini, ſcilicet, octauo Calend. Aprilis. Cũ Sol item Libram 15. Calend. Octobris intret, erit æquinoctiũ autumnale, in die conceptionis Io. Bapti. ſcilicet, 8. Calend. octobris. Hæc ille. Ergo non ſimili tempore erit æquinoctiũ uernum & introitus ſolis in

Computatio motuum planetarũ ad octauã ſphærã.

Arietem. Et ſic de cæteris. Pro diſſolutione huius contuendũ: q; priſci Aſtrologi motus planetarũ ab Ariete octauæ ſphæræ tanq; ultimę computauere, ſimiliter & reliqua quæ ex his dependent, vt ex motu Solis æquinoctia & ſolſtitia &c. Et non ad ultimũ mobile, ut fit noſtra tempeſtate. Immo neſcierunt aliquod cœleſte mobile ultra 8. Quare priſci philoſophi & aſtronomi antiquiſſimi dixerunt,

Annus ſolaris

annũ ſolarẽ eſſe reuolutionẽ Solis in ſuo eccentrico, uel ab una ſtella fixa donec ad eandem redeat. Non perpendentes 8. ſphærã & ſtellas fixas moueri motu proprio uerſus orientem. Hipparchus aũt, Abrachis & poſt eos Ptole. conſide F

Hipparchus Abrachis

rauerunt 8. ſphærã & ſuas ſtellas moueri orientẽ uerſus. Voluerunt q; incipere annũ ab aliquo principio immobili: & ergo dixerunt annũ ſolarem eſſe reuolutionem Solis, ab aliquo puncto circuli æquinoctialis, donec redeat ad eundem. Meton igitur, Euctemenes & Calippus, quos Ptolemęus allegat, motus planetarũ in 8. ſphæra computarunt: quo factũ fuit, ut uſque fere ad tempora noſtra

Azarchel

motus in multis tabulis cõputentur in 8. ſphęra. Vt uidere licet in tabulis Azarchelis Toletani & aliis pleriſq;, præterq; in tabulis Alphonſinis, & ab eis deriuatis, tempore Chriſti 1251. Quare animaduertendum eſt, quòd Zodiacus 8.

Zodiacus octauæ ſphæræ.

ſphæræ adornatus ſtellis 12. ſignorũ principium ſumpſit, ſecundũ plures, ante cornua Arietis 5. uel 6. aut (ut aliis placet) 8. uel pluribus gradibus. Et hoc partim elici poteſt ex dictis Ptole. Dictio. 7. Qui ponit cornua Arietis, id eſt, ſtel-

Alphonſus

las ibi exiſtentes, in 7. penè gradu Arietis primi mobilis. Et Alphonſus ponit motum augiũ tempore Ptolemæi, quaſi duorum graduũ. Igitur principiũ 8. ſphæræ eſſet, quaſi per 5. gradus ante cornua Arietis. Et omnes loquentes de manſionibus Lunę dicunt, quòd prima manſio incipiat 8. gradibus ante cornua Arietis. Quicquid id ſit. Hi ueteres, qui ante tempora Chriſti uixerũt, dixerunt, prin-

cipiũ

A cipium Arietis octauæ ſphæræ fuiſſe, ante principiũ nonæ ſphæræ, in qua quidem nona fiunt æquinoctia: hoc eſt, dixerunt principiũ Arietis octauæ ſphæræ eſſe in Piſcibus nonæ ſphæræ. Quamquam nondum fuerit eis cognitio nonæ ſphæræ. Ita Iulius Cæſar neſcius nonæ ſphæræ, poſuit æquinoctiũ uernum in 4. gradu octauæ ſphærę, & latenter indicauit, quòd ſuo tempore principiũ octauæ ſphæræ fuerit ante principiũ nonæ ſphærę 4. gradibus. id eſt, quòd fuerit in 26. gradu Piſcium primi mobilis: & ſic dictum ipſius habuit ueritatem. Nam ſicut ſol etiam noſtro tempore exiſtens, in 26. gradu Piſciũ, non facit æquinoctiũ quia nõdum ſuo centro attigit ęquinoctialẽ primi mobilis. Sic nec tempore Iulij cum principium Arietis octauæ ſphæræ fuit in 26. gradu piſciũ nonæ, non fecit æquinoctium, & tamen fuit in principio Arietis iuxta ſupputationem eorũ motus Solis ad octauam. Idem implicite uoluit Ouidius & Plinius & Io. de Sacrobuſto. Non eſt credendũ, quòd tempore Plinij æquinoctiũ uernum, aut autumni, aut Solſtitia fuerint in octauis partibus ſignorũ: quia hoc fuit uerum longo tempore ante Chriſtũ incarnatum: ſed Plinius nimiũ credulus authoritati inuenit apud aliquem authorem uetuſtum. Vnde in librum ſuũ taliter inſeruit. In canone ſupra expoſito adijcit, Inducens æquinoctia uniuerſo mundo. Hoc uerum eſt in uniuerſo mundo, ubi polus eleuatur ſupra horizontem 90. B gradibus. Ibi enim Sole intrante in primũ punctum Arietis, incipit dies ſine nocte, qui durat in 187. dies: uſq; dum Sol libram ingreditur, in qua incipit cõtinua nox in 178. dies uſq; Sol in Arietem redeat. Alias tam in ſphæra recta quàm obliqua in primis punctis Arietis & Libræ fiunt æquinoctia, diei & noctis parilitas. Hoc ad oculum docet ſphæra materialis. Hoc indicant omnes tabulæ aſcenſcionum tam in ſphæra recta quàm obliqua. Sequitur in canone. His quatuor accidunt Solſtitia, duo alta & duo ima. Pro intellectu huius & conſimilis particulæ canonis tertij ſupra expoſiti, annotandũ. Vocabulũ Solſtitium bifariã accipi. Altero modo in ſignificatu proprio quaſi Solis ſtatio propter eius maximã declinationẽ aut receſſum ab æquinoctiali, ita ꝙ uſq; adeo recedit aut in ſeptentrionem aut meridiem, ꝙ amplius recedere nõ poteſt, ſed poſtea reflecti incipit, ob id ſtare uidetur. Quia inter duos motus reflexos eſt quies uel uera uel apparens 8. Phy. Recentiores noſtri aſtronomi, id Solſtitium diſtinguunt in altum & imum. Altũ propter maximũ Solis acceſſum ad nos, & eſt cauſa æſtatis in principio Cancri, quod Solſtitiũ æſtiuũ uſitato appellat. Imũ propter Solis receſſum à nobis, quod inducit hyemẽ in principio Capricorni. Id nos Solſtitiũ hyemale, C brumale aut hybernũ nũcupamus. Hæc ſunt tantũmodo reſpectiua ad nos qui aquilonẽ habitamus. Verũ Plini. lib. 18. ca. 25. 28. & 19. per Solſtitiũ ſemper intelligit Solſtitiũ Cancri & nũq; Capricorni. Et quod nos Solſtitiũ hyemale uocamus, ipſe noĩat Brumam. Quod uſq; adeo uerũ eſt, ꝙ idem lib. 2. ca. 72. loquens de tribus circulis, tropico Cancri, tropico Capricorni & æquinoctiali, Tropicũ Cancri uocat Solſtitialẽ, Tropicum Capricorni circulum brumalẽ. Lege caput & edoceberis. Altero ſignificatu accipit Solſtitium largiori quodã modo, pro appropinquatione Solis ad zenith, ſcilicet, reſpectu puncti uerticalis capitis habitantiũ. Et dicitur Solſtitiũ uerticale. Et is ſignificatus receptus eſt ex metris Lucani 9. Phar. De quibus mox dicet. Habitantes igit ſub æquinoctiali habent duo alta, id eſt, uerticalia Solſtitia, in principijs Arietis & Libræ. Duo ima propter Solis maximũ receſſum in ſeptentrionẽ & meridiem, quæ ſunt eis loco hyemũ. Lucani metra hic annectere libuit, quæ ad nullũ circulum q̃ ad æquinoctialẽ referri

Hic quoq; nil obſtat Phœbo cũ cardine ſũmo (poſſet. ſcribunt aũt nono Phar.
Stat librata dies: truncum uix protegit arbor
Tam breuis in medium radiis impellitur umbra.
Deprenſum eſt hunc eſſe locum, quo circulus alti

Ouidius Io. de Sa. Bu.

Plinius nimiũ tribuit authoritati.

Sol inducens æquinoctium uniuerſo mundo.

De quatuor Solſtitijs.

Solſtitium bifariã ſumitur.

Solſtitium in proprio ſignificatu.

Altũ æſtiuum
Imũ hyemale.

Plinius.

Solſtitium largo uocabulo.

Lucanus.

Solstitij medium signorum percutit orbem. D
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ
Aut Astrea iubet lentos descendere Pisces
Par Geminis chiron, & idem quod carcinos ardens.
Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur vrna

Sphæra duplex. Pro enucleatione horũ metrorum, præsertim in uer. Nõ obliqua meant. Primo animaduertendum, sphæram bifariam accipi pro recta & obliqua. Recta

Recta. sphęra eorũ est qui sub æquinoctiali circulo habitant. Qui prouide recta dicit, ꝙ illis pari interuallo in medio duorũ polorum interstitio positis, neuter polorum altero magis eleuatur, aut quia eorum horizon æquinoctialem, ad angu-

Obliqua. los rectos æquosꝙ intersecat. Sphæra obliqua siue decliuis est habitantium ultra citraꝙ æquinoctialẽ. Quæ iccirco obliqua dicitur, quòd æquo interuallo in medio interstitio siti non sint. Verum illis unus polorum semper eleuatur, alter autem ijsdem semper depressus occultatur. Aut quòd illorum horizon æquinoctialem circulũ obliquos ad angulos inæqualesꝙ intersecat. Quem proinde horizontem artificialẽ nuncupant, quòd diem artificialẽ à nocte dirimat.

Ortus signi qui. Secundo loco annotandũ. Quòd ortus signi astronomicus, est ascensio partis ęquinoctialis circuli, 4 una cũ signo ex parte orientis super horizontẽ emergit aut ascendit. Exempli causa. In sphęra recta 27. gradibus & 54. minutis, ęquinoctialis, q̃ ab initio Arietis, usꝙ in eius finẽ cooriuntur, dicunt ortus Arietis. Sic de Tauro, Geminis & reliquis accipiendum est. Sic in sphæra obliqua, ubi polus arcticus attollit 48. gradibus & 40. minutis 14. gradibus & 31. minutis sunt ortus

Occasus qui. Arietis &c. Occasus astronomicus signi est descensio, ęquinoctialis circuli, quę una cum signo occidente sub horizonte occidentali demergitur, deprimitur aut occultatur. Vt in sphæra recta occasus Cancri est 32. gradibus & 12. minutis

Ortus duplex. æquinoctialis. In obliqua ad eleuationẽ poli supra 27. gradibus 18. minutis. Est

Rectus: autem ortus astronomicus Geminus. Rectus siue secundum longitudinem, scilicet: & est ortus signi cum quo maior pars æquinoctialis oritur, id est, plures gradus de æquatore, ꝙ 30. aut ad minus aliquid ultra 30. In exemplis. In sphæra recta oriũtur Gemini ortu recto, scilicet 32. gradibus 12. minutis. In obliqua ue-

Obliquus. ro Cancer 37. gradibus 6. minutis. Ortus obliquus, pronus, inclinatus, uelox, tortuosus uel secundũ latitudinem est ortus signi, cũ quo minor pars æquinoctialis oritur, id est, minores gradus æquinoctialis, ꝙ 30. uel nonnihil minus. Verbi causa. In sphæra recta Aries cũ 27. gradibus & 54. minutis. In obliqua

Occasus duplex. item Aries cum 14. gradibus 31. minutis. Consimili pacto occasus est duplex. Ve-

Rectus. nus rectus. Et est occasus signi, cum quo maior pars æquatoris occidit, aut labitur. In exemplis. In sphæra recta Sagittarius ruit cũ 32. gradibus 12. minutis.

Obliquus. In obliqua idem cum 37. gradibus 6. minutis. Alter obliquus aut pronus &c. & est occasus signi, cũ quo minor æquatoris portio infra horizontẽ demergitur. Vt in recta, virgo cum 27. gradibus 54. minutis. In obliqua eadem, cum 14. gra-

Regulæ. dibus 31. minutis. Regula. In sphæra recta ortus signi æqualis est occasui, ut manifestũ est ex tabella subdita. Secus est in sphæra obliqua. Alia regula. In sphæra recta signa opposita æquales habent ortus & occasus. Secus & longe aliter in obliqua. Et alia regula. In sphæra recta, tantum quatuor signa recte oriuntur & occidunt puta Gemini, Cancer & eorum opposita, Sagittarius & Capricornus Reliqua 8, scilicet, Aries, Taurus, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Aquarius, Pisces, obliquè oriuntur & occidunt. Secus in sphæra obliqua. Longe igitur, optime lec-

Lapsus Sulpitij & Omnibo ni. tor, abiere Sulpitius & Omnibonus Lucani interpretes à ueritate astronomica. Omnibonus de ortu & occasu signorum, ortus, inquit, alicuius signi nihil

aliud

A aliud est quàm illam partem horizontis oriri, cũ illo signo oriente, id est, ascendente supra horizontem. Rursus ediuerso occasus alicuius signi nihil al iud est, quam eam partem horizontis occidere, quæ occidit, cum illo signo occidente. Et post pauca. Oriri dicitur signum obliquè, cum minor pars horizontis oritur cum eo. Recte autem oriri dicitur signum, cũ quo magna pars horizontis oritur. Hæc ille. Quo pacto horizon oriatur non facile capio. Cum ipse sit de circulis fixis & quietem amet, authore Proclo infra de horizonte. Sulpitius: omnia signa his, qui sunt sub æquinoctiali recta oriuntur & occidũt, ijs uero qui sunt extra, partim recta & partim obliqua: ut nobis. Idem habet Omnibonus, his uerbis. Non obliqua meant, id est, recta signa oriuntur: quia constitutis in æquinoctiali, sicut sunt de quibus loquitur Garamantes: sed maior pars horizontis oritur & occidit. At profecto impossibile est oĩa signa recte oriri, quia oporteret quòd æquinoctialis haberet plures gradus, quàm 360. & contrarium ostendi potest ex instrumentis sphæra mundi, Astrolabio, corpore solido, & ex innumeris tabulis. Vide ergo hanc formulam.

TABELLA ASCENSIONVM, id est, ortuum: & descensionum, id est, occasuum signorum in sphæra recta.

B

Si-	Ortus æquatoris.			Tempus Ortus			Occa. æqua.			Tempus Occasus		
gna	G	m̃		♄	m̃	2	G	m̃	♄	m̃	2
♈	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♉	29	54	0	1	59	39	29	54	1	59	36
♊	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♋	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♌	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♍	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♎	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36
♏	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♐	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♑	32	12	0	2	8	48	32	12	2	8	48
♒	29	54	0	1	59	36	29	54	1	59	36
♓	27	54	0	1	51	36	27	54	1	51	36

Sequitur in canone. Binæ æstates, & binæ hyemes. In regionibus nostris septentrionalibus, æstatem concludimus per accessum solis ad nos & ingentẽ ac excessiuũ calorem: quare dicimus, æstatem suopte esse calidã & siccam: Propter recessum solis à nobis diffinimus hyemen, quę est tempus anni frigidũ & humidũ. Sed quia habitãtibus sub æquinoctiali semp est calor nimis intensus & ferme ultimus, etiam cum sol ab eis abit in septentrionem aut austrum, semper tamen subiectam terram adurit torridã faciens zonam & nõ longe abit ab eorum capitibus. Ergo eorundem hyemes nõ dicuntur uere & simpliciter hyemes, ut apud nos, quę sunt tẽpora frigida, sed apud eos potius est continua æstas. Verumtamen quia causæ caloris apud eos non semper uniformiter, & eodem modo se habent, ex eo quòd sol non semper æqualiter appropinquat zenith partis illius, ut notum est: unde calor non erit uniformis & æqualis intensionis. Verum quandoque intensior quandoque remissior. Sed quando est in zenith in initijs Arietis & Libræ, & sunt eorum alta solstitia, calor est in sua maxima intensione. Neque ratione solis magna augeri potest. Quando uero à zenith capitis remouet, quod fit in principio Cancri & Capricorni, ubi ima cõtingunt solstitia calor est remissior, id est, minus intensus. Sed omne remissius tale, respectu intensioris talis, recipit denominationem contrarii. Calor igitur remissior cõtingens in imis solstitijs fere frigidus nominari potest, respectu caloris intensissimi accidentis in solstitijs altis. Et recipit nominationẽ hyemis, licet ibi nulla sentiat frigiditas. De his rebus scribit Alphraganus differentia 6. ubi loquit de sphæra recta, & his qui sub æquinoctiali habitant, dicens. Fiuntq; ibidem æstas & hyems æqualis complexionis. Sat est.

Duæ æstates. Duæ hyemes.

C

Alphraganus.

Et sequitur postremo in canone. Perpetuum æquinoctium. Soli hi, qui sub æquatore degunt propter sphærę rectitudinem habent omnem diem artificia-

Perpetuum æquinoctium.

D

lẽ omnemq; noctem examussim 12. horarũ & ex sequela perenne æquinoctiũ. D.
In quocumq; igitur signo Sol repertus fuerit, semper parit diei & noctis paritatem. Hoc per sphæram materialem, per astrolabium & astronomica organa declarari potest. Et pulchrè per nostram tabellam de ascensionibus & descensionibus hic adiectam. Quocũq; enim signo oblato, accipe eiusdem & quinq; sequentiũ ortus in gradibus & minutis & facta additione colliges 180. qui faciunt horas præcise 12. Aut accipe horum sex signorum tempora ortus, & emergent
Alphraganus. duodecim horæ. Hoc paucis indicat Alphraganus ubi supra. Eritq; (inquit) tẽpus quod est ab ortu solis cęterorumq; syderum in occasum eorum æquale ipsi, quod est ab occasu eorum in ortum ipsorum in uniuersis diebus anni, & erunt
Lucanus. dies & nox in his locis æquales semper. Accedit his Lucanus quinto Phar.

Nam uel hyperboreæ plaustrum glaciale sub vrsæ,
Vel plaga qua torrens claususq; uaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles
Si fortuna ferat.

Lentulus sic hortatur cœtũ (ex quo iam primus dies anni instabat, in quo noui cõsules magistratũ inire debebant) pro magistratu creando, & in quacũq; parte terræ cõstituti sint siue in Scythia, ubi sunt montes Hyperborei, siue sub torrida zona & quòd arma sumere debeant, pro patria, pro libertate, pro Dis penatibus, pro repub. Canon quintus. Quorũ zenith est intra tropicum Capricorni & æquatorem, hi quatuor habent umbras, solem in anno bis uerticalem, quatuor solstitia duo alta & duo ima, binas æstates & binas hyemes. Hic canon ex duobus præcedentibus est manifestus. Quærendi sunt tamen hi, qui eam habitent plagam. Hos manifestat Ptolemæus lib. quarto capi. nono & ultimo
Canon quintus. E
Quod Libyę subiacet regio quę plena est Aethiopibus, licet ea pro maiori parte
Exempla. sit incognita. Vt idẽ testatur. Et Strabo libro primo sic habet. Homerus quoq; bifariã partitus est, & quosdam ad orientem quosdam ad occidentem asseruit. Cum alij qui in medio positi sunt prorsus ignoti fuerint siue sint, siue non sint. Nominat tamen Ptolemæus ibidem & tabula quarta Aphri. Agisymbam regionem æthiopum, Rhepsios æthiopes, Antropophagos æthiopes, Anthacas
Pli. lib. 7. ca. 1. Aethiopes, Ichtyophagos Aethiopes, Hesperios &c. Ibi Raptũ & Prassum promontoria, & montes plures. Ibi elephantes albi omnes gignunt, Rhinocerotes & Tigrides. Pro canonis exercitio capio Rhepsios Aethiopes, sitos supra paludes Nili uersus montem Lunę. Hi habent latitudinem austrinam 10. propemodum graduum. Et quia austrina est ingredior tabulam declinationis solis in inferiori parte, ubi ponuntur signa Australia Libra, Scorpius &c, Et quæro in area tabulæ principium sumendo à Libra, declinationem decem graduum uel
Naturæ uero rerum uis atq; maiestas in omnibus momentis fide caret &c. C
Exercitium Repsij orbis. F
uiciniorem, quam offendo à Libra ascendendo scilicet. 10. gradus & .4. minuta & in latere dextro inuenio 26. gradus, quare pronuntio. Cum sol peruenerit ad 26. gradum Libræ, Rhepsios habere solem uerticalem, & unam æstatem, & solstitium altum. Quod sane accidit nostro tempore die decimo Octobris, id est, die proxima post Dionysium Areopagitam. Rursus inuestigo eandem declinationem in areis signorum meridionalium, & inuenio eandẽ in Piscibus uel propinquiorem puta 10. gradibus. 4. minu. & .4. gradus eorundẽ in latere dextro, quare proclamo. Cum Sol adierit quartum gradum Piscium Rhepsios iterũ habere solem uerticalem, & altum solstitium secundum, atq; æstatẽ. & hoc usuuenit 13. die Februarij, hoc est, in profesto Valentini martyris. Vnam autem hyemem habent ipsi cum sol peruenerit ad primum Capricorni, die 11. aut .12. Decembris. Reliquam in primo Cancri die undecimo aut duodecimo Iunij. Donat & nobis Ptolemæus alia exempla lib. 7. capi. 4. & 12. Tabu. Asi.

A ex Taprobana ínsula, ubí Hodoca cíuítas, auſtralís 2. graduum, Orneon extrema auſtralís 2. graduum ½. Dagana cíuítas quę & sacra Luna auſtralis 2. graduũ Corcobara, hoc eſt, Bacchí cíuítas auſtralís 1. graduũ ½. Et aliæ ínſulæ plurímæ ín auſtrum expoſítæ, ſcílícet, Carcus, Phelícus, Erene, Calandadrua, Arana, Baſſa, Balaca, Alaba, Gumara. Et hodíe recentes tabulæ plurima præſtant exempla.

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS RECENS.

Línea graduum zodíaci.	Septẽtríõaľ aſcendẽs.			Septẽtrí. aſcendẽs.			Septẽtrí. aſcendẽs.			Septẽtrí. deſcendẽs.			Septẽ trí. deſcendẽs			Septẽtrí. deſcendẽs		
	♈ 0		A	♉ 1		A	♊ 2		A	♋ 3		S	♌ 4		S	♍ 5		S
	G	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G	m̃	m̃	G
0	0	0	24	24	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	30
1	0	24	24	11	51	21	20	25	12	23	30	0	19	59	13	11	9	22	29	
B 2	0	48	24	12	12	21	20	37	12	23	29	1	19	46	14	10	47	21	28	
3	1	12	24	12	33	20	20	49	11	23	28	2	19	32	14	10	26	22	27	
4	1	36	24	12	53	20	21	0	11	23	26	2	19	18	14	10	4	22	26	
5	2	0	23	13	13	20	21	11	11	23	24	2	19	4	15	9	42	22	25	
E 6	2	23	24	13	33	20	21	22	10	23	22	3	18	49	15	9	20	22	24	
7	2	47	24	13	53	20	21	32	10	23	19	4	18	34	15	8	58	23	23	
8	3	11	24	14	13	19	21	42	9	23	15	3	18	19	16	8	35	22	22	
9	3	35	23	14	32	19	21	51	9	23	12	5	18	3	16	8	13	23	21	
10	3	58	24	14	51	19	22	0	9	23	7	4	17	47	16	7	50	22	20	
11	4	22	23	15	10	18	22	9	8	23	3	6	17	31	17	7	28	23	19	
12	4	45	24	15	28	19	22	17	8	22	57	5	17	14	17	7	5	23	18	
13	5	9	23	15	47	18	22	25	7	22	52	6	16	57	17	6	42	23	17	
14	5	32	23	16	5	18	22	32	7	22	46	6	16	40	17	6	19	24	16	
15	5	55	24	16	23	17	22	39	6	22	39	7	16	23	17	5	55	23	15	
16	6	19	23	16	40	17	22	46	6	22	32	7	16	5	18	5	32	23	14	
17	6	42	23	16	57	17	22	52	5	22	25	8	15	47	18	5	9	24	13	
18	7	5	23	17	14	17	22	57	6	22	17	8	15	28	18	4	45	23	12	
19	7	28	22	17	31	16	23	3	4	22	9	9	15	10	19	4	22	24	11	
20	7	50	23	17	47	16	23	7	5	22	0	9	14	51	19	3	58	24	10	
21	8	13	22	18	3	16	23	12	3	21	51	9	14	32	19	3	35	24	9	
C 22	8	35	23	18	19	15	23	15	4	21	42	10	14	13	20	3	11	24	8	
23	8	58	22	18	34	15	23	19	3	21	32	10	13	53	20	2	47	24	7	
24	9	20	22	18	49	15	23	22	2	21	22	11	13	33	20	2	23	23	6	
25	9	42	22	19	4	14	23	24	2	21	11	11	13	13	20	2	0	24	5	
26	10	4	22	19	18	14	23	26	2	21	0	11	12	53	20	1	36	24	4	
27	10	26	21	19	32	14	23	28	1	20	49	12	12	33	21	1	12	24	3	
28	10	47	22	19	46	13	23	29	1	20	37	12	12	12	21	0	48	24	2	
29	11	9	21	19	59	13	23	30	0	20	25	13	11	51	21	0	24	24	1	
30	11	30	21	20	12	13	23	30	0	20	12	13	11	30	21	0	0	24	0	
	♐ 11	S		♒ 10	S		♑ 9	S		♐ 8	A		♏ 7	A		♎ 6	A	G
	Meridíõaľ Aſcendẽs			Meridío. Aſcendẽs			Meridío. Aſcendẽs			Meridío. deſcendẽs			Meridío. deſcendẽs			Meridío. deſcendẽs		

Línea graduum zodíaci.

D 12.

TABVLA DECLINATIONIS SOLIS PTOLEmæi Phelu. Dictione prima Almage. capi. 13.

Zodiaci.	Septētriōal ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. ascendēs.			Septētri. descendēs.			Septētri. descendēs			Septētri. descendēs			
	♈ 0			♉ 1			♊ 2			♋ 3			♌ 4			♍ 5			
G	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G	m̄	2	G
0	0	0	0	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	30
1	0	24	16	12	1	21	20	42	55	23	51	6	20	19	1	11	18	27	29
2	0	48	31	12	22	31	20	55	18	23	50	25	20	3	31	10	56	43	28
3	1	12	46	12	43	29	21	7	19	23	49	15	19	49	38	10	34	48	27
4	1	37	0	13	4	16	21	18	56	23	46	38	19	35	25	10	12	43	26
5	2	1	12	13	24	48	21	30	9	23	45	33	19	20	50	9	50	29	25
6	2	25	22	13	45	7	21	40	58	23	43	0	19	5	54	9	28	5	24
7	2	48	30	14	5	13	21	51	23	23	40	1	18	50	19	9	5	32	23
8	3	13	35	14	25	4	22	1	23	23	36	33	18	35	3	8	42	50	22
9	3	37	37	14	44	42	22	11	0	23	32	38	18	19	7	8	20	0	21
10	4	1	38	15	4	5	22	20	11	23	28	16	18	2	53	7	57	3	20
11	4	25	32	15	23	12	22	28	56	23	23	27	17	46	17	7	33	57	19
12	4	49	34	15	42	4	22	37	17	23	18	11	17	29	27	7	10	45	18
13	5	13	11	16	1	40	22	45	11	23	12	28	17	12	16	6	47	26	17
14	5	36	53	16	18	59	22	52	40	23	6	17	16	54	48	6	24	1	16
15	6	0	30	16	37	2	22	59	42	22	59	42	16	37	2	6	0	30	15
16	6	24	1	16	54	48	23	6	18	22	52	40	16	18	59	5	36	53	14
17	6	47	26	17	12	16	23	12	28	22	45	11	16	1	40	5	13	11	13
18	7	10	45	17	29	27	23	18	11	22	37	17	15	42	44	4	49	34	12
19	7	33	57	17	46	17	23	23	27	22	28	56	15	23	12	4	25	32	11
20	7	57	3	18	2	53	23	28	16	22	20	11	15	4	5	4	1	38	10
21	8	20	0	18	19	7	23	32	38	22	11	0	14	44	42	3	37	37	9
22	8	42	50	18	35	3	23	36	33	22	1	32	14	25	4	3	13	35	8
23	9	5	32	18	50	19	23	40	1	21	51	23	14	5	13	2	48	30	7
24	9	28	5	19	5	54	23	43	0	21	40	58	13	45	17	2	25	22	6
25	9	50	29	19	20	50	23	45	33	21	30	9	13	24	48	2	1	12	5
26	10	12	43	19	35	25	23	46	38	21	18	56	13	4	16	1	37	0	4
27	10	34	48	19	49	38	23	49	15	21	7	19	12	43	29	1	12	46	3
28	10	56	43	20	3	31	23	50	25	20	55	18	12	22	31	0	48	31	2
29	11	18	27	20	19	1	23	51	6	20	42	55	12	1	21	0	24	16	1
30	11	39	59	20	30	9	23	51	20	20	30	9	11	39	59	0	0	0	0
	♓ 11			♒ 10			♑ 9			♐ 8			♏ 7			♎ 6			G
	Meridiōal Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. Ascendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Meridio. descendēs			Zodiaci.

A & grana eiusdem auenæ sponte prouenientis ad uescendum. Quibusdam pro sermone nutus motusq; membrorum esse &c. Vide plura ibi miratu digna. Iosephus lib. 1. Antiqui. Iudæorum capi. 12. asserit Aethiopes à Chuso filio Cham fuisse Chusæos appellatos. Sunt qui. Aethiopiã dici contendunt, à uerbo Græco αἴθω quod uro, incendo ac ardeo significat. Et ὄψις facies uel aspectus, quòd solis aspectu plurimum torreat. Ambrosius aũt libro unico de paradiso ca. 3. Aethiopiam uilem & abiectam interpretatur. Ptolemęus duplicem Aethiopiam esse dicit. Vnam quæ sub Aegypto est, quam nonnulli uocant exteriorem: cuius maior pars continetur intra tropicũ cancri & æquinoctialem. De qua Ptolemæus lib. 4. ca. 7. & 8. & 4 Tabu. Africæ. Alia interior intra æquinoctialem & tropicum Capricorni cõtenta: de qua supra plures citauimus Aethiopes. De ea Ptolemæus eo. lib. cap. 9. quæ nostro canoni accedit. Strabo lib. primo, Homeri defensor, dicit eundem extremos hominum Aethiopes bipartitos, quosdam positos ad orientem, quosdam ad occidentem. Quod Homeri dictũ posteriores reprehenderunt: lege Strabonem. Triplices numerauimus Aethiopes.

Ioseph. Ambrosius. Ptole. Duplex Aethiopia. Strabo. Aethiopes triplices.

B Primi sunt abunde nigri. Vt hi ad Agisymbã regionem Aethiopiæ interioris fere circa medium, & ad Meroëm insulam Aethiopiæ exterioris, id est, sub Aegypto: Testis est Ptolemæus lib. 1. capi. 9. ad finem. Alij sunt subnigri, quòd aliquantulũ nigrent, ita tamen quòd eorundem nigredo incipiat uincere fuscedinem, & tendunt uersus nigredinem. Quos Pompo. in 3. uocat atras gentes & quodãmodo Aethiopes, ut sunt Indi: de quibus Plinius lib. 6. ca. 19. A Gange, inquit, uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, non dum tamen Aethiopum modo exusti. Quantum ad Indum accedunt, tantũ colore præferunt sidus &c. Obijce oculis decimam tabu. Asię & eris certior. Tertij sunt fusci aut fere purpurei coloris, Stifelbrun: ut sunt Aegyptij Thebaicæ præfecturæ. Hi nonnihil nigrescunt. De his Mar. Mani. lib. 4. ca. 3.

Abunde nigri. Subnigri. Pompo. Fusci aut purpurei Aethiopes. Mar. Mani.

Aethiopes maculant orbem, terrasq; figurant,
Perfusas hominum gentes minus India tostas
Progenerat, mediumq; facit moderata tenorem.
Iam propior tellusq; natans Aegyptia Nilo,
Lenius irriguis infuscat corpora campis.

Primis & ultimis Aethiopibus, addi potest caput nonũ libri primi Ptolemæi. Aethiopes maculant orbẽ Plin. lib. 7. ca. 1. Quis enim Aethiopas anteq; cerneret credidit, aut cui nõ miraculo est cũ primum in notitiã uenit? Color niger cæteris est obscurior & reputatione uilior. Cuius attactu dicimur maculari. Iccirco picẽ q; nigra est ne maculemur fugimus. Ecclesiastici 13. Qui tetigerit picẽ inquinabitur ab ea. (Terrasq; figurant). Quasi diceret, ad quascumq; regiones Aethiopes ueri declinauerunt uidentur quasi nouas figuras ingerere, qui etsi propter exustam zonam in qua geniti sunt, colore sint nigri, propter tamen stellarũ radiationes & influxus corpora eorũ uariantur. Lege rogo Iuliũ Fir. lib. 1. ca. 4. Accedat huc Ptole. Phelu. Tract. 2. sui quadri. ca. 2. ubi de Aethiopibus scriptum reliquit sic. Sol per zenith capitũ suorum currit, eosq; comburit. Ideoq; nigra sunt eorũ corpora. Nigriq; crines & crispi, facies eorum sicca, & corpora macilenta: naturæ quoq; eorum sunt calidæ, & animę qualitates in maiori parte sunt crudeles, propter longam & assiduam solis moram in eorum regionibus. Hactenus Ptolemæus. De Aethiopum nigredine obiicitur problema, & quæritur causa. Quare sol hominem nigrũ reddat, linteum candidius faciat, lutum induret, cerã emolliat? Responsio, causam esse patientis materiæ aptitudinem. Materia sane nostri corporis, pituita excepta, quoties nimiũ recalescit per cutem nigrat. Quòdq; sol faciem non urat, consule Plini. lib. 29. ca. 3. Albertus Ma-

C Ante Philippũ regem Macedonũ Aegyptiorũ locus à Nilo submersus Alber. Ma. referente lib. 2 Meteo. cap. 2. ac. 17. Quæstio quare sol hominẽ nigrum reddat &c. Alber. Mag.

gnus Germaniæ decus libro de natura locorum, Distincti.2. ca.3. de diuersitate loci & accidentium eorum, quæ generantur in eo scripsit. Videmus ea quæ in locis calidissimis terræ nascuntur, esse calidissima & nimia siccitate rugosa. Sicut grana piperis nigra multũ propter ipsorũ caliditatem. Sicut etiã sunt Aethiopes, quorum semen generationis calidum est, & matrix mulierum multũ est calida & sicca, & decoquitur semen conceptũ decoctione fortissima, & ideo nigrescit corpus eorum propter sanguinis sui adustionem. Educit enim calor loci ipsorum humidũ subtile & adurit grossum terrestre, quod pmanet & generat nigredinẽ. Et terrestria membra quæ sunt in eis, sicut ossa, fiunt albissima: quod apparet in dentibus eorum. Et caro eorũ sanguine infusa est, sicut sunt carbones accensi: sicut apparet in lingua & faucibus eorum quando ora aperiunt: Et habent ora prominentia propter calidum acuens os eorum. Et oculi eorum ex calore uenas & pelliculas rubentes habent. Et quia corpora eorũ sunt aëre calidissimo circundata, necesse est ut sint porosa & sicca: eo quòd euaporat continue in eis humidum: propter quod sunt leuia eorum corpora & agilia. Et quia cum humido educuntur spiritus eorum, ideo efficiuntur corpora eorum frigida & timida multum, humores paucos habentia: Propterea naturaliter non timent febres multum, eo quòd natura sibi conscia est, quòd non est multa in eis corrupti humoris. Et tales citissimè senescunt, propter uirtutis naturalis defectum, quæ cum spiritu euaporat: Ita, quòd ætas eorum est triginta annì: & tunc sunt senes deficientes. Et quia corpora rara habent, euaporat humidũ, ut diximus, proter loci calorem & remanet terrestre siccum combustum, quod si leue est & bulliens, facit colorem rubeum, & si est adustum innaturale, facit choleram nigram. Et his duobus humoribus præcipue abundant corpora Aethiopũ, plusquam phlegmate & melancholia naturali. Quia uero corpora calida, calore loci semper laxa sunt & rara, ideo membra partus mulierum eorum sunt ualde laxa & mollia: Propter quod facile pariũt mulieres eorũ. Licet propter siccitatem matricis & uirtutis earum non facile cõcipiant. Et paulo post. Aethiopes nigerrimi, leues quidem sunt corpore & fatui mente, propter euaporationem & defectum spiritus animalis. Siccitas etiam & caliditas est causa, quare pili eorum sunt pauci & crispi, ad modum granorum piperis. Licet autem ab huiusmodi nigri aliquando nascantur etiam in alijs climatibus, sicut in quarto uel quinto, tamen nigredinem accipiunt à primis generantibus, qui cõplexionati sunt in climatibus primo & secundo, & paulatim alterantur ad albedinem, quando ad alia climata transferuntur. Hęc Albertus. Strabo lib.15. fuisse indicat, qui aquis causam nigredinis tribuerint: quòd peregrina quoq; pecora eam potantia colorem uarient. Theodectes ad solem retulit, quem malè Onesicritus reprehendit, etiam si annuat Strabo. Nam propinquior sol dicitur, cum in zenith magis inclinat. Hoc modo & Indis & Aethiopibus approximat. Falsum est aũt solem ab omnibus æqualiter distare, cum in capricorno propior sit terræ, quàm quum in cancro est, ex cõmuni astronomorum sentẽtia. Theodectæ uersus hi sunt.

Quibus propinquam Phœbus admouens rotam,
Atra fauilla corpora infecit uirùm.
Coloribusq; adurens præpotentibus
Retorridas crispauit illorum comas.

Sententia Alberti placet mihi.

Sed hic occurrit quæstiuncula non prætereunda. Qui hi sint Aethiopes habentes perpetuum diem? Ansam huius præstitit Ausonius poëta, in Monosyllabis. De inconnexis. His uersibus.

Longa

Quæ mulieres facilè pariant, at nõ facile cõcipiant?

Leues, sed fatui Aethiopes.

Lege Hali Rodan tra. 2. quadri. ca. 2.

Theodectes. Onesicritus. Martianus ad mare rubrũ ponit fontẽ, quẽ cũ greges biberint, in rubeũ colorẽ incipe mutare lanas. Sol à terra nõ semper æquè distant.

Ausonius ubi perpetuũ diẽ intellexerit

A Longa dies operosa uiro: sed temperies nox
Qua caret Aethiopum plaga peruigil irrequies gens,
Semper ubi æterna uertigine clara nitet lux.

Ausonius refertus est implicitis, intricatis & abditis sententiis. Quare idē scripsit Griphum de numero ternario ad Symmachum: Et sæpius præ se ferunt sui uersus quandam impossibilitatem: Ac nisi absconditus quæratur sensus, ut fit in ænigmatibus, manent plurimi uersus sine interpretatione: ut hic. Contuendum est igitur. Quòd Aethiopibus sitis sub torrida zona oritur & occidit sol: quare habent ipsi diem & noctem ex motu ipsius solis sicut nos. Immo in uniuerso orbe terrarum non est dabilis locus quispiam ubi sit perennis dies. Etiam si homiū habitatio esset sub polis. Quocirca cogimur abire à die & nocte solis, & quærere ab alijs astris dies & noctes. Animaduertendū igitur. Quòd cū simpliciter dicimus dies & nox, intelligimus de die & nocte causatis ex motu solis. Secus cum adiectione stellæ. Vt cum dicimus dies Aldebaran, id est, oculi Tauri, aut nox: Aut dicimus dies uel nox cordis Leonis &c. Est aūt dies stellæ, mora eius supra horizontem, siue alioqui sit dies uel nox. Nox uero stellæ, est mora B eius sub horizonte. Sic dicimus, ubi polus arcticus eleuatur 49. fere gradibus, diem cordis Leonis esse horarum 14. minutorum fere 15: Noctem uero horarū 9. minutorū 45. Sic dicimus apud nos duas stellas pedis posterioris vrsæ maioris habere noctem 5. quasi horarum. Diem autem 19. Huius rei ponit exemplum Lucanus 3. Pharsa. ubi sic canit.

Aethiopes, ut & nos, habent diem & noctē ex motu solis.

Dies stellæ quis?

Nox stellæ quæ?

Tunc furor extremos mouit Romanus Orestas
Carmanosq; duces, quorum iam flexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Longitudo Italiæ est 36. G. Orestarum ad minus 106.

Appianus Alexandrinus Pompeio affuisse scribit orientis natiōes magno numero, Iuncti sunt enī ei Lacedæmonij, Peloponnesiaci, Bœotij, Athenienses, Thraces, Hellespontici, Bithynij, Phryges, Iones, Lydii, Syri, Phœnices, Iudęi, Arabes, Armenii, Cyprii, Rhodii &c. Orestæ, Carmani.

Carmania, Strabo lib. 15. & Plinius lib. 6. ca. 23. & Ptolemæus lib. 6. capi. 6. tabu. sexta Asiæ, regio Asiæ uicina sinui Persico & Gedrosiæ. Cuius latitudo est 24. 25. 26. 27. gradibus, longitudo circiter 90. Orestæ (ut aiunt) populi sunt Indiæ, uicini Carmaniæ, orientaliores tamen. Puto legendum Oretas, aut Oritas ex cap. 23. libri 6. Plinii. Oritæ propria, nō Indorum lingua loquuntur. De his C nihil legimus apud Ptolemæum. Strabo de Orestis mentionem facit, sed nil penitus faciunt pro Lucano, sunt enim populi circa Illyridem &c. Forte ad eleuationem poli 45. graduū: lege Strabonem. Idem tamē lib. 15. Post Arbies sunt oritæ, gens liberæ cōditionis, qui lethiferis uenenis sagittas præustas illiniunt.

Carmania.

Orestæ.
Oretæ.
Oritæ.

Rectificata sphæra astraria ad latitudinem Carmaniæ 27. graduū, vrsa maior non tota occidit sed caput manet supra horizontem. Bootis autem imago tota manet sub horizonte sex propemodum horis, aliis 18. manet supra horizontem. Habet igitur Bootes exiguam & breuem noctem tantummodo 6. horarum, & postea lucet longo tempore, quia 18. horis. Est igitur nox Bootis 6. horarum & dies eius 18. Sunt qui uersus Ausonii ad quandam stellam firmam præclarissimam referunt, quam Canopum appellitant. Earum nulla est in parte nostra aquilonia, plures in austrina, hactenus tamen (una dempta) à paucis cognitæ: Ob eam causam, quia nobis ob terræ rotunditatem nō apparent. Annotandum igitur. Quòd Canopus, authore Plinio libro quinto capitulo tricesimo primo, Solino capitulo 44. Pomponio Mela libro secundo,

Bootis nox & dies.

Canopus.
Pli. Soli. Pom. Strabo.

Canopus insula & ciuitas.

Strabone lib.17.& ultimo,insula est in Canopico ostio Nili fluuii,dicta à Cano- D
po gubernatore classis Menelai,ibi mortuo & sepulto. De Canopo ostio scri-
Plinius. bit etiam Plinius lib.5.ca.6.Et Canobus ciuitas.De qua Ptolemæus lib.4.ca.5.
Ptolemæus. habens in latitudine 31.quasi gradus.Ouidius lib.15.Fab.51.sic.
Ouidius. Seruitura suo capitolia nostra Canopo.
Canopus stel- Sed hæc parum faciunt ad nostrum propositum. Est præterea Canopus stella
la. sita in imagine cœlesti Argus, aut nauis appellata. Est enim hæc imago in me-
ridiem exposita,habens,authore Ptolemæo Dictio.8.ca.1.Alma.stellas 45. Et
Ptolemæus. est hæc stella Canopus sita in remo sequente. Dicta Canopus,ut nonnullis ui-
detur,ab insula Canopo, ubi primum cognita & obseruata. De qua Ptolemæ-
Ptolemæus. us lib.1.Geo.ca.7.sic scribit.Qui autem soluũt ab Arabia (s.Petrea)ad Azaniã,
recta à ad meridiem nauigant, & aduersus Canopum stellam,qui illic ἵππος, hoc
est,equus appellatur. Hi de Azania regione, uicini æquinoctiali, contenti in
Subhel. Aethiopia sub Aegypto, de qua Ptolemæus lib.4.ca.8. & quarta Tabu. Afri.
uocant hanc stellam equum. Vocatur & eadem subhel aut suhel, quasi incen-
dium ob radiorum magnitudinem & multitudinem, quasi stella crinita ut co-
metes.Quod satis indicat Plinius lib.6.capi.22. de Taprobana insula, ubi dicit. E
Plinius. Canopum lucere noctibus sydus ingens & clarum. Et Solinus cap.66. de Ta-
Solinus. probana.Lucet (inquit) ibi Canopus sydus clarum & amplissimum. Hæc stel-
Canopi locus. la tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17.gradu, minuto 10. habens latitudinem
meridianam 75.graduũ, & declinationem meridionalem 51.graduum 41 minu-
torum. Tempore nostro est in cancro 7. fere gradu. Cum latitudine meridia-
na 75 graduũ.Et declinatione 51.graduum 34.minutorum. De hac stella scri-
Mar.Ma. bunt plures authores grauissimi. Marcus Mani. lib.1.ca.2. de terræ rotundita-
Iccirco terris non omnibus omnia signa (te.
Consp icimus.nusquam inuenies fulgere Canopum
Donec Niliacas per Pontum ueneris oras.
Plinius. Plini.lib.2.ca.72.plura tractat,ut in quibus locis Canopus uideatur uel nõ,uo-
lens per hoc probare terræ rotunditatem, ubi habet. Nec Canopum cernit Ita-
lia. Et infra. Vt Canopus quartam fere partem signi unius super terrã eminere
Alexandrię,intuentibus uideatur. Eadem à Rhodo terramquodãmodo ipsam
stringere. In Ponto omnino non cernatur &c. Posidonius, teste Strabone lib.3.
Posidonius. de Canopo,recitat in quibus uideatur locis,quem lege. Et idem Posidonius (te
ste Cleomede 1.Meteo.) uolens ostendere terrę magnitudinem, inducit Cano- F
bum stellam. Inquit enim Posidonius,Canopus stella ita appellata lucidissima
est ad meridiem in temone Argus, ea in Græcia neutiquam spectatur & perin-
de nec Aratus in phænomenis ipsam memorauit:à septentrione autem in me-
ridiem euntibus, primum in Rhodo sub uisum cadit. In finiente quoc perspe-
cta confestim ex mundi cõuersione occidit. At cum à Rhodo quina stadi. mi-
lia Alexandriam usc nauigaueris, in Alexandria ipsa ab horizonte sublimis ap
paret,in medio ad libellam cœlo,pars signi eius quarta, quæ est quadragesima
octaua pars meridiani per Rhodum & Alexandriam &c.Et demum de ea stel-
la Proclus noster in fine libelli,de signis cœlestibus. Cum igitur tot grauissi-
Proclus. mi authores hanc stellam ad diuersa officia usurpant, uidendum nobis est, an
de ea locutus sit Ausonius, quòd ipsa Aethiopibus faciat æternam lucem. In
Impositio Ca- primis,ut huius rei periculum fieri possit,eam sphæræ materiali imponemus,
nopi in sphæ- hac lege. Siste tertium fere gradum Cancri (cum quo Canobus nostro tempo-
ram. re cœlum mediat) ad meridianum sphæræ, & ea inuariata recense ab æquino-
ctiali uersus meridiem 51. gradus & 34. minuta,hoc est, fere 52. gradus, & ad
finem huius numeri fac notam cum cera aut alia materia in ipsa sphæra, puta.

ta in

A in coluro distinguente solstitia: & significabit hæc nota ueram stellæ positionem. Et quia stella tendit uersus meridiem, nulla operatio instituenda est pro Aethiopibus septentrionalibus, qui cõtinentur intra tropicum Cancri & æquatorem. Quare uenio ad Aethiopes meridianos Aethiopiæ interioris, de quibus supra Canon quintus dixit, hoc est, ad eos qui habitant intra æquatorem & tropicum Capricorni, quibus latitudo est australis, & polus antarcticus attollitur supra horizontem. Et repeto, exempli causa, Rhepsios Aethiopes habentes latitudinem australem 10. graduum. Rectifico igitur sphæram ad 10. gradus latitudinis meridianæ, hoc est subleuo polum antarcticum supra horizontem 10. gradibus: Et circumuoluta sphæra uideo Canopum oriri & occidere, igitur minimè facit Rhepsiis æternum diem. Consimilem instituto operationem ad Aethiopes Agesymbæ regionis, quorum latitudo est fere 15. uel 16. graduum & offendo, ut supra, canopũ surgere & mergi. Venio tandem ad ipsos habitantes sub tropico Capricorni, quorũ latitudo est 23. graduũ & 30 minutorũ: & sphæra uerificata cerno, ut supra, eius stellæ ortũ & occasum. Quocirca infero his meridianis Aethiopibus hunc canopum omni die naturali orientem & occidentem

B nullum perennem donare diem. Quòd si sphæram rectificauero ad alias latitudines meridianas ultra tropicum Capricorni sequentes: puta, ad uigesimum quintum, uigesimum sextum, uigesimum septimum, uigesimum nonum, tricesimum, tricesimum primum, tricesimum secundum, tricesimum tertium, tricesimum quartum, tricesimum quintum, tricesimum sextum, tricesimũ septimum, experior Canopum exoriri & decidere. Quamquam ad latitudines ultimas, scilicet, 34. 35 &c. exiguã faciat noctem, longumque diem: Et postquam peruenero ad latitudinem 39. graduum oriri & occidere desinit, incipitque supra horizontem ferri, & habitantibus sub ea latitudine & maioribus, scilicet, quadraginta, quadraginta unius, quadraginta duorum, quadraginta triũ graduũ &c. æternũ ostendere diem: sed certũ est hos non esse Aethiopes. Habitant enim in quinto & sexto climate meridiano. Quibus è regione respondent in parte aquilonia climata temperata, ubi non sunt Aethiopes. Vt uidere licet in Hispania, Italia, Gallia, Germania &c. Quamobrem cogimur inuestigare

C alium Canopum, qui sententiæ poëtæ satisfaciat. A uetustissimis autem authoribus percepimus, ad meridiem circa polum antarcticum stellas radiare longe fulgentiores nostris stellis in arcticum collocatis. Quamquam ad nostram notitiam nondum satis peruenerint. Vt sunt (de quibus Plinius lib. 2. ca. 72. Berenices crinis & Cæsaris Thronon. Quãuis Deltotos à Callimacho Berenices crinis appelletur. Testis est Probus. Sed nihil facit ad Plinium. Quia Deltotos ad septentrionem uergit omnibus manifesta. Lege Petrum Vallam in secundũ Plinii. Ptolemæus porrò Pheluſinus stellas fixas ad horizontẽ Alexandrię, cuius latitudo est 31. graduũ officio, instrumenti Armillarum, quo ad earũ longitudines & latitudines obseruauit. Nec potuit eius obseruatio ultra in meridiem extendi, ad eas, scilicet, stellas quę supra horizontem Alexandrinum non ferebantur, tumore etiam terræ impediente. Quocirca plures ab eo non uisas compulsus fuit neglígere. Propter tot autem stellas nobiles & splendidas, ad polum antarcticum sitas, uerisimiliter crediderim Aristotelem polo antarctico superiorem mundi partem attribuisse. ARISTOTELES enim secundo de Cœlo & mundo dissentiens à Pythagoreis, CLEOMEDE & aliis in Mundi positionibus, assignauit dextram orienti, sinistram occidenti, meridiei sursum, septentrioni deorsum. Eius uerba sunt hæc. Polorum quidem unus nobis imminens apparet supernè, pars est deorsum: alter uero nobis incertus sursum. Dextrum namque cuiuslibet dicimus, unde principium per motum lo-

Operatio per stellam Canopum, seu ortus & occasus eiusdem.

Plurimæ stellę uersus meridiem nobis incognitæ.

Berenices crinis.
Petrus Valla.

Aristoteles cœlo sursum ad antarcticũ tribuit.

cus uero conuersionis cœli principium est, unde astrorum ortus. Proinde hoc D
fuerit dextrum: Cuius autem occasus, sinistrum. Si itaque à dextris orditur, &
in sinistram fertur, supernus, qui nobis nõ apparet polus, esse necesse est. Nam
si sit manifestus, in sinistram erit motus: quòd neutiquam dicimus. Non dubiũ
igitur, quin non apparens polus, sit id quod sursum, ac qui illic habitant in su-
perno sint hemisphærio & ad dextram, nos autem in inferno & in sinistro ecõ-
Stellæ cognitę nostro tẽpore. trario &c. Hucusq; Aristoteles. Nostra autem tempestate felicissimo sydere
per obseruatores mathematicos illustrissimorum regum Portugalliæ nonnul-
læ stellæ cardini austrino uicinæ in ordinem redactæ sunt. Hi sane tropico hy-
berno superato inciderunt in latitudinem poli antarctici propemodum 50. gra-
duum. Illic cœlum & aëra perraro nubes inumbrant, quasi semper serena, rorat
quandoque sed leniter, cœlum decentissime ornatur syderibus quibusdã, quæ
hactenus fuere nobis incomperta. Et recensita sunt 20. tantæ claritatis ut apud
nos venus & Iupiter. Immo maioris magnitudinis quàm autument homines,
Tres Canopi. quæ claritate cunctis syderibus octauæ sphæræ præstant: Et in primis tres ca-
nopos conspicati sunt, duos ultra modum claros, tertium obscurum & dissimi
lem aliis. Neque habet polus antarcticus ursam maiorem uel minorem, quem- E
admodum est uidere in nostro polo arctico. Neque eum uicine contingunt sy-
Primus canopus. dera quæpiam clara sed ipsum ambiunt. Primus igitur canopus albicans exi-
Secundus canopus. miæ magnitudinis describit circa polum circumferentiã, cuius diameter fere 10.
aut 11. continet gradus. Alius canopus albus habet diametrum circumferentiæ
Tertius canopus. pene 12. aut 13. graduum. Et tertius canopus niger & ingens, cuius diameter cir-
cumferentiæ habet ferme 32. gradus. His cognitis exercitium sumemus. Et
primo per primum canopum cuius diameter habet fere 10. gradus. Supputa à
polo antarctico in coluro aut meridiano sphæræ 5. gradus & fini impone cha-
Vsus canopi. racterem hunc Canopum significantem. Postea siste sphæram ut uterque po-
lus iaceat in horizonte & uidebis hunc canopum oriri & occidere, & cum me-
ridianum adierit distare ab horizonte 5. gradibus. Dein subleua sphæram, ut
polus antarcticus attollat se supra horizontem 6. gradibus aut 7. 8. 10. 12. 14. 16. 18.
20. 22. & sphęra rotata cernes canopum neque oriri neque occidere sed perpetuę
esse apparitionis. Quare Aethiopes omnes interioris Aethiopiæ, de quibus su-
Rhepsii, Antropophagi. pra diximus, quorum latitudo excedit 5. gradus, ut sunt Rhepsii, quorum la-
titudo australis est 9. uel 10. graduũ, Antropophagi, quorũ latitudo est circiter
13 graduũ, Item Aethiopes Agisymbæ regionis, quorũ latitudo est 15. 16. 17. &c. F
graduũ, hi omnes, & alii in iam memoratis latitudinibus assimiles, officio huius
canopi æternũ habent diem, propter eius perpetuam supra horizontem dura-
tionem. Multa alia exempla ex Tabula 11. & 12. Asiæ colliges, ubi offendes
plures insulas in meridiem ultra æquinoctialem expositas, habentes latitudi-
nes 6. 7. 8. 9. graduum. Adsunt & tabulæ recentiores ex quibus facile multa ex-
trahes exempla. Similis operatio instituitur per secundum canopum, cuius
diameter 12. quasi cõplectitur gradus latitudinis. Tertium quia nigrat missum
facio. Habes nunc optime Lector poëtæ Ausonii sententiam de Aethiopibus
quibus semper æterna uertigine lux clara nitet: & dissolutionem quæstiuncu-
læ. Qui sint hi Aethiopes habentes perpetuum diem.

Canon sextus. Sextus canon & ultimus. Quorumcumq; zenith sub tropico capricorni est,
tria habent umbrarum genera, unum orientale, secundum occidentale, terti-
um meridianum in austrum depulsum. Verum si incidentiam radii perpendi-
cularem inter umbrarum genera supputaueris, quatuor congregabis. Huic
Canoni accedit Textus PROCLI supra in paragrapho, BRVMALIS circu-

lus

A lus est &c. Ex cõmentarijs & Tabulis Ptolemæi non offendes, lector, exempla propter terram hanc sibi incognitam. Vltimũ namq; parallelum quem ponit ultra æquinoctialem uersus meridiem, continetur intra æquinoctialem & tropicũ capricorni. Cuius latitudo est 16. graduum & 25. minuto. oppositus paral-
lelo aquilonio per Meroẽm descripto. Testis Ptole. lib. 1. ca. 24. Et idem lib. 7. ca. Ptolemæus.
5. ubi sic scribit. Meridionalẽ limitem terræ nostræ habitabilis terminat paralle
lus qui australior est circulo æquinoctiali gradibus 16. $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{12}$. Ex recentioribus Exempla.
tamen chartis exempla colligi possunt. Vt est America prouincia occidentalis uicina tropico capricorni & partim subiecta eidem. ubi abbatia Omniũ Sanctorum inuenta per Columbanum Ianuensem ex mandato regis Castellæ anno gratiæ 1497. Et reges Portugalliæ magnã Africæ partem Ptolemæo incognitam cognitã fecere. Vbi tropico capricorni adiacentes insulæ, de S. Marich a, insulæ Primeras, oppidum Serrafremosa. Ibi magna multitudo elephantorum alborũ. Circulus nostri canonis diuersa sibi usurpat nomina. Dicitur enim circulus solstitii meridionalis, australis, notius, hyemalis, brumalis, hybernus. Plinius lib. 2. ca. 72. & ubiq; uocat hunc circulum solum brumalum sine adiectione Nomina huius circuli.
solstitii. Vocatur etiã tropicus hyemalis, hybernus, capricorni, chimerinus tro-
E
B picus, χεῖμα Græce latine hyems: χειμερινός, id est hyemalis. Et circulus uersi- Hyginus.
lis capricorni. Hyginus lib. 1. ca. de polo, de eo circulo sic scribit. Circulus chimerinus tropicus instituitur à nobis hyemalis à nonnulis etiã brumalis appellatus, ideo quòd sol eum ad eum circulũ peruenit hyemen efficit his, qui ad aquilonem spectant, æstatem autem his qui in austri partibus domicilia constituerunt. Quanto enim longius abest ab illis, qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aestatem autẽ his quibus sol appositus uidetur. hæc Hyginus. Et idem lib. 4. describit per quas imagines cœlestes, aut earũ partes hyemalis circulus uergat. Nostro aũt tempore res ita se habet. Tendit enim Per quas cœlestes imagines uergat tropicus capricorni
per Hydræ aut serpentis meridiani partem extremã, per Puppim ipsius Argo. Lupum mediũ diuidit, fugiens Lepus pedibus insistit. Fluuium, qui Eridanus secat. Effusionem aquæ Aquarij mediam transit, Capricornus ei insidet. Caput Sagittarij à reliquo corpore diuidit. Scorpionemq; circa cor fere transuerberat. Quòd si huius circuli cõditiones explanare delectat, id facile per eas quas Huius circuli conditiones.
supra de solstitiali septentrioali exposuimus fiet. Hic generaliter est annotandũ. Quòd omnes habitantes ultra æquinoctialẽ circulũ in parte australina, siue
F
C sint intra æquinoctialem & tropicũ capricorni, siue sub tropico capricorni, si- Cardinum distantia et diuersitas.
ue ultra tropicũ capricorni in habitatione temperata. Hi omnes, quatuor anni cardines à nostris habent diuersos, diffiniens eis alia tempora & signa. Cardinem ueris incipiunt in principio Libræ, quia tunc sol ascendere ad eos incipit. Aequinoctium quod nos autumnale appellamus, ipsi uernũ nominant. Cuius initium est 13. & 14. die Septembris. Cardo æstatis initiatur eis in puncto capricorni 11. & 12. die Decembris, quo tempore nobis hyems, ubi ipsis dies longissimus, nobis curtissimus. Cardo autumni eis initium sumit in Ariete, die 10. & & 11. Martii. Ipsis æquinoctium autumni nobis uernũ. Abitq; sol ab eis in plagam septentrionariam. Cardo uero hyemis inchoat eis in principio Cancri 11. & 12. die Iunij. Ipsis dies breuissimus, nobis longissimus. Ecce cardines maxime distantes.

Antarcticus uero circulus æqualis &c.

TEXTVS PROCLI

HAec est ultima particula huius quinariæ diuisionis parallelorum siue æquidistantium. Et huius interpretatio manifesta est ex dictis supra de cir- STOEFLERI INTERPRE.
culo septentrionali. Habet & is circulus suas nomenclaturas. Vocatur enim

Mar.Ma. Circulus antarcticus, Australinus, notius, meridionalis. De quo Marcus Manilius libro primo capitulo sexto. D

Vnus ab his supereſt extremo proximus axi
Circulus australinas qui stringit & obsidet arctos.

Hyginus. Hyginus lib. primo ca. de Polo. Extremæ aũt regiones sphæræ, duorum circulorum, quorũ unus Boreus alter Notus uocatur, fines arctici circuli & eius qui antarcticus uocatur, nõ habitantur. Ideo quod sol est semper ab his circulis longe, uentíq; assiduos habent flatus. Huius circuli conditiones sunt fere cõtrariæ solstitiali circulo, cui supra quinq; conditiones assignauimus, quas aptato ad nostrum arcticum.

TEXTVS PROCLI. Maximus autem ex quin quæ &c.

STOEFLERI INTERPRE. Hæc est pars tertia in qua tractat de magnitudine & paruitate horum quinquæ circulorum parallelorũ. De ea re supra abunde scripsimus. Accedit Hyginus libro primo capitulo De Polo. Quem lege.

TEXTVS PROCLI Porrò hos circulos &c.

STOEFLERI INTERPRE. Quarta & ultima pars huius textus. Pro qua aduertendum: quod circuli omnes, dempto Zodiaco & Lacteo, imaginantur in cœlo tanquam lineæ. Et hoc fit mathematico more, qui (teste Euclide in primo) dicunt. Linea est longitudo sine latitudine. Punctus est cuius pars non est. Centrum circuli est indiuisibile: quia punctus &c. Quapropter Marcus Manilius circulos uocat fila. Libro enim primo capitulo sexto, loquens de distantia æquinoctialis à tropico cancri, dicit. E

Linea. Punctus. Centrum Mar. Mani.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu. Et capitulo septimo

Filaq; dispositis uicibus comitantia cœlum.

Quo fit ut eos uisu in cœlo comprehendere minime possimus, sed intellectus noster ratiocinatõe & discursu animi eosdem deprehendere, inuestigare & cognoscere potest. Alludit pulchrè Macrob. lib. primo de somno scipionis. Natura (inquit) cœlestium circulorũ incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latum habere non possit. Et ponit Author noster huius rei duos modos. Alterũ, ex situ & positione astrorũ in his locis ubi circuli imaginantur circunduci. Contuendum igitur: quod æquinoctialis ex positu harum stellarum, nostro tamen tempore, cognoscitur. Sunt aũt hæ stellæ aut in ipso æquinoctiali, aut uicinæ ualde. Et sunt duæ in Ariete primi mobilis, in reflexione funiculi Piscium octauæ sphæræ. Et aliæ duæ in nodo funiculi. Vna in Tauro primi mobilis sub pede imaginis Tauri. Vna in Geminis primi mobilis in pelle bouina orionis, & fere tres Lucidæ in zona eiusdem. Tres in Leone primi mobilis in reflexione colli hydræ. Vna parua in virgine primi mobilis, & est supra pedem sinistrum asterismi Leonis. Vna parua in Libra primi mobilis, in ala sinistra formationis virginis. Et alia in Libra in ora uestis eiusdẽ. Vna in Capricorno primi mobilis sub Aquila extra effigiem. Vna in Aquario primi mobilis, in capite figuræ eiusdẽ. Et una in Pisce primi mobilis supra brãchiam Piscis antecedentis. Stellæ præterea Tropicum cancri indicantes, sunt hæ. Vna in Ariete primi mobilis, in deformatione Piscis septentrionalis super pinnã sub ore. Vna in Tauro primi mobilis supra dorsum Arietis octauæ sphæræ & sub Triangulo: & authore Ptolemæo nõ est in imagine is. Pleiades uicinæ ualde in Tauro primi mobilis, & in dorso Tauri octaui orbis. Vna in Geminis F

Macrobius

Aequinoctialis stellæ, & ipsius cognitio.

Tropici Cancri stellæ.

A supremi mobilis in aure Tauri octaui orbis. Vna in Leone primi orbis ante os designationis Leonis. Vna in Virgine supremę sphærę fulgida in Dorso figuræ Leonis. Vna in Libra primi mobilis lucida inter coxos Bootis. Vna in Scorpione supremi mobilis in naso serpentis. Vna in Scorpione primi orbis in dextro humero Herculis. Et duæ in Piscibus primi mobilis in Equo alato. Stellæ deformantes circulum arcticũ secundum Latinos hæ sunt. Duę in Libra primi mobilis in cauda Draconis. Et quinq; in principio fere Libræ in Dorso eiusdem. Tandem una in Piscibus in collo Draconis. Stellæ insuper tropicũ capricorni designantes sunt hę. Tres in Tauro primi orbis sunt in effigie fluuii Eridani. Vna in Gemi nis supremi orbis in Leporis pede dextro anteriori & una fere in pede dextro posteriori. Tres in signo Cancri primi mobilis in medio ferme Canis maioris. Duæ in cancro primæ sphærę in Puppi Argo. Vna in virgine primi mobilis in Hydra sub cratere. Vna in Scorpione, primi mobilis in fronte deformatiõis Scorpii. Vna in principio Sagittarii supremæ sphæræ in corpore Scorpii. Et cor Scorpii uicinum tropico. Vna in Aquario primi mobilis, in uentre Capricorni octaui orbis.

Circuli arctici stellæ.

Tropici Capricorni stellæ.

B Et duæ in Piscibus primæ sphæræ, in effusione aquæ Aquarii. Demum circulum antarcticum ob stellarum carentiam missum facio. Alter modus horum circulorum cognoscendorum fit officio dioptræ. Prænotandum tamen quòd dioptra Græcum uocabulũ est, instrumentumq; geometricum ab explorando aut prospiciendo dictum. Vt est regula Quadrantis geometrici aut ipse quadrans, Regula scalę altimetræ, aut ipsa scala, Baculus Iacob, & alia id genus innumera. In eo significatu accipit Plinius Dioptram lib. 2. ca. 71. Et Vitruuius lib. 8. ca. 6. Ptolemæus, Theon, Proclus & alii Græci, Arabice Alhidada, latine regula, speculũ, uel radius, quo res mathematicas, puta distantias locorũ, rerũ altitudines, longitudines, latitudines, profunditates, librationes &c. perspicimus, scrutamur & consideramus. Virgilius Ecloga tertia Bucolicorũ, & sunt uerba Menalcæ ad Damætam.

Dioptra qd.

Plinius.
Vitruuius.
Alhidada, regula uel Radius.
Virgilius

—Et quis fuit alter
Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Vt Dioptræ ad nostrum propositum facillimus sit usus, sequens animaduertenda est doctrina. Oblata latitudine, id est, eleuatione poli cuiuspiam oppidi aut loci, subtrahe eandem à 90. gradibus, & quod relinquitur ostendit tibi eleuationem æquinoctialis circuli pro oppido aut loco oblato: quam seorsum serua cũ titulo, Eleuatio circuli æquinoctialis. Huic eleuationi æquinoctialis ad-

De circulorũ cognitiõe egregia.

C de Solis maximam declinationem, scilicet, 23. gradus & 30. minuta & emerget eleuatio circuli tropici Cancri, quam etiam ad partem custodi. Subtrahe dein maximam Solis declinationem ab eleuatione æquinoctialis, & residuabis eleuationem circuli tropici Capricorni, quam alijs appone. Demum latitudini oppidi propositi iunge maximam Solis declinationem, & prodibit eleuatio circuli septentrionalis aut arctici. In exemplo. Latitudo Tubingæ est 48. graduũ & 40. fere minutorum quam demo à 90, gradibus & residuo 41. gradus & 20. minuta, eleuationẽ æquinoctialis ad Tubingam, quam seorsum scribo, ut hic. Cui iungo Solis maximam declinationem, & procreo 64. gradus 50. minuta, eleuationem circuli solstitialis siue tropici Cancri, quam eleuationi æquinoctialis subscribo sic. Item ab eleuatione æquinoctialis demo Solis maximam declinationem, & habeo eleuationem circuli brumalis tropici Capricorni, scilicet, 17. gradus 50. minuta, quam præ-

AD TVBINGAM.

	G	m
Eleuatio æquinoctialis	41	20
Eleuatio tropici Cancri	64	50
Eleuatio tropici Capricorni	17	50
Eleuatio circuli arctici	72	10

dictis subdo, ut hic. Tandem latitudini Tubingensi addo solis maximam declinationem, & colligo 72. gradus & 40. minuta, eleuationem circuli septentrionalis aut arctici, quam alijs subnecto, ut supra uidere potes. His prænotatis exercitio facile doctior euades. Officio enim Dioptræ omnium memoratorũ circulorum in cœlo notitiã acquires hoc pacto. In dorso astrolabij uoluitur Dioptra habens tabellas, quas pinnacidia appellamus, paruis foraminibus perforatas. Recense igitur in quarta altitudinis dorsi astrolabij eleuationem æquinoctialis in gradibus & minutis, gratia exempli, pro Tubinga 41. gradus & 20. minuta, & fini numeri adde Dioptram, eamq; firmato, ne à positu facile decidat. Suspensoq; astrolabio, & supra oculum eleuato directe uersus meridiem, tempore nocturno cœlo sereno dirigito uisum per foramina utriusq; tabellæ, præcipue per maiora, & ad quam cœli partem siue ad quam stellam obtutus sese terminauerit, illic est situs æquinoctialis, quem animaduerte. Post lapso tempore, puta semihora, repetito exercitium, ut iamiam monuimus. Et iterũ obtutu deduceris in aliam cœli partem, quam notabis. Et hoc modo sæpius repetito exercitio nocte brumali, magnam æquinoctialis positionem dignosces. Simile iudiciũ relinquitur de cognitione circuli Cancri, iuncta regula Dioptræ ad gradus & minuta eleuationis eiusdem in quarta altitudinis. Haud dissimiliter operaberis pro Tropico capricorni. Pro circulo uero arctico dignoscendo, suspendẽ dum est astrolabium iuste uersus polum arcticum & operandum sicuti supra præcepimus.

Vsus Dioptræ

D

E

CVR QVINQVE DVMTAXAT AEQVIDISTANtes in sphæra.

TEXTVS PROCLI

QVinq; uero dumtaxat æquidistantes circuli describi in sphæra solẽt: Qꝛ tamen non eò ualet, quasi hi soli in mundo æquidistantes sint. Quippe cum sol cottidie æquidistantem æquatori circulum (quod sensu animaduerti licet) mundi rotatu pagat. Quò fit ut bis centũ octuaginta duos æquidistantes circulos intra Tropicos describat: Totidem enim dies intra reciprocationes numerantur. Quin & stellæ ipsæ uniuersæ in æquidistantibus circulis cottidie feruntꝛ. Non tamen hi omnes in sphæram adhibentur. Quod tametsi multis alijs rebus in Astrologia cõducant (siquidem fieri nequit, ut uelꝛ astra probè in sphæra locentur sine omnibus æquidistantibus circulis, uel examussim dierum noctiumq; magnitudines sine ijsdem inueniantur) tamen quod ad prima Astrologiæ rudimenta non adeò utiles existimati sunt, parum uisum est eos in sphærã ascribi. Quinq; uero æquidistantes circuli ob certa compendia, quæ Astrologiæ tyronibus afferunt, optimo iure in sphæram sunt adhibiti. Septentrionalis enim astra quæ nobis perpetuò cernuntur, definit. Solstitialis Tropicus, solis reciprocationem continet, finisq; est eiusdem ad boream transitus. Aequator circulus æquinoctia complectitur. Brumalis Tropicus solis ad austrum progressi meta est, & brumalem eius reciprocationem in se habet. Antarcticus circulus astra, quæ nostrum conspectum fugiunt, determinat. Itaq; cum ijs, qui primis astrologiæ rudimentis imbuendi sunt, certa emolumenta suggerant, meritò in sphæram coniectos, quis dubitet?

F

STOEFLERI INTERPRE.

OCcurrunt Proclo etiam docti quærentes: an ne dumtaxat sint quinq; æquidistantes in sphæra, an plures? Quæstionem hanc ter dissoluit in hoc capite. Nam in summa, libellum hunc Isagogicum ad nouitios astrologiæ scri-

A psit. Et habet caput, dempta quæstione, tres partes. In prima docet author solem suo motu, adiuncto motu raptus primi mobilis, plures utrinq; describere æquidistantes æquinoctiali. Item stellas firmas octaui orbis idem efficere. In secunda parte explicat horum utilitatẽ, ibi, Non tamen omnes. In tertia ostendit quare tantum quinq; in sphæram sint descripti, & paucis eorundẽ aperit usum, Ibi. Quinq; uero. Circa partem primam de numero parallelorum meminisse iuuat. Doctissimi mathematici numerant quinq; parallelos siue æquidistantes, Puta Cleomedes primo meteor. capite, de cœli orbibus. Orbes (inquit) in cœlo paralleli, hoc est, segmenta quinq; distribuũtur, unus quidem qui diuidit cælum dispescit, quem æquinoctialem appellamus. Cuius utrimq; duo, ut æquinoctiali minores, ita inter se inuicem æquales: nominanturq; Tropici, quia per solis puncta tropica à nobis describuntur, qui ultro citroq; solis limites sunt extremi. Ad utrunq; porrò istorum alij totidem describũtur, quorum unus quidem Boreus, uocatur arcticus, cui contrarius antarcticus uocatur Australis. Accedit Hyginus in suo poëtico astronomico lib. primo ca. de polo, sic. In finitiõe mundi. Et Marcus Manilius ibidem lib. primo ca. 6. Item Tullius de Repub. Et B Macrobius lib. primo de somnio scipionis sic scripsit. Quamuis igitur trium linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat, unum tamẽ circum, author uocabulorum, dici uoluit antiquitas. Quinq; alij circuli paralleli uocantur. Horũ medius & maximus est æquinoctialis: duo extremitatibus uicini, atq; ideo breues. Quorum unus septentrionalis dicitur, alter australis. Inter hos & medium duo sunt Tropici, maiores ultimis, medio minores: & ipsi ex utraq; parte zonæ ustæ terminum faciunt. Ad idem Macrobius lib. 2. de somnio scipionis. Strabo lib. secundo tractat de quinq; zonis: Quæ profecto quinq; parallelis distinguũtur, aut etiam solũ quatuor parallelis, si uis abijcere æquinoctialẽ. Et ita facit Ioannes de Sacrobusto. Leges ad idem apud Strabo. & Macrobiũ libro primo de somnio scipionis expressis uerbis. Ioan. de Sacrobusto tracta. primo. Notandum (inquit) quod æquinoctialis cũ quatuor circulis minoribus dicũtur quinq; paralleli, qui æquidistantes &c. Adsunt & Poëtæ, Virgilius primo Geor. Quinq; tenent zonæ cœlum &c. Ouidius primo Meta. Fabula secunda. Vtq; duæ dextra cælum totidemq; sinistra &c.

Et idem secundo Metamorpho. Fabula prima.

Nec tibi directos placeat uia quinq; per arcus &c. Tibul. lib. 4. elegia prima. Et quinq; in partes totus disponitur orbis &c.

C Hi Poetæ omnes loquuntur de quinq; zonis, & ex consequutione de quinq; uel quatuor parallelis easipsas zonas discriminantes. His (obliuione uexatus) adde Iulium Firmicum lib. primo cap. 4. & ultimo: quem legito. Sunt & alij qui recensent septem parallelos. Plinius lib. 6. cap. 33. Postquam plura recitauit de mensura terræ habitatę ex Polybio & Agrippa, addit in fine capituli hæc. His addemus etiãnum unã Græcæ inuentiõis sententiã, uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarũ situ: indicatisq; regionibus noscatur & quæ cuiq; earũ societas sit, siue cognitio dierũ & noctium, quibusq; inter se pares umbræ & æqua mundi cõuexitas. Ergo reddetur hoc etiã, terraq; uniuersa in membra cœli digeretur. Plura sunt aũt hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos (.s. æquidistantes) appellauere, græci παραλλήλους. Et sequente ca. 34. & ultimo, numerat septem parallelos, quos prisci Græci inuenerunt. Adijcit autẽ singulis parallelis, p quas tendant regiones, insulas, maria, flumina & urbes. Itẽ diem longissimã & breuissimã, & longitudinem umbræ gnomonis in meridie diei æquinoctij. Postea in uersu. Hactenus antiquorũ exacta celebrauimus, sequentiũ dilectissimi quod supereſt terrarũ, tribus assignauere segmentis. Et paulò post. Idem & ante principia quę fecimus posuere circulos duos &c. Ex

Cleomedes
Paralleli quinq;
Hyginus.
Mar. Mani.
Tullius
Macrobius
Paralleli quatuor.
Strabo
Io. de Sa. bu.
Virgilius
Ouidius.
Tibullus
Iulius Firmi.
Plinius
Paralleli septẽ

his palàm est ueteres Græcos tantũ .7. numerasse parallelos, quorũ posteri nu- D
Ptolemæus 24. paralleli. merarunt 12. addentes septẽ quinq;. Ptolemæ. Clau. lib. 1. suæ Geogra. ca. 23. sup-
putat 21. parallelos ab æquinoctiali in septentrionẽ euntes, & unũ uersus meri-
diem post æquinoctialẽ. Capite aũt sequente scilicet 24. & lib. 7. ca. 5. superad-
Ptolemæus. dit unum aliũ austrinum, oppositũ huic p Meroen: Et sic, annumerato æquino-
ctiali, Ptole. ponit 24. parallelos. Prẽterea Ptole. Phelu. dictio. 1. Alma. ca. 6. nu-
merat 39. parallelos ab æquinoctiali uersus septentrionẽ, quos nominat lineas
æquidistantes. Ponit enĩ 32. sub quibus maximus dies ẽstiuus maior est 12. horis,
minor tñ 24. Et post addit septem, sub quibus definito tempore anni dies in 24.
40. paralleli. horas & ultra sese extendit. At si æquinoctialẽ, ut dignũ est, adieceris habes 40.
Cõmunis astronomorũ turba, pro stellarũ declinatione habenda, ponit ab æ-
90. Paralleli. quinoctiali uersus polũ arcticũ 90. circulos parallelos, iuxta quartã coluri, quæ
ab æquinoctiali in polũ arcticũ 90. grad. cõplectit. Haud secus totidem uersus
polũ antarcticũ format, quorũ officio stellas pro earũ declinatiõe sphęræ impo
nit. Quod si stellas sphæræ p latitudines inscripseris, sicut facit Ptole. in Alma.
90 fingendi sunt paralleli à uia solis æquidistãtes. Quorũ oĩm uicem hodie semi
circulus utrinq; ab æquinoctiali in 90. grad. partitus, supplet. Q; adeo uerũ est,
ut astrorũ iudices humanas genituras, pro stellarũ positu in circulis parallelis,
diffiniant. Vt manifestũ est in directiõibus earundẽ, adiuti propositiõe 29. Cẽ-
tum uerborũ Ptole. Stellæ fixæ dant dona grandia modũ excedẽtia: sed multo- E
Stellarum paralleli. ties finiunt in malũ. Cui accedit Almansor, Aphorismo 26. Stellæ fixæ dant do-
na grandia, & ex pauptate subleuãt ad sublimitatẽ. Item oĩs stella ad rotatũ
primi mobilis describit unũ parallelũ. Testis est Proclus in hoc capite. Et Cleo-
medes 1. meteor. ca. de Torrida, sic habet. Deinceps nosse oportet quãlibet hæ-
Paralleli innumeri. rentiũ cœlo stellarũ cũ mundo obuolutã, circa suũ centrum circulũ describere,
qui oẽs sunt paralleli &c. Sed quia plures sunt stellæ quæ ultra integros gradus
declinationis habent minuta, iustè inferri poterit, pallelos fere esse innumeros.
Postremo graues Astronomi numerãt à principio Capricorni usq; in principiũ
Paralleli 182. Cancri 182. parallelos, quos Sol ascendens ad nos in spatio dimidii anni describit
ad raptũ primi mobilis. Et tot, descendẽs à nobis, Sol describit à primo puncto
Cancri p Libram, usq; in primũ punctũ Capricorni. Testis est Ioan. de Sacrobu-
sto Tract. 3. in § Notandũ etiã q; Sol tendens à primo puncto Capricorni &c. Hos
circulos parallelos noster Proclus cõiunctim numerat, cum dicit. Quo fit ut bis
364. Paralleli centũ octoginta duos æquidistãtes circulos &c, id est, 364. intra Tropicos descri
bat. Ex his oĩbus & tot diuersis numerationibus parallelorũ, posset haud iniu- F
ria diligẽs lector Astronomos & Geographos imperitiæ arguere, ex eo, ut iamiã
recitauimus, q; nõnulli supputãt solũmodo 5. parallelos, alii 7. alii 12. alij 24. alij
Tractatio de parallelis est gemina. 40 alij 90 alij 182. alij 364. Verũ obiectio hęc facile dissoluet, si cuiusuis cõsidera-
tus recte animaduertit. Quapropter gemina de parallelis est tractatio. Altera
Astronomica, altera Geographica. Astronomica scindit in primariã & secunda-
Astronomica primaria. riã. Primaria sane doctrinalis quasi appellat, q; à rebus paruis, modicis & facilio
Astronomica secundaria. ribus incipit. Perterrent enim nouitii aut tyrones si in primis artiũ foribus eis si
Multitudo culpata. mul multa, uel ardua aut difficilia proponunt, & sic exterriti desperant & diffi-
dunt se assequi posse q; cupiebãt. Numerositas sane, præcipue apud nouitios a-
licuius artis, eandẽ uilescere facit. Q; ne temere accidat, cautũ est iure Pontifi-
tio ca. 1. de priuilegiis & excessibus priuilegiatorum. Et multitudo psonas & res
cõtẽptibiles facit, ex sña Hiero. 93. distin. ca. legimus. Scribit enĩ Hiero. ad Euã-
drũ uel Eugeniũ Episco. Omne q; rarũ est plus amplectit: Pulegiũ apud Indos
Aristoteles. Quintilia. pipere pretiosius est: Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba cõtem
ptibiles facit. Grauissimi insup authores, utpote Aristoteles, Iuli. Firmi. Quin-
tilia. præcipiũt, maximè cõuenire ab euidẽtioribus & liquidò apparẽtibus no-
bis, ad ea, q; nõ ex sese manifesta sunt, accedere Aristo. in proœmio physi. Innata

A est(inquit) uia cognoscendi à generalioribus & notioribus ad incertiora nobis. Idem quinto Metaphy. ca. de Principio sic. Aliud (intellige est principium) unde utiq; fiet optime unum quodq;, ut doctrinę: non à primo rei principio inchoandum est, sed unde facillime quis addiscet. Ad idem facit Marcus Fabius Quintilianus lib. primo Institutionũ oratoriarum. Et pulcherrime alludit Iulius Firmicus uir cõsolaris, ca. 16. lib. secundi matheseos, his uerbis. Debet enim his qui instituitur primum platice institui, ut his apertioribus, leuioribusq; cõpositus atq; formatus, secretiora deinceps genituræ confidentius consequatur. Iuxta hunc modum numerauit Proclus quinq; dumtaxat parallelos ut, satis indicat in capite lecto. Sunt præterea hi quinq; paralleli inter omnes insigniores nobilioresq; & tanquam principes aliorum, quare non est miratu dignum quod tot doctissimi uiri eorum faciunt mentionem. Vt fecit Cleomedes supra. Qui eos circulos iã applicat rebus cœlestibus, iam terrenis. Cœlestibus sane, & hoc est astronomicum, primo meteo. cap. de orbe signifero. Vbi sic scribit. Est nimirum signifer circulus obliquus per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumq; Tropicũ in uno puncto cõtingit, scilicet æquinoctialem diuiduè secat. & alia de eo ibi legito. Ecce pulchra zodiaci descriptio, officio horũ trium circulorum. Et idem in eodem cap. de Torrida, de duobus circulis polaribus sic. Circulus namq; arcticus est limes semper apparentium nobis astrorum. Antarcticus uero limes semper occultorum. Ecce. Terrenis, & hoc est geographicum, sic aptat; in capite supra allegato de cœli orbibus. His (inquit) nimirum cœli in teruallis quæ memoratis orbibus distinguuntur, terræ partes quinq; subiiciuntur: Vna sub arctico nempe septentrione cõprehenditur: Altera suppositio spatio quòd inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos, quæ medioximum obtinens locum, incubantem superne sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni Tropici spatium & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has itaq; terræ partes Physici zonas seu cingula uocãt, quorum extima utraq; ob gelu rigorem inhabitabilia esse perhibentur: Vt medioxumũ propter æstũ habitationi non est obnoxium. Inter quod & extima sunt temperata. Hucusq; Cleomedes. Ecce usus parallelorũ pro rebus terrenis. Idẽ eodem lib. ca. an sub æquinoctiali sit habitatio & capitulo sequente, applicat æquinoctialem terræ subiectę. Hyginus autem utitur his quinq; circulis primo quemadmodum Cleomedes supra in § Cœlestibus sane &c. hoc patet libro primo de polo, quo ad duos circulos polares. Et quo ad alios tres per quos diffinitur zodiacus, in capite sequẽte cuius inscriptio: De zodiaco circulo. Itẽ utitur his in compositione sphæræ materialis per hoc, quod eorum omnium docet distantiam in cœlo, ut est manifestũ ex capite: De polo. Et per hos etiam distinguit cœlestes imagines & earundem partes. Docet enim libro. 4. quæ signa quę q; partes signorum in his circulis perfici possint. Et idem eosdem terrenis alligat plagis, sicut etiã fecit Cleomedes. Quod liquidum est per caput: De terra & mari, libri primi. Marcus Manilius loquens de his quinq; circulis docet compositionem sphærę materialis Græcorum more: per quam cœlestis imaginatur: & ut est clarũ ex ipsis metris. Tullius de quinq; zonis, quinq; uel quatuor circulis distinctis mentionem faciens, loquitur geographicè, prout quinq; zonæ terrestes subduntur quinq; zonis cœlestibus, & quinq; circuli cœlestes zonas distinguentes sub se habent quinq; terrestes circulos, zonas terrenas dirimentes, hoc liquet ex uerbis, Africani ad Scipionem, his. Cernis autem eandẽ terram quasi redimitam & circumdatam cingulis &c. lege ibi pulchram sententiam. Si igitur terra habitata in quinq; cingulos est partita, consequens est eandem quinq; circulis partiri, qui quinq; cœlestibus circulis subiiciuntur. Ma-

Quintilianus Iulius Firmicus

Quinq; paralleli nobiliores cæteris. Cleome. 2. loquitur de quinq; parallelis

Hyginus quadrifariam utitur his circulis

Mar. Ma. Tullius De somnio Scipionis.

crobius autẽ lib.1. disserit de quinq̃ cœlestibus circulis tanq̃ primarijs. Et hoc astronomicè: quod apertum est ex eo, q̃ in eo loco tantũmodo tractat cœlestia, puta de stellis fixis, de errantibus, de orbibus, de circis, de lacteo circo, de zodiaco, de ecclipsi solis & Lunæ, de coluris, de meridiano, de horizonte. Ecce. Libro dein secundo repetit hos quinq̃ circulos cœlestes, prout eis ad ꝓpendiculũ subiacent quinq̃ circuli terrestres distinguentes quinq̃ zonas in terra, sicuti sunt quinq̃ in cœlo: & hoc facit Geographice. Et pro huius lucidiore informatione legito à secundi libri §. De quinq̃ aũt circulis ne quæso existimes, usq̃ in §. His quoq̃ (ut arbitror) nõ otiosa inspectione tractatis. Ex innumeris ferme uerbis hæc paucula ascribere libuit: His (inquit) depictis, sine difficultate cõstabit singulas terræ partes à singulis cœli partibus supra uerticem suũ positis, qualitatẽ circa nimietatẽ uel temperiem mutuari. Strabo loquens de quinq̃ zonis (quas semp quinq̃ uel quatuor parallelis distinctas intelligimus) loquitur uerba Possidonii: & Posidonius asserit Parmenidem fuisse authorẽ quinq̃ zonarũ. Et tractat de zonis terrestribus, relatis tñ ad zonas cœlestes, quod cuiuis legẽti § Cęterũ & Posidoniũ deinceps: ubi inter plura, hæc. Facta igit̃ in quinq̃ diuisio, & secundũ naturam & secundũ terræ descriptionẽ dicta esse uidet̃. Natura quidẽ & ad cœlestia & aëris temperantiã ad cœlestia, q̃ hoc pacto eos qui alterubi, quiq̃ utrinq̃ umbras habent determinatos optime distinguit: & ad astrorum aspectũ integra quadam partitione cõmutationem suscipientium. Cæterũ ad aëris temperiẽ, q̃ cum ad solẽ iudicet̃, generalissimæ sunt differentiæ, quæ contendunt ad aĩantes, ad plantes, & ad alia semina cõtracta sub aëre. Et in eo ipso caloris excessus, & defectio, & mediocritas &c. Io. de Sa. Bu. Virg. & Ouí. secũdo Meta. loquunt̃ de zonis cœlestibus, partitis p parallelos insigniores. Ouidius 1. Meta. loquit̃ de 5. zonis cœlestibus, quibus in tellure totidẽ subdunt̃. Tibullus loquit̃ tantũ de zonis terrestribus geographice. Qui ꝓterea tractãt de parallelis pro stellarũ declinatiõe ab Æquatore utrinq̃ positarũ dignoscenda, recte numerãt 90. integros uersus septentrionẽ, & tot uersus austrũ. Quarũ rerũ cognitio magnã donat utilitatẽ in fabrefactione multorũ instrumentorũ astronomicorũ: & q̃ in partitiõe gradurũ plures alij formant̃ paralleli, ꝑtinet ad astrologiæ ꝓfectionẽ, ut stellarũ in cœlo situs sit certus & nusq̃ fallax. Qui uero de parallelis loquunt̃ prout seruiunt pro incremento aut decremento dierũ artificialium, ponunt 182. parallos, & tot dies naturales ab exordio Capricorni, in Cancrũ: & pro quolibet parallelo aut die fit diei artificialis crementũ. Et rursus alios 182. parallelos, quibus tot respondent dies à principio Arietis in Capricornũ, ubi indies fit diei decrementũ. Quare Proclus cõiunctim numerat 364. sed in ueritate sunt 365. Quia tot sunt dies in anno solari cõmuni.

Secundaria autem aut consequutoria cõsideratio astronomica de parallelis est̃, quod per eos dem̃ fiunt iudicia & uaticinia. Id apertissime docet Ptolemæus tracta. 2. quadri. ca. 2. Sunt quippe, inquit, quædam gentium proprietates, quæ generaliter in lineis parallelis & angulis terræ contingunt. Et postea exemplificat, de his qui sunt sub torrida zona, inter paralellũ æquinoctialem & tropicũ Cancri, lege caput cum cõmentariis & nõ te pigebit laboris. Ex his uerbis Ptolemæi, de parallelis & angulis, astrorũ uates nostri temporis propter omnium planetarum coitum in Piscibus, anno Christi 24. supra sesquimillesimum, plura incõmoda & portenta minati sunt his regionibus & prouinciis & earum habitatoribus, scilicet, Garamãtibus, Nasamonibus, Libycis interioribus, Aethiopibus sub Aegypto, Mauritaniis &c. Accedit his, quòd Genethliaci, ex stellarum positu in ipsis parallelis, prædicunt natis futura aut bona aut mala. Item huc haud inepte uerba Iulii Firmici accommodari possent: q̃ cœlestes paralleli & zonæ ab ipsis complexæ inducũt alias & alias qualitates in rebus terrenis, puta, excessum caloris, aut frigoris, aut tẽperamentũ, alias formas, dispositiones, colores, mores hoim & bestiarũ: Quare nõ ab re dicit Firmicus. Vnde manifestis rõnibus cõprobatur, zonarũ qdẽ esse q̃ nigri uel cãdidi sunt, stellarũ uero q̃ in illa uarietate coloris, dissimiliũ formarũ uarietatibus corporant̃.

Propero nunc ad Geographicam parallelorum considerationem. Per eos nempe

A nempe ſcitur locorum diſtantia, eorundem latitudo, diuerſitas umbrarum, diſtinctio climatum, uarietas dierum æſtiualium maximorum. Sed quid reſpondebimus ad hoc, quod ipſi Geographi in parallelorum numeratione uſq; adeo in diuerſum eunt? Nõ ſunt profecto in fundamento diuerſi. Quod enim uetuſtiſſimi Geographi poſuere ſeptem parallelos, aut locuti ſunt de parallelis trãseuntibus per regiões aut loca delectabiliter ſemper & pro ſemper (ut aiunt) habitata. Vt eſt ferme à medio tertij climatis, ubi latitudo in 30. pene gradus aſcendit, uſq; in medium, quaſi, ſexti climatis, ubi polus in .45. attollitur gradus. Et hoc pulchrè elici poteſt ex dictis eorum (de quibus Plinius ſupra) adijcientium ſingulis parallelis quantitatem longioris diei æſtiui, à qua concluditur latitudo regionis. Aut quia principia propemodum omnium rerum ſunt parua. Ex nuce enim fit corulus, ex glande ardua quercus. Et bonæ artes (teſte Ariſtotele) ſunt per additamenta. Non eſt miratu dignum, quod hi primi orbis habitati ſcriptores, paucos admodum poſuere parallelos: quod ſatis concludi poteſt ex eo, quod alij poſteri etiã uetuſti his ſeptem quinq; addiderunt, & 12. numerarunt. Ad Ptolemæos dicimns, quod is qui Almageſtũ ſcripſit, numerans ab æquatore uerſus ſeptentrionem 39. parallelos, non animaduertit principaliter an terra his ſubiecta ſit habitata uel inhabitata, ſed potiſſimum attendit cu-

B iuſuis paralleli, quem lineã æquidiſtantem appellat, longitudinem diei æſtiui longioris, item diſtantiam aut elongationem ipſius ab æquatore, quam latitudinem uocamus: & umbras meridianas ſole exiſtente in principio Arietis, Cancri & Capricorni. Quod ex eo cõijci poteſt, quod ſub æquinoctiali, qui ſecundũ eum primus eſt parallelus, habitationem nõ admittit, & in parallelis latitudinem 65. graduũ excedentibus, nullum habitationis nomen exprimit, & inhabitatos relinquit. Nec obſtat principium ſexti capitis, ubi loquitur de quatuor terræ habitabilis: quia per hoc non aſſerit quod ubiq; habitetur, ſed pro maiori parte. Neq; id (poſtquam de æquinoctiali prima linea æquidiſtante determinauit) cũ inquit. Reliquarum uero æquidiſtantium æquatori diei, in quibus poſſibile eſt ſcire quæ ſunt regiones & loca quæ ſub eis habitãtur, numerabo ſummam proprietatis cuiuſq;: Quod accipiendum eſt tatummodo de his, qui habitantur. Quia certum quod plures ex his, preſertim hi, qui ſunt polo arctico uicini, à nullis hominibus coluntur. Ptolemæus autem clau. lib. primo ſuæ Geographiæ, recenſens, dempto æquatore, 23. parallelos, loquitur de his qui habitantur & per ipſum cognitis. Ex his palàm eſt omnes cõmemoratos de parallelis

C egregiè dixiſſe, ſi rei finis, propter quem locuti ſunt, rite penſitatur. Neq; imperitię aut ignorantiæ arguendos. Sed hic oritur dubiũ. Supra enim dictũ eſt, ſolẽ à principio Capricorni in principiũ Cancri deſcribere 182. circulos parallelos et totidẽ à principio Cancri in capricornũ, cum in ueritate nõ ſint æquidiſtantes æquinoctiali ob id, quod nõ ſunt lineæ circulares: nõ enĩ in eis fit exitus à certo puncto & reditus in eundem. In exemplo, ponamus quod ſol ſit in primo puncto primi gradus Capricorni motu primi mobilis, centrum ſolis deſcribit lineam circumferentialem quæ nõ redit in punctum, unde exiuit. Quia in 24. horis ſol ſuo motu abijt à primo puncto primi gradus capricorni in principiũ ſecũdi gradus eiuſdem, in quod finit ſe linea circumferentialis: Igitur nõ ſunt dicendi circuli paralleli aut lineæ circulares. Pro eo dubio aduocandus eſt Ioan. de Sa. Bu. qui tract. 3. ſic ſcripſit. Notandũ eſt quod ſol aſcendens à primo puncto Capricorni per Arietem uſq; in primum punctũ Cancri, raptu firmamẽti deſcribit 182. parallelos, qui etiã paralleli & ſi nõ oĩno ſunt circuli ſed ſpirę, cum tñ in hoc nõ ſit error ſenſibilis, in hoc uis nõ cõſtituat ſi circuli appellent. hæc ille. Q; enĩ modicũ & inſenſibile eſt pro nihilo reputat: ſufficit enĩ ſæpius in mathematicis uerſari circa prope uerum. Eſt tamen hic aduertendũ quod linea circumferen-

parallelorũ cõſideratio.

Diuerſa paralelorum numeratio anreprobanda?

Ptolemæus Phelufinus.

Claudius Ptolemæus.

An Sol motu primi mobilis oĩ die deſcribat parallelũ?

Circularis. Spiralis duplex. Gyratiua uel inuoluta. Circumuoluta aut helica. De usu parallelorum. Prima utilitas. Habitantes sub eodem parallelo, eandē habent latitudinem. ſ. Mauritania Secunda utilitas. Dies & nox æqua, eundem parallelum habitantibus. Tertia utilitas. Incolæ unius paralleli æqs habēt umbras

tialis est duplex. Vna circularis, & est linea à certo puncto exiens, circūeundo in eundem rediens, cuius centrum ab ipsa undequaq; æqualiter distat. Altera spiralis exiens à certo puncto, & circumeundo non rediens in punctum unde exiuit. Et hęc est gemina. Vna gyratiua uel inuoluta: & est linea à certo puncto in plano exiens, & circumeundo in aliud se terminans. Alia est circumuoluta aut helica, & est linea à certo pūcto exiens & in corpore, puta columna aut globo, ad eundem non rediens. Sunt igitur nostri paralleli lineæ spirales, gyratiuæ aut inuolutæ. Præterea de parallelorum usu aut utilitatibus paucula quędā prędictis adiicere decreuimus. Et primo geographicas absoluemus, hoc modo. Habitantes sub eodem parallelo, eandem habent latitudinem. Quare habitati orbis obseruatores prouide egerunt in eo, quòd ab occasu in ortum tendentes sub uno parallelo habuerunt eorū obseruationes. Quia ad omnia loca ad quæ declinarunt, non fuit opus obseruare latitudinem. Quia quæ primo aditu fuit obseruata omnibus subiectis locis fuit accommodanda, & sic latitudo fuit certa, sed sola locorum longitudo fuit animaduertenda. In exemplo capiatur nominatissimus parallelus Rhodiensis, cuius sæpius meminit Ptolemæus Clau. lib. 1. suæ Geo. sub quo plurimæ factæ sunt obseruationes. Et fuit negotiū incęptum in occasu, puta in Africa, in mari exteriori sub latitudine 36. graduū, qualem habet parallelus per Rhodum, & recto itinere uersus exortum nauigando uenerunt ipsi obseruatores ad fretum Herculeum eiusdem latitudinis: Postea ad mare Ibericum, id est, Hispanicum, Balearicum, Sardoum. Per Sardiniam insulā & ibidem Valeriam ciuitatem. Calarim aut Caralim oppidū. Per mare Africanū & eius insulas. Sacram, Aegusam. Per Siciliam & eius promon. Lilybæū: Per mare Adriaticum & Strophades insulas. Per Peloponnesum & eius promon. Ichthym, Olympiā Pisam ciuitatem. Per mare Creticum & Therasiā insulam. Per Asiam minorem, Myrtoum mare. Per prouinciam Cariam & ibidem per ciuitatem Cnidum, Cressum portum, Rhodum insulam, à qua parallelus nomen habet. Et hac lege progressi uersus orientem usque in regionem Sericam & Sinarum distantes à mari exteriori Africano 180. gradibus, pérque dimidium superficiei ipsius terreni orbis. Haud aliter iudicabis de nostro parallelo habente latitudinem 48. graduum & fere 40. minuto. sub quo omnes ciuitates locatæ eadē gaudent latitudine uel quasi. Vt sunt Vadenier & Lima oppida ducatus Barnensis. Tullum urbs ad Mosellam, Horba, Tubinga, Gœppingen, Gislingum, Giengen, vverda Sueuiæ Ingolstadiū, Osterhofen ad Danubium: Omnes ciuitates hæ Germaniæ accedūt, sub uno propemodum sitæ parallelo. Secunda utilitas est, Quòd sic habitantes habent consimiles & eiusdem quantitatis dies & noctes, quantum ad augmenta & decrementa, sed non consimiles ortus & occasus, intellige, quo ad idem instans temporis. In exemplo, repetat parallelus Rhodiensis, qui sub eo in occasu habitant, ut sunt Mauritani, oppidorum Tingis & Exilissę ferme, habentes diem longissimū 14. horarum & 30. minuto. Authore Ptolemęo, breuissimum autem 9. horarum & 30. minuto. Idem iudicium est de quantitate noctis longissimę & curtissimæ. Omnes igitur uersus orientem sub eo degentes easipsas & dierum & noctium seruant quantitates. Et quantum dies à principio capricorni usque in principium cancri in uno loco sese augmētat, puta in uno minuto, duobus, tribus aut quatuor, sic & cōformiter augmentat se in omnibus alijs huius paralleli locis. Simile est iudicium de decremento ab exordio cancri in capricornū. Idem accipe de noctibus. Sed his sol non oritur, cœlum mediat, neque occidit pro eodem momento aut instante, cuius causa est globositas terræ. Tertia utilitas. Sic habitantes habent consimiles & æquales umbras meridianas. Vt si, gratia exempli,

res

A res perpendiculariter erecta decem pedum, quopiam die anni tempore meridiano in aliquo oblato loco procreat umbram octo pedum, in omnibus alijs locis, res decem pedum superficiei orthogonaliter insistens, tempore meridiei cuiusdam diei, proijcit umbram octo pedum. Adde quòd si aliqui alicuius rei paralleli sunt periscij, heteroscij aut amphiscij, omnes alii huius paralleli sunt periscij, heteroscii aut amphiscii. Quarta, sic habitantes eandem habent hyemẽ & æstatem, quantum ad temperantiam aut distemperantiam. Nisi per accidens fiat impedimentum, puta per casum grandinum, montium obiectum. De his scribit Albertus Magnus lib. de natu. loc. differentia prima, cap. 10. Circulariter (inquit) habitant, quorum latitudo cum sit una, longitudo tamen nõ una & eadem est. Isti enim sub uno parallelo circulo habitant, qui æqualis est in circuitu latitudinis ab æquinoctiali circulo, & ille quoque locus æqualiter calidus & frigidus est, humidus & siccus, dies eorum sunt æquales & noctes, sed eorum ortus & occasus non sunt in uno tempore sensibili. Nec eorum uenti sunt æquales, quia quorum differt oriens & occidens, horum necesse est differre uentos ad minus orientales & occidentales. Hucusq; Albertus. Hos Cleomedes primo Meteo. uocat περίοικος, id est, circumhabitantes aut circumacolentes. Sed de his & Antœcis & Antipodibus in capite de potestate æquidistantium aut quinq; zonis abunde dicemus. Alber. Ma.

B

Tabula Parallelorũ Clau. Ptolemæi, in qua eorũ nomina, & per quas climatum offendantur, continentur.

	Nomina parallelorum Septentrionalium	Climatum initia, media & fines	Lati. septẽ. G	m̃	maxim. Dies hor	m̃
1	Per Taprobanem	Anteclimaticus	4	15	12	15
2	Per Aualitem sinum	Anteclimaticus	8	25	12	30
3	Per Adulitum sinum	Initium primi climatis	12	30	12	45
4	Per Meroem insulam	Mediũ primi climatis	16	25	13	0
5	Per Napatam ciuitatem	Initiũ secundi climatis	20	15	13	15
6	Per Syenem urbem	Mediũ secundi climatis	23	50	13	30
7	Per Ptolemaidem Eermŋ	Initium tertŋ climatis	27	10	13	45
8	Per Alexandriam Aegypti.	Medium tertij climatis	30	20	14	0
9	Per Phœniciæ medium	Initiũ quarti climatis	33	20	14	15
10	Per Rhodum insulam	Mediũ quarti climatis	36	0	14	30
11	Per Smyrnam ciuitatem	Initium quinti climatis	38	35	14	45
12	Per Hellespontum uel Romam	Mediũ quinti climatis	40	55	15	0
13	Per Bizantium aut Massiliam	Initium sexti climatis	43	5	15	15
14	Per Pontum Euxinum	Medium sexti climatis	45	0	15	30
15	Per ostia Boristhenis fluuiŋ	Mediũ septimi climatis	48	30	16	0
16	Per australem partẽ Britanniæ maioris	Primus postclimaticus	51	30	16	30
17	Per Londinum aut ostia Tanais fluuiŋ	Secũdus postclimaticus	54	0	17	0
18	Per medium Britanniæ maioris	Tertius postclimaticus	56	0	17	30
19	Per australes partes Britanniæ minoris	quartus postclimaticus	58	0	18	0
20	Per septentrionalia Britanniæ minoris	quintus postclimaticus	61	0	19	0
21	Per Thulem insulam	Sextus postclimaticus	62	0	20	0
	Nomina parallelorum Australium	Meridiana climata	latitu.		meridio.	
1	Per Raptum promontorium	Anteclimaticus	8	25	12	30
2	Per Prassum promontorium	Mediũ primi climatis	16	25	13	0

A partes uergant, item eorundem latitudo, maximus dies. Et in quibus tabulis

Tabulæ Claudii Ptolemæi uiri Alexandrini.

TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.	TAB.
4 Afri.	11 Asiæ	12 Asiæ								
4 Afri.	11 Asiæ	12 Asiæ								
4 Afri.	6 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ	12 Asiæ						
4 Afri.	6 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ							
4 Afri.	6 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ	11 Asiæ					
3 Afri.	4 Afri.	6 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	10 Asiæ					
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	6 Asiæ	9 Asiæ	9 Asiæ	11 Asiæ				
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Asiæ	5 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ			
1 Afri.	2 Afri.	3 Afri.	4 Asiæ	5 Asiæ	4 Asiæ	10 Asiæ	11 Asiæ	9 Asiæ	10 Asiæ	11 asiæ
2 Euro	6 Euro	10 Euro	1 Afri.	4 af. 1 as.	3 Asiæ	5 asiæ	8 Asiæ	8 Asiæ	9 Asiæ	10 asiæ
2 Euro	6 Euro	7 Euro	10 Euro	1 af. 1 as.	3 Asiæ	5 Asiæ	7. 8 asiæ	8 Asiæ		
2 Euro	6 Euro	9 Euro	10 Euro	1 Asiæ	1 Asiæ	5 Asiæ	7 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ	
B 2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	1 Asiæ	3 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ		
2 Euro	3 Euro	5 Euro	6 Euro	9 Euro	8 Asiæ	3 Asiæ	5 Asiæ			
3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	7 Asiæ		7 asiæ			
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ				
1 Euro	3 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	8 Asiæ	8 Asiæ				
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ					
1 Euro	4 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ					
1 Euro	8 Euro	2 Asiæ	7 Asiæ	8 Asiæ						
4 Afri.	11 Asiæ									
4 Afri.										

Nunc ad utilitatem astronomicam parallelorum propero potissimũ ad eos quos sol motu raptus quotidie describit, quorum officio dies artificiales & noctes maiorantur & minorantur, aut augmentantur & decrescũt. Supra de perpetua æqualitate dierum & noctium, his qui sub æquinoctiali sphæram rectam C habitant nouitios per tabellam ortuum & occasuum signorum in sphæra recta breuiter instituimus, plures alias demonstrationes omittendo. Hic autem aduertendum, quòd in sphæra obliqua ubi unus polus supra horizontem attollitur, ut sumus nos qui aquilonias habemus habitationes, duæ assignantur causæ diuersitatis ac uariationis dierum artificialium & noctium, quarum una sumitur ex diuersitate ascensionum signorum. Altera ex circulis parallelis à sole motu mundi descriptis. Pro prima igitur causa contuendum est, quòd obliquitas zodiaci causa est, quòd tam in sphæra recta quàm obliqua aliqua signa oriuntur recte, aliqua obliquè. Et consimili lege decidunt. Quod id sphæræ recte accidat supra ostensum est per tabellam. In obliquauero ostendendum. nam si zodiacus esset parallelus æquinoctiali, proculdubio omnia signa pariformiter & æqualiter orirentur & occiderẽt & ipse zodiacus esset regularis & uniformis quemadmodũ sunt omnes paralleli, & ita unũquodq; signũ zodiaci oriret & occideret in duabus horis æqualibus. Sed quia obliquus est, accidit q̃ aliqua eius signa (ut dixi) rectè oriunt̃, aliqua obliquè, nõnulla recte occidunt nõ

De utilitate astronomica parallelorum.

Duę causę diuersitatis dierum & noctiũ

De causa diuersitatis dierum & noctium ratione ascensionum signorũ

Signa oriũtur recte & obliquè.

nulla obliquè. Cui rei adiumentum præstat sphæræ obliquitas, quanto enim D
sphærę horizon est obliquior aut decliuior, tanto aliqua signa obliquius & pro
nius, aliqua rectius oriuntur & occidunt. In sphæra igitur obliqua sex signa
quæ sunt à principio cancri per Libram, usque in finem sagittarij rectè oriun-
tur, reliqua uero à principio capricorni per Arietem in finem usque Gemino-
rum obliquè. Vnde uersus.

Recta meant, obliqua cadunt à syderе cancri
Donec finitur chiron, sed cætera signa
Nascuntur prono, descendunt tramite recto.

Mar. Ma. Accedit Marcus Manilius libro 3. capi. 1. sic.

Sed iacet obliquo signorum circulus orbe
Atque alia inflexis oriuntur sydera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo.

Hæc ex subiecta tabella, amice lector, facile accipies. Ex obliquitate igitur zo-
diaci, & uario ortu & occasu signorum in sphæra obliqua, concluditur diuersi-
Diuersitas die rum noctiũq; unde? tas & uarietas dierum artificialium & noctium. Quando sane Sol est in princi-
pio Arietis aut Librę tunc dies ęquantur noctibus, eo quòd tot signa recte quot
obliquè tunc de die ascendunt, similiter & de nocte. Ideo tantus est excessus a-
scensionum in die sicut in nocte: quare tempora resultant æqualia. Sole enim E
existente in principio Arietis, interdum ascendunt ista sex signa Aries, Taurus,
Gemini, Cancer, Leo, Virga, quorum tria obliquè & tria recte oriuntur. Sed no-
ctu oriuntur illa sex Libra, Scorpion, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces,
quorum etiam tria recte & tria obliquè oriuntur. Sed quando Sol est in princi-
pio Libræ hæc sex signa oriuntur die, illa nocte. Ingredere igitur tabellam sub-
ditam & collige ascensiones ortus Arietis & quinque sequentium signorum,
quibus coaceruatis suscitabis 180. gradus æquatoris qui faciunt 12. horas æqua-
les. Consimili formula conscribito ascensiones sex signorum noctis & colliges
180. gradus æquinoctialis, facientes 12. horas æquales. Ecce parilitas diei & no-
ctis. Idem per tempus ortus tabellæ absoluere potes. Et quando nobis est ma-
xima dies, ut in æstate sole possidente principium Cancri, tunc oriuntur die sex
signa recte orientia, noctu autem sex obliquè. Econuerso quando nobis est mini-
mus dies in anno sole existente in principio capricorni, tunc in die oriuntur sex
signa obliquè orientia, de nocte uero sex directe. Alii dies intermedii quãdoq; sunt
maiores quandoq; minores suis noctibus secundum quòd plura uel pauciora signa
Regula signo- rum ortus. in die recte uel obliquè oriuntur. Idem intellige de noctibus. Hæc omnia per ta-
bellam facile uenari possunt. Est autem regula: quantumcunq; breuis aut proli-
xa sit dies uel nox, sex signa oriuntur in die & sex noctu, neque propter prolixi-
tatem aut breuitatem diei uel noctis plu-
Mar. Mani. ra uel pauciora signa oriuntur. Marcus Manilus lib. 3. ca. 1. (astro

Cum tamen in quocunq; dies deducitur
Sex habeat supra terras sex signa sub illis.

TABELLA ASCENSIONVM, ID est, ortuũ & descensionũ, id est, occasuũ signorum in sphæra obliqua, ubi polus borealis eleuatur 48. gradibus & 40. ferme minutis.

Signa	Ortus æquatoris		Tẽpus ortus		Occa. ęqua.		Tempus occasus		F
♈	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8	
♉	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0	
♊	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24	
♋	37	6	2	28	24	27	18	1	49	12	
♌	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12	
♍	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4	
♎	41	17	2	45	8	14	31	0	58	4	
♏	41	15	2	45	0	18	33	1	14	12	
♐	37	6	2	28	24	27	18	1	40	12	
♑	27	18	1	49	12	37	6	2	28	24	
♒	18	33	1	14	12	41	15	2	45	0	
♓	14	31	0	58	4	41	17	2	45	8	

Dehae

A De hac causa diuersitatis dierũ & noctium loquit Pli. lib. 2. ca. 19. in hæc uerba. Inęqualitatis causa obliquitas est signiferi, cũ pars ęqua mundi sup̃ subterq̃ terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem, quæ uero obliqua ocyore transeũt spatio. Hæc Plini. Verũ obliquitas zodiaci & ortus rectus & obliquus signorũ, non sunt sufficiens causa diuersitatis dierũ & noctium. Nisi accedat obliquitas sphæræ. Nã sub æquatore est zodiaci obliquitas, & signorũ ortus obliquus & rectus, & tamen nulla accidit diuersitas dierũ & noctium sed eorundẽ perennis æqualitas, sicuti supra declaratũ est. Ergo uerba Plinij accipienda sunt de sphæra obliqua. Astipulat ad id Cleo. 1. Meteò. ca. de augmento dierũ, & sequenti, de causa incrementi inæqualis dierũ, quæ lege. Secunda causa diuersitatis dierũ artificialiũ cum noctibus sumitur ex circulis parallelis à sole descriptis. Contuendũ igitur, q̃ arcus horum circulorũ æquidistantium qui sunt supra horizontem sunt arcus dierũ artificialiũ, arcus uero sub horizõte sunt arcus noctiũ. In sphæra igitur recta cũ horizon sphæræ rectæ transeat p̃ polos mundi, diuidit omnes circulos istos in partes æquales: unde tanti sunt arcus dierũ quanti sunt noctiũ apud existentes sub æquinoctiali. Et sic in quocunque signo sit sol semp̃ est eis æquinoctiũ. Quod in sphęra materiali uerificata ad sphærã rectã facile ostendi B potest. In plano sic. Esto circulus duabus diametris orthogoniis diuisus polus arcticus a, Antarcticus b, linea aut diameter i h, æquinoctialis principium ♈ & ♎, zodiacus d g, g initiũ Cancri, d Capricorni. Ex prædictis liquet q̃ sol existẽs in principio Capricorni d, motu raptus mũdi describit circulũ Capricorni d e, qui quidem terminat in f secũdo gradu Capricorni, ad quẽ sol motu proprio secundo die est translatus, & postea causabit alios circulos usquequo accedit Arietem, ubi ęquinoctialẽ i h designabit, & deinceps alios parallelos uersus polum arcticum, donec sit in principio Cancri, ubi tropicũ g k depingit. Et hi paralleli sunt circuli dierũ naturalium, cum sol in die naturali singulos describat. Eorum autem arcus qui supra horizontem quemuis sunt, uocãtur arcus dierũ artificialium, id est, à sole in die artificiali descripti. Cum dies artificialis nihil aliud sit quam latio solis supra horizontem. Qui uero infra sunt arcus noctium, id est, in nocte à sole causati. Quemadmodum enim huiusmodi circuli cõtinẽt

Plinius.

Cléome. Secunda causa diuersitatis dierum.

Pulchra demonstratio.

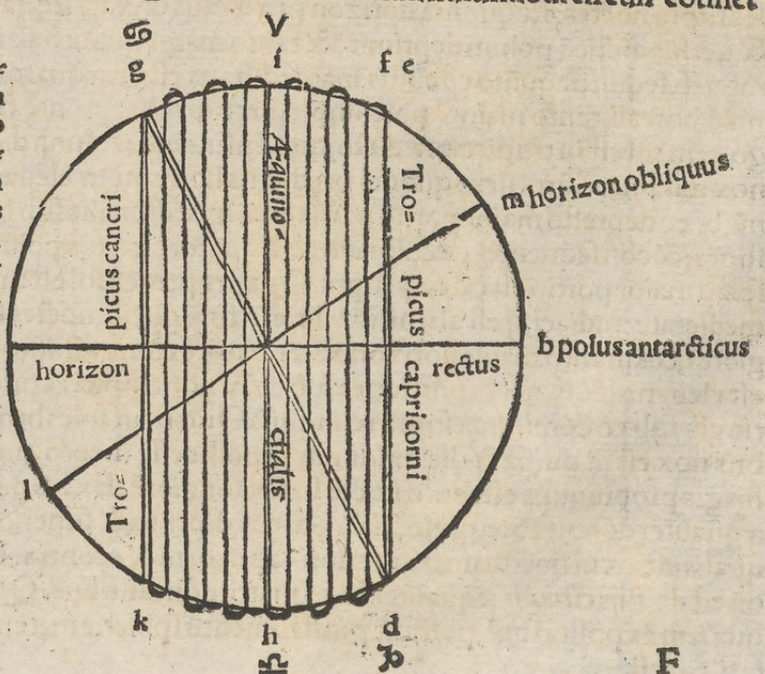

C Posset hęc figura pingi iuxta ueram distantiam Tropicorum ab æquinoctiali, & quadrans b i diuidi in 90. gradus altitudinis poli, & tropicus Cancri sub horizonte recto in 12 partes significantes horas, & in subdiuisiões, & apponi centro horizon obliquus mobilis in modum regulæ, & ni fallor omnia perfectius & lucidius apparerent.

Diei naturalis partes.

partem superiorẽ & inferiorem tanq̃ partes totales singulos eorũ integrantes: D
Ita dies naturalis ex duabus partibus, ſ. die artificiali & nocte cõſtituitur. Quibus ſtantibus, horizon ſphæræ rectæ, quẽ diameter a b deſignat, tranſit per polos mundi, cui inſiſtit æquinoctialis i h perpendiculariter, cauſans angulos rectos & cõſequenter omnes paralleli æquinoctiali. Sequitur q̃ tam æquinoctialẽ q̃ ei æquidiſtantes parallelos in duo æqualia partietur: per tertiã, tertij Euclí. Singulæ igitur circulorũ portiones ſupra rectũ horizontẽ a b æquales ſunt, portionibus cõparibus ſub eodem, & quia in ſpatijs æqualibus, fiunt motus æquales, ſexto Phyſi. Motus igitur ſolis per portiones circulorum ſuperiores

Ariſtoteles.

æqualis erit motui eiuſdem ſub inferioribus: & quoniã ſol æqualiter mouetur, in temporibus paribus tam ſuperiores q̃ inferiores tranſit dictorũ portiones (ut Philoſophus ſexto Phyſi. demonſtrat) & cũ portiones ſuperiores tranſeat in die, infimas uero in nocte (ut dictũ eſt) cõcluditur ſingulos dies ſingulis ſuis

Aequinoctiũ ſphæræ rectæ.

noctibus eſſe æquales & cõſequenter ubicũq̃ in zodiaco ſit ſol in ſphæra recta ſemp eſſe æquinoctiũ. Sed quia horizon obliquus l m, quicumq̃ ſit ille, ſemp diuidit æquatorẽ in æquales partes, cũ ambo ſint circuli maiores, p caput ſecũdũ Io. de Sa. bu. qñ ſol erit in principio Arietis & Libræ æquinoctialẽ deſcribens, cũ motus ſupra horizontẽ & ſub eodẽ ſint æquales, erit æquinoctiũ in uniuerſa terra. Sed quia prædictus horizon nõ tranſit p polos, ut liquet, ſicuti rectus, nõ diuidit reliquos circulos in partes æquales ſed in portiones inæquales, per B
quartã tertij Elementorũ. Si linea diuidat lineã intra circulũ, neutra earũ p eiuſdem centrũ eunte in partes inæquales eã ſecat. Et dictus horizon deprimit ſub polo boreali, ut patet in figura præſcripta. Nã portio horizontis obliqui l eſt ſub polo a. Et a polus eleuat ſupra eundẽ, ſequitur q̃ de parte cœli ſeptentrionalis maior portio eſt ſupra horizontẽ l m quàm infra, & cõſequenter omniũ circulorũ ſeptentrionaliũ ab æquinoctiali uerſus polũ ſeptentrionalẽ declinãtiũ maiores portiones ſunt ſupra quàm infra circulũ horizontis: & per conſequens maior motus ſolis ſupra horizontẽ aut terrã q̃ infra. Et quia motus regularis eſt, dies artificiales quibus mouet ſupra terrã maiores ſunt ſingulis ſuis noctibus. Quando igit ſol mouet per ſigna ſeptentrionalia, q̃ ſunt ab initio Arietis

Signa ſeptentrionalia.

ad finẽ virginis, ab 10. uel 11. die Martij in 13. ſeptembris, creſcunt dies artificiales ſupra noctes. Et quoniã horizon prædictus diuidit æquatorẽ per æqualia, & uerſus arcticũ polum deprimit, & tanto magis quanto ab æquatore plus remouet, ſequitur quãto circulus magis diſtans eſt ab æquatore & propinquius

Dierum noctiumq̃ uarietatis ratio.

polo boreali, tanto maiorẽ portionẽ habet ſupra horizontẽ & minimã infra. Er F
go cum ſol eſt in tropico prædicto, quod uſuuenit 12. Iunij dies maximus eſt & nox minima. Cõtra uero quoniã prędictus horizon m eleuat ſupra polũ auſtrinũ b, eo depreſſo maior portio partis cœli meridionalis ſub horizonte exiſtit q̃ ſupra, & conſequenter circulorum ab æquatore uerſus polũ illum declinantiũ ſemp maior portio eſt infra q̃ ſupra. Qua propter cũ ſol eſt in ſignis auſtrinis in medietate zodiaci, q̃ eſt ab initio Libræ in finẽ piſciũ, noctes ſupra dies ſunt longiores, & quanto magis horizon ab æquatore elongat tanto magis ſupra rectũ eſt eleuatus, & maiores portiones ſub eo. Vnde tropici capricorni maxima portio eſt ſub eo & minima ſupra relinquit: Quo fit ut ſole ibi morante 12. Decembris nox eſt maxima & dies minimus q̃ poſſit eſſe in toto Anno. Cui quãto dies magis propinquus eſt tanto noctẽ habet longiorẽ. Ex his palàm eſt, cũ tropici æqualiter diſtant ab æquinoctiali, q̃ arcus diurnus & ſuperior tropici cancri, æqualis eſt arcui nocturno & inferiori capricorni & econtra. Eodẽ modo dicendũ eſt de alijs circulis æqualiter ab æquatore diſtantibus. Quæ de ſphæra obliqua iam expoſita ſunt, poſſunt p inſtrumentũ ſphæræ materialis optime declarari. Sat eſt.

De occul-

A

DE OCCVLTATIONE ET EMERSV AEQVIDISTANTIVM.

VErum ex memoratis quinque æquidistantibus circulis, arcticus sane supra terram totus existit. Solstitialis autem tropicus bipertitò ab horizonte scinditur, maiori eius parte supra terram conspicua, minore subter occulta. Neque tamen in omni tractu urbeue similiter circulus hic ab horizonte secatur, sed pro climatum uarietate uariam sectionum exuperantiam sortitur, iis quoque, qui propius septentriones agunt, inæquabilius ab horizonte scinditur: Nec finis donec eo loci uentum sit, ubi totus supra terram emineat. Qui uero ad austrum magis uergunt, iis profecto per æquabiliores partes ab horizonte diuiditur, donec ad plagam quandam uentum sit, nobis certe australem, in qua tropicus ab horizonte per æquas partes secatur. At in nostra habitatione, ita solstitialis ab horizonte scinditur, ut uniuerso circulo per octo parteis disfecto, quinque supra terram appareant, tres sub terra lateant. Sane ad hoc clima direxisse stylum Aratus uidetur, cum Phœnomena cõscriberet: in quibus cum de solstitiali tropico differit, ita ait. TEXTVS PROCLI

B

Huius in octonis dissecti partibus alta
Terrarum inuisunt quinque, tres ima frequentant.
Alterni & Phœbi reditus celebrantur eodem.

Ex hac diuisione sequitur maximum diem horarum æquinoctialium quindecim esse, noctem uero nouem. In Rhodio autem horizonte ita tropicus ab horizonte dirimitur, ut cum circulus uniuersus in octo & quadraginta partes secetur, undetriginta sectiones supra horizontem appareant, undeuiginti sub terra lateant. Ex qua diuisione fit, ut apud Rhodios longissimus dies horas æquinoctiales quatuordecim habeat, nox nouem. Additis hincinde semissibus unius horæ singulis. Aequator uero circulus per uniuersum terrarum orbem ita ab horizonte diuiditur, ut semicirculus eius supra terram extet, semicirculus sub terra linquatur. Quo fit, ut in hoc circulo æquinoctia fiant. Brumalis autem tropicus ea ratione ab horizonte intersectus est, ut minorè sectionibus supra terram habeatur, maior sub terra. Inæquabilitas uero sectionum eandem in omnibus climatibus uarietatem habet, quam etiam in solstitiali tropico diximus. Semper enim respondentes ex aduerso tropicorum sectiones æquales inter se sunt. Eoq; fit, ut maximus dies maximæ nocti, & minimus dies minimę nocti æqualis euadat. Antarcticus autem circulus totus sub horizonte latet.

C

STOEFLERI INTERPRE.

INter alia magis præcipua, digniora & nobiliora mathematicæ disciplinæ cognitio ortuum & occasuum, signorum, stellarum ac syderum multis aliis præstat. Eius enim peritia non solum nautis, agricolis, Vinitoribus, Medicis, Poëtis, Historiographis, Geographis, Astrorum iudicibus, sed ipsis quoque imperatoribus & exercituum ducibus necessaria uidetur. Cuius ignoratione (authore Onosandro Platonico philosopho) insidiari uolentium consilia plerumque in irritum ceciderunt. Onosander

Sunt autem qui de ortu & occasu tractant fere innumeri, ex quibus hi, Pto- D
lemæus Dictione 13. Alma. Plinius libro decimo octauo, cap. uicesimo quinto.
Scriptores recenset. & deinceps. Iulius Firmicus lib. 5. capi. 1. Alkindus libro de motu diurno. Ioannes de Sacrobusto Tracta. 3. de sphæra. Ioan. à Regio monte in suis tabulis primi mobilis & directoriis. Poetę, Virgilius præcipue primo Georgicorum, Ouidius in sex libris Fastorum, qui in prooemio sic canit.

Tempora cum causis Latium digesta per annum
Lapsaq; sub terras ortaq; signa canam.

Et idem in primo.

Quis uetat & stellas ut quæquæ oriturque cadítque
Dicere? promissi pars fuit ista mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primũ
Inq; domus superas scandere cura fuit

De ortu, offero nouitiis Astronomiæ hanc formulam.

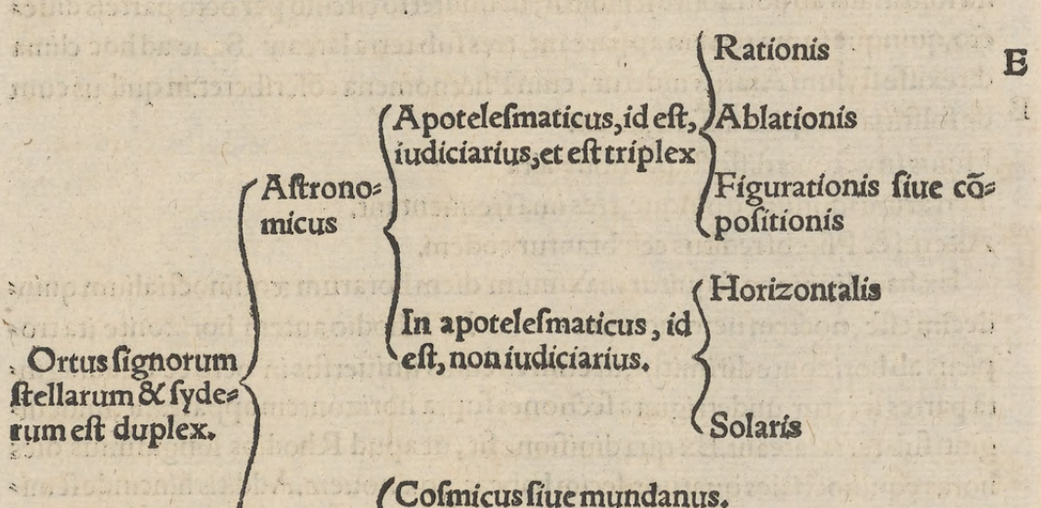

Alkindus. Ortus ratiõis. De triplici ortu Apoteleſmatico scribit Alkindus in libro de motu diurno. Rationis appellat, cum in ortu ascendente prima domo aut horoscopo fuerit quoppiam signum humanum aut rationale, ut sunt Gemini, virgo, prima medietas Sagittarii & Aquarius. Vnde cum aliquid istorum in ortu repertum fuerit, erit natus egregiæ rationis, prudens & sapiens: & eo fortius si dominus eius nõ fuerit impeditus. Astipulatur Almeon libro de unitate secreti. Cũ (inquit) nati ascendens erit signum aliquod humanum, & eius dominus fortis in esse, recte censetur filius rationis. Vt si aliquis haberet Geminos pro ascendente & Mercuriũ in ipso, is haberet rationabilitatẽ & scientias liberales. Accedit Zeel in libro de natura nati. In Geminis Mercurio ascendente inerit nato scientiarũ series & habitus rationis. Ad hoc alludit Hermes primo de Speculo & luce. Et Iuli. Fir. lib. 5. c. 1. Vbi asserit de Geminis in genitura hoĩs ascendẽtibus. Erit cœlestibus facultatibus semp imbutus. De virgine in ortu, sic loquit, Facit hoĩem multa scientem, & omnium disciplinarũ secreta pquirentem, Oiaq; in pectoris

Almeon.

Zeel.

Hermes.

Iuli. Firmi.

clausiro

A clauſtro retinentem. De ſagittario horoſcopante, ſic inquit. Plures quoq; artes & diſciplinas conſequetur, eritq; cordatus, ingenioſus & omnium rerum ſcius. De Aquario demum dicit. Diuinarum literarum aut ſacrorum uel religionum officia tractabit. Ortus oblationis uocatur cum in aſcendente erit aliqua de domibus Iouis, puta ſagittarius aut Piſces. Nam ſi alterum ex his erit in oriente raro natus detinebitur paupertate. Idem accipe de Ioue bene diſpoſito in genitura quapiam. Teſtis Almanſor Aphoriſ. 12. Nunquam erit pauper & inops cuius dominus natiuitatis erit Iupiter. Et Ptolemæus in Centi. uerbo 37. Vix fiet unquam, quòd non ille idem, cui fuerit aſcendens Piſces uel virgo ſit maior ſui regni occaſio. Ortus figurationis aut compoſitionis, uocatur aptatio cœli ad operationes perficiendas, puta pro imaginibus faciendis: de quibus fere omnis antiquitas. Puta, Thetel ſummus & uetuſtiſſimus philoſophus, qui ſcripſit libellum de natura rerũ, Thebit, Hermes de Sigillis, Salomon in libello pretioſorum lapidum, & libello de ſculpturis, ſeu imaginibus. Chael Iſraëliticus. Ragiel libro alarum. Item de annulo Salomonis quo dæmones ab obſeſſis expulit lege Ioſephum lib. 8. ca. 2. De recentioribus legito Marſi. Fici. lib. 3. de uita cœlitus cõparanda ca. 16. & deinde per plura ca. Et Leonhardum Camillum lib. 3. per totum. Is ortus multum conducit medicis. Medicus enim colligendo herbas, radices, conficiendo pulueres, liquores, unguenta, electuaria ſalubrius facit aptando cœleſtem influxũ. Quare Albertus Magnus in ſuo Speculo egregie dicit. Non enim libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coercetur, ſed potius in magnarum rerum inceptionibus electionem horæ contemnere, eſt arbitrij præcipitatio non libertas. Et Marſi. Fici. in exhortatione libri tertij de uita cœ. cõpa. Ego (inquit) frequenti iamdiu experientia compertũ habeo, tantum intereſſe inter medicinas huiuſmodi, atq; alias abſq; delectu aſtrologico factas, quantum inter merum & aquam. Sed de his ſatis. De ortu Inapoteleſmatico qui uere aſtronomis tribuitur, contuendum, quòd is geminus eſt. Alter horizontalis cum ſignum, uel pars ſigni, ſtella, uel cœleſtis imago eleuatur uel aſcendit ſupra horizontem, non curando, an hoc ſit de die uel nocte, ut faciunt poëtæ. Et ſic dicimus omnia zodiaci ſigna in die naturali oriri. Immo & occidere. Et is ortus quandoq; ſumitur abſolute, id eſt, ſine hoc, quòd reguletur motu primi mobilis. Et ſic dicimus in humanis genituris. Illud ſignum quod eſt in contactu horizontis orientalis oriri, horoſcopare, & oppoſitum occidere. Vt in genitura Paridis fuit Aquarius in ortu. Homeri ſagittarius. Demoſthenis virgo. Platonis Aquarius. Archimedis Aries. Maximiliani regis Roma. virgo. Phi-

C lippi comitis Palatini, Leo. Quandoque conſideratus huius ortus eſt reſpectiuus, quantum ad æquinoctialem, per cuius motum uniformem habetur ortus & occaſus ſignorum & partium eorundem, quo ad uelocitatem & tarditatem, de quibus uniuerſaliter tractat Ptolemæus prima & ſecunda Almage. Et Ioan. de Regio monte, harum rerum abſolutiſſimam tradidit cognitionem. Et nos quantum ad integra ſigna zodiaci, ſupra abſoluimus durabus tabellis.

Alter ſolaris, quo ſtella oritur per remotionem à ſole. Et habet etiam Geminũ conſideratum. Primus fit, conſiderando ortum in quantum ſe elongat uel ſeparat à ſtella uelocitate ſui motus, aut contra ſtella ſe elongat à ſole, non curando an ſtella uideatur uel non uideatur. Et ſi mane ſtella oritur ante ortum ſolis, dicitur habere ortum orientalem aut matutinum. Etiam ſi non uideatur. Et ſi occidit poſt ſolem dicitur habere ortum occidentalem aut ueſpertinum. Secundo conſideratur huiuſmodi ortus quantũ ad apparere. Ita quòd diffinitur tempus apparitionis aut uiſionis ipſius ſtellæ. Vt facit Ptolemæus Dictione 13. Almage. Et ad hoc cõpoſuit tabulas, quibus notificatur quot gradus ſtella potiſſi-

Ortus oblationis.

Almanſor. Ptolemæus.

Ortus figurationis.

Vtilitas ortus figurationis.

Alber. Ma.

Marſi. Fici.

Ortus Inapoteleſmaticus.

Horizontalis.

Abſolutus.

Iuli. Fir. lib. 6.

Reſpectiuus.

Ortus ſolaris I.

II.

Ptolemæus.

mum planeta, à sole distare habeat ut uideatur. Et sic dicimus stellam aut planetam oriri ortu matutino, quando de sub radijs solis exiens propter remotionem solis à stella uel planeta, mane ante ortum solis apparere incipit. Et dicimus stellam oriri ortu uespertino, quando de radijs solis exit propter remotionem eius à sole, uesperi post occasum solis apparere incipit. Hũc ortum Ptolemæus uocat apparitionem uel matutinam uel uespertinam. Et coincidit cum ortu heliaco poetico. De quo insequentibus. De ortu poetico animaduertendum. Insigniores poetæ describendo gesta, bella, facinora notatu digna: Item calamitates, damna, circũlocutionibus & periphrasibus utuntur per occasum aut ortum signorum, stellarum, aut imaginum cœlestiũ, diuersa tempora iam anni, iam diei artificialis, iam noctis significare uolẽtes. Quapropter triplicem ponunt ortum, de quibus hæc paucula. Poëticus ortus Cosmicus aut Mundanus, est ascensio siue eleuatio signi, uel stellæ, aut syderis supra horizontem de die artificiali. Et quia hic ortus præcipuè soli tanquam lumini & candelæ cœli, gubernatori mundi, factori temporũ attribuitur, Poëtæ innumeras circumloquutiones cosmici ortus ponunt. Ex quibus hæc Virgilius 3 Aenæi.

De ortu Poetico.

Cosmicus aut mundanus ortus.

Virgilius

Postera iamq; dies primo surgebat Eoo
Humentemq; aurora polo dimouerat umbram

Idem quarto Aenæidos.

Venatum Aenæas unaq; miserrima Dido,
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radijsq; retexerit orbem.

Ouidius

Ouidius quarto Metamorphoseos.

Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Solq; pruinosas radijs siccauerat herbas.

Lucanus

Lucanus secundo Pharsali: describit tempus, quo Pompeius discessit à Brundusio quod fuit tempore autumni, sic.

—Iam cœperat ultima virgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas.

Silius

Transeo Silium in quinto. Exemplũ Vergilij 1. Geor. utiliter declarabimus id.

Vere fabis satio: tunc te quoque medica putres
Accipiunt sulci: & milio uenit annua cura
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro.

Vt noutijs horum & similium uersuum intellectus fiat apertus, Annotandũ est, quod poetæ (loquor de his qui fuere uicini tempori incarnationis Christi) nonnũq; per motum uel locũ solis in quopiã signo significare uolunt diffinitũ tempus, quo aliquid sit factum uel faciendum. Et si ex motu uel loco solis diem mensis scire optaueris, per poëtam certior redderis de solis motu siue loco: Incertus tamen es de die mensis. Habent sane Astronomi pro cõfesso, noto motui cœlesti certum tempus determinare, & contrà noto tempori motum certum assignare. Ponatur igit certitudo motus solis p poëtã: ut hic in exemplo Virgi. Candidus auratis &c.

Inuentio temporis p locum solis cognitũ.

Manifestum est, legumina iuxta poëtã electo tempore serenda sole Taurũ adeunte (Agricola enì ignorat quando sol adeat Taurum, & si nõ dubitet solẽ quot annis eundem adire). Inuestiga igitur per Ephemeridẽ ad nostrã tempestatem supputatã aut per tabellam hic annexam diem, quo sol primum gradum Tauri accedit, & offendes 10. uel 11. diem Aprilis, cui adde 11. uel ad minimũ 10. & quod facta additiõe emergit ostendit tibi diẽ mensis prope uerum, ad tempus Poetæ. Ingressus est igit sol tempore Virgilij Taurũ 21. aut 22. & ad minimũ 20. die Aprilis, quo

A lis, quo tẽpore huiuſmodi ſatio fuit inchoanda. Ex his palàm fient metra Lucani. Lucanus.

—Iam cœperat ultima virgo. (ni ſupra.

Diſceſſit enim Pompeius à Brunduſio ſole intrante Chelas apud nos Libram: quod tũc uſuuenit 24 aut 25 die Septembris. Et aliud exemplũ Luca. 4. Phar. de quo Plinius in ſubditis, ad noſtrum propoſitũ hæc.

—Nam ſol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altiſſima cancro eſt.

Vulteius adhortabatur iuuenes ad moriendũ glorioſe & fortiter. Fuit enim circumdatus à Pompeio & ſuis quòd euadere non potuit, & hoc fuit ſole exiſtente in Geminis, ad quos intrauerat eo tempore die 22. Maij. Simile eſt iudiciũ de cõſimilibus exemplis horũ trium Poetarũ Virgilij, Ouidii & Lucani. Quòd ſi Poeta certum diem menſis deſignat, & ad eundem diem cupis ſcire uerum locũ ſolis, qui neceſſarius eſt, ut per ipſum ſciatur quæ ſigna aut aſtra Coſmice, Chronice aut Heliace oriantur ſiue occidant, quære diem notũ in noſtris Ephemeridibus & locũ ſolis in ſignis & gradibus ad eundem diem, quem etiã per adiectam tabellam excerpere potes: à quo ſubtrahe 11 aut 10. gradus, & emerget locus ſolis ad tempus, id eſt, ad diẽ menſis ipſius Poëtæ. Gratia exempli. Ouidius primo Faſtorũ circa finem indicat tempus, quo dea Pacis ſit colenda. Etenim 30. die Ianu. aut tertio Calend. Februa. Inquit enim.

TABELLA INGRESSUS ſolis in 12. ſigna zodiaci noſtra tempeſtate. Lucanus.

	Dies.
In ♈	10. aut 11. Martij.
♉	10. aut 11. Aprilis.
♊	11. aut 12. Maij.
♋	12. Junij.
♌	13 aut 14 Julij.
♍	14 Auguſti.
♎	13 aut 14 Septembris
♏	14 Octobris
♐	12. 13. Nouembris.
♑	12 Decembris.
♒	10 Ianuarij.
♓	9 Februarij.

Inuentio loci ſolis per tempus cognitũ.

Ipſum nos carmen deduxit Pacis ad aram
Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

Ouidius.

Ex uerbis Poetæ notus eſt dies menſis, ſcilicet, 30. Ianuarij, quo feſtũ Pacis Romani celebrabãt: Si libet ad eundem ſcire locũ ſolis. Intro cũ eodem die, ſcilicet, 30. Ianuarij Ephemeridem & offendo ſolem in Aquario 20. gradu noſtro tempore, à quo demo 11. gradus & remanent 9. Fuit igitur tempore Ouidii locus ſolis 30. die Ianuarij in 9. gradu Aquarii. Inde certior reddor ſolem ipſo die feſto Pacis coſmice oriri in Aquario. In ſacris literis ſæpius fit mentio de ortu coſmico ſolis. Matthæi 5. Qui ſolẽ oriri facit ſup bonos & malos. Iacobi 1. Exortus eſt ſol cũ ardore ſuo & arefecit fœnum. Eſaiæ 13. Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo. Eccleſiaſtes 1. Oritur ſol & occidit & in locũ ſuum reuertitur. Pſal. A ſolis ortu & occaſu, laudabile nomen Domini. Et noſtro tempore uſitatiſſimum eſt definitis temporibus adijcere, & explorare non ſolum uerũ locum ſolis, uerum omniũ planetarũ. Ac etiã eorundem radiationes. Et idẽ fit alijs rebus magnis accidentibus. Vt cũ refertur: Anno gratiæ 1472. circiter diẽ 19. menſis Iunii ignis cõbuſſit tertiã partem ciuitatis Erfordenſis fere 6000. domus, multas Eccleſias & Curias &c. Sequit mox quæſtio de cœli diſpoſitione: & hæc ſcit officio Ephemeridis huius anni. Simile: anno Chriſti 1476. circiter 22. die menſis Iunii, cõgreſſi ſunt Confœderati cũ duce Burgundiæ Carolo, & terga uertit dux: interfectiq; ſunt ex utraque parte ad 15000. uirorum. Præterea contuendum. Cum Poetæ ſæpius loquantur de ortu & occaſu ſtellarum fixarũ & cœleſtium imaginum neceſſum nobis erit eas ad tempus Poetæ reducere atque rectificare. Firmamentũ enim, in quo & ſtellæ & ſydera locata ſunt, à Poetarum tempore uſque ad noſtra, magnã paſſum eſt uariationem. A tempore enim Ptolemæi uſque ad noſtra tempora ſuo motu euariauit ſe ab ultimo mobili fere uiginti gradibus.

Erfordia combuſta.

Cõgreſſus Suitenſium cũ duce Burgundiæ.

Ita quòd stella (gratia exempli) quæ fuit tempore Ptolemæi in secundo gradu Tauri, hodie est in 22. eiusdem uel circiter. Item principia signorum zodiaci ipsi us firmamenti, id est, octauæ sphæræ abierunt à principijs zodiaci ultimi mobilis totidem gradibus. Quocirca si ortũ aut occasum, de quo poëta scribit recte explorare uolueris, cogeris stellam uel imaginem de qua fit quæstio retrograde, id est, contra signorum ordinem ponere per 20. aut 21. gradus, quo facto ueritas Poëtæ in promptu erit. In exemplo. Virgilius supra cum de ingressu solis in Taurum dixit, adijcit. Et aduerso cedens canis occidit astro.

Vergilij loci.

Canis stella in ore canis maioris, imaginis cœlestis existens, alias, Alhabor & Syrius, nostra tempestate est in 7 uel 8. gradu caneri, subtraho ad tempus poëtę 20. uel 21 gradus & reduco stellam ad 17. uel 16. gradum Geminorum, & apparebit ueritas dicti ipsius Virgilij. Non enim uult poëta intelligi Tauro oriente cũ sole mox in occasum ferri canem qui proximus Tauro est, sed occidere eũ dixit Tauro gestante solem, quia tunc incipit non uideri sole uicino. Occidit enim occasu Heliaco, de quo infra. Consimilem fac reductionem de stellis Pleiadibus, de quibus idem Virgilius. Ante tibi Eoe Atlantides abscondantur &c. Quæ nostro tempore sunt in 22. & 23. gradu Tauri, quòd si per eas ad tempus poetæ operari uolueris, deme 21. & 22. gradus & reduces eas ad 1. & 2. gradũ Tauri & gaudebis de perfectione operationis, alioqui sæpius decipieris. Postremo summopere animaduertendus est locus ad quem poëta stylum direxerit. Nã iuxta latitudinem eiusdem loci uerificandum est instrumentum, cuius officio ortus & occasus uidere desideramus. Hactenus de ortu Poëtico cosmico.

Ortus chronicus. lege Achronycus.

Ortus chronicus siue temporalis, est ascensio siue eleuatio signi, stellæ aut syderis supra horizontem de nocte, id est, post occasum solis. Tempus astrologorum, quorum officium est rimari cœlestia, emergit post solis occasum. Testis est Ouidius primo Metamor. cum inquit.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terras,
Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.

Iuli. Firm. Ecclesiastes. Origenes. Ouidius.

Alludit poëtæ Iulius Firmicus lib. octauo in proœmio. Et Ecclesiastes ca. 8. Omni negotio tempus est & opportunitas. Et Origenes in Homilia in ca. 8. Matthæi. Tempus & tempora sunt omni rei sub cœlo. Exemplum. Ouidius libro primo, de Ponto epistola ad Seuerum sic scribit.

Sed memor unde abij, queror ò iucunde sodalis,
Accedant nostris sæuaq; arma malis.
Vt careo uobis Scythicas detrusus ad oras
Quatuor autumnos pleïas orta facit.

Ptolemæus. Taurus. Pleiades. Hyades. Butrio.

Notandum. Ptolemæus Dicti. 7. Alma. & Alphonsus dant Tauro 33. alias 32. stellas, inter quas sunt pleiades & hyades. Sunt aũt pleiades septem stellæ Tauri à Græcis pleiades & atlantides, à Latinis Vergiliæ. Has, ut habet Beda, quidã Massam plericq; Butrionem uocant. Rustici massam, Gallinã & septistellium nominant. Anglici Butrionem, id est, Gallinam habentem pullos, uulgariter Bruothenn. Dictæ pleiades q; ex Pleione matre, ut author est Hyginus lib. 1. & Athlante sunt genitæ. Et sunt numero septẽ, quas Ouidius 4. Fast. propriis exponit nominibus, scilicet, Electra, Alcione, Celæno, Merope, Astropæ, Sterope, Taigete, Maia. Alij uolunt eas dici à πλέω Græco, id est, nauigo, quia in ortu suo primæ nauigationis tempus ostendunt. Diuus Gregorius 29. Mora. ca. 27. scribens in 38. ca. Iob ubi dicitur. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiados? asserit pleiades stellas dici à πλῆθος, id est, à pluralitate. Et bene dicit. πλῆθος enim Græce est plurimus. Atlantides nuncupatæ, quia Atlantis

Ouidius. Gregorius. Atlantides. Vergilie.

filiæ.

A filiæ. Vergiliæ Latine dictæ, Hygino & Festo testibus, quia post uer exoriunt (intellige heliace): & hæ cæteris ampliorē habent honorem, ꝙ earū signo oriente æstas significatur (intellige initialis) scilicet, circa Idus Maij. Occidēte autem hyems ostenditur, quod alijs nō est traditum signis. Alij uocant Vergilias non à ueris fine, sed à uerni temporis significatione. De Vergilijs plura apud Plini. &c. Sunt autem qui has stellas extra imaginem Tauri locant, ut fecere antiqui Astrologi. Alii, scilicet, Plinius lib. 2. ca. 41. In cauda Tauri: Moderandus est Plinius inquiens, in cauda, id est, in postrema parte. Nā uera cauda Tauri deest, cū sit de signis membris fraudatis. Seruius ante genua Tauri: quod minimè quadrat. Thomas Aquinas in capite Tauri: scribens enim in 38. ca. Iob, pleiades (inquit) dicuntur septem stellæ, quæ lucent in capite Tauri, quarum sex apparent ualde propinquæ, septima aūt obscurior est &c. Sed labitur Thomas, nam stellę in capite Tauri nō pleiades, sed hyades uocantur. Neque apparent ualde propinquæ, ut idem asserit. In ueritate sunt in dorso Tauri. Quod ex Ptolemæi & Alphonsi descriptione facile manifestatur. Hyades sane (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cum oriuntur & occidunt pluuias faciunt. Virgilius primo Aenæi.

Arcturum, pleiadasque, *hyadas septem(que) triones.

B Quare ab eo quòd est ὕω, id est, pluo hyades appellatæ sunt. Vel quia Atlantis & Hyæ filiæ fuere. Secundum Plini. lib. 2. ca. 41. & lib. 18. ca. 26. sydus uehemens terra mariq́ue turbidū. Eas Latini uocant suculas, à succo, id est, humiditate. Ouidius quinto Fastorum.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis
Nauita quas hyadas Græcus ab hymbre notat.

Idem in sexto.

Postera lux hyadas Taurina cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Musæus dixit, quinque esse hyadas filias Atlantis & Hyæ. Quòd poeta dixit. —Pleias orta. Volunt quidam ut ea singulari insigni appellatione Maiam intelligamus, quæ ob honorē Mercurij filii eius Pleiados nomē sibi peculiariter uendicat ac asciscit. Sed nemo prohibet singularem numerum hic pro pluratiuo recipi. Nunc ad Poetæ sententiam redeo, hanc. Pleiades stellæ quæ & Vergiliæ circa autumnū neque cosmice neque heliace oriuntur, igitur necessum erit eas Chronice oriri. Non enim heliace oriuntur ad autumnum cū

C sol cum eis minime coniungatur, sed ad finem fere ueris, ut supra dictum est. Neque cosmice, cum præcipua autumni signa sint Libra & Scorpio. Libra igitur oriente non oriuntur pleiades, cum sint in Tauro, neque in quinque signis sequentibus, puta Scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario & Piscibus, quæ tunc de die artificiali Cosmice oriuntur. Neque ex simili ratione Scorpione oriente, cui annumerātur quinq; signa Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, in quibus signis omnibus pleiades minime reperiuntur: quocirca Cosmicus eis ad autumnum denegatur. Oriuntur igitur Chronice, id est, tempore nocturno. Reducamus igitur Pleiades ad tempus poetæ iuxta canonem supra expositū, & inueniemus eas in primo & secundo gradu Tauri. Sole igitur existente in primo aut secundo gradu Scorpij uel quasi, quod accidit, tempore Poētę 26. aut 27. die Octobris, occidente sole in Scorpione oriebantur pleiades in Tauro: igitur oriebantur Chronice, quod fuit probandum. Fuit igitur quartus annus exilij Ouidii quo scripsit ad Seuerū. Huius ortus Chronici plura sunt exempla apud poetas, quæ missa facio. In uniuersum aūt cognoscendū. Cū quocū ꝙ

Vergiliæ. Hyginus, Fest.

De locatione pleiadum. Plinius.

Seruius. Thomas Aq. Ptole. 1. quadri. ca. 9 Pleiades uocat Athorace, ab alijs puta Halithoraye.

Hyades, Seruius. Virgilius.

*alias pluuias

De Suculis lege Plini. lib. 18 ca. 26. Suculæ. Ouidius.

Musæus.

Sententia Ouidij.

signo sol cosmice oritur cuius oppositum Chronice oritur. Sic iudica de qninq; signis cum sole de die cosmice orientibus, quorum opposita noctu Chronice oriuntur. Simile est de stellis fixis. Tertius poetarum ortus appellatur Heliacus, de quo nonnihil supra de ortu astronomico diximus, hic diffusius. Heliacus igitur ortus, qui solaris, est cum signum, id est, sydus aut stella à radijs solis emergens incipit apparere, quam prius sol præsentia uicinitatis uideri nõ sinebat. Pro intellectu huius multũ conducit propositio octaua, primæ partis perspectiuæ Ioan. Pisani hæc. Lucem fortem orientem super uisum & medium quædam uisibilium occultare. Et est Geminus, scilicet, matutinus & uespertinus. Matutinus est cũ sydus aut stella à radijs solis emergens incipit mane apparere in oriente ante solis exortum. Stellæ fixæ uicinæ zodiaco cum coniunguntur cum sole, cõiunctione longitudinis incipiunt postea oriri ortu Heliaco matutino. Stellæ autem magnam habentes latitudinem septentrionalem non sic se habent, sed crebro cum earum cõiunctio in longitudine cum sole accidit, mane sole oriente notabiliter solem antecedunt, quare supra in diffinitione ortus Heliaci matutini uerba (stella à radijs solis emergens) non debent interpretari de cõiunctione longitudinis, sed de cõiunctione horizontali, quæ accidit quando sol & stella in ortu solis simul coëũt in parte horizontis orientalis. Caute igitur dicit̃ in diffinitione, stella à radiis solis emergẽs. Et ergo, egregie dictũ est. Exempla sunt omnes stellę fixæ orientes & occidentes. Item omnes planetæ, dempta Luna. Idem de syderibus, id est, imaginibus cœlestibus. Cõtra est de stellis longe remotis à zodiaco uersus meridiem, ubi stella eius gradũ subsequitur. Exemplum ex Ouidio secundo Fastorum.

Heliacus.

Ioan. Pisa.

Heliacus matutinus ortus.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna
Proximus æthereos accipe Piscis equos.

In primo metro indicat poëta ortum heliacum matutinum ipsius Aquarii, ex eo quòd sol recedit ab eo & intrat Pisces, & mane oritur Aquarius ante Pisces & incipiunt stellæ Aquarii uideri ante solis ortum. Et hoc ueritatem habuit tempore Poetæ, quo octaua sphæra & ultima fuere fere iunctæ, quo ad principia signorũ. Nostro tempore plures stellæ Aquarii, pręcipue in effusione aquę, sunt in Piscibus. In secundo autẽ metro indicat occasum heliacum Pisciũ, propter ingressum solis in eos. Cõsimile fac iudicium de ingressibus solis in alia signa, de quibus Poeta, quo ad ortum & occasum heliacum: ut primo Fastorum, de ortu heliaco Capricorni & occasu heliaco Aquarii, ibi.

Aquarius dicitur leuis, quia est de signis repente aut tortuose ascendẽtibus: uel dicit̃ leuis, quia à labore solis alleuiatus. Et est fictio poetica.

Hæc ubi transierint &c.
Et tertio Fastorum, de ortu heliaco Piscium, & occasu heliaco Arietis, ibi.
Hæc potes ad solem &c.
Et quarto Fastorum, de ortu heliaco Arietis, & occasu heliaco Tauri, ibi.
De duce lanigeri pecoris &c.
Et quinto Fasto. de ortu heliaco Tauri & occasu heliaco Geminorũ in uersibus.
At mihi pande precor &c.
Et sexto Fastorum, de ortu heliaco Geminorum, & occasu heliaco Cancri, ibi.
Iam sex & totidem luces &c.

Virgilius.

Strabo.

Aliud exemplum Virgilii primo Georgicorum.
Gnosiaq; ardentis decedat stella coronæ.

Ptole. lib. 3. ca. 17. noĩat Gortynã & Cydonem.

Aduerte Strabo libro primo. Cum autem (inquit) plurimę ciuitates sint amplissimæ, tamen tres ac illustrissimæ præcellunt Gnossos, Cortyna & Cydonia. Gnosos fuit Minois regia ciuitas & habitatio. Quia filiam habuit Ariadnem nomine, quæ cũ Baccho nuberet, à Venere coronam à Vulcano fabricatã munere accepit: quæ quidem corona demum inter astra in parte septentrionali est.

De his Pli. li. 4. ca. 12. & Gortynam uocat Cortynam.

collocata

A collocata habens 8. ſtellas, quarum una aliis lucidior ſecundę magnitudinis, noſtro tempore in quarto gradu Scorpij, tempore Virgilij in 14. aut 13. Libræ die 6. uel 7. Octobris. Et hæc uocatur Gnoſia. Arabice Alpheta. i. corona. Tempore igitur poetę poſtq; ſol peruenit ad hanc ſtellam & ipſam occultauit, deinde abijt in Scorpionẽ, orta eſt ſtella ortu matutino heliaco: Immo tota corona. Vult igitur poeta antecẽ ſeminas frumenta, puta far, id eſt, ſpeltam. Fac igitur ut Corona ſeptentrionalis oriatur in corpore ſolido heliace, uel, & idem eſt, ipſa Gnoſia, & probe accipies. Alpheta.

A ſtellis erraticis officio ephemeridũ innumera colliges exempla. De Saturno Anno 1525. circiter diẽ ſextum Martij ſol ei iungit in Piſcibus & patitur occaſum heliacũ. Poſtea ſol uelocior motu ſe à Saturno ſeparat, & incipit Saturnus mane apparere ante ortũ ſolis. Igitur. De Ioue eodem anno qui cum ſole coit in Ariete die ſecundo Aprilis, & poſtea ſole abeunte mane apparet. Sic de Marte ſuo tempore. Exempla de planetis.

B Venus cum motu tardior eſt ſole, ut accidit circa eius regreſſionem, mane oritur ortu heliaco. Vt anno. 1524. die duodecimo Octobris fuit eorum coniunctio in uiceſimo nono gradu Libræ, venere retrograda & motu tardior Sole, quare factum eſt Venerem tum habuiſſe ortũ heliacum matutinũ, quem ſeruabit uſque in Auguſtum fere Anni uiceſimi quinti. Idem ſume iudicium de Mercurio.

Luna autem nũquam habet ortum matutinum. Quia ſemper ſole uelocior eſt & peracta coniunctione recedit à ſole ſecũdum ſignorum conſequentiam, quare poſt ſolem oritur: Igitur. Ortu matutino Luna caret

Ortus heliacus ueſpertinus eſt, cum ſtella à radijs ſolis emergens incipit ueſperi apparere in occidente poſt ſolis occaſum. Et is ortus nunquam uſuuenit, quàm cum ſtella eſt uelocior ſole. Vt nonnunquam accidit in Venere & Mercurio, in Luna ſemper poſt peractam coniunctionem cum ſole. Venus enim progreſſiua uincit Solem motu diurno in nonnullis minutis, puta uno, duobus, tribus, uſque in ſedecim: Quare ipſa ſua uelocitate ſe ſoli iungit: Et poſt à ſole ſecundum ſignorum ordinem abit. Et poſt occaſum ſolis apparet ſupra horizontem, & facit ortum heliacum ueſpertinum. Gratia exempli. Anno 1525. circiter diem primã Auguſti accidet coniunctio ſolis & veneris. Poſtea uelocitate motus ſegregat ſe à ſole ſecundum ſignorũ ſequelam & poſt ſolis occaſum ſubſequitur ſolem & apparet ortu heliaco ueſpertino. In quo quidem ortu durat uſq; in Maium anni 1526. Quotieſcumque igitur Venus progreſſiua cum ſole coit, poſt ueſpertinũ ortum ingredietur. De hoc ortu loquitur Virgilius in Bucolicis Ecloga decima cum inquit. Ortus heliacus ueſpertinus. Virgilius.

Ite domum ſaturæ, uenit heſperus, ite capellæ.

Hæc enim ſtella ueſpertina noctem aduenire denuntiat. De utroque ortu Veneris matutino & ueſpertino, loquitur DEVS ad Iob capitulo triceſimo octauo ſic. Nunquid produces luciferũ in tempore ſuo, & ueſperum ſuper fines* terræ conſurgere facies? Vbi Thomas Aquinas ad propoſitum ſic ſcripſit. Nũquid produces luciferum, id eſt, Venerem mane apparentem, in tempore ſuo id eſt, in determinato tempore, quia hæc diuerſitas certo tempore contingit. Et ueſperum, id eſt, eandem Venerem ſero apparentem, ſuper filios terræ conſurgere facies. Contuendũ. Hic Plinius lib. 2. ca. 8. de Venere ſic ſcriptũ reliquit. Infra Solẽ ambit ingens Sydus appellatũ veneris, alterno meatu uagũ, ipſiſq; cognominibus æmulũ Solis & Lunę. Preueniẽs quippe & ante matutinũ exoriẽs Iob * alij filios. Thomas Plinius.

luciferi nomen accipit, ut sol alter, diemque maturans. Contra ab occasu refulgens nũcupatur uesper, ut prorogans lucem, uicemque Lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit. Hæc Plinius. Venus cum solem antegreditur, testibus Cleomede primo Meteoron & Tullio libro secundo, de natu. Deo. Latine nominat lucifer à Græcis φωσφόρος & ἑωσφόρος, i. orientalis uel matutinalis. Cum autem subsequitur solem occidentem nominatur Vesper, uesperus, hesperus, id est, occidentalis, à uetustis Vesperugo & uespera. De Mercurio idem est iudicium & quandoque ter contingit in Anno: puta Anno memorato die 29. Ianuarij cõiungitur Mercurius soli, & postea quia progressiuus accelerat motum supra solem & init ortũ heliacum uespertinum. Dein 20. die Maii iterum soli iungitur ingrediturque ortum heliacum uespertinum. Rursus 9. die Septembris coit cum sole & subsequitur ortus heliacus uespertinus. Sæpius enim in Anno Mercurius suo motu uincit solem ab uno minuto in 56. ferme. Luna post unamquamque coniunctionem cũ sole afficitur ortu heliaco uespertino. Exempla sunt facilia, transeo. In summa tantũ his tribus stellis, s. Veneri, Mercurio, & Lunæ accidit ortus heliacus uespertinus. Quia non sequitur, hæc stella apparet noctu post solis occasum in occidente supra horizontem, igitur habet ortum heliacũ uespertinum. Omni enim nocte serena uidentur stellæ plurimæ fixæ, q̃ post solem occidunt & nominantur occidentales & uespertinæ, minime tamen afficiuntur ortu heliaco uespertino, quia non emergunt (ut docet diffinitio) è radijs solis uelocitate sui motus secundum signorũ consequentiam, sed sol easdem iamiam adire per coitum sese uicinat. Idem est iudiciũ de tribus planetis Saturno, Ioue & Mercurio. Anno enĩ 25 per Ianuariũ & partẽ Februarij noctu apparebit Saturnus in occasu supra horizontem, & dicet occidentalis & uespertinus, sed ortũ heliacum uespertinũ nõ habet. Item Iuppiter per Ianuariũ & Februarium & partem Martij apparebit in occidente &c. ut supra de ♄. Idem accipe de ♂ ad finẽ anni iam memorati. Hactenus de ortu. Nũc de occasu dicendum, de quo in primis hanc Lectores sumite formulam.

Cleomedes. Tullius.

Tribus solum planetis est ortus uespertinus heliacus.

Occasus apoteleſmaticus.

De occasu Apoteleſmatico, hoc est, Iudiciario qui in septimo domicilio semper inuenitur. De quo plura apud Iuli. Firmi. libro 5. capi. 1. Vbi de Libra exi-

stente

A ſtente in occaſu, id eſt, in domo ſeptima alicuius geniturę, ſic ſcribit. Si in Libra fuerit inuentus occaſus uitam in domo regia aſſidua conuerſatione decernit, aut in publicis actibus conſtituit. Erit tamen natus uitæ ex quadam inæquali parte mutabilis, ita ut felicitates omnes ſemper infelicitas ſubſequatur, ac proſperitates infortunium, atque aliquando ex ultimo dignitatis gradu, ad infimum, caduca humilitate, reuocetur. Nam omnem eius claritatem inuidiæ, liuor impugnabit &c. Et idem de Scorpione in genitura quapiam in occaſu inuento, ſic. Si occaſus in ſcorpione ſigno fuerit inuentus faciet in omne uitæ cõuerſatione cordatos, procurationis officio alienos nutrientes, & qui uxorem primã interuentu mortis amittant. De reliquis ſignis in occaſu collocatis eundem legito. Inapoteleſmaticus occaſus qui uere aſtronomicus appellatur duplex eſt. Horizontalis, & eſt deſcenſio uel depreſſio ſigni, ſyderis, aut ſtellę ſub horizõte ſiue ſit de die ſiue de nocte. Et de 12. zodiaci ſignis tam in ſphæra recta quam obliqua aliqua recta occidunt, id eſt, habent occaſum rectum, aliqua obliquũ uel pronum, de quibus ſupra diximus in duabus tabellis. Canon, in ſphæra obliqua ſigna recte orientia, occidunt obliquè, & contra obliquè orientia cadunt recte. De quibus ſupra in metris.

Libræ.

Scorpij.

Occaſus inapoteleſmaticus horizontalis. Canon.

Recta meant, obliqua cadunt &c.

B Alter eſt occaſus ſolaris, quando ſtella aut ſydus propter ſolis uicinitatem tegitur. i. uiſui occultatur: de quo Ptolemæus Dictio. 13. Alma. quantũ ad quinque planetas ♄, ♃, ♂, ♀ & ☿ determinant, de quo latius infra dicemus. Poëticus occcaſus quemadmodum ortus triplex eſt. Primus coſmicus ſiue mundanus, & eſt depreſſio ſiue deſcenſio ſigni, ſyderis, aut ſtellæ ſubter horizontem occidentalem de die. Exempla de ſignis zodiaci. In quocumque ſigno ſol oritur coſmice, eius oppoſitum occidit coſmice, id eſt, proprie, principalis uel antenomaſicus: & quæ ſigna de die coſmice oriuntur, eorundem oppoſita coſmice occidunt. In omni die naturali omnibus habitatoribus ſeptem climatum ſol ſemel occidit coſmice. De quo apud Poëtas plurimę periphraſes. Virg. 3. Aenæi.

Solaris.

Poeticus occaſus coſmicus

Virgilius.

Sol ruit interea & montes umbrantur opaci.

Et idem in Buco. Eclog. prima & alloquitur Tytirus Melibœum.

—Iam ſumma procul uillarum culmina fumant
Maioreſq; cadunt altis de montibus umbræ.

Et Ouidius ſecundo Metamor.

Ouidius.

Pronus erat Titan, inclinatoq; tenebat
C Heſperium temone fretum.

Et alia multa. Exempla de ſyderibus. i. imaginibus ſole exiſtente in ſagittario: Sydus Geminorum quod hodie fere totum eſt in cancro occidit coſmice, id eſt, tempore diurno. Sic ſole tenente ſagittarium imago Cancri occidit coſmice.

Ex his facile accipies exempla de particularibus ſtellis, ut ſunt capita Geminorum. Aſini 2. in Cancro. Exemplum Virgilij de Pleiadibus primo Georgi.

At ſi triticeam in meſſem, robuſta q; farra
Exerceis humum, ſoliſq; inſtabis ariſtis
Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Gnoſiaq; ardentis decedat ſtella coronæ
Debita quàm ſulcis committas ſemina &c.

Tempore Virgilij ſol intrauit ſcorpionem circiter 24. aut 25. diem Octobris: Noſtro tempore (tabella indicante) die 14. eiuſdem menſis, ſcilicet, in die Caliſti papæ. Supra reduximus Atlantides, id eſt, pleiades ad tempus poëtæ, hoc eſt, ad 1. & 2. grad. Tauri, aut circiter. His habitis cognoſcendũ eſt. Cum poëta dicit Eoæ Atlantides, id eſt, orientales, non eſt intelligendũ eas à natiuo loco

Quare Atlantidis dicantur orientales.

G

fuisse orientales. Nam Atlas Mauritaniæ rex dictus Maximus fuit Pleiadũ pater. Is nõ habitauit in oriente sed in Africa, quæ in occidentẽ (testibus Geographis) uergit. Cuius pars est Mauritania. Quare Franciscus Capuanus exponit hic (Eoæ) aduerbialiter, id est, cosmice uel dietim, id est, de die. Et ordinat uersum sic. Atlantides, id est, pleiades abscondantur tibi eoè, id est, cosmicè. Nõ ambigo hanc expositionem plurimis displicere. Quare Astronomicam affero, hanc. orientalis dicitur stella posteaquam sol se ab ea separauerit (quia ante solem exoritur) usque in oppositionem eius cum sole, qua completa dicitur occidentalis, eo quòd ante solis ortum apparet in occasu: Melius dixerim, quia occidũt post solem: Hoc facile per tres planetas superiores declarari potest, Ephemeridibus id indicantibus. Sic de Atlantibus sciendum est, quæ post cõiunctionem solis usque in oppositionem dicuntur orientales, quia ante solem oriuntur, & ita manent orientales usque in oppositionem perfectam, postea dicuntur occidentales.

D

Franciscus Capuanus.

Seminũ tempora.

Quòd in satione robustorum seminum oppositionem solis cũ pleiadibus, minutiorum uero cõiunctionem poeta eligere docet, ratione physica probari potest, per quandam similitudinem solis & Lunæ temporis coniunctionis & oppositionis eorundem. Transeo.

Virgilij uera interpretatio

Non est Poeta intelligendus hic, quasi uero, ut inquit
(Robusta semina terræ)
cõmendanda sint pro omni occasu cosmico Atlantidum. Sole enim possidente Leonem Atlantides cosmice occidũt, & tamen eo tempore ardentissimo nemo, nisi mentis inops, semina iactat. Neque de virgine, neq; de omnibus Libræ partibus poeta loquitur. Sed de eo tempore quo sol uicinus est oppositioni Pleiadum, puta tempore Poetę, quo sol fere stetit in principio Scorpij è regione Tauri. Sole igitur oriente in biduum uel triduum Atlantides adhuc occidunt cosmice. Nec in diuersum eunt Ouidius supra, & hic Virgilius, in eo quòd Ouidius asserit, Pleiades in autumno oriri, cõtrà Virgilius eo tempore eadem occidere.

E

Ouidius. Virgilius.

Signũ chronicè oritur, & cosmicè occidit eodem die.

Virgilio enim occidunt cosmicè, Ouidio oriuntur chronicè: Quod optime accidere potest eodem die, differenter tamen. Quia cosmicus occasus est respectu temporis matutini. Chronicus uero ortus respectu uespertini. Fac periculum cũ instrumento. Poeta noster, in summa, id uoluit. Postquã sol suo motu ad oppositionem signi Tauri uenerit, seminanda sunt robusta semina. Quia tunc id signũ in quo sunt Atlantides, sole in Scorpione oriente, occidit cosmice. Et hoc summam habet ueritatem, & certum est Atlantides, occidere à principio cosmicè post chronicè. Enimuero signum oppositum signo, in quo est sol præcipuè & principaliter, occidit cosmicè.

F

Occasus Chronicus.

Occasus chronicus est descensio siue depressio signi, stellę, aut syderis subter horizontem occidentalem de nocte, id est, post solis occasum. Exempla de signis. Canon. Id signum, quod cũ sole cosmice oritur, chronicè occidit. Versus.
Chronicè descendit signum quod cosmicè surgit.
Esto sol in principio Sagittarij, uesperi post solis occubitum signum noctu descendit, igitur chronicè. Similiter alia quinque quæ sequuntur, scilicet, Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus. Exempla de syderibus. Nostro tempore imago Sagittarij, habens triginta & unam stellas, est fere tota in Capricorno supremi mobilis, sole tenente Sagittarium occidit Chronicè: quia noctu post occasum Solis. Idem de sydere Capricorni habente uiginti octo stellas.

A stellas quarum pars maior est in Aquario, & sic de cæteris. Inde facile concludes exempla de stellis. Vt est stella sagittæ, stella arcus, stellæ capitis sagittarij &c. stellæ cornuum, capitis, uentris & caudæ Capricorni. His adijcio exemplum Lucani quarto Pharsa. hoc.

Nobilium mentes iuuenum cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexoque vrsæ temone pauerent.
Idem cum fortes animos præcepta subijssent
Optauere diem nec signis uergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera, uicino cum lux altissima Cancro est
Nox cum Thessalicas urgebat parua sagittas.

Id est, sagittarijũ. Nam Chiron centaurus qui præceptor fuit Achillis, in Thessalia medicinę præcepta docuit, & antiqui finxerunt eũ sagittarium signũ zodiaci. Sole existente in Geminis in gradu 20. uel 25. uel 26. Sagittarius uel maior eius pars occidit de nocte, & nox tunc est breuis ob id quòd dies est fere longissimus, & quia curta nocte oriuntur signa obliquè orientia, puta Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus & pars Geminorũ, igitur nox est curta.

B Occasus Heliacus aut solaris est, cũ prius sydus aut stella uideretur, solis uicinitas haudquaquam uidere sinit. Vt accidit in omni cõiunctione solis cũ Luna & planetis alijs ac etiam stellis fixis circa zodiacũ existentibus. Item omne zodiaci sydus quod sol intrat heliace occidit. De quibus supra ex libris Fastorũ de ingressu solis de signo insignũ. Et est duplex Matutinus & Vespertinus. Matutinus occasus heliacus est cum stella radios solis ingreditur quæ prius cũ uideretur propter accessum ad solem mane occultari incipit: ut sunt venus & Mercurius directi & Luna tantũ. Venus enim progressiua, cum se soli propter motus uelocitatem coniungit, occidit occasu matutino, quia ante solis exortũ mane in oriente obtutibus sese ingerit, postea appropinquando soli disparet & tandem se soli iungit per ueram coniuniunctionem & omnino aliquamdiu latet. In exemplo. Anno gratiæ 1525. circiter festum Ioan. Baptistæ Sol tenebit 10. gradũ Cancri, venus. n. eiusdem signi: apparebit igitur mane venus ante solis exortum in oriente, postea per plures dies Iulij latebit, & prima die Augusti soli cõiungetur. Mercurius uero cum directus longe à sole abest puta 20. gradibus 21. 22. 23. 24. usque in 28. mane (etsi propter eius paruitatem difficile se uisui ingerat) mane solẽ antecedens apparet, postea deperit. In exemplo. Anno 1524. in die natalis Christi, Sol in 18. gradu capricorni. Mercurius in 20. Sagittarij præcedit solem 24. gradibus, postea in Ianuario sequente occultatur & 29. de eiusdem soli coniungitur. Luna ante coitum cum sole biduo aut triduo mane apparet, post perditur & se soli iungit Gratia exempli Anno futuro 24. circiter diẽ 22. Decembris. Luna mane uidebitur deinde soli uicinans 24. perditur & 25. die natalis Domini mane soli coniungitur.

Occasus heliacus. Hæc diffinitio est satis restricta, ut supra, proximè annotauimus. Occasus matutinus. Veneris matutinus occasus. Mercurij occasus matutinus. Lunæ matutinus occasus.

Vespertinus occasus Heliacus est, cum signum, sydus aut stella solis radios ingreditur, propter accessum eius ad Solem, uel solis ad eam, uesperi post solis occasum incipit occultari. Exempla de ipsis signis ex prædictis sunt nota. Quod enim signum sol ingreditur, id afficitur occasu heliaco uespertino. Quia antea post solis deciduum uesperi uidebatur in occidente & postea propter solis accessum incipit latere. Idem intellige de signorum imaginibus: De stellis erraticis & fixis exempla sunt facillima. Luna aũt occasum uespertinum nõ habet quia non accedit ad solem sed recedit. Vnum Virgilij supra ex primo Georg. non dum expositum repetam. Id.

Vespertinus occasus heliacus.

Duo cœli canes.

—Et aduerso cedens canis occidit astro.

Aduerte duos in cœlo esse canes. Vnus procyon Græco uocabulo, πρό. i. ante, uel πρόδρ, id est, præ aut πρόπους, id est, prior & κύων seu κυνός canis, id est, prior canis. Quia aliũ præcedit, quare antecedens dicitur, & minor. Habet enim dumtaxat duas stellas: & nil facit ad propositum. Porrò Plinius lib. 18. cap. 28. dicit, quod apud Romanos non habet aliud nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem. Canis alius, est maior, qui propriè appellatur canis: in se recipit stellas 18. Vna quæ in eius ore est fulgentissima & in ultimo luminis etiã uocatur canis, Syrius & canicula. Arabice Alhabor. Syrius ut Hygino & cõmentatori sicilienſi placet, propter flammę candorẽ, quod huiusmodi sit ut præter cæteras lucere uideat ad stellã syrium, quam cũ sol accessit duplicatur calor ipsius & languore afficiunt corpora humana. Hanc latini caniculam uocant, quia quamdiu sol in ipsa est pestifera est. Id satis indicat Plinius lib. 2. ca. 40. Inquiens. Nã caniculæ exortu (intellige quo ad uisum) accendi solis (uapores. i. calorẽ solis in caniculæ exortu augeri) quis ignorat? cuius syderis effectus amplissimi in terra sentiunt. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus ferã, quam in exortu eius cõtra stare & cõtueri tradit, ac uelut adorare cũ sternuerit. Canes quidẽ toto eius spatio maxime in rabiem agi, nõ est dubiũ. Accedit idem lib. 14. ca. 18. his uerbis. Vina in apothecis canis exortu mutantur quædã, posteaq; restituuntur sibi. Et idem libro 18. ca. 28. Deinde postridie fere ubiq; cõfessum inter omnes sydus indicabis, quod canis ortum uocamus, sole primam partem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitiũ 23. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ. Nec id latuit Lucanum 10. Pharsaliæ.

Rapidos (inquientem) qua syrius ignes
Exerit.

Syrius enim exerit emittit uel aperit rapidos ignes. i. uiciatos, uel ad furorem incitantes ignes. i. calores, uel exerit. i. extrahit: duplicato enim calore corpora dissoluunt & uaporantur. Quo fit ut canis morbis corpora afficiat. Quare diebus caniculariſbus molestæ sunt purgatiões. Quod poeta paucis indicat cum dicit: aduerso astro, id est, noxio pestifero. Scito quod Oryx, orygis penultima correpta (ut ex libro de natura rerũ colligitur & ex Plinio libro 8. cap. 53. & libro 10. cap. 73.) est bestia de genere caprarũ magnitudinis hirci, cui exparte est similis, uillum habens sub mento, cuius uilli contra naturam aliorum animaliũ uertuntur uersus caput. Plinius ait, Orygem perpetuo sitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem, cũ mirabili modo ad remedia sitientium. Namq; Getuli latrones eo durãt auxilio, repertis in corpore eorũ saluberrimi liquoris hausta uesicis (hactenus Plinius) dictarum bestiarũ infuso pro parte modica utuntur. Hæc bestia (sicut Aegyptij tradunt) in exortu caniculæ naturaliter tripudiare uidetur, compage corporis eius uisibiliter sentiente, quod imber & frigus abijt, instentq; uapores igneï caloris ut uestiatur terra floribus, herbasq; proferat & fructus. Est autem impatiens frigoris: Vnde nec frigus nec niues facile sustinere potest. Ex his palàm est, quod Plinius est mendosus in uerbo cõtristari, sed legendum est contra stare. Neque legendum est cum sternuerit, id est, post longam dormitionem euigilauerit, sed sternuerit. Teste enim Aristotele, caprarum genus est ualde uigil naturaliter, parum enim dormit & de facili excitatur. Legendũ est igitur cum sternuerit. Ille sane obtutus eius in caniculam defixus, sternutationem mouet. Et hæc fera uidetur sydus adorare cum sternuerit. Sternutatio enim inflato est, quæ à pectore exurgens totum caput concutit. De ea fera scribitur Deuteronomii decimo quarto, & numeratur inter animalia munda, Iudæis ad

Procyõ minor

Canis maior sydus.

Canis stella singularis.

Syrius aut syrion.

Canicula.

Alhabor.

Plinius.

Lucanus

Oryx

Author de natura.re.

Plinius

Plinius emendatur.

Caprarum genus.

Sternutatio.

Deutero.

A esum cõcessa. Esaiæ 51. numeratur inter animalia immunda, ubi dicitur. Filij tui
proiecti sunt, dormierũt in capite omnium uiarũ sicut oryx illaqueatus. Sed me
iudice, Oryx æquiuocũ est, & in Esaia significat glirẽ qui somno magno sopitẽ. Oryx.
Sat est. Pro intellectu Virgilij notanda sunt Plinij uerba lib. 18. ca. 29. hæc. 4. Intellectus metrorũ Virgilij.
Calend. Maij Canis occidit sydus & p se uehemens, hoc est 28. die Aprilis. Eo die,
tempore Plinij, fuit sol in Tauro circiter septimum gradũ. Imago autem Canis
in Geminis. Et Canis stella in ore, teste Ptole. dict. 8. circa 17. aut 18 gra. Geminorũ. Reducigit in instrumento Canem, potissimũ stellam Canem, Syriũ aut Caniculam in locũ quo tpe Plinii stetit, puta circiter 17. aut 18. Geminorũ, locato p. 7.
gradu Tauri in horitzonte occidentali. Est quidẽ Canis stella supra horizontem
sed in Italia uisui subtrahit, qui preteritis diebus post solis occasum apparebat.
Occidit igit occasu heliaco uespertino ex eo, q sol ad stellã accedit. Vult igit Poẽ
ta minora semina terræ cõmittenda quando sol ingressus est Taurũ. Et quando
Canis cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, noxio aut pestifero astro, hoc
est, Canis ipse qui est noxiũ astrum nõ semp sed tunc cum occidit occasu heliaco
B uespertino. Vel sic & melius. Cum Canis, id est imago Canis, cedens, id est, incedens aduerso astro, id est, cũ syrio noxio astro occidit occasu heliaco, id est, non
uidetur à nobis post solis occasum. Nõ intellige q Canis incedat suo motu uersus solem & eiusmodi incessu incidat in radios solares patiendo occasum heliacum uespertinũ. Sed contrà sol uelocitate sui motus incedit uersus Canem habentem aduersum astrũ & eundem reddit nobis inuisibilẽ. Hæc expositio con-
sentanea est dictis Macrobij libro primo de somnio Scipionis. Postea sol indies Macrobius.
propius accedit ad Canem, quare magis latebit. Tandem cum sol 27. uel 28. gradum Cancri adierit, quod tempore Plinij fere usuuenit 10. uel 11. die Iulii, fit cõiunctio horizontalis solis & canis. Dein recedit sol à cane secundum signorum
ordinem & incipit Canis modicum oriri, licet non uideatur, & deinceps plus oritur. Vt supra dixit Plinius in §. Deinde postridie &c. Et ita augetur ortus Canis usq; dum mane ante solis ortum apparet, & dicitur exortus Canis: de quo supra in capitulo Plinii. Iam caniculæ exortu. De his ortibus & occasibus hæc
sunt carmina incerti tamen authoris.

Cosmicus est ortus cum sol emergere quærit,
Ipsius oppositum lapsus ad ima gerit.
Chronicus est lapsus cũ sol in uespere tabet. (id est, deficit, id est, iam occidit)
Illius oppositum chronicus ortus habet.
C Heliacus signo datur ortus sole remoto
Illius occasum proximitate noto.

Verum in hoc exercitio candidus Lector tertium canonem minimè negligat
qui incipit. Postremo summopere aduertendus est locus &c. Instrumentum
enim, puta sphæra materialis aut sphæra solida, rectificandũ est secundum latitudinem loci ad quem scriptor aut poeta stylum direxit. Vt si optas experiri
ortus & occasus ad Italiam, uerificabis instrumentum ad latitudinem. 42. aut
43. graduum, si ad Atticam ad 37. Si ad Aegyptum ad 28. 29. 30. & sic de reliquis.
Id facile addisces ex opere Geographico Ptolemæi. Quòd si hunc canonem De usu Poetarum.
neglexeris decipies crebro teipsum & alios. Hi ortus & occasus poetici dicuntur, quòd poetæ illis frequentius utantur. Iccirco nihil mirum uideri debebit, si poetarum, adducendo carmina eorũ, hoc in loco in réque sua, sumus plu-
rimum suffragijs usi. Ouidius libro Fastorum præ alijs de his tractat rebus. In Summarium Ouidianum.
summa de ortu & occasu duodecim signorum zodiaci & partium eorundem
de Lyra, corde Leonis, Delphino, Boote, Coruo, Pegaso, Corona, Pleiadibus, Excusatio digressionis.
Hyadibus, Cane, Orione, Aquila. Longam profecto fecimus in hoc tractatu

digreſſionem. Nec tamen (ut ſperamus) inutilem. Nouitijs enim Plinianos libros adeuntibus nonnihil ſuffragij (ut debemus) præſtare uoluimus. In quibus plura ſunt capita de ortibus & occaſibus tractantia, præcipue uolumine ſecundo & decimo octauo. Summatim ex Plinio de ortu & occaſu ſtellarum Eraticarum, & duodecim ſignorũ nihil, demptis Cancro, Libra, Scorpione & Piſcibus. Sed de his plura, ſcilicet, de ortu & occaſu Aquilæ, Arcturi ſiue Bootis, Canis minoris, qui Procyon uocat, canis maioris, Coronæ & fulgentis eiuſdem, cordis aut pectoris Leonis, Delphini, Fidiculæ, Hœdorũ, Hyadum, Orionis & gladii eius, Sagittæ, Vergiliarũ, Capellæ, Spicę, Vindemiatoris, & cõmiſſuræ Piſciũ.

Summariũ Plinianum.

Titulo capitis plusq; ſatis expoſito, ad caput ipſum accedo. Quod in ſumma hoc habet. Quinque paralleli de quibus ſupra abunde eſt dictum, diuerſo modo ſe habent reſpectu diuerſorum horizontium, quo ad apparere & delitere, hoc eſt, quo ad arcus eorũ ſupra & ſubter horizontes. Aliter enim (ut paucis dicatur) ſe habent in ſphæra recta aliter in obliqua ſiue decliui. In recta ſiquidem, iuxta Græcorum ſententiam, nõ omnes quinque reperiuntur, exquo in ea omnia aſtra oriuntur & occidunt, deſunt duo circuli, ſcilicet, ſeptentrionalis & antarcticus, quorum officium eſt, aut aſtra perpetuò apparentia aut perpetuò deliteſcentia continere. In ſphæra autem obliqua ſecundum uarias latitudines, uariantur & hi circuli iuxta portiones alias ſubter & ſupra horizontes exiſtentes, ex quibus uarię dierum artificialium & noctium quantitates cõcluduntur.

Sũma totius capitis.

Parallelorum uarietas.

Annotandum igitur, quòd in omni ſphæra, hi duo circuli æquinoctialis & horizon, ſeſe mutuo ſecant in duas partes æquales, quare cum ſol ad æquinoctialem peruenerit, inducit æqualitatem diei & noctis in omni terra. Quia medietas circuli quam ſol ibidem deſcribit ſic ſe habet, q̃ eius altera pars eſt ſupra terrã, & altera pars ſubter. Eſt enim regula, cum duo circuli æquales ſeſe ſecant ſemper per æqualia ſecant. Sed æquinoctialis & horizon ſunt duo circuli æquales ſeſe ſecantes: Igitur. In ſphæra recta omnes circuli æquinoctiali utrinq; æquidiſtantes, numerando etiã 192. à principio capricorni in principiũ cancri, & à cancro alios 192. in principiũ capricorni ſic ſe habent, q̃ eorundẽ una medietas eſt ſupra terrã altera ſub terra. Quare diei & noctis æqualitas ſemp ſeruat̃ ſiue Sol ab Ariete in aquilonem, ſiue à Libra in auſtrũ ierit. Cõtra in ſphæra obliqua Sol ab exordio Arietis in ſeptentrionẽ uergens, maior portio circulo-

De horizonte & æquinoctiali in duplici ſphæra.

Regula.

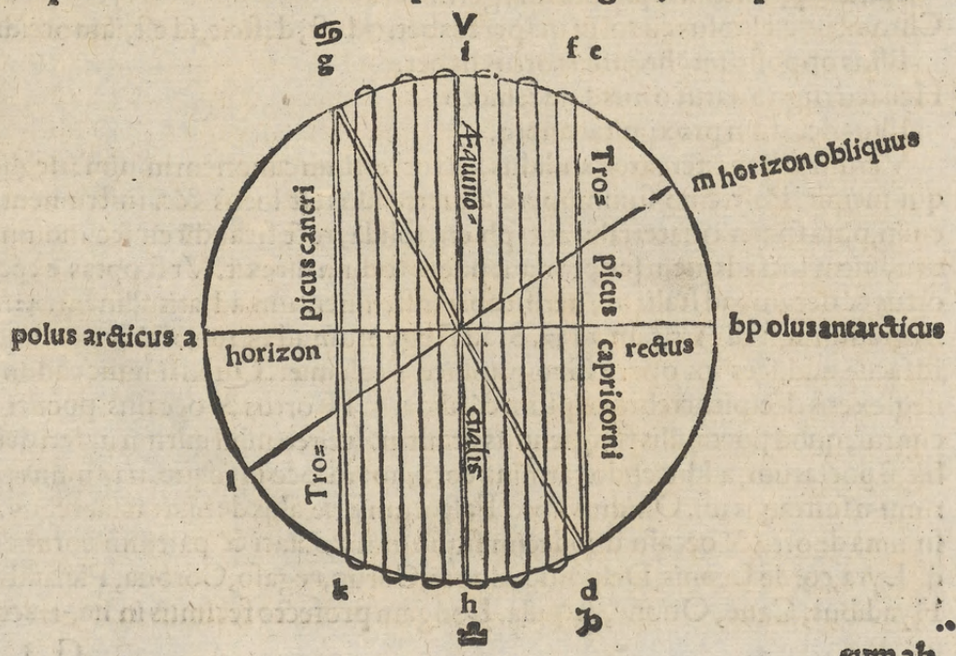

eum ab

A rũ ab eo descriptorũ est supra horizontẽ & minor subter: Quare dies maior nocte cõcluditur. A Libra uero Sol in austrũ pergens circulos describit quorũ maior portio sub horizonte, minor supra: quare noctes dies excedunt. Harum rerũ oĩm ocularis demonstratio fit, aut p organũ sphæræ mundi, aut in plano facile & pulchre. In hoc capite Proclus præcipue determinat de æquidistantibus in sphæra obliqua, rectã uix digitulo attingẽs. Et quia Græcus fuit græcorũ loquit̃ more de duobus circulis minoribus polaribus. In sententia sic. Septentrionalis circulus quem nos arcticũ, borealem & Aquiloniũ appellamus, totus est supra horizõtem (intellige de his qui in septentrionẽ sedes posuere). Huius officium est astra & sydera perpetuo apparentia diffinire. E regione Antarcticus circulus aut Notius, Austrinus, meridionalis nominatus, totus sub horizõte latet: Horum fac periculum in sphæra. Dein Proclus in uersiculo, solstitialis autem Tropicus, prosequitur de tropico solstitiali, quem nos circulum solstitij æstiui, Tropicum septentrionalem, æstiuũ, & Cancri uocamus, qui in omni tractu uersus septentrionem sic se habet: Quod maior eius portio sit supra horizontem,
B minor subter: Quare dies quos Sol super his describit longiores sunt noctibus. Et crescit dies maximus de minuto in minutum, de hora in horam, à prima latitudine unius gradus usq; in latitudinem 66. graduum & 19. minutorum tempore Procli, nostro autem in 66. gradus & 30. minuta. In qua dies artificialis cõplectitur 24. horas præcise & uocat̃ unus dies continuus. Qui in sequentibus latitudinibus in plures dies continuos crescit. Quemadmodum supra habitũ est.

Vt figura præcedẽs habent.

Septentrionalis circulus.

Solstitialis tropicus.

Tropici solstitialis officium

Huius circuli officium secundum Græcos est determinare diem maximum æstiuum. Et ponit author duo exempla. Vnum de sua habitatione. Alterũ de Rhodo. Scito Proclum scripsisse ad Græciam eiusq; latitudinem. 41. graduũ, cum qua quadrat sua tropici diuisio in 8. partes, & cum nulla alia siue maiori siue minori. Est autem Macedonia huic latitudini subdita. Testis est Ptolemæus in tabula insigniorum regionũ & prouinciarum chartæ uniuersalis Geographiæ. Et idem lib. 3. cap. 13. & Tabu. 10. Europæ. Diuidit igitur Proclus, pro maximo die eliciendo, Tropicum solstitialem in 8. partes æquales, de quo sic diuiso, affirmat tres partes continuo esse sub horizonte & quinq; supra. Et bene dicit. Fac huius rei periculum distribuendo hũc Tropicum in octo partes æquas, sphæraq; rectificata pro latitudine 41. grad. & uidebis ueritatem. Ex hac partitione author proclamat diem longissimum in sua habitatione habere horas 15.
C & noctem 9. Quod sic probatur. Omnis dies artificialis cum sua nocte complectitur 24. horas æquales, & ter octo faciunt etiam 24. quare tribus horis cedit una pars de circulo in 8. distributo: Et ex consequutione quinq; partibus respondent 15. horæ, diei maximi mensura, & tribus partibus nouem, nocti breuissimę aptandę. Ecce uenatio maximi diei & minimę noctis pro habitatione authoris. Et probat idem dictum suum authoritate Arati, qui Phœnomena conscripsit. Duos legimus Aratos, alterum ducem Sicyoniæ regionis Peloponnesi. Cuius ciuitas insignis Sicyon. De utrisq; Ptolemæus lib. 3. ca. 16 Tabu. 10. Europæ. Et Sicyon pro ciuitate apud Plinium & Strabonem. Aratus igitur Sicyonius uir admodum potens in patria sua, tyrannis maxime infensus, de quo alibi plura: nihil facit ad propositum. Alterũ Aratum legimus poetam uersificatorẽ, philosophũ, Astronomũ & medicum doctissimum. Natus ex Athenodoro patre & matre Lenodora, ex sole urbe Ciliciæ, de qua Ptolemæus lib. 5. ca. 8. Tab. prima Asiæ. Nunc Pompeiopolis appellata. Vnde Aratus dictus est Solensis à solis ciuitate. Vixit cum Antigono rege Macedoniæ & Phila uxore eius familiariter. Floruit 124. Olympiade, ante Christum incarnatum circiter 282. annis. Hic inter cætera Græce scripsit ad Macedoniam Phœnomena, quæ à Ci-

Macedonia. Ptolemæus

Duo Arati. Aratus dux.

Aratus Solensis.

Sole ciuitas quę Pompeiopolis.

cerone & Germanico Cæsare in Latinum conuersa sunt. In quibus de tropico D
solstitiali ita loquitur.

Thomas Linacrus Britānus interpres.

τῶν μὲν ὅσουπερ μάλιστα δι' ὀκτὼ μετρηθέντος
πέντε μὲν ἔνδια σφέρεται καθ' ὑπέρταλα γαίης
τὰ ξία δ' ὑπερᾴτη. θέρεος δ' ἐὸν ὑγρὸν ἐείσω.

Quos Thomas Linacrus Britannus interpres Procli sic Latinos fecit.

Cæsar Germanicus.

Huius in octonis dissecti &c. Vt in textu supra. Hæc metra (ut ferunt) antea Cæsar Germanicus in Arato suo sic transtulit.

Hunc octo in parteis si quis diuiserit orbem
Quinque super terras semper fulgere notabit.
At tres sub terris, breuibusque latere sub umbris
Hoc cancrum tetigit cum Titan orbe timete
Aestatem rapidam, & soluentes corpora morbos.
Paucis annis elapsis, cū hæc scripsimus, sic prosaicè Arati metra hęc sunt uersa.
Hoc sane (quantus quantus est) per octo partes menso
Quinque quidem diurna uoluuntur in supremis terræ
Tres uero in parte inferna. Aestatis autem in ipso conuersiones sunt.

Hæc omnia eandem habent sententiam, de qua iam supra diximus. Secun-

Rhodi.

dum exemplum quod author adducit est de Rhodi insula. Est autem Rhodi,

Plinius.

Rhodos, Rhodus insula in Carpathio aut Lycio mari sita, de qua plura Plinius E

Strabo.

lib. 5. ca. 31. Et Strabo. lib. 14. Diodorus Siculus lib. 6. Solinus ca. 21. Pomponius

Diodorus Sic.

lib. 2. Ptolemæus lib. 5. cap. 2. & Tabu. 1. Asiæ. Est etiam huius nominis urbs cla-

Solinus

Pompo.

rissima. Sic (ut nonnullis placet) uocata à ῥόδον Græco, Latine rosa: Dum

Ptolemæus.

enim eius fundamentum foderetur, capulus rosæ ibidem inuentus est: olim dicta Ophiusa &c. Latitudo insulæ est 36. graduum. Proclus iterū uenatur Rhodiorum diem longissimum ex partitione alia ipsius tropici solstitialis. Eundem sane partitur in 48. partes, ea ratione, quòd 24. horæ diei naturalis constituunt 48. semihoras, uni igitur parti huius circuli sic partiti respondet semihora. Et de eo circulo sunt continuo 29. partes supra horizontē diei seruientes, & 19. subter horizontem nocti dedicatæ, uigintinouem partes supra, faciunt uigintinouem semihoras, hoc est, 14. horas integras & semis, id est, triginta minuta. Ecce maxima diei æstiui quantitas: 19. autem partes subter horizontem, faciunt nouē horas & semissem, tempus noctis minimę. Huius rei testis est Ptolemæus lib. primo Geogra. ca. 23. in hæc uerba. Decimum (intellige parallelum) horis duabus & semis differre (intellige faciamus à die æquinoctialis) distantem gradibus F
triginta & sex, hicque per Rhodū describitur. Ad idem iam supra lib. 5. ca. 2. &c.

Possem & ego alia plura exempla citare. Puta ubi latitudo est 49. graduum dies maximus est 16. horarum. Hūc sic uenor. Diuidatur tropicus solstitialis in sex æquales partes. Rectificataque sphæra ad latitudinem 49. graduum continuo quatuor partes supra & duæ infra horizontem cernuntur. Et huius diuisionis pars una ualet quatuor horas, consequens est quatuor partes supra ualere 16. horas. Ecce tempus diei maximi pro illa latitudine. Et duę subter facientes octo horas tempus breuissimæ noctis. Ecce. Verum hoc negotium laboriosum est ualde, pro qualibet latitudine nouam excogitare huius tropici partitionem, quæ etiam non raro propter horarum minutas uix inueniri potest. Quocirca Latini facilius procedunt, diuidentes æquinoctialem in 360. gradus,

Canon de cognitione partiū tropici æstiui sup & subter horizontē.

quem Græci solummodo in 60. partiuntur. Et pro omni latitudine oblata eius officio maximū diem facillime inuestigant, sine ulla distributiōe tropici solstitialis. Præterea si exoptaueris scire, quot partes huius tropici pro omni latitudine ab uno gradu usque in 66. sint supra & quot subter horizontem, imagi-

nare

A nare eundem tropicũ diuisum, iuxta cõmunem Latinorũ distributionem in 360. gra. Postea ab oblatã latitudinem (quod hodie facillimũ est) inquiríto diẽ æstiuũ maximũ, & pro qualibet hora recipe 15. gra. æquinoctialis: quod in promptu erit, si integras horas in 15. duxeris. Quòd si ultra integras horas minuta horaria habueris, pro quibuslibet quatuor minutis recipito unum gradum. Et pro uno minuto horæ 15. minuta gradus, pro duobus semigradum, id est, 30. minuta unius gradus, pro tribus minutis 45. minuta gradus. Hæc omnia in unum colligito, puta gradus integros in unam congeriem, & minuta graduũ in alteram, & habebis quot gradus & minuta ipsius Tropici sint cõtinuo supra horizontem, indicãtes diem artificialem æstiuum maximũ pro illa latitudine. Quibus sublatis à 360. gradibus, residuabis gradus & minuta subter horizontem, noctem curtissimã indicantia. Gratia exempli: Offertur mihi urbs Tubinga, cuius latitudo est 48. graduũ & ferme 40 minutorum, dies longissimus æstiuus est 15. horarum 57. minutorum: duco 15. horas in 15 gradus & procreo 225. gradus: 57. minuta horæ diuido per quatuor, & emergũt 14. gradus, quos iungo præcedentibus & colligo 239. grad. & pro uno minuto temporis residuo, recipio 15. minuta unius gradus. Proclamo igitur pro latitudine Tubingensi 239. gradus & 15. minuta de tropico æstiuo esse in horas supra horizontem. Quibus à 360. gradibus subtractis residuo 120. grad. & 45. minuta subter horizontem. Haud dissimiliter pro alijs locis & latitudinibus operaberis.

B

De æquatore

Sequitur. Aequator uero circulus &c.

SVpra diximus, quid æquinoctialis, quæ eius nomina, quæ eius officia aut utilitates. Et supra disseruimus & probauimus æquinoctialem horizontem in omni sphæra secare in duas partes æquales, quarum altera est supra, altera subter horizontem. Quare cum sol eundem adierit (quod bis quotannis usuuenit) fit æquinoctiũ in uniuerso orbe. Quocirca nihil habeo quod addam, præter nõnullas sententias præstantes, de æquinoctijs sonantes. Arati tralatio moderna sic habet.

Aratus.

At in medio amborum (quantus cani Lactis) (canis. i. candidus)
Subter terram uoluitur circulus, bipertienti similis.
In eo autem dies noctibus æquantur utrisque.

Marcus Manilius lib. 3. ca. 1. plura metra de ortu & occasu signorũ de maximo & minimo die citans, unico uersiculo utrumq; cõplectitur æquinoctiũ, tali.

C

Mar. Manil.

Líbra, Ariesque parem reddunt noctemque diemque.

Lucanus quarto Pharsa. de æquinoctio uerno, sic canit.

Lucanus.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit
Sydera, respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atque iterum æquatis ad iustæ pondera Líbræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Excludit boream &c.

Et Ouidius tertio Fastorum, de æquinoctio uerno, sic.

Ouidius. 12 Cal. Aprl. 21. die Martij quinquatria habuerunt finem.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserit Eos
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Virgilius primo Georgi. de æquinoctio autumni.

Virgilius.

Líbra die somnique pares ubi fecerit horas
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem,
Exercete uiri tauros, serite hordea campis.

Brumalis autem Tropicus &c. D

CONtuendum, quòd is circulus ut prædiximus appellatur circulus Solstitij hyemalis, brumalis, tropicus hibernus, Capricorni, Chimerinos tropicos. Circulus uersilis Capricorni, pro omni latitudine contrario modo se habet respectu circuli Solstitialis, quot enim partibus hic supra horizontem emerserit tot ille subter horizontem supprimitur. Et contra quot partes hic habet sub horizonte tot ille supra. Inde fit quòd maximus dies unius respondet maximæ nocti alterius &c. Cuius ratio hæc est, exquo hi duo tropici æquidistant ab æquatore unus uersus septentrionem alius uersus austrum, cõsequens est quòd quantum unus eleuatur tantum alius deprimitur. Et hoc facile ex ipsis polis cõcludi potest. Quantum enim polus septentrionalis in aliqua regione attollitur supra horizontem, tantũ austrinus supprimitur sub horizonte. Ex eo quòd per diametrum quæ dicitur axis mundi distant. Proclo accedit Aratus, dicens. In austrũ sol agitur: uertitur profecto ibi.

Aratus

Hybernus, atque ei tres quidem circumuoluuntur superne
Octo partium, quinque uero subterraneæ uersantur. Hæc Aratus. E
Est igitur secundum Græcos huius tropici brumalis officium determinare minimum diem & maximam noctem. Per canonem uero nostrum supra expositum facillime diffinies partes huius tropici supra & infra horizontem. Transeo igitur.

Antarcticus autem circulus.

HVne supra appellitauimus circulum Notium, austrinum, meridionalem. Cuius officium est, secundum Græcos continere & includere astra & sydera nobis nunquam apparentia.

DE MAGNITVDINE AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

SEd ex quinque iam memoratis circulis, quorundam magnitudines per uniuersum terrarum orbem eædem sibi constant: nonnullorum pro climatibus mutantur, alijsque maiores, alijs minores circuli euadunt. Tropici enim & æquator pares per totum orbem magnitudines seruant: Arctici magnitudine euariant, cum alibi maiores, alibi minores cernantur. Quippe iis qui septentriones uersus degunt maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maiorem fieri. His uero qui magis etiam ad septentrionem uergunt, interdum solstitialis tropicus in arcticum plane abit. Fitque ut duo circuli, septentrionalis, tropicusque coëant, pro unoque habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentriones accedatur, maiores solstitiali tropico septentrionales reddantur: nec finis donec eo uentum sit, ubi polus supra uerticem conspicitur: septentrionalis in horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, æquatoris plane magnitudine: Fitque ut tres circuli, septentrionalis, æquator, & horizon eundem situm positumque obtineant. Rursus autem ijs, qui ad austrum habitant, poli humiliores fiunt, septentrionales uero circuli minores: Finis autem decrementi est locus ad austrum nobis situs sub æquatore, in quo poli sub horizonte habentur. Septentrionales autem circuli prorsus euanuere: Ita ex quinque æqui- F

A æquidistantibus tres denicꝫ superant, nempe cum æquatore tropici duo. Necꝫ enim ob ea quæ dicta sunt, quincꝫ perpetuos æquidistantes existimandum, sed pro nostra habitatione numerum eorum, existere. Quippe quibusdã in horizontibus tris dumtaxat æquidistantes inuenias. Sunt sane & supra terram habitationes, quarum prima est, in qua solstitialis circulus horizonta contingit, & pro arctico plane habetur. Secunda quam sub polo appellant. Tertia, de qua paulo ante retulimus, quam sub æquatore nominant.

STOEFLERI INTERPRE. Latinorum & Grecorũ æquidistantes.

NOn raro superioribus lectionibus, cum de quincꝫ æquidistantibus uerba fecimus, diximus Græcos nõnihil distare à Latinis. Latini sane omnes hos circulos seruant sub eadem magnitudine stabiles, fixos & inuariabiles in omni tractu regioné ue totius uniuersi. Secus Græci qui dumtaxat tres, s. duos tropicos & æquatorem inuariatos custodiunt, reliquos duos, puta septentrionalem & antarcticum, uarijs subijciunt magnitudinibus, modo magnis, modo

B paruis, iuxta alium & alium climatum aut regionum situm, & latitudinum diuersitatem. Quo fit quod Græci coguntur cõfiteri in sphæra recta solummodo esse tres æquidistantes, ut qui in ea nullũ septentrionalem & antarcticũ admittunt, eo quod omnia astra ibidem oriuntur & occidunt. In obliqua autem sphæra obuiat eis, quod septentrionalis circulus & tropicus solstitialis nonnunꝫ coincidũt & in unum coeunt. Accidit etiam quod circulus septentrionalis sequitur tropicũ solstitialem & præposterus ordo seruatur. Item septentrionalis circulus coincidit cum æquinoctiali & horizonte. hæc omnia sunt manifesta ex textu. Quod si Græci arguendi essent erroris, dicerem profecto cum Aristotele, paruus error in principio fit maximus in fine. Existimo Græcos in eam incidisse sententiam quod tarde ad eos uenit Astrologia. Inter enim tres sectas Astrologiæ, puta Chaldæam, Aegyptiam & Græcam, quas numerat Plinius lib. 18. capitulo 25. adiungens quartam Latinam, Græca fuit ultima. Testis est Iosephus libro primo Antiquitatum capitulo 15. & 16. Vbi habetur. Abraham apud Chaldæos fuit uir iustus & magnus in cœlestibus rebus expertus, qui cum adijsset Aegyptios arithmeticam eis contulit, & quæ de Astrologia sunt ipse cõtradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto. Vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Hæc ex Iosepho.

Recta sphæra.

Græci arguẽdi

Tres sectæ astrologię Chaldea, Aegyptia Græca & Latina quarta. Iosephus.

C Sed quia, authore Plinio libro decimo septimo capitulo septimo, Græcis nil intentatum remansit, proprijs sæpius uanitatibus (dico cum Plinio libro secundo capitulo 109.) studentes, ut quid noui inferretur, fecere (ut diximus) hos duos circulos euariabiles, concludentes omnem circulum septentrionalem debere includere omnia astra perpetuæ apparitionis. Et contra alterum antarcticũ omnia astra perpetuo delitescentia. Sed de his satis.

Græcis nihil intentatum.

Duo principaliter notatu digna habentur in hoc capite, primum (quod iam iam exposuimus) est, hos duos circulos, septentrionalem scilicet & antarcticũ, diuersas in se recipere magnitudines & euariationes: Secundum, quod quincꝫ æquidistantes non inueniuntur in omni habitatione, sed in nonnullis dumtaxat tres &c. Officio autem sphæræ hæc omnia obtutui facile manifestari possent.

Summariũ huius capi.

Duo hic sunt animaduertenda. Primum exugitur ex paragropho (Adeo cum magis etiam ad Septentriones acceditur maiores Solstitiali Tropico Septentrionales redduntur) id, quòd ordo horum quinque circulorum

Ordo quinque parallelorũ inuertitur.

parallelorum apud Græcos quandoque inuertitur. Eſt enim eorum ordo qui D
ſupra capite. De circulis ſphæræ expoſitus eſt, is. Primus ſeptentrionalis circulus. Secundus tropicus ſolſtitialis. Tertius æquator. Quartus tropicus brumalis. Quintus circulus antarcticus. Hic autem ordo in certa habitatione inuertitur & fit præpoſterus. Hoc modo, quòd primus eſt, tropicus ſolſtitialis. Secundus circulus ſeptentrionalis. Tertius æquator. Quartus circulus antarcticus. Quintus tropicus brumalis. Cõtuendum igiť, ꝙ tria ſunt in cœlo quę reſpectu horizõtis prępoſterè quo adimagines ſe habent. Sũt primo tria ſigna zodiaci præpoſterè orientia & occidẽtia. ſ. Taurus, Gemini & Cancer. Taurus quippe à clunibus aut poſteriori parte oritur. Gemini à pedibus. Cancer à teſtudine aut cauda. De quibus Mar. Mani. lib. 2. ca. 3. De ſignis aduerſis in aſcenſu, ſic.

Tria cœli præpoſtera.
Tria ſydera zodiaci prępoſterè oriuntur.
Macr. Mani.

Quòd tria ſigna nouem ſignis coniuncta repugnant
Et quaſi ſeditio cœlum tenet: aſpice Taurum
Clunibus, & Geminos pedibus, teſtudine cancrum
Surgere, cum rectis oriantur cætera membris.

Quinꝙ paralleli quandoꝙ præpoſterũ ſeruant ordinem.

Secundo loco, iuxta ſententiam Græcorum, nõnunꝙ ſolſtitialem tropicum ſequitur contra ordinem quinque parallelorũ uerſus æquatorem circulus arcticus: ſubleuato enim polo ſeptentrionali 66. gradibus & 19. minutis ſecundũ priſcos aut 66. grad. & 30. minutis noſtra tempeſtate, tropicus ſolſtitialis ſit ſeptentrionalis circulus, & in eo loco huic altitudini poli ſubiecto, uidentur oẽs ſtellę & imagines à tropico ſolſtitiali uſque in polum contentæ, puta ambæ Vrſæ, Draco, Cepheus, Caſſiopea, Perſeus, Auriga, Bootes totus, demptis cruribus, Corona, Hercules, præter caput & dextrum brachium, Lyra, Cygnus, Equi maioris pedes, Andromeda, pręter cubitũ ſiniſtrum, Piſcis ſeptentrionalis fere medius, Deltoton, Tauri pars dorſi, collũ & cornu ſeptentrionale, Geminorũ pars maior, Leonis caput & collum. Tertio loco fit uinuerſio ordinis in ſignis ultimæ ſphæræ orientibus & occidentibus. Eſt aũt ſignorum ordo ♈ ♉ ♊ ♋ &c. & primo oritur, Aries poſt Taurus, dein Gemini &c. Hic autem ordo aſcenſionis ſignorum nõ ſeruatur in omni habitatione. Vbi enim polus ſubleuatur 70. gradibus uel circiter oritur Taurus ante Arietem, & occidit virgo ante Leonem. Huius rei teſtis eſt Ioan. de Sacrobuſto tractatu tertio §. Quorum zenith eſt inter circulum arcticum & polum mundi. Secundum aduertendum uenit ex §. ultimo capitis, ut Proclus inquit. Sunt ſane & ſupra terram habitationes &c. explicat enim duas habitationes in ſeptentrionem expoſitas & tertiam æquatori ſuppoſitam. De habitationibus ſeptentronalibus pauca & obſcura ſunt geographorum ſcripta, præcipue de his (ſi quæ ſunt) quas Proclus hic annotat. Quod adeo uerum eſt, quòd ſeptentrionarius Oceanus ante diui Auguſti tempora nõ erat Romanis notus. Quod Plinius lib. 2. ca. 67. his uerbis teſtatur. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte, nauigatus eſt auſpicijs diui Auguſti Germaniam claſſe circumuecta ad Cimbrorũ promontorium: & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime ueriſimile eſt illic maria deficere, ubi uis humoris ſuperet. Hactenus Plinius. Oceano huic plura tribuere nomina, raras tamen hominum habitationes. Ex multis nominibus paſſim à Geographis recenſitis hæc ex capite 13. quarti Plinij annectere libuit. Septentrionalis (inquientis) oceanus (Amalchium eum Hecatæus appellat) à Paropamiſo amne, quà Scythiã alluí, quod nomen eius gentis linguaſignificat congelatũ, Philæmon Morimaruſam à Cimbris uocari, hoc eſt, mortuũ mare. Inde uſque ad Promotoriũ Rubeas. Vltra deinde Cronium &c. Qui de partibus in ſeptentrionem uergentibus ueteres geographi ſcripſere, quorũ codices ad me peruenere, hi ſunt.

Signa zodiaci inuerſe orientia & occidentia.

Tres habitationes.

Plinius.

alij Almachium.
Morimaruſa.

Scriptores de partibus ſeptẽtrionalibus.

Strabo

A Strabo præcipue libro 7. Pomponius libro 3. Solinus ca. 30. 31. 32. 33. Plinius libro 2. cap. 67. & idem libro 4. cap. 12. 13. 14. & 16. Dionysius de situ orbis. Priscianus de situ orbis. Et eorum omnium princeps Ptolemæus in suis Geographicis cõmentarijs. Et Tabulis, scilicet, 1. 2. 3. 4. & 8. Europæ. Et 2. 7. & 8. Asiæ. Ex quibus obtutu certior redderis Ptolemæum cognitæ terræ septentrionariæ finem posuisse ad eleuationem poli 63. graduum. Quo fit, quòd Thulen insulam septentrionalem omnes uetusti Geographi & Poetæ habitati orbis terminũ statuunt: sed hæc insula minime subiecta est huic habitationi, in qua solstitialis circulus horizonta cõtingit & pro arctico habetur, ut inquit Author, sed maiorem petit poli altitudinẽ puta 66. graduum & 19. minutorũ pro tempore Procli.

Strabo. Pompo. Solinus Plinius Dionysius. Priscianus. Ptolemæus. Thule.

Nicolaus monachus.

Recentiores igitur Geographi qui ad nostra accessere tempora, puta Nicolaus Monachus uel Germanus, ut eius noua tabula uetustis Ptolemæi adiuncta indicat, exempla nobis offert, scilicet, Gotthiam orientalem, gentiliter Gotlandiam. Insulam Ventilandiam. Insulam Holrelandiam, & partem Liuoniæ.

Habitationes ultra circulum arcticum Latinorum.

Et nostra tempestate supra Scythiam intra Imaum montem, de qua tabula 7 Asiæ, ad arcticum circulum & eius uiciniam plures repertę sunt hominum habitatiões & regiones. Puta, Tataria regnũ ingens sub ditione magni Cham uel Chan. Ibi est prouincia cuius incolæ uiuũt sine rege, & bestialiter: sunt fortes,
B pulchri, carent uino & frumentis, sunt diuites carnium. Est & alia regio longitudine 10. dierum itineris, cuius habitatores sunt idololatræ, habent regem de stirpe magni Cham, à quibus portãtur pelles ad nos Christianos occidentales.

Habitatio sub polo. Galeottus.

Præterea Proclus secundam habitationem, quam sub polo appellat, proponit. Pro qua re contuendum. Extremas mundi partes polis uicinas perpetuo frigore damnatas multi scriptores affirmant, quas Galeottus Narniensis habitari posse cõtendit, asserens non esse uerum, quòd causa frigoris sit tantum solis longinquitas, sicut nec caloris propinquitas eius. Sol enim ratione signi in quo est uel auget apud nos illa uel minuit. Præterea rigor (ait) non est circumquaque dispersus, ut in forma circuli orbem ambiat, sicut nec feruor quidẽ totam excurrit in circuitu terræ plagam. Nam ab alia parte adeuntur poli, ab alia nequaquam, quoniam stellæ fixæ plurimum operantur, & magis in uno loco quàm in alio ex prima impositione naturæ. Nam ad polum arcticum uel antarcticum una uia accedere prohibemur, alia permittimur, ubi non est rigoris cõmixtio prohibens. Dicimus itaq; sub polis cõmodam esse habitationẽ, quamuis
C ab eisdem polis rigor eductus intemperatam constituat regionem. Nam sicut testimonio Mathematicorum omnis coniunctio per centrum est salutaris, per hoc quòd temperata est, ita sub polis quoque licet illi cum obliquitate radiationis regiones infestent, clementiam tamen aëris ex centro subiecti inducunt: perpendiculares enim radij hoc factitant. Hactenus Gal. Qui reuera plura satis mira asserit, sed horum nullum probat, & plures classici scriptores multo aliter sentiunt. Quare cum Alberto libro de natu. loc. distin. prima ca. octauo, sentiendum existimo quem lege: rationibus enim & experimentis plane ostendit sub polo non esse habitationem hominibus conuenientem.

Causæ caloris & frigoris.

Alber. Ma.

Habitatio sub æqnoctiali & authorũ etiam nomina eã negantium.

Tertio ostendit Proclus habitationem sub Aequatore circulo. Fuit quondam magna altercatio, an sub æquatore diei & noctis sit habitatio conueniens hominibus. Et pro utraque parte sunt authores grauissimi. Parti negatiuæ accedunt hi, Aristoteles secundo Meteoron & eius commentator Auerrois. Ptolemæus secundo Almage. capi. sexto. Albategni, Ametus Alphraganus, Plato,

Democritus, Pythagoras, Iulius Firmicus, Cleomedes, Macrobius libro septimo De somnio Scipionis, Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. Et tuentur eam rationibus non paucis, quarum quinque adducit Albertus libro De natu. loc. distincti. prima, capitulo sexto, quem legito. Affirmatiuam partem tenent hi Posidonius, Auicenna, Ptolemæus in libro sibi ad artem sphæricam comparato, Apollonius in libro quem scripsit de locis habitatis sub æquatore, Ioannes Damascenus in Aphorismis, Albumasar in libro dialogorum ad Sadam, Marcus Venetus diligens orbis indagator, Petrus de Abano Patauiensis differentiarum conciliator, differentia 67. Scotus subtilis in sermone de sancto Thoma, Ptolemæus Claudius in sua Geographia libro septimo capi. secundo & tabu. undecima Asiæ, qui auream Chersonesum & insulam Bonæ fortunæ subdit æquatori. Et eodem lib. ca. 4. & 12. tabu. Asiæ magnã partem Taprobanæ insulæ æquatori supponit: ubi Nubartha & Nacaduma ciuitates & mons Malea, ubi sunt elephantum pascua etiam ultra æquatorem ad mare usque. Huic quidem opinioni ego semp adiuratus fui, quæ ab alijs & à me alibi abunde est discussa.

Authores Antipodes astruentes.

D

A

DE ORDINE AEQVIDISTANTIVM.

E

B

TEXTVS PROCLI

QVocirca nec ordo quinque æquidistantium circulorum idem apud omnes est. Sed in nostro tractu primum sane septentrionalem dixeris. Secundum solstitialem. Tertium æquatorem. Quartũ brumalem. Quintum antarcticum. At ijs, qui propius quam nos septentriones incolunt. Primus interdum solstitialis Tropicus numeratur. Secundus septentrionalis. Tertius æquator. Quartus antarcticus. Quintus brumalis circulus. Cum namque septentrionalis solstitiali capatior euadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

STOEFLERI INTERPRE.

PRæsens caput de ordine æquidistantium est, quasi illatio ad caput præcedens, &c. quare dicit Proclus. Quocirca: & per me supra abunde expositũ.

De ordine æq distantium. Aristoteles. Boœtius

Paucula tamen admonente titulo differere statui. Hæc Aristotelis lib. de ordine uniuersi & Peripateticorum sententia est, à primo ente rebus naturalibus seriem quandam & ordinem inditum. Res sane (authore Boœtio libro quarto de Cõso. phi. prosa secunda) uere esse dicitur, quòd ordinem retinet seruatq; naturam, quæ uero ab hac deficit, esse etiam quod in sui natura situm est derelinquit. Quare idem libro 1. Meteo. 5. sic canit.

F

C

Quod præcipiti uia
Certum deserit ordinem
Lætos non habet exitus

Horatius.

Accedit Horatius libro Sermonum.

Est modus (inquit) in rebus, sunt certi denicq; fines
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

Ganphredus

Et Ganphredus in nouo poemate.

Omnibus est una uirtus seruare modum.

Et in prouerb. dicitur.

Omnibus adde modũ modus est pulcherrima uirtus. Accedunt etiam de ordine seruando sacræ literę. Iudicũ quinto. Stellæ manentes in ordine in cursu suo &c. Et Iob 38. Nũquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?

Iudicum. Iob.

Diuus

A Diuus Paulus ad Roma.13. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Et idem 1. ad Corinthios 14. Omnia honeste & secundum ordinem fiant in uobis. Paulus.

Quòd si rerum naturalium omnium ordinem & debitam dispositionẽ enarrare attentarem, plurimi deficerent mihi anni. Quocirca his missis, nonnulla ex professione mea differere uolui. Habet insignis hæc disciplina astronomia excellentem quandã materiam, cœleste uidelicet corpus, in quod si tanquam speculum direxeris aciem, immensam quandam & uerè admirandã creatoris uirtutem intueberis. In cœlestibus sane cõditor omnium Deus, planetis hunc statuit ordinem Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Cuius ordinis rationem, & præcipue solem in medio eorum locari, explicabo. Est igitur sol in medio planetarum, sicut cor in medio animalis. Nam cor existens in medio corporis, omnibus membris uitam influit. Teste Ptolemæo uerbo 86. centilo. ubi inquit. Sol est origo uirtutis uitalis, quæ est in corde &c. Sic sol existens in medio planetarum omnibus lumen influit, omnes gubernat &c. De ea re audiendus est Hali Aben Ragel, parte prima, de iudicijs astrorum, capi. 4. §. de sole. Scito (inquit) quòd sol est lumen & candela cœli, gubernator mundi, factor temporũ. Et infra. Planeta est magni Dominii, potentiæ, nobilitatis, altitudinis & magnitudinis. Et post plura. Sol est melior & nobilior oĩbus alijs planetis & B altior in nobilitate, quia natura sua operatur in oĩbus naturis &c. Et post aliqua. Locus suus in cœlo est quartus, s. medius septem planetarũ. Sicut rex sapiens, qui p sensum manu tenet regnum suũ, ut per omnia latera attingat. Dedit Marti suam militiam, & quòd dux esset suæ militiæ: Quia cœlum solis est sub corde Martis, & conuenit natura & calor suus cum natura & calore ipsius. Dedit Ioui sua iudicia, propter temperiem, honestatem, saluationem, & suæ complexionis salutem, & quia non est in eo qualitas mala nec peccandi natura. Dedit saturno regnum: quia planetæ omnes sua lumina mittunt ad eum & suas considerationes. ADDITIO. Saturnus planeta est senum, habentium profundas cogitationes, altam memoriam, cogitantium & inspicientium de rebus antiquis & grauibus, & multarum rerum experientiam, & scientium consuetudines & utilitates regni. Hinc Hermes alloquitur regem. Caueas ne innitaris tuo tantũ consilio, sed consule illum qui fuerit bonæ discretionis, & ætatis prouectæ: quia in pluribus est expertus. Sequitur in Hali. Dedit veneri collectionem redditũ, & uendendi reddĩtus & emendi, quia eius cœlum applicat suo & sunt uicini. ADDITIO. Venus planeta est quirorem genitalem (præcipue in matutino exortu) infundit mortalibus, quo non animantia solum ad multi- C modam accõmodantur generationem, sed uirentia quoq; in uarios conceptus disponuntur. Confert ad impræg nationem & generationem prolis. Est planeta gaudij, & amicitiæ & conuersationis pulchræ cũ hominibus per beneuolentiam. Subiungitur in Hali. Dedit Mercurio scribaniam (quasi dicat est archigrammateus) quia status eius est sicut status scriptoris regis, qui uadit quando ille uadit & sedet quando ille sedet. ADDITIO. Mercurius est planeta ingeniositatis & disciplinę, significat homines artificiosos cũ subtilitate ingenij, omnes artes facile apprehendentes, delectantes se in artibus pulchris & profundis: ut est musica, rhetorica, poësis, astrorum & totius matheseos perscrutatio. Quorum significatio est, Ingenium, ratio, facundia, iucunda deceptio, & non raro fraudulenta calliditate decipientes. Ait Hermes ad regem. Cũ præcipis scribi chartam aliquam, nõ sigilles priusquam legas: quia plurimũ reges decipiuntur ex his. Addit Hali. Dedit Lunæ Algazilaticũ. Quia est similis Algazilo, i. nuntio regis quando facit sua mandata, & defert ea quocũque præcipit. Ex his patam cõcluditur. Solem in medio planetarũ locatum tanquam moderatorem eo-

Planetarũ ordo.
Cordis uirtus.
Sol in medio.
Ptolemæus.
Hali Aben Ragel.
Officiũ Martis Iupiter legulei us Solis.
Saturni officium.
Hermes.
Veneris.
Mercurij.
NOTA.
Officiũ Lunæ. Algazilo.

rundem. Immo omniũ rerum mundanarum. Sed de ea re nunc satis. D

De ordine 12 signorum.

Est præterea in cœlestibus alius ordo in signis zodiaci, is. Aries, Taurus, Gemini, cancer, Leo &c. Non dicam impræsentiarum rationem, quare post Arietem

Quare ab Ariete fiat signorum inceptio.

signum calidum & siccum sequatur Taurus frigidum & siccum. Dein Gemini signum humidum & calidum &c. Sed id tantum (non ab re) indicabo, quare in signorum ordinatione Aries sit primum signum circuli zodiaci, cui tamen neq; principium neque finis assignari possit. Quocirca non magis ab Ariete quàm undelibet inchoandum quis recte putare posset.

Ptolemæus.

Ad hoc pulchre respondet Ptolemæus in Quadri. tract. 1. ca. 10. Quapropter (inquiens) cum circulus signorũ naturali careat principio, uelut & omnis circulus, illius principium signũ uernalis æquinoctij quod est Aries posuere. Ab illo, scilicet, initium sumpsere à quo complexio crescit humida: sicut & in animatis prima pars annorum uitæ est tempus, in quo eorũ complexio existit humidior. Vbi cõmentator Hali Heben Rhod. sic scribit. Ptolemæus uult dicere: q; circulus non habet punctum specialem, ut sit principiũ naturale. Posuerunt tñ antiqui principiũ à principio æquinoctij ueris, & hoc est signũ Arietis. Et infra. Antiqui secuti sunt naturam, & inuenerunt q; humiditas temperata in animalibus est in principio, & propter hoc dixerunt conuenire, ut naturale principium firmamenti sit cõueniens ætati eidem, quod est principium veris. Et hoc quia natura facit res terrenas sequi corpora cœlestia, & sic semper sunt ea sequentes. Hæc cõmentator. Ex his in summa exugitur hæc ratio. Principiũ zodiaci est ille locus, in quo complexio temporis est humidior cũ temperamento tamen, sicut prima ætas animalium est, in qua complexio est humidior. igitur.

Hali Heben Rhodan.

E

Albumasar.

Aliam rationem & lucidiorem affert Albumasar in suo Introdu. lib. 2. capi. 5. quẽ legito, habet enim pulchrã materiam. Vnde paucis hæc extrahitur ratio. Ex quo in rebus naturalibus primo est generatio & ultimo corruptio: Et generatio longe præstantior est corruptione, qum per illam res acquirant esse, per hanc nonesse. Sed quia calidum temperatum est principiũ generationis & motus animatorũ, frigidum autem contrà principium corruptionis & diminutionis rerum: Iccirco iuste ab Ariete sumpsit zodiacus principium & non à Libra. Cum enim Sol Arietem perambulat, accedit tempus temperate calidum, & incipiunt res generari, augmentari, renouari, uegetabilia pullulare. Teste Ouidio primo Fastorum.

Ouidius.

Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.
Et noua de grauido palmite gemma nitet. lege supra. F
Cõtra in Libra propter siccitatem & frigus corrumpi, diminui, deficere & arescere. Sed quia generari, augmentari, renouari pullulare sunt res nobiles & amicæ naturæ, contra corruptio, diminutio, defectio, res ignobiles, & naturæ inimicæ, ueteres ab Ariete haud à Libra principium circuli sumpsere.

C

Macrobius.

Macrobius lib. primo de somnio Scip. aliã adducit rationem, quã modo missam facio.

Ordinis uariatio.

Sed hic minime prætereundum est, quòd nonnunquam ordo, certo respectu, in se sumit uariationem. Id paucis exemplis manifestabo: & primo in ordinatione planetarũ. Nam cum ab imis sursum tendimus, Luna inter

Ordo planetarum uariatur.

Errones est primus, secundus Mercurius, tertius Venus &c. & Saturnus ultimus ac supremus. Cum autem à cœlestibus ad hæc terrena descendimus, Saturnus est primus, Iupiter secundus, Mars tertius &c. & Luna infima & ultima. Iuxta cõmunem hunc uersiculum.

Secundũ exemplum de 12 signis.

Post sim, sum, ultima Luna subest.

Secundo, pro exemplo occurrunt nobis duodecim zodiaci signa, quorum ordo respectu diuersorum mundi tractuum patitur uariationem. Nos enim

qui

A qui septentrionem incolimus ab Ariete numerationẽ ausꝑicamur, eo quòd sol Arietem adiens nobis tempus uernum aduehit. Septentrionalia sane signa percurrens donat nobis tempus ueris & æstatis. Contra his qui ultra æquatorem sedes in austrum posuere tempus uernum incipit, cum sol Libram ingreditur, propter accessum solis ad eos. Et sic per meridiana signa transiens illis ipsis constituit uer & æstatem, quare hi signorum initium à Libra & non Ariete sumunt. Inde temporum uarietas emergit, ut meridionalibus autumnus sit in Ariete, cum nobis septentrionarijs uer est. In Cancro hyems, cum nobis æstas. In primo gradu Libræ ueris illis principium est, cum nobis autumni. In Capricorno bruma nobis, cum illis æstas sit. Sicut enim se ad nos solstitium cancri habet, ita se ad Capricorni tropicus. Ex his etiam infertur quòd habitatores meridiei, nostra tempestate ad fidem Christi ductu regum Portugalliæ cõuersi, sequentes formam Romanæ Ecclesiæ, cum nos Paschale sacrum tempore uerno celebramus, hi autumni tempore peragunt. Et nos natale Christi in bruma festiuiter tenentes, hi in æstate absoluunt. Et sic de reliquis. Postremo ꝙ nostris quinq; parallelis, respectu diuersorum situũ terræ, iuxta uarias poli subleuationes alius & alius ordo assignatur, quemadmodum textus indicat, apud Græcos haud quaquam inconuenit. De quinq; parallelorum ordine.

B DE POTESTATE AEQVIDISTANTIVM.

IAm uero nec potestates eorundem æquidistantium eædem. Nam qui nobis solstitialis circulus habetur, Antipodibus certe brumalis efficitur. Cõtra qui illis solstitialis est, nobis brumalis redditur. Sed qui sub æquatore degunt: ijs uniuersi tres circuli uiribus plane solstitiales sunt, utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Quamquam si ad se inuicem conferantur, qui nobis pro æquatore statuitur, solstitialis uicem obtinet. Ambo uero tropici pro brumalibus censentur. Namque is demum natura solstitialis circulus, perpetuaq; ratione in toto terrarum orbe dici potest, qui proximè habitationem habetur. Quo fit, ut ijs qui sub æquatore agunt, æquator ipse pro solstitiali statuatur, utpote in quo sol supra uerticem agitur: pro æquatoribus autem omnes æquidistantes circuli, uelut per æquas partes ab horizonte dissecti. TEXTVS PROCLI

C IN hoc capite Proclus tractat de potestate trium æquidistantiũ, scilicet, tropici æstiui aut solstitij, æquatoris, & tropici brumalis: & hoc in comparatione aut respectu eorũ, qui diuersas orbis terræ partes habitant. Qui quidẽ æquidistantes non ubique seruant eandem potestatem, id est, eadem officia uel easdem nominationes. Et primo loquitur de duobus tropicis, sic. Hunc æquidistantem quem nos Aquilonij tropicum solstitialem aut æstiuũ appellitamus, ob id cum sol eundẽ adierit, nobis redditur uicinissimus, atque æstatem affert. At contra hi qui in austrum sedes posuere, memoratum tropicum brumalem uocant, quòd sol ab his longius abit, hyemisq; rigorem inducit. Sic circulus Tropicus in meridiem locatus, austrinis ipsis solstitialis & æstiuus est, nobis brumalis constituitur. Secundo loco pertractat æquatorem, & qui sub eo uitam agunt. Et habet quatuor particulas. Pro quibus annotandum. Supra capite, de sphæræ circulis, diximus more Latinorum, solstitium bifariam accipi, puta in proprio significatu, & extenso uel largo. Hoc pacto solstitialis circulus Gemino modo sumi potest. Primo pro circulo quem sol propter eius maximum recessum ab æquatore tanquam ultimũ aut uersus septentrionem aut meridiem describit. Vt sunt tropicus cancri & capricorni. Secundo pro circulo ad quem STOEFLERI INTERPRE. Duo Tropici uariant nominationes. Aequator. Solstitium dupliciter accipitur.

cum sol accesserit, redditur uerticalis ijs qui sub eo degunt: & sic Aequator dicitur circulus solstitij. Proclus autem hic sub uno uocabulo, Solstitialis, utrumque significatum comprehendit uniuoce. In uersiculo igitur. Sed qui sub Aequatore degunt, iis &c. Hoc habet in sententia: Iis qui sub Aequatore agunt, hi tres circuli uires & officia ac etiam nomina sumunt solstitialis, diuersis tamen temporibus. Iis sane sole Cancrum adeunte, circulus caneri recte uocatur solstitialis septentrionalis. Cum autem sol in principium Capricorni deflexerit, dicitur ipsis solstitialis Austrinus. Et demum sole initium Arietis aut Libræ possidente, Aequator eis solstitialis appellatur. Et adiungitur in textu: utpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Scito orbitam uestigium esse in uiis, ex eursu decurrentis rotæ. Et hic per similitudinem dicitur esse uia solis. s. linea, Zodiacũ secundum longũ in duo æqualia partiens, sub qua sol uehitur, ab ea nunquã declinans. De qua in subditis capite de signifero. Hi igit qui sub Aequatore degunt, dicuntur habitare sub orbita, id est uia, solis. Non quod orbita solis sit eis semper & pro omni eius parte uerticalis, sed propterea, quòd eius orbitę partes principaliores & insigniores, puta principiũ Arietis & Libræ sunt illisipsis semper uerticales. Quæ quidem principia coëunt cum Aequatore omnium parallelorum nobilissimo: quemadmodum supra ubi de eius officijs egimus, explanauimus.

Prima particula textus.

Orbita quid.

Vide Pli. lib. 2 ca. 68.

D

Secunda particula.

In uersiculo. Quamquam si ad inuicem &c. Proclus exponit horum trium æquidistantium ad inuicem collationem aut comparationem, hanc. Circulus quem nos æquatorem appellamus, habitantibus sub eo solstitialis obtinet locum, ad quem duo Tropici collati pro brumalibus habentur, propter maximum solis recessum ab eis. Huius declarationem uide supra in §. Sequitur in canone.

B

Tertia particula.

Deinde in uersiculo. Namque is demum &c. Proclus effert Aequatorem inter alios circulos solstitiales tamquam digniorem, & ut primarium ac antesignanũ. Ad id potes applicare ea quæ supra de dignitate æquatoris explicauimus. ADDO. Naturam nil aliud esse quàm DEVM & diuinam rationem, toti mundo & partibus eius insertam. Authore Seneca. Quæ quidem natura indidit æquatori hanc dignitatem, quòd cum sol eundem adierit, accidat (res miratu digna) æquinoctium uniuerso orbi: quare ab omnibus mundi habitatoribus appellatur æquator. Et quia in æquinoctio sol omnibus sub ipso æquatore habitantibus in die naturali fit uerticalis, haud indigne, ab uniuersis solstitialis nominatur. Quocirca ob eius nobilitatem situs est in medio, prope utramque habitationem, scilicet, septentrionariam & austrinam, ut eius potestas & uis omnibus facile innotescat. Verba textus hæc. Qui proximè habitationem habetur, aut similia his, exponit Laurentius Vallensis libro tertio Elegantiarum capitulo quadragesimonono. his uerbis. Comparatiua Aduerbia & superlatiua præter suam constructionem ablatiui & genitiui, ut scribo melius te, & optime omnium, aliquando seruiunt accusatiuo, utique ea quæ à præpositionibus ueniunt illarum naturam seruantia. Cicero ad Octauium. Cur castra medio itinere longius aduersariorum castris & propius urbem mouentur. Idem ad Atticum. Tamen esse officium meum putaui, exercitum habere quàm proxime hostem. Sallustius. Proxime Hispaniam Mauri sunt &c. Hactenus Laurentius Vallensis. Quare hæc particula textus sic exponitur. Qui, scilicet, æquator habetur proximè, id est, prope habitationem, scilicet, utramque: scilicet, septentrionalem & meridianam, uel habitationem, id est,

NATVRA. Seneca lib. 4. de beneficijs.

Lege Strabo. li. 2. sub finem.

Lauren. Val. Expositio aliquorũ uerborum.

Cicero.

E

F

A id est, habitationes. Ipse enim (ut sæpius diximus) dirimit terram in duo maxima hemisphæria, & per consequens in duas habitationes.

Postremo in uersiculo. Pro æquatoribus aũt omnes &c. Vult hic, q̃ apud ipsos qui sub æquatore degunt, omnes æquidistantes circuli fiunt æquinoctiales. i. quòd sub ipsis fit æquinoctium. Et quia hi sphæram rectam habitant, omnes æquidistantes ab horizonte in duo æqualia secantur. De ea re lege supra. Quarta particula.

Proclus hic in textu citat Antipodes: pro quibus & alijs conuenendum. Terreni corporis moles ingens ualde, in septentrionem & meridiem ab ortu & occasu, quia globosa est, uarias in se recipit partitiones (de quibus sæpius diximus) Inde factũ est, ut accolæ ex situs uarietate alia & alia nomina assumant. Omissis autem in præsentia plurimis, in hoc capite de simul habitantibus ex Alberto Magno, & de Periœcis, Antœcis ac Antipodibus ex Cleomede differere libuit. Albertus Magnus libro De natura locorum distinctione prima capi. decimo. In terræ dimensionibus ponit ex dictis quorundam philosophorum quaB tuor habitatorum genera. Quorum primum hic suis uerbis explicabo. his. Dicuntur autem simul habitantes, quorum habitatio secundum sensum longitudinis & latitudinis una est, licet secundum rationem sit diuersa. Vt autẽ hoc melius sciatur, sciendum quòd horizon est circulus, cuius centrum est centrum habitationis cuiuslibet, & cuius circumferentia tãgit undiq; concauum hemisphærij̃ per circuitum, à polo in polum per duo puncta orientis & occidentis diffusa. Et hic quoque horizon est duplex. Vnus quidem secundum rationem acceptus, & alter secundum sensum. Secundum rationem quidem quodlibet terræ punctum suum habet horizontem, cuius circumferentia cœlum in prædictis punctis attingit. Et ideo cuiuslibet puncti habitationis nostræ superius diximus esse diuersam naturam. Et hic circulus licet secundum esse sit mobilis, & moueatur secundum motum eius, cuius est horizon, tamen secundum situm est immobilis sicut & ipsa puncta orientis & occidentis, quæ situ manent & secundum esse uariantur. Et de hoc horizonte non intendimus hic plus dicere quàm hoc quod dictum est. Quia sufficientior consideratio ipsius pertinet ad Astronomiam. Horizon autem sensibilis est, qui finit uisum, hoc est, postquam sensibilis est alius punctus orientis & alius occidentis, & alius Aquilonis, & alius meridionalis: Et illius cuius diameter ad plus est duum miliũ stadiorum seC cundum Ptolemæum. Secundum autem ueriſſimam ipsius deprehensionem tunc cõmuniter deprehenditur uariari, quando semidiameter eius est, quadringentorum uel ad plus quingentorum stadiorum. Et ideo quæcunque ciuitas uel locus elongatur ab alio quingentis stadijs, sensibiliter habet alium ortum & occasum stellarum secundum tempus sensibile & quicunque locus ab alio remouetur secundum latitudinem quingentorum stadiorum, sensibiliter calidior uel frigidior quàm alius est: Et sic sensibilis est distinctio proprietatũ latitudinis & longitudinis locorum. Nisi sit impedimentum per accidens aliquod loci ex maribus aut montibus. De quo accidente nos infra tractabimus. In omnibus autem his locis simul habitare secundum sensum dicuntur, quorum secundum sensum est una loci in calido & frigido, in humido & sicco proprietas, ex eadẽ latitudine loci sensibili, & quibus sensibiliter est unus ortus & occasus solis. Hactenus Albertus. Alber. Ma. Simul habitantes. Horizon quid Horizon duplex. Horizon secũdum rationem Horizon sensibilis. Melius secundum Proclum infra ca. de Horizonte.

Attendendum est hic, quod 2000. stadia diuisa per octo faciunt miliaria Itali-

ca 250. quæ diuisa more priscorum authorum per quinq́, faciunt miliaria Germanica cõmunia 50. Vel recentiorum more per quatuor faciunt 62. & ½. Tot igitur miliaria uel Italica uel Germanica haberet diameter horizontis sensibilis. D

500 stadia, reducũtur in milia. Ita. & Ger.

Quod autem subiungit, Secundum autem ueriſſimam &c. Nota, quod 500. stadia per octo diuisa faciunt .62. miliaria Italica & ½, quæ per quinq́ partita more ueterum faciunt duodecim quasi miliaria Germanica. More nostro per quatuor faciunt 15. miliaria Germanica & fere ¼. Hi numeri indicant semidiametrum horizontis sensibilis, & terminũ huius horizontis. Habitantes igitur intra hos terminos dicuntur simul habitantes. In exemplo. Oppida aut ciuitates iuxta recentiores minus quindecim miliaria Germanica ab oblata ciuitate tanquam centro distantes, earundem habitatores dicuntur simul habitare ut Vberlingenses, Stulingenses, Furstenbergenses, Offenburgenses, Spirenses, Heidelbergenses, Mosbachij, Aulenses, Bibrachenses &c. respectu Tubingensium.

Simul habitantes.

Cleomedes.

Post Albertũ de simul habitantibus accedo ad Cleomedem, is primo Meteorõ capitulo, de cœlestibus orbibus, alios tres habitatores terrę pandit, scilicet Periœcos, Antœcos & Antipodes. Periœci igitur, hoc est circum habitãtes circũaccolentes, aut circumcolæ à Cleomede describũtur hi, qui in eodem quo nos temperato climate sub terra creduntur habitare. Recentiores autem obser B uatores diligentiores, hoc nostro tempore sic diffiniũt. Periœci proprie sunt hi qui sub eodem parallelo & meridiano, punctis tamen ipsius meridiani è regione positis, habitãt. Declaratio. Cum dico sub eodem parallelo excludo Antipodes & Antœcos, quibus &si semper idem qui nobis meridianus est, diuersos tamen semper habent parallelos, latitudine æquali ab æquatore distantes. Periœci enim sub uno & eodem parallelo continentur, quod neq́ Antipodibus, neque Antœcis in respectu Periœcorum conuenire potest, sed diuersos (quemadmodum infra ostendetur) petunt parallelos. Periœci etiam proprie unum desiderant meridianum, qui parallelum ipsum in duas æquas secat partes. Quo fit, ut parallelo (principio sumpto ab uno puncto sectionis) in 360. partes distributo, Periœcos distare 180. partibus huius paralleli distributi, hoc est, per diametrum huius paralleli, & habere pedes, contra se inuicem uersos, sed eapropter non dici Antipodes proprie, ut in sequentibus explanabitur. Item Periœcorum habitatio est sub parallelis, qui terram haud quaquam dirimunt in duas partes æquales uel in duo hemisphæria maxima, quod solius æquatoris inter omnes æquidistantes officium est. Teste Strabone libro secundo ferme in fine inquiente. Cum autem æquinoctialis totum duas in partes cœlum secet, & terram F diuidi necesse est, ex incumbenti æquinoctiali. Hemisphæriorum aũt utrumq́ & cœleste & terrestre, unum quidem Boreale, alterum autem Australe uocatur &c. Nisi quis sub æquatore circulo in oppositis partibus unius meridiani Periœcos habitare affirmauerit: & id quoq́ ex data diffinitione concedi oportet. Quo concesso, & Antipodes poni unico tantum parallelo qui Aequator est cõfiteri cogimur, alias Antipodibus duo semper paralleli alligantur. Verumenimuero si antipodibus nihil commune est, sed omnia contrario modo se habent, ut Cleomedes testis est, sub æquatore Antipodes minime quærendi sunt. Nemo enim est qui nesciat, sub æquatore (eo dempto quod cõtrarijs temporibus diem noctemque habent) omnia alia pariaesse, hoc est, eandem & perpetuam dieĩ noctisque quantitatem, duodecim horas æquales nũquam excedentem, simul æstates, simulq́ suo modo hyemes habere, & alia id genus plura: sicuti in superioribus abunde demonstrauimus. Ad periœcos redeo. Quòd dixi sub uno meridiano &c. secludo eos qui sub uno parallelo, diuersis tamẽ meridianis degũt, qui proprie non dicuntur periœci. Fateor tamen Periœcos quandoque minus

Vnus parallelus Periœcorũ

Vnus meridianus eorundẽ.

Strabo.

De antipodibus.

Periœcis unus meridianus q̃re.

Periœci improprie dicti.

proprie

A propríe dicí eos, quí ſub uno parallelo locatí ſunt, certís díſtinctis ínteruallís ſub uno aut díuerſís meridianís. Hos uocauít Albertus circulariter habitantes cum ínquit. Circulariter autem habítant quorum quídem latítudo cum ſit una, longitudo non una & eadem eſt. Iſti enim ſub uno parallelo circulo habitãt, quí æqualís eſt ín circuítu latítudínís ab æquínoctíalí círculo &c.

Albe. Ma. circulariter habitantes.

Periœcos ímproprío ſígnificatu acceptos appellat Albertus oppoſitè habitantes, Antípodas & Antigenos, ín hæc uerba. Oppoſitè autem habítant quorum unus eſt parallelus ſecundum latítudínem eandem, ſed non eſt eís longitudo una, ſed potíus díſtant ſecundum magnam longitudínem quæ poteſt eſſe ſecundum círculum. Hoc autem eſt quando elongantur per ſe per totum ſemícírculum, tunc enim díſtant ſecundum longitudínem totam díametrí, & uertunt pedes contra ſe ínuícem. Ita, quod díameter íntellectualís paralleli círculí per zenith capítum & per pedes & per centrum ſemícírculí tranſít: & iſti uocãtur Antípodes uel Antígení. Et ſunt ín noſtra habitabílí ſíc habítantes omnes quí ſunt ín uno & eodem clímate elongatí à ſe ínuícem per totam longitudinẽ orientís ab occídente noſtræ habítabílís. Eſt autem habítatío talíum æqualíter quídem calída & frígida, & humída & ſícca, per unam & eandem latítudínem quam habent: non tamen ín una hora habent orietem & occídentem, ſed potíus díffert ad mínus per ſex horas ortus íſtorum ab ortu íllorum. Et ſímíliter occaſus &c. Hactenus Albertus. Sí líbrarıorum ínCuría Albertus non eſt corruptus, eíus uerba à uerítate alíena ſunt, labitúrque cum uetuſtate potíſſímum ín eo quod Periœcos propríè ſumptos ab Antípodíbus níhíl díſtare facit. Forſan ímítatus Martíanum Capellam líbro ſexto eodem morbo laborantem, quí ea quæ periœcorum ſunt Antípodíbus aſcríbít. Periœcos Antípodes appellítans. Non ſatís mírarí poſſum Alberti ínCuríam. Nam Antípodes eſſe ſub uno parallelo (Aequatore excepto, ſí dígnum eſt) à grauíſſímís authorıbus pro ímpoſſíbílí habetur. Taceo quod Antípodíbus omnía contrarıa ſunt. Nec ſtatím ad puncta díametrí cuíuſuís paralleli è regíone poſíta, Antípodes ſunt ponendí. Sed de hís ínfra uberíus díſſeretur.

Oppoſitè habitantes.

B

Príſcí uírí alíoquí doctíſſímí, aut Periœcos omníno eſſe negauere, aut ípſís admíſſís nullus nobís cõmeandí locus conceſſus propter nímíam díſtantíã, & ínteriectum undíque oceanum nauígío ínſuperabílem. De qua re etíam ín ſubdítís dícemus. Exemplís ígítur docebímus príſcos hos uíros multum aberraſſe, patrocínante nobís Ptolemæo príncípe mathematícorum, & maxímo geographícæ doctrínæ profeſſore. Cuí índubítata fídes habenda eſt, teſte Strabone ín fíne ſecundí. Vbí (ut paucís dícatur) exugítur, terrarũ ſcríptorıbus quí ex phyſíca & Aſtronomía profecerunt, fídes adhíbenda eſt.

Príſcorum lapſus de periœcís.

C

Primo ígítur exemplo índícabímus Periœcos non uſq; adeo díſtare, quín ad eos, nullo prorſus oceano ínſuperabílí obſtãte, tranſítus eſſe poſſít. Ní forſan gentíum ferítas, uel locorum paſſím ínuía deſertáque prohíberent. Obíce ergo obtutuí tuo generalem Ptolemæí chartam, & confer oculos ad Caſſíterídes ínſulas, ſtanno, plumbóque fertíles, ſupra Híſpanıam, è regíone Celtíberíæ ín oceano occíduo ſítas, quarum media, authore Ptolemæo líbro ſecundo capítulo quínto Tabula ſecunda Europæ, habent ín longitudíne quatuor gradus. In latítudíne ferme quadragínta quínque. Nec poterís mihí ín príncípío huíus exempłí obíícere, Hunc oceanum ín quo hæ ínſulæ ſunt locatę eſſe ínnauígabílem aut ínſuperabílẽ, quum ex hís oceano enauígato ín Híſpanıam & alías regíones, plumbí effoſí maxíma quantítas ſít ínuecta aut ímportata. Sumpto ígítur, Deo fortunãte, príncípío ab annotatís ínſulís & animaduerſo parallelo

Exemplũ primum periœcorum.

45. fere gradibus alligato, egressus Hispaniam, dirigo iter per Gallias, perque D
uicinias Rhetiæ, Vindelitiæ, ac utriusq; Pannoniæ, per Daciã & Mysiam. Superatoq; ponto Euxino, in quem Danubius sex ostijs ingreditur, si prorsus decreuero à memorato parallelo nusquam declinare, per Colchidem, Iberiam atque Albaniam gressus dirigo, ad mare Caspium, quo aut eius littore septentrionario transito, prope Bactrianam per Sogdianam & Sacarum regionem, quibus Scythia intra Imaum montem imminet, & Scythiã trans Imaum Seriamq; regionem iter absoluo. Vbi Taguri gentes longitudini 180. grad. adhabitant. Finitq; terra in longitudine Ptolemæo cognita, ultra quam hodie magna pars terræ in cognitionem uenit. Cuius incolæ sunt pagani, idololatræ & Christiani Nestorini. Si igitur ab accolis Cassiteridũ recensuero 180. gradus in parallelo 45. graduum, incido in homines Cassiteridibus Periœcos. Iuxta datam diffinitionẽ sub uno parallelo & meridiano temperatæ etiã habitationis sitos. Ecce.

Cassiteridum periœci.

Pro secundo exemplo aduoco parallelum uergentem per 30. gradum latitudinis septentrionalis. Inuestigaturus igitur sub eo periœcos, sumo principium in Mauritania Tinganica, & in terra continente à promontorio Herculis, cuius longitudo (autore Ptolemæo lib. 4. capi. 1. & Tabula. 1. Afri.) est propemodum 8. graduũ & latitudo .3. A quo sub memorato parallelo progredior in E
ortum per utraq; Mauritanias, perq; Numidiam, Africam minorem, Cyrenaicam regionem, Marmaricam, Libyam, Aegyptum, Arabiã Petream & desertam, Susianã, Persidem, Carmaniam, Drangianã, Arachosiam, Indiam intra & extra Gangem, usque in Sinarum regionem, ubi habitant Semanthini sub longitudine 180. graduum & termino terræ à Ptolemæo cognitæ. Cui hodie recentioribus obseruationibus addita est terra in orientem expansa, in 810 fere milliaria Germanica cõmunia. Vbi maximus Patriarcha & imperator Indiæ Ioannes Presbyter sceptra tenet. Est aũt huius Indię terra multum populosa, ob aëris salubritatem. Vnde multi etiam hodie in centum & quinquaginta annos in sana ualetudine manent &c. Si igit à 180 gradibus longitudinis Ptolemæi subtraxero 8. gradus longitudinis promontorij Herculis, residuo 172. gradus, quibus si de terra Ioan. Presbyteri nobis nunc cognita addidero 8. gradus, colligo 180. gradus longitudinis, medietatem memorati paralleli, & distantiam per diametrum, & per consequutionem Periœcos, quos quæsiuimus. Deducor enim ferme in Omanum locum nobilissimum. Vnde expiscantur uniones & margaritæ in magna copia. Habita tandem (ut lectores exemplis oppleam) charta Geographica moderna, in qua Ptolemæi chartæ quaqueuersum recentes lustrationes adiectæ sunt, Periœcos uenari erit factu facillimum. Neque illud omiserim, Cleomedẽ & Macro. lib. 2. de somno Scipionis Periœcos dumtaxat in temperata zona collocasse, asserentes Torridam aut exustã zonam propter nimietatem feruoris uicturis inhabitabilem. Sed quia eandem habitari etiã ab hominibus hodie manifesto manifestius est, diffinitio data, eiusdem habitatores non excludit.

Omanorũ periœci.

F

Cleomedes. Macrobius.

Quæ Periœcis nobiscum cõmunia sint.

Authore Cleomede, Periœcis nobiscum cõmunia sunt. Primo quòd eandẽ temperatam habitamus. Deinde quòd eandem habemus æstatem & hyemem, atque reliqua anni tempora horasq; alias & augmenta & diminutiones dierum pariter & noctium nobis cum illis eadem sunt. Quibuscumque enim idem est parallelus latitudinis, his eadem est dierum noctiumq; uno tempore quantitas. In hoc tantũmodo à nobis distant, quòd neque eundem ortum, neque eundem occasum habent. Et quando nobis diei medium est, illi medium habent noctis, & è regione. Verum id ultimum moderamini subijciendum est, tali. Periœcis diem & noctem modo esse contrario. Intelligi debet, de his quibus sol oritur &

Canon.

Cautio.

occidit,

A occidit. Tales sunt omnes, quibus in hemisphærio nostro septentrionario latitudo minor est 66. gradibus & 30. minutis. Quo fit ꝙ his qui sub parallelo 67. 68. &c. latitudinis agunt, constituto anni tempore usuuenit dies unus continuus 24. horas excedens. Sub his igitur parallelis dati Perioeci, diem habent (quia continuus est) uno & eodem tempore. Huius rei probationem habes supra per tabulam egregiam quantitatis longissimi diei æstiui in § 67. 68. 69. &c. Idem intelligendum est in oppositis temporibus de continua nocte. Sed de Perioecis Hactenus.

Antoeci proprie sunt qui sub parallelis utrimque ab æquatore æquali latitudine distantibus habitant, quibus una & eadem est longitudo ad unum semi meridianum numerata. Dicti Antoeci, non ut contrariam ut Antipodes sed diuersam terram habitant. Diuersam dico, de qua Strabo libro secundo in calce & supra. Huius autem diuersitatis causa est æquator, qui dirimit partem terrę australinæ à septentrionali. Nostri enim Antoeci sunt siti trans æquatorem in parte australina. Et qui australinas colunt partes suos Antoecos habent in parte nostra septentrionaria. Ita tamen quòd à mediatore circulo, hoc est æquatore, æqua distent latitudine. Quibus etiam cõuenit una longitudo, quæ ipsis indicatur per B semimeridianũ incidentem per capita eorum. Antipodes sane sub uno meridiano & æqualis latitudinis parallelo siti sunt. Oppositio tamen totius meridiani puncto habitant. Ita quòd diameter à uestigijs nostris per terræ centrum ducta, ad istorum uestigia pertingat, quod Antoecis est impossibile. Albertus Antoecos uocat coalternatè habitantes. Cuius hæc sunt uerba. Coalternate autem habitare dicuntur, quorum una quidem est longitudo, sed non latitudo ipsorum est una & eadem: & illi sunt qui sub eadem linea habitant meridionali quibus est in uno & eodem tempore sensibili meridies, quando Sol accedit ad zenith capitum eorum, in motu diurno, sed tamen non habitant sub eodem parallelo circulo, qui distet æquali latitudine per circuitum habitationis ab æquinoctiali circulo. Et infra paulò. Sed nõ est eis æqualis dies, nec est eis æquale frigus, nec calor, nec siccitas, nec humiditas. Eò quòd non æqualiter dilatantur ab æquinoctiali circulo. hæc Alber. Quòd Albertus sub finem habet: Eò quod, intellige, id est eo quòd non æqualiter distant in uno circulo ab æquinoctiali sicut circulariter habitantes, sed ab eo distant in diuersis circulis, in diuersis partibus mundi sitis, ab æquinoctiali æqualiter distantibus.

Antœci qui

Antœci Coalternatè habitantes.

C Nobis cum Antoecis conuenit unitas meridiei & mediæ noctis propter unitatem meridiani. Item diei unitas, quæ quidem non est accipienda pariter, hoc est, pro uno & eodem die, nisi bis in anno in æquinoctijs, sed distinctis & uarijs anni temporibus, scilicet, in gradibus solis è regione in signifero positis. Gratia exempli. Sole tenente quintum gradum Piscium, pro latitudine septentrionali fere quadraginta nouem graduum, diei artificialis quantitas est decem horarum æqualium & semissis: quod nostro tempore usuuenit circiter decimum quartum diem Februarij. In meridiem uero siti, latitudini australinæ tot graduum subiecti, pro eo iam memorato die hanc quantitatem minimè habent sed maiorem, puta tredecim horarum & semissis: in signo autem & gradu oppositio, scilicet, quinto gradu virginis, Australini hi habent consimilem diei quantitatem, scilicet, decem horarum & semissis, circiter decimum nonum diem Augusti. Ecce. Quare de Antoecis (quos Pomponius libro primo in principio Antichthones noĩat) & idem de habitabilibus zonis loquẽs, Reliquæ, dicit habitabiles (intellige zonæ) paria agunt anni tempora, uerũ non pariter.

Nobis & antœcis cõmunia.

Pomponius.

Quocirca cũ apud nos est maximus dies, apud illos est minimus, & è regione, quod accidit propter contrariam latitudinem. Idem accipiendum est de Antœcis sitis intra tropicos. Etsi illis non sit tanta uariatio diei & noctis, ex eo quòd æquatori uicini sunt. In ea tamen quantitate, etiam quantilla sit, ut nos cum nostris Antœcis, contrario modo se habent, quemadmodum infra exemplo manifestabitur. D

Accidit etiam Antœcis quatuor temporum uarietas. Vt cum nobis sit uer in Ariete, Antœcis nostris sit autumnus. Cum nobis æstas in Cancro ipsis hyems, in Libra nobis autumnus eis uer, in Capricorno nobis hyems ipsis æstas. Quemadmodum enim ad nos se habet tropicus Cancri. Ita se ad illos Capricorni tropicus. Contrarietas igitur temporum in uniuersum intelligi debet per totam hemisphæriorum latitudinem.

Cautela de antœcis habitantibus intra tropicos.

Et interim cum in memoria tenemus Antœcos intra Tropicos habitantes, cõtrario modo (ut iam diximus) hyemem & æstatem habentes, accidere tamen potest, ut ijsdem simul sit hyems, nunquam tamen simul æstas: duas enim habent æstates propter Geminum accessum solis ad capita eorũ. Sicut supra per canones docuimus: & testes sunt Ioan. de Sacrobusto, in libello de Sphæra & Martianus Cap. lib. 6. Quòd autem una ijsdem possit esse hyems, exemplo (ut paucis dicatur) explanabimus. Iabadium, id est, hordei insula sita in pelago Indico australino, authore Ptolemæo lib. 7. ca. 2. & tabu. 11. Asię, habet longitudinem 167. grad. & latitudinem Australem 8. grad. 30. minutorum. Throana uero urbs in littore magni sinus Indici consimilem habet longitudinem, scilicet, 167. grad. ac etiam latitudinem septentrionalem coequalem 8. grad. & 30. minutorũ, Quare per diffinitionem datam in his degentes appellantur Antœci. Quum autem sol trans æquatorem in australina signa deflexerit, uicesimũ secundumq; ferme Libræ gradũ adierit, erit Iabadijs uerticalis, inducens æstatem, quod nostro æuo cõtingit circiter 6. diem Octobris. Rursus cum inde abit, & ultra in tropicum Capricorni proficiscens brumalemq; efficiens solstitium gradus 15. & minuta 30. pertransit, hyemem ijsdem Iabadijs facit, eo modo quo tanta distantia solis hyemem afferre potest. Palàm autẽ est Antœcis horum, id est, ipsis Throanis ab æquatore in septentrionem 8. gradibus & 30. minutis sitis simul quoque esse hyemem, cum maximam à se solis habeant distantiam. Inæquales tamen huiusmodi hyemes sunt. Calidior sane horum est, à quorum zenith sol iam primum discessit, qui maiori interuallo graduum 15. & 30 minutorũ in austrum inclinans abesse nequit, frigidior autem horum est qui in septentrionem eandem habent latitudinem, ab ipsis enim sol 32. graduum intercapedine abest, nec abesse amplius unquam potest. Id tamen certum est & physica ratio approbat, has simul hyemes esse, quamquam nulla prorsus intra tropicos tam frigida esse possit hyems, quin illa, quantũ ad solis recessum & distantiam pertinet, calidior sit æstate qualibet paralleli nostri altitudinis propemodum graduum 49. Sol uero cũ solstitio brumali peracto incipit in zodiaco ad nos ascendere, rursus parallelum Iabadiorum attingit, fitque uerticalis, alteram æstatem faciens. Accidit itaque ut hi duas æstates habeãt, unà cum hyeme, ante quam illi Throani æstatẽ habeant primam. Simili modo sole apud illos in septentrionem sitos mouente euenit, ut duas æstates & hyemem unam habeant, quando his hyems continua est. B E F

Extra Tropicos igitur agentes omnia anni tempora solis habent, & in Antœcis & Antipodibus cõtrario modo, intra Tropicos autem omnia bis. In his omnibus ad instrumenta & tabulas Geogra. recurrendum est, ut intellectum sensuũ certitudine instruamus.

Cautela.

Quòd si in meridiem terra reperta esset habitata in 67. uel 68. &c. gradus latitudinis, quemadmodũ in septentrionem, dari possent Antœci quibus certo tem-

pore

A pore anni nec dies nec nox simul essent, contra priscorum authorum placita. Nam cum hi in septentrione habent contiuuum diem in plures naturales expassum, contra hi qui tenent eandem latitudinem in polum austrinum interim haberent noctem continuam. Hæc organum sphæræ mundi plane indicat.

Demum exemplis antœcorũ diffinitionem lucidiorem reddam. Scito tamen quòd extra tropicos, ex cõmentarijs Ptolemæi nullum plenũ exemplum colligi potest. Huius ratio, quòd trans tropicum Capricorni ei terra incognita fuit. Adiumento uero recentiorũ chartarum, ultra montes Lunæ, Rapsios Aethiopes & Barditũ montem, de quibus Ptolemæus lib. 4. ca. 9. & tab. 4. Africæ, à regibus Portugalliæ inuentæ sunt propemodum innumeræ gentes nudæ, in austrum expositæ, de quibus plura in itinerario Portugallensi. Iubeor igitur his Antœcos inuestigare, uenio ad Peloponnesum, de qua Ptolemęus lib. 3. ca. 16. & tabu. 10. Euro. & offendo Mothonem urbem, quam Plini. Pompon. & cæteri Methonen nominant, habentem longitudinem 49. graduũ & latitudinem septentrionalem fere 35. Consimilem longitudinem & latitudinem meridianam habent memoratæ gentes, modernis chartis id indicantibus. Quare concludo
B Methonenses his gentibus esse Antœcos, & contra.

Rapsiorum. antœci.

Secundum exemplum, de his qui intra Tropicos agunt. Offeruntur mihi Ichthyophagi regionis Sinarum, habentes in longitudine quasi 180. gradus. In latitudine aũt septentrionali 3. Authore Ptolemæo lib. 7. ca. 3. & tab. 11. Asiæ, quibus maximus dies æstiuus est 12. horarum & 10. minutorũ: iuxta modernam obseruationem: his Antœcos determinare iubeor, optato uenit mihi Sinæ * metropolis Sinarum, quæ Ptolemæo supra docente habet longitudinem 180. gra. Latudinem uero austrinam triũ graduum, sunt igitur Sinenses Antœci Ichthyophagorum. Et cũ Ichthyophagi habent diem maximum 12. horarũ & 10 minutorum, Sinenses habet minimum, scilicet, 11. horarum & 50. minutorum, quamꝯ parua sit temporum differentia. Vsque huc de Antœcis sit dictum.

* alij Thynæ.

Antipodes proprie sunt, qui sub parallelis ab æquatore utrimque æqua latitudine distantibus, aut sub ipso æquatore, sub uno meridiano habitant, siti ad puncta diametri per centrum mundi euntis. Dicti Antipodes quòd pedes obuertant sibi, aut uestigia uertant contra se inuicem. Iidem & Antichthones nominãtur à contraria terra habitata. Sunt autem Antipodibus quatuor præcipue conditiones. Prima quòd habitant sub duobus parallelis æquidistantibus ab æqua
C tore, quorũ unus locatur in septentrionem alter in meridiẽ, dempto æquatore. & in hoc conueniunt cũ Antœcis. Secunda quòd sunt siti sub uno meridiano, & in eo cõcordant cum Periœcis & Antœcis. Tertia quòd distant maxima distantia circuli meridiani, i. per diametrũ ipsius aut p 180. gradus circuli magni. Quarta ex iam dicta sequitur, quòd diameter illa transeat per centrũ mundi. Omnes certe diametri circulorum magnorum sphæræ uergunt per centrum mundi.

Antipodes q.

Quatuor conditiones antipodum.

Rem ipsam nunc exemplis ornabimus. Et primũ sumptum est, ex Geographia Ptole. Is lib. 4. ca. 6. & tab. 4. Afri. In occiduo Libyæ interioris ponit sinum magnũ noïatum Hesperium. Cui ultra æquatorẽ in austrũ, eodem Ptole. lib. 4 ca. 9. teste, adhabitant Hesperij Aethiopes. Ex his nõnullis est longitudo 0. grad. latitudo meridiana 10. uel 11. graduũ. Præterea Ambastæ populi regionis Sinarũ, de quibus Ptole. lib. 7. ca. 3. & 11. tab. Asiæ, ab Ambasto fluuio sic appellati, habent in latitudine septentrionali cõsimiles gradus cũ Hesperijs, in latitudine ue

Secundum exemplũ, ex recentioribus chartis (ro 180. gra. Ecce Antipodes. iũctis Ptolemęi, receptũ, seruiens utrimque habitatis & temperatis, est id. Iaua minor insula recens orientis, linguã habens propriam, in octo regna direpta, omni aromatũ genere referta, trans Tropicum in austrũ sita, habet in longitudi-

ne 21. gradus, in latitudine meridiana 40. Cui in noſtra temperata zona obiicitur Corſica, quæ alias Cyrnus inſula in mari Liguſtico ſita. De qua Ptolemæus lib. 3. cap. 2. & tabu. 6. Euro. habens in longitudine 31. gradus, in latitudine uero ſeptentronali 40, grad. hæ igitur opponuntur uerè, quia per diametrum terræ & in diuerſis zonis ſitæ, etiam temperatis: Igitur incolentes ſunt Antipodes. D

Cleomedes de Antipodibus.

De Antipodibus perbelle ſcribit Cleomedes, in hæc uerba. Quartam nobis Antipodes qui obiectam è regione nobis habitant temperatam, ſunt uero ipſorum qui ſub terra clima incolunt, quos etiam ἀντώμους, quod eſt humeris auerſos uocant, at qui ſub terra Antipodes. Omnium namque in terra gradientium, ad centrum, terræq; medioxumũ ueſtigia ſpectare neceſſe eſt. Nam cũ ſit ipſa figuræ globoſæ, inferne eſt medioxumum. Vnde qui circa nos habitant neutiquam fiunt Antipodes. Sed qui in temperato ſub terra climate habitant, qui è regione nobis obiiciuntur. Namque eorum ueſtigia noſtris ſunt oppoſita ueſtigijs. Et poſt plura. Verũ cum Antipodibus nobis nihil eſt cõmune, quòd omnia contra reſpondeant. Nã ſub terra inter nos climata habemus & tempora habemus cõtraria die noctuq;. Idem eſt de augmentis & diminutionibus dierũ. Et rurſus poſt multa. Quòd eſſe oporteat Antipodes, docet Phyſiologia, quandoquidem horũ nihil memoratur in hiſtoria, & ne quidẽ acceſſus eſt ad eos nobis, qui contra nos temperatam zonam habent, quandoquidem torrida non poteſt à nobis ſuperari. Quæ profecto temperata terræ climata æque quoque habitari E neceſſe eſt. Nam animantium amica natura eſt, & ubicumque cunctis rationabilibus & rationis expertibus cõpleri animalibus potuit terra, ibi capit optionem. hactenus Cleomedes.

Antomi.

Nobis nihil cõmune cum antipodibus.

Natura animãtibus fauet.

Placuit priſcis ſcriptoribus, ſicuti iam ex Cleomede hauſimus, Antipodibus omnia cõtrario modo euenire, eoſque ſub terra in temperato climate ſitos. Sed cum hodie à recentioribus authoribus uiris grauiſſimis compertum habemus, ſub torrida zona, immo & æquatore animantium eſſe habitationes à priſcis in diuerſum eunt. Ponentes Antipodes nõ ſolum in temperatis zonis, uerum etiã torrida & ſub æquatore. Quapropter ab eo priſcorũ dicto Antipodibus omnia accidere modo contrario, eos qui ſub æquinoctiali agunt exceptos haberi uolunt, quibus omnia ſunt paria, præterquam quòd contrarijs uicibus diem noctemque habent. Eis nempe accidit eadem diei noctiſq; quantitas, propter perpetuũ æquinoctium. Item ſimul æſtatem, ſimul hyemem ſuo modo habere, & id genus alia. Quapropter concludunt unum tantũ eſſe parallelum, ſ. æquatorem, ſub cuius ipſius poſitione Antipodes dant oppoſitis ueſtigijs, à cuius quolibet meridiano interſecante, diameter per centrum ducta in eundem meridianum & æquatorem, punctus, in contrario hemiſphærio antipodes oſtendit. F

De æquatore.

NOTA.

Vide canonẽ ſupra de æquatore.

In exemplo: Nacaduma ciuitas Taprobanę inſulæ (authore Ptolemæo lib. 7. ca. 4. & tab. 12. Aſiæ) ſub æquatore ſita, quare latitudine caret, habet in longitudine 128. gra. fere. Præterea uenio ad prouinciã occidentis Americam appellatã, ad mandatũ regis Caſtellæ noſtra tempeſtate inuentam, & offendo ibi æquatorem cũ longitudine 308. graduum, adhabitantes igitur ſunt antipodes Nacadumenſiũ: Subtracta enim longitudine Nacadumæ, ſ. 128. gradibus, à longitudine Americæ, ſcilicet, 308. graduum, remanent 180. gradus æquatoris, indicantes oppoſita puncta eiuſdem, & ex conſequutione Antipodes.

Nacadumę antipodes.

Canon.

In uniuerſum igitur dici poteſt, omni puncto habitato in terra dato, reſpondere punctum Antipodum. Quod ſi in terram cadit habitatam antipodes habentur: Quòd ſi in mare (ut plurimum uſuuenit) habere poſſe: puta per nauium gubernatores in id punctum incidentes. Sed de his ſatis.

Diſſentio authorum.

Grauiſſimi authores de Perioecis, Antœcis & præcipue de Antipodibus, ſæpe

A sæpe diuersa, sæpe pugnantia scribunt. Ita quòd lectoris animus usqueadeo distrahatur, ut quid de his tenendum sentiendumque sit penitus ignores. Quare ut Lector aliquatenus tanquillior reddatur de his nonnihil disserere libuit. Contuendum igitur, quòd apud priscos semper fuit subtilis inquisitio. Sint ne homines qui sub terra sua uestigia nostris opposita habeant, nec ne? Esse eos euidenti satis ratione ostendit Cleomedes primo Meteoron capi. De cœli orbibus, cuius uerba iam supra recitauimus.

Fuit semp quæstio de Antipodibus.

Quòd sint Antipodes.

Strabo de his libro primo, his uerbis. Pari etiam modo ad Indos etiam Hispanos habitatio, è quibus illos ad orientem maxime, hos aũt ad occasum inclinari scimus omnes. Sic Antipodas inter se esse nescij non sumus. Tale autem hoc totum ex solis reliquorumque syderum motu ortum habens &c.

Strabo.

Plinius libro secundo natu. hist. cap. 67. in recentiori 65. sic scriptum reliquit. Ingens hic pugna literarum, contraq; uulgi opinionẽ, circumfundi terræ homines undique conuersisque inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cœli uerticem, ac simili modo ex quacumque parte mediam calcari. Illo quærente cur non decidant contrà siti, tanquam non ut ratio præstò sit, ut nos non decidere mirentur & illi. Interuenit sententia, quamuis indocibili probabilis turbæ, inæquali globo, & si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique inco-

Plinius.

Lege Macrob. lib. 2. cap. 5. & Albert. lib. de natu. lo. dist. 1. ca. 12.

B li. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipsam ac nõ cadere nobiscum &c. lege caput, pulchrum est sane. Idem de Antichthonibns lib. 6. ca. 22.

Ad idem Pomponius Mela libro primo, & Solinus capite 66. In ea sententia est Macrobius libro secundo de somnio Scipionis &c. Et Martianus Capella libro sexto post principium. Item Albertus Magnus libro de natu. loc. distincti. prima ca. 10. qui Antipodes aut Antigenos nominat oppositè habitantes, quos, alij & rectius, periœcos appellant. Et idem de Antipodibus libro secundo Meteor. tracta. secundo ca. 11. Accedit & Marcus Manilius libro primo astronomicon cap. 4. sic.

Pompo. Solinus. Macrobius. Martianus. Alber. Mag.

Mar. Mani.

Altera pars orbis sub aquis iacet, inuia nobis
Ignotæque hominum gentes, nec transita regna
Commune ex uno lumen ducentia sole,
Diuersasque umbras, leuaque cadentia signa
Et dextros ortus cœlo spectantia uerso.
Nec minor est illis mundus nec lumine peior.
Nec numerosa minus nascuntur sydera in orbe.

C Dissentiunt ab his Theologi, asserentes fabulosa esse omnia, quæ ab alijs de Antipodibus referuntur. Idipsum ostendentes primo per diuum Augustinum capite nono libri sextidecimi, in hæc uerba. Quòd uero & Antipodas esse fabulantur, id est, homines à contraria parte terræ ubi sol oritur quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare uestigia, nulla ratione credendum est. Neque hoc ulla historica cognitione didicisse se affirmant, sed quasi ratiocinando coniectant, eo quòd intra cœli conuexa terra suspensa sit, eundemque locum mundus habeat & infimum & medium: & ex hoc opinantur alterã partem terræ quæ infra est habitatione hominum carere nõ posse. Nec attendunt (etiam si figura conglobata & rotunda mundus esse credatur siue aliqua ratione monstretur) non tamen esse consequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda sit terra. Deinde etiam si nuda sit, neque hoc statim necesse est quòd homines habeat, quoniã nullo modo scriptura ista mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quòd eius prædicta complentur. Nimisque absurdum est ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem oceani immensitate traiecta nauigare ac peruenire potuisse, ut etiam illic ex uno illo Primo Homine genus

Quòd nõ sint Antipodes. Augustinus.

instituereturhumanum &c. D

Lactantius. Secundo id ostedunt per Lactantium cap. 24. libri 5. Diuinarum institutionum. Cuius titulus est de Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinari sunt mundum esse rotundum.

Lucretius. Theologis assentitur Lucretius libro primo, qui Antipodes negãs sic scribit.

Illi cum uideant solem non sydera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora cœli
Diuidere & noctes pariles agitare diebus.
Sed uanus stolidis hæc omnia parturit error &c.

Galeottus Nar Et inter recentiores adest Galeottus Narniensis libro de incognitis uulgo, negans antipodes. ex eo, ut ad eos doctrina Christi nunquam peruenire potuerit.

Causæ dissensionum. Mare reddit unã causam. Has authorum dissensiones credo pendere è duabus causis, quarum altera sumitur ab aqua, altera à terra. Ab aqua hoc est à mari, & hoc bifariam. Aliqui enim affirmant totũ inferius hemisphærium aquis esse tectum, quapropter ab antipodibus & periœcis incoli minime posse.

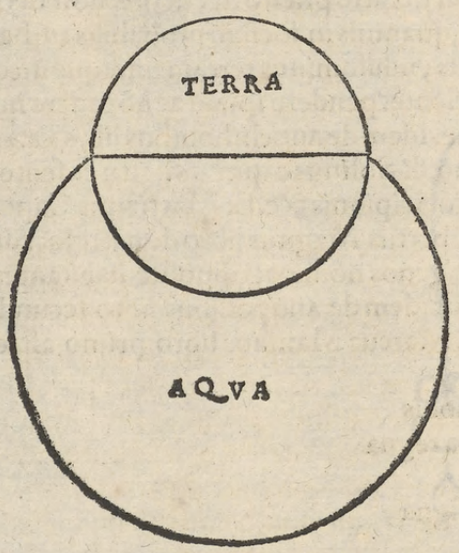

Alij asseruere oceanũ circundare terram in modũ cinguli transeuntis à polo arctico per orientem in meridiem & per occidentem redeũtis in aquilonẽ. Huius imaginationẽ describit Albertus Magnus libro 2. Meteor. tracta. 2. ca. 11. quẽ legito. Et hoc pacto in utroq; hemisphærio esset terra cõtinens & arida. Verũ & hi in tres scinduntur differentias. Nonnullis asserentibus terræ molem in duo hemisphæria (ut dixi mus) partitam ingenti pelago atq; innauigabili discerni, & nullam in inferiori hemisphęrio esse hominũ habitationem, cũ nulla de his sit historia. Alijs contrà dicentibus, sed propter nimiam distantiam & oceanũ innauigabilem nõ posse mutuo cõmeare. E

Annotatio à Stœfleri ipso hic interiecta, F

Hic ostendo depictiõem teræ & aquę secũdum Nicolaum Lyranum. Geñ. 1. capit. esse inutilem. primo, quia contrariatur omnibus de eclipsi Lunari scribentibus, qui uno ore dicũt: Lunã deficere propter ingressum eius in umbrã terræ. Vide obsecro cap. 10. libri Secundi Plinij. Sed hic oporteret quẽ dicere Lunam eclipsari propter eius ingressum in umbrã aquæ pro maiori parte. Vmbra quã Luna ingredit est turbinata uel conoidalis, quod ad uisum ostendunt oẽs eclipses Lunares: sed hæc depictio nullo modo procrearet eã in modũ turbinis, sed umbrã gibbosam. Deñciẽda etiã illa moderna depictio Gregorij Reisch Cartusiani & Vadiani de centro magnitudinis terræ & centro grauitatis: qui cõtendunt ex terra & aquis unũ corpus rotũndum efficere. In quo profecto bene dicunt, sed deficiunt in modo depictionis, in quo figurant aquas omnem tegere terram, neque possunt se in hoc defendere &c.

Alijs

A Alijs asserentibus oceanum esse nauigabilem, ut sunt recentiores nostri Geographi & præcipue nautæ, qui mare undiquaque fere nauigant atque sulcant. Hic candide Lector accedito Alberto Magno libro de natura lo. & Dinstinctionis primæ capite duodecimo. Alber. Mag.

B Ego eã teneo opinionem, quòd aqua & terra unum habeant centrũ, quod sit centrum uniuersi. Et quónam abierit aqua postquam fuit à Deo condito re terra discooperta, dico ex Ioan. Damasceno lib. 2. ca. 9. & 10. Cui addo Iacobum de Valentiis episcopũ. Et quidẽ Io. Damasce. de orthodoxa fide lib. 2. ca. 9. De aqua, sic habet. Est aũt aqua unum quatuor elementorũ, optima Dei factura. Aqua elementum est frigidum & humidum, graue & deorsum mobile & diffundi facillimum. Et infra. In principio aqua diffundebatur super omnem terrã. Et infra. Deinde præcepit DEVS ut cõgregarentur aquæ in unam congregationem. Et dicendo in unam congregationem, non significat in uno loco illas congregasse (nam uides ut postea dicat, & consistentias aquarum uocauit maria) sed secundum seipsas in terras separatas, simul factas esse aquas, ostendit hic sermo. Congregatæ sunt igitur aquæ in congregationes suas & apparuit (s. terra) arida. Hinc sunt duo maria quæ circumdant Aegyptũ. Ipsa enim media inter duo maria iacet. Et infra. Similiter & ad orientem est mare, quod dicitur Indicũ. Est & Boreum quod dicitur Caspium, sed & stagna hinc cõgregata sunt. Est & oceanus ut fluuius quidam circundans totam terram. Et postquam numerat plura flumina, scilicet, Gangem, Nilum Tigrim & Euphratem, sequitur. Sunt autẽ alij plurimi & maximi fluuij quorum hi quidem in mare uanescunt, illi uero in terra consumuntur. Vnde & tota terra porosa est, antrosa, ueluti quasdam uenas habens, per quas ex mari suscipiens aquas, fontes perficit. Et infra. Diuino igitur iussu cõcauitates in terra factæ sunt, & sic in congregationes suas conueniunt aquæ, hinc etiã & montes facti sunt. Caput 10. eiusdẽ libri. De terra sequit.

C Terra quatuor elementorũ unum est, siccum & frigidum, grauissimũ & immobile à Deo ex nihilo ad esse primò die deductum. Et postquam numerat super quid terra sit fundata, addit. Decet nos in nullo piæ aduersari intelligentiæ, cõfiteri simul omnia à uirtute eius qui creauit contineri, fulciri & constringi. In principio autem (scriptura dicit) terra cooperiebatur ab aquis, & terra inculta & absque ornatu: cum præcipiente Deo aquarum receptacula facta sunt, & tunc montes extarunt & diuino præcepto terra suscepit ornatum: omnigenis herbarum & plantarum uarietatibus decorata &c. Et post plura. Sphæricæ autem figuræ nonnulli asserunt esse terram, alij uero conoidem, piniq; præ se ferre figuram. Minor & longe multoq; minor cœlo est, ut punctum quoddã in eius medio pendula &c. hæc Damascenus.

Secunda causa sumitur à terra, quę ut omnes asserunt Physici, Geographi & Poëtæ, in quinq; partita est zonas (de quibus in sequentibus abunde dicemus) quarum duæ uicinę polis, inhabitabiles sunt propter frigus ingens. Media quę solis orbita describitur, torrida aut perusta nominata, à Græcis & Latinis scriptoribus, propter æstum & excessiuam caliditatem inhabitabilis prædicatur: Causa. 2. ratione terræ.

Quæ ſane torrida diſterminat duas alias zonas mortalibus habitabiles, quarũ una eſt in ſeptentrionem reliqua in meridiem expoſita. Quare hæ, authore Plinio, Macro, Martiano, Pompo. & cęteris, propter ſolis incendium non ſunt peruiæ. Inde inter authores de Antœcis orta eſt diſſenſio, ferme in modũ quem iam ſupra de mari expoſuimus. Quorũ nonnulli Antœcos negant, ob id quòd nulla de his eſt hiſtorica traditio. Alij admittunt, ſed propter torridã zonam intermediã haud permeabilem, cõuenire non poſſe. Vt iam memoratis placet authoribus. Verũ alij & peruſtam peruiã probant & cõmeatum fieri poſſe, hoc modo recentiores loquuntur. Sed cum quæritur, cur illorũ rarus ad nos tranſitus ſit? Reſpondent, quòd hi ſuorũ terminorum contenti, propter fere omniũ rerum copiã, quieti uiuũt, paciſcq; & belli magis amantes, plurimi nudi, & in multis regionibus armorũ neſcij degunt: Nõ uſq; adeo ſollicíti, an his in locis, ubi nos agimus, hoĩes habitent. At nos Europei ſemper anxij, an ubi illi ſunt, hoĩes eſſent, eoſdem aut armis ob gloriæ cupiditatẽ, aut auaritia, quæ omnia penetrat, pue-

Quare ad antœcos non ſit acceſſus.

Terra inſula.

His prælibatis antecq; ad authores diſſidentes particulariter (ſtigantes &c. accedã, annotandum cenſeo, terrã noſtram habitabilem eſſe inſulam, & mari quaquauerſum circundatam: huius rei mihi plurimi ſunt teſtes, præcipuus tamen Strabo lib. 1. Geogr. in §. quod aũt habitabilis terra ſit inſula &c. quem legi E to. Et idem lib. 3. ubi eam ſæpius inſulã nominat, & chlamydis præ ſe ferre figurã. Addo, ego omnem terram ad hoĩbus & animantibus habitatam, eſſe inſulã.

Nota hic de Auguſtino.

Ad authores nunc uenio, & primo ad diuum Auguſtinũ Antipodes negantem, cuius ſententiã pro ſuo tempore approbo. Nam is pater alioqui mathematicis ſtudioſiſſimus non à ueritate, ſed ab incerta & uero nequaq; conſentanea ueterum aliquot ſcriptorũ de Antipodibus traditione, cũ ratione maris tum terræ (ut ſupra oſtendimus) abhorruit. Neque (me iudice) hi recentiores Theologi audiendi ſunt, aſſerentes. Auguſtinum cum capite 8. lib. 16. de ciui. Dei, cõcludat, omnes homines terrã incolentes, etiam ſi monſtruoſas habeant figuras aut effigies, ſi modo homines ſunt, ex Adam uno illo protoplaſto originẽ ſumpſiſſe. Et ca. ſequente 9. Antipodum opinionem uanã & friuolam reiecit atque confutauit. Si enim illi eſſent hoc modo, quo ueteres eos eſſe crediderunt, cum nemo unquam noſtri hemiſphærij eos adierit, Auguſtinũ intuliſſe ex Adam originem habere nequaquam potuiſſe. Dico ego, nullum Auguſtini uerbũ in hanc poſſe trahi ſequelam. Immo fere contrariũ ex capi. ſeptimo eiuſdem libri exugi poteſt. Si enim animalia ſæua, crudelia, & beſtiæ ad remotiſſimas inſulas permiſſu Dei transferri potuerunt, quare etiam non homines domini terræ & F animalium, paulò minus angelis minores?

Non ſunt audiendi recentes theologi.

Quòd ſi magnus ille Eccleſiæ chriſtianæ antiſtes omnium bonarum artium percupidus, in noſtra incidiſſet tempora, & quiſpiam eidem indicaſſet, terram eſſe propemodũ continuam, in qua hominum eſſet habitatio in 180. gradus expaſſa, nullo interiecto Oceano innauigabili aut combuſta zona impermeabili, hinc & illinc per diametrum circuli maximi homines habitare (quemadmodũ exemplis indicauimus) profecto Antipodes nunquam negaſſet, ſed demonſtrationi certiſſimæ aures præſtitiſſet. Abieciſſetq; priſcorum anilia fabulamenta.

De Lactantio.

De Lactantij capite 24. libri tertij Diuinarũ inſti- (hactenus de Auguſtino.
tutionũ quid approbem, non mihi ſatis conſtat, q; ſi dumtaxat in Antipodũ poſitione lapſus eſſet, condonarem: ſed quia in cœlo & terra errat, ego in ſententiã eo Ioachimi Vadiani ad Rodolphum Agricolam ſcribentis, in hunc ferme modum. Videtur mihi Lactantius eloquentiæ ſuæ uiribus plus æquo quandoque confiſus, paulo audacius aut abiecíſſe faſtu quodam pleraq;, aut multo aliter, q; ueritas habeat intellexiſſe, in hiſq; magnam ſibi inuidiam eò cõparaſſe, quòd

Lactantius eloquentiæ nimium confiſus.

ita

A ita superbè ita secure dixerit, quasi ipse extra omnẽ ingenij aleam positus, errare & labi non potuerit, omnium autem errata non solum uidere, sed etiam olfacere sese crediderit. Hic adeo Antipodes refutando ineptit, ut dubitem an cũ illa scripsit satis sibi constiterit. Nõ enim ea solum, quæ eruditis exploratissima sunt, nescire uidetur, sed probare etiam & asserere illa, quæ, si Antipodes non essent, quod ipse contendit, falsa tamen & absurda esse omnes, qui sunt animi cõpotes, intelligerent.

Age, totum illud caput excutiamus, ut an ita sit, sicut dico facilius accipias.

TITVLVS AVTEM SEV CAPITIS INSCRIPTIO HAEC EST.
De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundum esse rotundum. Caput est 24. lib. 3. Lactantij Firmiani institutionum diuinarum.

QVid illi, qui esse contrarios uestigijs nostris Antipodas putant? nunquid aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum uestigia sunt superiora quàm capita? aut ibi quæ apud nos iacent
B uniuersa pendere? fruges & arbores deorsum uersus crescere, pluuias & niues & gradines sursum uersus cadere in terram. Et miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum philosophi & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant?

Miracula orbis à Plinio 6. numerantur. Primum Babyloniæ muri, Plini. libro 6. cap. 26. habuere in longitudine 60000. passuum, in altitudine 200. pedes, 50 in latum. Secundum, Dianæ Ephesiæ templum. Plinius lib. 36. cap. 14. & lib. 14. ca. 1 & lib. 16. ca. 41. in recenti 40. & lib. 36. ca. 5. Tertium, Iouis Olympici simulachrum. Pli. lib. 34. ca. 8. & lib. 35. ca. 8. & lib. 36. ca. 5. & lib. 7. ca. 38. Quartum, Pyramides Aegyptiæ lib. 36. cap. 12. per totum. Quintum, Solis colossus Rhodi. Plini. lib. 34. ca. 7. Sextum, Mausoli sepulchrũ. Plini. lib. 36. ca. 5. Septimum hic addit Lactantius, scilicet, horti pensiles. Et Macrobius lib. 3. Saturna. capite 15. Hic (inquit) est Sergius Orata, qui primus balneas pensiles habuit. &c. Stœfleri annotatio.

Huius quoque erroris aperienda nobis origo est. Nam semp eodem modo falluntur. Cum enim falsum aliquid in principio sumpserint, uerisimilitudine inducti, necesse est eos in ea, quæ sequuntur incurrere. Sic incidunt in multa ridicula, quia necesse est falsa esse, quæ rebus falsis congruunt. Cum autem primis habuerint fidem, qualia sunt ea, quæ sequuntur, nõ circumspiciunt, sed defen-
C dunt omni modo, cum debeant prima illa utrum ne uera sint an falsa, ex consequentibus iudicare. Quæ igitur illos ad Antipodas ratio perduxit? Videbant syderum cursus in occasum meantium, Solem atque Lunam in eandem partem semper occidere, atque oriri semper ab eadem. Cum autem non perspicerent, quæ machinatio cursus eorum temperaret, nec quomodo ab occasu ad orientem remeant, cœlum autem ipsum in omnes partes putarent esse deuexum, quod sic uideri immensam latitudinem necesse est, existimauerunt rotundum esse mundum sicut pilam, & ex motu syderum opinati sunt cœlum uolui, sic astra Solemque cum occiderint, uolubilitate ipsa mundi ad ortum referri.

Quod cœlum sit sphæricum & moueatur circulari motu, probat Ptolemæus Dictio. prima Alma. lege ad idem Aristotelem secundo de cœlo, & Alber. secundo de cœlo tracta. 2. ca. 1. 2. Ad idem nos in cõmenta. nostris, in sphæram. Quòd aũt terra sit rotunda docet Ptole. ubi supra. Aristotel es secundo de cœlo. Alber. secundo de cœlo, tract. 4. ca. 9. 10. 11. lege cõmenta. mea. Hester 13. quicquid cœli ambitu continetur. Ecclesiastici 24. gyrum cœli circuiui sola. Plinius lib. 2. ca. 1. Mundum & hoc quod alio nomine cœlum appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est. Et idem ca. 2. Formã eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Et de eius motu ca. 3. & 4. Cleomedes probat Stœflerus

cœlum esse rotundũ per terrę rotunditatem: Alij ex cœli rotunditate concludunt terrã esse rotundã. De terra. Plinius lib. 2. ca. 66. in nouo 64. Est autẽ figura prima, de qua consensus iudicat: orbem certe dicimus terræ globum. Primo Paralip. 16. Ipse fundauit orbem terrarum immobilẽ. Psalmo 95. Iudicabit orbem terrarum in æquitate. Psalmo 76. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Psalmo 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitat in eo. D

Lactan. Itaque ætherii orbes fabricati sunt, quasi ad figuram mundi, eosque cœlarunt portentosis quibusdam simulachris, quæ astra esse dicerent.

Stœfleri anno tatio. Eosq; cœlarũt portentosis quibusdã simulachris). Ridet Lactantius cœlestes Asterismos aut imagines, quas simulachra appellat. Diuinæ tñ literæ eas non rident, sed sæpius nominant etiã in rebus magnis. Iob 9. Qui facit Arcturũ & Orionas & Hyadas & interiora austri. Iob 37. ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Et ca. 38. Nunqd coniungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Amos 5. & loqtur de Deo, sic. Facientem Arcturũ & Orionem. Hanc igitur cœli rotunditatem illud sequebatur, ut terra in medio sinu eius esset incluſa: Quod si ita esset, terrã ipsam globo similem. Neq; enim fieri posset, ut non esset rotundũ, quod rotundo incluſum teneretur. Si autem rotunda etiam terra esset, necesse est, ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat. i. montes erigat, campos tendat, maria consternat. Quòd si esset, sequebatur illud extremũ, ut nulla sit pars terræ, quæ non hominibus cæteriſq; animalibus incolatur. Sic pendulos istos antipodas cœli rotunditas adinuenit. Quod si quæris ab ijs, qui hæc portenta defendunt, quomodo nõ cadunt omnia in inferiorem illam cœli partem? hanc respondent rerum esse naturam, ut pondera in medium ferantur, uel ad medium cõnexa sint omnia, sicut radios uidemus in rota. Quæ autem leuia sunt, ut nebula, fumus, ignis, à medio deferantur, ut cœlum petant. Quid dicam de ijs nescio, qui cum semel aberrauerint, constanter in stultitia perseuerant, & uana defendunt. Nisi quòd eos interdum puto ioci causa philosophari, aut prudentes & scios mendacia defendenda suscipere: quasi ut ingenia sua in malis rebus exerceant, uel ostentent. At ego multis argumentis probare possem, nullo modo fieri posse, ut cœlũ terra sit inferius, nisi & liber iam claudendus esset &c. E

Hactenus Lactantius. Vadiani uerba. Ait hic primo suo in titulo. De Antipodibus, quos ideo esse finxerunt, quia opinati sunt mundũ esse rotundum. Ecce mundũ non rotundũ esse pro uero & euidenti habuit, ideoque Antipodes ponentium opinionem refutare conatur. Cuius tamen contrarium, de mundi rotunditate ita euidens est non tam physicis quàm nostræ religionis scriptoribus, id asserentibus, ut piaculum committere merito uideri possem, si rationibus hoc loco adductis probare uellem, quod nemo nescit. F

Hominum ueſtigia an superiora capitibus. Audi obsecro, quid à capitis initio dicatur. Aut est quispiam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum ueſtigia sint superiora capite? erras ò diserte Lactanti, & ea quidem in re, quam iuuentutis anni tibi indidisse debuerant. Quis enim uel primis physicæ rudimentis imbutus, nescit omne id quòd sua grauitate centro innititur, quacumque parte circumferentiæ locatum sit, deorsum uersus niti? quod autem à centro reclinet, aut se expandat sursum tendere? Cum igitur pedibus in terram uersis centro innitantur, caput sursum proferant, ut nos in cœlum, caput habent ueſtigijs superius. Nec sub nostro est hemisphærio nisi quod ad usque centrum demittitur, quod cum prætergrederis, omnis linea ducta in quãcumque partem sursum tendit. Ideo Aristoteles lib. Meteo. 3. ubi de terræmotus causis fit mentio, Anaxagoram clazomeniũ reprehendit, q; sphæræ tantũ partem, quæ supra nos est, sursum esse, & q̃ sub pedibus est, deorsum uergere putauit. Stultũ. n. est putare ignẽ in altero horizonte non similiter sursum ferri, sicut in nostro, sursumq; ferri q̃cumq; à centro ad circũferentiã tendũt. Nec nisi impropria locutiõe cœlũ infra nos esse dicere solemus, uelut Vitruuius. Vitruuius. libro

A lib. 9. ca. 6. Sydera uersabunda latentiaq́, quæ nobis nõ oriantur sub terra esse ait, hoc est sub horizonte. Porrò & hoc Maronis libro Georgicorum primo, ex communi ratione loquendi depromptum est. Cum de austrino uertice loquẽs, inquit,

—At illum
Subpedibus styx atra uidet, manesq́ profundi.

Cum reuera, ut Aristoteles quoq́ asserit libro de cœlo & mundo secũdo, Vertex meridianus sit ex natura rei sursum. Quod poëta doctissimus tametsi non ignorauit, maluit tamen ex cõmuni persuasione ducto sermone uti, aut ueteres, ut sæpe solet, imitari, quàm diuersum asserere. Et paulo post. Nos enim uulgo Austrinum polum respectu arctici, qui nobis ad latus habitantibus erigitur, pressum decliuemq́ dicere solemus. At sub pedibus esse nemo nisi improprie dixerit. Nisi sub pedibus, hoc est, sub horizonte (ut dixi) intelligas.

Præterea si concedimus Antipodas esse sub nobis, non statim id sequitur, ut credibile sit, eos caput deorsum uersus uestigia inferius habere, quod falsissimum, ueriſſimum putat Lactantius. Cui hoc friuolo despere nõ satis erat, addidit hoc amplius. Antipodibus datis sequi, ut tota pars terræ apud ipsos penderet, cum nostra iaceat. Item arbores deorsum crescere, pluuias uero & niues, & grandines sursum uersus cadere in terram. Quin & maria, & urbes, agrosq́ & montes pensiles illic esse. Indigna sunt hæc pudenda errata opere tuo, ò Lactanti, utinam quod nesciebas, præteriſſes irreprehensum, nec lacessendi cupidine inflammatus, ignorantiam tuam euanido linguæ fuco adeo detexisses. Et infra. Omne graue Lactanti (quod prima philosophiæ uestibula exhibent) à quacumq́ parte cœli in centrum tendat, deorsum tendit, & uiceuersa quod à centro recedit, sursum. Tibi uero uidebatur, quod ab antipodũ periferia in cẽtrum caderet, sursum cadere: quod non est. Ac idipsum quidem ex communi hominũ locutione didiciſſe debueras, non nisi rem grandem cadere, aut ut grauitatis rationem habentem descendere, ideſt, ad centrũ tendere affirmante. Nã sua sponte sursum cadere nihil, sicut nec leue quidem tibi impulsum impetu, deorsum tendere dicitur, ergo quicquid cadit deorsum cadit. Sed quid in re aperta laboro? Qua fiducia cœlum non undique deuexum dixeris, tu uideto, mihi constat id astronomis, quibus in ea re summa fides est, nihil esse certius, qui cũ Aristotele & uolui cœlũ & moueri regulari ambitu asserunt: quod tu quoque contemnis, cum & æthereos orbes sphæricos esse neges. Nec sequitur, quod C putas, si terra rotunda est, necesse est ut in omnes cœli partes eandem faciem gerat, id est montes erigat, campos tendat, maria consternat, cum maiorem partem terræ sub aqua esse recte cognoscentibus indubium sit. Et post aliqua. Postremo non sine quadam odiosa petulantia, hoc philosophorum responsum irrides & contemnis, asserentium grauia centro inniti, leuia sursum tendere: & profecto quemadmodum nescire te scribis, quid de his dicas, ita illi si tua legent, quid de te dicant tot erroribus inuoluto, se nescire faterentur, contra quem certe plurima dici possent. Tandem quid ais, te multis argumentis probare posse, cœlum terra non esse inferius. Nemo credit hoc Lactanti quod cœlum terra sit inferius, mirum est cur formides id ab aliquo obtineri posse, cum hoc, admissis etiã Antipodibus, nequaq́ sequatur: nimis in re cõcessa sollicitus es, & ne cœlũ cadat times, maxime si deorsum inclinet. Argumentis his iã non erat opus, probare enĩ id cuius cõtrariũ esse impossibile, nõ prudẽtis est, aut eruditi, sed uerbosi & sibĩ ipsi suaui labiorũ tinnitu blandienti: id q́ tu hic de Antipodibus calamo pegisse uideris. Et multis omissis. Mihi uero uidetur hoc ex

Arbores &c. deorsum crescere falsum.

Pensiles terræ portiones nequaquam.

Graue deorsum.

Cœlum esse deuexum.

Cœlũ non est inferius terra.

Hieronymi ſententia cõmode in Lactantium uſurpari poſſe, quod Picus quadam ad Hermolaum Barbarum epiſtola contra eundem uſurpauit, in hæc uerba. Si fuiſſes ò Firmiane tam frequens in ſacris literis, quam in fictis litibus fuiſti, & hoc non dixiſſes, & noſtra non minus fortaſſe confirmaſſes, quam deſtruxeras aliena. Hucuſque ex Vadiano. D

Galeottus. Galeottus Narnienſis cõtemporaneus Ioan. à Regio monte Antipodes negat, ex eo, quòd contendit Chriſti doctrinam nunquam ad eos peruenire potuiſſe. Et quia Galeottus nuſquam reddit rationem, quo id fieri nequiuerit, ni opinari licet in horum eũ fuiſſe ſententia, qui noſtris inacceſſos Antipodes falſò crediderunt. Chriſti autem uerbum ſi in Indiam extimam, ſi in Hiſpaniam, ſi in remotiſſimas oras penetraſſe creditur, cur ad Antipodes idẽ exire potuiſſe dubitemus? Num Galeotte audiſti Chriſtum diſcipulos Marci 16. alloquentem. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Quod Dauid longo ante tempore in ſpiritu prænouit, cum inquit. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ. Quibus etiam uerbis utitur Paulus Romanis capi. 10. ſcribentem. Quod igitur Galeottus nulla ratione affirmare potuit, temere aſſeruiſſe probatur. Marcus. Dauid Paulus.

Macrobius. Macrobius Aurelius Theodoſius libro ſecundo de Somnio Scipionis, aſſerit torridã zonam inhabitabilem & impermeabilem mortalibus, his uerbis. Medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu cõtinui caloris uſtus, ſpatium quod & lato ambitu & prolixius occupauit, nimietate feruoris facit inhabitabile uicturis. Et idem infra poſt depictionem quinque zonarum, de temperata zona auſtrina, ſic loquitur. Illa uero ſola ratione intelligitur, quòd propter ſimilem temperiem ſimiliter incolitur, ſed à quibus, nõ licuit unquam nobis nec licebit agnoſcere. Interiecta enim torrida utrique hominum generi commercium ad ſe denegat commeandi. Ecce ſecũda cauſa, de qua ſupra recitauimus. Idem eodem libro de oceano loquens, hęc habet in ſententia. Oceano gemino ambitu terram circumfluere. Quorum unus, quem priorem coronam uocat, per zonam terræ torridam meat, ſuperiora & inferiora terræ cingens, flexum circuli æquinoctialis imitatus. Alter à priori (ut aſſerit) refuſus utrimque uerſus ſeptentrionem & meridiem, qui ambit terram (prout ex Alberto Magno ſupra diximus) in modum cinguli tranſeuntis à polo arctico per orientem in meridiem, & inde per occidentem in aquilonem. Obijce hic obtutui figurã Macrobij pictam & certior redderis. Ex his palàm fit. Macrobium duplicem ponere cauſam ſub torrida zona, mutuã hominibus acceſſionẽ denegantem. Alterã peruſtæ terræ, alterã oceani innauigabilis. Cum alio oceano concordat fere cum alijs, ſicut ſupra expoſuimus à principio. B E F

Macrobius aliis utitur nominibus. Admittit igitur Macrobius Antipodes, Perioecos & Antoecos, ſed alijs utitur nomenclaturis ſumptis ex Ciceronis libro de Repu. ubi agitur de Somnio Scipionis, his uerbis. vides habitari in terra raris & anguſtis in locis, & in ipſis quaſi maculis ubi habitatur, uaſtas ſolitudines interiectas. Hoſce qui incolunt terram non modo interruptos ita eſſe, ut nihil inter ipſos ab alijs ad alios manare poſſit, ſed partim obliquos, partim tranſuerſos, * partim etiã aduerſos * ſtare uobis &c. His uerbis obliquos, & tranſuerſos ſtare, utitur Macrobius in cõmentario Secundi libri. Et ut res paucis aperiatur, per obliquos intelligit Antoecos, quo uocabulo Græco etiã utitur Macrobius. Et dicuntur oblique ſtare reſpectu æquinoctialis, à quo utrimque æqualiter declinant. Quemadmodum in Geometrice dici-

*alĩ uerſos. *alĩ auerſos. Obliqui antœci. Oẽs n. uertimus pedes uerſus centrum mundi.

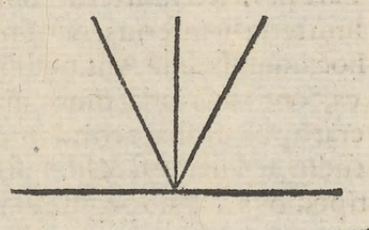

mus

A mus angulorum ductu fieri, lineas ab angulo recto declinantes esse obliquas. Et in hoc differunt obliqui ab Antipodibus & Periœcis habentibus pedes obuersos uel contrapositos, quod obliquè stantes minime faciunt.

Per aduersos intelligit Antipodes, habent enim uestigia (ut prædiximus) aduersa & opposita, aduersatione ac oppositione maximi circuli. Aduersi Antipodes.

Per transuersos accipit periœcos. De his Macrobius sic scribit. Quẽadmodum aũt cæteri oẽs (demptis antœcis) uestigia sua figere ad nostra credant ipse distinxit, & australes quidẽ aperte pronũciauit aduersos stare nobis, dicendo. Quorũ australis ille, in quo qui insunt aduersa nobis urgẽt uestigia: & ideo aduersi nobis sunt, quia in parte sphæræ quæ contra nos est morantur. Et paulò post. Transuersos stare nobis dixit inferiorem zonæ nostræ partem tenentes. Transuersi Periœci.

Quanꝯ Antipodes antœcos & periœcos Macrobius admittat, in ratione tamen & modo ponendi oberrat. Necꝯ hoc in illo adeo molestè ferendum est, cũ uulgarem opinionem secutum, cum ueteribus citra ueri deprehensionem periclitari eum contigerit, ex gemina causa & maris & terræ supra expositа.

B

Martianus Capella, non satis constat an ignorantia aut imprudentia ductus, quæ Periœcorum sunt Antipodibus tribuit, & Periœcos Antipodes nominat, adulterans uocabula. Antipodes (inquit) unum nobiscum tractum perferunt hyemis, & flagrantiam communis æstatis. In quem errorem incidit etiam Albertus Magnus cum de oppositè habitantibus scribit. Sed uerum est hoc de periœcis. Antipodibus enim omnia contraria sunt. Et aliæ plures in Martiano sequuntur ineptiæ, quas in præsentia lectoribus iudicandas relinquo. Martianus

Nunc superest rimari. An sit huiusmodi oceanus nauibus minime enauigabilis & torrida quædam zona hominibus minime peruia an ne? Gemina obseruatiõe, recentiori scilicet & uetusta, probabimus, priscos in utroque hoc impedimento oberrasse. Recentiori, Neminem nescire arbitror, quod hodie Geographiæ tirunculi sciunt, à freto Herculeo Hispaniæ, usque in extimum Indiæ orientalis, intermedium esse oceanum multis & magnis insignem insulis. Verũ alio modo quem prisci intellexerunt. Nec ille quidem tantum mortalibus aduersatur, quin ab altero littore in alterum, secundum illam quam cum terra facit rotunditatem nauigari possit, si modo expensæ non defuerint, aut qui labores sufferre queant affuerint. Et cum Solinus capitulo tricesimo sexto de oceano scribit, his uerbis. Gaditanum fretum, à Gadibus dictum, Atlanticus æstus in nostrum mare discidium orbis immittit. Nam oceanos quem Græci sic nominant, à celeritate, ab occasu solis irrumpens læuo latere Europam, Africã dextro, scissisꝯ Calpe & Abila montibus, quos dicunt columnas Herculis inter Mauros diffunditur & Hispaniam &c. Hæc de oceani uelocitate nõ in uniuersum intelligi credo. Quod nauarchæ Lusitani, id est, Portugallenses hac nostra tempestate deprehenderunt, ultra Gades oceanum sulcantes, perque torridam zonam in Indiam usque penetrarunt, & tamen non istã uelocitatem deprehenderũt: & ideo proprijs uidisse oculis, credo esse octauam scientiã. Quónam pacto hodie hæc omnia se habeant ex fausta nauigatione regum Portugalliæ in Callicut Indiæ diligenti obseruatione deprehensum est. Non æstus obest per totam torridam nauigantibus, denique ne perpendicularis quidem radius à politissima æquæ superficie reflexus, adeo subeuntes infestat, ut minus expedita sit nauigatio, & reditus fœlix in regnũ Portugalliæ. Mirum nauitas nõ tostos fuisse in quadruplici ac tam diutina nauigatione uel insumptos p

C

Conclusio de oceano & torrida zona. Recens ꝓbatio

Solinus.

Videre octaua scientia.

Veſpucius

torridam zonam tranſitu. Hoc in primis, deprehendit Veſpucius nobilis mathematicus, terram nuſquam oceano (ut illi crediderũt) à noſtra omnino interceptam, & trans torridam & ultra parallelum Capricorni in auſtrum non minori latitudine, quàm parallelus noſter à Cancri tropico abeſt extendi, ibíq; frequẽtem eſſe Aethiopum habitationem. Nec eſt hic quid dubij, facillimum eſt perito mathematico omni die ſole radiante locorũ obſeruare latitudinem, quod ut & noctu fieri poſſit ambigit nemo. Eſt igitur illic temperata, cui Auſtrinus polus, ut nobis arcticus ſubleuatur. Et in eo tractu Antœci noſtri ſunt, contra omnium, qui unam tantum quartam habitari dixerunt, ſententiam. Adde his caput ſeptimum Alberti diſtinctionis primæ de natura locorũ pulchrum admodum. Ecce, candide lector, ubi eſt oceanus ille nauigio inſuperabilis, ubi exuſta hæc zona nemini peruia?

Albertus

Vetuſta probatio.

Vetuſta uero probatio ex receptis authoribus facile ſumitur, puta quod oceanus totam noſtram habitabilem circumdans olim quaqueuerſum eremigatus ſit, & ſola longæuitas & uetuſtas, quæ omnia conſumit, huius rei intercepit memoriam. Nec credendum eſt noſtro tempore reges Portugaliæ primos reperiſſe nauigationem in Indiam, in Callicut, in Aethiopiam, inque alios locos aut inſulas, ſed eam olim intermiſſam ſumma gloria & euentu incredibili memorati reges inſtaurarunt, multis maximiſq; cũ in occiduo tum auſtrino pelago inſulis repertis. Adſit igitur nobis Plinius Secundus libro ſecundo naturalis hiſtorię capite ſexageſimo nono in ueteri, in recenti ſexageſimo ſeptimo, ex quo apertè colligimus oceanum à ueteribus nauigatum in occiduo, ſeptentrione, ortu & meridie. Eius nonnulla exempla adducemus. Hanno Carthaginis potentia florente circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationẽ eam prodidit ſcripto. Pręterea Nepos Cornelius author eſt, Eudoxũ quendã ſua ætate, cum Lathyrũ regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades uſq; prouectũ. Multóque ante eum Cælius Antipater uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex Hiſpania in Aethiopiam cõmertij gratia. Idem Nepos de ſeptentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in cõſulatu collegæ, ſed tum Galliæ Proconſuli. Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India cõmertij cauſa nauigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam arrepti.

Plinius.

Eudoxus

Cœlius Antipater.

De Eudoxo plura ſcribit Strabo libro ſecundo, & deinde.

Quod ſi Macrobius commentario ſuo ſecundo de ſomnio Scipionis, & ſui adhæſores hos legiſſent, qui longe ante tempora eorum ſcripſerant, in hunc errorem & oceani & torridæ minimè incidiſſent.

DE INTERVALLO AEQVIDISTANTIVM.

TEXTVS PROCLI.

SEd nec interualla circulorum in toto orbe à ſe inuicem ſtata ſunt. Verũ pro ſphærarum deſcriptione ad hunc modum diſpenſari ſolent. Diuiſo in ſexaginta partis meridiano quouis circulo, ſeptentrionalis circulus à polo ſexageſimarum partium ſex interuallo deſcribitur. Idem in alteram partem à ſolſtitiali circulo ſexageſimarum partium quinq; interuallo notatur. Aequator ab utroque Tropicorum ſexageſimis quaternis diſtat. Brumalis circulus ab antarctico ſexageſimis quinq;. Antarcticus à polo ſexageſimis ſex. Neq; tamen in omni plaga orbeue eandem intercapedinem inter ſe ſeruant: Sed tropici ab Aequatore parem in omni inclinatione diſtantiam uendicant: Iidem autem ab arcticis non parem per omnes horizontas, ſed alibi minorem, alibi maiorem. Ita demũ & arctici à polis non parem in quauis inclinatione diſtantiam ſeruant, ſed alibi maiorem

A iorẽ alibi minorem habent. Sphærę tñ omnes ad Græcię horizonta deſcribunt.

IN hoc capite proclus docet more Græcorum diſtantias Circulorum ipſius ſphæræ, unde dicto citius ſphæræ compoſitio accipitur. Caput id totum per cõſimiles ſententias authorũ in ſequentibus dilucidabit. In primis igitur animaduertendũ, priſcos Græcos circulum magnũ bifariam diſtribuiſſe. Primo pro ipſius ſphæræ fabrefactione in 60. æquas partes, hoc pacto. Primo in 12. deinde quamlibet in 5. De hac diſtributione & circulorũ diſtantijs pulchrè ſcribit Hyginus in ſuo poëtico aſtronomico lib. 1. cap. de Polo. In triginta (inquit) partes unumquodq; hemiſphæriũ diuiditur. Ita uti dimenſio ſignificari uideatur in tota ſphęra per 60. partes factas. Deinde ab eodẽ principio Boreo ſex partibus ex utraq; finitione ſumptis, circulus ducit cuius centrũ ipſe eſt polus finitus, qui circulus Arcticus appellatur, quòd intra eũ Arcturi ſimulacra ut incluſa perſpiciuntur. Quæ ſigna à noſtris urſarũ ſpecie ficta, ſeptentriones appellantur. Ab hoc circulo de reliquis partibus quinq; ſumptis eodem centro, quo ſupra diximus, circulus ducitur, qui Therinos tropicos appellatur. Ideo quòd Sol cum ad eum circulũ peruenit, æſtatem efficit eis, qui in aquilonis finibus ſunt, hyemem autem eis, quos auſtri flatibus appoſitos ante diximus. Præterea quòd ultra eũ B circulum Sol nõ tranſit, ſed ſtatim reuertitur, Tropicus eſt appellatus. Ab hac circuli ſignificatione quatuor de reliquis partibus ſumptis, ducitur circulus Aequinoctialis, à Græcis ἰσημερινὸς appellatus, ideo quòd Sol cum ad eum orbem peruenit, æquinoctiũ conficit. Hoc circulo facto, dimidia ſphæræ pars conſtituta ſpicitur. Ecõtrario item ſimili ratione à Noto polo ſex partibus ſumptis, ut ſupra de Boreo diximus, circulus ductus Antarcticus uocatur, quòd contrarius ei circulo, quem Arcticon ſupra diffinimus. Hac diffinitione ſphæræ centroq; poli qui Notus dicitur, quinq; partibus ſumptis, circulus χειμερινὸς tropicus inſtituitur, à nobis hyemalis, à nõnullis etiam brumalis appellatus. Ideo quòd Sol cum ad eum circulũ peruenit, hyemem efficit, qui ad aquilonem ſpectant: æſtatem aũt his, qui in auſtri partibus domicilia conſtituerunt. Quanto enim abeſt longius ab illis qui in aquilonis habitant finibus, hoc hyeme maiore conflictantur. Aeſtatem autem his, quibus Sol appoſitus peruidetur. Itaque Aethiopes ſub utroque orbe neceſſario fiunt. Ab hoc circulo ad æquinoctialem circulũ, reliquæ fiunt partes quatuor. Ita quòd Sol per octo partes ſphæræ cur-
C rere uideatur. Huc uſq; Hyginus.

SOEFLERI INTERPRẽ.

Priſci Græci circulũ bifariã diſtribuerunt.

Circulus in 60.

Hyginus.

Arcticus circulus.

Therinos tropicos.

Tropicos quare.

Aequinoctialis.

Iſemerinus.

Antarcticos circulus.

Chimerinus tropicus.

Haud diſſimilem ſententiam habet Marcus Mani. libro 1. cap. 6. ſic canens.

Mar. Mani.

Circulus ad Boream fulgentem continet Arcton,
Sexq; fugit ſolidas à cœli uertice partis.
Alter ad extremi decurrens ſydera Cancri,
In quo conſumit phœbus lucemq; moramq;,
Tardaq; per longos circumfert lumina flexus,
Aeſtiuum medio nomen ſibi ſumit ab æſtu,
Temporis & titulo potitur, metaq; uolantis
Solis, & extremos deſignat feruidus actus.
Et quinque in partes aquilonis diſtat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus,
Ingenti ſphæra totum percingit olympum.
Parte ab utraq; uidens axem, quo lumine phœbus.
Componit paribus numeris noctemq; diemq;,
Veris & autumni, currens per tempora mixta,
Cum medium æquali diſtinguit limite cœlum,

Circuli distributio in 360.

Quatuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc ultra brumalis nomine cingens,
Vltima designat fulgentis lumina Solis,
Bisque iacet binis summotus partibus orbis.
Vnus ab his supereſt extremo proximus axi
Circulus, australinas qui stringit & obsidet arctos,
Hic quoq; hyemalem per partis quinq; relinquit.
Et quantum à nostro sublimis cardine gyrus
Distat, ab aduerso tantundem proximus illi.

Nonnulli præterea circuli, etiam apud Græcos, distribuuntur in 360. partes quas gradus appellant, puta zodiacus circulus qui partitur in 12. signa, & unũquodq; in 30. partes, & unaquæq; pars in 60. primas minutias &c. quemadmodũ Ptolemæus facit dict. 7. & 8. Alma. ubi stellis fixis tribuit Signa Gradus & minuta. Et idem tracta. 1. Quadri. cap. 14. 21. 22. sed de Zodiaco infra uberius dicemus.

Senarius numerus.

Scito hic ueteres physicos rerum perfectiones consyderantes, plurimum custodisse Senariũ numerum, ob id, quòd est primus numerus perfectus. Iccirco in circulorum diuisionibus, modo usi sunt Sexagenario numero, quia ex decem Senarijs conflatur. Addo huius numeri nobilem cõmoditatem & usum. Nullus sanè numerus sub centũ, ita aptus mathematicis partitionibus reperitur, sicut Sexagenarius. Partitur enim per 2. perq; 3. 4. 5. 6 10. 12. 15. 20. 30. Modo usi sunt numero trecentenario sexagenario cõstante ex 60. Senarijs.

Latinorũ fractio.

Latini uero frangũt circulos maiores in 360. partes aut gradus. Si habueris fractiones græcas & eas in latinas reducere optaueris, multiplica græcas per 6. & suscitabis latinas. In exemplo. Obijciũtur mihi sex partes græcanicę cuiuspiam circuli distributi in 60. multiplico eas in 6. & habeo 36. latinas. Contra habitis partibus circuli secundũ latinos distributi, si easdem per sex diuiseris, emergent græcanicæ. Verbi gratia, Polus boreus in loco quopiam eleuatur 48. gradibus, diuido eos per sex & habeo in quotiente octo, quæ sunt partes circuli per sexaginta partiti.

COMPOSITIO SPHAERAE GRAECANICAE.

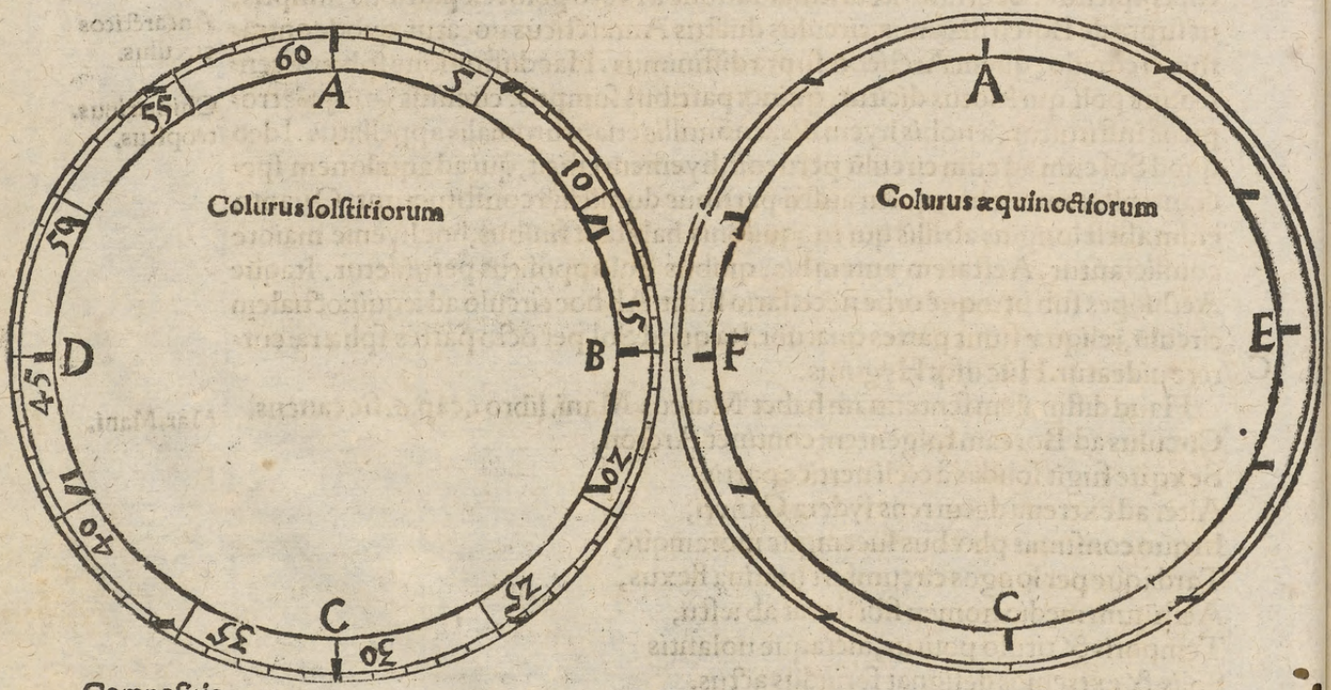

Compositio sphærę Græcę.

FAbrica tres circulos (quos Armillas uocant) eiusdẽ quantitatis, quorum duos coluris, tertium æquatori dicabis. Vnum ex coluris solstitijs accõmodandum distribue à puncto A signato in 60. æquas partes. Ducta tamen prius linea in eius medio, idq; de reliquis circulis omnibus intelligendum est. Esto igitur A. polus Arcticus, à quo 15. partibus recensitis, adscribito B. literam, quartã circuli partem significantem. Rursus à polo A. supputa 30. partes, adijcitoq; C. notam polum Antarcticũ indicantem. Et iterum à polo A. 45. D litera asscripta significante aliã quartam circuli. Reliquum aũt Colurum æquinoctijs inseruientem in quatuor dumtaxat partes secato, iunctis literis A. E. C. F. A. polũ Arcticum, C. Antarcticũ (sicut prędiximus) indicante, E & F. duabus quartis alligabunt.

Terium

A Tertiũ prẽterea circulũ qui Aequatoris uicem tenet in 360 partes æquales resoluito, sic. Primo in quatuor partes. Eruntq; quatuor eiusdem quartæ, quibus ad de has literas E. B. F. D. Secundo quãlibet quartã ab E. initiũ statuendo in 3. seca partes. Tertio rursus quãlibet in 3. Quarto quãlibet in duas, postremo & quinto quãlibet in 5. & cõgregabis 360. partes siue gradus, quibus à nota E. inchoando, uersusq; dextrã eundo adscribito quinarios numeros de 5. in 5. usq; in 360 sic 5. 10. 15 20. 25. 30. 35. 40. 45. 50. &c. usq; in 360.

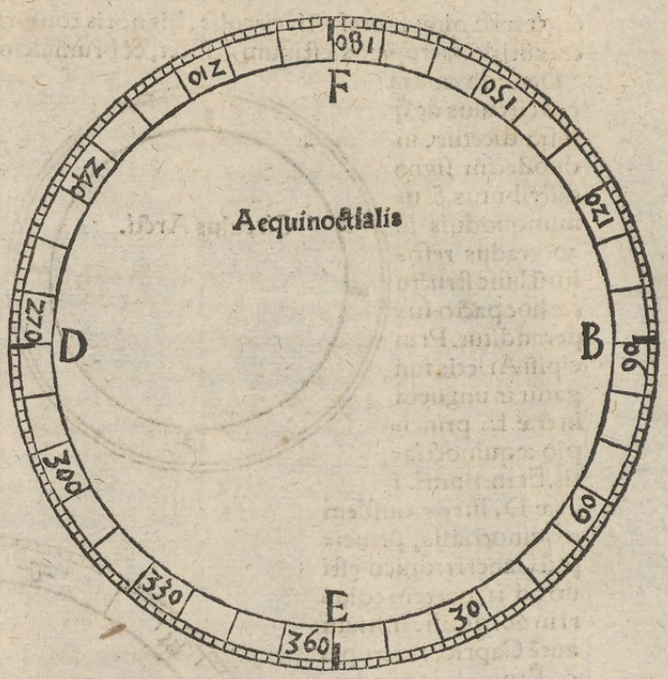

Circulis his iuxta expositã doctrinã diuisis, iungito duos coluros. Ita, quòd A. polus Arcticus coluri distinguentis solstitia, innectat A. polo Arctico coluri distinguentis æquinoctia.

B Concatenentur etiã utriusq; coluri C. literæ polum Antarcticum præ se ferentes, insideat planè colurus super colurũ ad angulos rectos sphærales. Quibus superaddito æquatorẽ, hac lege, Litera E. eiusdem iungatur literæ E. coluri distinguentis æquinoctia, & litera B. æquatoris literæ B. coluri solstitialis. Et F. F. ac D. D.

Deinde à polo A. Arctico recense uersus B. sex partes coluri in 60. partiti & immisso pede circini in A. polum, cum uago expanso in finem sextæ partis, pinge notas in ipsis coluris. Cõsimiliter infixo uno circini pede in C. polum Antarcticum, cum currente expanso affice coluros quatuor notis. Fabricatisq; duobus circulis, impressis notis respondentibus, ipsisq; affixis, cernes duos circulos, puta Arcticũ siue septentrionalem & Antarcticum, pro altitudine poli Græciæ apud latinos 36. Graduum.

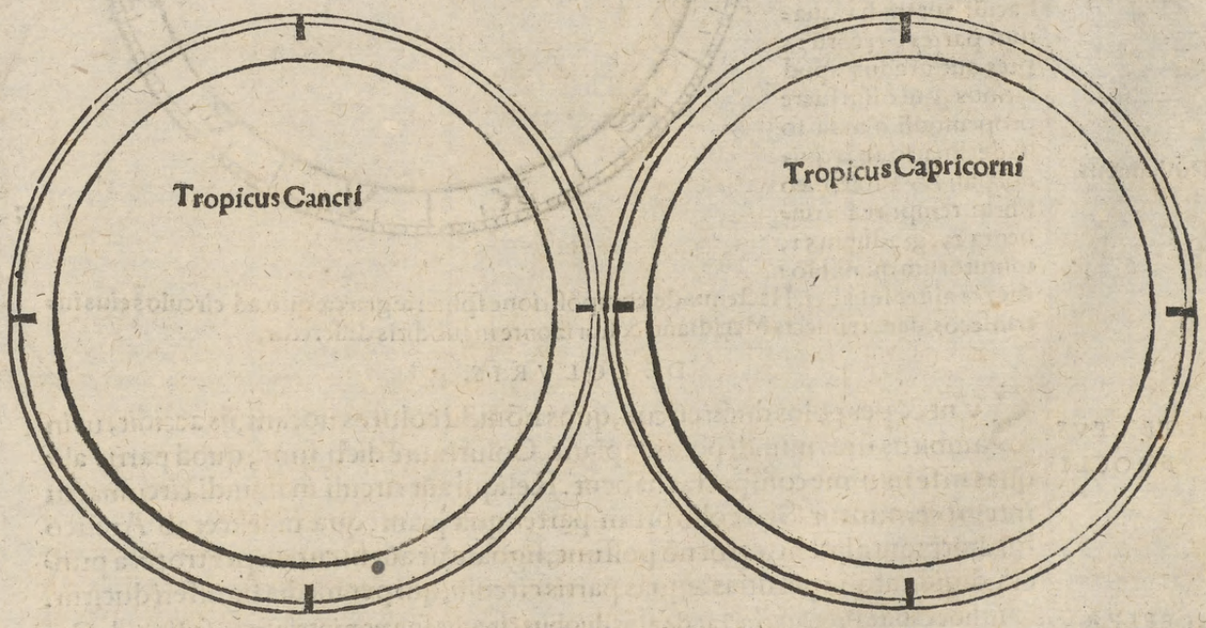

Præterea à circulo Arctico iamiam designato numera 5. partes coluri diuisi, aut 11. à polo Arctico, & infixo pede circini in A. polum Arcticum, reliquo emisso in finem iam factæ numerationis fac notas in coluris. Haud dissimiliter operaberis circa polum Antar-

ctícum. Et binis fabrefactis circulis, his notis conformibus, ac combinatis aut colligatis erexísti duos tropicos æstiuum, scilicet, & brumalem.

D

Demum zodiacus circulus de q̃ infra dicetur, in duodecim signa distributus, & unumquodvis in 30. gradus resolutũ huic structuræ hoc pacto superadditur. Principiũ Arietis iungatur in unguem literæ E. principio æquinoctialis. Et initium Libræ D. literæ eiusdem æquinoctialis, principiũ Cancri tropico ęstiuo ad 11. partem coluri in 60. diuisi. Initium autẽ Capricorni tropico Brumali in quadragesima prima pte coluri partiti. Ex his palã infertur, secundũ grẽcos, Zodiacum quatuor integris partibus coluri distributi, declinare ab æquinoctiali uersus septentrionem & totidẽ ab eodẽ uersus austrũ. Faciũt autem hæ quatuor partes Grẽcorũ 24 ptes aut gradus apud latinos, qui olim fuere propemodũ maxia solis declinatio ab æquinoctiali. A Ptolemæo Phelu. tempore suo inuenta 23. graduum 51. minutorum quasi. Hodie res aliter se habet. Hactenus de compositione sphæræ græcæ quo ad circulos eius intrinsecos, de extrinsecis Meridiano & horizonte in subditis disseretur.

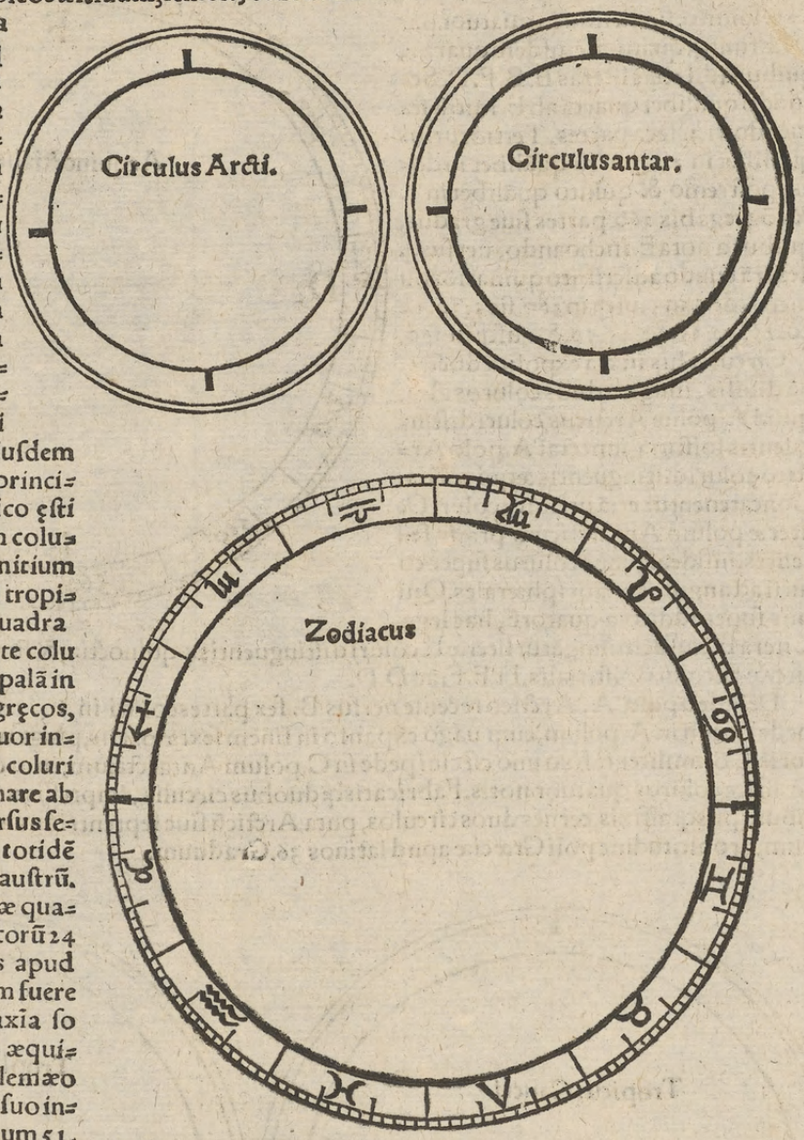

Ptolemæus.

DE COLVRIS.

TEXTVS PROCLI

SVnt & per polos ducti circuli, quos nõnulli coluros uocant, ijs accidit, ut in ambitus suos mundi polos rapiant. Coluri autẽ dicti sunt, quòd partis aliquas in se minime conspectas habent. Reliqui aũt circuli in mundi circumactu integri cernuntur. Sed colurorum partes quæpiam, quæ uidelicet ab Arctico sub horizonte latent, cerni nõ possunt, signantur aũt hi circuli per tropica puncta, diuiduntque per duas æquas partis circulũ, qui per media signiferi ducitur.

SOEFLERI INTERPRE.

In hoc capite Proclus tractat de alijs duobus circulis sphæræ intrinsecis, scilicet, de Coluris, & primo docet per quas cœli partes ducantur. Secundo unde dicantur, ibi Coluri autem dicti sunt. Tertio eorundem officium, satis tamen obscure, indicat ibi Signantur

Primo loco hic annotandum est. Quòd cõmunis astronomorum turba cum (autem. de constructione sphæræ mundi loquitur, Colurorum facit mentionem. Nam sine his

materialis

A materialis sphæra componi minimè potest: omnes enim sphæræ circulis his in- Ioan. de Sa. bu.
nectuntur. Præcipui tamen tractatores sunt, hic noster Proclus, Ioan. de Sacro-
busto cap. 2. libelli de sphæra in 5. sunt autem alij duo circuli maiores in sphæra, Mar. Mani.
qui dicuntur coluri. Marcus Mani. lib. primo ca. 6. his metris.

Sunt duo quos recipit ductos à uertice uertex
Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos
Secq; secant, gemino coeuntes cardine mundi
Transuersosq; polo rectum ducuntur in axem,
Tempora signantes anni.

Alphraganus differentia 5. de uno tantũmodo facit mentionem. s. de circulo Alphraganus.
qui ducitur per solstitia. De recentioribus Georgius Valla lib. 16. ca. primo.

Secundo loco diffiniri Colurus potest, hoc pacto. Colurus est circulus ma- Colurus diffi-
ior per polos mundi uergens, ad sphæræ motum mobilis. nitur.

Tertio scito geminos esse coluros, alterum distinguentem solstitia, alterum Colurus solsti
æquinoctia. Colurus distinguens solstitia, qui solstitialis appellatur, est circu- tialis diffini-
lus maior per polos mundi & zodiaci, maximasq; eiusdem declinationes, ac p̃ tur.
principia cancri & capricorni ductus. Huius officium est distinguere solstitia.

Est autem solstitium geminum, æstiuum, nostra tempestate 12. fere die Iunij pro Solstitiũ du-
B xima die post Barnabæ apostoli, ubi dies longissimus, hyemale siue hybernum, plex.
11. aut 12. die Decembris uno die aut biduo ante Luciã, ubi dies curtissimus. De
quibus plura supra dicta sunt. Priscorum extat metrum de his.

Vitus & Lucia dant tibi solstitia bina.

Maxima zodiaci aut solis declinatio à zodiaco à diuersis, temporibus diuer- Maxima zodi
sis aliter & aliter est inuenta: A Ptolemæo Phelu. (ut supra diximus) lib. 1. Al- aci declinatio.
mage. ca. 13. 23. graduũ 51. minutorum & 20. secundorũ. Postea ab Almeone do-
ctissimo mathematico minor. s. 23. graduum 33. minutorum. Dein ab alijs iterum Almeon.
minor 23. graduum 30. minutorũ, quæ hodie obseruatur. Georgius Purbachius Geor. Purba.
lib. primo Breuiarij Ptolemæi Phelu. cap. 17. Anno gratiæ 1450. aut circiter in-
uenit eandem 23. graduum & 28. minutorum.

Colurus distinguẽs æquinoctia, qui æquinoctialis appellatur, est circulus ma- Colurus æqui
ior transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius officium est noctialis,
distinguere æquinoctia, hoc est, dierũ & noctium æqualitatem. Est & æquino-
ctium geminum vernum & autumnale. Vernum cũ Sol intrat Arietem, nostro AEquinoctia-
tempore 10. aut 11. Martij uno aut duobus diebus ante Gregorium Pa. Autu- lis duplex.
C mnale, sole principiũ Libræ adeunte, hodie 13. & 14. Septembris. Prisci hoc uer-
siculo sunt usi. Lampert, Gregori nox est æquata diei.

Quarto contuendum. Colurus, authore Ioan. de Sacrobusto, dicitur à κῶλος Colurus unde
Græco quod est membrum & ὄυρα quod est bos syluester: quia quemadmodũ
cauda bouis syluestris erecta, quæ est eius membrum, facit semicirculũ & non
perfectũ: Ita colurus semper apparet nobis imperfectus. Rectius dicit hic au-
thor. Vterq; tamen fere labitur. Verus autẽ intellectus est is. In sphæra obliqua
coluri habent aliquas partes, quæ minime cõspiciuntur. i. quæ nunquam ori-
untur ad uisum, sed semper latent sub horizonte, reliqui autem sphæræ circuli, Vri. Plini.
intellige quorũ pars obliqua emergit supra horizontem in sphærę circumrota- Virgil. sylue-
tione in 24. horas uisui sese offerunt. Vri sunt boues agrestes, de quibus & eorũ stresuri 2. Ge.
cornibus Pli. lib. 8. ca. 10. & 11. ca. 37. Solinus ca. 32. Cæsar. 6. cõmen. belli Gallici. Solinus.
Et Albertus lib. 22. de animalibus. Dicti ut nõnullis placet ab ὄρος. i. montibus. Cæsar. Ger.
Quare Seruius dicit eos nasci in Pyreneis montibus. Gignuntur etiam in Ger- Macrobius.
mania ultra Vistulam fluuiũ in Polonia & Masouia in sylua Hercinia & eius Alber. Mag.
montanis. Macro. li. Sa. 6. scribit. Vri gallica uox est, qua feri boues significant. Seruius.

Georgius Val. Thomas Linacrus.

Quinto notandum. Georgius Valla lib. 16. De Astronomia ca. 1. Caput id Procli Latinum fecit ante Thomam Linacrum Britannum. Et in fine sic habet. Describuntur autẽ hi per tropica & æquinoctialia puncta, inque 30. partes æquales circulum per mediũ signiferum diuidunt. Hęc uerba Vallæ sunt manifesta. Colurus enim solstitialis transit (ut diximus) per prima puncta cancri & capricorni, quæ dicuntur tropica. i. cõuersiua. Alter Colurus qui æquinoctialis, tendit per puncta æquinoctij. i. initia Arietis & Libræ, ubi accidunt æquinoctia. Caput aũt Procli à Thoma tralatũ deficit in his uerbis. Et æquinoctialia &c. Fortassis Græcũ exemplariũ Thomæ fuit mutilatũ: Esto q; Græcũ exemplar correctũ nõ habeat uerba his Latinis (& æquinoctialia) respõdentia. Cogimur hic de tropicis punctis loqui extensius, quàm supra in capite de circulis sphæræ fecimus. In proprio enim significatu tropica puncta sunt principia cancri & capricorni per quę uergunt duo circuli tropici, in quibus soli propriè usuuenit cõuersio, quemadmodũ prædiximus. In eo significatu durat etiã Hyginus, quem lege. In extensiore autẽ significatu tropica puncta dicuntur, in quibus sol conuertit se de uno hemisphærio in aliud. Vt soli accidit ingredienti primum Arietis punctum, tunc enim sol conuertit aut mutat se de hemisphærio meridiano in septentrionarium, hoc est, de signis meridianis in septentrionalia. Sic sole primum Libræ punctum adeunte, conuertit sese de hemisphærio septentrionali in meridianum, aut de signis septentrionalibus in meridiana.

Proclus.

Tropica puncta bifariã accipiuntur.

Hyginus.

D

E

DE SIGNIGFERO.

TEXTVS PROCLI.

OBliquus circulus is est, qui duodecim signa continet, ex tribus æquidistantibus circulus constans: quorum duo latitudinẽ signiferi determinant, unus per signa ductus uocatur: hic adeo duos pares & æquidistantes circulos attingit, solstitialem in prima Cancri parte, brumalem in Capricorni principio. Latitudo signiferi continet partes duodecim. Dictus est autem hic circulus obliquus, quòd æquidistantes ad inæquales angulos intersecet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

SVperioribus capitibus Proclus de quinque æquidistantibus circulis sphæræ intrinsecis, uaria & plura doctissime absoluit, postea præcedente capite de Coluris etiam intrinsecis circulis non ab re determinauit, in hoc capite de signifero ultimo sphæræ intrinseco differit. Et paucis multa comprehendit, de quibus alij diffusius scribunt.

F

Scriptores de Signifero.

Plinius.

In primis igitur animaduertendũ. Quòd scriptores de hoc circulo signifero sunt fere innumeri. Primo cõmunis omnium astronomorum secta. Sunt autẽ astronomorũ sectæ (authore Pl. lib. 18. ca. 25.) quatuor Chaldæa, Aegyptia, Græca & Latina. Partialiter hi Plato, Pythagoras, Aristoteles præcipue secundo de gener. Ptole. in omnibus libris suis. Iul. Hyginus lib. 1. ca. de zodiaco. Iulius Firmicus lib. 2. ca. 1. Marcus Mani. lib. 1. ca. 9. Albumasar in omnibus suis libris. Hali Abenragel in suis partibus. Adilazus qui Alkabitius nominatur in libello suo introductorio in astronomiam. Aratus in Phænomenis. Germanicus Cæsar in Aratum. Rufus Festus in Aratum. Tullius in Aratum, Abraham Auenare. Cleomedes primo Meteor. Macrobius de Som. Scipi. libro primo. Alphonsus Ro. rex. Campanus in Theoricis. Plinius Secundus lib. 2. ca. 4. 8. 16. & 77. in ueteri & in nouo 79. Poëtæ Virgilius 1. Geor. Lucanus nono Pharsa. Ouidius secundo Metamor. Fab. prima. Et mediæ ætatis. Hermannus contract. Leopoldus filius ducatus Austriæ. Guido Bonati, & alij plurimi.

Adilazus.

Auenare.

Campanus. Huc Alphonsus & Campanus pertinent.

Præterea

A Præterea diffinitio zodiaci quid rei indicans, hæc est. Zodiacus est circulus maior, obliquus, æquinoctialem in partes æquales secans, cuius una medietas ad septentrionem reliqua ad austrum declinat, sub quo errantia astra mouentur. Hæc diffinitio fere concordat cum Cleomede primo meteor. Est nimirum (inquit) signifer circulus obliquus, per Tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumq; tropicum in uno puncto contingit, sed æquinoctialem diuidue secat. Accedit Hyginus libro primo capitulo de zodiaco sic. Zodiacus ex quadã parte contingit æstiuum & hyemalem circulum, æquinoctialem autem medium diuidit. Ita sol per zodiacum circulum currens, neq; extra eum transiens, necessario cum signis his, quibus innixus iter conficere uidetur, peruenit ad eos, ad quos supra diximus orbes. Ita quatuor tempora diffinit &c. Et infra. Itaq; ostenditur non per tres ipsos circulos currere, sed zodiacum transiens ad eos puenire. Hanc dictionem belle indicat Marcus Manilius libro primo astronomicon capitulo nono his metris.

Zodiacus diffinitur.

Cleomedes

Hyginus.

His addunt aliquos diuersa fila trahentes,
Inter se gyros: quorum fulgentia signa
B Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subsequiturq; suo solem uaga Delia curru.
Et quinq; aduerso luctantia sydera mundo,
Exercent uarias naturæ lege choreas.
Hunc tenet & summo cancer, Capricornus ab imo,
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras.
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem,
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis. Et infra.
Sed nitet ingenti stellatus balteus orbe,
Insignemq; facit cœlato lumine mundum.
Et ter uicenas partis patet atque trecentas
In longum, bis sex latescit fascia partis,
Quæ cohibet uario labentia sydera cursu.

Zodiacus triplici ratiõe dicit obliquus.

Scito quòd Zodiacus triplici ratione obliquus appellatur. Quarum prima est, quod cum æquinoctiali & tropicis non facit angulum rectum sed obliquum. Testis est hic Proclus in textu cum inquit. Dictus est autem hic circulus obliquus &c. Secunda, dicit obliquus. i. nõ regulariter motus. Haud enĩ regulariter ascendit & descendit secundũ suas partes, quemadmodũ æquinoctiC alis. Quare aliqua eius signa recte, aliqua oblique in utraq; sphæra oriuntur & occidunt. De quibus supra diximus. Tertia: dicitur obliquus respectu ad polos mundi: à quibus non æque distat. Zodiacus sane nõ dicitur obliquus ad polos proprios comparatus, cum ab eis secundum omnem partem æquidistet, sicut æquinoctialis à polis mundi. Verum comparatus ad polos totius. i. mũdi: quia altera eius medietas ad septentrionem altera ad austrum declinat: & cum sup his oblique mouetur motu diurno ad motum orbis in quo est, hoc respectu obliquus circulus est dictus. Sed quæris huius obliquitatis causam? Respondeo, quod ex eo quod eius pars una summitati capitũ nostrorũ appropinquat, et reliqua remouet à nobis accidit, ꝙ astra ꝑ ipsum mota modo appropinquãt, modo remouẽt à nobis, & cõmuniter diuersitatẽ producũt in effectibus, quod ad uitã rerũ requisitũ est. Gratia exempli: quãdo sol est in medietate septentrionali huius circuli propinquus zenith & summitati capitũ, calorẽ intensum in his inferioribus producit, ut nos in æstate experimento uidemus. Si igit zodiacus nõ esset obliquus, sed nobis secundũ oẽs eius partes appropinquaret ęqualiter sol semp esset cõsimiliter propinquus: & cũ in breui tpe æstatis tantũ calorem

Quæ causa obliquitatis.

producit, tunc profecto ita eius calor intenderetur, ꝙ non solum nihil de nouo generaretur, uerũ generata arefacta corrumperentẽ. Quare zodiacus situs est obliquè, ut sol motus per remotiorẽ medietatem, calor remittatẽ. In qua motus abit à nostro zenith, & frigus intenditur, ut patet in hyeme. Et si semper in austro maneret zodiaco, sic ordinato omnia, ob frigoris intensionẽ in aquilone destruerentur. Vt igitur non semper sit calor, neque frigus, sed successiue, ut quæ calore gignuntur frigore corrumpantur, sol approximando & remouendo mouetur in zodiaco, eũ oportuit esse obliquũ. Similiter si non esset obliquus neꝙ declinaret, semper esset temporis & agentiũ uniformitas, & ex consequutione effectuũ productorum æqualitas: quod non facit ad mundi perfectionem, neꝙ ad complementum intentionis naturæ. Idem enim (ut docet Aristoteles secundo de gener. ca. 9.) & consimiliter habens, semper idem innatũ est facere. Fit aũt diuersitas in effectibus productis propter motũ planetarum in zodiaco. Vt pulchre docet Aristoteles ubi supra. Allatio facit generationem actualiter, quia adducit & abducit generans continuo. Ideoque non prima allatio est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquũ circulum. Videmus enim quòd aduenìente sole generatio est, recedente autem diminutio.

Aristoteles

Zodiacus unde.

Ad quid nominis zodiaci nũc feliciter accedo: quæ quidem apud authores diuersa sunt. Vocatur igitur primo Arabice aut Chaldaice Mitach, authore Alkabitio in libello Isagogico in Astronomiam differentia prima ca. De diuisione circulorũ. Mitach (inquit). i. circulus signorum diuiditur in 12. partes æquales secundum diuisionem circuli signorum, & hæ partes dicuntur signa, & referunt ad imagines, quæ sunt sub eodẽ circulo zodiaco, quę sunt Aries, Taurus, Gemini &c. Vide, candide Lector, ne corrupte legas Mirach, distant sane inter se Mitach & mirach. Mirach enim Arabice umbilicus Latine dicitur. Vt mirach Andromadæ. i. umbilicus, & est stella tertiæ magnitudinis de natura veneris. Et mirach Alpheratz. i. umbilicus Pegasi. i. equi maioris aut uolantis, secundæ magnitudinis de natura Iouis & Martis.

Primò Mitach Alkabitius.

Distãt Mitach & Mirach.

Secunda zodiaci appellatio. Iuli Firmi. Macrobius.

Secundo Græce appellatur Zodiacus, quo nomine utitur Iul. Fir. lib. 2. ca. 1. Zodiacus orbis in quo 12. signa infixa sunt, per quem planetæ, sol etiã & Luna cursus suos dirigunt, obliqua semper agitatione torquetur. Ita uocat eum Macrobius lib. 1. de Somnio Scipi. cum inquit. Decem autem alij (ut diximus) circi sunt, quorum unus est ipse zodiacus, qui ex his 10. solus potuit latitudinem hoc modo, quem referemus, adipisci. Natura cœlestium circulorũ incorporalis est linea, quæ ita mente concipitur, ut sola longitudine censeatur, latũ habere non possit: sed in zodiaco latitudinem signorũ capacitas exigebat &c. lege ibi plura. De quo pulchre canit Tullius in suis fragmentis in Aratum, sic.

Tullius.

Zodiacum hunc Græci uocitant, nostriꝙ Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine uero.
Nam gerit hic uoluens bis sex ardentia signa. Et infra.
Hæc sol æterno conuestit lumine lustrans
Annua conficiens uertentia tempora cursus

Habet autem hoc nomen zodiacus plura etyma aut interpretationes, duas ponit Ioan. de Sacrobusto tracta. secundo de zodiaco, tertiam Macro. Prima Ioannis est quòd zodiacus dicitur ἀπὸ τῆς ζωῆς quod est uita: rationẽ mox annectit, quia secundum motum planetarum sub illo est uita in rebus his inferioribus: Eapropter recte supra monuimus zodiacũ obliquè locatum in cœlo, ut non recte staret sup partes terræ habitatas. Nã iste circulus (teste Hipparcho de uigore naturæ) est uita omniũ quæ in mundo sunt. Alludit cõmentator super lib. de Pomo Aristotelis. Vita (inquiens) cunctorũ animalium consistit in uirtute cœlica &

Io. de Sa. bu. Macrobius. Zoe.

Hipparchus.

A ca & mundana. Accedit & Plato de immortalitate animæ, cum dixit. Solem generasse cœlum & terram. Quod intelligitur in quantum cœlum lumen Solis recipit. Terra aũt. i. ea quæ in terris sunt, in sui generatione pendent à Solis lumine & calore, patet igitur quòd nihil esse cõspicitur, quod non à Sole quantũ ad suũ esse, aut quantum ad suum bene esse, aut cõseruari ab eo dependeat aut causetur. Quare rectè Aristoteles 1. Meteo. scripsit. Totus iste mundus sensibilis cõ tiguus est superioribus lationibus, ut inde tota uirtus eius gubernetur. Et idem 2. Physi. homo generat hominem & Sol. Et Almansor 103. Aphoris. Vita omniũ animantiũ est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum. Et Macro. 1. de Som. Sci. Cœlestis quidem uirtus, quæ euentus producit, in rebus transitorijs & mundanis quasdam, suis mediantibus impressionibus, uisiones immittit humanis sensibus in sopore, quibus ipsa interdũ præmunitur humana fragilitas & à noxijs præseruatur. Aristoteles. Almansor. Macrobius.

Secundo. Secundum Authorẽ sphæræ, Zodiacus dicitur à ζῶδιον. i. animal. Melius à ζῶον. i. animal, aut ζῷα. i. animalia. Quia cum distribuatur in 12. quælibet pars signũ appellatur, & signa nominibus animaliũ sunt uocata. Primo ex eo quòd tale signũ tam qualitatum manifestarũ quàm occultarum uirtualiter habere demonstrat, quã in animali eiusdem nominis inuenies. Vt clare docet Zodion. Zoos. Zoa.

B Macro. primo Satu. quẽ legito. Secundo, quoniam signũ quodlibet figuratum est nõnullis stellis taliter sitis ꝙ ductis hincinde lineis, præ se ferunt huiusmodi anial cuius nomen accepit. Vt stellæ Arietis in octauo orbe sic sunt dispositæ, ꝙ Arietẽ terrestrem figurare uideantur, id per Sphærã solidam aut Hyginum de syderũ dispositione facile manifestaf. Tertio, Macro. lib. 1. de Som. Sci. sic habet. Zodiacus dicitur à ζῶδια græco quod signa significat. Et eius uerba sunt hæc. Has ipsas duodecim partes signa appellari maluerũt, certaq; singulis uocabula gratia significationis adiecta sunt, & quia signa græcè ζῶδια nuncupantur, circũ ipsum zodiacum quasi signiferum uocauerunt. Ad hoc facit Tullius supra allegatus. Zodiacum hunc græci uocant &c.

Tertio appellatur Zodiacus signifer latine, Græcè σημαφόρος, à ferendis signis. Hoc nomine uocant ipsum Latini, ut supra ex metris Tullij didicimus. Eo uocabulo utitur Plini. in suis libris, ut supra libro secundo ca. 4. &c. Et Georgius Valla. Item Thomas Linacrus supra in hoc capite. Signifer.

Quarto nuncupatur obliquus siue inflexus. Obliquus ab Aristotele secun-

C do de gener. uide supra. Et Virgilius primo Geor. ubi inter cætera sic dicit. Aristoteles. Virgilius.

Et uia secta per ambas,
Obliquus qua se signorum uerteret ordo.

Et Ouidius secundo Meta. fabu. prima. Et ad propositum sic ait. Ouidius.

Sectus in obliquum est lato curuamine limes.

A Marco Mani. lib. 1. ca. 9. dicitur circulus siue gyrus inflexus. Ad nostrũ propositum sic. Mar. Mani.

Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis.
Orbis, id est, circulus inflexus.

Zodiaci signa sunt gemina Physica, scilicet, & communia. Physica quidem, id est, naturalia sunt sex, & exprimuntur sic, unũ, duo, tria, quatuor, quinq;, sex. Physici enim (ut supra diximus) est consyderare rerum perfectiones. Quare ut docet Aristoteles primo Meta. ca. 2. quòd ea quæ sunt maxime uniuersalia & à sensu remotissima, sunt hominibus difficilia ad cognoscendum, propter eorum maximas perfectiones. Sed quia senarius est primus numerus perfectus, ideo posuere sex signa ob perfectionem. Ratio enim numeri (authore Augustino undecimo, de ciuita. dei ca. tricesimo) cõtemnenda non est, quæ etiam in multis sanctarũ scripturarũ locis, quàm magni æstimanda sit, elucet diligenter intuen- Aristoteles. Augustinus.

tibus. His signis utunt Alphonsus Rho. rex in suis tabulis. Et alius Alphonsus de Corduba. Itē Blanchinus &c. Et secundū hos quodlibet signū complectitur 60. grad. Cōmunia autem signa sunt 12. horum usus fuit quondam apud ueteres, Pythagoricos, Platonicos, Abrachim, Arsatilem, Timocaridē, Ptolemæū, Aratum, Plinium, Iuli. Fir. & hodie omnes recentiores. Et ita 30. grad. cōstituūt unum signū. Primus inuētor aūt nominum signorū dicitur fuisse Cleostratus. Testis Pli. li. 2. ca. 8. Obliquitatē (inquit) eius scilicet signiferi intellexisse hoc est rerū fores aperuisse Anaximander Milesius traditur primus, Olympiade 58. Signa deinde in eo Cleostratus & primū Arietis & Sagittarij. Nomina autem omnium 12. signorum Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. pulchrè enumerat, hoc modo.

Cleostratus
Plinius
Anaximandea

Mar. Mani.

Aurato princeps Aries in uellere fulgens
Respicit admirans aduersum surgere Taurum,
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, virgo Leonem.
Aequato tum Libra die cum tempore noctis,
Attrahit ardenti fugentem Scorpion astro
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit augusto Capricornus sydere flexus,
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas,
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Ex his facile concluditur longitudo ipsius zodiaci, quæ 360. gradibus mensuratur, sępius memorauimus oēs sphęrę circulos intelligi ut lineas circulares, exptes omni profunditate & latitudine, dēpto zodiaco, qui nō abs re latitudine gaudet. Ea propter Mar. M. alios circulos uocat fila, cuius metra indicauimus. Idem testatur Proclus supra de æquinoctiali in fine capitis. Accedit bellè Macro. lib. 1. de som. Scip. Eius uerba legito supra. De latitudine zodiaci loquuntur præter dictos, Marcus Mani. Bis sex latescit fascia partis.

Macro.
Mar. Mani.

Et Cleome. 1. meteo. sic. Huius nempè signiferi satis amplā habentis latitudinē partes aliæ sunt septentrionales, aliæ australes, aliæ inter has mediæ. Ideo etiā tribus scribūtur circulis, quorū medius solaris nuncupat. Alij altrinsecus, quorum unus septentrionalis, alius australis. Per hūc signiferum uagæ aliæ stellæ motu delecto modo ad septentrionē, modo ad austrum accedunt, solus Sol per mediū dumtaxat mouetur, nō in septentrionē non in austrū uergens. Hucusq; Cleo. Habet igit zodiacus solū modo 12. grad. in latitudine, quorum quantitas metitur per 12. grad. longitudinis, de quibus supra diximus. Cuius latitudinis tres assignant causæ. Prima propter planetas, qui semp sub zodiaco decurrunt & eundē non exeūt, nisi rarissime. Hęc causa sumpta est ex Cleo. iamiam allegato & Marco Mani. supra. Verū venus nonnūquā & si raro eundū exit puta Anno gratiæ 1531. die 10 mensis Martij in 20. usq;. Et Anno 32. die 10. Octobris. Dein Anno 40. die 1. octob. Rursus anno 47. die 10 Martij. Et tandē anno 48. die 1. oct.

Cleomedes

Et Mars etiam nonnūquā exit rarissime tamen, puta anno Christi 1529. à die 10. Iulij in 50. ferè dies. Nec aliud offendo exemplū usq; in annū 1551. exclusiue. De hac causa loquuntur authores supra nominati, pulcherrime tamen Marcus Mani. ut supra retulimus. Secūda causa latitudinis orit ex primarijs & nobilioribus cœlestibus imaginibus q̄ sunt Aries, Taurus &c. quę, uel maior earum pars cōtinet sub zodiaco, quapropter & signifer dicit. Hanc tangit. Mar. Ma. supra in uersib. Sed nitet &c. Tertia causa physica est propter circuli pfectionē. Cōstituit. n. eius latitudo ex duobus senarijs. Senarius aūt numerus est pfectus, igit

Mar. Mani.

Sed.

A Sed hic nõ eſt ſicco pede tranſeundũ, id, non ſufficere habere tantũmodo loca planetarũ in zodiaco ſecundũ eius longitudinem, ſed & ea ſecundũ latitudinẽ haud ignorare neceſſum erit. Videlicet an ſint in parte zodiaci, q̃ in ſeptentrionẽ uergit, an in ea quæ ad auſtrũ. Et ut hoc neminẽ lateret, priſci aſtronomi imaginati ſunt quandã lineam, in circuitu zodiaci procedentem, & eundem ſecundũ longum per mediũ ſecantem, ſex gradibus uerſus ſeptentrionẽ & totidem uerſus auſtrũ relictis. Eſt aũt hæc Linea circulus maior, latitudinẽ zodiaci in duo æqua diſtribuens. Et habet uaria admodũ nomina. Vocatur aũt uia Solis, Orbita Solis, Iter ſolare, Locus Solis, Solaris circulus, Linea eclyptica, Locus eclypticus. Via Solis nuncupatur, Sol. n. ſub ea linea ſemp medius incedit, neq; uſquam ultro citroq; deflectitur, deuiatq;, ſed ſuo motu annuo eandem deſcribit. Vt in Alma. Ptolemæi & Theoricis planetarum demonſtratur. Cæteri aũt planetæ nunc ſub ea, nunc citra, nũc ultra expatiantur. Qui ſi in ea parte latitudinis quæ ad arctũ tendit, uage feruntur, latitudinẽ dicuntur habere ſeptentrionariã, quam noſtri neoterici appellant Faſtigiũ, aut Sublimitatem, aut Eleuationẽ, quo ad nos, qui ſeptentrionẽ incolimus. Sin in altera latitudinẽ habẽt meridianam, quam Humiliationem aut Depreſſionem, quo ad nos uocitant.

Linea media zodiaci.

Habet diuerſa nomina.

Via Solis.

Iter Solare.

B Haud diſſimili ratione eadẽ linea dicitur iter Solare. Item Solaris circulus à Cleomede appellatur, quia ſub eo ſemp decurrit, de quo lib. 1. Meteor. capite, de Signifero, ſic ſcribit. Solus Sol per mediũ dumtaxat mouetur (& poſt pauca) In ſignifero aũt neutram partem (intellige nec ſeptentrionalẽ nec meridionalem de quibus antea dixit) ſed medioxumũ ſuo itinere orbem ſecat, unde etiã Solaris circulus appellatur &c.

Solaris circulus.

Cleomedes.

Et ab eodem 2. Meteor. capite de Lunæ propinquitate ad terrã, in fine dicitur locus Solis. Eo quòd ſub hoc circulo Sol ſemper moratur & locatur.

Locus Solis.

Vocatur etiã orbita Solis ſupra à Proclo ca. de poteſtate æquidiſtantium. Et Plinio lib 2. ca. 70. in ueteri, in nouo ca. 65.

Orbita Solis.

Proclus.

Plinius.

Nominatur demũ uſitato linea eclyptica, q̃ nunq; eclypſis, hoc eſt, Solis aut Lunę deliquiũ accidit, niſi uterq; ſub eadẽ linea uel propè quo ad Lunã, in eodẽ, aut oppoſitis gradibus decurrat. In eodem ſanè gradu ſi Solaris futurus ſit defectus. In oppoſitis uero ſi Lunæ. Hoc noſce uocat eã Macro. 1. de So. Sci. & loquit de Zodiaco, dicens. Quantũ igitur ſpatij lati dimenſio porrectis ſyderibus occupabat, duabus lineis limitatũ eſt, & terna ducta per mediũ eclyptica uocatur. Quapropter à Cleo. lib. 2. Meteor. ubi ſupra dicitur, locus Solis & eclypticus.

Linea eclyptica.

Macro.

C Locus eclypticus.

DE HORIZONTE.

TEXTVS PROCLI.

HOrizon uero circulus eſt, qui conſpectam mundi partem ab inconſpecta dirimit. Itaq; in duas partis uniuerſam ſphærã ſecat, ut alterum hemiſphærium ſupra terram, alterum ſub terra relinquat. Eſt uero horizon duplex, alter qui ſenſu uſurpatur, alter qui ſola ratione percipitur. Ergo ſenſilis horizon eſt, qui à noſtro uiſu in termino uiſionis circumſcribitur, hic adeo non amplius duũ milium ſtadiorũ dimetientem habet. Qui aũt ratione percipitur, ad fixarũ ſtellarum ſphæram pertinet, mundumq; totum in duo ſecat.

Nec uero per omnem tractum urbemue idem horizon eſt, ſed ſenſu idem quadringentis ferè ſtadijs manet. Quo fit, ut dierum longitudo, & clima & apparentiæ omnes eædem ſibi conſtent, aucto uero ſtadiorum numero, prohabitationis diuerſitate horizon, clima, omnes deniq; apparentiæ mutantur. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta ſtadia mutationem ad

auſtrum boreamúe accipiamus. Si quidem qui eundem æquidiſtantem inco- D
lunt, in quamlibet magnorum ſtadiorum numero, horizonta quidē diuerſum
habent, clima uero idem, & apparentias omnes ſimiles. Dierum tamen exitus
initiaq́ haud quaquam ijs, qui eundē æquidiſtantem habitant, eodem tempo-
ris momento euenient. Verū ſi exactæ rationis examini ſtare uelimus, pro quo
libet puncto, in quauis orbis parte mutati ſitus horizon, clima & apparentiæ o-
mnes euariant.

Horizon uero ea ratione in ſphærarum deſcriptione non adhibetur, quòd
reliqui circuli omnes ab ortu ad occaſum circumacto mūdo unà rapiuntur. Ho-
rizon ſuapte natura quietem amat, eodem ſemper ſeruato ſitu. Si itaq́ horizon
in ſphæras adderetur, circumactis ijs, etiam eum moueri, & nonnunquam ſu-
pra uerticem eſſe accideret. Id quod certe tum captum omnem ſuperat, tum à
ſphæræ ratione abhorret. Verum non incommode ſitus eius ab alueo, in quo
ſphæra reuoluitur, intelligi ſolet.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

SVperioribus capitibus Proclus multa & uaria abſoluit de circulis ſphæræ
intrinſecis. Hoc uero capite & ſequenti aggreditur determinationem duo-
rum circulorum ſphæræ extrinſecorum ſcilicet horizontis & meridiani. Et pri- E
mo agit de horizonte.

Diuiſio.

Et poſſet caput hoc ſecari in quatuor partes principales. In prima diffinit ho-
rizontem. In ſecūda eundem partitur in ſenſilem & ratione perceptum, ibi. Eſt
uero horizon duplex. In tertia plura pertractat, quo ad durationem, & mutati-
onem. Ibi, nec uero per omnem. In quarta diſcrimen ponit inter circulum hori-
zontem ratione perceptum & ſphæræ circulos, quo ad motum & quietem. Ibi
Cōtuendū, ſcriptores de horizonte ſunt hi. Pto- (horizon ea ratione.

Ptolemæus Hyginus Scriptores de horizonte. Strabo Cleomedes

lemæus in multis dict. Alma, præcipuè ſecunda, & idem de eodem in Quadri.
Hyginus libro 4. inquiens. Horizon enim diuidens ea quæ uidentur, & quę
non apparent. Ita diffinit ſphæram, ut ſemper ſex ſigna de 12. in hemiſpherio ui-
deantur ſupra terram, ſex aūt ſigna ſint infra ſub terra. Strabo lib. 1. in principio.
Cleomedes primo meteor. ca. 1. Et (inquit) cum nauigemus in quo terra loco
non ſpectatur circumcirca in horizonte, quem latina uoce dicimus finientem,
nobis cœlū imaginamur aquam cōtingere &c. Et idem in ca. q̄ terra nō ſit lata.
Alphraganus de eo, differentia 10. & appellat horizontes circulos hemiſphæ

Alphraganus Mar. Mani.

rij diuerſarum regionum. Marcus Mani. libro primo ca. 8. ſic. F C
Alterius finis ſi uis cognoſcere gyros,
Circumfer faculis oculos vultumq́ per orbem.
Quicquid erit cœli primum, terræq́ ſupremum,
Qua coit ipſe ſibi nullo diſcrimine mundus,
Redditq́ aut recipit fulgentia ſydera ponto,
Præcingit tenui trauſuerſum limite mundum.
Hæc quoq́ per totum uolitabit linea cœlum
Hunc tantum ad medium uergens mediumq́ repente
Orbem, nunc ſeptem ad ſtellas, nunc mota ſub aſtra.
Sed quocumq́ uagæ tulerint ueſtigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientes in oras
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus,
Quippè aliud cœlum oſtendens, aliudq́ relinquens
Dimidium regit atq́ refert, uarioque notauit
Fine & cum uiſu pariter ſua fila mouentem.

Hic

A Hic terrestris erit, quia terra amplectitur orbis
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque trahens à se titulum memoratur horizon.

Macrobius libro primo, De Som. Scipi. & idem lib. secundo, De Som. Scipio; libro enim primo, sic habet. Horizon est enim uelut quodam circo designatus terminus cœli, quod super terram uidetur. Et quia ad ipsum uere finem nõ potest humana acies peruenire, quantũ quisque oculos circumferendo cõspexit propriũ sibi cœli, quod super terrã est, terminũ facit. Hic horizon quem sibi uniuscuiusque circumscribit aspectus, ultra trecentos & sexaginta stadios longitudinem intra se continere non poterit. Centũ enim & octoginta stadios nõ excedit acies, contra uidentis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit, accessu deficientis in rotunditatem recurrendo curuatur. Atque ita fit, ut hic numerus ex utraque parte geminatus trecentorũ sexaginta stadiorum spatiũ, quod intra horizontem suũ continetur, efficiat &c. sequunt alia notatu digna, tu legito. Idem lib. secundo de Som. Scipi. sic. Terra nona & ultima sphæra est, hanc diuidit horizon, id est, finalis circulus. Ergo medietas, cuius nos partem incolimus, sub eo cœlo est, quod fuerit super terrã, & reliqua medietas sub illa &c. Vide & lege. Macrobius.

Præterea annotandum. Etsi author egregie diffinit horizõtem, dilucidius tamen sic. Horizon est circulus maior sphæræ immotus, diuidens cœlum in duas partes. s. hemisphærium supra uisum, & inferius occultatum. Horizon diffinitur.

Sunt aũt huius circuli diuersa nomina. Vocatur autem horizon, quasi circulus disterminãs hemisphæria, ab ὁρίζω Græco, quod est termino, diffinio, uel ab ὅρος siue ὅριον. i. terminus seu finis. Nõnulli pronuntiãt Orizon sine aspiratione: & cõtendunt esse Latinũ ab orior oriris, & zona: quasi zona aut circulus ortus. Nomina horizontis.

Appellat gyrus aut circulus hemisphærii. Gyrus à Manilio: circulus hemisphærij Alphragano. Et finitor aut finiens. Cleome. i. Meteo. ca. q terra non sit lata, sic scribit. Si latę planęq; figuræ sit terra, unus apud omnes homines fuerit finiens. Neq; enim in tali figura est nosse quo pacto finientes intercidãt. Quòd si unus sit finiens, eadem ratione apud omnes ortus & occasus fient, & perinde principia dierum & noctium eodem pacto fient, at hæc non sunt. Gyrus uel circulus hemis. Finitor finiẽs. Cleome.

Accedit Lucanus nono Pharsa. his metris. Lucanus.

Iam iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi æthereæ medio sicut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera nota
C Ostendit Libycæ finitor circulus orę.

Cato cum suis fouens partes Pompeii uenit ad Libyam arenosam uersus æquinoctialem: ubi polus, teste Ptote. eleuatur 10. 12. 14. 16. 20. 24. gradibus. Vbi propter flatũ austri & cõmotionem arenæ nulla manent itinera. Vbi nec omnia sydera septentrionalia, secundum quæ diriguntur uiæ, apparent.

Et nostri recentiores utuntur his nominibus: finiens, finitor. Vt Geor. Valla de cõpositione astrolabii finientem, quem Græca nomenclatura horizontem (appellamus.

Rursus animaduertendum, Ptolemæus Dictio. secunda Almage. quem sequitur cõmunis astronomorũ turba, duplicem ponit horizontẽ, de quo noster Proclus nullã facit mentionem. s. rectum & obliquũ. Horizon rectus siue orthogonus dicitur, supra quem nullus polorũ mundi eleuatur, quẽ habent illi quorũ zenith est sub æquinoctiali. Eorũ horizon est circulus per polos mundi, diuidens æquinoctialem ad angulos rectos & sphærales. Et cõstituit sphæram rectam. Horizon autem obliquus, decliuisue dicitur, supra quem alter polorũ mundi eleuatur, quem habent omnes habitantes extra æquinoctialem siue sint Aquilonares siue austrini. Et eorũ horizon intersecat æquinoctialẽ Horizon duplex. Horizon rectius.

ad angulos impares & obliquos. Vnde dicitur horizon obliquus siue sphæra

NOTA. Zenith Polus.

Et scito, quòd zenith capitis semper est polus horizontis. Polus (obliqua. impræsentiarũ non accipitur pro puncto cœlesti, super quo cœleste mobile aut quispiam circulus mouetur, quia horizon immobilis est, ut supra patuit, sed capitur pro puncto eleuato, qui centrum est alicuius circuli, ut hic.

Circumferentia circuli bifariam describitur.

Attende igitur, quòd circumferentia aut peripheria circuli bifariam describi potest. Primo in planido, ubi peripheria & centrum sunt in una superficie: & hoc fit cõmuni circino. Secundo ubi centrum est aut eleuatum aut depressum à planicie, & ad hoc requiritur proprius circinus. Vtrosque, horizontes rectũ, scilicet, & obliquum, indicat Mar. Mani. in metris supra expositis. Et omnes qui de fabrica & usu astrolabij tractant, frequentẽ habent eorundem memoriã.

Horizon duplex.

Sensilis.

Proclus noster hic, & Albertus Magnus lib. de natu. loco. Distinct. 1. cap. 10. quem lege, & alij, binos faciũt horizontes alterum sensilem, alterũ ratione perceptum. Sensilis horizon siue sensu perceptus siue apparens est, qui sub aspectum uenit, ab eo descriptus iuxta aspectus terminum: & uocatur ab alijs, puta Mesalach lib. de uirtute motoris, artificialis, qui per usum cõprehenditur, sub quadam similitudine cum die artificiali. Nam dies artificialis dicitur, quòd artifices ut plurimũ in eo operantur: sic horizon dicit artificialis quia urbs aut arx per artem constructa, habent huiusmodi horizontem. Lege & Macro. supra citatũ. Hic secundum Proclum & Alber. diametrũ habet binis milibus stadiis, nõ maiorẽ. Cuius semidiameter contineret mille stadia. Hi authores dissentiunt à Macrobio in numero, pauciora enim habet Macro. Quod ex eo forsitan oritᵉ, ꝙ stadiorum mensura est inuenta diuersa &c. Ego in hoc non accedo Macrobio. Pro maiori intelligentia repete, hic q̃ supra scripsimus in §. Attendendũ est.

Die pingo claro nocte filios facio.

Artificialis diameter.

Horizon ratione perceptus, rationalis.

Horizon ratione perceptus siue rationalis aut naturalis, iuxta sententiam Ptolemæi, Cleome. & Procli est, qui ad fixarum stellarum sphæram pertinet, & ad eandem usque uenit, totumꝙ mundum in duo secat. Visus enim noster qui ad prospectum non uagantiũ astrorum penetrare non potest, ratiocinando cõcludit & inimaginatur circulũ quendam in sphæra stellata, distinguentem eandem in duo hemisphæria, alterum supra eundem circulum apparens, alterum sub eodem occultatum minime apparens.

Vnde sit orta huiusmodi ratiocinatio.

Sed quæris, unde orta est hominibus huiusmodi ratiocinatio? Opinor ex eo quòd homo nocturno tempore sereno, cõstitutus in loco libero, uidet in oriente emergere stellas ad usum, quas pauxillo ante tempore non uidebat, & iterũ alias & alias. Sic uidet in occiduo stellas ruere & mergi & amplius minime apparere, & iterum alias & alias. Vnde concluſit quendam esse in cœlo circulum terminantem res uisas à non uisis, quem horizontem appellitabant, & ita imaginata est superficies quædam transiens per centrum terræ expassa, usqꝫ in cœlũ, & per quatuor mundi cardines. s. orientis, occidentis, meridiei & septentrionis, secernens res uisas à non uisis.

Adiumentum inuentiõis horizontis.

Adiumentum ad id præstitit, quòd terra est sphærica & globosa, sed in globo propter partium deuexitatem ultra dimidium uisus extendere minime potest. Ideo ratio concluſit, ut iamiam exposui.

Aliud iuuamen.

Accessit item rationi iuuamen per apparentias in cœlestibus. Quamꝫ uisus noster nõ adeat ad cœlum usque stellatum. Neque cœlum uidere posset homo, etiam si uisus ad id se extenderet. Videmus tamen stellas, quarũ lumen ad oculũ nostrum peruenit: quod satis concluditur per propositionem 27. primæ partis perspectiuæ communis: Sine luce nihil uidere &c.

Ioan. Pisanus. Exemplum de corde Leonis &c.

Exemplis facile doceberis. Cor Leonis stella regia, nostra tẽpestate sita in 22. gradu fere Leonis. Et stella in anchora sinistra Aquarij in 22 ferme gradu eiusdẽ diametra-

A diametraliter in cœlo opponuntur, sic se habent, cum altera apparet supra horizontem, alia latet, & cõtra. Vna igitur oriente alia occidit, & hoc pacto semper sese habent. Quare ratio concludit circulũ quendam partientem cœlum totum in duas partes æquales, secernentem (ut supra dixi) res uisas à nõ uisis. Et si morula quædam paruissima apparet, ob id quòd stella aquarij est meridionalis à linec ecliptica, non est curanda.

Exempla in planetis, Primo in oppositione Solis & Lunæ & præsertim in ea quæ est uicina ortui aut occasui, & ubi Luna est circa iter Solis. Vt ferè accidet Anno 1526. die 28. Ianuarij. Et eodem anno die 23. Iulij. Et eodem anno usuueniet, in oppositione Saturni & Martis die 28. nouembris. Saturno sanè occidente, oritur Mars. Et anno sequente 27. in oppositione Martis & Veneris die ter-

Exempla de planetis. Solis & Lunæ oppositio.

Item oppositio (quæ tamen rara est) Saturni & Iouis, quæ acci- (tia Maij.
det Anno 1534. die 12. Februarii. in qua uterque caret latitudine, huius rei præstabit exemplum clarissimum.

Ex Ephemeridibus exempla plurima facile colliges. Sed de his hactenus.

Tertia pars huius capitis in .§. Nec uero per omnem tractum &c.

In primis candide Lector, quòd omnia quæ in ea parte annotauit Proclus accipienda sunt de Horizonte ratione percepto aut Rationali, de quo, & nõ de Sen
B sili, astrologi in rebus astronomicis semper loquuntur.

Habet autem hæc pars plures annotationes haud inutiles. Quarum prima est, diuersæ regiones, urbes aut earundem habitatores habent diuersos & euariatos horizontes. Cuius rei ratio est, quia diuersæ regiones, urbes aut habitatores earũ, habẽt diuersa zenith capitis in cœlo, linea enim (ut nõ raro docuimus) tracta ex centro mũdi per Regionum mediũ aut Vrbium aut Habitatorũ usq; in cœlum indicat zenith capitis. Sed quia Regiones, Vrbes aut Habitatores in terræ superficie aut rotunditate inuicem distinguuntur, consequens est, huiusmodi lineas & zenith etiam diuersificari. Et cũ zenith capitis est polus horizontis sicuti folio antecedenti declarauimus, infertur horizontem à zenith quaque uersum æqualiter distare, scilicet, 90. gradibus. Et linea ostendens zenith innitit Horizonti ad angulos rectos, quare nunc palàm infertur, quòd mutato zenith & horizon mutatur, sed diuersæ Regiones, Vrbium aut habitatores, habent di-

Linea zenith & horizon faciunt angulos rectos.

uersa zenith igitur diuer-
C sos horizontes. Id in hac figura (etiã mediocriter doctus) facile apprehendere potest.

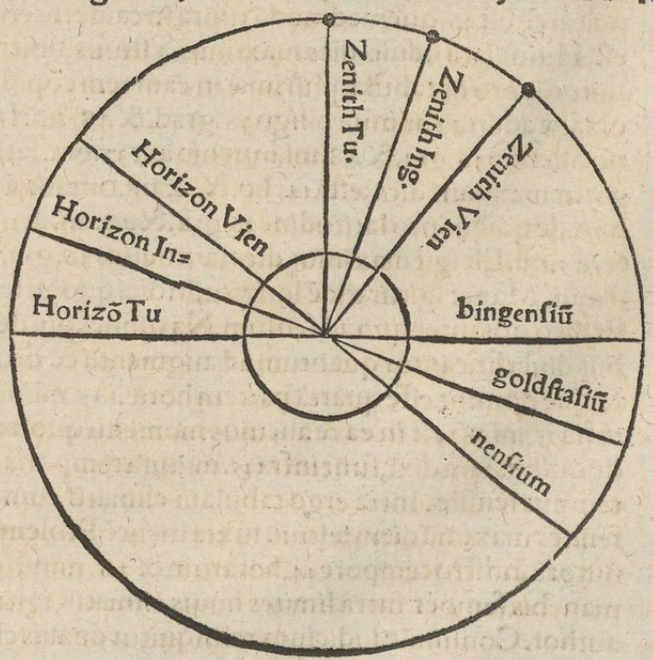

Horizon bifariam se mutat.

Cõtuendum est hic quòd horizon gemino modo se euariat aut mutat. Primo, quòd regiones, Vrbes aut Habitatores sunt siti aut uersus orientem aut occidentem. Et si sunt siti sub uno parallelo aut æquidistante, euariant quidẽ horizontes, sed oĩa alia communia habent, ut indicat author in textu, & nos supra de Periœcis & circulariter habitãtibus abunde docuimus. Differunt in eo solummodo, quòd non pro uno & eodem instanti

habent ortum & occasum Solis, meridiem & mediũ noctis. Si autem siti sunt partim uersus orientẽ aut occidentem & partem uersus meridiẽ aut septentrionẽ, horizontes declinant, & uariant se partim uersus orientẽ aut occidentem, & partim uersus meridiẽ aut septentrionẽ. Quod cõtingit ex eo, q̃ nõ sit sub uno

Secũdo, q̃ Regiões urbes aut Habitaores sunt siti uersus meridiẽ (pallelo. aut septentrionẽ. Et si sunt siti sub uno meridiano uariant se horizontes directè aut uersus meridiẽ aut septentrionem. Si sub diuersis meridianis, fit uariatio, ut iam supra dixi, in uerbo. Si autem siti sunt partim uersus orientem. Secunda annotatio. Secunda annotatio in uersiculo, Sed sensu idem quadringentis ferè stadijs manet. 400. stadia nõ uariãt longitudinẽ diei, nec clima. In ea & aliis sequẽtibus author docet, usquequò. i. ad quantũ terræ spatiũ idem maneat horizon quo ad sensum & usquequò nõ maneat idem. Dicit igit in iam allegato uersiculo, Quòd horizon quo ad sensum idẽ ferè 400. stadiis manet, dixit quo ad sensum. i. q̃ in eo spatio 400. stadiorũ manet eadẽ diei longitudo sensilis, manet idẽ clima, manent eędem apparentiæ aut phænomena. Quod ut lu-

400. stadia q̃t faciãt miliaria Aduertendũ est, q̃ 400. stadia iuxta uulgarẽ & recentio- (cidius intelligat. rem supputationẽ faciunt miliaria Italica 50. nostra cõmunia 12 ½. Item 500. stadia teste Ptole. lib. 7. geo. ca. 5. respondent uni gradui cœlesti in terra secundũ la- E

500. stadia q̃t faciãt miliaria titudinẽ, quæ faciunt mil. Italica ferè 62. nostra cõmunia 15. & ½. si oĩa emũctim habere cupieris. Dico igit q̃ 400. stadia supra à Proclo proposita, aut 50. mil. Ita. aut 12. & ½ nostra, nõ supplent unũ gradũ latitudinis, sed 500. stadia aut 62. quasi mil. Ita. aut 15. & ½. nostra respondent uni gradui in latitudine. Vt ergo optime lector rem paucis habeas, accipiã miliaria nostra tanq̃ mensuras nobis germanis magis notas. Cõfer inuicem 12. mil. & ½. respondentia 400. stadiis, ad 15. mil. & ½. respondentia uni gradui secundũ latitudinem. Vides ea distare in 3. miliariis, quæ sunt 5. pars de 15. Surripe igitur ab uno gradu latitudinis, quintã partem grabus. i. 12. minuta habes 48. minuta, quæ nullũ uariant clima. Ingredere igitur cõmunem tabulam climatũ, & adde 48. minuta ad latitudinem medii climatis, aut ea subtrahe ab eadem, & nõ deduceris in aliud clima. Quare egregiè dixit Author q̃ ob 400. stadia clima nõ mutatur sed manet idem. Manet etiã eadem dierũ longitudo ad sensum. Id exemplo facile capies. Et ut morem gerã Authori nostro græco, ponã exemplum ad Græciã, ubi latitudo, aut eleuatio poli arct. est 36. quemadmodũ supra in ca. de interuallo ęquidistantũ diffinitum est. Huius latitudinis dies maximus æstiuus, nostro tpe est 14. horarũ & 28. mi- F nutorũ, pro ut tabulæ plurimæ in eam rem cõpositæ indicant. Latitudini iam oblatæ addo 45. minu. colligo 36. grad. & 48. mi. Ingredienti aũt mihi tabulam, nõ offendo 36. gra. & 48. mi. inuenio aũt 37. gra. latitudinis uicinioręquibus alligatur maximus dies æsti. 14. ho. & 24. mi. Distantia inter hos maximos dies est 6. min. de quibus pro latitudine 36. gra. & 48. mi. demo quintã partem, & remanẽt ferè 5. mi. Est igit maximus dies latitudinis 36. gra. & 48. mi. 14. horarũ & 33. quasi min. Manet igitur eadẽ longitudo diei quo ad sensum in spatio 400. stadiorũ. Et dico notanter quo ad sensum. Nã omnes qui de climatibus scribunt, in quibus diuersificantur quantum ad augmentũ & decrementum, minimũ tempus sensile ponunt esse quartã partem horæ. i. 15. minu. horæ, & omne id quod cadit infra 15. mi. nõ est in ea re alicuius momenti quo adsensum, quinq̃ aũt minuta, de quibus iam dixi, sunt infra 15. minuta temporis sensilis. Igit non constituunt tempus sensile. Intra ergo tabulam climatũ cum medio quarti Climatis, & offendes maximũ diem æstiuũ iuxta mentẽ Ptolemæi & Procli 14. hora. & 30. minutorũ, nostro tempore 14. horarum & 28. minuto. Cui adde 5. mi. aut deme, & manebis semper intra limites huius climatis, igitur manet idem clima ut asserit author. Consimile iudicium relinquitur de aliis climatibus omnibus, fac periculum è figura sequenti, & uidebis ueritatem.

Manet idẽ clima.

Manet eadem longitudo diei

Quot stadia uni gradui respondeant. Comparatio.

Tabula

TABVLA CLIMATVM IO. DE SACROBVSTO.

		Longitudo diei æstiui H	m	Latitudo Climatum G	m
Primi Climatis per Meroen.	Principium	12	45	12	45
	Medium	13	0	16	40
	Finis	13	15	20	30
Secundi Climatis per Syenem	Principium	13	15	20	30
	Medium	13	30	24	15
	Finis	13	45	27	30
Tertij Climatis per Alexandriam	Principium	13	45	27	30
	Medium	14	0	30	45
	Finis	14	15	33	40
Quarti Climatis per Rhodum	Principium	14	15	33	40
	Medium	14	30	36	24
	Finis	14	45	39	0
Quinti Climatis per Romam	Principium	14	45	39	0
	Medium	15	0	41	20
	Finis	15	15	43	30
Sexti Climatis per Borysthenem	Principium	15	15	43	30
	Medium	15	30	45	24
	Finis	15	45	47	15
Septimi Clima. p Riphęos montes	Principium	15	45	47	15
	Medium	16	0	48	40
	Finis	16	15	50	30

Ad apparentias nunc uenio, quas Græci appellant Phænomena. Pro quibus aduertendũ: quòd in æthere, id est, in aëre & in cœlo plurimæ uidentur apparentiæ. Quæ in aëre apparent, uocant physici impressiones meteorologicas id est, in sublimibus uisas. Apparent sane præcipue noctu, multa in aëre ostenta. De quibus legito Aristotelem & Alber. Mag. in libris eorum meteorologicis. Senecã in Quæst. natu. Plinium libro primo natu. histo. & alios. Aristoteles & Alber. libro primo Meteoro. tractant de apparentijs in sublimibus ignitis. In tertio, de ijsdem, uirtute aut positu stellarum causatis. De ignitis ut sunt lanceæ, columnæ, trabes, Græce δοκίδες, facula Græce βολίδες, candelæ, faces, lampades, flammæ, scintillæ, stellæ cadentes, stellæ uolantes, capræ saltantes Græce ἔριφοι. A subascendentes, A subdescendentes, dracones, hiatus, uoragines, scrobes Græce χάσματα, & id genus reliqua innumera. De facibus, lampadibus, iaculis, trabibus, hiatu cœli, Plinius libro 2. ca. 6. Idem de stellis cadentibus lib. 2. ca. 8. & libro 18. capi. 35.

De Apparentijs. Apparentiæ æteris. Aristoteles. Alber. Mag. Seneca. Plinius. Apparentiæ ignitæ ardẽtes. Plinius.

Aristoteles præterea & Albe. in 3. tractant de apparentijs, quæ uirtute & positu stellarum causantur & uisui obijciuntur. Vt sunt Cometæ. i. stellæ crinitæ, de quibus etiã Plinius lib. 2. ca. 25. irides, halones. i. coronæ aut areæ, orbes, circuli. Accidũt & coronæ circa solem. Plinius lib. 2. ca. 28. & de pluribus solis olim uisis eodem libro cap. 31.

Aristote. De apparẽtijs ratiõe stellarũ. Solis coronæ.

De coronis circa Lunam & astra, idem Plinius eodem libro ca. 29. & pluribus Lunis ca. 32. De circulis stellarum errantium, idem libro 18. ca. 35.

Lunę & stellarum coronæ.

Circa solem uirgæ, id est, bacilli aut funes tentorij, Parahelij plures soles, à παρά, id est, iuxta, & ἥλιος sol.

Aliæ apparentiæ circa solem

Accidit etiam nonnunquam circa solem & Lunam, id quod imperitos homi-

Defectus solis & Lunæ.

Ptolemæus. Alber. Mag. Io de mon. Re. Geor. Pur. Plinius. Mirum de Lunæ deliquio.

nes monstrosa timiditate perturbat, ut sunt eorundē defectus, de quibus Ptolemæus Dictio. 4. 5. & 6. Alma. Et Alber. Mag. Ioan. de monte Re. in abbreuiatis Alma. lib. 4. 5. & 6. Iulius Fir. lib. 1. ca. 10. 13. & 72. in ueteri, in nouo 70. Et rursus id cuius uix esset causa assignanda, si dioptica non esset inuenta, Lunā eclipsari & utrumq; lumen esse supra horizontem. Testis est Plinius libro secūdo capitulo 13. his uerbis. Et quā nam ratione cum solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iā acciderit, ut in occasu Luna deficeret utroq; super terram cōspicuo sydere &c. Hoc mirum soluit Cleomedes libro secundo de mundo capitulo, de Lunæ defectu. Et Ioan. Pisanus libro perspectiuæ tertio propositione quinta & septima, quos lege.

Solis prospectus mirus ex monte Ida.

Item de prospectu ortus solis miro ex monte Ida, scribit Pompo. Mel. lib. 1. ca. de Aeolide, & Solinus in collectaneis ca. 16. Lucretius lib. 5. & Diodo. Sic. lib. 17. De his apparentijs fecimus alibi periculū. Non sunt hæ apparentiæ de quibus loquit̄ hic Proclus. Quare alias notabimus apparentias & hæ cōtingunt in cœlestibus, puta in stellis fixis & erraticis. Stellas sane firmamēti, quas fixas

Apparētię cœlestes stellarū aliæ.

nominamus, Ptole. Dictio. 7. & 8. Alma. collegit in 48. imagines, formationes, aut Asterismos, quibus & nomina dedit, earumque stellarum naturas tracta. 1. quadri. ca. 9. exposuit. Nō omnes profecto in asterismos collegit. Quis est enim is qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocat? Sed insigniores & potiores, quas in Alexandria urbe Aegypti organo astrario, pro his imaginibus formandis, potuit obseruare. Numero 1022. Quē postea Anno christi 1251. Alphonsus Roma. rex, quo ad numerum stellarū & imaginū secutus est. Sed de his infra ca. ultimo fusius tractabimus. Sunt aūt hæ imagines nobis apparentes in sublimibus, puta in sphæra stellata, quā firmamentum aut octauū orbem uocitamus. Sunt etiā in erraticis stellis plurimæ apparentiæ, modo enim uidentur nobis coniunctæ, modo oppositæ, modo sextili, quarta, aut trina radiatione distantes. Nōnunquam apparent directæ aut progressiuæ, nonnunq; retrogradæ, contra 12. signorū ordinem meantes. Sed nec de his apparentijs loquitur noster author. Quocirca demū reperiuntur in stellis fixis aliæ apparentiæ, quo ad earum cotidianum ortum & occasum, & quo ad earum perpetuam

Stellę à Ptolemæo obseruatæ.

apparitionem aut occultationem, item quo ad earum elongationem ab ortu & occasu uero, & quo ad earū accessum ad zenith capitis aut recessum ab eodem: & de his loquit̄ Proclus. Quod paucis hac formula accipies. Supra docuimus, q; 400. stadijs respondent 50. mili. Itali. & 12. Germanica integra. Quibus (ut diximus) non respondet integer gradus latitudinis, sed dumtaxat 48. minuta unius gradus. Rectificata igitur sphæra astraria, quam solidam appellamus, ad certam poli arctici eleuationem oblatam, signatisq; stellis orientibus & occidentibus, item stellis perpetuæ apparitionis & occultationis & alijs iam supra memoratis, si deinde sphærā in 48. minuta unius gradus subleuaueris aut depresseris, nulla accidit sensilis euariatio, neq; in stellis orientibus & occidentibus, neque in his quæ semper apparent aut semper delitent &c. Egregie igitur dixit Proclus. Et apparentiæ omnes eædem sibi constent.

Sequitur in Proclo, Aucto uero stadiorum numero. Supra author disseruit in quot stadia horizon, quo ad sensum, non capiat mutationem, hic determinat præcipue de eiusdem euariatione. Intellige (ut supra) quo ad diei longitudinem, clima, & apparentias cœlestes.

Vbi ad uariationē horizontis nō fit uariatio longitudinis diei, neque climatis &c.

Contuendum tamen, non ad omnem uariationem horizontis ultra 400. stadia, huiusmodi sequi uariationes, etiam si stadiorum numerus cresceret in 1000. 2000. 3000. &c. & ultra. Nam hi qui habitant sub uno parallelo, qui periœci à Cleomede & circumhabitantes ab Alber. nūcupantur, de quibus supra

Apra, propter stadiorum numerũ ultra 400. mutant horizontes: quemadmodũ supra ad uisum ostendimus de his, qui uariant horizontes uersus ortum & occasum solis, non tamen propter stadiorum numerum quantumcunq; mutant longitudinem diei, clima & apparentias. Habent enim hi omnia communia ut supra docuimus: non tamen habent idem instans ortus & occasus solis, meridiei & mediæ noctis.

In exemplo, Tubingenses, iuxta quorundam recentiorem climatum distinctionem, siti sunt fere in medio septimi climatis. Eorum parallelus ducitur per latitudinem 48. gradũ & ferme 40 minutorum, sub eo parallelo aut circiter habitant uersus ortum Dillingenses, Ingoldstatenses, Passaugij, Kremsenses, Hungerisbradenses, Prebitzenses &c Et uersus occiduum Tullenses, Niclasportenses, Rainsenses, Compagienses & cæteri. Hi omnes habẽt eandem diei longitudinem, etiam maximam, scilicet quindecim horarum & 57. quasi minutorum: Idem colũt clima, scilicet septimum. Nam climatum uariatio fit solummodo uersus septentrionem aut austrum. Et easdem seruant apparentias &c. Ecce. Et hoc indicat Proclus in his uerbis. Si quidem qui eundem æquidistantem incolunt &c. Idem accipito, mi Lector, de stellis uerticalibus. Tubingenses plane habent has uerticales uel pene. s. duas stellas in genu dextro Persei, duas in pede anteriori ursæ maioris, duas paruas in pede sinistro Herculis. Vnam in ala dextra cygni, & est tertia: Hæ omnes etiã uerticales sunt omnibus cõmemoratis. s. Dillingensibus, Ingolstatensibus & cæteris.

Ciuitates sitæ sub uno parallelo.

Stellæ uerticales Tubingensium.

Haud aliter sentire debes de stellis ab ortu aut occasu uero elongatis. Gratia exempli. Oculus Tauri stella, elongat seipsis Tubingensibus ab ortu uero, uersus septentrionem 25. fere gradibus, eandẽ elongationem seruant omnes prædicti inuariatã. Idem relinquitur de alijs stellis fixis orientibus & occidẽtibus. Eam elongationem uocat Ioannes de Regio monte propleio in tabula primi mobilis, amplitudinem ortus & occasus. Sed de his satis.

Stellæ elongatæ ab ortu aut occasu uero.

Nunc edocti sumus euariationem diei, climatis & apparentiarũ haudquaq; accidere propter longitudinem, hoc est, recessum uersus orientem aut occidentem. Necessum igitur erit eiusmodi accidere secundum latitudinem, id est à meridie uersus septentrionẽ aut econtra. Qui enim meat recta uia à meridie uersus septentrionem, continuo uidet polum arcticum altius atq; altius eleuari, & ex cõsequutione dies æstiuos prolongari, hybernos uero minui. Et contra means à septentrione uersus Austrum experitur poli eleuationem minorari & æstiuos dies decrescere, brumales augmẽtari. His experimento cognitis, alludit Proclus, quum inquit, Aucto uero stadiorũ numero, pro habitationis diuersitate, horizon, clima, omnes deniq; apparentiæ mutantur. Et subdit ad nostrum propositum. Conuenit tamen ut habitationis ultra quadringenta stadia mutationem ad austrum, boream ue accipiamus: hęc Proclus. Sũmopere hic aduertendum est, q; non in omni numeratione etiã ultra quingenta stadia, fit omniũ prędictorum mutatio, præcipue climatis. Quocirca, candide lector, si falli non uis, necessarium tibi erit obseruare rationẽ & institutionem climatum alioqui decipieris.

Variatio fit secundum latitudinem.

Non in omni numeratiõe ultra 500. stadia fit huiusmodi mutatio.

Prisci authores, qui septem climata (non abre) uersus septentrionem distinxerunt, dederunt cuilibet climati secundum eius latitudinem 30. minuta temporis, id est, semihoram, hoc est quod quantitas diei longissimi ad principium climatis inuenta pensiculatim differt à quantitate diei longissimi ad finem triginta minutis temporis: Ita quòd dies longissimus ad finem climatis excedit longissimum ad principium triginta minutis. i. per semihoram. Diuiserunt deinde quodlibet clima per tria, scilicet, principiũ medium & finem: iuxta tres

Ratio climatũ.

parallelos, quorum unus ducitur ab occidente in orientem per principum climatis. Secundus uergit per medium climatis, clarus & insignis aliquo nomine insulæ, urbis &c. Tertius tendit per finem climatis, sequentiq; climati initium præstat.

Augetur etiam dies à principio climatis usque ad medium, in unguem quindecim minutis, & à medio usque in finem totidem: quod dixerunt ipsi esse tempus minimum sensile.

Quatuor tempora minora sensila. Ptolemæus

Dico hic per digressionem: quod ueteres obseruauerũt quatuor minora tẽpora sensila, quod pulchre indicat Ptolemæus libro primo Geogra. capitulo 23 & idem dictione secunda Almagesti capitulo sexto. Primum & minimum est quindecim minutorũ (de quo etiam supra diximus) & iuxta hoc diffinit Ptolemæus capi. 23. primos 14. parallelos, quod etiam computatur à principio climatis usque ad eius medium, & à medio usque in finem. Secundum tempus conplectitur tertiam partem horæ, id est, 20 minuta: & secundum hoc distinguit Ptolemæus, in depictiõe orbis habitati in plano, meridianos circulos, ubi unus ab alio distat per tertiam horæ partem. Distant enim meridiani ab inuicem per quinq; gradus æquinoctialis, qui faciũt 20. minuta temporis, dando uni gradui quatuor minuta. Tertium tempus sensile est 30. minutorum, & eo utitur Ptolemæus pro parallelis 15. 16. 17. 18. & 19. quod etiam aptatur climatibus à principio usq; in finem. Quartum continet integram horam, quo utitur Ptolemæus parallelis 20. & 21.

Sed occurris quærendo, quid priscos mouerit, rationem climatum diffinire per ipsum tempus? Cum eis sufficere potuisset pro climatum distinctione ipsa poli sublatio, tempore omnino neglecto. Respondeo, quòd prisci in his & alijs plurimis diffiniendis tempus addidere, factum esse reor ob temporis nobilitatem, quod id propter eius innumeras utilitates semper memoriæ adhæreret, uelut ex authoribus colligere datur.

De climatũ interuallis inæqualibus.

Ad climata redeo, quòd climatum interualla non sunt similia in mensura Geometrica, siue sint stadia, siue miliaria Italica siue Germanica. In primo namq; climate, quod est uicinũ æquinoctiali, ubi sub eo habitantes semper habent 12. horas diei & totidem noctis, postea pergendo uersus septentrionem pedetentim ualde crescit dies longissimus, quare ad hoc ut crescat, pro completione unius climatis in 30 minuta, requiruntur plures gradus eleuationis poli. In eo sane loco horizon nõ multum recedit ab angulo recto, quem facit æquinoctialis cũ suo horizonte: quare fit ut non cito dies longissimus crescat ultra diem æquinoctialẽ: & requiruntur (ut iam dixi) plurimi gradus eleuationis pro unius climatis complemento. Secus accidit ad magnum progressum uersus septentrionẽ, ubi ad paucos gradus eleuationis, cito crescit dies maximus pro complemento unius climatis, quia eorum horizon multum se obliquat ab horizõte recto. Vt & hæc in sphæra facile ostendi possunt.

Doctrina de inæq̃litate interuallorũ climatum.

Quod autẽ climatum interualla sint dissimilis quantitatis, facile addiscitur: & sic. Deme gradus & minuta eleuationis poli ad principium primi climatis ab eleuatione ad eius finem, & habebis interuallum in gradibus & minutis huius climatis, scilicet septem gradus & 45. minuta: hos redigito (ut paucis rem habeas) in miliaria Germanica cõmunia, & colliges integra 116. miliaria: Ecce terrena mensura huius climatis secundũ latum. Idem fac pro secundo climate & uide bis minus interuallũ. Haud dissimili formula agito pro cæteris climatibus, & continuo decrescũt interualla in gradibus & minutis ac etiam in miliaribus, quo ad mensuram Geometricam: Prout sequens tabella apertè indicat.

A

TABELLA INTERVALLORVM CLIMATVM.

	G	m	Miliaria Germanica cõmunia	
Primi Climati	7	45	116	& integra.
Secundi Climatis	7	0	105	Hæc tabella excerpta est
Tertii Climatis	6	10	92	ex Ioanne de Sacrobu-
Quarti Climatis	5	20	80	sto, capite de Climati-
Quinti Climatis	4	30	67	bus.
Sexti Climatis	3	45	56	
Septimi Climatis	3	15	49	

Ex his manifeste concluditur, quòd haud dari potest certus, & ad æquatus stadiorum, de quibus loquitur Proclus, aut miliariorum numerus, secundum quem fiat omnium climatum euariatio, ac longitudinis dierum &c. ob id quòd climatum interualla non sunt eiusdem quantitatis, sed diuersarum. Sis cautus candide lector cum legis Proclum dicentem. Conuenit tamen, ut habitationis ultra quadringenta mutationem ad austrum Boreamue accipiamus. Quòd si numerando excesseris quadringenta stadia credas mox accidere euariationem climatis & cæterarum rerum. Nec tibi 500. stadia sufficiunt, quæ unũ dant gradum latitudinis. Is certe nullam (nec additus uel demptus ab eleuatione medij climatis) facit mutationem. Idem teneto in 600. 700. 800. stadijs. Sed cũ in 1000. stadia perueneris primum fac periculum pro septimo climate, 1000. enim stadia faciunt miliaria Italica 152. Germanica communia 31. quibus planè respondent duo gradus secundũ latitudinem. Quos si addideris ad eleuationem poli medij septimi climatis, colliges 50. gradus & 40. minuta, quę eleuatio cadit extra septimum clima uersus septentrionem, ubi etiã accidit mutatio sensilis diei maximi. Si autem 2. gradus subtraxeris, habebis 46. gradus & 40. minuta eleuationis quæ cadit in limites sexti climatis, & sic fit euariatio.

Haud dari potest adęquatus numerus omnibus climatibus seruiens.

1000. stadia faciũt euariationem in 7. cli.

Sed hic stadiorum numerus nõ satisfacit pro alijs climatibus, puta primo, secundo, tertio, quarto, quinto. Necessum erit assumere alium stadiorum numerum qui omnibus sufficiat. Recipito igitur 2000. stadia, quæ faciũt 250. miliaria Italica & Germanica integra 62. quibus abunde respondent 4. gradus eleuationis poli, quibus iunctis uel surreptis mediis eleuationis climatũ, uidebis euariationẽ climatũ, longitudinis maximi diei & cœlestiũ apparentiarũ. Fac periculũ.

Canon pro omnibus climatibus. 2000. stadia.

C

Lectoribus unica exemplari computatione satisfaciam, hac. Offertur mihi eleuatio poli ad medium septimi climatis, quæ authore Ioan. de Sacrobusto est 48. graduũ & 40. minutorũ & iubeor omnes euariationes (de quibus Proclus) exponere. Addo in primis huic eleuationi oblatæ quatuor gradus, & colligo quinquaginta duos gradus & quadraginta minuta, hæc poli eleuatio cadit extra finem septimi climatis, in plagam septentrionariam, quam authores perhibent in habitabilem aut prauæ habitationis. Oblatæ eleuationi ad medium septimi climatis, iuxta mentem Ioan. de Sacrobusto respondent sedecim horæ 0. minutum pro die æstiuo longissimo, nostra uero tempestate quindecim horæ & quinquaginta septem ferè minuta. Eleuationi uero quinquaginta duorum graduum, & quadraginta minutorum adhæret dies longissimus sedecim horarũ & quadraginta minutorũ, qui excedit diem longissimum medii climatis in 40. minutis. Ecce diei magna euariatio, ultra minimum tempus sensile, quasi in triplo. Venio nunc ad apparentias. Stellæ uerticales seruientes eleuationi 48. gra. & 40. mi. & eius pallelo supra sunt enũeratæ, ubi de stellis uerticalibus Tubingeñ diximus. Qui aũt habitãt sub pallelo ducto p eleuationẽ 52. gra. & 40

minutorũ ut ſunt Phryſij, Campenenſes, Saxones, Hildesheymenſes, Brunſingenſes, Poloni, Roſnaſenſes habent has ſtellas uerticales, ſtellam unam in manu dextra Bootis, ſtellas in capite aurigæ quaſi, duas ſtellas in capite Draconis quaſi. Stellã poſtremã in ala dextra Cygni. Ecce euariatio ſtellarũ uerticaliũ.

Stellæ orientis & ꝑpetuæ apparitionis.

Prẽterea hæ ſtellę habitantibus parallelum 48. grad. & 40. minu. oriuntur & occidunt in parte horizontis uerſus ſeptentriones ut uiciniores, ſcilicet ſtella Arietis in capite Algol, ſtella in ſiniſtra manu Aurigę, duę ſtellæ paruæ in ſiniſtro pede anteriori Vrſæ maioris. Stella inferior aut haſtilis Bootis, ſtella magna in roſtro Vulturis cadẽtis. Stella nobilis in dorſo Cygni. Habitantibus aũt ſub parallelo 52. grad. & 40. minu. hæ omnes ſunt perpetuæ apparitiõis. Ecce uariatio ſtellarum quo ad ortum & occaſum & perpetuam apparitionem.

Sic cõtra in parte horizontis meridiana ſunt ſtellæ quæ habitatoribus parallelum 48. grad. & 40' minu. ut uiciniores oriuntur & occidunt, his uero incolentibus parallelum 52. gra. & 40. minu. ſunt perpetuæ occultationis. Vt ſunt hæ. Nonnullæ ſtellæ in dorſo Centauri, ſtellæ Lupi, ſtella in cauda Scorpi. Stellæ 5. coronæ meridionalis, ſtellæ in cauda Piſcis auſtrini, ſtellæ nauis circa ſedilia. Hæ ſtellæ omnes in medio ſeptimi climatis, aut ſexti, aut quinti oriuntur & occidunt.

Variatio rationis elongationis &c.

Fit etiam mutatio in ſtellis quo ad earum elongatiõem ab ortu & occaſu uero. Supra enim oſtendimus ſtellã oculi Tauri pro eleuatione 48. grad. & 40. minutorũ diſtare ab ortu uero uerſus ſeptentriõem 25. propemodũ gradibus, quæ ad eleuationem poli 52. grad. & 40. minu. ab eodem ortu fermè diſtat 27. gradibus. Ecce euariatio.

Pro eleuatione 44. grad. & 40. minu.

Vrbes huius paralleli.

Subtraho præterea 4. gradus ab eleuatione poli ad medium ſeptimi climatis & reſiduo 44. gradu & 40. minuta eleuationis polaris. Parallelo huius eleuationis ſubduntur urbes Italiæ ſcilicet, Pola, Comum, Venetiæ fermè. Et in cutijs Alpibus oſcella ciuitas. Fit igitur iterum euariatio climatis & longiſſimi diei. Climatis, quia deducor ad clima ſextũ. Numerus enim eleuationis 44. gra. & 40. minutorum continetur intra limites ſexti climatis poſt eius principium. Longiſſimus huius eleuationis dies eſt 15. horarũ & 24. minutorũ. Ecce, diei magna euariatio & minoratio.

Stellæ uerticales.

Stellæ uerticales habitatoribus huius paralleli ſunt hæ. Lucida in cauda Gallinę aut Cygni & quarta in ala eius dextra, una & extrema dextræ manus Andromadæ & una circa talũ eius dextrum, una in pede ſiniſtro poſteriori Vrſæ maioris, & ſuprema quaſi in ferro haſtilis Bootis. Vna in ſura leua dextra Herculis & una in coxa. Ecce mutatio harum ſtellarum uerticalium reſpectu omnium uerticalium præcedentium.

Stellæ uicinæ horizonti ſeptentrionali.

Stellæ itẽ orientes & occidentes horizonti tamen ſeptentrionali uicinæ ſunt. Quarta in ala dextra Cygni, & fulgens in eius cauda. Extima dextrę manus Andromadæ, & ea quæ eſt ad talum dextrm. Vna in ſura ſiniſtra Herculis, duæ ſtellæ, una in tibia, altera in coxa dextra Perſei. Stella magna in auriga Alhaiot, id eſt, capra, & una fulgida in humero dextro eiuſdem. Hæ omnes collatæ ad eleuationes ſupra nominatas, ſenſibiliter plus ſupra horizontem attolluntur. Reſpectu autem minoris eleuationis puta 40. graduũ, ſemper occultantur. Ecce euariatio.

Stellæ uicinæ horizonti meridionali.

Stellæ demum orientes & occidentes uicinæ tamen horizonti auſtrino, ſũt hæ. Acarnar lucida in fine fluuij. Stellæ aliquæ Coronæ meridionalis. Stellæ in malo nauis. Duæ ſtellæ in cauda Lupi. Hæ comparatæ ad eleuationem minorẽ manifeſtius oriuntur & occidunt, ad maiores ſupra commemoratas profundius ſubmerguntur & omnino delitent. Ecce mutatio.

Accidit

A Accidit etiam huic eleuationi uariatio ſtellarum, quo ad elongationem earũ ab ortu & occaſu uero: puta oculi Tauri, quem ſupra bis in exemplum produximus, qui pro hac eleuatione uergit ab ortu uero uerſus Aquilonem 23. ferme gradibus. Ecce uariatio reſpectu præcedentium. Ductu huius exempli non difficulter operaberis pro alijs climatibus. Mutatio ratione elongatiõis ab ortu uero.

Poſthæc quæ iam explanauimus, author ſubiungit uerſiculum hunc.

Verum ſi exactæ rationis examini &c. Continuatio.

Contuendum: Proclus ſupra de horizonte docuit duo: Vnum ſub quo ſtadiorum computo maneat idem horizon, eadẽ diei longitudo, eædem cœleſtes apparentiæ, & hoc quo ad ſenſum: Alterum ſub quo ſtadiorũ numero hęc omnia ad ſenſum capiant euariationem. Poſſet quis haud iniuria dubitare, quid de horizonte & alijs iam ſupra memoratis ſentiendũ ſit, ſi à ſenſu ad rationem nos cõuertimus? quæ ſane ratio eſt naturæ imitatrix, & diſcurſus animi ad inueſtigãdum uerum in unguem & examuſſim. Reſpondet, ut in textu. Planius ſic. Mutato ſitu etiam admodum paruo in ipſa terra, mutatur horizon, clima & apparentiæ: & hoc accipiendum eſt ad ſenſum infra præſtandum. Et tacet hic Proclus mutationem longitudinis diei, quæ ſub uno parallelo (prout ſuperius declaratum eſt) uerſus ortum & occaſum ſemper manet eadem, ſine omni etiam B minutiſſima uariatione. Secus uero de ea, uerſus ſeptentrionem & meridiem eſt ſentiendum, ubi etiam accipit mutationem. Dubium. Reſponſio.

Hoc loco noſcẽdum eſt, Proclum hic excedere limites Aſtronomicos. Haud quaq; officium eſt aſtronomi omnium rerum aſtronomicarum reddere emuſſicat ãrationem, quia id ei eſt impoſſibile, ad quod nemo artatur. Expunctim ſane ſingula ratiocinari Phyſici eſt officium, & non raro Geometræ. Aſtronomia enim, quam Ptolemæus in libris magnæ compoſitionis docet, inuenta eſt per inſtrumenta, quod manifeſtarium eſt ex Dictione eiuſdem prima & tertia, ubi docet compoſitionem Quadrantis & eius uſum. Dictione quinta dat conſtructionem inſtrumẽti Armillarum & Regularum, quibus (ut uno dicatur uerbo) fere totam aſtronomiã inuenit. Quæ ſane inſtrumenta ad tantam diſtantiam, quæ à terra ad aſtra uſq; non omnem perfectionem aut præciſionem præſtare poſſunt. A ſuperficie enim terræ uſq; ad ſuperficem concauam orbis ſtellati recenſentur miliaria cõmunia Germanica 16338562. Ecce. Sufficit autem Aſtronomo uerſari circa prope uerũ, & ut euitet errorem ſenſilem, quod palam fit legenti Dictiones, Almageſta, Epitomata, Alber. Ma. Ioannem à Regio monte. Aſtronomi officium. Inſtrumentorum utilitas. Miliaria Germanica à ſuperficie terræ ad ſphæram ſtellatam.

C Ptolemæus uehemẽter taxat eos, qui in rebus aſtronomicis omnia anxiè exantlare & emungere attentant. Dict. ſane ſexta capitulo 7. § tertio, loquitur de his qui in eclipſibus duo aut tria minuta obſeruare contenderunt, his uerbis. Perſcrutari aũt ſubtilitatem in quantitate huic ſimili, non eſt niſi extollentia & uana gloria, & neque eſt dilectio ueritatis &c. Pulchre aſtipulatur in ea materia Ioannes à monte Regio libro ſexto capit. decimo quinto, ſic. Si tamen quis huius rei ſcientiam exactam quærat, multo iuſtius illum difficultas operis angat, quàm utilitas delectet. Ptolemæus Io. à Re. mon.

Audi obſecro eundem problemate primo in tabulas primi mobilis. Certũ (inquit) qui ſupſtitioſo quodã calculo minutiarũ, tertiarũq; ac ulteriorũ minutiarũ ad intima, cœlorũ in oĩbus ſupputationibus aſtronomicis penetrare conãtur, hi neſciunt quã dementes, & (ſi p officium dici poteſt) quàm remiſſi fuerint principes huius artis circa primas etiã minutias obſeruãdas. Quoniã p inſtrumẽta, quibus ferme tota diſciplina aſtrorũ innititr, aĩaduerti penitus neq; ũt &c.

Decreui etiam eiusdem Ioan. libro 13. Epi. capi. 17. sententiam hic annectere. D
Vt sciamus (inquit) reuellere maledicta huic diuino studio aduersantium, qui suppositafundamenta suspicantur infirma. Dabunt enim ueniam, si error ille quem astronomo imputant, insensibilis fuerit. In hoc enim quiescendum est: cum in hac arte punctum geometricum siue præcisionem attingendi nõ sit potestas, instrumentis id efficientibus. Sed de his satis.

Officium physici.

Assumit igitur author noster hic officiũ physici, qui naturalium rerum perfectiões examussim pensitat atq; causas reddit. Cũ ergo dicit, Pro quolibet puncto &c. uerum dicit. In quãcumq; enim terræ partem gressus etiã minimos direxeris, incipit zenith capitis euariari. Quare ex supra narratis etiã horizõ mutatur. Quum zenith sit centrũ horizontis. Mutatur etiã clima, nõ intelligito de mutatõie climatis in aliud, sed iuxta aliquã eius partem. Loco huius uocabuli, clima, posuit Geor. Valla ubi de horizonte agit, inclinatio, & melius quadrat. Ratio enim intelligit terrã esse perfecte sphæricam. In sphærico autẽ siue perfecte rotundo à quocunque puncto oblato exierit inclinationem facis. Vel mutatur clima ad alium afflatum cœlestem aut alium respectum: de quo infra fusius dicetur. Euariantur etiã apparentiæ, nõ ad sensum, sed iuxta rationis discursum in uno minuto, in uno secũdo, in tertio &c. Humanus sane animus in cœlũ B
tanquam speculum erectus & raptus, plura propter immensam eius molem ac magnitudinẽ ibi distinguit, separat & discernit, qui terrenis & caducis demersus & pessundatus nil nisi terrena & q̃ sensui patent cogitat & distinguit. Nec tibi, optime lector, cogitandum est, quòd mensura 15. miliariorum cõmunium Germanicorũ, quæ in terræ superficie unũ graduum cœlestem æquinoctialis metitur, quòd eadem, si cœlo aduolares, etiã uni graduí responderet: longe crede mihi, res aliter se habet. Vnus enim gradus cœlestis, puta æquinoctialis superficiei concauæ noni orbis continet miliaria Ger. cõmu. 570581, quibus per 60. minuta partitis, uidebis uni minuto respondere mil. Ger. 9509. Et rursus facta diuisione per 60. uni secundo mil. 158. Vni tertio 2. mil. integra. Ecce.

Mutantur apparentiæ.

Miliaria respõdentia uni gradui in cœlo.

Et ut Proclum in memorato uersiculo planius intelligere possis, legito Alber. Mag. lib. de na. loc. dist. 1. ca. 5. præcipue in 5. Si quis aũt particulariter uelit cognoscere.

Horizon immotus.

Sequitur in Proclo. Horizon uero ea ratiõe &c. In ea parte ultima huius capitis, author aperit unam conditionem horizontis, quæ supra in eius diffinitione p me expressa est, hanc, quòd horizon non intra cõpositionem sphæræ est, hoc est, nõ est de circulis eiusdem. Omnes enim circuli intrinseci ad
motum primi mobilis mouentur ab ortu in occasum. Sed horizon ad motum F
sphæræ manet immotus, situ inuariatus, amans quietem. Nam si esset de circulis sphæræ intrinsecis, ad motum eius, una cum alijs circumuolueretur, & inde orirentur inconuenientiæ. Accideret enim, quòd in die naturali ad motũ sphæræ fieret uerticalis, & sic nomen perderet, quia amplius non esset finitor uisus, quia ea quæ nobis in uertice sunt uisui patent, & non posset imaginari, quomodo ipse distermináret res uisas à non uisis. Præterea à ratione alienum esset, horizontem obtinere uicem meridiani, cũ meridianus semper innitatur horizonti ad angulos rectos, hoc autẽ accideret in sphæra recta, ubi horizon uergit per utrosque polos.

Huius ratio.

Sed hic obijcit quis: horizontem esse mobilem. Nam Marcus Mani. lib. primo ca. 8. Vbi tractat de duobus circulis, scilicet, meridiano & horizonte, uocat eos uolucres, his uerbis.

Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem
Immotis per signa modis statione perenni.
Hos uolucres fecere duos &c.

Et deinde

A Et deinde diffinit meridianũ & horizontem: Igitur. Responsio. Non sunt hi circuli uolucres per se, sed quia cœlum continuo suo motu iam adducit eis hoc signum, hoc sydus, hoc astrum, atq; aliud mox: Et propter continuam in eis mutationem dicuntur uolucres & celeres, licet in se sint stabiles & fixi. Simile est de cera bene præparata & molli, quæ facile cuiuscumq; sigilli imaginem recipit. Hæc cera dici potest uolucris, id est, ad suscipiendum facilis. Vel dicuntur uolucres, id est, mutabiles iuxta diuersos habitatores, qui diuersos habent meridianos & horizontes. Quiuis tamẽ meridianus & particularis horizon suis habitatoribus manet stabilis, fixus & immotus. Et in ea sententia est etiam Mar. Mani. in sequentibus metris, lege eundem. Vnde Meridianus & horizon uolucres.

In ultimo uersiculo. Verum & non incommode &c. Proclus ostendit, quo pacto Horizon possit intelligi immotus & quietem amans. Sciendum quòd ueteres pro sphæris eorum, fabricauere uas concauum, quod in se semisphæram posset recipere. Et hoc arte tornandi perfecerunt. Cuius labrum aut superficies superior horizontem suppleuit. In eo sane uase sphæra ad medietatem usq; profundata & immersa, atq; meridiano circulo iustè infixa rotabatur: Habuit etiã uas pedem, quemadmodum nostra habent pocula, quæ uulgò scyphos uocamus, quo fixè & immotè insisteret. Hoc uidere licet in sphę B ris uetustis astrarijs, quas solidas appellamus. Accedunt & cõmentaria ad nostra usq; tempora durantia, id aperte docentia. Idem obseruauit Proclus & contemporanij, textu id indicante. Horizontis imaginatio uetusta.

Ad postremùm, nobilitas & dignitas ipsius horizontis ex plurimis eiusdem usibus facile concluditur: sine quo etiam sphærarum fabrica fere inutilis esset. De ipsius usibus scripsimus plures propositiões in elucidatione nostra in astrolabium parte secunda, ad quas lectorem remittimus. In præsentiarũ eos paucis percurrere libuit. Nobilitas horizontis.

Quorũ primus usus est. Quòd officio horizontis omni tempore, quantitates diei artificialis & noctis addiscimus, & ex consequutione ortum & occasum (solis. Horizontis septem cõmoditates.

Secundus. Per eum sole radiante cognoscimus horam diei æqualem. Lege cõmentaria nostra in sphæram solidam.

Tertius aperit nobis elongationem stellarum ab ortu & occasu uero: quam astronomi uocant amplitudinem ortus & occasus, aut zenith ortus & occasus.

C Quartus manifestat gradum zodiaci, cum quo proposita stella oritur & occidit.

Quintus indicat stellas, aut cœlestes imagines perpetuæ apparitionis aut occultationis.

Sextus palàm facit ortus & occasus signorum.

Septimus discernit inter eclipses solares & lunares, uisas & nõ uisas. Quam obrem in nostris Ephemeridibus & nostro Calendario Romano plures utriusque luminaris defectiones omisimus: Propterea quòd nostrum horizontem Germanicum non superarunt.

DE MERIDIANIS CIRCVLIS.

TEXTVS PROCLI

MEridianus circulus est, qui per mundi polos & punctũ, quod nobis supra uerticem eminet, ducitur. In quem cum Sol incidit, medios dies, medias q; noctes efficit. Hic etiã circulus ĩmotus in mũdo est: Vno eodemq; in tota mundi uertigine seruato positu. Nec in sphæris, qui astris insigniuntur, ascribitur, quòd & ĩmotus sit, & nullã mutationem recipiat. Sed (quod sensu usurpari possit) trecentis fere stadijs idem meridianus manet. Rationis tamen scru-

puloſiore indagine ad quemuis greſſum, qui ortum uerſus occaſumue dirigi- D
tur, nouus meridianus notatur. Ad auſtrũ enim Boreamue quantumuis pro-
grediare, etiam ſi decem milium ſtadiorum interſit, idem meridianus ſeruatur:
Qum ab ortu ad occaſum itur, mutatur.

STOEFLERI INTERPRE. Diuiſio.

HOc capite author aggreditur ſecundum circulum ſphæræ extrinſecum, ſcilicet, Meridianũ. Et poteſt id caput ſcindi in tres partes. In prima diffi-
nit Meridianũ, atq; eius officium adiungit. In ſecunda, quæ incipit ibi. Hic etiã circulus &c. aperit eius conditionem, ſcilicet, quòd immobilis ſemper manet. In tertia, quę ibi initium ſumit. Sed (quod ſenſu &c. docet, in quantam terræ in-
tercapedinem maneat idem horizon uel euarietur, & ad quos mundi cardines capiat mutationem, & ad quos nullam.

Scriptores de Meridiano. Ptolemæus.

In primis hic aduertendũ eſt, quòd tractatores de meridiano circulo ſunt hi: Ptolemæus in pluribus dict. Alma. & præcipuè Dict. ſecunda. In qua ferè ubiq; tractat de meridiano. Idẽ in ſuo Quadripartito. Et in Coſmographia lib. 1. ca. 23. & 24. & circa omnes tabulas, tum uniuerſales tum particulares. E

Hyginus Cleomedes Mar. Mani.

Hyginus in ſuo Aſtronomico lib. 4. Cleomedes primo Meteo. capi. De ma-
gnitudine terræ, & ſequenti. Marcus Mani. lib. 1. ca. 8. his metris. B

Hos uolucres fecere duos: Nam alter ab ipſa
Conſurgens Helice, medium præcidit olympum.
Diſcernitq; diem, ſextamque examinat horam
Et paribus ſpatijs occaſus cernit & ortus.
Hic mutans per ſigna uices: ſeu ſi quis Eoos
Seu petit heſperios: ſupra ſe circinat orbem
Verticibus ſuper aſtantem, mediumque ſecantem
Cœlum, & diuiſo ſignantem lumine mundum.
Quando alijs aliud medium eſt, uolat hora per orbem,
Cumq; loco terræ cœlumque & tempora mutat.
Atq; ubi ſe primis extollit Phœbus ab undis
Illis ſexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rurſus ad heſperios ſexta eſt, ubi cedit in umbras:
Nos primam & ſummam ſextam numeramus utramq;.

Macrobius

F

Macrobius de Som. Scipionis libro primo, in hæc uerba. Duo qui ad nume-
rum prædictum ſuperſunt, meridianus & horizon, non ſcribuntur in ſphæra: Quia certum locum habere non poſſunt, ſed pro diuerſitate circumſpicientis, habitantisue uariantur. Meridianus eſt enim, quem ſol cum ſuper hominum uerticem uenerit, ipſum diem medium efficiendo deſignat. Et quia globoſitas terræ, habitationes omnium æquales ſibi eſſe non patitur, nõ eadem pars cœli omnium uerticem deſpicit. Et ideo unus omnibus meridianus eſſe nõ poterit, ſed ſingulis ſupra uerticem ſuũ proprius meridianus efficitur. Hactenus Macr.

Ioan. de Sacro buſto.

Ioannes de Sacrobu. tract. ſecundo, de Sphæra. ¶. Sunt iterũ duo alij circuli ma-
iores in ſphæra. ſ. Meridianus & horizon: Alber. Ma. in defloratione Alma. li. 2. Et recentiores Aſtronomi Ioan. à mon. Re. in epitomatibus Alma. lib. 2. Geor-
gius Peur. Franciſcus Capuanus, Geor. Valla lib. 16. & Aſtronomiæ 1. cap. 1.

Diffinitio Meridiani.

Præterea annotandum. Proclus in principio huius capitis diffinit meridia-
nũ: Lucidius tamen ſic. Meridianus eſt circulus maior, tranſiens per polos mũ-
di & zenith capitis, ad motum ſphæræ immobilis manens.

Varia nomina Meridiani.

Sunt etiam huius circuli uaria nomina. Vocatur enim Meridianus, id eſt, medidianus. Litera d mutata in r. Vt habet Varro & Macrobi. lib. 1. de Somnio Scipi.

A Scipi. Et sic à medio dicit. Et hoc indicat Proclus in textu, & Io. de Sacrobu. Sol enim in meridiano existens, æqualiter distat à principio & fine diei. Vel dicitur à merus, id est, purus siue clarus: quia id tempus cæteris clarius est. Esai. 18. Meridiana lux clara est.

Haud dissimili ratione dicitur circulus medij diei, uel medij cœli. Circulus medij diei.

Hic ab Hygino lib. 4. cap. Horizon enim diuidens, nuncupatur μεσημβρινός, inquit. Igitur cũ Sol sit in Ariete, ex oriente dies est, qui cum uertente se mundo peruenit ad eum circulũ, qui μεσημβρινός uocatur, efficit diei partem dimidiam &c. μέση græcè medietas uel medium. Circulus medij cœli. Hyginus.

A iudicibus astrorum uocatur cuspis regalis. Cardo regius. Principium decimi domicilij. Medium cœli, à Iul. Fir. Græco nomine μεσουράνια. Is enim lib. 2. capite. 22. sic habet. Decimus locus, in decimo ab horoscopo signo, cõstituitur. Et infra. Hic locus principalis est & omnium cardinum potestate sublimior. His locus à nobis medium cœli, à Græcis uero μεσουράνια appellatur. Est enim in media parte totius mundi constitutus &c. Iul. Fir. Mesuraninus.

Vide ne deprauate legas Mesuramina, uel Mesuranema, seu Mesuranena. Demum Marcus Mani. uocat meridianum aureum orbem.

B Huc usque de prima huius capitis particula. Sequitur secunda in uerbo. Hic etiam circulus. Iam in præmissa diffinitione hausimus, meridianum circulum ad motũ sphæræ immobilem manere. Huius rei causę possunt assignari, quemadmodũ supra de Horizonte diximus. Si enim esset mobilis ad motum sphæræ abiret ipse profecto à zenith capitum habitantium sub eo: & sic perderet nomen meridiani. Item non diuideret suis incolis diem artificialem in duas æquales partes, eo quòd per motum appropinquaret uni parti horizontis: & ab alia sese elongaret. Nec; insideret horizonti ad angulos rectos. Quapropter ipse numeratur inter circulos extrinsecos sphæræ. Et in sententia habet hic Proclus: quòd Meridianus nõ sit de his circulis qui astris insigniuntur, hoc est notantur uel distinguunt. Quia sphæræ circuli distinguuntur: modò & per stellas ipsos circulos cognoscimus in cœlo. De ea re disseruit Author supra capite de sphæræ circulis. Et nos fusius supra scripsimus. Sed de his satis. Meridianus immobilis. Secunda particula tex. Pag. 25.

Tertiæ particulæ initiũ est in uerbo. Sed quòd sensu uariari possit &c. Hæc C particula potest distribui in tres. In prima, notat in quantum terræ spatium maneat idem Meridianus ad sensum. In secunda docet, quòd ratio quæ minima quæquæ rimatur, ad modicũ spatium uersus ortum aut occasum, alium cõcludit & ratiocinatur Meridianum. In tertia indicat, uersus quas mundi plagas non uarietur, aut uarietur Meridianus. Tertia particula.

In prima suppartícula Proclus notat, ad 300. ferè stadia nullam accidere ferè meridiani euariationem sensilem. Faciũt quippe 300. stadia 37. mil. Itali. integra. Nostra Germanica 9. integra, quibus respondet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{10}$, id est, 36. minuta unius gradus. Supra Proclus de Horizonte determinauit, quòd 400. stadia, quæ faciunt nostra mil. germanica 12. intergra. Sed quia 12 nullã faciunt sensilem horizontis mutationem, quare à maiori argumentando, nec 300. stadia minora faciunt mutationem sensilem ipsius Meridiani. Loquor etiam de his, qui sunt cõstituti sub diuersis meridianis & etiam parallelis. Nam hi qui collocati sunt sub uno parallelo & diuersis meridianis, nullã penitus sentiunt uariationẽ. Quemadmodum præcedente capite declaratum est.

Secunda suppartícula habet, quòd ratio ad modicum spatium, alium & alium concludit meridianum. Hæc supra in unguem explanata est. Pag. 64.

Pro tertia suppartícula notandum. Qui recta uia proficiscitur à septentrio-

ne in meridiem, aut cõtra, semper durat sub uno meridiano. Quia omnes meridiani uergunt à polo in polum: quare nulla terrena mensura hoc pacto proficiscenti alium adducit meridianũ. Et exemplificat author de 10000. stadijs pertransitis: quæ faciunt mil. Ita. 1250. Nostra cõmunia 312.

Meridianorũ mutatio.

Euariantur autem meridiani ab ortu in occasum, uel cõtra. Nam quot in eo positu possunt zenith capitis discerni, tot possunt intelligi meridiani. Ptolemæus in Geo. asserit, terræ medietatem ab occasu in ortũ habitatam. Cui sane medietati respondet medietas circuli æquinoctialis, siue æquinoctialis scribatur in cœlo siue in terra. Habet autẽ semiæquinoctialis 180. gradus: tot igitur duci possunt meridiani, scilicet 180: Et uergeret quiuis meridianus per duos gradus oppositos ipsius æquinoctialis. Ex his erunt manifesta metra Marci Mani. supra proposita. Et ipsius Macrobij uerba.

Meridiani dignitates.

Nunc ad meridiani dignitates me conferam, quem plures doctissimi uiri dignioren horizonte cõcludunt. Est aũt prima, quod magis eleuatus est & stans respectu horizontis, qui fermè sub pedibus iacet.

Vites stantes aut erectæ.

Vites enĩ stantes uberiorem afferunt fructũ, quàm iacentes. Quapropter arboribus & palis alligantur. Est

Populus arbor.

quippe populus arbor uitibus gratissima, teste Plinio lib. 16. capi. 38. Et sol existens in meridiano, dicitur stare. Iosue 10. stetit sol in medio cœli. Cõtemnemus illa quæ sub pedibus iacent. Ouid. 1. Trist.

Illud amiticiæ sanctũ & uenerabile nomen,
Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Secunda dignitas. Quod astra in eo ultimam, quam possunt habere, altitudinem aut eleuationem possident, cuius contrarium est in horizonte.

Plin. de Scorpionibus.

Tertia. Astra in eo habent intensissimũ uigorem & potentiã: sicut uidemus de sole qui in meridiano cõstitutus, uehementer calefacit & desiccat, ac uapores cõsumit. Quare (ut prędiximus) dicit meridies, id est, merus dies. Plin. lib. 11. ca. 25. de scorpionibus loquens, uult, Venenum ipsis medio die, cũ incandere solis ardoribus, sæuius esse.

Aristoteles

Quarta infertur, influxu nobiliori in parte meridiana. Arist. de naturis locorum habet, quod aquæ quę in suo cursu aut fluxu appropinquant ad meridiẽ, aurũ producunt & nobiles margaritas: Quare plures uolũt, quod meridies sit

Phison, id est Ganges. Geñ. Moyses

pars dextra cœli. In diuinis literis inter omnia flumina quatuor, Paradisum egredientia, maxime extollitur Phison, id est, Ganges. Moyses enim Gene. 2. sic scriptum reliquit. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandũ paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Heuilah, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius optimum est. Ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Cæteris fluuijs tribus Moyses nullam attribuit huiusmodi nobilitatem. Lege textum.

Dic rogo, quis uellet satis enucleare nobilitatẽ fœlicis Arabiæ, quę est respectu septentrionis sita in meridiem? Lege Plin. de rebus Arabiæ lib. 12. cap. 18. Et eundem de gemmis eiusdem lib. 37. per plura capita.

Item Traprobana Insula in meridiem exposita, clara est ob copiã auri & argenti, ob Beryllum, Hyacinthum. Et Plinius lib. 9. ca. 35. asserit eandem abundare Margaritis. Eapropter, ut arbitror, Marcus Manilius supra lib. 1. capi. 8.

Mar. Mani.

ipsum meridianum appellat aureum orbem. Et inter 12. cœli partitiones idem tenet principatum. Idem Marcus Mani. libro secundo cap. 14.

Primus erit summi qui regnat culmine cœli
Et medium tenui partitur limite mundum.
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.

Lege sequentia metra, sunt pulchra ualde, de decimo cardine.

Quinta

A Quinta. Astrologi meridianum digniorem prædicant horizonte, cũ diei initium faciunt in ipso meridiano, & non in horizonte orientali aut occidentali, & hoc non sine causa, quia dies à medio die inchoatur. Verum diei uaria fuit apud diuersas gentes incœptio, de qua Plini. lib. 2. ca. 79. in ueteri, in nouo cap. 77. Ipsum (inquit) diem alij aliter obseruauere, Babylonij inter duos solis exortus, Athenienses inter duos solis occasus. Vmbri à meridie in meridiem, uulgus omne à luce ad tenebras. Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilẽ. Item Aegyptij & Hipparchus à media nocte in mediã. Eandem ferè sententiam habet Macro. libro primo Satur. ca. 2. de die & uario modo distinguendi diem & noctem. Accedit Aul. Gel. lib. 3. ca. 2. hi tres habent ferè unam & consimilem sententiam, legito. Plinius.

Sexta. Meridiani circuli sunt accommodi, utiles immo necessarij rebus Geographicis. Nam in his supputatur omnium regionum, prouinciarum, insularum, fluminum, montium, urbium, oppidorum &c. longitudo. Geographia enim principaliter uersatur circa res duas, altera appellatur longitudo, altera latitudo. Plura de his alibi in commentarijs nostris in Ptolemæum.

B

DE LACTEO CIRCVLO.

TEXTVS PROCLI.

OBliquus etiam est & Lacteus circulus. Hic itaq; supra tropicos obliquatus cernitur. Constat autẽ ex tenui nebulosa substantia. Vnus certe cœlestium circulorum cõspicuus, nec certa latitudine definitus, sed aliqua sui parte latiore, aliqua angustiore. Quo minus quidem in plerasq; sphæras ad scribi solet. Est autem unus è numero maximorum circulorum, quippe cum maximi circuli in sphæris dicantur, quibus idem centrum cum sphæra est. Sunt porrò maximi circuli septem, Aequator, Signifer. Qui per media signa ducit. Qui per polos ducitur. Cuiusq; habitationis horizon. Meridianus, Lacteus.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio. Diuisio capitis

C SVpra capite de circulis sphæræ auctor mentionẽ fecit de Lacteo circulo in .§. finali qui incipit. Porrò hos circulos, ubi infine adiungit. Sensu enĩ unus lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione, hoc capite de eodem determinat. Et diuiditur in tres partes. In prima lacteum describit aut notificat. In secunda, quæ inchoat. Est autem unus, docet ipse illum ipsum esse de maximis circulis. In tertia cuius initium est ibi. Sunt porrò &c. numerat maximos circulos scilicet septem.

Scriptores de Lacteo.

Principè contuendum, scriptores de hoc circulo sunt hi, Aristoteles primo meteor. Ptole. Phelu. dict. 8. alma. ca. 2. Aratus in Phœnomenis. Ruffus Festus paraphrastes Arati, Cicero in fragmento Arati.

Mar. Mani. Marcus Manilius lib. primo cap. 9. de zodiaco & Lacteo circulo.

Hyginus. Hyginus libro secundo & quarto.

Plinius. Plinius libro 18. capitulo 29.

Tullius. Tullius libro de re pu. unde Scipionis somnium excerptum est.

Macrobius. Macrobius commentariorum suorum libro primo in som. Scipionis.

Ouidius. Ouidius libro primo meta. fab. 6.

Alber. Mag. Et mediæ ætatis Albertus magnus, Sueuus, libro secũdo meteo. tracta. 2. ca. 3. 4. 56. Et in abbreuiatis Alma. libro 8.

Io. à Re. mon. Recentiores. Ioannes à monte re. libro Epito. 8. propositione prima.

Geor. Valla. Georgius ualla libro 16. & astronomiæ primo capitulo primo.

Et ut authorem nostrum clariorem faceremus libuit non nullas memorato-

rum ſententia ſhic annectere,& primo Mar. Mani. De Lacteo cir, ſic canentis.

Alter in aduerſum poſitas ſuccedit ad arctos
Et paulum à boreæ gyro ſua fila reducit
Tranſitq; inuerſæ per ſydera Caſſiopeæ.
Inde per obliquum deſcendens tangit Olorem.
Aeſtiuosq; ſecat fines, aquilamq; ſupinam.
Temporaq; æquantem gyrum, zonamq; ferentem
Solis equos, intra caudam qua Scorpius ardet.
Extremamq; Sagittarij, leuam, atque ſagittam.
Inde ſuos ſinuat flexus per crura pedesq;
Centauri alterius, rurſusq; aſcendere cœlum
Incipit, argiuamq; ratem per apluſtria ſumma.
Et medium mundi gyrum, geminosq; per imum,
Signa ſecat, ſubit Heniochum, teq; unde profectus
Caſiopea petens ſuper ipſum Perſea tranſit.
Orbemq; ex illa cœptum concludit in illa.
Triſq; ſecat medios gyros, & ſigna ferentem
Partibus è binis, quoties præciditur ipſe.
Nec quærendus erit, uiſus incurrit in ipſos
Sponte ſua, ſeq; ipſe docet, cogitq; notari.
Namq; in cœruleo candens nitet orbita mundo. Sat eſt.

Secunda, eſt Ouidij, in hæc uerba.

Eſt uia ſublimis cœlo manifeſta ſereno
(Lactea nomen habet) candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt ſuperis ad magni regna tonantis. Regalemq; domum.

Tertia eſt Macrobij ex Som. Sci. De Lacteo orbe ſic ſcribentis. Erat autem is ſplendidiſſimo candore inter flammas circus elucens, quem uos (ut à Graijs accepiſtis) orbem Lacteum nuncupatis. Orbis hic idem quod circus in Lactei appellatione ſignificat. Eſt autem Lacteus unus è circulis, qui ambiunt cœlum. Et poſt pauca. Solus ex omnibus hic ſubiectus eſt oculis, cæteris circulis magis cogitatione quàm uiſu comprehendendis &c.

Nomina Lactei circu.

Secũdo loco, huius circuli uaria nomina notabimus, quem Ptolemę. Phelu. Dict. 8. ca. 2. uocat Maiarati. Inquit enim eius tralator. Caput ſecundũ, de modo orbis Lactei, nominati Maiarati, id eſt, area quæ mouetur. Alius codex habet. i. arca quæ mouetur. Sic etiam legimus apud Alber. Mag. ca. 1. in hæc uerba. Incipiamus ergo nunc cõſiderationes facere de Galaxia, quę idem eſt quòd uia Lactea ſiue alba, quę Arabice dicit Maiarati, quod interpretatur arca, quæ mouetur. Nominatur præterea Galaxia circulus ſiue circus lacteus, Orbis lacteus, zona lactea, Orbita lactea.

Nominum interpretatio.

Vocabulorum expoſitio hæc eſt, Maiarati Arabice (ut credo) appellatur, & interpretatur Area quæ mouetur, id eſt, Platea quæ ad motũ firmamenti mouetur. Area quaſi ardore ſolis facta. Inter cauſas ſanè Lactei circuli quæ apud authores recenſentur, una eſt, quæ fabulam ſapit. De qua Alber. ſupra cap. 2. Quam Marcus Mani. ubi ſupra paucis metris abſoluit, his.

An melius manet illa fides per ſęcula priſca
Illac Solis equos diuerſis curribus iſſe.
Atque aliam triuiſſe uiam, longumq; per æuum
Exuſtas ſedes, incoctaq; ſydera flammis
Cœruleam uerſo ſpeciem mutaſſe colore
Infuſumq; loco cinerem, mundumq; ſepultum.

In alio

A In alio codice lego Maiarati.i. arca quæ mouetur. In Lacteo.n. circulo plurimę sunt stellæ minutissimę, ut Alber. ca. 5. supra testat, causantes in oculis inspicientiũ colorem album seu Lacteũ. Hęaũt stellæ in Lacteo circulo, ut in arca arcent & continentur, ideo non inepte dicit arca, ad hoc pulchre accedit Mar. Ma

An maior densa stellarum turba corona (ni. ubi supra. Sic.

Contexit flammas & crasso lumine candet.

Et fulgore nitet collato clarior orbis. Galaxia præterea græcũ est uocabulũ γάλα. n. Græce lignificat lac. Est aũt æquiuocum. Galaxia gẽma est quę & Galactites siue Galaricides noiatur, ad colorem. n. lactis tendit. De qua Pli. lib. 37. ca. 10. De quibusdã gẽmis per alphabeti ordinẽ, quem lege. Vbera lactantis collo colligatus replet. Discordias cõciliat. Qui secũ portauerit, & regẽ, aut aliũ offenderit, statim placabit. Galaxia ad nostrũ propositũ circulus est cœlestis, nomen usitatũ apud Aristotelẽ & Alber. Ma. à γάλακτος greco tractũ, ob colorem albũ uel lacteũ, quem mortalibus ostendit. Reliquæ nomenclaturæ oẽs supra noiatæ latinæ sunt, quare transeo. Galaxia.

Tertio loco. Lacteus circulus sic diffiniri potest. Circulus est obliquus stellati orbis, albicans, sensui apparens, latitudine & colore inæqualis. Hæc diffinitio aut descriptio partim sumpta est ex textu Procli, ptim ex Ptole. Est. n. obliquus. i. curuus, flexuosus, quod chartæ & orga

B nũ astraria satis indicant, & noctu cœlo sereno uisus facile cõsiderat & concludit. Est etiã obliquus, ut dicit author, quia supra tropicos obliquatus cernit, nõ .n. eis insidet ad angulos rectos sed obliquos. Quod subdit, stellati orbis, explodunt uariæ opiniones de hoc circulo, quarũ nonnullæ fabulosæ, aliquæ erroneæ censent, de quibus in sequentibus. Subiectũ sanè & materia Lactei orbis est pars orbis stellati, de quo etiã in subditis lucidius dicemus. Addit, albicans. i. aliquantulũ oculo albus apparens, quocirca appellat uia Lactea siue alba, lacteus orbis &c. Lactis enĩ colorem, ut plurimũ, imitari uidetur. Rursus addit, sensui apparens, in confesso est omniũ, inter cœlestes circulos oẽs, dumtaxat Lacteũ uisui apparere. Hoc docuit Proclus supra ca. De circulis sphærę. Idẽ præsenti capite, cũ inquit. Vnus certe cœlestiũ circulorum cõspicuus. Idem supra Mar. Mani. Idem Ouidius supra. Idem Macro. ubi supra habuimus. Solus ex omnibus hic subiectus est oculis &c. Accedit Ruffus Festus his metris. Lacteus circus diffinitur. Ruffus Festus.

Sydera, candentis speciem supinspice lactis Cõcelebrat nostro sic Baltheus ore notat.
Protendi cœlo, color olli nomen ab ortu Nõ isti forma simílis, simílisue colore.

Primigeno statuit, se zonam Græcia solers. Demũ adiicitur latitudine & colore inæqualis. Hæc particula facilis est & ex cõmentariis Ptolemęi aut

C Ioan. à mon. Re. elici potest, haud quaquã. n. eandem seruat latitudinẽ. In una quidẽ parte latior, amplior, & extensior est, in alia strictior & angustior, aut arctior. Strictior (gratia exempli) circa Casiopeiã, latior ad Heniochũ & Geminos, Angustior circa Centaurũ, amplior circa Sagittariũ &c. Sic apparens coloris dissimilis cernit. In aliquibus. n. eius partibus est rara, in aliquibus parũ apparet, in aliquibus densior siue lucidior. In exemplis. Lacteus is circulus cõprehẽdit Casiopeiã, ubi partes extremę densiores uident partibus mediis. Ramus in quo cõtinentur tres spondyles Scorpij plurimũ habet rarítatis, circa spondyles tamẽ paulo densior. Et pars quæ hastulã sagittæ Sagittarij cõtinet, spissa est admodũ. Item ramus ad rostrũ Gallinæ procedens cũ angustia, multã habet raritatẽ adeo ut putet interruptio apud rostrũ, postea circa pectus gallinæ amplior atq; densior. Sed quid in his moror? nox serena certiorẽ te faciet. Ptole. etiam scripta cõsulito. Quarto loco contuendũ. De hoc Lacteo multi inter se diuersa senserũt, causasq; eius, alij fabulosas, naturales alij protulerũt. De utrisq; paucis dicemus & primũ de fabulosis. Quarũ primã recitat Alber. M. c. 2. in hęc uerba. Fuerunt quidã qui dixerũt, q; Sol mouebat aliqñ in loco illo, & suo lumine Opiniones uariæ de Lacteo. Geminæ causę fabulosæ & naturales.

Causa ex Solis combustione.

& colore combussit orbem in loco illo. Combustum enim, præcipue si terrestre sit, album efficitur, sicut patet in calce, & ideo Sol sua combustione impressit in orbe hoc uestigium quod uocatur Galaxia. Dico autem quòd iste sermo est erroneus, quia si ita esset ut dicunt, tunc similis causa similem relinqueret effectũ. Sol enim mouetur nunc per zodiacum sub linea quæ dicitur ecliptica quæ est in meridio signorum, ergo per totum orbem signorum deberet apparere tale uestigium ex combustione Solis, quod non uidemus, quia Galaxia non apparet secundum orientem signorum in zodiaco, sed potius intersecat orbem signorum. Et infra, & egreditur uersus utrumcp polorum.

Adhuc, sicut probatũ est in cœlo & mundo, orbis in nulla parte recipit impressiones peregrinas, quæ aliquid uarient in esse suo. Combustio autem & albedo relicta ex ipsa impressione peregrina, non contingit nisi corpori passibili & alterabili igitur Galaxia non est combustio à Sole. Est enim orbis per hoc quòd est incorruptibilis, inalterabilis, semotus à natura quatuor elementorũ, & à causis inferiorum, uegetabilium & generatiua animalium, & ideo impressio corporis passibilis in eo fieri non potest. Fuit autem hæc opinio, ut puto, Pythagoræ, qui dixit terram moueri, & cœlũ stare & comburi à Sole. Hucusque Albertus. Cui alludit Mar. Mani. supra in metris.

An melius manet illa fides &c.

Causa Iunonis lac.

Secunda causa fabulosa est quòd Iuno uxor & soror Iouis ex mamillis emisserit lac copiosum quo in orbe pinxerit circulũ & inde Lactei nomen assumpsisse. De qua Mani. supra sic canit.

Nec mihi cælanda est famæ uulgata uetustas
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ diuum, cœlumcp liquore
Infecisse suo, quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

Tertia causa, ꝙ ibi est sedes uirorum for.

Tertiam deinde fabulam sapiens per longum tractat Mar. Mani. supra lib. 1. cap. 9. Quæ opinio uult quòd animæ uirorum fortium, magnanimorum, iustorum corporibus exutis habitent in eo orbe, & enumerat plures uiros Græcos, Romanos &c. per metra ferè 40. ex quibus hæc apponere libuit.

An fortes animæ, dignataq; nomina cœlo,
Corporibus resoluta suis, terra eq; remissa,
Huc migrant ex orbe, suumcp habitantia cœlum,
Aethereos uiuunt annos, mundoq; fruuntur.
Atque hic Aeacides, hic & ueneramur Atrides
Et omissis pluribus subdit.
Altius ætherei qua candet circulus orbis
Illa Deum sedes, hæc illa proxima diuum.
Qui uirtute sua similes uestigia tangunt.

Quarta ꝙ sit uia ad cœlum.

Quartam demum fab. scripsit Ouidius supra.

Est uia sublimis cœlo &c.

Hæ causæ iam recitatæ mythologiã, id est, sermonem aut ratiocinationem fabularum præ se ferunt, quibus tamen mysteria aut arcana quædã non aspernanda teguntur. Missis autem tribus, quartam Ouidianam per allegoriam ut cunq; enucleabo. In huius sanè fabulæ carminibus poëta Ioui multa ingeniosissime tribuit, quæ nos deo opti. maxi. cõcedimus. Iouem enim patrem dominumcp deorũ, regem cœli, sedentẽ in throno eburneo &c. esse uoluere ueteres quem nos deũ opti. max. regem regum & dñm dominantiũ esse cõfitemur. Cui cœlum, ipso attestante, thronus est, Esai. 66. Cœlum mihi sedes est, de quo Io.

Sensus allegoricus.

Apo.

A Apo.21.dixit.Qui ſedebat in throno, ad quem eſt uia ſublimis, ardua & difficilis &c. Viam ad æternam beatitudinem rectiſſimè theologi innocentiã, teſtimonio regij prophetæ poſuere: Qui uiam ad cœlũ (inquiens) interrogat. Pſal.23. Quis aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Quæſito ſatisfaciens ueriſſime, ſubiungit. Innocens manibus & mundo corde. Et annectit. Hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiã à Deo ſalutari ſuo. Simílis eſt ſententia Pſalm.14. hæc. Domine quis habitabit in tabernaculo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur ſtitiam. Hanc, ad cœleſtis aulæ præmia innocentiæ, uiam Ouidius tetigit. Via beatitatis.

Eſt uia ſublimis, cœlo manifeſta ſereno
(Lactea nomen habet) candore notabilis ipſo.

Si uerborum uim animaduerterimus, multa noſtræ fidei conſentanea reperire poterimus (. Eſt uia ſublimis.) Altiſſima namq; & difficilis eſt uirtutis, qua iter eſt ad cœlum, uia. Infallibilis ueritatis teſtimonio Matth.7. Arcta eſt uia, quæ ducit ad uitã, & pauci ingrediuntur per eam. Huius uiæ difficultatem, pulchre deſcribit Heſiodus uetus poeta, his carminibus. Matthæus: Vitæ uia & uirtutis.

Virtutem poſuere dei ſudore parandam.

B Arduus eſt ad eam longuſq; per ardua callis:
Aſper & eſt primum, ſed ubi alta cacumina tanges,
Fit facilis, quæ dura prius fuit, inclyta uirtus.

Nihilo minus & ſi difficilis. Cœlo tamẽ manifeſta ſereno. Quid enim homini ſecundum rectæ dictamen rationis uiuenti, uirtute (ad quam natura inclinati ſumus) manifeſtius eſſe poteſt? Cœlo igitur ſereno, intellectu prudẽtia regulato, non dictaminis erronei obnubilatione obtenebrato, Virtus eſt manifeſtiſſima. Virtus hominis manifeſta.

Nam quemadmodum in luce omnia facillime cognoſcuntur, in tenebris autem nec uidemus, nec quò ambulemus cognoſcimus: Ita uirtutes, quę arma lucis à Paulo ad Roma.13. uocãtur, intellectum eleuant in ſplendorem lucis æternæ. Virtuoſo enim omnia in luce clareſcunt, Ouidij teſtimonio.

(Lactea nomen habet) candore notabilis ipſo
Hàc iter eſt ſuperis, ad magni tecta tonantis.

Et recte. Nihil ſiquidem coinquinatum intrabit in regnum cœlorum. Apo.21. Ambulant enim albis ſtolis amicti. Ioan. Apo.3. atteſtante. Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Satis nunc eſt pro his metris Ouidij.

C Ad cauſas naturales Lactei uenio, quæ etiã ſunt plures, ut apud Alber. & Macrob. colligi poteſt. Cauſæ naturales Lactei.

Theophraſtus Lacteum dixit eſſe compagem: quia de duobus hemiſphæriis cœli ſphæra ſolidata eſt. Et ideo ubi ore utręq; conueniant, naturalem claritatem uideri. De hac loquitur etiam Mar. Manilius.

An coeat mundus, duplicisq; extrema cauernæ
Conueniant, cœlíq; oras & ſydera tangant:
Perq; ipſos iungat noxius manifeſta cicatrix
Fiſſuram faciens mundi, ſtipatus & orbis
Aëriam in nebulam clara compagine uerſus.

Verũ hæc Theophra. cauſa ab omnibus, qui mundi ponunt principiũ, elidi tur. Gene.1. cap. legimus. In principio creauit Deus cœlum & terrã. Non dixit Moyſes, Creauit deus hemiſphæria, quodã bitumine conglutinãda. Et Gen.2. Perfecti ſunt cœli & terra. Et in Pſal. Dei Perfecta ſunt opera. Et Dionyſius Areopa. Optimi eſt optima facere. Et Tullius, De uniuerſitate. Quandoquidem neque mundo quicquam pulchrius, neq; eius ædificatore præſtantius. Et idem. Hanc igitur habuit rationẽ effector mundi, molitorq; deus, ut unũ opus

totum atq; perfectum ex omnibus totis & perfectis absolueretur, quod omni morbo senioue careret. Formam aũt & maxime sibi cognatã & decoram dedit: Et post pauca. Hunc ea forma figurauit, qua omnes reliquæ formæ includuntur, & globosus est fabricatus. Quod σφαιροειδὲς Græci uocant &c. D

Secunda est Diodori.

Diodorus ignem esse dixit densæ cõcretæque naturæ, in unam curui limitis semitã, discretione mundanæ fabricæ coaceruante, concretum. Et ideo uisum intuentis admittere, reliquo igne cœlesti lucem suam, nimia subtilitate diffusam, non subiacente conspectui.

Lacteus, nõ est ex igne

Confutatio Alexander Algazel. Auicenna.

Hãc reprobat Alber. ubi supra ca. 6. his uerbis. Dicit Alexander & plurimi philosophi, ignis in sua sphæra non lucet. Vnde Algazel in physica sua, ubi loquitur de impressionibus in alto generatis, ponens uerba Auicennæ dicit sic. Ignis non est nisi una tunica ignea, nec habet lumen, sicut nec aër, sed est subtilior eo. Si enim haberet lumen prohiberet uideri stellas in nocte & faceret lumen super terram, sicut ignes accensi.

Quod etiam uidetur ex hoc, quòd omne lucens tegit corpora quæ post se sunt, siue sit lucens cœleste, sicut stella, siue sit ignis, sicut flamma. Ignis autem in sua sphæra non tegit nobis corpora cœlestia. Ergo non lucet.

Adhuc autem, sicut dicit Auicenna, nõ lucet aliquid nisi spissum. Vnde aër propter sui raritatem, licet in se habeat lumen, non tamen lucet, ita quòd illuminet & terminet uisum sicut facit lucens: Ergo multo minus lucet & terminat uisum ignis in sua sphęra, qui multo est rarior. Ergo ignis nihil cõtinebit lucis, aut quàm ignis, & tamen non continent lucem. Ergo nec ignis. E

Adhæc orbis non in locis stellarum magis sunt de natura lucis (reflectit.

Ignis in se non lucet.

Adhæc in inferioribus non uidemus ignem lucere: Nisi in materia aliena, sicut in carbone, quæ est fumus, eo quòd ipsa materia spissa est &c. Ex omnibus his constat, quòd cũ ignis in se purissimus sit, & tantæ raritatis, quòd nõ potest esse maior in materia elementari. Propter quod dicitur ignis subtilissimi corporis specie, ab Aristotele. Et signum huius ad sensum receptum est in Astrologia. Si enim luceret, tunc dissiparet umbram terræ & impediret, quòd nõ ueniret ad orbem Lunæ. Cum ergo nulla sit causa eclipsis Lunæ, nisi quòd Luna transit per umbram terræ profundius, ut altius contingeret, quòd Luna nunquam eclipsari posset, quod falsum est: Ergo ignis in sua sphæra non lucet. Et ideo dicit Alexander, quòd accidit igni lucere egredienti extra proprium locũ: F sicut etiam accidit aquæ congelari.

Tertia est Possidonij.

Possidonius ait. Lacteum esse caloris syderei infusionem, quam ideo aduersa zodiaco curuitas obliquauit, ut quoniam Sol nunquam zodiaci excedendo. terminos, expertem feruoris sui partem cœli reliquam deserebat, hic circus à uia solis in obliquum recedens, uniuersitatem flexu calido temperaret.

Lacteus nõ est è sydereo calore.

Etsi Macrob. asserat diffinitioni Possidonij plurium consensus accedere, ego tamen minime. Soli enim ab omnibus attribuitur principaliter caloris diffusio, cuius diminutio fit aut augmentatio secundũ eiusdem accessum & recessum, & iuxta radiorũ aliam & aliam incidentiam. Si igitur Lacteus circulus, secundum Possidonij positionem, suppleret uicem Solis, & eapropter obliquatus à zodiaco uersus utrosque polos, calefaciendo eas terræ partes à Sole longe distantes, ut sunt partes uicinæ utrisque polis, deberet utique non esse tantus rigor frigiditatis in his partibus, cuius oppositũ docet experientia. Immo hi qui ibi habitant, deberent habere cõtinuum calorem, ex eo quòd in 24. horis Lacteus sine omni uariatione, bis accedit ad capita eorum. Quare positionem Possidonij fragilem posthabeo.

Albertus

A Albertus Ma. alias recitat opiniones. Primã (ca. 3.) eorum qui dixerunt, Galaxiam esse reflexionem luminis Solis in quibusdam stellis: Eius hæc sunt uerba. Illi autem qui imitabantur Anaxagoram & Democritum dixerunt, quòd Galaxia est lumen mutuatum à Sole quibusdam stellis: Et hoc dicitur tunc lumen istarum stellarum. Ponunt enim isti, quòd radius Solis non incidit omnibus stellis, sed potius propter terræ interpositionem retrahitur à quibusdã. Et ideo cum occidit, in occasu retrahitur ab his quæ sibi opponuntur, & non consequitur eas: sed incidit quibusdam non tantùm à sole distantibus. Et ubi incidit, in circuitu lumen diffunditur. Sicut quando radius Solis uenit per fenestrã & incidit in terram, lumen à radio diffunditur in circuitu illius terræ, & incidit radius ita, quòd efficit̃ luminosa. Ita & circa stellas quibus incidit radius Solis, in circuitu cœli diffunditur lumen radiosum, & illuminat partes orbis in circuitu istarum stellarum. Et illud lumen uocatur Galaxia, quod fit ex lumine approximante istis stellis.

Quarta est Anaxagorę & Democriti.

Hæc autem positio uidetur supponere, quòd terra sit maior Sole, secundum uulgi opinionem, quia aliter radicem nõ haberet: Tunc enim umbra terræ esset tendens in latum *, & impediret quasdã stellas, Soli oppositas, à consequutione radij solaris, & quasdam non impediret.

B

* Atq; ita Calathoides.

Dico aũt iterum quòd illud stare nõ potest. Quia si Galaxia esset lumen diffusum, in loco ubi terminantur radij Solis, ad quas stellas partium orbis minus distantes quàm sit dimidius orbis, tunc cum recedit Sol de loco ad locum, recedit etiam illud lumen diffusum de loco ad locum: Ergo Galaxia non staret in loco uno, sed mutaretur de loco ad locum. Et hoc non uidemus, cum semper sit super Sagittarium & circa partem Geminorum, ubi intersecat zodiacum.

Confutatio

Adhuc aũt signatio de falsitate huius sermonis, per id quod proponit̃ in scientia Astronomica de mensura quantitatis Solis & terrę: ubi probatũ est, quòd Sol est maior terra. Et infra. Sed cũ ita sit quòd luminare maius opponitur corpori minori opaco, radij luminaris intersecant se, post umbram opaci, & illuminant quicquid est post umbram: quæ, quia minus est opacum quàm luminosum, tendit in acutum. Compertum autem est per rationes geometricas, quòd umbra terræ non porrigitur nisi usque ad sphæram Mercurij. Ergo radius Solis consequitur omnes stellas quæ sunt in sphæra Mercurij & supra. Ergo non retrahitur à quibusdã, nec in loco ubi incidit diffunditur lumen, quod sit Gala-

Quinta opi.

De hoc Ptole. lib 5. Alma.

C Præterea Alber. cap. 4. aliam adducit opinionem eorum, qui dixerunt. Galaxiam esse lumen reflexum ab aëre. Inquit. Fuerunt autem alij qui dixerũt, quòd Galaxia est lumen quod redditur orbi stellato, reflexum in ipsum, ab aëre humido, qui est sub ipso. Et huius simile ponunt in speculo, quia sicut nos uidemus, quòd facies illuminata imprimitur speculo opposito, & propter hoc quòd speculum est tersum & politum, reflectitur in faciem aspicientis. Ita lumen stellarum orbis imprimitur aëri humido, qui est sub ipso, & quia corpus humidum reflectere habet formas sibi impressas: ergo aër iste reddit lumen stellarum orbi stellato. Sicut apparet cum radius incidit in uas cũ aqua, tunc enim statim reflectitur ex opposito in parietem &c.

(xia.

Imago speculi quomodo ab homine procedat.

Dico, quòd iste sermo eorũ est error. Quia nos uidemus, quòd lumen repercussum à speculo, aut à superficie corporis humidi, super quod incidit radius luminosi, semper repercutitur ad oppositum: Sicut apparet de radio incidente in uas aquæ: Repercutitur enim in oppositũ radij solaris: & illud repercussum mouetur secundum motũ superficiei speculi uel aquæ, quæ repercutit lumen. Si autem superficies corporis reflectentis radiũ incidentem quiescit, ad-

Confutatio.

huc tamen repercussum mouetur ad motum luminosi corporis, à quo incidit radius, eo quòd semper est ex opposito. Ergo si Galaxia tale lumen est, tunc ad motum aëris reflectentis debet moueri, & etiam ad motum stellarum, à quibus incidit lumen primò: ut sit semper ex opposito ipsorũ reflexum ab aëre: & hoc non uidemus. Quia Galaxiam uidemus in uno loco semper, etiam si à centenis locis inspiciamus eam, quia nunquam recedit à loco suo. D

Sexta opi. & uera.

Vltima opinio aut causa Lactei, est Ptolemæi ubi supra, Alberti Mag. ca. 5. de Galaxia secundum ueritatem, ubi sic scriptum reliquit. Dicamus nunc quid est Galaxia secundum ueritatem. Nihil aliud autem est Galaxia, nisi multæ stellæ paruæ quasi cõtiguæ, in illo loco orbis: In quibus diffunditur lumen solis, & ideo uidetur quasi circulus albescẽs quasi fumus. Et post pauca. Sunt etiã inter eas quædã magnæ stellę intermixtæ, quæ distinctæ uidẽt. Et cum lumen illarũ stellarũ cum lumine in eis diffuso procedit, ex illo loco orbis inflãmato & ignito sine obstaculo, uidẽt lumen oblongũ. Dicitur aũt orbis inflammatus & ignitus non essentialiter, sed ab effectu: quia inflammat & ignit. Illæ autem stellæ fixæ sunt in orbe. Ita, quòd quædã quasi tangunt aliquas & suscipiunt splendorem à sole, & insuper lumen earum in se diffunditur, & ab una in alteram diffusum cõtinuatur. Et hęc est causa quare Galaxia uidetur in uno loco orbis octaui nõ recedens ab eo, præcipue quia in eisdem imaginibus semper uidetur. Venit enim à pedibus Geminorũ, & regyrat per principiũ Sagittarij in Geminos. Vnde licet mutet spatiũ, sicut & cæteræ stellæ fixæ, nõ tamen mutat imagines zodiaci. Hactenus Alb. Hanc causam pulchre canit Mar. Ma. An maior &c.

Orbis inflammatus.

Lege supra pagi. 60. F

Causa efficiẽs Lactei.

Demum nec id prætereundũ censeo, si quæritur quæ sit Galaxiæ causa efficiens, & quæ causa materialis, sicut subiectũ. Respondet Alber. ca. 6. & ultimo de Galaxia his uerbis. Causa eius efficiens, sunt in parte stellæ multæ paruæ, q̃ sunt in primo loco, & habent insertas magnas distinctas: & illæ diffundunt lumen suum super spatium in illa parte orbis. Alia pars huius causæ efficientis, est radius solis, incidens istis stellis quasi contiguis. Causa autem materialis, sicut subiectum, est pars illa orbis quæ spissior est, & ideo retinens & repræsentans lumen Solis & stellarum & terminans uisum, per eundem modũ, quo stellæ retinent lumen & repræsentant & uisum terminant. E

Causa materialis.

De motu Galaxiæ.

Et compertum est probatione astronomica, quòd circulus Galaxiæ mouetur motu stellarum fixarum, hoc est in 100. annis uno gradu. Qui est motus stellarum fixarum. F

Secunda pars huius capi.

Hactenus de parte prima huius capitis. Accedo nunc ad secundã, quæ incipit in uerbo. Est autem unus de numero maximorum circulorum. Author recenset Lacteum inter circulos maximos sphæræ. De circulis maioribus aut maximis & minoribus dixit Proclus supra cap. de circulis sphæræ. Et nos fusius in cõmentario isthoc: Ad ea loca lectorem remitto.

Supra pag. 13. A.

Tertia pars huius cap.

Sequit̃ pars tertia & ultima huius cap. in uersiculo. Sunt porrò maximi &c. Author numerat septem circulos maximos, quos nos usitatò maiores appellamus. De æquatore circulo facile omniũ principe supra diximus. De signifero supra capite, de signifero: Et in cõmenta. De duobus coluris cap. de coluris & in cõmenta. De horizonte ca. de horizonte. De meridiano, cap. de circulis meridianis. De Lacteo præsenti capite: & isthoc in cõmentario.

Pag. 13. B. & sequentibus

DE QVINQVE ZONIS.

TEXTVS PROCLI.

TOtius terræ superficies sphærica est, & diuiditur in zonas quinq;. Ex quibus duæ sunt, quæ circa polos describuntur. Frigidæ dictæ, quòd maximè absunt

A absunt à solis orbita. Eædem ob frigoris iniuriam parum habitatę. Determinantur autẽ polos uersus, arcticis circulis. Quæ uero post has deinceps habentur, quòd mediocriter ad prætereuntem solem sitæ sunt, temperatæ appellantur, habentq; in cœlo limites arcticos, tropicosq; circulos, quibus interiacent. Reliqua, quæ inter memoratas quatuor medium locum tenet, quòd sub ipso solis transitu iacet, torrida nuncupatur, à terrestri æquatore in duas partes diuisa, is porro sub mundi æquatore porrigitur. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio.

PRoclus noster postquam plura de circulis cœlestibus, pręcipuè equidistantibus, disseruit, puta de eorũ numero, magnitudine, potestate & intervallo, hoc capite docet, quæ terræ partes aut plagæ sint ab his circulis inclusæ aut contentæ. Et diuiditur caput in duas partes. In prima ponit thesim, aut positionẽ. In secunda partitur terram in quinq; zonas, diffiniendo eorum limites, cõditiones, aut proprietates. secunda ibi. Et diuiditur in zonas quinq;. STOEFLERI INTERPRE.

B In prima parte author utitur thesi, aut positione. Supponit enĩ terræ superficiem esse sphæricam, & ex consequutione ipsam terram. Et ego in præsentiarum nolo demonstrare, terram esse rotundam, sphæricã, aut globosam. Id quiuis lector sibi facile nanciscí posset, ex dictione prima Alma. Ex libro primo Io. de monte re. defloratoris Almagesti. Ex Cleomede primo meteor. Et forsan cõmentaria nostra, quæ in sphæram mundi Ioan. de Sacrobu. congessimus, nõnihil donabunt. Sed ut lectoribus sit amplus legendi, de terræ rotunditate, cãpus, scriptores citabimus. Quorum omniũ princeps est (ut diximus) Ptole. Phelu. dictione prima Alma. ca. 4. deinde sequuntur alij. Aristoteles secundo de cœlo & mũdo, & eius cõmentator Auerrois. Cleomedes primo meteor. cap. Quòd mundus sit globosus, & cap. Quòd terra non sit lata, & cap. Quòd terra nõ sit caua. Et ca. Quòd terra non sit cubicosa, quadrangula, aut pyramoides. Plinius secundus lib. 2. ca. 66. 67. & 72. Ioan. à monte re. In epito. Alma. lib. primo conclusione secunda. Alber. Magnus in abbreuiatis Almagesti libro primo. Et idem in secũdo de cœlo & mundo tractatu quarto cap 9. 10. 11. Ouidius lib. 6. Fast. Terra de terræ rotunditate. Ptolemæus Aristoteles Auer. Cleomedes Plinius. Io. à mon. re. Alber. ma. Ouidius

C Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
Arte Syracusia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.

Nec desunt sacræ litterę. Regius propheta psalmo 95. Iudicabit (inquit) orbem terrarum in æquitate, & populos in ueritate sua. Et psalmo 96. Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Et primo Paralipo. ca. 16. Ipse fundauit orbem terrę immobilem. Psalmus Paralipo.

Pro secunda parte huius capitis in primis animaduertendum est. Quòd Physici, Astrologi, Geographi & Poëtę distribuunt terram & cœlum in quinq; zonas, aut fascias, siue cingula. Zona græce ζώνη. Sunt autem tractatores de zonis hi. Cleomedes primo meteor. capite de orbibus. Strabo libro primo & secundo. Iulius Fir. libro primo capitulo quarto & ultimo. Tullius de re pu. Macrobius libro secundo de somnijs Scipionis. Plinius libro secundo cap. 70. Ptolemęus in suo quadri. tractatu secundo. Martianus libro sexto. Albertus Magnus de natura locorũ dist. 1. ca. 6. qui citat Platonẽ, Pythagoram, Homerum & oẽs qui in Scriptores de zonis. Cleomedes Strabo Iulius Fir. Tullius Macro. Plini. Ptolemæus

Martianus. Albertus. Plato. Pythagoras. Homerus. Virgilius. Ouidius. Tibullus. Lucanus.

Aegypto philosophati sunt. Accedũt Poëtę Virgilius, Ouidius, Tibullus, Lucanus. His addo Probum grammaticum, Ioan. de Sacrobu. Georgiũ Vallam, & alios plures. Horum omniũ sententias in medium afferre, plurimas absumeret horas, nonnullas satis cõmodas asscribam. Cleomedes ubi supra, postquam in cœlo quinque distinxit parallelos, quos segmenta appellat, sic scriptum reliquit, & loquitur de terrestribus zonis. His nimirũ cœli interuallis, quę memoratis orbibus, id est, circulis distinguuntur, terræ partes quinque subijciuntur. Vna ab arctico, nempe septentrione, cõprehenditur. Altera, supposita spatio, quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos quæ medioxumum obtinens locum, incumbentem supernè sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni tropici spatiũ & antarctici tenet. Quinta sub antarctico. Has igitur terræ partes physici zonas, seu cingula uocant, quorum extima utraq; ob gelu rigorem, inhabitabilia esse perhibentur. Vt medioxumũ propter æstum habitationi nõ est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata. Temperatior siquidẽ efficitur zona ab exusta, & utraque assistente & contermina frigida. Hæc Cleome. D

Tullius. De ijsdem zonis Tullius de re. pu. Cernis eandem terram quasi quibusdã redimitam & circundatam cingulis, è quibus duos maxime & inter se diuersos, & cœli uerticibus ipsis ex utraque parte subnixos, obriguisse pruina uides: Medium autem illum & maximum solis ardore torreri. Duo sunt habitabiles, quorũ illi, in quo qui insistunt, aduersa urgent uestigia, nihil ad uestrũ genus. Hic aũt alter subiectus aquiloni, quem colitis, cerne quàm tenui uos parte contingat. Omnis enĩ terra quæ colitur à uobis, angustata uerticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnũ, quod oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine q̃ paruus sit uides. E

Prætereo hic inserere aureas sententias Macrobij & Iulij Fir. propter uerborum multitudinem. Tu quidem legito, & legisse profecto gaudebis. Ad Poëtas

Virgilius. accedo. Virgilius primo Geor. sic canit.

Iccirco certis dimensum partibus orbem,
Per duodena regit mundi Sol aureus axem.
Quinque tenent zonæ cœlum: Quarum una coruſco
Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni est.
Quam circum extremæ dextra leuaq; trahuntur F
Cœrulea glacie concretæ, & imbribus atræ.
Has inter, mediamq;, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuum. Et uia secta per ambas
Obliquus quò se signorum uerteret ordo.

Ouidius. Ouidius lib. 1. Metamor. fab. 7.

Vtque duæ dextra cœlum, totidemque sinistra
Parte secant zonæ: quinta est ardentior illis.
Sic onus inclusum numero distinxit eodem.
Cura dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utramq; locauit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.

Idem de quinque zonis lib. 2. Metamor. Fab. prima.

Si potes his saltem monitis parere parentis &c.

Tibullus. Et Tibullus lib. quarto, elegia prima.

Et quinque in partes totus disponitur orbis,
Atque duæ gelido uastantur frigore semper.

Illic

A Illic & denſa tellus abſconditur umbra,
Et nulla incœpto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget denſam in glaciemq; niuemq;,
Quippe ibi non unquam Titan ſuperingerit ortus.
Aſt media eſt phœbi ſemper ſubiecta calori &c.
Sequuntur 16. metra de zonis alijs. Legito.

Secundo contuendum, Zona ſiue zone pluriuo cum eſſe. Eſt enim zonæ mons Thraciæ, Authore Plinio libro quarto cap. 11. Et zonæ oppidũ Thraciæ teſte Pomponio libro ſecundo de Thracia.

Zona.

Zona altera noſtro ſeruiens tractatui, ſic diffiniri poſſet. Zona eſt portio, tractus, aut ſpatiũ cœli, ſiue terræ, inter duos circulos minores, æquidiſtantes, proximos, aut inter æquidiſtantem & polum mundi contentum. Quaſi cingat uel circumeat cœlum ſiue terram. Vt tota cœli portio incluſa duobus tropicis dicitur zona exuſta, circundat enim cœlum ſicut cingulum. Idem ſumito iudicium de terræ tractu his tropicis interpoſito. Incipit autem zona (geographice loquor) in occidente, tendens per meridiem in orientem, & rurſus ab oriente per circulum mediæ noctis in occidentem, & ſic totum ambit cœlum, aut terrã,
B & in hoc diſtat á climate, quod eſt ſpacium terræ habitatum inter duas lineas æquidiſtantes ab occidente in orientem incluſum.

Inceptio zonę

Zonorum uaria nomina.

Sunt quippe zonæ uaria nomina. ζώνη enim græcum eſt, & apud latinos zona pro latino uſurpata, ut facile eſt uidere apud Iulium Firmicum, Macrobium, Virgilium, Ouidium, & alios latinos. Vocantur etiam zonæ, faſciæ, apud Martianũ libro ſexto. Orbis (inquientem) terræ, in quinq; zonas, ſiue melius faſcias dico, pro rerum diuerſitate diſcernitur &c. Nominantur etiam cinguli apud Tullium, & Macrobium. Et cingula apud Cleomedem, Georgio Valla interprete. Et plagæ, apud Ouidium. Tandem maculæ apud Tullĩ. Vbi Scipio Afri. Scipionem alloquitur dormientẽ, ſic. Hæc cœleſtia ſemper ſpectato, illa humana contemnito. Tu enim quam celebritatem ſermonis hominum, aut quam expetendam conſequi gloriam potes? Vides habitari raris, & anguſtis in locis, & in ipſis quaſi maculis, ubi habitatur, uaſtas ſolitudines interiectas &c. Zonæ enim ſunt (& loquor de habitatis) ferè ad ſimilitudinem macularũ. Macula ſanè pręter notas ſignificationes, pro reti ponitur. Nã ſicut rete multa habet foramina quæ etiam maculæ nuncupantur, ſic zona multa habet foramina
C id eſt, partes, in nonnullis commodis habitationibus, in alijs incommodis.

Zonæ.
Faſciæ.
Cinguli.
Cingula.
Plagæ.
Maculæ.

De hac nominum uarietate pulchre ſcribit Macro. libro ſecundo de ſomnio Scipionis. De quinq; autem cingulis ne quæſo exiſtimes, duorum Romanæ facundiæ parentũ Maronis & Tullij diſſentire doctrinam, cum hic ipſis cingulis terram redimitam dicat, ille ijſdem, quas græco nomine zonas uocat, aſſerat cœlum teneri. Vtrumq; enim incorruptam, ueramq;, nec alteri contrariam retuliſſe rationem procedente diſputatione conſtabit &c. Poſtea Macrobius de zonis terreſtribus & cœleſtibus diſſertiſſime loquitur, & etiam docet, quopacto uia geometrica pingi poſſunt, ad propoſitum ſic ſcribit. Nũc illud quod probandum promiſimus, aſſeramus. Hos cingulos & bene Maronem cœlo, & bene terræ aſſignaſſe Ciceronem, & utrumq; non diſcrepantia ſed conſona, eademque dixiſſe. Et poſt multa concludit. Cum ergo manifeſte & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de ſole in terræ cingulos uenire ſignauerit, oſtendit prius in cœlo hos eoſdem cingulos conſtituiſſe. Nunc quoniam conſtitit eaſdem in cœlo & interra zonas eſſe, uel cingulos, hæc etenim unius rei duo ſunt nomina. Hucuſque Macrobius.

Macrob.

Zonæ Geminę Cœleſtes zonæ.

Tertio annotandum zonas eſſe geminas, alteras cœleſtes, alteras terreſtres. Cœleſtes quippe zonæ ſunt primariæ & terreſtrium cauſæ. Hæ quatuor cœleſtibus circulis (ſicuti ſupra in diffinitione diximus) in cœlo diſtinguntur, ornatæ ſyderibus & aſtris, quorum ſitum & locum in ipſis zonis aſtraria ſphæra mox indicat. Conſulendus eſt etiam Hyginus in ſuo poëtico aſtronomico. Cœleſtes hæ zonæ latinorum more ex obliquo circulo, id eſt, zodiaco & motu Solis annuo ſic uenari poſſunt. Huius obliqui circuli pars una ab æquatore in ſeptentrionem abit, ac recedit gradibus 23. & minutijs ferè 30. Alia pars è regione diſtans ab eodem æquatore in auſtrum fugit tot gradibus & minutis. Cum igitur Sol motu ſuo in aquilonem deflexerit, & ab æquatore memoratis gradibus & minutis declinauerit, quod in Cancri initio accidere ambigit nemo, diurno motu deſcribit circulum, qui Cancri, & Tropicus eiuſdem appellatur. Is ſanè limes eſt duarum zonarum. Contra Sol in meridiem uergens, & ab æquatore (ut diximus) abiens, diuturna rotatione alium pingit circulum, qui circulus Capricorni, aut tropicus Capricorni uocatur, alius certe limes duarum zonarum. Interuallum igitur cœleſte his circulis incluſum, medium tenens locum, dicitur zona torrida exuſta.

Venatio cœleſtium zonarũ.

Præterea cõmemoratus circulus obliquus, & motus Solis ſub eo etiã obliquus, alios quàm mundi petunt polos, ab his utrimque in 23. gradus & 30. minuta (quemadmodum ſupra annotauimus) abeuntes. Quare hi zodiaci poli circa mundi polos circulos deſcribunt paruos, quos nos latini arcticos appellitamus. Et cœli ſpatium intra hos complexum, duas gelidas & frigore rigentes conſtituit zonas, unam arcticam, alteram antarcticam. Sed cœli intercapedo ſeptentrionaria, inter tropicum Cancri & circulum arcticum incluſa temperatam manifeſtat zonam, ſeptentrionariam tamen. Et in auſtrina regione interuallum cœleſte tropico Capricorni & circulo antarctico interpoſitum, aliam pandit zonam, quæ temperiem recipit. Ecce quinque cœleſtes zonæ.

Quomodo cœleſtes zonæ dicantur torridę gelidæ.

Hic ſcito optime lector, cum grauiſſimi authores aſſerunt cœleſtes zonas eſſe torridas, exuſtas, gelidas, frigore concretas, temperatas, ſicut de his canit Virgilius ubi ſupra. Et Macro. lib. 2. de Som. Scipi. ſic habet. Ipſum autem Ciceronẽ ſciſſe, quòd terreni cinguli cœleſtibus inficiantur, ex uerbis eius oſtenditur. Ait enim ex quibus duos maxime inter ſe diuerſos & cœli uerticibus ipſis ex utraque parte ſubnixos obriguiſſe pruina uides. Ecce teſtatur finale frigus eſſe de cœlo. Idem quoque de feruore medio dicit. Medium autem illum & maximum Solis ardore torreri. Cum ergo manifeſte & rigorem de cœli uerticibus, & feruorem de Sole in terræ cingulos uenire ſignauerit, oſtendit prius in cœlo hos eoſdem cingulos conſtitiſſe &c. Illa & taliſmodi aliorum uerba ſic exponito. Cœleſtem zonam eſſe torridam, non quidem formaliter, aut per eſſentiam, ſed uirtualiter, aut cauſaliter, quòd in ſubiectam terram cauſat & imprimit exiccationem, aut exuſtionem, ſic zonæ cœleſtes uicinæ utríſque polis gelidæ dicuntur, accipe (ut dixi) non formaliter, ſed cauſatiue. Idem intelligito de temperatis.

Terreſtres zonæ.

Quinque his cœleſtibus zonis, quinæ ſubduntur terreſtres. Imaginare (ut facile capias) è circulo Cancri perpendiculum in terræ ſuperficiem demiſſum. Id in eodem motu diurno primi mobilis deſcribit circulum. Hic illi in unguem ſupponitur, circuluſq; Cancri terreſtris nuncupatur, limes (quemadmodũ de cœleſtibus diximus) duarum zonarum, haud ſecus ac iam præcepimus alios cœleſtes circulos, terrenos facies. Videbisq; in terra quinque zonas in frigore, ardore

A ardore & temperie cœlestes imitantes.

Vt candidis lectoribus laborē minuamus, oculis subijciemus picturā quinq; zonarum terrestriū. Esto orbis aut circulus terræ in plano descriptus, per duas diametros occultas in quatuor æquas partes distributus. Punctis extremis unius diametri adscribito literas a. b. Alterius diametri punctis iūgito literas c. d. C. polū septentrionariū, B D. austrinum significantibus. Arcum orbis a. c. partire more uulgato in 90. partes aut gradus, adscriptis (ut assolet) numerus 5. 10. 15. 20. 25. &c. Inchoandum negotium iuxta literam a. perq́ue quinarios ascendendo usq́ue in c. polum septentrionalem.

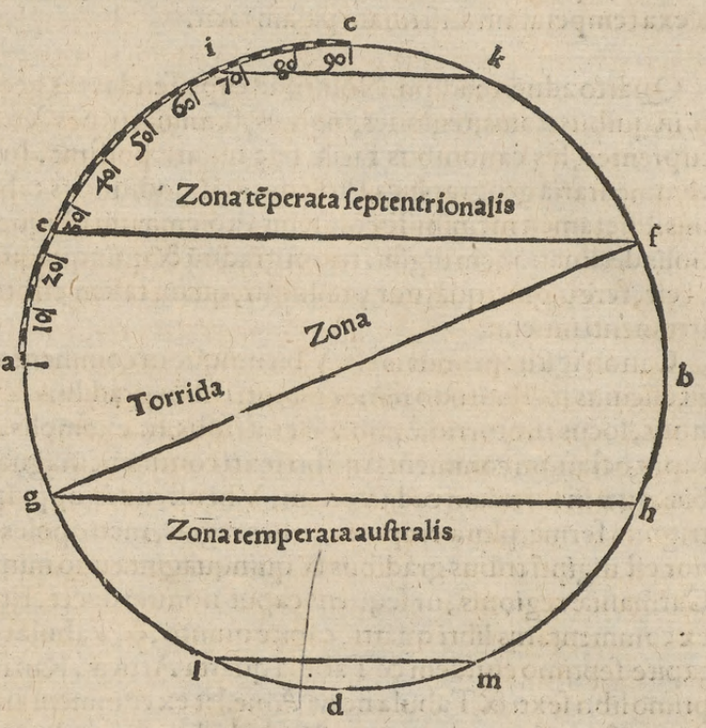

Præterea ab a. uersus c. maximam Solis declinationem, quæ nostra tempestate continet 23. gradus & 30. minuta, fini supputationis addito literam e. Officioq́ue circini cōprehende arcum a e. Et pede circini in a durante, cū uago pinge in orbe notam uersus d polum austrinum, cui adde literam g. Deinde pone (circino tum non uariato) unum eius pedem in punctum b & cum reliquo imprime notam uersus c, cui literam f iungito, & rursus gyrato circino fac notam aliam uersus d quam h litera ornabis. Ex e litera trahe rectam in f tropicum Cancri præ se ferentem. Item ex g emitte lineam in h tropicum Capricorni significantem.

C Rursus sisti unū circini inuariati pedem in c notam poli Septentrionalis & cum uago facito utrinque notam in orbe, ductaq́ue recta a nota in notam, eam literis i k obsignabis, indicantem circulum arcticum Latinorū. Haud dissimiliter immitte pedem circini in d punctum poli austrini & cum mobili punctis hac & illac in orbe signatis, ducito lineam l. m. circulo antarctico Latinorum respondentem.

His absolutis uidebis in plano quinque terrestres zonas rite depictas. Omne enim terræ interuallum lineis e f & g h tropicis inclusum torridam aperit tibi zonam. Ardore enim solis huic terræ interuallo semper imminentis exuritur. Quare haud ineptea litera g in f lineam rectā euehere potes, solare iter repræsentantem.

Inclusa autem intercapedo terræ lineæ i k circuli arctici & arcui septentrionali lineæ i k respondenti zonam gelu obrigentem septentrionalem indicat. Et è regione zona in meridiē exposita ob īmensum frigus inhabitabilis est. Terræ autem tractus lineis i k & e f inclusus, zonam nostram temperatam, habi-

tabilem, aquiloniam manifestat. Et demum terræ portio lineis g h & l m complexa temperatam australem palàm facit.

Canones quinque zonarũ.

Quarto aduertendum. Nouitij ad capessendas res geographicas aspirantes, & in quibus zonis, regiones, montes, flumina, urbes &c. contineantur, edoceri cupientes, his canonibus facile sese iuuare possunt. In primis præstò sint eis commentaria geographica Ptolemæi, cum adiunctis tabulis uisui commodissimis. Hic tamen meminisse conuenit Ptolemæum ubique obseruasse maximam Solis declinationem uiginti trium graduũ & quinquaginta unius minutorum, id est, ferè uiginti quatuor graduum, quam talem esse tempore suo officio instrumenti inuenit.

Canon igitur primus is est. Vbicumque in commentarijs aut tabulis occurrit alicuius loci latitudo minor uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis, locus iste torridæ zonæ est intrusus. In exemplis. Tabula sexta Asiæ & caput octauum commentarij libri sexti continent magnam partem felicis Arabiæ, quæ in torridam cadit zonam. Vbi offendes oppida clarissima centum & triginta fermè, plura emporia, urbes regias, metropoles, quarum latitudo minor est uiginti tribus gradibus & quinquaginta uno minutis. Adest etiam pars Carmaniæ regionis, ut sequens caput nonum docet. Et alia exempla colliges ex commentarijs libri quarti, capite quinto, & Tabula tertia Africæ. Item ex capite septimo eiusdem & Tabula quarta Africæ. Rursus ex capite uicesimo primo libri sexti & Tabula nona Asiæ. Et ex commentarijs libri septimi, capite primo, secundo, tertio, quarto, & tabula decima, undecima & duodecima Asiæ. Scito quòd hic canon extendit se ad utrasque latitudines, puta septentrionalem & australem.

Secundus canon. Loci habentes latitudinem septentrionalem uiginti trium graduũ & quinquaginta unius minutorum uel quasi, subiacent tropico Cancri, limiti torridæ & temperatæ zonæ septentrionariæ. Gratia exempli. Ptolemæus libro quarto capite quinto & tabula tertia Africæ, in descriptione Aegypti, in nomo Thebarum, insignem urbem Syenem alligat latitudini uiginti trium graduum & quinquaginta minutorum, subiectam tropico Cancri. Et eodem capite, Berenicen ciuitatem huic subdit latitudini. Sic contra meridianam latitudinem tot graduum & minutorum obtinentes tropico Capricorni subijciuntur, limiti zonæ exustæ, & temperatæ australis. Ex opere Ptolemæi nulla excerpes exempla, eo quòd eius obseruationes eò non peruenere, sed ex modernis tabulis facile elicies.

Tertius canon. Cuiuscumque loci latitudo maior est uiginti tribus gradibus & quinquaginta minutis, minor tamen latitudine sexaginta sex graduum & nouem minutorum, hunc temperatæ zonæ septentrionariæ asscribi. Huius exempla habes propemodum innumera ex commentarijs quinque librorum Ptolemæi & decem tabularum Europæ, & multis cõmentarijs & tabulis Africæ & Asiæ. Verum nulla offendes apud Ptolemæum exempla australis. Fateor etiam habitationes uersus aquilonem ultra latitudinem quinquaginta septem, quinquaginta octauo, quinquagina nouem &c. expositas hyberno tempore difficiliter habitari.

Canon quartus. Loca latitudinem aquiloniam sexaginta sex graduum & nouem minutorũ excedentia complectuntur in zona frigida. Sunt quippè difficillimæ habitationis, quare hæc zona inhabitabilis appellatur. Ex Ptolemæi commen-

A commentarijs nullum prorsus inuenies exemplum, cum omnis ipsius obseruatio in septentrionem ad latitudinem sexaginta trium aut sexaginta quatuor graduum finem habeat. Nicolaus aũt Donis Germanus, Ptolemæi chartis, tabulam modernam Noruuegię & Gothiæ addidit. In qua uides ultra circulũ arcticum, uersus polum, insulam Islandiam, prouintiam Engronelandiam alias Gronelandiam, & Pilappelandiam &c. contineri. Nicolaus Donis.

Quinto loco, de zonis dignè disserendum esset, de earum, scilicet, temperamento & distemperantia, & quibus causis id eis usuueniret, & aliis earum appendicibus, puta hominum uariis formis & moribus, de bestiarum & ferarum diuersitate, & aliis id genus propè innumeris. Sed quia paucis lapsis annis in tractatu nostro generali in cosmographiam, de his satis abundè disseruimus, & ex aliorum scriptis plurima colligi possunt, in præsentia breuitati studentes præterimus. De zonarum temperamento & distemperato.

Sexto & demum sciendum. Proclus finit caput his uerbis. Sed ex temperatis altera à nostri orbis hominibus incolitur, ipsa longa propè centum milibus stadiorum, lata ferè dimidio. His uerbis nititur author indicare habitati orbis longitudinem & latitudinem. Hoc loco animaduertendum est. Scriptores de longitudine & latitudine habitati orbis multum inter se dissentire, & pugnantes afferre sententias, quatuor ex hi, sreliquis missis, adducemus. Ptolemæus Clau. libro primo geographiæ, Marinum Tyrium geographum emendat & crebro taxat de iniusta & inepta longitudinum & latitudinum obseruatione, modo in mensuris terrestribus, modo marinis nauigationibus, modo in cœlestium consyderatione, quod manifestum erit legenti dicti libri capita, scilicet, septimum, octauum, nonum, undecimum, duodecimum, decimum tertium, decimum quartum & decimum quintum. Postea caput uicesimum secundum, uicesimum tertium, uicesimum quartum. Et lucidius libro septimo, capite quinto, concludit nostram habitabilem sibi cognitam in longitudine continere semisphæram terræ, aut semiæquinoctialem, hoc est, centum & octoginta gradus. Latitudinem uero habitabilis cognitæ tam uersus austrum quàm septentrionem complecti septuaginta nouem gradus & uigintiquinque minuta, aut, ut ipse dicit, integris gradibus octoginta. Dat idem uni gradui circuli magni quingenta stadia, ut ex diligentiori dimensione comprehensum est. Si igitur quingenta stadia in centum & octoginta gradus semicirculi æquinoctialis duxeris, suscitabis totius orbis Ptolemæo cogniti longitudinem super arcum æquinoctialis circuli nonaginta milium esse stadiorum, faciunt miliaria Italica celebrata diuisione per octo stadia, undecim milia & ducenta & quinquaginta, miliaria germanica communia duo milia & octingenta & duodecim integra, quatuor miliaribus Italicis unũ germanicum facientibus. Latitudinem autem notæ terræ habitabilis facit octoginta ferè graduum, quibus respondent quadraginta milia propemodum stadiorũ. Et quinquies mille miliaria Italica, nostra germanica 1250. Ab æquinoctiali præterea uersus polum arcticum, usque in Thulem insulam, supputat Ptolemæus sexaginta tres gradus, facientes stadia 31500. miliaria Italica 3937. quasi, nostra 984. Hæc est sententia Ptolemæi de habitato orbe cognito in longum & latum. De uaria longitudinum & latitudinem acceptione.

Accedit secũdo loco Strabo Amasinus de situ orbis. Is lib. 3. habitabilis orbis cogniti longitudinẽ & latitudinem latenter satis aperit. Vt aũt lectoribus eius sententia apertior reddatur. Prẹnotandũ quòd idem donat uni gradui æquino- Strabonis sententia.

tialis ſeptingenta ſtadia more ferè omnium ueterum Græcorum, quod ex eius uerbis facile capitur. Si quis igitur (inquit) in trecentas & ſexaginta ſectiones diuidat maximum terræ circuitum, ſeptingentorum ſtadiorum erit unaquæq; ſectio. Et in ea ſententia fuiſſe Eratoſthenem tradidit, & hoc memoriæ commẽdato. Præterea idem initium terræ habitabilis ſecundum latitudinem ſumit à Cinamomifera regione, diſtante ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem ſtadijs milibus octo & octingentis.

Attende hic lector quòd Cinamomifera regio de qua Strabo hic loquitur, non eſt ea regio, quæ eſt ſita ſupra paludes Nili ultra æquinoctialem, uerſus auſtrum, de qua loquitur Ptolemæus libro quarto capitulo octauo tabula quarta Aphricæ.

Poſtea Strabo concludit uniuerſi orbis habitati longitudinem & latitudinem, his uerbis. Vnde uniuerſa latitudo orbis terrarum minor eſſet millia tringinta ab auſtro in ſeptentrionem. Longitudo autem millia ſeptuaginta eſſe traditur. Habes nunc optime lector quid Strabo de his rebus ſentiat. Græci ſanè quod etiam noſter PROCLVS ſupra de horizonte approbat, ſtadijs terram metiuntur, non miliarijs Italicis, aut Germanicis. Quòd ſi decreueris eas res ad miliaria traducere, aut gradus æquinoctialis excerpere, hoc fermè pacto ut infra patebit operaberis. Aſſerit Strabo Cinamomiferam regionem recedere ab æquinoctiali ſtadijs milibus octo & octingentis, quæ diuido per ſeptingenta ſtadia, & tandem extraho duodecim gradus circuli æquinoctialis, cum triginta quinque fermè minutis, quæ facile conuertes per multiplicationem ſeptingentorũ ſtadiorum in duodecim gradus & triginta quinque minuta, in ſtadia cõmorata & dein in miliaria Italica & Germanica iuxta modulum infra exponendum. Incipit igitur Strabo initium terræ habitabilis ſecundum latum in principio primi climatis, prout præcedentibus lectionibus abunde docuimus. Ab eo igitur termino auſtrino extendit Strabo, ut iamiam commemorauimus, terram habitatam uerſus ſeptentrionem in 30000. ferè millia ſtadiorum, quæ in gradus æquinoctialis (hac lege) conuertam. Partior ea per 700. ſtadia & colligo in quotiente 43. fermè gradus, deficiunt enim centum ſtadia, quare Strabo egregiè adiecit, minor.

Græci terrã ſtadijs metiuntur

Hic obiter notandum eſt, quòd Priſci uni gradui circuli magni aſſignarunt ſedecim miliaria Germanica communia. Et apud eos unum miliare Germanicum ualebat quatuor miliaria Italica & contra. Miliario autem Italico reſpondent undecim ſtadia minus ferè una quinta uel aliquid huiuſmodi. Intellige cum gradus unus complectitur ſeptingenta ſtadia. Si igitur 43. gradus latitudinis multiplicaueris in ſedecim, ſuſcitabis miliaria Germanica 688. Ea per quatuor multiplicata pariunt 2752. Italica. Aut partire numerum ſtadiorum 30000 per undecim & emergent propemodũ miliaria Italica iamiam extracta, ſcilicet 2752. ex quibus facile educes miliaria Germanica. Ex his palam infertur, quòd ſi addideris duodecim graduum & triginta quinque minutorum diſtantiam Cinamomiferæ regionis ab æquinoctiali, quadraginta tribus gradibus terræ habitatæ ſecundum Strabonem, colliges quinquaginta quinque gradus & ferè triginta quinque minuta latitudinis, iuxta ſententiam Strabonis ab æquinoctiali inchoando. Finis igitur terræ habitatæ uerſus ſeptentrionem ſecundum eundem eſſet fermè ad mare Germanicum, & ad ſitum Hamburgi, Lubeci, Roſtochij, Dantiſci, & cætera. STRABO enim aſſerit RHOXOLANOS eſſe cognitorum nouiſſimos Scytharum, hos PTOLEMÆVS

ſubdit

A ſubdit eleuationi polari 54. graduum uel circiter, uide tab. octauam Euro. Vltra quos maligna eſt habitatio Straboni propter frigora. Huius aſſertionis cauſa eſt, quòd Græci circulum arcticum euariant iuxta eleuationes polares quæ in Græcia numerantur 35.36.37.38. graduum.

Longitudo.

Præterea longitudinem habitabilis terræ Strabo recenſet 70000. ſtadijs, quæ per 700. diſtributa relinquunt 100. gradus longitudinis circuli æquinoctialis. Hi multiplicati per 16. procreant mil. germa. 1600. Germanica uero multiplicata, per quartum conſtituunt mil. Italica 6400. Aut diuidito numerum ſtadiorũ longitudinis per 11. & in idem deduceris, præter id quòd 11. ſtadia nonnihil ſuper abundant. Habes nunc candide Lector ſententiam Strabonis de longitudine & latitudine habitati cogniti orbis.

Artemidori ſententia.

Tertio loco ad Artemidorum trepidus accedo. Quem Plinius libro ſecundo capi. iii. in ueteri, de menſura longitudinis & latitudinis uniuerſæ terræ anteſignanum delegit.

Hic præfari libet, numeros huius capitis ferè omnes deprauatos, quare lucubrationem peculiariorem quàm meam deſiderant. Ego ne tacendo piaculo
B quopiam obruar, cum Hermolao Barbaro correctionis aut emendationis gratia, Martiani Capellæ uerba ueritati magis conſentanea proferam, hæc. Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus conſecratas, Octuagies quinquies centena ſeptuaginta octo milia, ſicut Artemidorus aſſeruit.

Antequam uerba Martiani ampliori ſermone dilucidiora reddam, Prænotandum. Terræ menſores, ut unicuique ſuas partes, puta regiones, ſatrapias, prouincias, territoria, loca, agros, uineas, prata & reliqua id genus ſecernere poſſent, plurimas excogitauere terræ menſuras, ut ſunt digitus, uncia, palmus, ſexta, pes, paſſus, actus, miliarium, ſtadium, leuca &c. Pro noſtro propoſito ſciPaſſus qd &c.
endum, quòd paſſus continet quinque pedes. Pes quatuor palmos, Palmus quatuor digitos. Stadium aũt quod terreſtribus dimenſionibus magis uſurpatum eſt certis paſſibus completur. Sunt ita ſtadia alia & alia longitudine diſcrepantia. Nam ſtadium quod Italicum ſiue Romanum uocant, eſt pedum 625. Stadiũ triplex
qui per 5. diuiſi, relinquunt 125. paſſus, Italicum ſtadium. De quo Plini. libro ſeItalicum.
cundo cap. uiceſimotertio. Stadium inquit 125. noſtros efficit paſſus, Hoc eſt,
C pedes 625. Olympicũ græcis obſeruatum pedum 600. paſſuum 120. Nam cum conſtaret curriculũ ſtadij, quod eſt Piſis apud Olympicum, Herculem ſuis pedibus metatum, idque fuiſſe longum pedibus 600. cætera quoq; ſtadia in terris Græciæ ab alijs poſtea inſtituta. Legito Aulum Gellium de noctibus atticis libro primo capi. primo. Pythicum pedum 1000. paſſuum 200. Fortaſſe à Pythia ciuitate Myſiæ minoris, de qua Strabo libro 13.

Longitudo.

In noſtro igitur propoſito propter Artemidorum Græcum Coſmographũ, utemur Stadio olympico, quod Græcorũ eſt in hunc fermè modum 8578000. paſſus, de quibus loquitur Martianus, putata longitudo à columnis Herculeis uſque (ut aſſerit) ad extrema Indiæ, diuiſi per ſtadium Græcorum, ſcilicet, 120. paſſus, relinquunt in quotiente ſtadia 71483. quæ partita per 700. ſtadia donant 102. gradus longitudinis circuli magni. Qui ducti in 16. procreant 1632. mil. germa. Rurſus hæc in quatuor multiplicata dant mili. Ita. 6528. Ecce numeri graduum longitudinis & miliariorum propè accedunt numeris Strabonis ſupra excerptis, de longitudine. Hucuſque.

Latitudo autẽ terræ à meridiano ſitu ad ſeptentrionem dimidio ferè minor collígitur quinquagintaquatuor milium ſexaginta duo. Hæc Artemidori uerba ſunt mutilata uehementer, quia uerbũ centena eiectum eſt, quod ſic palàm fit. Si enĩ 54062. paſſus eſſent latitudo à meridie, ſiue æquinoctiali in ſeptentrionem, ſequeretur quòd habitatio noſtra, non contineret unum gradum circuli magni, quod à nemine unquam fuit conceſſum, quod ſic manifeſtatur. Diuidantur hi paſſus latitudinis per ſtadium græcorũ, id eſt, per centum & uiginti paſſus, exeunt in quotiente quatuor centũ & quinquaginta ſtadia, non facientia unum gradum. Cum (ut diximus) 700. ſtadia efficiant unum gradum. Si uero quis contenderit ita legendum, ſcilicet, quinquagintaquatuor milium & ſexaginta duo milium, hæc profecto eſſet ualde inepta pronuntiatio. Suppona-mus autem quòd ſit conueniens, iungo eos numeros ſimul, colligo centies & ſedecies mille paſſus. Ruit etiam hic numerus, quòd eſt dimidio ferè minor longitudine, ut ſupra dixit Artemidorus, ob id quòd non eſt ſeptima pars huius numeri, ut patebit diuidenti. Item is paſſuum numerus diuiſus per 120, relinquit poſt ſe 967. ſtadia, non efficientia duos gradus latitudinis. Ecce horum numerorum lapſus & corruptio. Martianus autem ſic habet. Latitudo habitabilis terræ, dimidio penè minor quàm longitudo, etenim colligitur in quinquagies quater centena ſexaginta duo milia. Bona impetrata uenia, & hic numerus mendoſus eſt, & circulo arctico Græcorum incõueniens. Is enim numerus paſſuũ partitus per 120. ſtadium Græcorum, donat ſtadia 45517. quæ per 700. diuiſa, ſurgunt 65. gradus circuli magni, oſtendentes latitudinẽ noſtræ habitabilis terræ & finem uerſus ſeptentrionem, qui numerus non quadrat cum circulo arctico Græcorum, excedit enim propemodum in 10. gradibus. Quod paucis ſic deduci poteſt, Artemidorus (teſte Plinio) ponit terminum habitabilis ad oſtia Tanais fluuij, cuius oſtia, Authore Ptolemæo libro quarto, capite quinto, & octaua Tabu. Euro. habent latitudinem penè 55. graduum, in quo ſitu aut circiter, incipit (ut diximus) circulus arcticus Græcorum, ultra quem Straboni maligna eſt habitatio, & ulteriora tanquam incomperta relinquit Artemidorus. His penſitatis Martiani numerus mendum patitur non modicũ, ſupereffluit enim ferè octingentis quadraginta milibus paſſuum, quibus à numero Martiani detractis, remanebunt quadraginta ſex centena uiginti duo milia paſſuum, numerus æquatus latitudinis à me reſtitutus. Qui per 120. diuiſus efficit 38517 ſtadia. Ea per 700. partita relinquunt 55. gradus latitudinis ab æquinoctiali ſupputandos uerſus ſeptentrionem. Ecce concors Artemidori ſententia cum Strabone. Nec mirum, cum Strabo plura ex Artemidori geographia in ſuam traxerit. Tempore enim Artemidorus Straboni fuit prior.

Quarto loco ad Proclum noſtrum uenio, qui temperatæ, quam habitamus, longitudinem aſſerit propè centum milium ſtadiorum, quæ per 700. diuiſa relinquunt in quotiente 143. quaſi gradus longitudinis habitabilis terræ, qui facillime in miliaria reducuntur. Et ſubdit, lata ferè dimidio, dimidium longitudinis habet 71. gradus, quòd autem addit ferè, demo de 71. quintam partem & nõ nihil ultra puta 16. & reſiduo 55. gradus latitudinis, finem habitabilis noſtræ, aut circiter, iuxta circulum aut zonam arcticam Græcorũ. Hæc de longitudine & latitudine noſtræ habitationis utcunque ſcripta, haudquaquam affirmo ut propoſitiones aut concluſiones euidentes, ſed tanquam problemata & libamenta, quibus ingenuos animos inueſtigandæ ueritatis ſtimulum obijcere uolui. Dico cum diuo Hieronymo. Non è diffinito aſſerimus quæcunque ſcribimus, ſed ea lectoris arbitrio relinquimus.

Sed

A Sed hic obijcitur mihi: Cur hi uiri Ptolemæus, Strabo, Artemidorus & Proclus, in omni literarum subtilitate & præcipue in Geographia præter cæteros solertes, tam in longitudine quàm in latitudine habitabilis terræ usqueadeo in diuersum eunt? Obiectio.

Scito, cãdide lector principia, rerũ esse minima. Ex nuce quippe fit corylus, ex glande ardua quercus &c. Id in nostro proposito & bonis artibus est manifestariũ. Authore quippe Plinio. Nouarũ rerum principia sunt lubrica. Nec mirandum, hominem genitum non statim omnia nouisse etiam humana. Rudis etenim fuit priscorum uita, non tamen minus ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quàm nunc esse rationem. Quo fit, quòd nemo est qui nesciat, scientiarũ incrementa in tpe facta: Facile certe est inuentis addere &c. Rerum principia parua.

Præterea Geographus, quem non raro Strabo probatissimè descriptorem aut scriptorem orbis nominat, nihil aut parum distat à scriptore historiarum. Quare Ptolemæus lib. 1. Geogra. notitiam regionum nactam ex traditione illorum, qui diligentissime regiones exp lorauerunt, appellat historiam. Historicus autem narrat res gestas per se, aut ab alijs, qui emendatius & probata fide scripserunt cognitas. In eo sequitur Geographus historicum. Quod pulchre docet B Strabo libro tertio. Orbis namque (inquit) descriptor, partes mundi cognitas differere cogitat, ignotas autem omittit. Et idem in fine secundi in sententia sic habet. Cum scriptor orbis cognouerit, quòd maiores nostri aliqua non satis differuerint, debet assistere his, quę optime credita fuerunt. Debet de omnibus moderate loqui, fugere fabulas, & sermones cõmentitios. Neque sequi eos qui non exactè quæque tradunt, sed propter ignorantiam & locorum distantiam in maius & miracula extollunt. Cautus etiam esse debet, ubi scriptores inter se non concordant, aut confuse loquuntur. Geographus, Historicus. Historici officium. Geographi officium. Leges Geographi.

His animaduersis respondeo obiectatori. Cõmemoratos uiros haud in diuersum ire. Quòd enim prisci Artemidorus & Strabo, qui ubi supra ut & alij plures, scilicet, Hipparchus Niceus, Eratosthenes Cyreneus, Possidonius Obbiopolitanus contemporaneus Straboni, Hippias Eleus, Bion Borysthenites, & alij de rebus Geographicis scripsere, moderandũ est, ut prædixi ad eorum tempora, quibus terræ descriptio nondum fuit multum cognita, sed eorum quiuis huius rei prouintiam sumpsit, prout ad eius uenit notitiam, obseruatis legibus à descriptore orbis supra recitatis custodiendis. Solutio.

C Strabo ferè, Artemidorus & etiam Martianus, q à Gadibus insula initiũ descriptionis sumpserunt, ideo factum reor, quia ultra eas uersus occasum est mare exterius, quod oceanum occidentalem nominant, uersus orientem uero incipit mare nostrum, quod mediterraneum appellatur. Sed hoc potius referendum est ad columnas Herculis, scilicet, Calpen &c. Ob honorem igitur Herculis id factũ est, cui in Gadibus templum extructum uisitur. Quamquam Strabo fateatur, ultra Gades in occidentem esse habitationes, puta Sacrũ promontorium, Agrum Sphenam, id est, cuneum, & insulas Cassiterides, & nonnulla alia. Sed (ut iam dixi) inde nõ sumpserunt (præcipue Martia. & Artemi.) principium descriptionis, sed à Gadibus insula. Finit autem Strabo (me iudice) terram habitabilem sibi cognitam, uersus orientem ad principium Indiæ, hoc est, ad Indum fluuiũ. Si igitur ex opere Ptolemæi recensueris à Gadibus usque ad ostia Indi fluuij, ubi se finit Gedrosia regio, colliges gradus propemodum 100, quos ex numeris longitudinis Stabonis supra extraximus. Simile iudicium de Artemidoro relinquitur. Causa inceptionis à Gadibus.

Quòd si obijcis: Stabonẽ multa scripsisse de rebus Indicis, ut ex lib. eius. 15. Strabo de rebus Indicis.

Solutio satis debilis.

manifestatur. Puta de Indo, Hydaspe, Hypane fluminibus. Item de septem Indorum generibus, de Elephantis, Formicis, Viperis, de Gange flumine & alia plura. Assentior, sed quia haec omnia non dum fuere ei satis cognita, neq; à uiris apud quos fuit publica & probata fides conscripta, ea missa fecit.

Alia obiectio.

Sed si rursus obijcis uerba Strabonis, ubi supra, postquàm de longitudine habitabilis dixit, mox addidit. Hoc autem ab occasu in ortum est ab extremis Hispaniæ ad extrema Indiæ &c. Quibus uerbis supra iam dicta dupliciter impugnantur. Primo. Strabo non incipit habitabilem nostram à Gadibus insula, sed ab extremis Hispaniæ, puta à sacro promontorio, quod est, etiam Ptolemæo attestante, ultra Gades insulam uersus occasum. Dico uerum esse, sed quòd supra à Gadibus exordium factum est, propter Martianum & Artemi: & ob authoritatem Herculis accipiendum est. Nec magna est differentia inter sacrum promontorium & Gadem insulam, quæ uix 2. gradus continet, quę sanè differentia in comparatione tantæ longitudinis nullius est fermè momenti, nostra enim disputatio, de longitudine horum uirorum non est ita emusicata, ut suscitetur digladiatio pro uno, uel duobus, aut tribus gradibus.

Solutio nutãs.

Secundo ruunt prædicta, quòd Strabo annectit ad extrema Indiæ. Nemo est qui nesciat extrema Indiæ non esse ad Indum fluuium, ubi est eius initium? Respondeo, extremum nõ raro accipi pro initio alicuius rei. Plau. ab extremo narrare incipiam, id est, à principio. Neque possunt Strabonis uerba arctari usque ad ultima Indiæ. Cum nec Ptolemæus recentior scripserit usque ad ultima Indiæ, quod hodie est manifestarium ex cõmentarijs & chartis modernis. Immo Strabo nullam facit mentionem harum rerũ, quæ sunt ultra Gangem, uersus orientem, scilicet, de India extra Gangem, de qua Ptolemæus plura notatu digna scribit, puta de aurea Chersoneso, aurea regione, argentea regione, de insulis, scilicet, Satyrorũ, Ibadio, de multis fluminibus, ciuitatibus, montibus, de quibus idem nihil scripsit.

Valida obiectio.

Quòd si aduersarius urget, Strabonem & Artemidorum scripsisse Geographiam usque ad Gangem fluuium Indorum, hoc est, ad ostia huius fluminis. Et

Plinius.

hoc eorum uerba uidentur præse ferre. Plinius enim ex Artemidoro, huius longitudinis uenationem duplici uia absoluit, & in utrisq; uijs incipit ab ostio Gangis amnis, & ad Gades insulam finit. Et in eam sententiam possunt etiam trahi

Martianus. Strabo.

uerba Martiani supra, ubi dixit, Longitudo ab extremis Indiæ ad Herculis columnas Gadibus consecratas. Et uerba Strabonis supra. Hoc aũt ab occasu in ortum ab extremis Hispaniæ ad extrema Indiæ. Vbi per extrema Indiæ intelligunt Gangem, quo ad eius ostia, quia ultra Gangem nihil fuit eis (ut prędixi) cognitum. Crediderunt etiam ultra Gangem esse oceanum. Et ergo per extrema Indiæ intellexerunt ultimam partem orbis ipsis cogniti uersus orientem.

Ptolemæ. longitudines supputat sub æquinoctiali.

Pro responsione. Contuendum, Ptolemæus longitudinem habitabilis terræ scilicet, 180. graduum supputauit ab occasu uersus ortum sub æquinoctiali maximo circulo parallelo. Vbi unus gradus longitudinis respondet uni graduí latitudinis. Ita quòd una & eadem est mensura terrena unius gradus longitudinis cum uno gradu latitudinis.

Strabo, Artemi. numerant longitudines sub parallelo.

Strabo autem & Artemidorus non reduxerunt obseruationes suas longitudinis ad æquinoctialem circulum, sed ad parallelum quendam longe ab æquinoctiali uersus septentrionem distantem. Quod Strabo his uerbis aperte docet. Longitudo huius est linea ad rectitudinem, ab occasu per columnas, & per fretum Siculum usque ad Rhodiam, & per sinum Issicum penes Thaurum progressa, qui Asiam per zonas distinguit in orientale uergens pelagus inter Indos & eos qui ultra Bactrianam sunt Scythas. Ex his uerbis manifestũ est Strabonem

A Tabella reductionis graduum Paralleli i Gradus æquinoctialis & contra.

Parallelli.	æquinoctia.
G	G
1	45
4	3
8	6
12	9
16	12
20	15
40	30
60	45
80	60
100	75

bonem longitudinem non obseruasse sub æquinoctiali, sed sub Parallelo transeunte per loca iamiam memorata, puta per Parallelũ habentem 37.38.39.40. aut circiter gradus latitudinis. Vbi uni gradui propter meridianorum cõcursum & angustiam uersus polum arcticũ remanent ferè 45. minuta unius gradus æquinoctialis, & sic unius gradus paralleli, minor est quasi quarta parte æquinoctialis. Vnde confestim elicio quòd quatuor gradibus paralleli remanent 3. gradus æquinoctialis & 8. gradibus paralleli remanent 6. gradus æquinoctialis, Et sic de alijs iuxta annexam hic tabellam.

His habitis sic operabimur. Ptolemæus numerat longitudinẽ sub æquinoctiali circulo à fortunatis insulis usque in ostia Gangis 144. 145. 146. graduum. Volo gratia exempli, accipere longitudinem 145. graduũ. Sed Artemidorus & Martianus incipiunt longitudinem in occidente in insula Gades, ubi est templum Herculis. Quibus etiam propè accedit Strabo. Ptolemæus autem huius insulæ, quam Gadiram appellat, longitudinem numerat quinque graduum, distantiam à fortunatis insulis, quos demo à longitudine iam dicta, & remanent 140. Ita quòd Ptolemæus à Gadira usque in ostia Gangis, tot recenset gradus longitudinis. Qui igit à meridiano Gadiræ iter sub æquinoctiali arripit usque in meridianum ostij Gangis, absoluit gradus 140. Sed is qui sub parallelo memorato incipit iter in meridiano Gadiræ, & pgit sub eodem parallelo usque in meridianum ostij Gangis, etiam fermè complet 140. gradus huius paralleli. Sed quia hi gradus minores sunt gradibus æquinoctialis quasi 100. quot gradus supra ex longitudinibus Stabonis, Artemidori, & Martiani extraximus. Manifestũ est, & omnibus etiam mediocriter doctis, omnes parallelos dempto æquinoctiali, minores de terra resecare partes, & eandem in duas æquas partes minime diuidere. Quare cõsequens est, quòd maior est mensura terrena à meridiano in meridianum sub æquinoctiali, quàm extra sub quocumque parallelo. Quare exemplum supra expositum, ubi cõcordantiam sub æquinoctiali & parallelo posuimus puta 140. graduum, dumtaxat propter nouitios produximus.

DE SIGNIS COELESTIBVS.

TEXTVS PROCLI

SIgna stellis insignata diuiduntur in partes tris: Quædam enim in signifero locata sunt, quædam septentrionalia uocantur, quædam australina. Quæ itaque in signifero sita sunt, duodecim animalia sunt. Quorum nomenclaturas alibi diximus. In ijs duodecim, stellæ quædam sunt, quæ ob quasdam, quas referunt notas, proprias appellationes meruerũt. Siquidem sex numero, quæ in Tauri dorso uisuntur, Pleiades nominantur: Quinque uero quæ in capite Tauri cernuntur, Hyades dicuntur. Stella uero quæ pedes Geminorum præcedit, Propus quasi prępes uocatur. Quæ uero in Cancro nubeculam referunt, præsepe uocant. At duæ quæ iuxta Præsepe collocatæ sunt, Aselli dicuntur. Prętinens autem sydus, quod in corde Leonis notatur, simili cum loco nomine, Leonis cor dicitur, à nonnullis Regia stella, quòd qui sub ea nascuntur, regiã natiuitatem sint nacti. Sed quæ in Virginis summa sinistra manu hæret, fulgida sanè stella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta uirginis dextrã alam figitur, Protrigetes dicitur. At quatuor stellæ quæ in summa Aquarij dextra uisuntur,

Vrnæ nomen habent. Quæ uero à piscium caudæ partibus sitæ deinceps sunt, græcè λίνοι, latine lineæ, uel, ut quibusdã placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaque in Austrina linea stellæ nouem, in septentrionali quinq;. Sed præfulgens sydus, quod in summa linea cõspicitur, græcè σάνδεσμος, latine nodus nuncupatur. Septentrionalia sunt, quæcumq; ad septentrionem signiferi sitũ habent. Sunt aũt hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur, Arctophylax, Corona, Engonasin, Serpentarius, Serpens, Lyra, Auis, Sagitta, Aquila, Delphinus, προτόμη ἵππου, hoc est, prior Equi portio, iuxta Hipparchum. Equus, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Auriga, Deltoton. Et, qui postea à Callimacho inter astra relatus est, Berenices crinis. In ijs rursus stellæ quædã ob notas quasdam integras, quas in se cõtinent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus, quod supra media Arctophylacis crura iacet, Arcturus appellatur. Clara aũt stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicit̃. Quæ uero in Persei summa sinistra spectantur, Gorgoneæ nomen habent. Sed quæ in summa eius dextra notantur, stellulæ certe crebræ paruæq;, falcem conficiunt. At illustre sydus, quod in Aurigæ sinistro humero cernimus, Caprã nominamus. Duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdẽ aurigæ manu figunt̃, Hœdos dicimus. Austrina signa sunt, quæcũq; ad meridionalem signiferi partẽ sunt posita. Eorum noĩa hæc sunt. Orion, Procyon, Canis, Lepus, Argo, Hydra, Cratera, Coruus, Cẽtaurus, Fera, quã Centaurus tenet. Thyrsolochus quem Centaurus præfert, Thuribulum, Austrinus piscis, Cetus, Aqua quæ ab Aquario funditur. Flumen, quod ab Orione defluit. Australis Corona, quam nõnulli Vraniscũ uocauere: ac si à cœlo diminutiuũ declines. Et iuxta Hipparchũ Caduceus. In ijs quoq; stellæ quędã propria sibi nomina uendicauere. Quippe lucida stella quæ in Procyone cernit̃, Procyon appellat̃. Quæ uero in ore Canis cõspicuo splendore aspicitur, quodq; æstus crementa secũ afferre putatur, Canis eodẽ, quo totũ signum, noĩe censetur. At sydus quod in summo Argus gubernaculo fulget, Canobus noĩatur. Hic in Rhodo ægre cõspicitur, aut certe ab æditis locis. In Alexandria uero prorsus nõ cernitur, utpote uix quarta signi portione, supra horizontem extante.

STOEFLERI INTERPRE. Continuatio.

POstq; Author pluribus capitibus multa utiliter disseruit de circulis sphæræ cœlestis. i. mũdi superioris, hoc est cœli, hic postremo determinat de partibus cœli, siue sphæræ cœlestis, puta de signis & stellis. Et in hoc imitatur Aristotelẽ. Qui postquam, in libris suis de Cœlo & mundo, plura dixit de ipso cœlo, quo ad totalitatẽ, deinde de partibus eiusdem doctissime disserit. Distribuitur autem id caput prima partitione in tres partes, secundũ quod signa cœlestia sunt in triplici differentia. Sunt enim aliqua signa in ipso signifero. i. zodiaco. Aliqua septentrionalia in Boream exposita, aliqua Austrina in meridiem uergentia. Prima pars incipit ibi. Quæ in signifero sita sunt. Secũda ibi. Septentrionalia sunt. Tertia ibi. Austrina signa sunt. Rursus unaquæque pars secatur in duas. In prima ponit signa. i. imagines huius partis. In secunda numerat nonnullas stellas potiores, aut notatu digniores siue insigniores.

Diuisio.

Scriptores de signis & stellis

In uestibulo (ut lectoribus sit amplus legendi campus) citabimus plures, nõ omnes, qui de stellis & signis scripsere. Vetustissimi astrorum & signorum obseruatores & perscrutatores diligentissimi fuere Chaldęi, Persę, Indi, Aegyptij atque Gręci. Nominatim autem hi. Arsatilis, Timocaris, Abrachis, qui fuit ante Christum 129. annis, aut circiter, ante Ptolemæũ 260. ferè. Aristoteles omnibus his fuit prior. Iulius Cæsar dictator: Et horum omnium princeps Ptolemæus Phelu. anno post Christum 131. aut circiter, tempore Antonini Pij, qui in

Alexandria

A Alexandria Aegypti ut ex Dictione 7. & 8. eius manifestatur 1022. ad sua tempora obseruauit & uerificauit. Praeterea Aratus, Albategni, Cleomedes in Meteo. Plinius in pluribus libris, praecipue tamen lib. 2. ca. 8. 4. 42. & lib. 18. ca. 25. 27 28. Hyginus in suo astronomico poëtico. Iulius Fir. Marcus Ma. Germanicus Caesar, Tullius, Rufus Festus, Auienius, Ausonius, Alphonsus, Victruuius libro 9. ca. 6. & 7. Albertus Mag. 2. libro de Coe. tract. 2. & 3. & in pluribus libris Et nostro tempore innumeri poëtae, Virgilius, Lucanus, Ouidius lib. Fast. &c. Horum omnium sententias in praesentia missas facio, una dempta, Quae est ipsius Ausonij cap. de nominibus stellarum, his metris.

Ad Boreae partes Arcti iunguntur & Anguis
Post has Arctophylax, Pariterque Corona: Genuque
Prolapsus, Lyra, Auis, Cepheus ac Cassiopea.
Auriga & Perseus, Deltoton, & Andromedae astrum,
Pegasus & Delphin, Telum, Aquila, Anguitenensque.
Signifer inde subest, bis sex & sydera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Vrnam
B Qui tenet, & Pisces. Hi sunt in partibus austri,
Orion, Procyon, Lepus, ardens syrius, Argo.
Hydrus, Chiron, Thuribulum quoque, Piscis, & ingens
Hunc sequitur Pistrix, simul Eridanique fluenta.

Secundo loco annotandum est, quid sit stella. Et eius duae sunt diffinitiones. Vna Auerrois, altera Alber. Mag. Legito cõmentaria nostra in sphęrã mundi. Tertio ad stellarum diuisionem uenio. Sunt etenim in duplici manerie. Vide cõmentaria nostra 64. & fusius 11.

Quarto de numero stellarum, legito pag. 65. Quinto de stellarum duplici differentia tum in magnitudine splendoris, tum quantitatis, perspice pag. 65.

Sexto de triplici stellarum manerie, scilicet, notabilium & ferè innotabilium & inuisibilium, lege ibidem. Stellae in triplici manerie.

Septimo de stellarum figuris. Queritur enim. An omnes stellae sint sphaericę figurae eiusdem figurae sphaericae. Sensus enim bene dispositus non decipitur circa obiectum suum, sed sensus iudicat eas esse sphaericae figurae, igitur ita sunt. An stellae sint sphaericae.

Indicant plerique philosophi atque astrologi omnes, stellas esse (figuraC

Secundo. Coelestia corpora magna uelocitate mouentur, oportuit figuram illam habere, quae ad motum aptissima est, sed sphaerica figura est ad motum mouentis applicati aptissima, igitur.

Tertio, Perfectiori corpori perfectior debetur figura, huiusmodi autẽ sphaerica est: Capacitatis enim maxime est & continentiae, & unica superficie contenta, prima etiam figurarum omnium.

Quarto, Coeli sunt manifeste sphaericae figurae, igitur & astra, Vt patet in luna ciculariter lumen recipiente. Quinto, adest etiam his authoritas multorum philosophorum, & astronomorum, ut Aristotelis 2. de Coe. Omnes stellae sunt rotundae figurae. Iulius Fir. lib. 1. ca. 3. in haec uerba. Hi sempiterni stellarũ ignes qui globosę rotunditatis specie formati, circulos suos orbesque celari festina- Aristoteles. Iulius Fir.

In contrariũ arguitur. Natura in omnibus diuersitatem (tione perficiunt. intendit, in qua totius mundi perfectio cõsistit, quare tot innumeris stellis difficile est naturam dedisse figuram eandem. Antecedens probatur inductiue in tot speciebus animalium, plantarum, lapidum. Item & in una specie. Exempli causa. In specie humana magna formarum. i. figurarũ diuersitas, in coloribus, moribus, uultuum uarietate, legito Iul. Fir. lib. 1. ca. 3. & 4. Contrarium.

Iul. Fir. Secundo, generabiles & corruptibiles formæ inferioris mundi superioribus subduntur, sed istæ sunt semper diuersarũ figurarum, igitur & illæ superiores. Antecedẽs probatur, per Aristotelem 2. de gen. ca. 9. Ideóque prima allatio nõ est causa generationis & corruptionis, sed quæ circa obliquum circulum. Et idem ca. 7. Formæ autem & species omniũ in terminis. Per Ptolemęũ in centi. Ptolemæus. Vocabulo 9. Vultus huius sæculi subiecti sunt uultibus cœlestibus. Per Plini. Plinius. lib. 2. ca. 3. Cœlo omnium animalium impressas effigies. Et ibidem. Cœlo rerũ omnium semina inesse. Accedit ad id Almansor Aphor. 103. Vita omniũ ani- Almansor. mantium est secundum gradum Solis & Lunæ, & hoc ab altissimo datum.

Tertio, uarię substantiæ uaria accidentia & terminationes sibi usurpant. Superiora autem multum uaria sunt in substantia, igitur &c.

Quarto, cœlestia corpora uiua sunt, sicut eorum nobilitas expetit, sed organica sunt, subiectum enim & materia animæ organica est, igitur non sphæricæ

Quinto, figura est accidens sicut plerique philosophi tenent, uidet (figuræ. necessario dicendũ, ipsam uariari ad suarũ substantiarum (à quibus pendent) diuersitatem, Stellæ aũt specie differunt, igitur substantia sunt diuersæ, igitur. B

Videtur igitur rationabilius dicendũ, stellas diuersarum esse figurarum. Et quamquam rationes ad hoc ostendendum minime demonstrent, sed nec pauciores aut debiliores sunt primis. Ideo ad alias respondeo.

Responsiones. Ad primam igitur dicendum est, quòd ultra prædictas sensus dispositiones, requiritur non solum obiecti præsentia, mediique debita dispositio, sed etiã distantia debita, quod in casu deficit.

Ad secundã dico, ꝙ maior uera est de corpore circulariter mouente partes, aut alia in eo inclusa & circulariter mota, astra aũt mouentur ad motũ sphæræ cui sunt infixa, quare æque bene possunt moueri, etiam qualicumque figura fuerint, & similiter ęquiuelociter, sicut patet, si annulus circulariter moueatur, nihil interest, si lapillus triangularis aut sphæricæ figuræ fuerit. Et per hæc patet solutio ad tertiam.

Quæstiuncula Ad quartam dicitur, non esse dicendum, nullum astrum esse sphæricæ figuræ. Immo de facto de multis asserendũ uidetur. Et si quis obijcit. Esto quòd aliqua sit stella quadratæ figuræ, species ab ea ad oculũ uenientes ueniunt ad modũ pyramidis quadratæ, ergo in oculo fieri deberet sensatio quadrati & non rotundi, ut facile in alijs rebus experiri possumus. Responsio, quòd propter maximam stellarum distantiam ab oculo contingit, quòd radij non ueniunt angulares ad oculum. Ideo sphæricæ apparent figuræ, sicut etiam in inferioribus patet, ut in lumine uel igni aliquantulũ distante, apparere sphæricã figuram. F C

Septimo quæritur. Vtrum uerum sit, quòd stellæ à se non habeant lumen, sed recipiant à Sole. Legito Cõmentaria nostra in sphæram.

Septimo tractabimus distantias orbiũ cœlestium à terræ superficie. Vide Cõmentaria nostra in sphæram. Sunt tandem aliæ quæstiones de stellis ualde utiles, puta de earum actione in hęc inferiora, & uaria earũ uirtute & quibus instrumentis agant &c. quæ omnia in præsentia missa facimus, accedentes ad ipsas cœlestes imagines.

Imago triplex. Prænotandum igitur, quòd imagines astrologicæ sunt geminæ, quædam terrestres, quædã cœlestes. De terrestribus imaginibus occurrit hæc quæstio. Vtrũ imagines quæ arte fiunt, à cœlesti influxu quandã recipiant uirtutẽ. Hęc quæstio pulchre dissoluitur in cõmentarijs nostris in sphærã. Qua absoluta uenio ad cœlestes imagines. In primis igitur contuendum, quòd Imago nonnun- Imago largo uocabulo. quam accipitur largo quodam & extenso uocabulo pro parte cœli habente

uim

A uim, operationem, aut actionem quampiã in hæc inferiora, siue hęc pars sit uisu perceptibilis, siue non, & in hoc significatu dicimus 12. esse imagines aut (& est idem) 12. signa in ipso ultimo aut primo mobili puta in zodiaco eiusdẽ. s. Aries, Taurus, Gemini, Cancer &c. & has esse uisu imperceptibiles, licet aliqui garriant lucidissimis noctibus in eo primo mobili apparere nonnullas imagines aut characteres 12. signorum. Et ad hoc picturas ostendunt, quod totũ fabulosum iudico. Dein in ipsa octaua sphæra stellata 12. imagines zodiaci eiusdẽ uisui apparent, & aliæ plures, de quibus in subditis dicetur. Immo id adijcere libuit, imagines non uisu perceptibiles (testibus uiris doctissimis nostro tempore) inueniri in ipso cœlo quiescente, quod Empyreũ appellamus, & easipsas suo influxu in mundo nostro producere effectus uarios, & miratu dignos, pro locorum diuersitate, & alio huius quiescentis cœli influxu, ad quod probandũ multa inducũt experimenta. Et primo authore Plini. lib. 8. ca. 16. de Leonibus, ubi sic scribit. In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes Leones esse, sed longe uiribus, præstantiores ijs, quos Africa aut Syria gignant. Hæc Plini. Achelous fluuius est Epyri uide 10. Tabu. Euro. Nestus à Ptolemæo dicitur Nessus Thraciæ fluuius nona Tab. Euro. Quòd igitur in hoc tractu terræ inter flu. hos contento puta à latitudine 39. graduũ usq; in latitudinem 42. & in longitudine ferè 3. graduũ

B generantur huiusmodi Leones præstantiores uiribus, nulla causa sufficiens dari potest, quàm influxus cœli immoti super hunc tractum. Nam si hæc inesset octauo cœlo, puta in certis stellis de natura Leonis, propter motũ eiusdem quotidianum, per totum hunc tractum ab oriente usque in occidentem, Leones nasci deberent, cuius oppositum uidemus. Igitur.

Imagines cœli quiescentis.

Plinius. Leones.

Idem lib. 8. ca. 18. de Camelis, sic. Camelos inter armenta pascit oriens, quorũ duo sunt genera: Bactriæ & Arabiæ, differunt, quòd illi bina habent tubera in dorso, hi singula & in pectore alterum cui incumbant Bactria regio Ptolemæo Bactriana. Tab. 7. Asiæ, sub latitudine 39. graduum usque 48. Arabia fœlix 6. Tab. Asiæ, in latitudine 12 gradutum usque in 30, ut supra.

Et teste Virg. 1. Geor. Grues nascuntur ad Strymonem fluuium Macedonię. Testes sunt Plini. lib. 4. ca. 10. & Ptolemæus 10. Tab. Euro. quòd sit fluuius Macedo. Nostri asserunt hunc fluuiũ esse Thraciæ, subiacet latitudini fermè 42. graduum. Conclude ut supra.

C Rursus manifestarium est, in Hungaria procreantur maximi & ualidissimi equi, sub latitudine 47. propemodum graduũ, qui in alijs regionibus eiusdem latitudinis minime procreantur: Igitur.

Hungaria Equi magni.

Item in Mauritania innumeræ quasi Simiæ &c. igitur. Et id genus complura possunt adduci experimenta. Quare concludunt à quiescente cœlo hos uarios effectus in uarijs terræ tractibus produci. Possunt consimilia experimenta sumi à uitibus, arboribus, fructibus &c.

Mauritania Symiæ.

Ad imagines uero apparentes, uel stellis decoratas nunc uenio, de quibus primo Platonicorum sententiam detegam. Talem legito pag. 67. Ex his mox infertur nonnullas imagines esse uniuersales aut uniuersaliores, ut sunt iuxta Ptolemæum 48. Alias particulares, ut facierum 36. Alias particulariores ut graduum 360.

Imagines apparentes. Imagines tri plices.

Secundo loco contuendum, quòd in nostro proposito hæc nomina sunt synonyma. Cœlestes imagines, effigies, figuræ, formæ, formationes, stellationes, asteriśmi, simulacra, signa & sydera. His uocabulis, imago, forma, stellatio, utitur uetus tralator Ptolemæi Dict. 7. Alma. cap. 5. & Dict. 8. ca. 1. & imago à recentioribus ualde usurpatur.

Imago & ei Synonyma.

Formatio, Asteriscus, stellata forma, sunt usitata apud Geor. Val. lib. secun-

do Astrologiæ ca. unico. Asterismus ab ἀστήρ, τερος, id est, stella, ῖσμα, firmatio, effigies uel stabilitio, hoc est, stellarum ubi firmatio &c.

Signum cõmune est Hygino libro secundo. Plinio libro secundo cap. 42. ubi ait, uastitas cœli immensa discreta altitudine, in duo & septuaginta signa. Ouidio primo Fastorum.

Ouidius.

Tempora cum causis Latium digesta per annum.
Lapsaque sub terras, ortaque signa canam.
Et idem in eodem.
Nos quoque sub ducibus cœlum metabimur illis
Ponemusque suos ad stata signa dies.

Sub illis ducibus, id est, philosophis & astrologis, qui de his disseruere, quos supra citauimus pag. 64. Chaldæos, Persos, Indos &c. Quare de his docte scripsit Ouidius ubi supra.

Fœlices animæ quibus hæc cognoscere primis
Inque domos superas scandere cura fuit.

Sydus generale est uocabulum, scilicet, plurium stellarum conuentus, uel signum ex pluribus stellis compositum, ut Aries Taurus &c. Præter cæteros, lege Victruuium libro 9. ca. 6. & 7. Apud quem etiam simulacrum tritum est.

Imago quid.

Tertio loco considerandum quòd Imago cœlestis est societas aut congeries plurium stellarum fixarum ad certum finem præuisa & ordinata. Ex hac diffinitione palàm fit, quòd nulla unica stella est imago. Sed duæ stellæ cõstituunt imaginem etiam uniuersalem, ut est canis minor. Similiter tres, ut Triangulus. Sic quatuor ut equus prior &c. Constat etiam, quòd planetæ qualitercunque coniuncti aut congregati, non faciunt imaginem.

Quarto Ptolemæi imaginum octo & quadraginta nomina, etiam uaria, & quot unaquæque stellis adornetur hic adiungere non erit inutile.

Zodiaci igitur imaginum nomenclaturæ hæ sunt.
Prima Aries, græce κριός appellatur, componitur 13. stellis.
Secunda Taurus græcè ταῦρος, habet stellas 33.
Tertia Gemini, Didymi, δίδυμος enim græcè, latine geminus 18.
Quarta Cancer, græcè καρκίνος 9.
Quinta Leo, græcè λέων 37.
Sexta Virgo, græcè πάρθενος, Erigone, iustitia, 26.
Septima Libra, græcè ζυγὸς 8.
Octaua Scorpio, græcè σκορπίος, Nepa 21.
Nona Sagittarius, arcitenens, græcè τοξότης, τοξοφόρος, Chiron 31.
Decima Capricornus, græcè αἰγόκερως: Arabice Alcancurus.
Vndecima Aquarius, græcè ὑδροχόος: Arabi. Idrudurus 42.
Duodecima Pisces, græcè ἰχθύες: Arab. Ichiguen 34.

Imaginũ septentrionalium à zodiaco appellationes sunt hæ. Prima septentrio minor, arctos micros, ursa minor &c, legito pag. 64. & in eo offendes etiam meridionales.

Quinto, sciendum quòd cœlestes imagines possunt reduci in hanc formulã.

Imagines cœlestes sunt aut
- Ad formam brutorum, ut Aries, Taurus, Capricornus, Sagittarius, Centaurus, Vrsa minor, Vrsa maior, Equus maior, Equus minor, Canis maior, Canis minor, Lepus.
- Ad formam bestlingorum, id est, ferarum aut belluarũ, hoc est animalium rapacium, ut Leo, Lupus, Draco.
- Ad formam reptiliũ & aquatiliũ, ut Cancer, Scorpio, Pisces Serpens, Ophiuchi, Hydra, Piscis notius, Delphinus.

Ad formam

A

Imagines cœlestes sunt aut
- Ad formam animalium uolantium, ut Aquila, Vultur cadens, Holor, Coruus.
- Ad formam humanam, ut Gemini, Virgo, Aquarius, Hercules, Cepheus, Cassiopeia, Andromeda, Perseus, Serpentarius, Bootes, Auriga, Orion.
- Ad formam rerum inanimatarum, ut Libra, Sagitta, Triangulus, Lyra, Ara, Crater, Corona septentrionalis, Nauis, Corona austrina, Fluuius, id est, Eridanus.

Sexto loco tractanda est cœlestium imaginum defensio & approbatio, de quibus copiosa occurrit tibi materia, in nostris cõmentarijs in sphæram mundi.

Septimo noscendum est, quòd prisci authores etiam grauissimi, nõ eundem numerum, sed uarium cœlestium imaginum usurparunt. Platonici enim quibus Ptolemæus Phelu. adstipulatur, numerant 48. primarias, uniuersales, aut uniuersaliores imagines, quarum omnium nomenclaturas supra recitauimus. Platonici. Ptolemæus.

Aratus autem Solensis qui phænomena conscripsit 48. recensuit. De equo minori nihil scribens. Aratus.

B Germanicus Cæsar Arati interpres 44. posuit. Omisit tres Arati imagines, scilicet, Sagittam, Coronam meridionalem & Canem minorem, scilicet, quia dumtaxat eius fragmenta ad nos peruenere, hæ tres forsan excidere, deficit etiam à Ptolemæo in equo minori. Germa. Cæsar

Rufus Festus Arati Paraphrastes supputauit 46. deest Corona austrina, & iuxta Ptolemæi numerationem equus minor. Rufus Festus.

De M. Tul. Cicerone, qui Aratum Romanum fecit, nõ habeo quod numerem. Nam paruum eius fragmentum superstes remansit. M. Tul. Cice.

Marcus Manilius suo Astronomico libro 1. ca. 4. id est, 46. recensuit. Præterijt Equum minorem, & Coronam Notiam. Mar. Mani.

Vitruuius libro 9. ca. 6. & 7. numerat in cõmentarijs 45. Omisit Vulturem, Equum minorem, & Coronã meridianam. In adiectis aut schematibus numerauit 48. uti Ptolemæus. Vitruuius.

Ausonius cuius carmina supra recitauimus calculat 43. deficit à Ptolemæo in Equo minori, Lupo, Ara, Cratera, & Coruo. Ausonius.

Hyginus in suo poetico astronomico recenset 46. omisit Equum minorẽ & Hyginus.

C Coronam austrinam.

Author noster Proclus supputat 52. addit Ptolemæo Crinem Berenices, Thirsolochũ, Caduceum, & Aquã aquarij. Verum cõmiscet, me iudice, simul uniuersales imagines cum nonnullis particularibus, de quibus mox dicam. Proclus.

Plinius lib. 2. capi. 42. duas & septuaginta numerat imagines aut signa, sed eorum nomina satis sicco præterit pede. Plinius.

Contuendum igitur supra ex Platonicis placitis, diuisimus cœlestes imagines in tres species. Puta uniuersales, particulares, & particulariores. In præsentia missas facimus particulariores, quæ non ad nostrum propositum, sed ad miriogenises seruiunt. Vniuersalibus autem potissimum Ptolemæi 48. diligenter custoditis. Particulares geminas esse dicimus, alteras ad duodecim signorũ zodiaci facies sese extendentes, de quibus supra disseruimus, eas 26. esse cõmorauimus. Neque hæ nostro tractaui seruiunt. Alteras autem particulares asserimus, eas, quæ sunt partes uniuersalium imaginum, quæ ob certas quasdam causas aut notas proprias sibi appellationes uendicarunt, de quibus complura in subditis. Particulares geminæ.

Plíniana ſigna & aſtra.

Collíbuit ín prímíshic ex Plínianís commentarijs collígere ín unam formulam, nomína ſignorum aut ímagínum cœleſtíum, unà cum nonnullís ſtellarũ appellatíonibus. D

Zodíaci ſígna & aſtra.

Zodíacum ſanè círculum Plínius ín unıuerſum uocat ſígnıferum. Eundem líb. ſecundo cap. 4. ín duodecím anímalíum ſecat effígies, quas uſítato ſígna appellat. De quo ídem eodem líbro cap. 8. 16. 19. & 79. Eorundem aũt ſignorum tanquam uníuerſalíum nomína paſſím ex eodem comportata ſequuntur.

De Aríete prímo ſígnıferí ſígno, ſcríbít ídem líbro 2. ca. 8. 16. 19. & líbro 18. ca. 24. & 25.

De Tauro ſecundo ſígno líbro 2. cap. 16. 42. & líb. 18. ca. 29.

De Geminís tertío ſígno, líbro 18. ca. 24. 9.

De Cancro quarto, líb. 2. ca. 16. 19. Et líb. 18. ca. 25. 26. 28. & 35

De Leone quínto, líbro 2. ca. 49. Et líb. 18. ca. 24. & 28.

De Vírgíne ſexto ſígno, líbro ſecundo cap. 16.

De Líbra ſeptímo, líb. 2. ca. 16. & 19. Ítem líb 18. ca. 24. 25. & 26.

De Scorpíone octauo, líbro 18, cap. 24. 26.

De Sagíttarío nono, líbro 2. ca. 8. Et líbro 18. ca. 29.

De Caprícorno decímo, líbro 2. ca. 16. & 19. Ac líbro 18. ca. 25. E

De Aquarío undecímo, líbro 18. ca. 24. & 26.

De Píſcíbus duodecímo ſígno, líbro 2. ca. 16. Et líbro 18. cap. 26. 31. 35.

Sunt etíam præter 12. ſígna, ıam numerata, ín ípſís quædã particularía ſígna à Plínío expoſíta, ſcílícet, Hyades aut Succulæ ſíue Palílícíũ ſydus líb. 2. ca. 39. & 42. Et líbro 18. ca. 26 & 31.

Ítem Vergílíæ, ueſtís ínſtítorís, quas uſítato Pleíades uocítamus líbro 2. ca. 42. & 49. líbro 16. ca. 26. líbro 17. ca. 2. Rurſus líbro 18 cap. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Præterea commíſſura Píſcum, líbro 18. ca. 31. Et nubecula & aſelli líbro 18. ca. 35. Adſunt & alíquæ ſtellæ, puta ſtella regía appellata Tuberoní ín pectore Leonís de qua líbro 18 ca. 26. & 28.

Ítem Víndemíator ſtella líbro 18. cap. 26. & 31.

Spica líbro 16. cap. 31.

Signa & aſtra ſeptentrionalía.

Sígna autem ſeptentrionalía & ſtellæ Plínĩ ıamíam adſunt. Septentríones, íd eſt, ſeptem Vrſæ mínorís ſtellæ líbro 2. ca. 42. 72. Et líbro 6. ca. 22. Ítem uertex ſeptentrionalís & auſtrínus líbro ſecundo ca. 70.

Bootes líbro 2. ca. 42. 49. & líbro 18. ca. 24. Ídem Arcturus de quo líbro 2. cap. 39. 49. & 62. & líbro 8. ca. 47. Rurſus líbro 17. ca. 18. Demum líbro 18. cap. 26. 27. 28. 29. 31. & nonnunquam accípítur pro ſtella. F

Delphínus líbro 18. ca. 26. 27. & 31.

Sagítta líbro 17. ca. 18 & líbro 18. ca. 26. & 31.

Fídícula líbro 18. ca. 26. 27. 28. 29. & 31.

Equus líbro 18. ca. 26. & 31.

Aquíla líbro 8. ca. 47. líbro 17. ca. 18. & líbro 18. ca. 27. 28. & 29.

Corona ſeptentrionalís líbro 18. ca. 28. & 31. & íbídem eíus ſtella fulgens.

Heníochus líbro 18. ca. 31.

Particulare autem ſignum hœdí dictum, de quo líbro 2. ca. 39. Et líbro 18. ca. 26. & 28. Accedít capella ſtella líbro 18. ca. 26. 27. & 29.

Sígna & aſtra meridíonalía.

Sequuntur ſígna meridíana & aſtra à Plínío de ſcrípta. Et prímo Canícula aut Canís líbro 2. ca. 40. & 49 & líbro 9. ca. 16. & líbro 14. ca. 18. Ac 16. líbro ca. 40. Ítem líbro 18. ca. 26. 27. 28. 29.

Orion líbro 18. ca. 25. 26. & íbídem eíus gladíus & 27. 31. Et Orıonís zona 28. & íbídem totus exorítur.

A Procyon lib. 18. ca. 28. & 29. Ibi Procyon uocatur canicula, quod uerba satis in-
Crinis Berenices libro 2. ca. 72. hoc signũ Callimachus in septen- (dicant.
trionem locat.
Canopus stella lib. 2. ca. 72. Et libro 6. ca. 22. Syrius stella in ore canis lib. 12.
Thronon stella libro 2. ca. 72. (ca. 29.
Sunt nonnulli qui Lacteum circulum pro cœlesti numerant signo, de quo Plini. lib. 18. ca. 29. de quo infra fusius dicemus.

Habes igitur optime Lector Pliniana signa tum uniuersalia, tum particularia, quæ si recte percensueris 32. tantummodo colliges. Dic rogo, quo pacto numerantur duo & septuaginta? Verum hic diligenter cognoscendum est, Plinium ea præcipuè assignasse signa, quorum ortus & occasus cũ Sole inducit aut imbres, pluuias, grandines, uentos, tonitrua, tempestates, aut id genus simile. Aut ea quibus anni tempora distinguuntur. Aut quibus delectis temporibus agrorum cultura sit exercenda. Semina & fruges serendæ. Prata cædenda acre paranda. Arbores insitione aut satione plantandæ.

Sed ut Plinius author sanè celebratissimus, omnibus illustrior reddatur, digessimus in numerum duo & septuaginta signa iuxta hunc modulum. In primis au-
B thore Ptolemæo supputamus imagines aut signa uniuersalia 48. de quibus in superioribus. His Callimachus addit Crinem Berenices, & alij Circulum aut Sertum Iunonis, quem Lacteũ appellant. De quo Hyginus libro 2. in fine. His accumulamus particularia signa, & primo ex uniuersalibus zodiaci deprehensa, ut sunt, Pleiades & Hyades in Tauri signo.

Nubecula & figura Asinorum in Cancro.

Arcus & Sagitta, & fascia aut linteolum capitis Sagittarij.

Item Amphora aut Vrna & Aquæ effusio Aquarij, cum ueste manus sini-
Et demum Lini siue Lineolæ piscium. (stræ eiusdem.

Secundo, ex aquilonijs signis uniuersalibus emergunt nobis hæc particularia. Puta caput Algol in effigie Persei, & Harpe aut ensis falcatus in eodem.

Thronus, sella aut siliquastrum Cassiopeiæ.

Hœdi in sinistra fermè manu Aurigæ.

Tertio, ex meridianis uniuersalibus hęc excerpuntur, scilicet, Cingulum aut Zona, ensis, Collorobus siue claua, & corium bouis ex Orione.

Item Scutum aut Cetra & Thyrsolochus à Centauro. Et Caduceus è flumi-
ne siue Eridano, ex primis sex stellis Coronæ australinæ. His igit Arithmetice
C iunctis colliges indubitanter 72. signa, quorum interpretationes, aut utilitatem ad scientiam: aut iucunditatem, aut delectationem afferent lectoribus.

Iam satis de stellis & syderibus locuti sumus, præter ea, quæ specialem petũt interpretationem, cuius rei præbebit nobis caput lectum pulchram ansam.

Principium igitur huius manifestum est ex his, quæ prædiximus de imagi- Declaratio hu
num cœlestium triplici partitione, quòd earũ quædam sunt sub zodiaco, quæ- ius capitis.
dam Aquilonia, quædam Australina.

In .§. Quæ in signifero sita sunt &c. Author paucis se absoluit de nominibus De duodecim
duodecim signorũ, In eo quod dicit. Alibi diximus. Palàm est Proclum alios signis zodiaci.
etiam scripsisse libros, ut supra in principio huius libelli diximus. Nos tamen hic obiter quædam adijcienda decreuimus.

In primis, eorundem nomina Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. metrice pulchre e- Nomina signo
Aurato princeps Aries in uellere fulgens (numerat, sic. rum.
Respicit admirans aduersum surgere Taurum
Summisso uultu Geminos & fronte uocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem

Aequato tum libra die cum tempore noctis, D
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.
In cuius caudam contentum dirigit arcum,
Mixtus equo, uolucrem missurus iamq; sagittam.
Tum uenit angusto Capricornus sydere flexus.
Post hunc inflexam diffundit Aquarius urnam,
Piscibus assuetas auide subeuntibus undas.
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.

Signa præposteræ orientia.

Præterea tria sunt in cœlo signa præpostere orientia, de quibus idem libro 2. cap. 3. Quod tria signa nouem signis coniuncta repugnant.

Et quasi seditio cœlum tenet, aspice Taurum,
Clunibus & geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, cum rectis oriantur cætera membris

Signa carentia membris.

Sunt rursus signa membris carentia aut superfluentia. Idem libro 2. cap. 6.

Quod si solerti circumspicis omnia cura.
Fraudata inuenies amissis sydera membris.
Scorpius in Libra consumit brachia, Taurus
Succidit in curuo claudus pede, lumina Cancro
Desunt, Centauro supereſt, & quæritur unum, B
Sic nostros casus solatur mundus in astris.
Exemploq; docet patienter damna subire.
Omnis cum cœlo fortunæ pendeat ordo.
Ipsaq; debilibus formentur sydera membris.

Animæ qui in signis 12.

Pythagorici (authore Marsilio Ficino libro quarto Platonicę theologię) asseruerunt singulis 12. signis zodiaci singula præsidere numina. Cuius uerba hæc sunt. In prima quidem sphæra per zodiacum cernimus animalia syderea 12. In quolibet autem illorum stella quædam est principalis tanquam cor animalis illius cœlo picti, in quo quidem corde uitam agit anima totius syderis principalis. Illic igitur animæ diuinæ 12. à Pytagoricis collocantur. Huc usq; Marsi. Has autem 12. signorum animas belle modulatur Marcus Manilius libro 2. ca. 11. sic.

Mar. Mani.

Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur.
Formosos Phœbus gemínos, Cyllenius Cancrum,
Iuppiter & cum matre deum regit ipse Leonem,
Spiciferæ est Virgo Cereris, fabricataq; Libra F
vulcano, pugnax Mauorti Scorpius hæret,
Venantem Diana uirum. Sed partis equinæ
Atq; angusta fouet Capricorni sydera Vesta.
At Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitq; suos Neptunus in æquore Pisces.

Abhorrent (non ambigimus) plures cum audiunt, animas hominum quos ueteres Deos appellarũt signa zodiaci incolere. Et hoc potissimũ à sectatoribus Christianæ religionis esse alienũ. Immo Hebræi pia sacraq; cõsideratione, Primum elementa, & quæ elementis composita sunt, Solem simul & Lunã ac stellas reliquas, & cœlum ipsum non solum deos non esse, uerum etiam animæ penitus expertia iudicasse. Quamobrem Pythagoreos aut fabulæ arguũt, aut deliramenta euomere.

Fabulæ continent allegorias.

Tres allegorię species.

Sinamus, ne contentionibus inseruire uideamur, esse fabulamentum, habet tamen fructum suum quempiam, minime aspernandum. Eo prænotato, Fabulis inesse allegorias trifariam metiendas. Aut enim Physice interpretamur, aut Ethice, aut Theologice. Interprætabimur autem hanc, si utiq; fabula censenda

est, Ethice.s. Oeconomice, in hunc ferme modum. Reducamus has 12. diuinas animas Pythagoricorum in eorũ corpora, noïabimusq; 12. deos. Puta sit Pallas in Ariete, Venus in Tauro, Phœbus in Geminis, Mercurius in Cancro, Iupiter in Leone, Ceres in Virgine, Vulcanus in Libra, Mars in Scorpione, Diana in Sagittario, Vesta in Capricorno, Iuno in Aquario, Neptunus in Piscibus. Hos deos duodecim per allegoriam ad Oeconomicam ethicam aptabimus.

Requisita ad Oeconomiã.

Ad Oeconomiã igitur quatuor accedunt.s. Oeconomus, siue paterfamilias, uxor aut materfamilias, Familia, & bona externa.

Pro Oeconomo congruenter seligimus tres deos. Puta, Palladem, Phœbũ, & Iouem.

Pro uxore quatuor. Venerem, Mercurium, Vestam & Iunonem.

Pro familia, Mercurium denuo, & Dianam.

Pro bonis externis, Cererem, Vulcanum, Martem & Neptunum.

Oeconomi dĩj Pallas.

Singulis his quatuor membris singulos selectos deos interpretabimur. Oeconomo primo selecta est Pallas, quæ à ueteribus sapientię dea dicta fuit. Platonici quidem per Palladem diuinitatẽ, potenter simul & sapienter, tum cœlestia exornantem, tum quæ sub cœlo sunt, ædificantem descripsere, Inter astra præcipue Arieti præsidentem, & æquinoctialis circuli ducem. Vbi potissime uigere putarunt, motricem uniuersi uirtutem. Recte igitur congruit Oeconomo, qui sapiens, prudens & prouidens esse debet. Est enim Oeconomia species prudentiæ. Cõuenit & ei Phœbus, id est, Sol, qui teste Orpheo, oculus est mundi, Plinio cuncta uidens, regale lumen & candela cœli. Sic necessum est Oeconomo, quòd sit oculatus ad rem omnem Oeconomicã. Quod belle indicat Aristoteles in Oeconomicis. Quidam philosophus interrogatus, quid magis impinguat equũ? Respondet, oculus domini. Et nõ minus eleganter Plini. lib. 18. ca. 6. his uerbis. Et ideo maiores fertilissimũ in agro oculũ domini esse dixerunt. Et idem ca. 5. loquens de agricola, sic. Sæpius uentitare in agrum, Frontem domini plus prodesse, quàm occipitium, non mentiuntur. Dominus sanè negligens seruos facit negligentes. Audi Aristotelem dicentem. Impossibile est negligentibus dominis, seruos sollicitos esse. Ecce. Deinde Oeconomo summopere opus est deo, Ioue. De quo legito diuum Augustinũ lib 4. De ciui. Dei ca. 11. Qui à ueteribus dicitur omnis deus, mas & fœmina, insignis tribus oculis, quorum unus fuit in fronte, reliqui ut assolet. Triũ horum oculorum ratio, prouidentiam continet triplicem. Nam cœlo imperare creditur, sedet apud inferos, & in mari. Debet profecto oeconomus tres habere insignes oculos, hoc est, prouidentiam triplicem. In uxorem, tanquam superiorem in sua Oeconomia, quã nõ tractare debet ut ancillã, sed sicut sociam, quia nõ de pedibus, sed de latere uiri est formata Gene. 2. Secundũ oculum habere debet, in proles uidelicet, nutriendo educando, docendo fideliter. Tertium in familiam & externa bona.

Phœbus.

Aristoteles.

Plinius.

Iupiter.

Præterea secundo loco adest Oeconomi uxor, Materfamilias. Cui (ut diximus) quatuor dij selecti sunt. Venus prima, quæ authore Hali Ragel significat mulieris, & imprimis, ut Firmico placet, formosas uirgines. Hanc prisci triplicem posuere. Parthenen, id est, Virginem coniugatam, & uiduam. Veneris autẽ significatio est omnis decor, omnis uenustas, ornata uestimenta, auri subtegmine elaborati cultus &c. Venerem contendunt nonnulli dici à uenustate. Contra Cicero à Venere uenustatem. Hæc igitur dea rite adaptatur uxori Oeconomi: Non prorsus propter uenustatem. i. pulchritudinem corporis, sed uenustatẽ gratiæ. Venusta. i. gratiosa. Prouer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloriã. Est aũt uenusta & gratiosa, his dotata gratijs: puta Castitate, Sobrietate, Pudicitia, Verecundia, Taciturnitate, Pietate & Discretione. Adhæc sunt plures

Vxor.

Venus.

Venus triplex.

Venus unde.

Venusta mulier.

Ecclesiasticus. Prouerbiorũ

authoritates etiã in sacris literis. Ecclesiastici scilicet 26. Non est cõparatio fœminæ continentis. Et ibidem. Datũ est Dei mulier tacita & sensata. Et prouer. 31. Mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus terræ pretium eius (& infra) Manus suas aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Et Aristoteles primo Poli. Silentium mulieris prestat ornatũ. Applica, satis est.

Aristoteles.

Mercurius.

Secundo accedit deus Mercurius. Is cõmunis est uiro & uxori, quo fit quòd Astrologi affirmant eundem esse cõuertibilis naturæ. Est autem Mercurius teste Fir. deus orationis, facundiæ & rector linguæ, quare designat aptã & gratam uocem, modulationem & pulchritudinem eloquentiæ. Fuit mos ueterum Mercurium iuxta venerem collocare. Cuius rei signum est, quòd in cœlo coniunctos habent orbes. Infero igitur ex sententia Aristotelis, virum coniungi cũ muliere, propter generationis opus, puta proliũ, & perpetuitatem, quod fieri nequit, si patri proles non succedit, ac etiam propter utilitatem. Dicit enim Aristoteles. Coniunctio viri & Fœminæ in animalibus irrationabilibus, est solũmodo gratia prolis generandæ, in hominibus uero, non solum illius gratia sed etiam alterius utilitatis. Mercurius igitur Veneri coniunctus significat coniugalem uoluptatem ratione & apto sermone in primis indigere, adhortante ad id Dauide Psalm 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Longe sit ab eis omne lenonicium.

Aristoteles.

Psalmus 31

Vesta.

Sequitur tertia dea Vesta, fida uxoris comes. Aristoteles in Oeconomicis, leges statuit inter uirum & uxorem, ut cesset iniuria. Vir enim nõ debet iniuriari uxori, ne ipsa iniurietur ei, Quod etiam Pythagoricis placet. Vir enim præ oculis semper habere debet, & arbitrari uxorẽ uelut supplicem à Vesta, id est, Lare ductã, & nullatenus inferre iniuriã. Vesta pro Lare accipitur. Apud ueteres fuit sancitum, ut supplices apud Larem sederent taciti. Fuit enim Lar assidentibus asylum tutissimum. Ita Larem locum religiosum obseruabant, applica pro uiro & uxore.

Iuno.

Quarta Dea est Iuno, quæ aëri præest quo nihil mollius, recte mulieribus à mollicie dictis aptatur. Dicitur tamen Iuno à iuuando. Et si aër mollis est, præstat tamen animantibus admodum, pro inspiratione & respiratione, Etiam ipsis Piscibus, ut docet Plinius libro 9. ca. 7. per totum. Dico igitur ad propositũ, quòd uxor adiuuare debet uirum, puta in rebus domesticis, nendo, fusando, texendo, girgillum, mataxam gyrando, & in alijs operibus, quę ad uirum nõ spectant. Quod planè indicat deus opt. max. Gene. 2. Dixit quoq; Deus, Nõ est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutoriũ simile sibi. Et de muliere forti Prouer. 31. Manũ suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. Et infra, Panem otiosa non commedit. Tobiæ 10. ca. Legimus quòd pater monuit filiam, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere.

Plinius.

Gene. Prouer.

Seneca, generosos animos labor nutrit.

Familia serui. Serui maiores Mercurius.

Tertio loco, ad Oeconomiã requiritur familia, id est, serui & ancillæ. Geminos distinguimus seruos, Maiores scilicet & minores. Maiores uocat Aristote. procuratores, Minores: operatores. Maioribus seruis seligitur Deus Mercurius. Sunt autem (authore Firmico) Mercurio subditi, hi, quorum ingenia sunt dedita acutis artibus, aut officijs, quæ petunt solertem ac diligentem prouisionem, Vt sunt in nostro proposito, Magistri curiarũ, Archigrãmatei, Scribæ, Censores, Coqui, Pistores, Apothecarij siue Cellarij uini, Cereris &c. Minores autẽ Dianam Deã uendicant. Sed missis his plurimis Dianis, eã acceptamus, quę Dea syluarum & nemorum prędicabatur, arcum & pharetram ferebat, sucincta semper incedens, uenationibus inquietam operam dabat, quam plures Lunam dixere.

A xere. Cui Dianæ siue Lunę subsunt, mancipia, mercenarij & operarij. Vt sunt Cursores, Agricolæ, Fossarij, Cementarij, & id genus plures. Hi ob id, quòd laborioſi & actuoſi sunt, nominari possunt Centimani.

Hi serui tum maiores tum minores debent dominis in commissis sibi esse fideles, bona eorum conseruare, imminentia mala pro uirili amouere. Sint etiam in præceptis domini intelligentes, ut quæ domini moneant, recte intelligant, & quæ intellexerint cum diligentia exequantur. Hoc pacto erunt decentes in obsequijs: non enim decet seruum iussa possibilia, cauillationibus protelare. Vnde dicitur. Non sit tibi seruus medicus, Propheta, Sacerdos. Serui quid teneāt domino.

Domini ad seruos tali uti debent prudentia, ut sint loquendo placidi, ne durioribus uerbis exasperentur. Nimiam tamen familiaritatem fugiant, in mandando discreti, ne nimis laboribus grauentur: sint in remunerando benefici. Aristoteles. Oportet seruis dare opem & uictum. Domini ad seruos prudentia.

Idem secundo Poli. Multi serui, quandoque deterius seruiunt paucis. Item Ecclesiastici 33. Mitte seruum tuum in operationem ne uacet, multā enim iniquitatem docuit otioſitas. Sat est.

Quarto requiruntur ad œconomū bona externa: per quæ in præsentia uo- Bona externa.
B luimus significari, opes, diuitias, prædia, uillas, oppida & arces. Aristoteles primo Poli. geminas facit diuitias, naturales, scilicet, & artificiales. Naturales sunt possessiones rerum. Artificiales sunt possessiones pecuniarū. Et idem 10. Ethi. Homo felix siue sapiēs indiget aliqualiter rebus exterioribus, quia natura per se non est sufficiens speculari, sed oportet quòd habeat corpus sanum & cibum præparatū, & reliqua. Quia ut idem testatur primo Poli. Sine necessarijs impossibile est uiuere. Diuitiæ duplices. Aristoteles.

Pro his igitur œconomi bonis, seligimus quatuor deos. Ceres est prima, quę frugū dea putabatur, à Cicerone lib. de Natu. deorū. Dicta Ceres, tanquam geres, à gerendis fructibus. Hæc profecto est œconomo necessaria pro se & suis. Cuius promptuaria esse plena frugibus debent &c. In quæstione obiecta septē Græciæ sapientibus, Quænā domus foret maxime felix? Respondet Pittacus, & eam prætulit. Quæ tum necessarijs, tum redundantibus superflueret. Ceres.

Vulcanus secundus deus, necessarius ualde rebus œconomi. Est autem is geminus, primus qui igni præesse putatur. Est igitur Vulcanus ignis, qui ab Eue- Vulcanus.
C no prædicatus est omnium bellariorum esse iucundissimum, quare non ab re œconomo pergratum. Ex Platonicorum placitis triplicem colligimus ignem, cœlestem, scilicet, & infernum, ac intermedium. Cœlestis ignis qui stellis inest (dicūtur enim lumina stellarū ignes) lucet, expers tamen est incendij. Infernus autem caliginoſus arbitratur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Ignis autem inter cœlestem & infernum, lumen habet cum feruore. Triplex ignis

Ignis autē usus uarius fuit, apud diuersas gentes. Chaldæi numinis uice ignem coluerunt. Medi & Assyrii barbaricos ei tribuerunt mores, non religione usq; adeo deuicti, sed uerius formidine, cum omnia absumit. Romani Vestæ deæ templum rotundata struxere forma, in quo perpetuus seruabatur ignis: Vestalis appellatus. Ignis usus uarius. Chaldæi. Romani.

Et Hebræi usum habuerunt ignis, pro holocaustis offerendis, & cremandis ex mandato Dei, ut legitur Leui. ca. 6. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciēs ligna mane per singulos dies. Et post pauca. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et ad idem eodem libro ca. 9. in fine. Hebræi.

Item nostra religione, per omnes orientis ecclesias, quando Euangelium legendum est, accēduntur lumina, iam sole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demōstrandum. Quare Matth. 25. ca. legimus.

uirgines illas euangelicas semper habuisse accensas lampades. Et Lucæ 12. ad apostolos dicitur. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris. Et Ioan. 5. De Ioanne baptista. Ille erat lucerna ardens & lucens. Et iterum Lucę 12. Veni mittere ignem in terram, & quid uolo nisi quòd accendatur? Et quoties de luce fit mentio Ioan. 1. 2. 3. cap? Vt sub typo luminis corporalis, ista ostẽdatur de quo Psal. 118. in litera Nun legimus, Lucerna pedibus meis uerbũ tuum domine & lumen semitis meis. Quibus omnibus id addendum est, hominem ob id, quoniam cœleste & immortale animal sit, igne solum uti. Qui nobis in ĩmortalitatis argumentũ datus est. Quia ignis è cœlo est, cuius natura quoniã mobilis est, & sursum nititur, uitæ nostræ tenet rationem. Cætera uero animalia cum, dum tota sint mortalia, tantũmodo aqua utuntur, quod est elementum corporale atq; terrenum, cuius natura quia item mobilis est, sed deorsum uergit, figurã mortis ostendit. Proinde nec cœlum pecudes suspiciũt, neque religiones sentiunt, quoniam ab his usus ignis alienus est. His expositis, Oeconomus ignem præsertim mediũ in suis habitationibus, ob multimodũ eius usum tum quo ad se & suos, tũ quo ad externa bona iugiter fouere & nutrire debet, sub huiusmodi tamẽ custodia, & ferme more Medorũ & Assyriorũ. Ne ipsum, suos & sua absumat. Secũdo Vulcanus à poëtis fingitur faber Iouis, eo quòd ei fulmina cõtra Gigantes fabricauit. Et etiã accipitur pro mulcibere, eo quòd ferrum p ignem molliat. Fuit idem etiam faber Coronæ Ariadnes, quam ex auro & Indicis gemmis pretiosis fabrefecit. Quare in nostro tractatu generaliter pro fabro accipi debet. Bono enim œconomo pro conseruatione ædiũ, atrium, oppidorũ &c, is Vulcanus adesse debet. Quòd si optas noscere negligentem & desidiosum œconomum, animaduertito ædes suas, & postquam ingressus fueris, uideris parietes casum minantes, pauimenta habentia anfractus, tabulata & laquearia dissoluta, ualuas & ianuas à iuncturis solutas, tecta stillantia, fenestras fractas, & fornaces fumantes, mox concludito œconomi nomen in eo homine periclitatum.

Lux.

Ignis & aquæ significatio.

Vulcani interpretatio.

Mars. Aristoteles.

Tertius deus est Mars, qui bellis pręest. Aristoteles in Oeco. Nunc̃ oportet domũ esse sine custodia, sicut nec ciuitatem. Idem 4. Politicorum. Ciuitas non constabit ex una parte, sed ex multis. Quarum una pars est Agricolæ. Secunda artifices manuales. Tertia negotiatores circa forum. Quarta Mercenarij. Quinta propugnatores & armigeri, quos necessarium est in ciuitate existere, si non debeat subijci inimicis. Bonus enim œconomus tempore pacis cogitat de bello: munit igitur suas possessiones, oppida, arces, turres &c. armis bellicis puta tormentis, bombardis, baliſtis, fundis, petrarijs cum omnibus requisitis & etiam loricis, cassibus, toracibus, scutis, cetris &c. armigeris, custodibus, uigilibus &c. De his uideatur Vegetius de re militari.

Cicero. Neptunus. Aqua.

Quartus deus est Neptunus, dominus maris & aquarum, quasi nantunus. Cicero libro de natu. deorum, asserit Neptunũ à nando dici. Est igitur Neptunus aqua. Ea œconomo est summe necessaria, ob id, quòd eius utilitates longe uidentur ignem præcellere. Sunt enim multa animalia, quę sine ignis degant usu, deget aũt sine aqua nullũ. Quòd si fuerint sine humoris potestate, exhausta & exucta à principiorum liquore, arescunt & deficiunt. Neq; plantæ ipsæ aut herbę florent citra aquæ humectationem. Quare Pindarus rectissime opinatur, aquam esse optimam. Habeat igitur œconomus, fontes, puteos, piscinas, piscium uiuaria, aquas fluentes &c.

Post longam satis superq; digressionem, ad inceptã redimus de duodecim signis zodiaci materiã, & annectere libuit uersus ipsius uenerabilis Bedæ.

Versus Bedæ.

Mira prorsus paganorum & sæua dementia,

Qui

Qui in cœlum transtulerunt, tam diuersas bestias
Cum olympo constet esse angelorum agmina.
Illi Taurum radiare dicunt inter sydera,
Qui in bouem uersum Iouem fabulis adseuerant,
Ad Italiam cum aduexerit Agenoris filiam.
Habet fides Christiana signorum memoriam,
Primum Agni, qui in cœlo maiestate fulgida
Regnat unicus cum patre per immensa secula.
Igitur non toruus fronte uel ceruice tumidus
Noster Taurus est putandus non minax, sed optimus
Dulcis, blandus atque mitis, & suauis uitulus.
Ipse ergo est credendus saginatus uitulus
Cuius caro immolata in crucis patibulo,
Nos nitore suo tulit de mortis periculo.
Hic non cessat nos hortari pietate sedula
Iugo Christi nos submitti exarare uitia
Diuinorum præceptorum reportare semina.
Fuge Cancrum repedantem, tu qui Christum sequeris
Perge uelox, non sis tardus, nec in uia steteris
Et habebis dotem magnam in cœlesti curia.
Pro sequentibus oriatur testamentum Geminis
Idololatras calcare, deum solum colere,
Auaritiam uitare canorum incurabilem.
Leo noster obdormiuit, ut & mortem uinceret
Ideo euigilauit ut possimus surgere,
Vt quas iuste merebamur à pœnis eriperet.
Virginis hic sextum signum competenter sequitur
Sexta mundi iam ætate uenit dei filius.
Aequitatis Libram tenens, deus iure dicitur.
Huic puro si quis corde bene ministrauerit
Iam securus non timebit uenenum pestiferi
Conculcare tuta planta Scorpionis poterit.
Scuto fidei protectus sæuum Sagittarium
Deformatum non pauebit cum equinis cruribus,
Ipsum quoque superabit nefandum Diabolum.
Capricornus hinc deformis uultu despicabilis
Alios amentes facit, alios sacrilegos
Homicidas, furiosos, alios adulteros.
Sed his omnibus conuersis atque bene flentibus,
Tergere de fronte solet candidus Aquarius
Crimina, quæ sponte fiunt uel instinctu dæmonum.
Duo pisces sequuntur uno signo æditi,
Duos populos figurant uocatos per gratiam
Baptismatis unda lotos, uni deo credere.
Insanire iam desinat eorum dementia
Qui in cœlo esse credunt aliqua mortalia
Cassa spernant illa, credantque dei ecclesiam.
Animalia pusilla, & magna & reptilia
Carnis pondere grauata, non petunt cœlestia
Sed cum carne horum credant interire animas.

Vbi hominum & dei mediator fuerit, D
Esse ibi electorum credimus & animas,
Hæc daturum se promisit infinita bonitas.

Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat?

Libuit hic annectere quæstionẽ hanc. Cur signorũ ordo ab Ariete incipiat? Cum .n. circulo neq; principiũ neq; finis sit, non magis ab Ariete, q̃ undelibet.

Cœlestium & terrenorum cõnexio.

Contuendum est hic, & repetendum id Platonicorum dictum. Hanc mundi machinam ita secum esse connexam: ut & in terris cœlestia sint conditione terrena, in cœlo uicissim terrestria dignitate cœlesti. Superius enim in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, uel ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur.

Pagi. 80. F

Adde hic ea, quæ supra diximus authoribus Ptolemæo, Plinio &c.

Catena aurea.

Hæc superiorum & inferiorum connexio, est catena illa aurea, quam Homerus è cœlo in terrã demissam dixit: Hæc est symphonia & harmonia illa cœlestis, quam Pythagoras Diapason uocauit. Hanc sanè concordantiam Assyrij in eorũ dis pulchre ostendunt. Deum enim summũ habent quem maximũ uenerantur, quẽ Adad uerbo gentilitio nuncupant. Significat aũt ferè non aliud, E

Assyrij.

Adad.

Adargatis.

quàm unum. Adijciunt & deam nomine Adargatin. Omnia horum numinũ potestati subiecta opinantur, Solẽ interpretati terramq;. Argumento est quòd Adad simulacrum insigne radijs cernatur proclinatis, ceu uirtutis cœlestis uehiculum illi sint, in terrenam adeuntes molem. Figura autem diuersa terræ seu Adargatis imagunculæ confingebantur, in sublime radijs surrectis. Quòd cœlesti affluxu progerminent cuncta plane de terreno, uelut fermento.

Vide Cælium lib. antiqui. 10 ca. 34.

His prænotatis, rationes sequentes facilioris erunt intelligentiæ. Assignantur enim cõmuniter tres rationes, quare ab ipso Ariete principium circuli zodiaci sit sumendum: has legito in nostris cõmentarijs in Ptole.

Quartam causam, cui ansam dedere Ioan. à mon. Re. & Albertus Magnus. Ioanni enim ad summum Pontificem eunti, pro reformatione Calendarij Romani, in uituperium & derisionem astrologicæ artis, ab osoribus obiectæ fuere quæstiunculæ plurimæ. Inter quas fuit illa. Quare Astrologi (quasi homines dementes & uesani) ponerẽt in cœlo bestias, reptilia, homines nephandos &c? Respondit uir doctiss. quemadmodũ & nos superioribus lectionibus pro uirili respondimus. Adijciens in his cœlestibus imaginibus fabulis obumbratis, latere arcana quædam notatu dignissima. Modò illis inesse rem Physicam, modò moralem seu Ethicã, modo diuinam Theologicã. Quare hęc quarta ratio habet allegoriam theologicam, minime aspernandam. Contuendum igitur. Albertus Magnus in suo Speculo duos annotat libros. Vnum æternitatis, alterum uniuersitatis. Aeternitatis liber est mens diuina, in qua ab æterno fuere omniũ rerũ ideæ. De quo plura loqui pertimesco, quẽ dominis theologis uiris sapientissimis legendũ offero, mihi silentio transeundum. Dicóque cũ propheta Psal. 64. qui iuxta hebraicam ueritatem de deo dixit (tibi silentium) Laus. Sequor & diuum Paulum, qui raptus usque ad tertium cœlum dixit se uidisse arcana, quæ non licet homini loqui. Sequor & Dionysium Areopagitam in epistola ad Caium, ineffabilitatem diuinitatis circumscribentem & dicentem. Nullo sermone uel animo mysterium ipsius promi posse, sed cum profertur manet arcanum, & dum intelligitur manet incognitum: quia non solum sermonem sed etiam cogitationem humanam superat &c.

F

Aeternitatis liber.

Psal. 64.

Paulus. Dionysius Areopa.

Liber uniuersitatis.

Alter est liber Vniuersitatis, de quo Alber. in hęc uerba. Scimus quòd ascendente Virgine natus fuit dominus noster IESVS CHRISTVS, non quòd subijciatur stellarũ motui, aut ipsarum iudicio, natorũ desideratissimus, qui creauerat

rat

A rat ipsas stellas, sed cum extenderet cœlum suũ sicut pellem, formans librum Vniuersitatis, noluit literis eiusdem deesse aliquid ex eis, quæ secundũ prouidentiam suam in libro æternitatis sunt scripta, etiã illud remotissimũ à natura, quòd de uirgine nasceretur. Vt profecto per hoc innueretur homo carnalis, & uerus, qui nõ naturaliter nascebatur: Nõ quòd cœli constellatio esset causa cur nasceretur, sed potius signũ, immo uerius ipse erat causa, quare modus admirãdæ natiuitatis eius per cœlũ signficaretur. Hucusq; Alber. In eo igitur libro oĩa diuinæ incarnationis mysteria & arcana ab eius cõceptione, usq; in ascensionẽ in cœlũ, p cœlũ fuisse significata & p stellas pærfigurata cernes. Sũt.n. astra dei opt. max. instrumenta, quibus hunc mundũ gubernat, & quicquid ab astris uel alijs causis naturalibus fieri creditur, ex fonte diuinæ præscientiæ emanans à deo procedit. Omne.n. instrumentũ agit in uirtute agentis principalis, ut omnes testantur philosophi. Ideo actio ipsa nõ instrumento attribuitur, sed agenti. Non.n. securis, sed homo ædificat. Est quippe cœlũ stellis ornatum, tanq; liber diuersis literis exaratus, in quo deus futura oĩa ab æterno cõscripsit, & in eo seriẽ ordinẽq; causarũ disposuit, ut causa causam ex se gignat, & debito ordine effectus producant. Hæc est catena illa aurea de qua Homerus. Vide supra proximè. Instrumenta dei quæ.

B His animaduersis uenio ad redemptorem nostrũ DN. IESVM CHRISTVM uerũ Messiam in lege promissum, cuius incarnatio, natiuitas, uita, passio, sepultura, resurrectio & in cœlũ ascensio, quæ omnia & singula in ueteri testamento per typicas figuras terrenas sunt designata & prænotata, at nobilius in libro Vniuersitatis, authore Alber. figurata. Sed his omnibus missis, ad ducis tantũmodo præfigurationes terrenas descendã. Eas, scilicet, quæ propius accedunt Christo iam in ara crucis suspenso, pro redemptione humani generis acerbissimis passionibus laboranti. Quarum una quæ præcessit scribitur Genẽ. ca. 22. de Abraham, immolante ad dei præceptum filium suum unigenitum Isaac. Et est hæc figura ualde concors passioni Christi pendentis in cruce, prout Nicolaus Theologus eam pulchre interpretatur. Ex qua concluditur, quòd Christus iuxta humanam naturã mortalem, dicitur Aries, & iuxta diuinam immortalem dicitur Isaac. Christum etiam uocat Ioan. Bapti. Ioan. 1. ca. Agnum. Cum dixit Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Gene. 22. De Abraham & filio. Nicolaus Theologus.

Altera figura typica ad nostrum propositum, habetur Numeri 21. ca. De serpente æneo à Moyse in deserto suspenso, quam & scitè applicabis ad Christũ. Nume. 21. De æneo serpente.

C Eandem, idem approbat Ioan. ca. 3. cum inquit. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat uitam æternam &c.

Nunc propius adeo ad quartam causam. Et dico, quòd saluator noster Christus uerus deus & homo, dicitur principium. Apoca. cap. 1. Ego sum alpha & ω, principium & finis. Et idem Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor uobis. Principium.

Cœlestis igitur Aries in libro Vniuersitatis descriptus, rite designat Christũ nostrum Arietem, nostrumq; Agnum. Primo propter nominationem: Sicut igitur Christus est & dicitur principium omnium: Sic condigne cœlestis Aries dicitur principium omnium signorum. Ecce quarta ratio theologica.

Ad id accedit aliud arcanum, Christo pendente in cruce fuit hora sexta, ut Euangelistæ testantur: Et Sol existens circa Arietis principiũ stetit supra caput Christi crucifixi. Est aũt Aries signũ Solis exaltatio, ut omnes testantur Astronomi, & significat Christũ, qui in sacris literis dicit Sol. s. Malachiæ 4. Timentibus nomen meũ, orietur Sol iustitiæ in medio. Qui ut ipse prędixit, in cruce fuit exaltatus. Io. 3. & 12. Ego si exaltatus fuero. Et postea p resur. & ascen. exaltatus. Ad Phili. 2. propter quod deus exaltauit illũ, & donauit ei nomẽ quod est sup o. n. Malechias. Philip. 2.

Et rursus trahit arcanum aliud arcanum, id. Ptole. dict. 7. alma. ornat cœlestem Arietem 13. stellis, quæ indubie designant Christum cum suis discipulis. D

Matth. 10. Elegit sanè saluator noster 12. discipulos: Matthæi enim 10. capitulo sic legimus. Conuocatis autem Iesus, 12. apostolis, dedit illis potestatem spirituũ immundorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina hæc sunt &c. uide. Et Lucæ 9. ca.

Lucæ. 9 Ioan. 6 Christianus aries. Conuocatis autem Iesus 12. apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia. Et idem de ijsdem ca. 22. Et Ioannis sexto ad finem. Inter autem has Arietis stellas, hæ quę in eius sunt capite & cornibus, maioris sunt uirtutis, potestatis & splendoris, quia in tertia magnitudine. Est etiam, ut physicis placet, Arieti maior fortitudo in cornibus & capite. Vnde facile excerpitur,

Pau. Ephe. 5. Ioan. 13. Matth. 28. Pau. Collo. 2. quod Christus fuit apostolorum caput, & est totius Ecclesiæ. Ad Ephe. 5. Et eorundem magister & dominus. Ioannis 13. ca. Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Et de sua potestate ipse dicit Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. De qua cõplurima passim in Euãgelijs. De qua etiã Paulus ad Collo. 2. Christus est caput oĩs potestatis & principatus.

His generalibus præmissis, nunc sigillatim ad ipsa 12. zodiaci signa descendam. Quòd si quispiam eorundem fabulas legere cupierit, is adeat Hyginũ in suo poetico Astronomico, Bassum in cõmentarijs in Phœnomena Germanici Cæsaris. Oui. in li. Fast. & reliquos poetas. Ego easdem paucis percurram. B

Hesiodus Pherecides. ARIES IGITVR HANC habet fabulam. Athamas Thebanus Phrixum & Hellen genuit ex Nephile coniuge, qua sublata cadmi filia Ino, uxor adducta est, quæ cum nouercali odio priuignos insectaretur, tosta semina, ne nascerentur, agricolis dabat: sequuta est annonæ caritas. Missum est Delphos ad oraculum, ad petendã opem: Qui accesserat corruptus, retulit Phrixũ & Hellem immolari debere. Quumq; ad arã mactandi uelati cõstitissent, à Nephile matre superinducta nube, rapti sunt: datus Aries aureum habens uellus, quo fugerent, Helle in mare decidit, & ab ea Hellespontus dictus: Sed à Neptuno cõprehensa, Peona procreasse fertur. Phrixum incolumen ad Aeetam peruenisse uolunt, & Arietem Ioui immolasse. Pellem in templo fixisse, & Arietis ipsius effigiem à Ioue inter sydera constitutam. Quod de Athamante & liberis ex Nephile natis dicitur, ueritatem sapit. Vide. Rapha. Cętera de Ariete pro naui Phrixo & Helle concesso, fabulosa sunt. Per tropologiam tamen (ut etiã eruditis placet) per Arietẽ intelligunt nauigiũ imaginem Arietis, uel in summo, prora, aut puppi præferens. In Lybia enim fuisse legimus, quæ dicerentur κριοί, id est, Arietes. F

Ouidius Thomas Radinus placentinus. Fabulã Arietis pulchre canit Oui. 3. Fast. Quę etiã his uersiculis manifestat.

Aries maris uiator
Tulit usq; fidus Aeetam
Ruta aquis sorore Phrixum.
Veniens Iouis qui ad ædem
Sacram in hostiam cremauit:
Prius aurea priuata
Radiante pelle, templi
Laquearibus decoris.
Nitet hinc micante cœlo

Plura de Ariete lege supra.

DE TAVRO SECVNDO SIGNO. Iupiter demutatus in Taurum Sidonem uenit, ut Europam Agenoris regis filiam deportaret. Is cum per

A pelagus Sidonem uenit, ibique Europã inter æquales suas ludentẽ in templo Aesculapij, uel in pratis templi inspexit, eamque repentino arreptu collocatã suo tergo, deuexit in insulam Cretam: ob hãc causam Iuppiter Taurum, id est, effigiem Tauri, quam ipse exuit, syderibus dignatus est imortali memoria inferre. Hæc fabula prope accedit dictis Ouidij, quinto Fastorum. Quę breuiter his metris aperitur.

Taurus amans Iupiter optimus
Efficitur, quo posset Agenore
Progenitam producere feruidus
Vt se in amplexus saciet torum.
Prata uirent: cœlo aspicit inclytam
Ludere: fit Taurus speciosior
Omnibus: & iam Europa cupidine
Eximij candoris, inhæserat
Terga premens, cum per mare turbidum
Enatat, & Cretam uehit insulam.
Oscula libans uictor ad æthera
B Transuolat: & Taurum ignibus induit,
Altisono tandem emicat aureus.

Sub hac fabula Tauri latet hæc tropica ueritas. Quòd Iupiter cũ rapuit Europã, habuit nauim præsignem Tauri forma: Vel Taurum in puppi figuratũ.

Abscondita est præterea allegoria theologica, quam indicat Beda supra in metro. Igitur non toruus. Est enim bos animal immolatitium secundum legis traditionem, ut patet Numeri 7. &c. Apte signat nostrum redemptorem Christũ, pro nobis in cruce immolatũ. Quapropter Lucas euangelista, ob id quòd præ ceteris uersatus circa mortem & passionem Christi ac eius immolationem, per faciem bouis significatur. Satis est. Lucas taurus.

De stellis autem Tauri, puta Pleiadibus & Hyadibus, in subditis abunde dicetur.

GEMINI TERTIVM SIGNVM. Ex Lęda filia Cebali, progeniti sunt Castor & Pollux. Hi authore Hygino, fuere omniũ fratrum inter se amantissimi, quod neq; de principatu contenderunt, neq; ullam rem sine communi consilio C gesserunt. Castor interijsse dicitur in oppido Adriadnis, quo tempore Lacedæmones cum Athenienſibus bella gesserunt. Alij autẽ, cum oppugnarent Spartam Linceus & Hydas. Pollux autem (authore Homero) dicitur fratri mortuo concessisse dimidiam uitam. Pro quibus officijs eorum, Iupiter inter notissima sydera eos constituisse existimatur. Geminorum sydera cum se ostendunt laborantibus nautis spem salutis præbent, teste Porphyrione. Secundum Varronem Gemini sunt, Hercules Appollo. Alij aiunt Triptolemũ & Iasonem. Lege Geminorum fabulam apud Hyginum, Bassum, Ouidium 5. Fastorum. Et in his metriculis.

Hos quòd erant concordes inuicem
Extulit ad cœlos, & splendidis
Syderibus depinxit Iupiter:
Vt niteant alternis noctibus.

Apud receptos authores poëtas & alios, nonnulla uirorum amicorum paria connumerantur, ut hic Castor & Pollux. Sic Pilades & Orestes, Patroclus & Achilles, Theseus & Pyrithous, Scipio & Lælius, Damon & Pythias.

Amicitia. Hoc loco in libro Vniuersitatis uirtus amiticia, nobis ut speculũ obijcitur. D

Tullius. Est autem teste Tullio libro de amicitia: Amicitia omnibus rebus humanis præponenda. Nihilq; est naturæ tam aptum tamque conueniens ad res prosperas, uel aduersas, quàm sit amicitia. Difficile ualde est homini, quod sibiipsi sufficiat. Quod Aristotelem 9. Ethico. nõ latuit, cũ dixit. Solitaria difficilis est uita. Et primo poli. Homo solitarius, aut deus aut bestia. Et idẽ 8. Ethico. Nullus uiuere eligit sine amicis, habens relíqua bona omnia. Si enim infelicitas aut aduersitas ingruit, bonum est habere amicos consolantes. Aristo. 8. Ethi. In infortunis refugiũ est ad amicos. Et idem 9. Ethi. Amicus est cõsolatiuus amico, uisione & sermone. Et idem in eodem. Præsentia amicorũ delectabilis est, tam in bona fortuna, quàm mala. In mala, quia tristati alleuiantur amicis cõdolentibus. Recte igitur dixit sapiens. Veh homini soli, quia si ceciderit non habet qui subleuet eum. Est etiã homini opus habere amicos in rebus felicibus & prosperis ac iucundis, ut habeat congaudentes. Hortatur diuus Paulus ad Roma. 12. Gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus. Alludit Seneca epistola 6. Nullius (inquit) boni sine socio, iucũda est possessio. Tullius libro de Amicitia sic habet. Verũ ergo illud est, quod à Tarentino Archyta (ut opinor) dici solitũ, nostros senes commemorare audiui ab alijs senibus auditum. Si quis cœlum ascendisset, naturamq; mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illã admirationẽ ei fore, quæ iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret nõ habuisset. Sic natura solitarium nihil amat, semperq; ad aliquid, tanquam adminiculum annittitur, quod in amicissimo quoq; dulcissimum est. E

Amicitia diffinitur. Tullius libro de amicitia eam sic diffinit. Est rerum diuinarum & humanarũ omnium, cum beneuolentia & charitate summa consensio.

Aristoteles Bonũ triplex. Tria amicitiæ genera. Ex Aristotele 8. & 9. ethi. colligitur hæc diffinitio. Amicitia est beneuolẽtia mutua, non latens ratione boni. Bonum est finis & causa amicitiæ. Est autem triplex bonum secundũ Aristotelem, utile, delectabile & honestum. Et secundũ hoc tria amicitiæ genera. Prima duo genera sicut cito oriuntur, ita & cito deficiunt. Ouidius primo Trist.

Ouidius
Donec eris felix multos numerabis amicos
Tempora si fuerint nubila, solus eris. Idem in eodem.
Illud amicitiæ sanctum & uenerabile nomen
Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.
Et idem in eodem. De eo qui etiam in aduersis fidus permanserat. F
Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuuat & uultu ridet fortuna sereno,
In delíbatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat &c.

Tullius Amicitia uero quę oritur ex bono honesto, scilicet uirtutibus, difficulter soluitur. Tullius lib. offi. Omniũ societatum nulla præstantior, nulla firmior, quàm cum uiri boni, moribus símiles, sunt familiaritate coniuncti.

Amicus quo modo sit comparandus. Sed quopacto amicus sit comparandus aut uenãdus, adeunda est tertia epistola Senecæ ad Lucíllium. Ex qua hæc excerpsi. Si aliquem amicũ existimas, cui non tantundem credis quãtum tibi, uehementer erras, & nõ satis nosti uim ueræ amicitiæ.

Errat & ille, qui amicum in atrio quærit, in conuiuio probat.
Et nullum maius est periculũ, q̃ quòd amicos sibi putat, quibus ipse nõ est.
Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit; & cũ placuerit, toto illum

illum pectore admitte. Tam audaʒter cum illo loquere, quàm tecum. Cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas misce &c.

De amicitia legito Aristotelem 8. & 9. Ethi. Tullium libro de amicitia, & libro officiorum. Senecam lib. de beneficijs, & in epistolis. Valerium Maximũ libro 4. ca. 7. Ouid. lib. Trist. & de Ponto. Libros Sapientiales Salo. & Ecclesiasticí. Diuum Ambro. libro de offici. Concludam autem in præsentia, adhortando omnes ad ueram amicitiam exemplo Damonis & Pythiæ, quorum amicitia ab omnibus celebratur, ut principatum inter omnia paria amicorum obtinere uideatur. Lege Vale. Max. lib. 4. ca. 7. Quos etiam extollit Tul. Tus. Quæst. & lib. Officiorum, & Lactantius lib. 5. diui. institu. De amicitia tractantes. Tullius. Lactantius.

Stellæ præterea Geminorũ amicitiæ conditiones satis apertè indicant, quarum naturæ, docente Ptolemæo tract. 1. qua. ca. 9. sunt nõnullæ Saturninæ, aliæ aliqua Mercurialis, ut ea quæ est in capite Gemini antecedentis & dicitur stella Appollinis, id est, Mercurij. Aliqua Martia, ut ea quæ est in capite Gemini sequentis. Saturninæ stellæ Saturni habent naturã, datur autem (autore Fir.) Saturno firmitas & stabilis amicitia. Ecce, Mercurij stella significat amicorum facundiam, quæ Mercurio assignatur. Aristoteles 8. Ethi. Mutua colloquia, & concordia factiua sunt amicitiæ. Et idem 9. Ethi. Amicitia bonorũ augetur bonis colloquijs. Affabilitas sanè & placiditas multum conducunt pro amicitia. Stella Martica designat pro amico ad sanguinem usque & mortem certandũ, uide huius exempla apud Valerium ubi supra. Stellæ Gemini indicant amicitiam. Ptolemæus.

Nec illud prætereundem arbitror. Bassus & Hyginus lib. 3. de Geminis, dicunt, quòd is qui Cancro uicinior est in pede sinistro stellam habet, quæ dicitur tropos, id est, conuersio quasi pede indicare uelit in proximo adesse Solis conuersionem. Imo sunt qui sequens Gemini uocant tropos, quare (ni fallor) in Basso corrupte legitur. Alter qui tripus appellatur, is iuxta Cancrum est. Tropos stella.

CANCER QVARTVM SIGNVM. Is teste Hygino & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quòd cum Hercules contra hydram Lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuisset. Qua de re Herculẽ permotum eum interfecisse, Iunonem autẽ Herculi infestam inter sydera constituisse & eius beneficijs magnis honoribus decoratum, 12. signorum zodiaci numero (annumeratus.

Hanc fabellam Tho. Rhadi. metrice sic descripsit.

Tot stellas Herculis ense nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morsu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occisum tulit æthereis
Oris Iuno breuiori mora

Attende, Hydrus mas, hydra femella genus est anguium in aquis degentium, de quo Plini. lib. 29. cap. 4. in hæc uerba. Nisi incendijs semina exurerentur non esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguiũ genus est, quod in aqua uiuit, Hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Et de ijsdem idem, Hydros marinos inueniri uicenum cubitorũ. Propter huius anguis fœcunditatem existimari potest locum datum fabulæ. Finxerũt enim poetæ Hydram multorum capitum fuisse in Lernea palude, quorum aliquot excisis: totidẽ renascebantur. Quod monstrum cum totã eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter pestiferum afflatum, sagittis petitum. Postremo cum sese solitis cauernis condidisset ligno-

rum congesta strue, igne consumptum est. Virgilius. D
Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra.

Lerna, Lernæ. Præterea Lerna uel Lernæ, authore Ptolemæo libro 3. ca. 16. tab. 10. Euro. oppidum est in agro Laconico, quod alij contendunt in agro Argiuorum uel Argolicæ locari. Ad Lernam fuit fons, aut palus: Lerna dicta Plinij libro 4. ca. 5.

Tiryntha. Rursus Tiryntha oppidum iuxta Argos, non longe à Mycenis, nõ est apud Ptolemęũ, sed Plinij ubi supra, à quo Hercules Tirynthius est appellatus, quòd ibi alitus & educatus sit. Tirynthius quasi Argiuus, q̃ in ea prouincia gesta eius maxime claruerunt.

Macrobij dictum ualde obstrusum. Hic occurrit Macrobij dictum ualde abstrusum & inuolucrum, quod illustrare pro uirili decreuimus. Is enim lib. 1. de Somnio Scipio. sic scriptum reliquit. Zodiacum ita lacteus circulus obliquæ circumflexionis occursu ambiendo amplectitur, ut eum, qua duo tropica signa Capricornus & Cancer feruntur, intersecet. Has Solis portas physici uocauerunt, quia in utraque obuiante solstitio ulterius Solis inhibetur accessio, & fit ei regressus ad zonæ uiam, cuius terminos nunquam relinquit. Per has portas animæ de cœlo in terras meare, & de terris in cœlum remeare creduntur. Ideo hominum una, altera deorum uocatur. Hominũ Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est. Capricornus deorum, quia per illum animæ in propriæ immortalitatis sedem, & in deorum numerum reuertuntur &c. E

Semen uiri. Pro illustratione huius dicti aduertendum primo. Postquàm semen uiri intra formandi hominis locum receptum est, trahit id secum à uiri anima formatricem uim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, ut sex primis diebus lac euaserit, folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori claudítur testa, quod à physicis deprehensum est, nec latuit Hippocratem de natura pueri. Nouem sequẽtibus: sanguis. Duodecim alijs: caro, decem & octo reliquis: figuratum, siue organisatũ, tunc anima creatur & infunditur.

Luna humida Hali Aben. Ptolemæus. Albertus. Ptolemæus. Secundo loco sciendum. Ptolemæus, Iulí. Fir. Albumasar & omnium astrologorum turba asserit: naturã Lunæ per se esse humidam & frigidã, quod Hali Aben. pluribus aperit uerbis, transeo. Et Ptolemæus tracta. 1. quadri. ca. de Luna affirmat, dicens, maior Lunæ uis est humectare. Et post pauca. Quapropter adhũc modũ mutatione manifesta corpora mutat. Et (ut Alber. habet) propter cuius uicinitatẽ plus influit sup inferiora, q̃ alia cœlestis uirtus. Accedit Ptole. uerbo 61. centi. Luna propria est corpori, propter consimilitudinẽ eius in operatione. F

Cancer Capricornus solis portæ. Portæ animarum. Tertio loco, scribunt Platonici & in naturalibus Macrob. supra non tacuit, Cancrum & Capricornum dici à physicis solis portas, quia in utraque obuiante solstitio ulterius solis inhibeatur accessus. Per has portas animas de cœlo in terras meare, & rursus de terris cœlestia repetere. Et ideo hominum unam dici, alteram uero deorum. Hominibus dicari Cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus. Dijs uero Capricornum, quia illàc post mortem cœlestibus animæ restituantur sedibus.

Metonymia. Cancer domus lunæ. Capricornus domus saturni. Nemo uerbis Macrobij falli debet, ut descensum, ascensumque hic accipiat secundũ situm, sed hæc per Metonymiã, id est, translationem accipienda sunt. Quia Cancer Lunæ domicilíũ est, Capricornus aũt Saturni. Sed quia luna Cancri domina est, generationi proxima est. Saturnus uero dominus Capricorni remotissimus. Ideo per Cancrum, id est, lunarem uegetabilemque instinctũ descendere animas dicunt, quæ supra exposita sunt. Per Capricornum uero, id est, per Saturnum intellectualemque instinctum ascendere. Saturnum enim prisci mentem uocant, qua sola petuntur superiora. Mens enim dicta quasi

eminens

A eminens, quæ diuina suspicit & contemplatur. Aristoteles 3. Rhe. Mentem inquit, ut lumen accendit in anima deus. Nunquam igitur anima est quieta, nisi quando deo cõiungitur. Saturnus recte à ueteribus mens appellat. Quare etiã doctissimi astrologi, Saturno tribuunt, solitudinem, multas cogitationes, speculationes & acerrimum ingenium. Adstipulatur ad hoc quòd Moyses, ociũ sabbati mandauit Hebræis, Saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisque ineptũ contemplationibus aptum, eóque die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandũ. Auersanda sunt igitur nobis uitia, uirtutes colendę, ad rectas spes mentes subleuandæ, & redibunt animæ nostræ ad earum conditorem, à quo olim per creationem in corpora descendere. Nunc arbitor Macrobij dictum illustratum. Mens Aristoteles. Moyses.

De stellis Cancri puta Præsepi & Asellis in subditis dicemus.

LEO QVINTVM SIGNVM. Hyginus, Bassus, Leonẽ beneficio Iunonis inter astra collocatum, eo quòd uirtute cæteras feras præcellat, earum enim princeps existimatur. Periandrus Rhodius refert eum ob primos labores Herculis, memoriæ causa honorificè astris illatum. Versiculi Thomæ Radi. sunt hi (de Leone.

Præstans animal uirtute Leo
B In syderibus claris uehitur,
Vt nobilitatis uult meritum

Contuendum, Leonem nõ raro significare Cancrorum genus, Testis Plini. lib. 9. cap. 31. Cancrorũ genera, Carabi, Astaci, Tacineæ Leones &c. Significat Leo multis pudendum, cuius plures causæ ab eruditis assignantur. Cum fauore auditorum, unicam pandam. Sunt qui ideo dici opinentur, quia mirũ in modum Leoni fœtet anima, quod Plini. & Aristoteles scribunt. Sat est intelligentibus dictum. Est præterea Leo animal notissimũ, & in nostro proposito sumitur pro cœlesti signo eo nomine appellato, de quo paucis præmissis aliqua dicã. Leonis significata. Plinius.

De Leone pro animali copiose scribunt. In primis Aristoteles libro de natura animaliũ, præcipue lib. 5. 8. & 9. post hunc Plini. in pluribus locis, copiosius tamen lib. 8. ca. 16, Solinus ca. 40. Alber. Mag. libro de animalibus & alij plures. Longũ esset & forsan auditoribus tædiũ afferret, recensere huius animalis miratu dignas proprietates, naturas siue consuetudines, ut sunt Generositas siue nobilitas, fortitudo, liberalitas, clementia, gratitudo aut placabilitas &c. Quare consulto transeo. Omitto etiam allegoriam theologicam, qua deus opt. dicitur Leo, Christus redemptor noster Leo. Item allegoriam Ethicam, qua homo uirtuosus, fortis, liberalis, clemens & gratiosus exponitur Leo, sunt profecto sacræ literæ plenæ Leonibus. Scriptores de Leone. Proprietatis Leones.

C

Paucula tamen hic annectanda reor ad nostrum seruientia propositum. Inueniuntur nonnulli grammatici Græci asserentes, Leonem à uidendi potentia nomen adeptum esse, à græco uerbo λάω, id est, uideo, quòd sit fera usus acutissimi, nec unquàm omnino admittat soporem. Sed hoc alijs uidetur absurdum, neque enim esse aliquod animal, cui perpetua sit uigilia, quod Aristotelis doctrina prorsum cõprobatur. Forte inquiunt, ut Dorcades, apertis oculis Leo cõquiescit, unde irrepsit sententia illum nunquam dormire, Leonis oculus utiq; permagnus est & incumbens oculo pellis longe minor, cq; ut oculum totum ualeat obtegere, unde fit ut oculis apertis somno frui uideatur. Leo unde. Leo an dormiat. Aristoteles. Leonis oculus magnus.

Plutarchus libro Symposiacon, asserit Leonem propterea dici solare animal quòd inter quadrupedes unguibus aduncis, catulos sola uidentes parit Leæna minimumq; dormit sublucentq; dormientis oculi. Et cum dormit (teste Democrito) cauda iugiter mouetur. Leo animal solare.

Leo signũ cœleste. Macrobius.

Cœlestis etiam Leo signum solare comprobatur. Est enim Solis domicilium, de quo audiendus est nobis Macrobius primo Satur. Propterea (inquit) Aegyptij animal in zodiaco consecrauere: ea cœli parte, qua maxime annuo cursu Sol ualido eferuet calore, Leonisque inibi signum: domicilium Solis appellant quia id animal uidetur ex natura Solis substantiam deducere. Primo, quòd impetu & calore præstat animalia, uti præstat Sol sydera. Validusq; est Leo pectore & prioris corporis parte, degenerat posterioribus membris, æque Solis uis, prima parte diei ad meridiem increscit, uel prima parte anni à uere in æstatem, Mox elanguens deducitur, uel ad occasum: qui diei, uel ad hyemem: quæ anni pars uidetur esse inferior. Idemque oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, ut Sol patenti, igneoq; oculo, terramque conspectu perpetuo atque infatigabili cernit. Nec solus Leo, sed signa quoque uniuersa zodiaci, ad naturam solis iure referuntur. Hucusque Macro. D

Nec id annotatione dignum prætereundem puto, Sole per Leonis signum decurrente, dominis Medicis offerri tempus opportunum ualde, & nunquam satis laudatum: pro conficiendis medicinis cõtra uenenum epidimiæ repellendum. Item solaria passim exquisita componere, & rebus cordialibus cor fouere B
De quibus, & alijs multis scripsimus in cõmentariolo de electione temporis. In præsentia dabimus auditoribus remedium quoddam, miratu dignum, contra calculum aut morbum renum, sub hac formula. Insculpe auro imaginem Leonis, Sole existente in corde Leonis, hoc est, in 22. gradu eiusdem. Sole etiam medium cœli obtinente. Et aspiciat feliciter (si fieri potest) Iupiter, aut Venus medium cœli. Aut sit Iupiter, aut Venus in bono loco figuræ cœli. Secũdo, fiat arcula ex auro in forma, sicuti fabricatur apud nos Agnus dei, tempore delecto iam supra expositio. Huic includantur hæ duę radices, scilicet, radix petroselini & radix saxifragæ. Et quia ambæ sunt de natura Solis & Iouis, fiat inclusio durante Sole in bono aspectu puta sextili, aut trino cũ Ioue, & sint Sol & Iupiter bene locati in figura cœli, & ualde fortes. Tertio, superiori cooperculo arculæ imponatur Corallus rubeus boni coloris. Et quia (ut plures asserunt) Corallus est de natura Iouis & Veneris, fiat impositio: cum Iupiter & Venus sese amicabiliter aspiciunt, bene dispositi in figura cœli & fortes. Et in his omnibus noxij planetarum aspectus sunt fugiendi. Hæc imago ea (ut prædiximus) arte fabre facta, gestantem contra calculum iuuat. F

Constructio imaginis contra calculum.

VIRGO SEXTVM SIGNVM. Huius fabulam describũt Aratus, Hyginus, Bassus, Marcus Mani. lib. 5. Hesiodus & alij. Ex Hygino hæc. Virginẽ hanc Hesiodus Iouis & Themidis filiam dicit. Aratus autem Astræi & Aurorę filiam existimat. Alij Erigonem uocant, Icari filiam, quòd eodem tempore fuerit, cũ aurea secula hominũ essent, & eorũ principem fuisse demõstrat, propter diligentiam & æquitatem: Iustitiã appellatam, neque illo tempore ab hominibus exteras nationes bello lacessitas esse, neq; nauigio quemquam usum esse, sed agris colendis uitam agere consueuisse. Sed post, eorum qui sunt nati, minus officiosos, magis auaros cœpisse fieri, quare minus Iustitiam inter homines fuisse cõuersatam, deniqúe eam peruenisse adeo, dum diceretur heu heu genus hominum natum. Itaque non potuisse pati amplius & ad sydera euolasse. Alij hanc Cererem esse aiunt. Alij fortunam.

Hæc fabula his uersiculis sic manifestatur.

Dum soles agerent beatiores
Aurea Saturno secla regente sene,

Princeps

A Princeps uirgo fuit seueriorem.
Iustitiam seruans, nomen & inde tenens.
Quæ cum cerneret omnibus tenaces
Esse animos, & quòd saxea corda forent:
Et quemque officij benignioris
Ingrate oblitum, transuolat ad superos.
Sic Virtus fugiens ineptiores
Sydere fœlici transmeat ad superos

Satis utile esset, si temporis breuitas non prohiberet allegoriam theologicam siue ethicam, de iustitia exugere. Aut moralem de uirginitate. Sed his missis, duo dumtaxat apperiam. Primũ physicum de probanda uirginitate, in hunc ferè modũ. Recipiat Gagates lapis nigri coloris, qui à multis Ambra nigra appellatur, & est leuis, aridus, non transparens. Is in aqua tritus ac prægnanti exhibitus fœtum accelerat, ac quocunque modo mulieri propinatus in potu fuerit, cogit corruptam urinam fundere. Virginem uero minime. Ecce. Legito Plini. lib. 36. ca. 19. & Speculum lapidum Leonardi Pisaurensis. Virginitas probatur. Gagates lapis.

Secundum miratu dignũ reperi apud Albumasarem libro sexto eius introductorij in Astronomiam capi. 2. De naturis signorum. Cuius hæc sunt uerba B Virgo signum &c. Oritur in primo eius Decano, ut Persæ, Chaldæi & Aegyptij, omniũque duorũ Hermes & Ascalius, à primæua ætate docent, puella cui Persicum nomen Seclenidos de Darzama, Arabice interpretatum Adrenedefa, id est, uirgo, munda puella, dico: uirgo immaculata, corpore decora, uultu uenusta, habitu modesta, crine prolixo, manu gemmas aristas tenens, supra soliũ aulæatum residens, puerum nutriens, ac iure pascens, in loco cui nomen Hebræa, puerũ dico à quibusdam nationibus nominatum Iesum, significantibus Eeza, quẽ nos græcè Christũ dicimus, hæc Albu. Ex his uerbis manifeste demonstratur saluatorem nostrũ ex illibata uirgine natũ. Oritur ergo hæc uirgo Iesum pascens. Proteruus accedat apella Iudæus, qui uirginem matrem renuit, cum tantis ætatibus, tot ante secula gentiles ista præuiderint. Et si Verpus dicat, non dicunt hi ipsam uirginem pueri illius matrem, sed tantum iure ipsum pascentem. Erubesce infelix, quia quæ iure pascit, non nisi mater est. Mira Albumasar de uirgine.

Pulchra argumentatio contra obstinatos Iudæos, qui omnia suorum codicum dicta, de natiuitate, conceptione, passione, morte, & resurrectione nostri C Messiæ perperam interpretantur, & falsis glossellis obumbrant. Diuus Augustinus consimilibus utitur argumentis, cõtra Iudæos seruum pecus, disputans cum ipsis, de dei filio, de natiuitate Messiæ per uirginem, passione &c. adducit sanè gentilium dicta & præcipue Sibyllarum, ut patere facile potest legenti sermonem eiusdem, de uigilia natiuitatis Domini. Plura tribuit sanctus pater dictis Sibyllarũ, Legito libro 18. & 21. De ciui. & alios. Memini me legisse apud Sibyllam Delphicam. Hæc uerba. Nascetur propheta è uirgine absque humana corruptione. Et Sibyllam Europeam. Veniet montes & colles transiens, & in paupertate regnans cum silentio dominandi, è uirginis uase exiliet. Augustinus.

DE LIBRA SEPTIMO SIGNO. Vetustissimi Astrologi (qui zodiaci signa recensuerunt iuxta imagines octaui orbis, quem supremum putarunt) dumtaxat undecim signa numerarunt, Scorpionem & Libram in unum redigentes. Postea alij facta sectione, duodecim recensuerũt. Recte igitur Hyginus dixit, Scorpius hic propter magnitudinem membrorũ in duo signa diuiditur, quorum unius effigiem nostri Libram dixerunt &c. Nõ est hic lectori de Libra expectanda fabula. Sed in primis hic contuendum erit, eam cœli partem iuste Libra iuste in cœlum collocata.

Líbram appellari. Nam cum Sol cursu suo eo peruenerit, puta ad eius initium, dies & nox æqua lance diuiduntur, accidit enim æquinoctiũ autumnale, quem admodum in Ariete uernum. Virgilius primo Geor. D

Virgilius.

Libra diei somniq́ue pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris iam diuidit orbem
Exercete uiri tauros.

Mar. Mani. Et Marcus Manil. libro 3. ca. 1.

Libra, Arieſq́ue parem reddunt noctemq́ue. diemq́ꝫ. Legito plura supra.

Locus Ciceronis. Præterea hic locus Ciceronis explicandus est, qui libro secundo diuinationum sic scriptũ reliquit. Lucius Taurutius Firmanus Romam, in iugo cũ esset Luna, natam esse dicebat, per iugum hic libram accipito. Græci sanè Scorpij priorem partem quæ librę aptatur χηλὰς dicunt, id est iugum. Nos Chelas appellamus. Ouidius primo Fasto. uocat brachia, cum inquit.

Octipedis frustra quæruntur brachia Cancri
Præceps occiduas ille subibit aquas.

Natiuitas Romæ. De natali urbis Romæ scribit Solinus cap. 2. in hæc uerba. Vbi tugurium fuit Faustuli, ibi Romulus mansitauit, qui auspicato fundamenta murorum iecit duo deuiginti natus annos Christi Calend. Maias, hora post secundam ante tertiam, sicut Lucius Taurutius prodidit, mathematicorum nobilissimus, Ioue in Piscibus: Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione. Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. B

Solinus.

Iustitia cõmutatiua. Deinde per Librã scriptam in Vniuersitatis lib. p allegoriam nobis accipienda est æqualitas in iustitia cõmutatiua seruanda. Cõmutatiua enim iustitia, ut Aristoteles. Aristoteli 5. Ethi. placet, æqualitatem seruat in cõmutationibus inter duas singulares personas in proportione arithmetica, ut puta tantũ sit pretium, quantum ualet res empta &c. Sunt autem cõmutationes etiam uoluntariæ, ubi amborum interuenit consensus, multiplices, ut emptio, uenditio, locatio, cõmodatio, mutuidatio &c. In quibus neglecta iustitia cõmutatiua, cõmittunt fraudes & doli fermè innumeri & usurę &c. De iustitia cõmutatiua scriptũ est Leui. 19. Statera iusta & æqua sint pondera. Iustus modius & æquus sextarius. Cõtra de iniustitia scribitur Esai. 59. Concursum est retrorsum iudiciũ, & iustitia longe stetit, & corruit in plateis ueritas, & æquitas non potuit ingredi. Ouidius describens ferream ætatem in qua nos uersamur, ad propositum sic cecinit.

Cõmutationes.

Leuiti. 19.

Esaiæ. 59.

Ouidius.

F

De duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nephas, fugere pudor, uerumq́ue, fidesq́ue.
In quorum subiere locum fraudesq́ue doliq́ue
Insidiæq́ue, & uis, & amor sceleratus habendi. Et infra.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. Et iterum infra.
Filius ante diem patrios inquirit in annos,
Victa iacet pietas, & uirgo cede madentes
Vltima cœlestum terras Astrea reliquit.

SCORPIVS OCTAVVM SIGNVM. Hic sanè à Ioue inter astra illatus est, q̃ cum Orion uenaret, & in eo exercitissimum se esse cõfideret, dixisse etiam Dianæ, & Latonę, se omnia, quæ ex terra oriuntur, interficere ualere, ob cuius loquacitatem Terram permotã Scorpionem eduxisse, qui Orionа percussit & occidit. Iouem autem utriusque animum admiratum, Scorpionem inter astra collocasse, ut species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi nimium confideret. Dianam autem propter studium Orionis à Ioue, ut ibi illi

Latona mater Dianæ.

A illi beneficium daret petenti, quòd ultro terræ tribuisset, itaque Oriona in cœlum constitutum, ut cũ Scorpio oriente Orion occidat. Hæc metrice sequitur.

Salsus Orion dum sternit humi
Lustra ferarum intrans, omne genus
Quadrupedum, Latonam alloquitur.
Germinet optatum seminibus
Terra potens, percussum iaculo
Occidet hoc forte, quicquid erit,
Talia uix fatus, cum ira solum
Protulit ignitum scorpium habens.
Et modo tantas uires rapitur
Morsibus, & uili morte cadit
Transtulit hunc cœlo cunctipotens
Mens hominum fidat ne nimium.

Scorpius herba.

Scorpius piscis.

Scorpius animal terrestræ.

Scorpius signum.

Scorpio dicitur herba, nomen accepit quòd semen habet ad similitudinẽ caudæ Scorpionis, folia pauca, ualet aduersus animal nominis sui. Testis Plini. lib. 22. ca. 25. & in multis alijs locis. Est & Scorpius Piscis marinus Plini. 32. cap. 7. Et B bis parit in anno. Idem lib. 9. ca. 51. Eius in medicinis usus legitur apud eundem Scorpius animal terrestre, de quo hic tractatur, de quo Plini. lib. 11. ca. 25. uermiculi sunt ouorum specie, pariunt, similiterq; perimunt, semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit occasioni, ferit obliquo ictu & inflexu. Gemini sunt nũnullis aculei, & mares sæuissimi. Venenũ oĩbus medio die cũ incanduere Solis ardoribus. Itemq; cũ sitiũt Cõstat & Septena caudę internodia sæuiora esse, pluribus .n. sena sunt, homini icto putat esse remedio ipsorũ cinis potus in uino, aut oleo mersus. Verum Plini. plura ponit remedia contra morsus Scorpionum, quem lege. Est & Scorpio cœleste signum, de quo plura Iul. Fir. lib. 2. capite 12. ubi habet, quòd sit signum falsidicũ, debileq;, Domus Martis, & significet medicos fictos & indoctos.

Magnanimitas.

Fabula ipsa satis indicat, quare Scorpius sit collocatus inter astra. Cũ dicit, ut species eius hominibus documento esset &c. Aduertendũ hic, quòd magnanimitas est quasi fortitudinis pars, & est spontanea difficiliũ aggressio. Dicitur ergo magnanimitas quasi magnorũ siue ad magna animositas, maximum autẽ quod in usum hominis inter exteriora uenit est honor. Hunc.n. deo adhibemus nihil maius habentes. Honor in signũ uirtutis exhibetur. Is aũt cui Honor exhi
C betur, excedere potest, aut deficere, aut medio modo se habere, & tunc magnanimus appellat, qui magnis honoribus, quibus ob magnitudinem donorũ dei uel uirtutũ dignus est, dignificat se & quando oportet. Magnanimus.n. cõsideratis donis dei, ad pfecta uirtutis opera tendit, & honores in signũ talium exhibitos non respuit. Difficile est & laboriosum tenere mediũ huius uirtutis, à quo quis facile deuiat, puta per prę sumptionẽ, de qua Aristo. 4. Ethi. præsumptuosus .n. ad maiora tendit, quàm sibi cõueniat, aut quærit honorari ex bonis fortunæ, quibus proprie honor nullus debet. Ambitio. s. honoris & laudis imoderata cupiditas. Ambitiosus .n. amat primos accubitus in cõuiuijs. Inanis gloria de qua Tul. 1. Offi. quæ quærit in rebus huius mundi prosperis & iucundis. Paulus ad Gal. 6. nõ efficiemini inanis gloriæ cupidi. Inde etiã orit iactantia. Iactator. n. maiora de se uerbis & factis fingit, q; sint in eo aut propter gloriã aut lucrũ &c.

SAGITTARIVS NONVM SIGNVM. Fabula apud Hyginum, Sagittarium dicunt nonnulli esse Crocum Euphenes Musarum nutricis filium. Vt ait Sostenus, eum domicilium in monte Helicone habuisse, & cum Musis solitum delectari, nonnunquam etiam studio uenationis exerceri. Itaque pro

merita diligentia magnam laudem assecutum. Nam & celerrimum in syluis & D
acutissimum in Musis factum esse. Pro quo studio petisse musas à Ioue ut in ali
quo astrorum numero deformaretur. Itaq; Iouem fecisse, ut cum omnia illius
artificia uno corpore uellet significare, crura eius equina fecisse, quòd equo
multum sit usus, Sagittas pro ingenio adiunxisse, ut ex his & acumen & celeri
tas esse uideretur. Caudam Satyricã in corpore fixisse, quòd nõ minus hic Mu=
sis, quàm Liber Satyris sit delectatus. Versus huius fabulæ.

Crotus erat musis charissimus, elegantiori
Ingenio, atq; sequens animalia feruido labore
Puluerulentus equo, quæ fortibus obruens sagittis:
Castalidum crescens in amore, placebat ampliori
Virtutum cumulo, non carminis & politiore
Descripti rythmo usus defuit, & lyram sopitis
Corporibus placidæ requiei causa, per alta montis ibat,
Parnasi tundens digitis, caua saxa replicabant.
Dulcisonas uoces. Quid? Talia uirgines docebant.
Hæ tandem orassent cum numina Iupitris, nitenti
Sydere uestiret Crotum. Faciam inquit, & beatus B
Hospitium semper dicetur, & altior tonantis
Aula, polo his dictis hunc transtulit, utq; nota cunctis
Redderet arma, quibus ualuit, dedit arcum, equina membra,
Ingenijq; aciem referentia robora in sagittis.
Et caudam Satyri, quo gaudia non minora Musis
Iuuat ex Croto causari & Arcades solebant
Quàm quæ caprípedes dare saltibus ebrijs Lyco.

Macro. de Sagittario. Macrobius libro primo Saturnalium sic de sagit. scripsit. Sagittarius, qui o=
mnium zodiaci domiciliorum imus atq; postremus est, ideo ex homine in ferã
per membra posteriora degenerat, quasi postremis partibus suis à superis in in=
Iuli. Fir. de Sagittario. ferna detrusus. Sagittam tamen iacit, quod indicat tunc quoq; uniuersorũ con
stare uitam radio solis uel ab ima parte uenientis. Iul. Fir. lib. 2. ca. 12. Sagittariũ
ponit signum esse pulchre uocis, ueridicum, domum Iouis, & significare omnia F
loca irrigua, montes, & hortos, & quicquid in se aliquid amœnitatis continet.
Idem item lib. 5. ca. 1. Quòd si in sagittario horoscopus fuerit, is plurimas artes
& disciplinas consequetur, eritq; cordatus, ingeniosus & omniũ rerum scius.

Musæ quid Proclus. Iupiter Mnemosyne. De Musis hic paucula annectere libuit. Proclus Diadochus in Hesiodicis
enarrationibus, scribit Musas ideo tradi Iouis filias & Mnemosynes, quòd ad
præcinctũ literaria uelut palestra tendentem, necesse sit intelligendi percipien
diq; potestate, atq; item retinendi præcipue pollere & per Iouem significari cui
Memoria ne=cessaria. attribuitur intellectus. Et per Mnemosynem: Memoriam à μνήμη uocabulo
memoriam significante. Sunt igitur Musæ intellectus & memoria. Est aũt Me
moria necessarium maxime uitæ bonum, & thesaurus eloquentię, ac tanqnam
lumen aliquod. Hanc in seipso eatenus florenter excelluisse scribit Seneca, ut
Seneca non ad usum modo sufficeret, sed ad miraculum usq; procederet. Nam duo mí=
lia nominũ, inquit, recitata, quo ordine erant dicta referebam. Ducentos quo=
que uersus ab ultimo incipiens recitabam.

Docilitatis p tes memoria, oxytes, anchi=nœa. Docilitatis sanè partes, ut ex Græcis tradunt aliqui, tres uidentur. Anchí=
nœa, Memoria, Oxytes. Est aũt memoria eorum, quæ quis didicit, cõseruatio.
Oxytes mentis intelligitur celeritas. ὀξυνοια, id est, solertia ubi ex his quæ di=
dicimus, etiam quæ non didicimus, uenamur.

Fons Lethe Mnemosynes. Fingũt ueteres apud Trophonij specum fuisse fontem qui dicebatur Lethe

cuius

A cuius aquam hauriebant descensuri, ut omniũ irreperet oblivio. Rursus & alter erat, quem Mnemosynes, id est, memoriæ uocabant, ut hausta inde aqua omnium recordarentur, quæ uidissent.

Fingunt præterea poëtæ Musas ducere choreas. Volunt Platonici deũ opt. maximum terram, tanquam chorum aliquem, diuini templi medium constituisse. Nam cum mundum (ut Platonici uolunt) ubique construeret rationis plenissimum, quo clarius suũ referret authorem, in sphæra qualibet uiuentia pleraque collocauit, quæ non templum modo redderent excultissimum, sed summi opificis laudes assidue concinerent. Quod ipsum humanas itidem mentes in meditullio positas facere uoluit. Hic igitur est illa ueteribus celebrata chorea Musarum, quę ad Apollinis ipsius imperium recinit perpetuo, saltatq; Ipse uero, ut ait Orpheus, Cœlum uniuersum cithara temperat canora. Apollo uero hic alius non est, quàm deus, quem uniuersalem uocat Pythagoras, dictumque uult, quasi ἁπλόον, id est, simplicem ac unum. Vt aũt humana mens ipsius summi opificis laudes recinere & cælebres choreas ducere posset, dedit homini Labia & Linguã. Labia profecto, quę in homine præsignem ab cœteris rationem habent, in brutis quippè dentium modo hæc tegumenta sunt, at nobis etiam in

B loquendi necessitate mirabile suggerunt adiumentum, indéque mollia, carnosaque ab rerum natura efficta sunt. Vt enim humana lingua duplici fungitur officio aut munere, conceptus animi enuntiando, & saporum uim præsentiendo, propterea aque ab cæteris disparatur, nec similis est, ita nec in labijs simplex functio est, sed dentes quidem cum decore cõtegunt plurimo, tum locutionem prę stant magis articulatam. Ea nanque cõflatur ex literis, quarũ enuntiatione plurimum obturbata, detruncata nec intelligibilis præstaretur, nisi ad hanc rationem labia, linguamque conformasset artificis infinita prudentia. Eleganter Apuleius dixit, Os hominis esse animi uestibulũ, orationis ianuam, cogitationum uero comitium. Maxi. & opti. deus homini dedit linguam, incomparabile donũ, in quo sua bonitas infinita, inæstimabili munificentia nos, ut legitimos filios est amplexata. Huius incomparabilis doni usus hic missos facio, prę ter id ut habet diuus Ambrosius in Hexameron, quòd lingua loquentis plectrũ est, qua omnis diuinæ maiestatis amplitudinem & sapientiam tuba clarius recinere debet & eius laudes iugiter decantare. Et ideo necessaria est laus oris, nõ quidem propter deum, sed propter ipsum laudantem, cuius effectus excitatur in

C deum, ex laude ipsius. Iuxta hunc Dauidis uersiculum. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quò ostendam illi salutare dei. Et inquantum homo per diuinam laudem affectu ascendit in deum, in tantum per hoc retrahitur ab his quæ sunt contra deum Esai. 48. Laude mea infrenabo te, ne intereas. Prodest etiam laus oris ad hoc, quòd aliorum affectus prouocetur in deum. Vnde in Psal. dicit. Semp laus eius in ore meo. Et subditur. Audiẽt mansueti & lætentur. Magnificate dominũ mecum &c. Adstipulantur ad nostrum propositum stellæ nostri Sagittarij, quarum nõnullæ sunt de natura Iouis & Mercurij, quarum teste Iul. Fir. libro sexto capi. sexto. significatio decernit maxima religionis insignia, legisque peritum reddũt. Est autem laus dei religionis actus, ut docet Sanctus Thomas, secunda secundæ, Quæst. 91. Collibuit tandem his iungere insigne miraculum nostris usum temporibus. Psittacus fuit Ascanij cardinalis Romæ, aureis numis centum comparatus, qui articulatissime, continuatis semper uerbis, Christianæ ueritatis symbolum integrum pronuntiabat, perinde ac uir peritus enuntiaret. Id præclarum & dictu rarissimum est. Qui habet aures audiat.

Musarum choreæ. Platonici.

Orpheus.

Labia & lingua.

Humana lingua duplex habet offi.

Apuleius.

Lingua incomparabile donũ

Ambrosius.

Dauid.

Stellæ Sagittarij.

Mirum de psittaco.

CAPRICORNVS decimum signum. De eo Hyginus hanc recitat fabulam, Aegyptij sacerdotes & nõ nulli Poetæ dicũt, Cum plures dij in Aegyptum conuenissent, repente uenisse Typhona acerrimum giganta, & maximum deorũ inimicum, quo timore permotos deos in aliã figuram se cõuertisse Mercuriũ factum esse Ibim, Appollinem auem, quæ Threicia auis id est grus, Dianã cato assimulatã, quibus de causis Aegyptios ea genera uiolari nõ sinere demonstrant, quòd deorum imagines dicuntur. Pana autem in flumen se deiecisse, & posteriorem partem effigem Piscis, alteram uero Hirci fecisse, & ita à Typhone profugisse, cuius cogitatum Iuppitrem admiratum, effigiem eius inter sydera fixisse. Metrice sic exponitur. D

Olim Niliferis partibus, deorum
Sancta cohors aderat, cum gigas nephandus
Typhon insidias omnibus parauit.
Huic inimicitiæ, maior & simultas
Cum dijs & summo perstitit tonante.
Pan deus Archadiæ cum uideret omnes
Per formas uarias in fugam coactos
Fit caper & Piscis, perfidumq; lusit. E
Ingenium cuius Iupiter stupendum
Admirans astris fulgidis decorat.

Capricornus cœlestis. Capricornus cœlestis signũ est zodiaci, ad quod cũ Sol motu suo adierit causat solstitium brumale. Et hoc accidit nostra tempestate 11. aut 12. die decembris quod tempore natalis Christi fuit ad 25. diem eius, de quo plura utiliter scribit diuus Augustinus sermo. 12. 13. & 18. de natiuitate christi.

Solstitiũ quando. Aug. Macro.

De Capricorno Macro. lib. 1. Sat. sic. Capricornus ab infernis partibus ad superа solem reducens, capræ naturam uidetur imitari, quę dum pascitur, ab imis partibus semper prominentium scopulorum alta deposcit.

Iuli. Fir. Iulius Fir. lib. 5. ca. 1. Si in Capricorno horoscopus fuerit inuentus, amicis puro excibit, id est, commouebit amicitiam semper affectu, erit subdolus, lætus & qui, cum nihil desit ad uitæ subsidium, tamen peregrinetur, & quibus uitæ alimenta præstiterit, ipsi existant semp ingrati, erit amabilis, parui animi. Ac digitis longis & prolixis semper precibus molestus &c. F

Macro. Asserit Macro. animas per Capricornũ in cœlum reuerti, quod dictum tanquam inuolucrum supra de Cancro elucidauimus.

Caper, Capricornus Hircus animal describitur. Caper, capricornus aut Hircus pro animali. Est autẽ Hircus ex lib. de naturis rerum capræ mas, animal bellicosum, animosum & robustum. In fronte autem illi & cornibus est maxima fortitudo. Isidorus, Hircus est lasciuum animal & semper feruens ad coitũ, cuius oculi ob libidinem in transuersum respiciunt.

Isidorus. Sanguis hirci mollit adamã. Plinius. Huius animalis natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec igni nec ferri materia domare ualet, solus huius cruor dissoluat atq; molliat. Plinius lib. 28. ca. 9. de Hirci sangnine sic scribit. Hircorum sanguini tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur, aut induretur, aut scabricia poliatur, uehementiusq; quàm lima. Idem Plini. eodem lib. ca. 13. Primum omniũ rabiem Hircorum si mulceatur barba mitigari.

Homies olent ut Hirci, in ætate quæ sufficit Veneri. Homines qui rem Venereã agunt, aut qui ætate sunt quæ sufficiat Veneri male olent, hoc est, odorem Hirci reddũt, huius ratio. In actu Venereo non solum emittur semen, sed etiam spiritus &c. In pueris autem non fit huiusmodi odor, quoniam puerorum spiritus humorem & sudorem cõcoquere potest & consumere, Virorum autem nequit, proinde sunt in his humiditates crudæ, indigestæ, ac ad corruptionem procliues. Ideóque sudores eorum & resoluti hinc fumi

A fumi grauiter olent, neque enim calor latenter cõsumit, ut in pueris, sed extrudit potius & uapores cõcitat, idque in alis præcipuè, atque inguinibus &c. Inde eruditi putant pueros dici Hirquitallos, ubi primũ ad uirilitatem accedunt. Hirquitalli.
Fitque Venereorum appetentia opportuna, ex hircorũ libidine aut odoris iniri, omninóque, quod dicitur, susque deq; ferant. Ego eos taxo, qui cõniuent & dissimulant se non uidere, cum eorum fœminæ cum alijs rem carnis agunt, quos uoco Conictores, gutemeñlin, Esslich holer. Hircos pati facile.
Posset per Capricornum hic sumi allegoria ethica & liberalitas intelligi, tran (seo tamen.

AQVARIVS VNDECIMVM SIGNVM. Hunc complures Ganymedem esse dixerũt. Troili regis Troianorũ & Callirrhoës filium, qui cũ in Ida monte uenaretur, ob nimiam pulchritudinem à Ioue adamatus, & per Aquilam parentibus raptus, inter astra est collocatus & deorum minister factus existimatur. De hinc Aquarius dictus est, quòd undas funderet. Hunc Nigidius Hydrochoon appellat. De quo Catullus de Coma Berenices, Protinus Hydrochoi fulgeat Oarion. Hydrochoos.
Versiculi Thomæ Rhadini.

B Altisonans Iuppiter
Ardebat Ganymedis amoribus,
Qui forma superando iuuenculos
Iliades floruit.
Vnguibus hunc intulit
Cœlo prima auium: faciem Iouis
Dum atris penna coloribus occulit,
Vt superis pocula
Ponat in alto æthere,
Fulget syderibus radiantibus,
Largo munere amantis, ubi omnia
Fœlicibus secula
Officiis transit

Aquarios legimus nuncupatos hæreticos quosdam, qui aquam offerebant solam in calice sacramenti, de quibus in Iure ponti. 24. q. 3. ca. quidam hæretici. Et totum caput ipsius Isidori libro octauo Ethimo. Aquarij hære.

C Apud Ciceronem in epistolis fami. à Cœlio cõcinnatis, uidentur esse Aquarii, qui aquam circunferunt uenalem. Nisi ego (inquit) cum Aquariis & tabernariis pugnarem. Aquarij.

Sunt & Aquarii, qui publicis aquis præficiuntur, hi quandoque dicuntur aquarũ curatores, possunt etiam uocari Castellani. Iulius Frontinus, Aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehendisset. Et Aquiminaria: uasa apud Pomponium iureconsultum dicunt, ut sint ad abluendas manus instrumenta. Aquarioli dicuntur qui uxoris stupra æquo animo ferunt. Aquarioli.

De Aquario cœlesti signo, scribit Ouidius primo Fasto. Aquarius signum cœle.
Hæc ubi transierint, Capricorno Phœbe relicto Ouidius.
Per iuuenis curres signa regentis aquam.

Iul. Fir. Aquarius est signũ pulchre uocis, domus Saturni, significat loca fluentia, atque irrigua, fontes, maria, loca, montesque. Principes quoque callidos, dolosos, uersipelles, uates demũ, magos, sophistas, mantios & tabellarios, siue cursores. Macro. 1. Satu. Aquarius nõne ipsam uim solis ostendit? unde enĩ imber caderet in terras, nisi solis calor ad supera traheret humorem? cuius effusio pluuialis est copia. Iul. Fir. Macrobius.

Solis ingressus in Aquariũ.

Apud ueteres ex sententia Plinij, Ouidij, Porphirionis, Collumellæ, sol ingressus est Aquarium 16. calen. Febru. Hoc est 17. die Ianu. nostro tempore ingreditur 4. Idus Ianu. Hoc est 10. die Ianu. In hoc signo sole constituto horrendæ tẽpestates & ingentia frigora esse solent, authore Por. Quare Hor. Aquarium aquæ tyrannum uocat.

De Aquarum diuersitate, differentia, colore, sapore plura legitis apud Aristotelem, Vitruuium, Plini. Solinum & Pomponium &c.

Per Aquarium allego. accipitur ἐπιείκεια uirtus, latine æquitas dicta.

PISCES SIGNVM duodecimum. Fab. ex Hygino. Pisces diogenites erit. Brachus ait quodam tempore Venerem cũ cupidine filio in Syriam ad flumen Euphratem uenisse, & eodem loco repente Typhonem gigantem, de quo supra diximus, apparuisse. Venerem autem cum filio in flumen se proiecisse & à gemellis piscibus suscepti, & ibi figuram piscium forma mutasse, quo facto periculo liberatos fuisse. Qui sanè pisces à merito translati feruntur in cœlũ. Itaque postea Syros, qui his locis sunt proximi, destituisse pisces esitare, quòd uereantur eos capere, ne simili causa deorum præsidia impugnare uideantur, aut eos ipsos captare. Est autem unus ex his Boreus, id est, magis à zodiaco uersus septentrionem expositus, attingens Andromedæ brachium. Alter Notius, aut meridianus. Non intellige lector, quòd sit collocatus uersus meridiem à linea eclyptica, sed dicitur Notius respectu piscis Borei, eo quòd plus uergit uersus meridiem, sunt tamen per colligaturam atq; caudis iuncti.

Piscis Boreus Notius.

Huic fabulæ adhærent hi uersiculi.

Cum Venus nato sociata flumen
Visere Euphratem cupiens, per amplum
Incederet alueum,
Typhona uidet grauem.
Horruit flaui capitis capillus.
Nate, qui uirtus mea semper extas,
Hostis noster (inquit) adest nephandus,
Ni sit fuga, pessimus
Interficiet nos.
Conciti intrant æquora, mutuata
Adiuuat piscis geminos figura.
Quos, pro bene præstito,
Circumdedit ignibus.

Pisces signum zodiaci. Ouidius.

De signo piscium Ouidius 2. Fast. abunde fabu. etiam recitando tractat, Incipit enim.

Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna,
Protinus æthereas accipe piscis aquas &c.

Sol intrat pisces. Iuli. Fir.

Ingreditur autem sol Pisces, secundum Ouidium, 15. calend. Martij, id est, 15. die Febru. Nostra tempestate 6. aut 5. Idus Febru. id est, 8. aut 9. die Februarij.

Iuli. Fir. Pisces sunt in cœlo, signũ fœmi. duplex, humidũ, aquosum, sed unus Piscis ad austrũ fertur, alter ad Aquilonem. Domus Iouis, significat loca ruinosa, humida, Piscatores etiam & nautas.

Macro.

Macro. lib. 1. Sat. In ultimo ordine zodiaci Pisces locati sunt, quos cõsecrauit Soli nõ aliqua naturæ suæ imaginatio, ut cætera, sed ostentatio potentiæ syderis, à quo uita non solum aëreis terrenisq; animalibus datur, sed illis quoq; quorum cõuersatio in aquis mersa, uelut è cõspectu solis exulat. Tanta est uis Solis ut abstrusa quoque penetrando uiuificet.

Hic de

A Hic de piſcibus uaria & miratu digna addenda eſſent, ſed remitto lectorem ad Plini. lib. 9. & decimum.

Duodecim ſignis uniuerſalibus zodiaci imaginibus abſolutis. Venio ad textum Procli, ubi ſcribit. In his duodecim, ſtellæ quædam ſunt, quæ ob quaſdam quas referunt notas, proprias appellationes meruerunt, ſiquidem ſex numero quæ in Tauri dorſo uiſuntur, Pleiades nominantur.

Pleiades igitur, ſiue Atlantides, aut Vergiliæ, ex eo quòd in cœlo ſunt cognitu facilimę, ab innumeris ferè prędicantur. Poëtæ eas nõ tacent. Virgi. 1. Aeneidos, & primo Georgi. Ouidius in pluribus locis. ſ. 3. Faſto. Et idem 5. Faſto. Et item primo de Ponto epiſtola ad Seuerũ. De iiſdem Aratus in Phœno. Et poſt, Germanicus Cæſar, Rufus Feſtus. Baſſus poëta in cõmen. in Ger. Mar. Mani. lib. 5. Item Hyginus lib. 2. & tertio de Tauro. Et de his ſæpius Plini. lib. 18. ca. 24. 25. 26. 27. 28. 29. & 31. Et in ſacris literis, ſcilicet, Iob 38. ubi diuus Grego. & S. Thomas cõmentando plura ſcribunt. Item Beda in libello ſuo de ſtellis. Et Ptole. de iis tracta. 1. quadri. cap. 9. Scriptores de Pleiadibus.

Sunt præterea harum ſtellarum hæ nomenclaturæ.

Athorace Ptole. lib. quadri. tract. 1. ca. 9.
Athoraye, Hali Aben Ragel.
B Pleiades, Plyades.
Atlantides.
Vergiliæ.
Veſtis inſtitoris, lege Plini. li. 18. c. 25.
Maſſa.
Gallicia.
Biurio.
Septiſtellium.

Harum interpretationes lege ſupra, Item & earũ nomina ex Arato recepta.

Hyginus lib. 1. cap. de Tauro ſic ſcriptum reliquit. Eas ſtellas noſtri Vergilias dixerũt, quòd poſt uer exoriuntur. Et hæc quidem ampliorem cæteris habent honorem, quòd earũ ſigno oriente æſtas ſignificatur, occidente autem hyems oſtenditur, quod aliis non eſt traditum ſignis. Alludit Plini. lib. 18. cap. 29. Hyginus. Vergiliæ. Plinius.

Namq; Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut earum exortu æſtas incipiat, occaſu hyems, ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes, uindemiaſq́ue & omnium maturitatem complexæ. Ad idem Rufus Feſtus, de Pleiadibus. Rufus Feſt.

Nec minus arenti cum crine attollitur æſtas
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti.
Tempora deſignant, nam ſi ſe gurgite tollunt
C Vergiliæ, curuas in flaua noualia falces
Exercere dies, ſi condunt: æquore flammas
Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro

Pro horum intellectu contuendum. Noſtra tempeſtate ſtellæ Pleiades ſunt in 22. & 23. gradu Tauri ſupremæ ſphæræ, quæ Ptolemæi fuere in 1. & 2. gradu eiuſdem Tauri. Coniungitur autem Sol quotannis iiſdem 3. & 4. die Maij, poſtea diebus ſequẽtibus, propter receſſum Solis à Pleiadibus, dicunt oriri Heliace. i. ante Solem & tunc incipit æſtas præambula aut initialis, de qua loquuntur omnes cõmemorati authores, & uſuuenit noſtro tempore circiter 7. 8. 9. aut 10. diẽ Maii, uel, ut nouitiis ſatisfaciam cũ Sol ingreditur Geminos. ſ. noſtro tẽpore 11. die Maii. Habes igit iuxta authorũ mentem, q Pleiadibus Heliace exorientibus incipit æſtas præambula aut initialis & quo id noſtro tempore fiat. Pleiades in ♉ ſigno. Cõiunctio Solis cum Pleia.

Scito quòd quadruplex eſt æſtas. Præambula, de qua iam diſſeruimus. Vera ſiue Aſtronomica, cũ Sol intrat Cancrũ, noſtro tempore die 12. Iunii. i. proxima die poſt Barnabæ. Aeſtas adulta aut robuſta, cũ Sol ingreditur Leonẽ, circiter 13 diẽ Iulii, ipſa die diuæ Margarethæ uirginis. Et æſtas declinans quæ principiũ autumni præambuli, cũ Sol intrat uirginem ad 13. diem Auguſti ubi Hip- Quadruplex æſtas.

Præterea Pleiadũ occaſus principiũ dat hyemi (intellige præambulæ). Attende cũ Sol ſuo curſu peruenerit ad 22. & 23. gradum Scorpii, (politus martyr. Pleiadũ occaſus.

quod accidit noſtro tempore 5. & 6. die Nouembris, tunc Sol directe opponit D
Plyadibus, & hoc contingit in Semiſſi. i. in ſex menſibus, hoc eſt, in ſemianno,
tunc Sole mane oriente Pleiades occidũt, & ad hos dies uel circiter, puta 5. 6. 7.
8. 9. 10. die Nouemb. uel, pro nouitiis, circa feſtũ Martini incipit hyems initialis
(ſiue præambula.

Quadruplex Hyems.

Scitoq; q̃ quadruplex eſt Hyems, Præambula, iam determinata. Vera ſiue Aſtronomica, cũ Sol init Capricornũ 11. uel 12. die Decembris ante feſtũ Lucię. Robuſta aut adulta, quando Sol ingreditur Aquariũ. ſ. circiter 9. diem Ianuarij. Et tandem declinans, initium ueris præambuli, cũ Sol ingreditur Piſces die 8. ferè Februarij. Nec id prætereundum cenſeo, ſtellas

Pleiades natura.

has eſſe de natura Martis & Lunæ, quod plane indicat Ptolemæus tract. 1. qua.

Ptole.

ca. 9. Quo fit, quoties Luna illas ipſas adierit omnis oculorũ curatio eſt prohibita. Teſtis eſt Hali Rhodan eodẽ tract. & ca. inquiens. Omnes Aſtrologi ſunt cõ-

De oculis non curandis

cordes, quòd ſtellæ, quę habent complexionẽ Martis & Lunę, abſcindunt propriè uiſum, & hoc eſſe dico propter magnam cõtrarietatem, quæ eſt in hac uirtute. Nota tu medice.

Rhodan.

Ptolemeus.

Ptolemæus 7. dict. Alma. uerificauit dumtaxat quatuor ſtellas Pleiadum & ſunt in ordine ſtellarum Tauri 30. 31. 32. & 34. Idem ſen-

Pleiadum ſtellæ quę in Tauro.

tit Alphonſus. Stellæ etiam Pleiadum ſunt in manſione tertia Lunæ quę ab eis E

Alphon.

nomen habet Athorayæ, de qua plura Hali parte ſeptima cap. 101.

Hali Rho.

De poſitu harum ſtellarum uariæ ſunt ſententiæ, quas lege ſupra.

De Pleiadũ poſitione.

Tandem arcanum ualde hic Theologicũ aperiendum eſt, Chriſto ad horam

Mirũ de Pleiadibus.

ſextam pendente in cruce, facies eius quam angeli uidere deſiderant, fuit uerſa in orientem, & iam Sole obſcurato & factis tenebris ſuper uniuerſam terram,

Oroſius.

de quibus Paulus Oroſius ad Aurelium Auguſti. lib. 7. ca. 3. ſic. Eodemq; ad horam diei ſextam Sol in toto orbe obſcuratus, tetraq; nox ſubito terris obducta eſt, & ſicut dictũ eſt. Impiaq; æternã timuerunt ſecula noctem, & ſtella tunc diurnis horis, uel potius in illa horrẽda nocte toto cœlo fulſiſſe referat. Stetit igitur Aries ſupra caput noſtri redemptoris. In quo Sol, ut ſupra diximus. Eodẽ mirificè obtulit ſe noſtro ſaluatori Vniuerſitatis liber. Obtulerunt enim ſeſe Pleiades exiſtentes tunc in principio ferè Tauri. Verſus eius dextram, partim ad meridiem & partim ad orientẽ. Dic obſecro, quid hæ ſtellæ redemptori noſtro oblatæ ſignificabant? profecto id quod idem dixit Ioan. 12. Ego, ſi exaltatus fuero

Ioan. 12.

à terra, omnia trahã ad meipſum. Vbi Auguſtinus ſic ſcribit. Quòd Chriſtus

Auguſtinus

hæc retulit ad naturæ integritatem, id eſt, ſpiritum, animũ & corpus, & id quo F
uiſibiles & contrectabiles ſumus; qui enim dixit, capillus capitis ueſtri non

Septenarius numerus.

peribit, omnia trahit poſt ſe. Septenarius enim numerus Pleiadum, maxime cõuenit homini. Teſtis eſt Aulus Gellius libro tertio, capite decimo. Hunc domini Theologi uocant numerum Vniuerſitatis. Quem Macrobi. libro primo, de

Macrobius. Auguſti.

Somnio Scipionis uocat plenum. Accedit pulchrè Auguſtinus libro undecimo, ca. triceſimo primo, ubi inquit, Septenarius numerus pro cuiusq; rei uniuerſitate ponitur. In exemplis Prouer. uiceſimoquarto. Septies in die cadit iuſtus, & reſurget, quotienſcumq; ceciderit. Et Pſal. 118. Septies in die laudem dixi tibi. Id Pſal. 33. exponit, ſemper laus eius in ore meo. Ad idem Lucæ ſeptimo,

Prouerb. 24 Pſalm. 118 Lucæ 7.

de Maria Magdalena. Et Virgilius primo Aeneidos.

Virgi.

O ter quaterq; beati,
Quis ante ora patrum Troiæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere. O ter quaterq;. i. oĩno & prorſus, hæc omnia de ſeptenario numero homini applicato, deſignant ſeptẽ ſtellæ pleiadũ Chriſto iam iam pro redemptione humani generis laborante, quaſi dicerent totum liberabis.

Inter has ſtellas: Maia ſiue Mæa ab oĩbus proclamat veneranda, (hoĩem. pudica, ſancta, à Tullio ſanctiſſima, egregiè ſignificat beatiſſimã uirginẽ Mariã matrẽ Chriſti ſub cruce pudice & ueneranter ſtantem, unà cũ alijs mulieribus.

Sequitur

SEQVITVR IN PROCLO. QVINQVE VERO QVAE IN CAPITE Tauri cernuntur Hyades dicuntur.

STOEFLERI INTERPRE. Hyades. Varia earum nomina. Scriptores. Hyginus. Pherecydes. Museus. Aratus.

ANimaduertendum Hyades stellas inter particulares imagines recenseri, continentur enim in Tauro imagine uniuersali, habentq; apud authores uarias nominationes. Appellãtur enim Hyades, Succulæ, Palilicĩ sydus & Palilicĩum. Scriptores de his hi sunt. Hyginus lib. 2. & 3. de Tauro, Pherecydes Athenien. Athenensis aut Atheneus, Museus, Aratus in Phœno. qui in latinum uersus sic loquitur. Propè pedes autem Aurigæ cornutum expansum Taurum scrutare, atqui ei ualde consimilia indicia ponuntur. Quale ipsi caput interdistinctũ est, neque quispiam alio argumento coniectauerit caput bouis, qualiter id ipsæ stellæ utrinque circumductę configurant? Etiam crebro earũ nomen memoratur, neq; adeo incelebres Hyades, quæ. s. p totam frontẽ Tauri sparsæ sunt &c. Iul. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cũ Ariete orientibus &c. de Hyadibus in hæc uerba. In Ariete parte 27. oriũtur Hyades, quicumque in ortu huius syderis natus fuerit, inquietus erit, turbulentus, popularis, & qui plebem turbulentis semper seditionibus exagitet, eius animos clamosis, ac furiosis contentionibus inflammans, inimicus quietis & pacis, atque intestina & domestica bella, furiosa mentis cupiditate desiderans. Sed hinc uarij quæstus ex assidua solicitudine sæpe nascũtur. Facit etiã hoc sydus bubulcos, opiliones, armentarios, ouiumque pastores. Hucusque Fir. Iul. Fir.

Mar. Manil.

Consimilem habet sententiam Marcus Manil. lib. 5. ca. unico, sic canens.

Sed cum bis denas augebit septima partes
Lanigeri, surgunt Hyades. Quo tempore natis
Nulla quies placet, in nullo sunt otia fructu &c.

Germanicus Cæsar de Tauro. Fronte micant Hyades.

Germa. Cæs. Plinius.

Eas Plini. lib. 2. ca. 42. uocat Succulas. Et lib. 18. ca. 26. Hyades, Succulas, Palilicĩ sydus. Vbi sic scriptum reliquit. 14. Cal. Maij Aegypto Succulæ occidunt uesperi, sydus uehemens, & terra mariq; turbidũ (& post pauca) Hoc est uulgo appellatum sydus Palilicium, quòniã 11. Cal. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento, Hyadas appellantibus Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis Græci propter sues impositũ arbitrantes, imperitia appellauere Succulas. Et idem eodem libro cap. 31. de Succulis.

Bassus.

De Hyadibus plura Bassus in Germa. capite de Tauro. Et idem de Aequinoctio fermè assimilem habet sententiam iam supra ex Plinio conscriptam, præter id quòd Palilicium sydus uocat Parilicium.

Ouidius.

Item de Hyadibus Ouidius 5. Fastorum, sic cantat.

Ora micant Tauri septem radiantia flammis

Nauita quas Hyadas Græcus ab imbre notat. Et idem in sexto.

Postera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
Euocat, & multa terra madescit aqua.

Idem de festis Palilibus lib. 4. de quibus in subditis dicetur.

Aulus Gel.

De ijsdem Aulus Gel. lib. 13. ca. 9.

Ethyma Hyades.

Secũdo loco de Ethymis horũ nominũ dicemus, & primo de Hyadibus. Pherecydes, teste Hygino li. 2. de Tauro, Liberi nutrices esse demõstrat nũero septẽ Harũ nomina sunt hæc. Ambrosia, Eudora, Padilæ, Coronis, Polisso, Phyleto, Thyone, à Ioue inter sydera cõstitutę. Hyades aũt appellatæ sunt, ut ait Museus, q; ex Atlante & Hya Oceani filia, sint 15. filiæ procreatæ, quarũ 5. Hyadas appellatas demonstrat, quòd earũ Hyas fuit frater à sororibus multũ dilectus, qui cũ uenans à Leone esset interfectus, quinq;, de quibus supra diximus, lamenta-

tionibus assiduis permotæ dicunt interisse, quare eas & plurimũ decius morte laborarint Hyades appellatas. Tiro. M. Ciceronis libertus (authore Gel.) dixit eas ab ὑέιν appellatas. Nam cũ oriuntur & occidunt, tempestates, pluuias, largosq; imbres cient. Pluere aũt græca lingua ὑέιν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Ad Tironẽ accedit Bassus in cõmentarijs in Germanicũ de Tauro. Adstipulat Plini. & Ouidius supra. Licet Gel. uideat nõnihil dissentire. Addit & Bassus Hyades uocatas, quia in modũ literæ y positę sunt. Nõnulli recentiores asserunt Hyades dici ab ὕω græco uerbo, quod latine sonat pluo, Hyades. n. (ut Seruio placet) stellæ sunt in fronte Tauri, quæ cũ oriuntur & occidunt, pluuias faciunt Virgilius primo Aeneidos.

Seruius. Virgilius.

Arcturum pluuiasq; Hyades, septemq; triones.

Eas latini uocant Succulas, à Succo (teste Basso de æquinoctio) propter. n. ortũ & occasum cũ sole, multos succos, imbres, pluuias inducunt, ut testes sunt prædicti authores. Veteres Romani Græcas literas nescierunt & rudes Græcæ linguæ fuerũt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea Succulas appellarũt, q; eas Græci ὑάδας uocãt, tanq; id uerbum latinũ Græci uerbi interpretamẽ tũ sit, quia grȩcè ὗς, sues latine dicunt. Hactenus Tiro. Inde ὑάδας. i. Succulas nostri opici dici putauerunt. Sed ab eo quod est ὑέιν appellantur lege supra. Decepti sunt igitur ueteres in similitudine cognominis. s. ὗειν & ὗς.

Succulæ

Palilicium sydus. Parilicium. Pales. Varro. Palilia. Ouidius. Parilia.

Palilicium sydus. Scito, Pales pastorum & pabulorũ est dea, quam alij Vestã alij Matrem deũ esse uolunt. Cui sacra soluebantur postq; Hyades uesperi, ut diximus, occidunt. 11. Cal. Maias, quamuis sint qui 12. Cal. ea tradiderũt celebrari. Et teste Varrone à Pale Palilia dicta sunt, ut à Cerere Cerealia Ouid. 4. Fast.

Nox abijt oriturq; aurora, Palilia poscor Alma Pales faueas pastorũ sacra canenti
Non poscor frustra, si fauet alma Pales Prosequor officio si tua facta pio &c.

Pales igit ut iam diximus, dea dicebatur pastorũ, cui festa Palilia, aut Parilia dicebantur. Sed quibus ritibus & moribus pastores Palilia peregerint, indicat Ouidius in quarto plurimis uerbis à uersu.

Ouidius.

Pastor oues saturas &c. Et deinde. Et inter sacrificandum cõmendarunt se & greges obtutibus Deæ Palæ. Ouidius.

Pelle procul morbos, ualeant hominesq; gregesq;e

Et ualeant uigiles prouida turba canes &c. legito.

Palilicium Sydus unde.

Palilicium igitur sydus dictũ est primo à festis Palilibus pastorũ quæ (ut dictũ est) peregerũt post Hyadum occasum. Secundo Palilicĩ aut Parilicium, quia 11. Cal. Maii fuit natalis urbis Romæ, ut testant Solinus, Sempronius. Plini. Bassus, uide supra de signo Libræ. Iuxta etiam illud Propertii in 4.

Vrbi Festus erat, dixere Palilia patres

Hic primus cœpit mœnibus esse dies Tertio quòd is dies, quo serenitas reddebatur, lucẽ parere uiderẽt. Ad hoc facit Plini. supra & Bassus de æquinoctio. Quarto ut author est Festus, pro partu pecoris Palæ sacra facerent Inde

Ouidius

Parilia & Pariliciũ Sydus. Hoc bene docet Ouidius cum inquit.

Sitq; salax Aries, conceptaq;e semina coniunx

Reddat, & in stabulo multa sit agna meo. Hactenus de Ethymis.

Hyadum numerus.

Tertio contuendũ, quòd nõnulli numerant septem Hyades, alij tantũ 5. Qui septem recensent, sunt inter se diuersi. Verior tamen est hæc sententia (a qua Hyginus in 3. recedit) in facie & circa oculos Tauri sunt 5, & in locis ubi nascuntur cornua, sunt singulæ & sic sunt in numero septem Hyades. ut uult Pherecydes & Ouid. Alij tantũ modo quinq; supputant, ut indicat Hyginus supra. Excluduntur. n. duæ quæ sunt in radicibus cornuũ. Hæ sanè quinq;, ut Bassus docet sunt sitæ in modũ y literę. Accedit Museus supra. Et Georgi. Val. qui stellas fixas Ptole. de Græco traduxit in latinũ, inquit. Earũ quæ in facie dictæ Hyades. Et exponit quinq;. Tralator uetus qui ex Arabico eas latinas fecit, uocat has quinq; Aldebaran, & forsan idẽ q̃d Hyades. Quarto de locatiõe harũ insignis & gra. & earũ latitu. ac magnitu. dicendũ est. Tge Ptole. si nũeraueris 5. Hyades in facie Tauri fuere

De locatione earum.

hæ in

A Hæ in Tauro 9.10.11.12.gradibus, habentes latitudinem meridianam. Et ex his 4.tertiæ magnitudinis,& una omnibus lucidior in australi oculo, quæ propriè dicitur Aldebaran, primæ magnitudinis, & sunt in ordine stellarũ Tauri 11. 12. 13. 14. &. 15. Quòd si 7. Hyades esse decreueris, adde iam dictis, eas quæ sunt in origine, uel eductione cornuũ, quarum una est in ordine 16.super originẽ cornu meridiani tempore Ptolemæi in Tauro 17.ferè gradu,latitudinis meridianę & quartæ magnitudinis. Reliqua est in ordine 20. super radicem cornu septentrionalis in Tauro 15.quasi gradu,latitudinis septẽtrionalis,& 4.magnitudinis. Nostro autẽ tempore 5.Hyades in facie Tauri sic se habent, undecima (ut iam dixi) in ordine est in Tauro 29. gradu. Duodecima in ordine in Geminis 0. gradu. Tertiadecima in Geminis 1. ferè gradu. Quartadecima lucida ex forma ut cæra,& propriè Aldebaran, in Geminis 2. gradu. Quindecima etiam in Geminis quasi 2.grad.latitudinibus & magnitudinibus manẽtibus inuariatis. Quotannis igitur quando Sol hæc signa & gradus adierit, tunc coit corpore cũ Hyadibus,& hoc usuuenit nostro tempore 10. 11. 12.13. & 14.die Maij. Quòd si 7.numeraueris Hyades, 16. in ordine hodie est in Geminis 7. gradu 20. aũt in ijsdem 5.ferè gradu. Aldebaran stella.

B Quinto notandæ sunt naturæ harũ stellarum, & sequor Ptolemæũ tracta.1. quadri.cap.9.sic. Quartadecima in ordine fulgens & propriè Aldebaran dicta complexioni Martis assimilatur. Cæteræ uero habent complexionem Saturni & parum Mercurij. Naturæ Hyadum.

Sexto & demum aduertito. Quinarius Hyadum numerus in facie Tauri,& libro Vniuersitatis exaratus, hominẽ Christianum,dei simulacrũ, in eius laudem iugiter excitare debet,ut cum Dauide dicat. Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo, quamdiu fuero. Et hoc obnobilitatem,dignitatem,ac potestatem ipsius numeri quinarij, de quo etiam in sacris literis crebro fit mentio. Is sanè numerus omnia cœlestia & terrena complectitur. Quinque enim uiuentium traduntur genera. Primum locum sibi uendicante deo,sequentibus dæmonibus. Deinde heroibus, quarto loco hominibus, & quinto brutis. Et potissimũ ex eo, quòd is numerus, qui diuinus censet, multipharíam in homine inuenitur, puta in manuũ pedumque digitis. Item ipsius humanæ animæ quinque sunt potestates,scilicet, uegetatrix, sensuum potens, concupiscibilis,irascibilis & rationalis. Rursus,omnia quæ sub sensum cadunt C quinario numero continentur. Vnde factum est, ut sensus dumtaxat quinque sint. Addo ego quinarium numerum uulnerũ & stigmatum nostri redemptoris,de quibus Paulus ad Gal.6.de cætero (inquit) nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Quæ profecto bonus Christianus in corpore suo per afflictionem & in corde per iugem memoriam & gratiarum actionem portare debet. Allegoria Hyadum. Quinarij numeri dignitas. Quinq; genera uiuentium. Quinq; sensus. Quinq; Christi uulnera.

SEQVITVR IN PROCLO.

Stella uero quæ pedes Geminorũ præcedit, Propus quasi præpes uocatur. Propus.

HIc obiter contuendum est,quòd stellæ fixæ sunt in duplici manerie. Non nullæ enim sunt, quæ intrant formas siue imagines,hoc est,seruiũt ad earum compositionem. Quemadmodũ supra diximus Arietis signum, formam aut imaginem habere 13.stellas. Tauri 33. Geminorum 18. Cancri 9. &c. eo quòd tot stellæ effigiant, aut figurant huiusmodi signum, aut imaginem, & dicuntur stellæ formarum. Sunt præterea, & passim aliæ stellæ extra aut circa formas siue imagines,nõ seruientes ad alicuius imaginis compositionem, aut figuratio- STOEFLERI INTERPRE.

Propus. nem,& appellantur ſtellæ extra formas, uel quæ non ſunt in forma aut informes,ut ſunt circa Arietem 5. Circa Taurum 11.circa Geminos 7. Eſt igitur Propus, de qua author, ſtella extra formam Geminorũ & informis,præcedens pedem tum Gemini antecedentis, tum ſequentis,quare haud iniuria dicitur Propus, id eſt,prępes,ſed quia uicinius accedit pedi dextro Gemini antecedentis. Deſcribunt aſtrologi eam his ferè uerbis. Quæ antecedit ſummo pede antecedentis Gemini. Et eſt 19.in ordine ſtellarum Geminorum (intellige de ſtellis intra & extra figuram). Eſt enim prima informis circa Geminos. Poſita tempore Ptolemæi in Geminis 4.fermè gradu. Hodie in 24.eorundem. De ea ſtella præter noſtrum Proclum,Ptolemæum,& Alphonſum, nullos offendo ſcriptores. D

SEQVITVR IN PROCLO. QVAE VERO IN CANCRO NVBECVLAM referunt,Præſepe uocant,at duæ quæ iuxta Præſepe collocatæ ſunt:Aſelli dicuntur.

STOEFLERI INTERPRE. Cancer imago uniuerſalis habet duas particulares.

SCito,Cancer imago uniuerſalis,cõtinet in ſe duas particulares, ſcilicet, Prę ſepe ſiue nubeculam,& Aſinos.Pro his annotandum authore Hygino in 2. Baſſo in cõmen. de Cancro.Cum aduerſus Gigantes dĳ bellum agerent, Liber pater, Vulcanus & Satyri aſinis inſidẽtes profecti ſunt ad pugnã.Quod genus uiſo tumultu magno & diro cum murmure rugiſſent,Gigantes eorum uoce territi fugerunt, & cõfeſtim dĳ de Gigantibus triumphauerunt, & iccirco unà cũ præſepio ſuo aſtris ſunt illati,& in ſigno nobilis Cancri poſiti. E

Plinius. De his imaginibus ſcribit Plini.lib.18.ca.35. De prognoſticis tempeſtatum, in hæc uerba.Sunt in ſigno Cancri ſtellæ paruæ Aſelli appellatæ,exiguum inter illas ſpatium obtinente Nubecula, quam Præſepia appellant.

Baſſus. Nubeculam Baſſus in deſcriptione ſtellarum Cancri uocat Nubilũ, dicens. Habet aũt ſtellas tres obſcuras, quæ appellantur Nubilum,quòd circa eum uidetur, Præſepiũ dicitur. De Aſinis & Præſepio Rufus Feſt.ca. de Cancro quẽ

Rufus Feſt.

Vetus tralator Alma. Tralator uetus Alma. dict.7. uocat Nubeculam implicitatem nebuloſam, cum de Cancro (inquit).Media implicitatis nebuloſæ,quæ eſt in pectore,& dicitur Præſepe. (legito.

Ptolemæus. Et nota.Ptolemæus tract.1.quadri.ca.9.§. de Cancro, uocat Præſepe iuxta unam traductionem Meelef,cum dicit.Illius aũt opus, quæ in eius locatur pectore,nubisq́ue gerit ſimilitudinem,uocaturq́ue Meelef,Lunæ & Martis operibus æquatur. Alia ibidem traductio nominat Præſepe Peſebre, cum inquit. Et illa quæ in ſuis pectoribus, quæ aſſimilatur niui, & eſt dicta Peſebre, habent uim ſicut eſt illa Martis & Lunæ. F

Synoníma. Geor.Valla uocat Præſepe phatne, φάτνη enim græcum, ſonat latine præſepe.Ex his infertur hæc eſſe ſynoníma, Præſepe, Meelef, Peſebre & Phatne.

Aſini,aſelli. Duæ præterea ſtellæ in Cancro,à Ptolemæo in Alma.& quadripartito,Alphonſo,Hygino libro 3.Rufo,Baſſo uocantur Aſini.Plinius uero.Hyginus in 2.Iulius Fir.libro 8.ca.9.& alĳ nominant Aſellos.

De ordine ſtellarum nebulo. & ſitu in ſignis Nec id eſt ſilendum, quòd ſtellæ nebuloſæ ſunt tres,ſcilicet,prima,ſecunda & tertia in ordine ſtellarũ Cancri, prima eſt nebuloſa,2.& 3. ſunt in quarta magnitudine.Ptolemęi tempore fuerunt omnes in Cancro,prima in eo, gradu 10. Secunda, in 7.ferè. Tertia,in 8.Noſtra tempeſtate.Prima eſt in principio Leonis.Secunda, in 27. gradu quaſi Cancri.Tertia, in 28.eiuſdem.

Præſepe bifariam accí. Sunt quí has tres ſtellas uocant Præſepe,ut author hic & Plínius. Alĳ,puta Ptolemæus in Alma.& quadri.& Baſſus,ac Geor. Valla dumtaxat primam, ſcilicet,nebuloſam, uocat Præſepe aut Præſepium.

Sunt

A Sunt autem hæ ſtellæ de natura (ut dictum eſt) Lunæ & Martis, quare iuxta doctrinã Hali Rhodan traditã ſupra de Pleiadibus, nociuæ & moleſtę oculis. Quocirca, & ſi Cancer oculorum curationi ſit commodus, poſtquàm tamen Luna noſtro tempore 20. gradũ eiuſdem, uel circiter adierit, fugienda eſt oculorum medicatio, eo quòd Luna iam incipit prædictis ſtellis appropinquare, & ut ſummatim dicatur, à 20. gradu Cancri, aut circiter, uſq; in finem eiuſdem & per totum Leonem ſequentem, principaliores oculorum curæ ſunt uitandæ. Rhodan accedit Iulius Fir. lib. 8. ca. 22. Octaua (inquit) pars Cancri ſi in horoſcopo fuerit inuenta cæcos. faciet. In hac enim parte Nebula eſt. Ecce. De ſtellis Aſinis aut Aſellis notandum, quòd hæ ſtellæ Ptolemæi temporæ repertę ſunt in Cancro 10. & 11. quaſi gradu, in 4. magnitudine, hodie locantur in Leone 0. & 1. gradu, & ſunt in ordine ſtellarum Cancri 4. & 5. & ſunt, eodem Ptolemæo authore, de complexione Martis & Solis.

De natura ſtellarum nubecu. De cura oculorum.

Aſini in qbus ſignis & gradu & eorũ ordo acnatura.

De aſinis plura & mira apud Plini. libro 8. cap. 83. per totum.

De Aſinis cornutis, idem libro 11. cap. 37. & 46. ſunt enim Indici Aſini.

Mira & plura de Aſinis.

In Celtiberia Aſini ſunt ingentis precij, uenduntur enim quadragenis milibus numorum.

B In Africa poſt imbres aratur terra uili Aſino, iuncta anu, libro 17. cap. 5.

Aſinus & ex eo medicinæ libro 28. cap. 10. in 16. locis. Et de Lacte Aſinino, eodem libro cap. 9. in pluribus locis.

SEQVITVR IN PROCLO. Prænitens autem ſydus, quod in corde Leonis notatur, ſimili cum loco nomine Leonis cor dicitur, à nonnullis regia ſtella, quòd qui ſub ea naſcuntur, regiam natiuitatem ſint nacti.

Cor Leonis.

PRincipè obſeruandum eſt. Leo teſte Ptolemæo habet 27. ſtellas, inter quas plures magni ſplendoris, puta una in ceruice, ſecundę magnitudinis, altera in eius corde, primę magnitudinis, de qua author. Tertia in eius dorſo, ſecundæ magnitudinis. Quarta in extremitate caudæ, primæ magnitudinis.

STOEFLERI INTERPRE.

Annulus ex ungula, aut cruribus nigredinem nõ habentibus, ab epileptico geſtatus, prohibet ipſum ne cadat.

Stercus eius in omni curſu ſanguinis adminiſtratur. Odoratur enim ad fluxum ſanguinis narium fortem, & exprimitur humiditas eius in nares, & retinetur.

C Secundo contuendum, quòd noſtri propoſiti ſtella uarias habet nomenclaturas Chaldaice enim uocatur Calb Eleced. Calb, id eſt, cor. Eleced, id eſt, Leo. Græcè βασιλικὸ, id eſt, regia uel regalis. Latine Cor, aut Pectus Leonis, Regia ſiue Regalis.

Diuerſa nomina.

Tertio de ea ſcribunt hi. Ptolemæus libro 7. Almage. de Leone. Iuxta uetuſtam tralationẽ, quæ eſt ſuper cor & dicitur Rex. Iuxta Geor. Val. in corde dicit Baſilicus. Idem quadripartito tracta. primo cap. 9. de natura ſtellarum Leonis, ſecundam unam traductionem, ſic. Stella lucida in corde poſita, quam uocant Regiã, quemadmodum Iupiter & Mars operatur. Secundũ aliam, Lucens quę eſt in corde Leonis, quæ dicta eſt Regialis, habet uim, ſicut illa Martis & Iouis. Vbi cõmen. Hali Rodan. Hæc eſt cor Leonis, cui ſapientes antiqui nomen poſuerunt, Regale, eo quòd magis eſt circa zodiacum cæteris magnis ſtellis fixis, & eam propter hoc in prima magnitudine ordinauerunt, quamquam in ſecunda magnitudine ſit pro certo.

Ptolemæus.

Ea ſtella eſt una de ſtellis Beibenijs exiſtentibus de natura Martis & Iouis, ut ſunt cor Scorpij, Canis maior &c. de quibus pulchre ſcribit Hermes in

Hermes.

libello de ſtellis Beibenijs in hæc uerba. Et ſi inueneris aliquam ex iſtis Beibenijs in aſcendente uel decima, in natiuitate alicuius, magiſter erit militum. i. dux militiæ, & erit magnus in ſuis actibus, nominatus in longinquis terris, accipiẽs ciuitates, & terras, & arreos, donec fuerint ſub ſua poteſtate, & ei obedierint, diſtribuens ea prout uult, & omnes obediẽt illi, & faciet homines lucrari. Liberalis, laudatus ab omnibus, fortis in regno, ſapiens in ſuis negotijs, amator omnium, & confidit in omnibus, non diligit litigioſos, & ſuccedit ei in omnibus bene quæ uolet, ſenſatus, diues, multæ pecuniæ, amat quòd laudatur, & amat quòd bene loquatur de eo. Et morietur bona morte, & erit famoſus. Hactenus Hermes. D

Iuli. Fir. Iuli. Fir. lib. 6. ca. 1. de regijs ſignorũ ſtellis, de ſtella clara, ſcilicet, corde Leonis ſic ſcribit. Quinta pars Leonis habet ſtellam lucido ſplendore fulgentem. In hac ſtella ſi creſcens lumine Luna fuerit inuenta, horoſcopus, aut medium cœli partiliter præſidens cardini, regna & maxima poteſtatis decernit imperia.

Plinius. Plini. lib. 18. ca. 26. 8. Calend. Febru. ſtella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis occidit matutino. Et ca. 28. de eadem. Regia in pectore Leonis ſtella.

Baſſus Baſſus de Leone. Illa autem magna & clara quæ in pectore eius eſt appellatur Tuberone. E

Quarto, tempore Ptolemæi Leonis cor fuit in Leone tertio fermè gradu. Noſtro tempore in 22. eiuſdem, ſeptentrionalis latitudinis decem minutorum, primæ magnitudinis, de natura (ut diximus) Martis & Iouis.

Marſilius Fici. Imago Leonis contra morbũ renum. Quinto, obuiam mihi uenit Marſilius Ficinus lib. 3. de Vita cœ. com. loquẽs de imaginibus fabricandis pro uarijs morbis medendis. Pro renum morbo curando, in ſententia ſic habet. Leonem auro imprimebãt, lapidem in forma Solis pedibus reuoluentem, Sole in corde Leonis medium cœli obtinente, à Petro Aponenſi, comprobatam & experimentis cõfirmatam, ſed hac conditione, ut Iupiter, aut venus medium aſpiciat cœlum, planetęq; noxij cadant, infortunatiq; ſint. De huius imaginis fabrefactiõe expũctius diximus ſupra de ſigno Leonis.

SEQVITVR. SED QVAE IN VIRGINIS SVMMA SINISTRA manu hæret, fulgida ſanè ſtella, Spicam nominant. Stellula uero, quæ iuxta Virginis dextram alam figitur, Protrygetes dicitur. F

STOEFLERI INTERPRE. Spica uirginis Virgo compo nitur 26. ſtel. Harum ſtellarũ uaria noia. CONtuendũ. Virginis effigies, authore Ptolemæo dict. 7. Alma. & Alphõſo, 26. ſtellis formatur. Inter quas duæ ſunt præcæteris nominatę, ſcilicet, Spica & Protrygétes.

Præterea, diuerſa idiomata duabus his ſtellis uaria aſſignant nomina. Spicã enim Arabes, chaldæi, aut ſaraceni, uocant Azimech in hermis, ut legitur 7. Alma. de uirgine Azimech, id eſt, Spica uel Ariſta. In hermis (ſi non fallor) virgo. In quadri. de ea ſic legimus. At opus ſtellæ, quæ dicitur Azimech Alaazel à veneris uiribus non recedit, & mercurialibus aliquantiſper aſſimilatur &c. Azimech id eſt, Spica, Alaazel: forſan virgo. Hermes nominat eã Alhaiſelh. Credo hæc nomina in noſtris latinis codicibus multum deprauata, propter ignorantiam idiomatum. Græce σάχυς latine ſpica, à latinis Spica ſiue Ariſta virginis. Vetus Alma. tralator. Quæ eſt (inquit) ſuper palmam ſiniſtram, & dicitur Spica, & eſt Azimech in hermis. Georgi. Valla. ſic. Et in ſiniſtra extrema manu: dicta Ariſta. Et quantum intellígi datur, Spica dicitur uerus Vindemiator. Cæſar Ger. De uirne fulget ſpica manu maturis ardet Ariſtis.

Ptolemæus. Hermes. Geor. Val. Cæſar Ger.

Altera ſtella græcè appelatur Protrygetes, Latine Anteuindemiator. πρό, id eſt, ante. τρυγητής, id eſt, vindemiator. τρυγητός, id eſt, vindemia. τρυγάω, id eſt, vindemio.

demio. Protrygetem nominat Geor. Valla in asterismo Virginis cũ dicit. Quæ borealis earũ, dictaq; Protrygetes. Item & Author noster. Mendosus est igitur Hyginus libro 3. de stellis Virginis, cũ legitur. In utrisque pennis binæ, quarũ una stella est in dextra penna ad humerum defixa Protryget uocatur. Rectius Protrygetes. Vetula traductio Ptolemæi in Alma. nominat eam præcedentem Vindemiatorem, his uerbis. Septentrionalis earũ, & dicitur præcedens Vindemiatorem. Aratus in Phæn. de Virgine & eius stellis, latine sic loquit. Præ alijs Arcturus obuoluitur stella lucida. Verũ ambobus sub pedibus obseruato bubulci, virginẽ, quæ quidem manibus gerit spicam splendidã (& post plura) Cuius sup ambobus humeris circũuertitur stella. Ad dexterã alam, Præuindemiator aũt uocatur. Tanta quidem magnitudine taliq; insidens splendori, qualis etiã magnæ sub cauda lucet Vrsæ. Ardens profecto illa, ardentes etiam ei cominus sunt stellæ &c. Germanicus Cæsar hanc stellã Præuindemiatorem (cui Aratus multũ splendoris tribuit) comparat stellis vrsæ maioris, cũ de stellis Virginis loquitur. Helicen (inquiens) non clarior ambit &c. Loquitur profecto hyperbolice & per excessum. Sunt sanè in vrsa maiori plures stellæ secundæ magnitudinis, sed Præuindemiator est in tertia magnitudine. Germanicus Cæsar.

Rufus Festus, de virgine loquitur ad mentẽ Arati de stella, quæ est sub cauda vrsæ maioris & hoc optime quadrat. Vigesimaoctaua. n. stella vrsæ maioris informis, est in tertia magnitudine, quemadmodũ Præuindemiator. Sed quòd plures virginis stellas, puta 5. 6. 7. 10. 13. 14. 15. sub tam magna claritate & splendore describunt, arbitror factũ esse in laudem & honorem Virginis, quæ modo Iustitia, modo Ceres prædicatur, quod pulchre canit Rufus. Rufus Fest.

Contemplare sacros subiectæ virginis artus.
Quam te quam memorem? Siue est genitor tibi summus.
Iupiter ex Themide in terras demissa parente.
Seu patris Astræi aureum genus &c.

Hanc stellã uocat una tralatio Ptole. in qua. Almucedeme Alacaf, dicens. Stella aũt lucida in eius ala septentrionali gesta, quã Almucedeme Alacaf appellant, ut Saturnus & Mercurius operat. Alia tralatio sic habet. Et lucens quæ est in ala sua septẽtrionali, quę est dicta Anterior inuoluẽdo se, habet uim sicut Ptole. Almucedeme Alacaf. Anterior.

Bassus in. §. à Solstitio ad fidiculæ occasum &c. (illa Saturni & Mercurij. appellat eam stellam Anteuindemiatorem, cũ inquit, Assyrijs stella, quę Anteuindemiator appellatur, exoriri mane incipit (intellige 11. Calen. Septembres) uindemiæ maturitatem promittens, cuius argumento erunt acini colore mutati (& post pauca) Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. (Et nonnullis interpositis sequitur) 17. Calen. Octobres Aegypto Spica, quam tenet virgo, oritur matutino. Bassus. Anteuindemiator. Spica.

Hæc Bassi uerba, & alia plura, in forma ex Plinio libro 18. ca. 31. sumpta sunt ubi tractat de uindemia, & autumni temporibus. Dico ex Plinio bene castigato, haud quaquam ex Pliniis nostra tempestate dissẽminatis. In quibus omnibus mendose legitur: Vindemiator. Sed legendũ est, Assyriis stella quæ Anteuindemiator, oriri mane incipit. Item Anteuindemiator Aegypto nonis oritur. Nequaquam Vindemiator Aegypto nonis oritur. Vide mi lector in quatuor uerbis duas mendas. Neque legi potest Vindemiator, pro stella, qua incipiat uindemia. Nam eodem capite habet Plinius, quòd antiqui nunquàm existimauere uindemiã maturam ante æquinoctium autumni, quod (eodem teste) fuit ferè octauo Calendas Octobres, uicesimaquarta die Septembres. Sed Vindemiator corrupti Plinii, Assyriis oriri incipit mane 11. Calendas Septembres, id est, uicesimaquarta die Augusti, per integrum fermè mensem ante æquinoctiũ

& postea in eodem capi. sequitur, Iustum vindemiæ tempus ab equinoctio ad vergiliarum occasum dies 44. Ecce. Ex his colliguntur huius stellæ synonyma hæc, Protrygetes, Preuindemiator, Almucedeme, Alacaf, Anterior & Anteuindemiator. D

Synonyma.

Scriptores de Spica.

Hyginus Bassus Iuli. Fir.

Scriptores de spica sunt omnes supra memorati, scilicet, Ptolemæus, Hermes, Cæsar Ger. Rufus Festus, Plinius,. Quibus adduntur hi. Hyginus in tertio. Et Bassus de virgine, ubi in utroq; mendose legitur: in dextra manu, sed legendum est siniſtra.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 11. de claris sxderibus cum virgine orientibus & occidentibus. In virginis parte decima oriuntur spica, quicunq; sub hoc sydere natus fuerit, erit mirabilibus officijs semper applicatus, uel ad agrorum cultum, pacientia laborisadiunctus, qui nouis seminibus, per annos singulos, nouitatem etiam frugibus pariat. Et qui ad uitæ subsidium, multas fruges in horreis condat. Faciũt etiam præclara stellarum testimonia, Pistores dulciarios, conditores & similes uiros &c. Adstipulatur idem eodem libro ca. 24. De Myriogenesibus virginis. Si sub ipsa spica horoscopus fuerit inuẽtus: Pistores faciet, qui inter collegas suos habeat principatũ. Accedit assimili sententia Mar. Mani. libro 5. ca. unico, in. ſ.

At cum per decimam consurgens torrida partem
Spica, feret præsens nascentis tempus aristas.
Aruorum ingenerat studium, ruriscq; colendi &c. Legito. E

Hermes de eadem multa in libello de Beibenijs.

Scriptores de Protryge.

De Protrygete stella scribũt hi, quos supra recensui, scilicet, Ptolemęus, Aratus Hyginus, Germanicus, Rufus, Bassus, Plinius, Author noster.

De locatione stellarum.

Deinde spica quarta decima stella in ordine stellarum virginis inuenta est à Ptolemæo in virgine 27. penè gradu, in prima magnitudine, de natura Martis & Mercurij. Nostro tempore in Libra 16. quasi gradu. Protrygetes aũt aut præcedens vindemiatorem, est in ordine stellarum virginis 13. tempore Ptolemæi in virgine 12. gradu in tertia magnitudine, De natura saturni & Mercurij. Hodie in Libra, secundo fermè gradu.

Postremo hic de uino per allegoriam dicendum esset. Item de vindemię legibus & incœptione eiusdem. Sed de his præcæteris scribit Plinius libro 14. 15. 17. 18. & alijs. F

SEQVITVR, AT QVATVOR STELLAE QVAE IN SVMNA Aquarij dextra uisuntur, Vrnæ nomen habent.

STOEFLERI INTERPRE.

Vrna.

Tres particulares Imagines.

SCito authore Ptolemæo libro 8. Alma. Aquarium esse imaginem uniuersalem, deformatam quadraginta quinq; stellis. Et in ea includi tres imagines particulares. Vnã nominatam: vestis, in leua Aquarij. Alterã quam aquæ effusionem uocant, de quibus posterius dicemus. Tertiam Vrnam, aut Amphoram appellant, de qua Proclus hic in textu, & continet quatuor stellas scilicet Nonã in ordine stellarum Aquarij, quę etiam est in Brachio eius dextro, & duplici gaudet officio. Duodecima, quę etiã est in manu eius dextra. Tertiadecima & quartadecima, quæ locantur (ut habet uetus Tralator) in Pyxide. Georgio Vallæ in Cotyle. Harum nona tempore Ptolemæi fuit in Aquario decimo quasi gradu, tertiæ magnitudinis. Duodecima in Aquario tredecimo ferè gradu, tertiæ magnitudinis. Tertiadecima in eodem sexto gradu, quartæ magnitudinis. Quartadecima in eodem 7. gradu, quintæ magnitudinis. Nostro uero tempore. Nona est in Aquario 29. gradu. Duodecima in Piscibus tertio gradu. Tertiadecima in Aquario 26. gradu, Quartadecima in Aquario 27. gradu. De earum cõplexionibus

Pyxis Cotyle

De locatione harum stellarũ

A nibus nihil ſcribit Ptolemæus, ſed quantum conijcere licet, accedunt nonnihil ad uires Saturni & Mercurij.

Hic notabis omnia ſimulacra impreſſa & manu picta, quo ad vrnã eſſe men-

Aduerte, uetus interpres Vrnam uocat Pyxidem. Eſt enim πυξὶς (doſa. Græcum nomen. Vas è buxo factum, buxus, id eſt, Græcè πύξος, transfertur tamen ad alias materias.

Georgius Valla poſuit Cotyle. Græcè κοτύλη. Cotylos: & Cotyle, uas aut poculum concauum. Nam omne cauum Cotyle dici poteſt. Sunt nõnulli qui Cotyle eſſe uolunt Heminam, id eſt, ſemipoculum uel dimidium uas. Eſt etiam Cotyle iunctura coxæ cum natibus, & in utroque ſignificatu hic accipi poteſt. Duæ enim hæ ſtellę, ſcilicet, 13. & 14. ſunt in Cotyle, id eſt, in uaſe uel urna, ſunt etiam in coxa dextra ipſius Aquarij, & in hoc ſignificatu (me iudice) ſumpſit Geor. dicit enim. In dextra Cotyle continuę duæ. Et nullam penitus facit mentionem alicuius uaſis, uel urnæ

Hemina.
Cotylosle.

De uaſis potorijs.

Incidimus in uaſorum mentionem, haud indignum arbitramur nõnulla uaſa potoria recenſere, quibus noſtri temporis uini ingurgitatores & bibaces, ob laſciuiam, luxuriem, petulantiam & immodicam effrenationem pro perdendo

B uino utuntur. Et ut miſſa faciamus conſuetudinaria pocula & honeſta (ſi uſus accederet honeſtus) quæcumque ſint illa, ſiue ex auro, argento, ſtanno, ligno aut argilla fabrefacta, abuntur noſtri potatores nonnullis uitreis poculis, præcipuè æſtus tempore, quæ Germanicè Angſter nominant, in fundo ſanè ſunt ampla, in rotundum formata, ſurgentia in collum longum & ſtrictum. Vnde forte Anguſtota dici poſſunt. Et ſunt in multiplici differentia. Aliqua habent colla omnino erecta, quibus etiam maiores noſtri cũ moderatione & honeſtate ſunt uſi. Noſtro tempore, ut bibacitati locus ſit, aliqua habent colla longa admodum & curua, uulgo Storckenſchnebel, ob curuitatem Gyalæ dicta. Aliqua habent colla gyrata, aut circumflexa, vmbgewunden, & in collis plura foramina, dicta Dinon. Accedunt his Dactilota, rotunda uaſa, digitorum formis per ambitum inſignita, uel habentia per circuitũ eminentias quaſdam, ne è manibus decidant. Item Amphota: utrinque habentia anſas. Et poculorum aliud Elaphas cerui imitans effigiem. Canthari nõ modo figlini, à figulo artifice, ſed etiã Caſſiterei & Lignei. Legimus quandoq; Cantharia. Carcheſia uocari putant, propter aſperitates milij quadã imagine. Ceras. i. cornu aut bouis aut bubali in ordinẽ uenit. Et Scythia pocula, fortè quòd anguſtiora in imo ſint. Et Tinæ, quibus adhærent urneolæ aut urceoli. Ac Moroëcpoma: ſtultorum poculum. μωρός ſtultos, ἔκπωμα poculum, & Monachoëcpoma monachorum poculum, & id genus plura, quibus omnibus inſatiabilis potatorum ficta ſitis extingui non poteſt, ſed mero æſtuantes ebrietate interdiu & noctu uexantur, neſcientes Toptica uaſa, & Cythrides ebrietatem fugantes. Hic ueterum ingenium mirandũ ſatis annectere libuit, qui officio figuli, ex argilla aromatibus præparata fingebant uaſa, ut uino cibisque inde ſumptis nonnihil delectationis accederet, cuiuſmodi ex Copto urbe Aegyptiaca, nomi Thebaidos aduehebantur & Rhodiacæ ſunt Cythrides. Nam inde hauſtum uinum, præter gratam iucunditatem, minus lædebat, ebrietatem enim diſcutit. O quanti hæc pocula emenda eſſent noſtris potatoribus.

Angſter.
Anguſtota.
Gyalæ.
Dinon.
Dactilota.
Amphota.
Elaphas.
Canthari.
Cantharia.
Carcheſia.
Ceras.
Scythia.
Tinæ.
Moroëcpoma
Monachoëcpoma.

Vidimus noſtro tempore uiros optimos, parcè uino utentes incidere in ebrietatem, quibus, nõ ingurgitatoribus ſuccurrere uolentes, cum incidimus in uaſa potoria, in hunc ferè modum. Redigatur braſſica in puluerem, conſimiliter roſtra hirundinum, item myrrha conteratur quoad poteſt, hæc omnia argillæ immiſceantur & interãtur, fiantq; figlina arte pocula, è quibus bibitũ uinum,

ebrietatem prohibent. D

SEQVITVR PARTICVLA VLTIMA HVIVS PRIMAE PARTIS

Lini, lineæ Lineole. hæc. Quę uero à Piſcium caudę partibus ſitæ deinceps ſunt, Græce λίνοι, Latine lineæ, uel, ut quibuſdam placet, lineolæ nuncupantur. Sunt itaq; in auſtrina linea ſtellæ nouem, in ſeptentrionali quinq;. Sed prefulgens ſydus, quod in ſumma linea conſpicitur, Græce σώθεσμοσ, latine Nodus nuncupatur.

STOEFLERI INTERPRE. Piſces ſignum utile. PRincipè aduertendum, Piſcium ſignum utile, de quo ſupra diximus, conſtituitur ex duobus Piſcibus copulatis, aut colligatis per lineam, aut filum quoddam. Et habet totum ſignum, authore Ptolemæo 8. Alma. & Alphonſo, 34. ſtellas, & in eo cõtinetur particularis quædã imago 14. ſtellis ornata. Cuius quidem & etiam Nodi eiuſdem apud authores uaria ſunt nomina, omnia tamẽ ſynonyma. Aratus in phœ. de his loquitur in hæc uerba. Ab ambobus uero ipſis (intellige piſcibus) tenduntur quaſi vincula, è caudis utrinq; ſequenter in unum coeuntibus. Et hæc quidem una ſtella connectit, claraq; magnaq;. Quã etiam utiq; colligaturam ſubcaudinam uocant. Et idem alibi. Vincula autem caudina, quibus Piſces extremi tenentur, ambo coeunt, à caudis deſcendentes. B Ecce Aratus uocat hanc particularem imaginem, vincula, & vincula caudina quia à caudis Piſcium principium ſumunt. Nodum autem nominat: colligaturam ſubcaudinan. Vetus Tralator Almageſti nominat Filum aut Fila, & Nodũ. Cõſimiliter interprætes quadra. citant Filum. Nodum nominant ligaturam & ligamentum.

Piſces ſignum utile. Parcicularis imago 14. ſtel. Noĩa diuerſa. Ptolemæus Alphonſus Aratus Vincula caud.

Hyginus Lineola. Nodus. Cõmiſſura. Cicero. Hyginus lib. 3. de piſcibus ſic ſcribit. Hi Piſces quibuſdam ſtellis, ut lineola ab Arietis pede primo coniunguntur (& poſt pauca) Nodum uocat commiſſuram, quam Aratus, quum allegat, uocat Syndeſmos. Et adducit Hyginus Ciceronem in ſententia ſic loquentem. Cœleſtem Nodum non ſolum eſſe Piſcium, ſed etiam totius ſphæræ. Nam circulus meridianus, qui à pede Arietis ducitur etiã ibidem per ipſum æquinoctialẽ uergit, quibus circulis uicinus eſt Nodus. Quare uidetur connodare ſemiſphæram meridianam cum ſeptentrionaria. Et hæc olim uera fuere.

Cæſar Ger. nominat vinculum & Nodum: his metris. F

Non illis liber curſus, ſed uincula cauda
Singula utrunq; tenent, uno coeuntia nodo.

Rufus. Et Rufus Feſt. de piſcibus ſic canit.

Sed tamen hi latè ſtellis ex ordine fuſis,
Nectuntur caudas, & lenta trahuntur utraq;
Vincula per cœlum, coeunt quæ cingula rurſum.
Et ruitlo confixa quaſi ſuper igne tenentur,
Cœleſtem memorat quæ ſolers Grecia nodum.

Baſſus. Item Baſſus de piſcibus: appellat vincula, Alligamentum lineum. Et idem in. ϛ. à ſolſtitio ad fidiculæ occaſum, Nodum uocat commiſſuram Piſcium. Hæc ſanè nomenclatura ſumpta eſt, ex 18. lib Plinij ca. 31. cum inquit. 11. Calend. Octobris Cæſari commiſſura piſcium occidens.

Geor. Val. Geor. Val. filum uocat Linũ, dicit enim. Ad Linum prima à cauda. Et Nodũ coniunctionem cum ſubiungit. Quæ in coniunctione duorum linorum, λίνος enim Græce, Latine uinculum lineum. Accedit Geor. noſter Proclus de lino. Et cũ idem dicit, Græce λίνοι. Latine lineæ, non uult, quòd Græce λίνοι, Latine lineæ. ſignificet. Cum λίνοι Græcum non ſignificet Lineas. Sed γραμμὴ Græcum, Lineam deſignat, & Grammata: Lineas. Sed id uoluit, ubi Græcus dixit λίνοι, Latinus

A tinus profert Lineæ. At Nodũ aut Cõiunctionem appellat Græcè σώνδεσμος. i. nodus uel coniunctio. Sunt igitur nomina Fili ſynonyma hæc, Filũ, Fila, Vinculũ, Vincula, Vincula caudina, Linea, Lineolæ, Linũ & Lini, ac Alligamentũ Lineum, Cingula, ubicũ intelligito Piſciũ. Nodi uero ſynonyma hæc ſunt. Nodus Piſciũ, Colligatura ſubcaudina Piſciũ, Ligatura, Ligamentũ, Coniunctio, Syndeſmos.

Scriptores de his ſunt iam ſupra recitati. ſ. Aratus, Ptolemæus, Hyginus, Cicero, Germanicus, Baſſus, Rufus. Omnes ſtellæ harum linearũ ſunt numero 14. & in hoc concordat Author cũ Ptolemæo & Alphonſo. Sunt aũt in ordine ſtellarum Piſciũ 9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22. Et fuere omnes hæ tẽpore Ptolemæi in Piſcibus, demptis quinq; ſ. 18.19.20.21.22. quæ fuerũt in principio Arietis. Hodie oẽs ſunt in Ariete à primo gradu in 22. uſq;.

Author noſter collocat nouẽ primas ſtellas in Linea auſtrina. i. in Linea tranſeunte à cauda piſcis Auſtrini uerſus meridiem. Reliquas quinq; ponit in linea ſeptentrionali, hoc eſt, in Linea tranſeunte à meridie in caudam Piſcis borei. Et in hoc non nihil diſſentit à Ptolemæo & Alphonſo, qui decem primas ſupputant in linea auſtrina. Vnã. ſ. 19. uocant Nodũ, reliquas. ſ. 20.21.22. locant in lineã ſeptentrionalem. Item 19, id eſt, Nodus & 22. ſunt tertiæ magnitudinis, reliquæ

B Primæ decem lineæ meridionalis ſunt authore Ptolemæo de natura Saturni & parũ Mercurij. Sed tres lineæ ſeptentrionalis ſequũtur complexionem Saturni & Iouis. Decimanona, lucens, quæ Nodus dicitur, Martis gerit naturã & Mercurij modicũ. De linea ſiue lineis poſſent hic multa ſatis utilia recenſeri, quibus oĩbus miſſis duo dumtaxat proponam. Primũ quid hoc uelit prouerbiũ, Lineam ſaltẽ ducere. Plini. lib. 34. ca. 10. ſcribit de Apelle cõſummatiſſimo pictore. Cui fuit perpetua cõſuetudo, nunq; tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem. Quod ab eo in prouerbiũ uenit, quòd nullus etiamnũ quibuscunq; negotijs occupatus, diem abire ſinat, quin ſuæ artis quippiam exercitij habeat. Quod ſatis probat Ouidius libro ſecundo, de Arte amandi.

Prouerb. Lineam ſaltem dicere. Plinius.

Sed mora tuta breuis, lenteſcunt tempore curæ,
Vaneſcitq́ue abſens & nouus intrat amor.

Secundũ, quid ſit id Lineam poſcere. Quintilianus lib. 11. ſic habet, Tranſire in diuerſa ſubſellia, parũ uerecundum eſt. Nam & Caſſius Seuerus urbanè aduerſus hoc facientes lineam popoſcit. Ambiguum eſſe uidetur quid ſit in hac parte Linea. Dicunt doctiſſimi, Longurium intelligi. Sic enim longiores perticas (Teſte Varrone) aut robuſtiora ligna, quæ in ſtabulo equis interponunt, ne ſe mutuo feriãt, aut in pugnam cõſurgant, appellari obſeruatũ eſt. Sic linea poteſt dici ſignum uel regula, qua ſecernitur inter loca uel ſedes, & poteſt eſſe ſignum creta factum, uel ex ligno, aſſere &c. Ouidius primo, de arte, loquens de Circenſibus ſpectaculis currentium equorum, ſic canit.

Lineam poſcere. Quintilia. Longurius. Varro. Ouidius.

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi
Quàtibi tangenda eſt lege puella loci &c.

Hic nõ abs re in mentem uenit caput 42. libri ſecundi Plinij, ubi idem numerauit 72. cœleſtes imagines, nomina tamen eorũ tacuit. Nos, ut author illuſtrior redderetur, omniũ nomenclaturas recitauimus, tum uniuerſales cũ particulares, quod ſupra uiſu erit facile. Inter eas aũt quæ in ſignis Zodiaci continentur, ſunt nonnullæ particulares non dum expoſitæ. Quocirca ne cœptus ordo linquat, easipſas paucis abſoluemus. Ex ſigno igit Sagittarij tres particulares excerpunt. Quarũ prima eſt Telũ, Sagitta aut Iaculũ. Scito lector in cœlo Geminũ inueniri Telum. Vnũ haud longe ab Aquila, in Lacteo circulo uerſus ſeptentrionẽ collocatũ, de quo in ſubditis. Aliud in Sagittario, de quo hic. Cuius pars

Plinius illuſtratur quo ad imagines zodiaci.

Telum, Sagitta, Iaculum.

prior etiã lacteo immersa est uersus meridiẽ. Et duabus tantũ stellis formatur, D
in ordine stellarum Sagittarij Prima & Septima. Prima tempore Ptolemæi fuit
in Sagittario, quarto quasi gradu, tertiæ magnitudinis, de natura Martis & Lu
næ. Hodie in eodem Sagittario gradu 24. & ob eius complexionem Martiçam
& Lunarẽ est stella nociua oculis, sicuti supra de Pleiadibus docuimus. Septima
aũt Ptolemæi tpe fuit in Sagittario, gradu 13. quartæ magnitudinis, habẽs uim
Iouis & parũ Mercurij, hodie inuenit in Capricorno tertio propemodũ gradu.

Arcus Sagittarij. Secunda particularis est Arcus Sagittarij. Cuius maior pars in lacteo iacet cir
culo ad meridiem & ornatur duabus stellis, quæ in ordine sunt 3. & 5. Sunt tamẽ
qui & quartã huic arcui addunt, à quibus dissentio. Tertia tempore Ptolemæi
fuit in Sagittario 9. gradu, tertiæ magnitudinis, hodie in 28. quasi gradu eiusdẽ.
Quinta autem in eodem 7. ferè gradu, quartæ magnitudinis, hodie in 26. penè
eiusdem. Et sequuntur ambæ naturam Iouis & Martis.

Fascia linteolum Sagittarij Tertia uocatur Fascia aut Linteolũ capitis. Contendunt alii Leonis aut ferç
esse pellem, ex humeris Sagittarii emergentem. Hanc uetus interpres nominat
Contactũ. Geor. Val. modo Attactum, modo Contactũ, & sex gaudet stellis,
quæ in ordine stellarũ Sagittarii sunt 12. 13. 14. 15. 16. & 17. Fuere hæ tempore Pto B
lemæi in Sagittario à 21. fermè gradu in 29. quartæ & sextæ magnitudinis. De
complexione Iouis & parũ Mercurii. De Telo & Arcu loquuntur propemo
dũ omnes, qui de Sagittario scribunt. Præcipuè tamẽ hi tres Aratus in Phœno.
Aratus. sic. Arcum quando Sol incendat, & rectorem Arcus, sub uesperã nauem reduci
Cæ. Germa. to, fidens non amplius nocti &c. Cæsar Germanicus, sic.

Belligerum Titan etiam cum contigit Arcum.
Ducentemque ferunt sinuato spicula neruo
Iam clausum ratione mare est, iam nauita portum
Infestam noctem fugitat longasq; tenebras &c. Item Rufus Fest. sic canit.
Par metus ex pelago tibi sit quoq; sole Sagitta
Cum leuis afflatur, cum lux in arundine flagrat,
Ignis mundani, cum tela extrema coquuntur.
Cumque Sagittiferi torret uapor aureus arcus.
Tum quoque si piceam specteris surgere noctem,
Informem tetris tellurem ut uestiat alis,
Littus ama &c.

Præterea Aquarius uniuersale signum, ultra Vrnam particularem imagi F
nem, de qua supra disseruimus, duas habet alias. Prima est in eius leua manu, à
Vestis Pannus. Geor. Valla uocata Vestis, à uetere tralatore Pannus, tribusque completur
stellis 6. 7. 8. in ordine stellarum Aquarii. Et operantur ad modum Saturni &
& Mercurij. Prima tempore Ptolemæi fuit in Capricorno 18. quasi gradu ter
tiæ magnitudinis. Hodie in septimo gradu Aquarij. Secunda ad tempus Ptole
mæi inuenta in decimo sexto gradu Capricorni, quartæ magnitudinis, hodie in
gradu sexto Aquarij. Tertia Ptolemæo obseruante in decimo quinto gradu Ca
pricorni, nunc in quarto Aquarij. Quòd si rectos in cœlum oculos dixeris, du
Duplex Vestis as intueberis Vestes. Vnam Vergilias, id est, institoris Vestem, de quo supra.
Alteram Aquarij de qua iam diximus.

Fusio aquæ. Secunda uarias recipit appellationes. Vetus Alma. Ptole. interpres dict. 8. &
Decursus aquę Aratus in Phœ. uocant eam Fusionẽ Aquæ, Decursum aut casum Aquæ. Geor.
Casus aquæ. Val. fluxum aquæ. Hyginus in 3. Bassus & Iuli. Fir. effusionem Aquæ. Marcus
Fluxus aquæ. Mani. lib. 1. Amnem Aquarii. Constituit authore Ptole. & Alphonso ex 20. stel
Effusio aquæ. lis, incipiens iuxta ordinem stellarum Aquarii à 23. stella, finiens in 42. Tempe
Amnis aquarij. state Ptolemæi omnes repertæ in Aquario, nostra in Piscibus, dempta ultima. s.

42. quæ

A 42. quæ in Aquario locat. Omnes iuxta Ptolemæũ in quarta & quinta magnitudine, præter 42. prefulgentem primæ magnitudinis. Omnes de natura Saturni & Iouis modicum.

Collibuit hic (omnibus aliorum sententijs missis) apotelesma Iulij Fir. lib. 8 ca. 29. adiungere. In aquæ (inquientis) effusione, qui nati fuerint, à prima ætate, diuites erunt, & multorum bonorum possessores, sed patrimonium paternũ uaria profusione dilapidabunt. Erunt autem liberales, sed his erunt multi frequenter ingrati. In ætatis tamen processu, maxima & patrimonij & dignitatis augmenta consequentur, ac inimicos suos sibi uidebunt omnifariam subiugatos. Habes nunc optime lector complementum omnium imaginum Plinianarum, ad Zodiacum ipsum spectantium. Et hactenus de prima parte huius ultimi capitis Procli.

SVPEREST PARS SECVNDA QVAE SIC EXORDITVR. SEPTENTRIonalia sunt, quæcumque ad Septentrionem situ habent. Sunt autem hæc. Vrsa maior, Vrsa minor, Draco, qui inter Vrsas locatur &c.

B SEruato ordine authoris initiũ nobis est Vrsa maior. In primis igitur aduertendum. Hanc Hæsiodus ait esse Calysto nomine Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnauit, eamque studio uenationis inductam ad Dianam se applicuisse, à qua non mediocriter esse dilectam, propter utriusque consimilem naturam. Postea autẽ à Ioue compressam. Et (ut habet Amphis Comœdiarũ scriptor) Iupiter simulatus effigiem Dianæ cum virginem uenantem, ut adiutans persequeretur, amotam à conspectu cæterarũ compressit. Calysto ueritã Dianæ suum dicere euentum, quod diutius cælare non potuit. Nam iam utero ingrauescente propediem partus, in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non seruasse uirginitatem, cui dea pro magnitudine criminis nõ minorem retribuit pœnã. Erepta enim facie uirginali in Vrsæ speciem est conuersa. Nõnulli dixerunt, cum Calysto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatã in vrsam conuertisse. Quæ cum in sylua ut fera uagaretur, à quibusdam Aetolorũ capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi dicitur inscia legis in Iouis Lycęi templum se coniecisse, quã cõfestim filius secutus est. Itaque cũ Archades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptã Calyston cum filio inter sydera collocauit. Eamque Arctum, filium autem Arctophylaca nominauit. Fabula Vrsæ maioris. Hesiodus.

C Hanc fabulam Thomas Rhadinus his metris descripsit.

Omnipotens quondam de virgine Nonacrina
Iupiter incaluit.
Cogit amor cœlo descendere, fœmineamque
Induere effigiem.
Oscula dum figit, subeunt certamina tandem.
Victor ad astra uolat
Dum sentit furtum luno Saturnia coniunx
Et soror, ingemuit.
Tendit ad ima furens, arreptam crine soluto
Sternit humi trepidam.
Dumque preces fundit, nigris horrescere uillis
Mollia membra uidet.
Oraque quæ tantum placuerunt candida amanti
Turpia rictus habet.

Aliam fabulã infrà cũ de Vrsa minori differemus, exponemus.

Secundo loco nomina satis uaria de vrsa hac maiori sunt aperienda hæc, ἅμαξα μέγα Græcè. i. Plaustrum maius, Septentrio maior, Arcturus, Arctos maior, Calysto, Elice. Nomina Vrsæ maioris.

ἅμαξα Græcum Latine sonat plaustrum, μέγα magnũ, plaustrum magnũ, ob differentiam minoris Hamaxa mega uel currus. Plaustrum magnum.

Et quid? quod fuerat formatum corpus ad unguem
Fœda fit ursa dolens.
Ingratum ò quoties causabat mœsta tonantem
Immemoremque sui.
Quam cum per syluas errantem cerneret, astris
Inseruit miserans.

Hyginus.

de quo ĩ subditis, de quo Hyginus lib. 2. de arcto minori sic scribit, Maiorem arctum complures plaustro similẽ dixerũt & ἅμαξαν Græci appellarunt. Cui hæc memoriæ prodita est causa. Initio qui sydera peruiderũt, & numerũ stellarum in unaquaq; specie corporis constituerunt, & non arctum, sed plaustrũ nominauerunt. Ex septem stellis duæ, quæ pariles, & maxime in uno loco uiderentur, pro bobus haberentur, reliquæ autem quinque figuram plaustri simularent, itaque & quod proximũ huic est signum, Booten nominare uoluerunt. De quo infra plura dicemus.

Arctos maior.

Arctos maior, uel ut Hygino placet, maxima, id est, vrsa maior. ἄρκτος enim Græcè, latine ursus uel ursa, de quo fabula iam est recitata.

Septentrio maior.

Septentrio maior, nos utrasq; arctos septentriones dicimus. Varro, Triones rusticorũ uocabulo boues uocitatos scribit, & quasi quosdã teriones, hoc est arandæ terræ & colendę idoneos. Quod ergo antiqui hamaxan, hoc est plaustrũ dixerunt, nostri ueteres à bobus iunctis septentriones uocauerũt, à septem stellis quibus iunctis quasi triones figurantur, legito Ioan. de Sacro bu. in libello sphæræ tracta. 2. in principio. Ouidius 2. Meta. fab. 6.

Ioan. de Sa. bu.
Ouidius.

Gurgite ceruleo septem prohibete triones,
Syderaque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex Ouid 1. Meta. fabu. 2.
Scythiam septemque triones
Horrifer inuasit boreas. Virgi. primo Aeneidos.
Arcturum, pluuiasque Hyades, geminosq; triones. Boetius lib. 2. metro. 6.
Quos premunt septem gelidi triones. Elice uocata ab urbe Arcadiæ, quam authore Plini. lib. 2. ca. 92. mare absorbuit, in qua Calysto nata perhibet & ab ea hoc sydus Elicen uocitatũ. Sed si rite legeris Plini lib. 4. cap. 5. Elice oppidum fuit Achaiæ & non Arcadiæ. Vrget me hic uehementer unũ quòd nõnulli etiã in sacris literis doctissimi & in numerũ sanctorũ relati: Arcturũ asserunt esse Vrsam minorẽ. Cũ apud sanctũ Iob ca. 38. sic legit. Nunquid cõiungere ualebis micantes stellas Pleiades, aut gyrũ Arcturi poteris dissipare. Hanc huius capitis particulã diuus Thomas Aquinas his uerbis dilucidiorẽ reddere pollicetur. Cõsiderat in corporibus cœlestibus uniformitas motus primi mobilis, ex eo q; reuoluitur totũ cœlum, & omnes eius stellæ semel in die & nocte super polos mundi, hic aũt motus sensibilius percipitur ex stellis propinquis polo septentrionali, quæ sunt nobis ꝑpetuę apparentiæ, propter eleuationẽ poli super nostrũ horizontem, inter quas stellas maxime notatur cõstellatio Arcturi, quæ est Vrsa maior, cuius stellæ manifeste apparent moueri in gyro circa polũ mundi. Et quantũ ad hoc subdit. Aut gyrũ Arcturi poteris dissipare, ut. s. nõ circumeat polũ, hactenus Aquinas. Cuius sententia manifesta est Arcturũ dici vrsam maiorẽ. Accedit huic sentẽtiæ diuus Grego. lib. 29. ca. 28. & 29. scribens in ca. 38. ipsius Iob, ubi ca. 28. sic habet. Arcturũ, qui nocturna spatia illustrat, nõ occasurũ. Et lucidius ca. 29. sic. Est in Arcturo quod cõsideratius possumus intueri. In septẽ quippe stellis uoluit, & modo quidẽ tres ad sũma eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modo quatuor supius erigit & tres inferius premit, hæc Gre. His uirorũ sententijs neq; adeo, neq; in diuersum eo. Nunq; tñ memini me legisse apud aliquem astrologum, aut poetam, Arcturum sumi pro vrsa uel Maiori uel Minori. Non raro tamen legi Arcturũ accipi pro Boote, aut eius stella lucida

Virgilius.
Boetius.
Elice.

Iob. 38.

ad genua

A ad genua aut coxas locata, informi. Sunt tamen qui arcturũ interprentur Arcti caudam, ab ἄρκτος, id est, ursa, & ura οὐρά, id est, cauda: quasi tres stellæ in cauda ursæ, sed id modicum releuat.

Scriptores de utrisque Vrsis sunt hi, Ptolemæus lib. 7. Alma. & tracta. primo quadri. Aratus in Phæno. Hyginus lib. 2. & 3. Plini. libro 2. Marcus Mani. libro primo. Cæsar Germanicus in Aratum. Et Bassus in cõmen. Rufus Festus, Cicero, Alphonsus, Geor. Val. Virgilius, Ouidius, Flaccus & cæteri poëtæ. Non nullas horum sententias posteaquam de vrsa minori dixero, adiungam. Scriptores.

Quarto, authore Ptolemæo Vrsa maior 27. micat stellis, quæ eius tempore fuere in Geminis, Cancro & Leone. Nostro autem in Cancro, Leone & Virgine. Et habent omnes uim Martis. Sed in præsentiarum omnes eius stellas missas facio, demptis his quæ Plaustrum constituunt, numero septem, ex quibus quatuor in ordine stellarum Vrsæ maioris 16. 17. 18. 19. plaustrum aut eius rotas præ se ferunt. 16. 17. & 19. secundæ sunt magnitudinis. 18. uero tertiæ. Vigesima quinta etiam secundæ magnitudinis, Alioth dicta, temoni præest. Vigesima sexta autẽ & Vigesima septima duobus bobus aptantur. Hæc ferè iuxta sententiam Hyginij sunt dicta. Verũ Germanicus tres stellas caudæ temoni attribuit, reliquas rotis plaustri. Stellæ Vrsæ maioris. Naturæ. Alioth.

B

SEQVITVR VRSA MINOR.

VT fabulæ sequentes captu sint faciliores, hanc præmittendam censui. Saturnus primus deus, oraculo certior factus, se filiũ habiturũ, per quẽ è regno expelleret, statuit omnẽ prolem masculam se interempturũ. Præcepit uxori Opi, ut quicquid pareret sibi præsentaret, quæ Iouem pariens pulchritudine eius delectata, alendum Nymphis Dictæi montis Cretæ cõmendauit. Quæ Saturno scisciranti de fœtu, lapidem pannis inuolutum obtulit, quem mox deglutiuit. Iupiter uero à Nymphis nutritur in antro montis. Et adhibiti sunt etiam Ioui Curetes, id est, Corybantes, Idæi, siue Telchines. Et ne fortè uagitus deflentis à Saturno audiretur, cymbala illos, & tympana & clypeos & arma pulsasse, ad quorum etiam sonitum adueníssse apes, & infantis ori mella instillasse, cuius beneficij gratia Iouem post cœli imperium adeptum, indulsisse apibus, ut sine coitu generarent. Vrsa minor.

C

Aratus utriusque Arcti fabulas in unã colligit, quem & sequuntur Germanicus & Rufus, in hanc fermè formulã. Duæ autem vrsæ ipsum polum boreũ circumtenentes, unà currunt, eo quòd uocantur Plaustra. Quæ, scilicet, capita quidem ad lumbos semp habent inuersim, semper uero resupine circumferuntur. Vicissim in humeros uersæ (si credere dignum) E Creta uero illæ Iouis magni beneficio, cœlum ascenderũt, quia ipsum olim infantientẽ Dictæo in odoro: montem propè Idæum antro imposuerunt, atque nutrierunt per annum, Dictæi Curetes quando Saturnum fallebant. Qui hanc quidem Cynosuram cognomine dicunt, alteram uero Elicen. Elice quidem uiri Achiui in mari signãt, quò oporteat naues dirigere. Altera uero Phœnices fisi, persulcant mare. At Elice quidem clara est, ac obseruatu parata, multa lucens prima nocte. Altera uero obscura quidem, sed nautis aptior, minori enim tota circumuersatur orbe, hac quoq; Sidonij rectissime nauigant. Ex hac Fabula Arati habetur Cynosuram & Elicen Cretenses fuisse Iouis nutrices, ob quod sunt cœlesti donatæ honore.

Arato belle accedit Cæsar Germanicus his metris.

Axem Crateæ dextra leuaque tuentur,

Siue arcti, seu Romani cognominis vrsæ
Plaustrum, uel facies stellarum proxima uera
Tres temone rotisque micant, sublime quaternæ
Si melius dixisse feras, obuersa refulgent
Ora feris, caput alterius super horrida terga
Alterius lucet, pronus rapit orbis in ipsos
Decliuis humeros. Veteris si gratia formæ,
Cresia nos tellus aluit, moderator olympi
Donauit cœlo, meritum custodia fecit.
Quòd fidei comites prima incunabula magni
Fuderunt Iouis attonitæ, cum furta parentis,
Aerea pulsantes mendaci cymbala dextra
Vagitus pueri patrias ne tangeret aures.
Dicta exercere dominæ, famuli Corybantes,
Hic Iouis altrices Elice, Cynosuraque fulgent,
Dat Grais Elice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit, Sed candida tota
Et liquido splendore Elice nitet haud prius ulla
Cum Sol oceano fulgentia condidit ora,
Stella micat cœlo septem quà Cresia flammis.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor.
Quippè breuis totam se cardine uertit.
Sidoniamque ratem nunquam spectata fefellit

Rufus Fest. Virgilius
Consimilem ferè sententiam habet Rufus, quem legito.
Item de his Vrsis Virgilius primo Georgicorum.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum, perque duas in morem fluminis Arcto,.

Lucanus.
Arctos Oceani metuentes æquore tingi. Lucanus octauo Phar.
Sed qui non mergitur undis
Axis inoccíduus gemina clarissimus arcto.

Ouidius.
Ille regit puppes. Ouidius tertio Fastorum.
Esse duas arctos, quarum hæc Cynosura uocatur

Flaccus.
Sidonijs, Elicen Graia carina notat. Flaccus.
Sidonijs Cynosura regit fidissima nautis.
Et Grais Elice multum obseruanda magistris.

Agatosthenes in Asiaticis carminibus Cynosuram dicit Iouis fuisse nutricem, unam ex Idæis nymphis, à qua in Cretæ oppido Histoe Nicostratus cõstituit portus, & circa eũ locum Cynosuram fuisse, & agri maiorem partem Cynosuram appellatam. Ad hoc accedit nonnihil fabella Thomæ Rha. sic.

Fabella Vrsa minoris.
Cum paruum Cynosura Iouem nutrisset, amoris
Gratus eam flammis cinxit olympiacis.
Quæ nunquam lymphis septem mersisse triones
Cernitur, oceano lumina blanda negans.

Quare uocetur Phœnice.
Sed hic nõ indigne quæritur, quare Cynosura aut Vrsa minor dicatur Phœnice. Respondẽt Hyginus lib. 2. de arcto minori. Thales, qui diligenter de rebus cœlestibus exquisiuit & hanc primus Arcton appellauit, natione fuit Phœnix ut Herodotus Milesius dicit, quare Phœnices hanc studiosius perspiciendo, diligentius nauigare existimantur, & uere eã ab inuentoris nomine Phœnicen.

De stellis Vrsę minoris in quibus signis & natura.
Habet autem hæc Vrsa minor septem stellas, Septriones, aut (appellant. Plaustrũ, ut prædiximus, nominatæ, quæ tempore Ptolemæi, fuere in Geminis & Cancro

& Cancro. Nostro autem æuo sunt in Cancro & Leone. Ex his prima, quæ est super extremitate caudæ, Polus appellatur, per quem locum ipse mundus existimatur uersari, & est Tertiæ magnitudinis. Duæ sequentes in cauda, & duæ rotæ primæ, sunt in quarta magnitudine. Duæ sequentes rotæ, sunt in secunda magnitudine. Et ut testis est Ptolemæus tracta. primo quadri. habent hæ stellæ uim Saturni & parum Veneris.

Sunt nonnulli uiri, etiam doctissimi, qui Vrsæ minori attribuũt Memoriam quæ pars integralis est Prudentiæ, ob id quòd eius stellæ sunt de natura Saturni & parum Veneris. Albumasar libro septimo intro. uoluit Saturnũ sanè cogitationis, multæq; memoriæ reputari cũ siccus existat. Quod plane testatur Iul. Fir. libro secundo capite decimo, cum inquit. Saturnus quidem Siccus, multæ cogitationis, altæque memoriæ. Hanc enim naturam potentiæ memoratiuæ conuenire Aristoteles in libello de Memoria & Remini. docuit, cum humidos male, siccos bene memoratiuos asseruit. Placuit (non absre) hic paucula adiungere memoriam stabilientia. Cicero libro secundo Rheto. quatuor docuit Memoriam fortificantia, aut roborantia. Primum est, ut eorum, quæ uolumus memorari, quasdã similitudines assumamus cõuenientes, nec tamen omnino cõsuetas, quia inconsuetorum magis memoramur, & sic in eis animus magis & uehementius detinetur, ex quo fit quòd eorum quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est huiusmodi imaginum aut similitudinũ adinuentio, quia intentiones simplices & spiritales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur, quia humana cognitio potentior est circa sensibilia. Vnde & Memoria ponitur in parte sensitiua.

Memoria. Albumasar. Iulius Fir. Aristoteles. Cicero. Memoriæ præcepta.

Secundum est, ut ea, quæ memoriter tenere uolumus, consideratione ordinata disponamus, ut ex uno memorato facilius ad aliud procedatur. Vnde dixit Aristoteles de Me. & Re. quòd à locis aliquando reminisci uidemur. Huius autem causa est, quia ab uno in aliud ocyus proceditur.

Tertium est, ut sollicitudinem ponamus & affectum ad ea, quorum memorari uolumus, quia quãto aliquid animo magis imprimit, tanto difficilius elabit. Hinc ibidem Cicero, Sollicitudo conseruat integras simulachrorum figuras.

Cicero.

Quartum est, ut ea, quorum memorari intendimus, frequentius meditemur. Quia ut ibi habet Aristoteles in eodem libello, Meditationes Memoriam saluant. Quia ibidem, Consuetudo est altera natura.

Aristote.

De Vrsis terrenis multa & miratu digna scribit Plinius in multis libris præcipuè tamen libro 8. ca. 36.

Vrsi terreni.

Quibus addo hæc duo. Primum, Vrsa ubi se perpinguem senserit, ac pleniore corpore, morbi loco ducit ipsum hunc statum. Quapropter latebras querit, ubi tam diu conquiescit, donec inutile pinguedinis onus resideat, uelut declinatum. Pergit autem, ac in latibula sese insinuat, non pedibus utique, sed dorso resupinata, corpus protrudendo, ne supersint uenatoribus ad indagandum, uestigia. Hæc est ursæ uersutia.

Vrsæ uafricia.

Secundum, Vrsi manus esse inter esitandum prædulces, insigniq; suauitate, traditũ est. Sic anteriores eius animantis pedes nuncupant, quòd eorũ sit functio duplex: incedendi & apprehendendi. Huius rei rationẽ reddit fermè Plutar. in libello, quo rerũ, euentuumque naturalium causas perquirit, & philosophico perpendit examine. Quòd percoquentia corporis alimentũ carnem præstent quacumque alia suauiorem longe. Concoquit autem omne quod difflat, id est, flatu turbat, id uero est quod mouetur, quodque exercetur, sicuti Vrsus partem hanc agitat plurimum, tum incessus ratione, tum adprehendendi.

Vrsi manus prædulces. Plutar.

STOEFLERI INTERPRE. Fabula.

DRaconem alij appellant Serpentem, alij autẽ Anguem. Draconis fabulæ sunt plures, hic eã quæ cum Thoma Rha. quadrat, retexam, hunc Draconẽ à Gigantibus Mineruę obiectum cũ eos expugnaret, Mineruam uero arreptum Draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum axem cœli fixisse. Ita qúe adhuc eum implicato corpore uideri, ut nuper ad sydera perlatum. Hanc memoratus Thomas sic cecinit.

Pallados armatæ studium superare Gigantes
Extitit (ut fama est) propríjs extrudere terris,
Nata Iouis summi de uertice fortior extans,
Victrix iam miseros cum debellasset in armis,
Serpentem obijciunt, raptum quem sydera adegit
Contortum in gyros, nostro & circumdedit axi.

Scriptores. Iuli. Fir.

Scríptores de Dracone sunt ferè omnes supra memorati, qui de Vrsis scripsere, quibus additur Iuli. Fir. qui líbro 8. ca. 17. sic habet. Anguis extremus est qui inter duas Arctos positus est, in modũ fluminis, quod sinuosis flexíbus labitur. Quicunq; sub hoc sydere nati fuerint, Marsi erunt, uel qui uenenis, ex herbarum pigmentis confectis, salutaria soleant hominibus remedia comparare. B

Stellæ Draconis.

Habet præterea Draco authore Ptolemæo lib. 7. Alma. 31. stellas, passim constitutæ eiusdem tempore, in Líbra, Scorpione, Sagittario, Capricorno, Aquario, Pisćibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, virgine. Hodie sunt in his, scílicet Scorpione Sagittario, capricorno, Aquario, Pisćibus, Ariete, Tauro, Geminis, Cancro, Leone, Virgine, Líbra. Sunt de magnitudine 3. 4. 5. 6. Fulgentiores ex his sunt octo, tertiæ magnitudinis, scílicet Tertia, quæ est supra oculum. Quinta quę est supra caput & appellatur Rastaben. 24. & 25. decliues ad septentrionẽ. 29. quæ est post ultimam inflexionem. 30. quę accidit fini caudæ, & 31. quæ est in extrema cauda. Et sunt hæ fulgentiores stellæ de natura Saturni & Martis.

Magnitudo.

Plí. de Dracõe.

De Dracone terreno plura apud Plíni. pluríbus líbris scílicet lib. 29. ca. 4. & 6. lib. 25. ca. 2. líbro 8. ca. 13. 27. líb. 10. ca. 72. 74. líb. 37. ca. 10. Transeo.

Draconites lapis.

Sed hoc est consyderatu dignum, Draconites siue Dentrites, síue Draconius uel obasianus, qui etiam kimedius uespertinus uocatur. Lucidus ac transparẽs cristallíni coloris lapis est secundum aliquos, nígrum colorem Albertus Magnus ponit, figuram quoq; piramidalem non lucidam habere dícit. Nonnulli lucídum esse: ut speculum cum nigredine. Multi hanc quærunt nec ínueniunt. Transportatur ab oriente ubi magni Dracones sunt. Nam excíso capite Draconis, ipso adhuc palpitante extrahitur. Vírtutem amittit sí díu post Dracõis mortem in capite remanserit. Audaces uiri in partibus orientis Draconum spelúncas explorant & in has gramen rebus somníferis medicatum ímponunt. Dum Dracones ad spelúncas redeunt, comedunt ex medicamine, & somno grauantur. Dormentíbus uero caput abscindunt, & lapídem extrahunt Excelsa ei uírtus ínest, in effugando omne uenenum & maximè serpentum. Gestantem quo que ínuíctum ac audacem reddit. Ideo reges orientis talem lapídem habere gloríantur. F

Admirabile de Dracone.

Admírabílis amor Dracõis in puellam. Vetustíssímis hístoríjs proditum est, Apud Idumæam aut Iudeam cum Herodes præessent, Puellam decorã, succíplenam, uehementer à Dracone adamatam, qui commeans, amanter cum ea decumbebat. Illa, & sí manſuetus & clemens apparuit, propter naturam tamen ín sociabílem, reformídans, ex loco abscedere longius proposuit, ac in tempus abesse, ceu bruto per absentiam íllatura dilectionis obliuionem & euanescere. At

diuersa

A diuersa euenere omnia. Siquidem indies intendebatur affectio, augebaturqȝ amoris impetus, desiderioqȝ dum contabesceret nimio, interdiu noctuque consueta repetens cubilia, nec esse eius potiundi facultas, quod appetebat præcipuè. Conflictabatur ergo, uti infelix amator. Posteaquàm uero exoptata rediit puella, deuolans is ad uisam protinus ac prorsum amatoriè, suspitionũ plenus, tanquam neglectui habitus, atque eo nomine indignabundus, cauda complexus puellæ crura conuerberabat, sed obseruate ac uerentis modo, ira & amore compugnantibus.

Demum ne noxius error lectores molestet. Pensitandũ, omnes figuras Draconis Vrsas cõtinentes in omnibus libris impressis, scilicet, Hygino, Germanico, Syderali, Abysso & alijs, esse corruptas, mẽdosas, & cõmentarijs authorũ minime respondentes. Vetustissimi enim libri figuras nõ habent, neque unquam habuere. Eas primum recentiores & profecto sæpius perperam appinxere. Figura enim Draconis non est in hunc modum contorta, quemadmodũ pingitur Immo nec eius stellæ in cœlo in hunc apparent modum. Neqȝ Vrsa maior (quę Elice) iuxta caput Draconis locatur. Neque minor (quæ Cynosura) iuxta caudam. Sed maior est propè caudam, Minor uero ad flexus aut spiras. Huius rei B gratia depinxi figurã sequentem, ex ueris obseruationibus Ptolemæi sumptã, quam oculis obijcito & certior eris. Addidi etiam Arati uerba ueritatem indicantia, à quo sanè Arato ut è fonte omnium aliorum dicta emanarunt. Error explo-ditur. Aratus.

Has uero per ambas, qualis fluuij decursus uolutatur (horrendum ingens) Draco circumcirca distractus immensus. Verũ ei (ex utraque parte spiræ) hærent Vrsæ cæruleo seruatæ oceano. Sed hic alteram quidem extrema emetitur cauda, alteram uero spira circumscribit, ei quidem summa cauda ad caput Elices quiescit Vrsæ. In spira uero Cynosura caput habet: Hæc autẽ circumipsum gyratur caput, eique ad pedem uenit usque. Rursus uero retrofugus recurrit non quidem illa ex sola parte, neqȝ sola in capite splendet stella, sed duæ in temporibus, duæ uero in oculis, unus autem inferius extremitatem occupat genæ horrendi monstri, incuruum autẽ est caput, nutanti uero prorsus assimilatum est, extremam in Elicis caudam, omnino uero sunt ex directa & os & temporis dextra, extremæ caudæ. Illud fermè caput hac natat, ubi quidem extremi miscentur occasusque & ortus sibi inuicem.

C SEQVITVR ARCTOPHYLAX.

COntuendum, Arctophylacis nomen nõnulli asserunt post Homeri tempora inuentum. Nam is Plaustrum Arcton & Bootem nominat, sed Arctophylacis nunquam facit mentionẽ. Arctophylax dictus quasi Vrsæ (intelige maioris) custos. φύλαξ ἄρκτου, enim Græcè est idem quod custodire uel seruare Bootes à βοώτης Græco, quod latine dicere possumus bubulcum. Id enim cœleste sydus more bubulci plaustrum maius sequi uidetur. De his duobus nominibus Rufus Festus, sic canit. Arctophylax. Rufus Fest.

Arctophylax, siue (ut ueteres cecinere) Bootes.

Appellator etiam hæc imago: Arcturus, ab arcto vrsa maiori. Testis Bassus, de Boote cum inquit, Bootes qui & Arcturus, fertur esse custos plaustri, eo quòd plaustrum sequitur, id est, septentriones. In eo significatu accipitur sæpius à Plinio, puta lib. 2. capi. 39. Arcturi (inquiente) sydus non fermè sine procellosa grandine emergit. Et idem eodem libro capi. 49. & 72. Et libro decimo octauo Plinius. (in pluribus capitibus.

Accedit Iulius Firmi. libro octauo cap. 14. De claris syderibus cũ Sagittario orientibus & occidentibus, his uerbis. In Sagittario Arcturus. Bassus. Iul. Fir.

parte quinta oritur Arcturus, hoc oriente signo, qui natus fuerit, erit talis qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat, huic opes regiæ credentur, huic populi ærarium, huic ædes publicæ. Si uero hunc locum maleuolæ stellæ radiauerint, aut cura illi populi credetur, aut fient domus regis lanitores, uel tale illis officium deputabitur, ut ijs in palatio, admittendi uel salutandi officia credantur. Haud dissimilem sententiam habet Mar. Mani. lib. 5. D

Theguius. Arcturus stella. Germanicus.

Arabicè uero uocatur Theguius, quasi plorans siue uociferans. Est etiam Arcturus stella rutilans primæ magnitudinis informis, inter crura aut coxas ut Ptolemæo placuit sita. Idem sentit Bassus de Boote, quam alij, puta Hyginus Germanicus, Rufus, in zona aut cingulo Bootis collocāt. Germa. de Arctu. sic.

Sed proprio una micat sub nomine flamma,
Arcturum dixere sydus quà uincula nodant.

Fabula.

Variæ sunt apud authores huius simulacri fabulæ, quare & uariæ sequuntur huius de pictiones. Vnam alijs uulgatiorem proponam. Quòd arctophylax sit Archas, caliſtonis & Iouis filius, quem dicitur Lycaon, cum Iupiter ad eū in hospicium uenisset, cum alia carne cōcisum pro epulis appositisse. Studebat enim scire si deus esset, qui suum hospicium desideraret. Quo facto non minori pœna est affectus. Nam statim Iupiter mensa proiecta domum eius fulmine incendit, ipsum autem in figuram Lupi conuertit. At pueri membra collecta & composita in unum, dedit cuidam pastori Aetholorum alendum, qui adolescēs factus, in syluis cum uenaretur, inscius uidit matrem in Vrsæ speciem conuersam, quam interficere cogitans, persecutus est in Iouis Lycei templum, quò & qui accessisset mors pœna erat Archadum lege. Itaq; cum utrumq; necesse esset interfici, Iupiter eorū misertus ereptos inter sydera collocauit, ut ante diximus, hic autem è facto sequens Vrsam perspicitur, & Arctum seruans Arctophylax est appellatus. Hanc Tho. Ra. metrice sic cecinit. B

Arcton Parrhasiam puer Bootes
Ignotam iaculis sequens parentem,
Arcum ut sterneret acriter tetendit.
Exhorrens genitor scelus patrandum,
Iungens syderibus uetans beauit.

Scriptores.

Scriptores de Boote sunt hi Ptole. 7. Alma. Alphonsus in suis tabulis Astronomicis, Plinius ut supra. Iuli. Fir. supra Mar. Mani. ut supra, Aratus in hæc uerba. At post Elicen circumfertur auriganti similis Arctophylax, quem quidem homines cognominant Bootem. Eo quòd Plaustrum contrectare uidetur Vrsæ atq; adeo totus perspicuus est, sub zona uero sibi ipse præ alijs Arcturus obuoluitur lucida stella, uerum ambobus sub pedibus obseruato Bubulci uirginem. Cæsar Ger. Tullius, Rufus Festus. F

Stellæ.

Stellas complectitur 22. authore Ptolemæo, quæ suo tempore fuere in uirgine & Libra. Nostro tempore dumdaxat 4. primę sunt in uirgine, reliquę omnes in Libra. Naturas harum Ptolemęus prætermisit, de quo admiror, solius Arcturi in

Azimech.

formis stellæ, quàm uocat Azimech, Ariamech, uel Colanza, naturam exponit scilicet Iouis & Martis.

Custodia.

Hic per allegoriam plura de custodia quinq; hominis sensuum utiliter proferre possem. Item de custodia uiri erga mulierem, transeo impræsentiarum.

SEQVITVR CORONA.

Corona duplex.

PRimo loco annotandum, Geminam coronā legimus cœlestem apud Aratum, Ptolemæū & Alphonsum, puta septentrionalē & Austrinā. De septentrionali

A trionali hic loquemur. Ea Arabice appellaſ Alfeta, Latine Corona uel Ariadne. Alfeta. Ariad.

Secundo loco Coronæ fabula hæc eſt, Theſeus in Cretam profectus, Ariadnen Minois & Paſiphaes filiã in ſui amorem allexit, dataque illi fide, quòd eam ſibi uxorem duceret, ab ea edoctus eſt quomodo Labyrinthum intrare, Minotaurũ ſuperare, & filo ducto inde exire poſſet. Qua propter his peractis noctu cum Ariadne ingreſſus eſt Chium, aut, ut alii uolunt, in Naxon inſulam nauigauit. Vbi Ariadne dormiente relicta, abiit. Cum uero expergefacta Ariadne diſceſſum eius intellexiſſet, quæſtu atque ullulatu fœmineo omnia complens, à Baccho eà fortè tranſeunte amata, & in coniugem ducta eſt, & in nuptiis eam Corona à Vulcano fabricata, claris micante gẽmis ornauit, quã poſtea Liber Pater ob ꝑpetuã memoriã aſtris intulit. Hanc fab. Tho. Rha. hiſce metris abſoluit. Fabula.

Virginis quondam auxilio ferocem
Belluam Aegides hominemque uincens.
Perfidus Chium ueniens, tremendo
Littore liquit.
Aſpicit Bacchus miſeram, polumque
Deſerens, lætus ſociauit arctis
B Oſculis, ſiſtens lachrymas fluentes
Voce potenti.
Et memor longos foret ut per annos
Seculum geſti placidi, coronam
Accipit Minoidis, aſtra cœlo
Fulgida reddens

Tractatores de effigie Coronæ ſunt hi. Ptole. 7. Al. & tract. 1. quadri. Alphonſus in ſuis tabu. Aratus, cuius hęc ſunt uerba. Ibi dẽ & illa corona, quam lucidum poſuit ſignum eſſe Bacchus morientis Ariadnę, humero ſubuoluitur fatigati idoli. Humero quidem Corona uicina eſt &c. Germanicus Cæ. Baſſus, Rufus, Iulius Fir. lib. 8. cap. 11. ſic habet. In parte quinta uirginis oritur Corona. Quicumq; ſub hoc ſydere natus fuerit, erit uariis delitiarum uoluptatibus occupatus, ac muliebrium artium ſtudiis deditus, florumq; & coronarum inuentor, & qui amœnis hortorum delectatiõibus adhæreſcat, odores, unguenta, aromata: ſtudioſa cupiditate deſiderans, corpusque ſuum lenocinio pulchritidinis excolens, & qui ſtupra & adulteria latenter exerceat, ad uirginum pulchrarum, puerorumque cõcubitus, prona libidinis animoſitate feſtinans & curens, hucuſque Iulius. Marcus Mani. lib. 1. cap. 4. & idem lib. 5. ca. unico in ſententia pulchre accedit Firmico. Et Plini. lib. 18. ca. 28. 31. Scriptores. Mar. Mani.

Tertio loco notandum. Corona authore Ptolemæo octo habet ſtellas, quæ ſuo tempore omnes fuere in Virgine, hodie omnes ſunt in Scorpione. Et in ea
C eſt ſtella præfulgens, ſecundæ magnitudinis, nomine totius imaginis Alpheta. Stella præfulgens.
Eam ſtellam uocat Virgilius primo Geor. Gnoſiam. Gnoſia ſtella. Virgilius.
Gnoſiaque ardentis decedat ſtella Coronæ.
Rufus uero, totam coronam appellat Gnoſiam, cum inquit. Gnoſia Corona.
Aſpice ceu rutilis uibret lux Gnoſia flammis,
Hæc quondam Bacchi monumentum fulget honoris.
Hæc Ariadnæi capitis teſtatur honorem.
Harum ſtellarum complexio tendit ad Venerem & Mercurium.

Quarto loco ad terrenas uenio Coronas. Eſt autem Coronæ urbs Peloponeſi Miſſeniorum. Inde Coroneus ſinus, Ptolemęus libro 3. capi. decimoſexto, tab. 10. Euro. & Plini. libro quarto, cap. 5. Corona Græcè dicitur στέφανος aut στέφος, à uerbo στέφω, quod eſt circundo. A noſtris quondam Strophium à στροφάω quod eſt uertere, inde Strophiolum. Et à Corona Corolla, Coronula diminutiua. Item à ſerendo ſerta. Fuerunt apud Romanos diuerſorum generum Coronæ in magno habitæ precio. De quibus hic haud dicam funditus, puta Triumphalis, Obſidionalis, Ciuica, Muralis, Vallaris, aut Caſtrenſis, Naualis, Oualis & multæ aliæ particulares Coronæ aut Serta. Coronæ terrenæ. Coronæ urbs. Corona, Stephanos ſtrophum.

Hic primo contuendum, quis is fuerit, qui primus capiti suo coronam imposuerit? Respondet Plinius libro 16. cap. 4. his uerbis. Ferunt primum omnium Liberum patrem imposuisse capiti suo ex hædera. D

Secundo, antiquitus nulla nisi Deo dabatur corona. Ob id Homerus cœlo tantum eas & prælio uniuerso tribuit. Viritim quidem ne in certamine quidem ulli. Postea deorum honori sacrificantes sumpsere uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatę. In quibus hodie nō uictori dant, sed patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natum ut etiam triumphaturis conferrentur in templis dicandæ. Mox ut & in ludis darentur.

Ad hoc est nobile caput Plinii, scilicet 2. lib. 21. in hæc uerba. Tenuioribus utebantur antiqui, strophia appellantes, unde nota strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde inde cōmunicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suū nomen uindicantibus. Cū uero è floribus fierent serta à serendo seruiæ appellabant. Quod apud Græcos quoq; nō adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primū, postea uariari cœptum mistura uersicolori, florumq; inuicem odores colores q; accenderūt Sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris & Glyceræ coronariæ, dilectę admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetq; certamen artis & naturæ (& infra) Sic coronis è floribus receptis, paulo mox subiere quæ uocantur Aegyptiæ ac deinde Hybernæ, cum terra flores negat ramento è cornibus tincto. Paulatimque & Romæ surrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollarijs, postquàm è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur. Hactenus Plinius. Ex dictis Plinij, Pausaniæ & aliorum manifestum est etiam apud gentiles coronarū usum fuisse in eorum sacris. Præterea nostræ literæ sacræ utriusq; paginę plenę sunt coronis, pro uario etiam significatu. Præcepit Deus Moysi, ut mensam tabernaculi inauraret auro purissimo & ornaret duabus coronis. Exodi 25. Et primæ Mach. 4. legimus. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Et ca. 12. Apo. scribitur. Mulier amicta sole quæ Lunam habebat sub pedibus eius, habebat in capite suo coronam stellarum 12. Item gloria beatorum in cœlo: appellatur corona. Paulus enim ad Timo. 4. Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem iustus iudex. Sed non coronabitur nisi, qui legitime certauerit. 2. ad Thimo. 2. Apo. 2. Esto fidelis usq; ad mortem & dabo tibi coronā uitæ. Et prima Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorū percipietis immarcessibilem æternæ gloriæ coronam. Canti. 4. Veni de Libano, ueni coronaberis. Et Dauid. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Transeo coronas uirtuosorum in hoc mundo. Coronas tribulationum &c.

Exod. 25

Paul. 2. Thi. 4

Canti. 4

Cæterum ad conuiuales uenio coronas. Floreas plericq; detestantur, laureas gratius acceptant. Illas putant puellares, colludentibus uirgunculis aptiores, ac mulieribus, quàm philosophico congressui, hominumq; à Musis nō sequestratorum. Alij uero ex floris Coronas improbant omnino. Nam Empedocles testatur à lauri foliis prorsus abstinendum. Nec enim decere aiunt, hominem ornari arborum deformitate, uiolenter, præterq; naturæ rationē direptis foliis. Cur enim hæc data plantis opinemur, nisi fructuum tutelæ, atq; ut ipse quoq; frigoris uim, caloris q; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutationes citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulceroſum planè contrahere nocumentum, fieriq; indecoram denudationem. Ediuerso florum non decerptorum quæ nam esse utilitas posset, nisi odore pascaris, exhibeasq; oculis ex eorū non imitabili uarietate uoluptatem iucundissimam lucundissimam dico quia simplicem, quia naturalē, nec ullo impendio nostro constantem. Adde, quòd si

Conuiuales coronæ. Coronarum detestatio.

non

A non præcerpseris, momento conflaccescunt, prorsumq; alioqui gratissimũ naturæ opus uidetur perire, nullo cuiusquàm emolumento.

Proinde qui ex foliis magis quàm floribus coronas contexuisse malunt, persimiles (inquiunt) Barbaris uidentur, quibus consutæ pelles gratiorem præbent uestium usum, quàm lanæ.

Sed his alij contradicunt, asserentes Corollam ex rosis esse Musarum. Succurrit profecto hac parte ueterum ingeniorum mirari diligentiam. Neq; enim simpliciter, sed summa uidentur ratione Coronas in conuiuijs instituisse. Siquidem Dionysium legimus, cum uinum comperisset, potentissimum utiq; medicamentum, simul iucundissimum, habitum inde fuisse non incelebrem medicum. Quòd item discumbentes, qui se forte inuitarent plusculum, Hederea coronasset corona, quę insita frigiditate uini potentiam retunderet, minusq; inde afficerentur bibentes, ebrietatis ui restincta, hœderæ ui frigorifica. Cæterum eadem ratione in conuiualem admississe creduntur lætitiã ex floribus Corollæ. Perdocent experimenta, qua ui sensus cõcutiantur, ubi hausti liberius meri uapor hoïs arcem cœperit pulsare, quandoquidẽ initium inde habere sensus creditur. Propterea sapientiũ curiosa solertia, sciens esse in rerũ natura antipathiã id est, temperaturam, flores capiti circumponendos præcepit, quorum defluxus mirabiliter illud aduersus crassantis latenter ebrietatis impetum obsepiret, cõmuniretq́ue. Calidi siquidem poros seu meatus patentiores reddunt, frigidi uero sua potestate ita cõtemperant, ut scandentes repercutiant uapores, sicuti Rosa atque Viola. Substringit enim utraq;, reprimitq́ue capitis grauitates. At Cypri flos, Crocus ac Baccaris in suauem uertũt soporem bibentes. Lenis quippè eorum defluxus est ac blandus, inæqualitatesq́ue corporis ebriorũ & asperitates tranquillè diffundit. Porrò florum quorundam odoribus in ambitu cerebri fusis, sensorij repurgantur meatus, & quod humectũ est, attenuatur, leniturq́ue sine cõmotione ulla caloris facultate digestum. Quin & frigidum natura sua apte cerebrum refouetur.

Coronæ in cõuiuijs.

Dionysius.

Proinde floreas Corollas è collo propendentes Hypothymidas nuncupant, puta à uaporandi usu. Eodem quoque argumento unguentis ex floribus obungere pectus moris fuit peruetusti.

Hypothymide.

Deinde crescente hominũ luxuria coronas uariis floribus & herbis & ramis intexuerunt, quarum plures caput uehementer lædunt, ut sunt Coronæ de Allio, Astromo, abschlag, Herba Coriandri, de Castanea, Dactylo, Sauina, Auellana, Nuce cõmuni, Fabis &c. Sunt autem primum Coronæ repertæ ob dignitatem capitis, quòd in hoc initium sensuum & principatus consistit. Vt sunt de violis, Rosis, Croco, Cypri flore, Cytiso, id est, Trifolio maiori, Lilio, Hyacintho, Lauro, Hædera, Garyophilis.

Coronæ lædentes.

Coronæ utiles.

Demum annectendũ quid sit, Coronas Bibere. Hic recensenda est historia Cleopatræ reginę Aegypti & M. Antonii, quam colliges ex Plutar. Plini. ca. 35. libri 9. & ca. 3. & 21. Duo fuere maximi uniones per omne ęuũ, utrumq; possedit Cleopatra Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc, cũ exquisitis quotidie Antonius saginaret epulis, supbo simul & procaci fastu, ut regina meretrix lauticiam eius omnem apparatumq; detractans, quærente eo quid astrui magnificentiæ possit. Respondet una se cœna centies sestertiũ absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die, quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianã Antonio apposuit, irridenti, cõputationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, cõsumpturamq; se ea cœna taxationem cõfirmans, solãq; se centies sestertiũ cœnaturam. Inferri men

Coronas bibere.

Cleopatræ & Antonij historia.

T

sam secundã iussit. Ex præcepto ministri unum tantum uas ante eam posuere aceti, cuius asperitas uisque in tabem margaritas resoluit. Gerebatque auribus tum maxime singulare illud & uere unicũ naturæ opus. Itaq; expectante Antonio quid nam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, uictumque Antonium pronuntiauit, homine irato.

Capite autem 3. libri 21. ad nostrũ propositum sic habetur. Scelerata Cleopatra apparatu belli Actiaci, gratificationẽ ipsius reginæ Antonio timẽte, nec ni si pręgustatos cibos sumente, fertur ab ore eius lusisse extremis coronę floribus ueneno illitis, ipsaq; capiti imposita, mox procedẽte hilaritate inuitauit Antoniũ ut coronas biberent. Quis istas timeret insidias? Ergo cõcerpta in scyphum incipienti haurire opposita manu. En ego sum (inquit) illa Chare Antoni quã tu noua prægustantiũ diligentia caues, adeo mihi (si possim sine te uiuere) occasio & ratio adest. Inde eductũ è custodia bibere iussit ilico expirantem. Ex his concluditur, quid sit Coronas bibere? quid Coronaria aut Coronata uina, puta cum conuiuiones de Coronis poculis flores aut folia imponunt & postea iuxta considentium seriem percircuitum bibunt.

SEQVITVR ENGONASIN.

Engonasis. OB diuersas historias plures præsertim uetustiores, nõ assignant huic imagini nomen proprium. Contendunt enim nonnulli esse Herculem. Alii Cethea Lycaonis filium. Alii patrem Lycaonem esse uolunt, qui uidetur ut lamentans filiam in ursæ figuram conuersam, genu nixus palmas aduersas tendere in cœlum, ut eam sibi dii restituant. Alii asserunt esse Theseum. Alii Thamyrim à Musis excæcatum, ut supplicem ad genua iacentẽ. Alii Orphea, Alii Ixiona brachiis uinctis esse dixerunt, q uim Iunoni uoluerit afferre. Alii Promethea in mõte Caucaso uinctum. Horum omniũ historiæ eó tendũt, quòd ex causa uidentur ingeniculasse & palmas supplicum more in cœlum extendisse
Aratus. uel ad pugnam paratos. Quocirca Aratus in Phœ. de hac imagine sic scripsit. Hoc uero propè laboranti uoluitur uiro simile Idolũ, quod quidẽ nemo scit manifesto dicere, neq; cui incumbat ille labori, sed ipsum uulgo Engonasi uocant: eo quòd in genubus laborãs geniculanti similis est. Super ambobus uero ei humeris, manus eleuantur. Distenditur certe hincinde quantũ ad manuum passum, medie uero super capite dextri lateris pedis sinistri imum habet tortuosi draconis. Huc usque Ara. Engonasis dicitur, id est, genu nixus, quia apud Græcos ἔγκυ, id est, in: & γόνυ, id est, genu.

Accedit ad hoc Hyginus lib. 2. & 3.

Et pulchrè Iulius Firmicus libro octauo capi. decimo septimo, de claris syderibus cum Piscibus orientibus & occidentibus, in hæc uerba. In extremis Piscium partibus oritur Ingeniculus, qui à Græcis Engonasin dicitur. Hoc oriente sydere quicumq; nati fuerint, fugaces erunt, callidi, uarijs instructi dolis, mendaces, & qui homines uariis insidiis appetant, & effrenata semp animositate grassentur. Cum testimonio uero Martis & Lunæ erunt funambuli, oribatæ, neurobatæ & qui talia pertractent.

Marcus Ma. Ad idem Marcus Manilius libro primo.

Proxima frigentes arctos, boream q; rigentem
Nixa uenit species genibus sibi conscia causæ.

Et libro quinto, similem habet sententiam cum Firmico.

Germa-

A Germanicus Cæsar. Non illi numen non magni causa laboris. Cæ. Germa.
Dextro nanq; genu nixus, diuersaq; tendens
Bracchia supplíciter pansis ad numina palmis,
Serpentis capiti figit uestigia sæua.
Rufus Festus de Engonasi. Rufus Fest.
Illa laboranti símilis succedet imago,
Protinus expertem quam quondam dixit Aratus
Nominis, & cuius latuit quoq; causa laboris,
Pannyasi, sed nota tamen ceu longior ætas,
Eruit excussis arcana exordia rebus &c.
Postea narrat de Hercule & pomis aureis Hesperidũ, & quo pacto draconem
custodem interfecit.

Vetula tralatio in Alma. habet Stellatio Algiethi, id est, incuruati super genu ipsius. Geor Valla traduxit Engonasin. Vetula tralatio.

Algiethi. Fabula.

Fabulã hanc annectere collíbuit, ex Pherecide, Eratosthene & Paniaste excerptã. Iuno, cum eã Iupiter in uxorem duceret, inuenisse terram dicitur aurea mala ferentem. Cuius rei stupore permota, à terra petijsse ut huiusmodi arbores in hortis suis sereret, qui erant iuxta Atlantem montem. Satisque ibi arboribus, cum fructũ ferre cœpissent, & filiæ Atlantis ex his mala frequenter decerperent, draconem insomnem adhibuisse custodem. Hercules uero cum ad mala aurea profectus fuisset, & poma tulisset, draconem interemit. Seneca.

B

Post hæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera uigilis spolia serpentis tuli.

Quapropter propter hunc laborem, & exímias uirtutes & res ab eo præclarissimè gestas, tum quòd Iouis filius erat, à patre in cœlum translatus, ubi apparet Draco caput habens erectum, Hercules cum dextro pede genu nixus, sinistro pede capitis eius dextram opprimere conatur, dextra manu cum claua sublata ut feriens, sinistra proiecta cũ pelle Leonis, quẽ inermis interfecit, ut his quàm maxime dimicans appareat. Huius fabulæ hæc sunt metra.

Excelsus genitor Iupiter Herculis
Erumnas superasse aspiciens graues
Natum, & terribiles, munera reddidit
Iustus pro meritis, cum domum olympicam
C Clari syderibus luminis obtulit
Cinctam, ut temporibus uiueret omnibus.

Scriptores. Scriptores huius sunt iam supra enumerati.

Stellæ 29. Habet autem authore Ptolemæo stellas 29. tempore eius omnes in Libra, Scorpione & Sagittario. Nostro tempore consimiliter de complexione Mercurij.

De Hercule allegoria satis cõmoda, puta ethica proponi posset, quam breuitati consulentes missam facimus. Allegoria ethica.

Plures Her. De nomine Herculis.

Id tamen hic annotandum decreuimus, plures fuisse Hercules etiam probatissimi historici asserunt. Nam tres & quadraginta asserit Varro. Primus tamen & omnium fortissimus fuit Aegyptius Thebanus, cui Lybius est nomen proprium, non Hercules. Testis est Berosus lib. 5. Anti. cum inquit, Hercules Osiridis filius cui nomen est Lybius. Adstipulat Cato in fragmentis cũ dicit. In montanis Lyguribus sunt portus Herculis Aegyptij. Nam Lybarnum in his est à nomine simul & cognomine illius. Græci ubicumq; nomen Herculis audiunt, putant esse suum, à nomine sumentes argumentum, cum tamen ille neq; nomine Lybius, à quo deuicti Lybij, sed Alceus dictus sit. Neq; dictio Hercules sit Græca, sed Aegyptia. Nam illi Heraclio, id est, Iunonis gloria cognomen fuit. Accedit his Diodorus Siculus libro 4. Et Moses Gene. ca. 10. Sunt igitur huius Lybij cognomenta in Aegyptia lingua, hæc, Her, Hercol, Ar, Arno, Musarno.

Her. Col. Hercol. Her iam dicta lingua pellitum significat, quia induebatur simplici pelle Leonis quotidie. Col, etiã apud Hebræos totum significat. Hinc Hercol aut Hercul o muta in u. significat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur pro armis, non dum armis inuentis in primo ortu generis humani ad propulsandas iniurias, ut habet Diodorus libro primo. Ar uero & Ari designat Leonẽ, ab insigni suo Leone, quia ab insigni sæpe denominantur duces, ut Macedo Lupus, Anubis canis, teste Diodoro libro primo. No autem famã celebrem significat. Arino & per syncopam Arno, id est, Leo celebris à uirtute & famosus & etiã à corporis robore, quia, ut ait Diodorus, propulsabat iniurias ab humano genere, ut pulchre declarat Berosus lib. 5 in .§. Hercules Osidiris filius, & deinde. Musa item disciplinã significat apud omnes gẽtes, inde, Musarnus dictus ob doctrinam militarem & initiationem militis, id est, doctor militię. Et eius milites Musarni, id est, discipuli Herculei. Inde fundauit metropoles Musarnas & populos Musarnæos. Testis Ptolemæus de Musarna urbe Carmaniæ lib. 6. ca. 9. & tabu. 6. Asi. & est sita ad mare Indicum. Et alia Musarna Gedrosiæ de qua idem eodem ca. 21. Tab. 9. Asi. Ibi Musarnæi. Et idem Lybius in Italia fundauit urbes Musarnas, quæ sunt hodie dirutæ. D E

Ar. Ari. No. Arino. Arno. Musa. Musarnus. Musarni. Musarna.

Item Lybarnũ ciuitas de qua supra. Cato, quasi Lybij celebris Leonis ciuitas. De qua Ptolemæus lib. 3. ca. 1. & tabu. 6. Euro. sita sub Appennino monte in Lyguria. Et alia ibi reperiuntur indicia ut Herculis portus. Arna fluuius.

Alter Hercules, adagium. Postremo adagium est, Hercules hic alter est. Id habet hanc rationem. Fuisse Bussequam Titormum, patria ut fertur, Actolum, corpore staturosum, uiribus præcellentem, in eum ubi incidisset Milo Crotoniates, uirium fiducia elatior, ac sibi placens, percupiebat uisa proceritate insigni, illius periclitari robur. At is non sine ironia, posse se nihil magnum, asseuerabat. Mox tamen in Euenum fluuium descendens, reiecta ueste, permagnum arripuit lapidem, quem primo quidem ad se pertraxit, deinde & propulit, bisq; acter ipsum hoc effecit. Postea sustulit, sed non ultra genua, demum humero impositum ad quinquaginta ferè ulnas proiecit. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum nec eo contentus Bussequa, pergit in armentum, stansq; in medio ferocissimi omniũ, maximiq; tauri pedem corripit, furentemque ac inde se proripere adnitentem frustra, retinet constantissimè. Nec satis, quin imo manu altera prætereuntis fortè tauri alius pedem apprehendit audacissimè, ac comprimit ferociter. Id cum intuerentur Crotoniates, in cœlum manibus sublatis. O Iupiter, inquit, en alterum prosemina sti nobis Herculem hunc. Hinc denicq; in prouerbium demanasse, hic alter Hercules. F

SEQVITVR SERPENTARIVS.

Serpentarius. Ophiuchus. Anguitenens. PTolemæus, Alphonsus, Cæsar Germanicus & plures alij, ex homine serpente inuoluto aut circundato, duas conflant cœlestes imagines, Hominem, Serpentarium, Ophiuchum siue Anguitenentem, appellantes. Aratus etiam & Proclus duas faciunt, Serpentarium, scilicet, & Serpentem.

Fabula Serpentarij. Aesculapius. Primo Serpentarium, dein eius Serpentem absoluemus. Habet igitur Serpentarius multis omissis, hanc fabulam, etiam apud astrologos uulgatam. Aesculapius teste Ouidio & Diodoro, Apollinis & Coronidis filius fuisse perhibetur, traditus Chironi erudiendus. Hic cum esset inter homines, & tantum medicina præstaret cæteris, ut non satis uideretur hominũ dolores leuare, nisi etiã mortuos reuocare ad uitã nouisset. Fertur Hippolytũ Thesei & Amazonis filium aut (ut alij asserunt) Glaucum Minois filiũ ad uitam reuocasse, propter quod

A quod peccatum, Iouem domum eius fulmine incendisse, ipsum uero propter artificij excellentiam, cum Apolline patre eius inter sydera Anguem tenentem collocasse. Huic fabulæ hæc subest ueritas, Aesculapium præstantissimum fuisse medicum. Hic deus petitus à Romanis, uigente pestilentia, è libris Sibyllinis, per decem legatos Epidauro: ubi colitur, anguem, qui se in nauim eorum cõiecerat, in quo ipsius numen esse constabat, deportauere, eóque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. Author est Liuius libro undecimo. Cuius hæc sunt uerba. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis legatis, ut Aesculapii signum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui se in nauim eorũ contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq; in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Aesculapii constituta est. Veritas de Aesculapio

Hanc fabulam Thomas Rhadi. paucis metriculis absoluit. Scriptores.

Asclepius olim
Artis medicinæ
Autor, deus hũc ob
Illustre repertum,
Tale ob facinus
Cœli ignibus arsit

Scriptores de Serpentario sunt hi. Aratus in Phœno. in hæc uerba. Caput uero summũ obserua iuxta caput Serpentarii, ex illo namque ipsum deprehendas licet splendidum Serpentarium. Quales sibi capiti subiacentes clari humeri apparent: hi quidem etiam plena Luna conspicui essent, sed manus non admodum æquales. Tenus namq; B hinc inde exit splendor, attamen etiam illæ contemplabiles, non enim modicæ sunt, ambæ autem serpente fatigantur, qui quidem medium inuoluit Serpentarium. Hic uero instanter aptecq; innixus, pedibus conterit magnam feram ambobus Scorpium, oculoq; & in pectore calcans rectus, sed ei serpens ambas uoluitur per manus, dextram modicus, sinistram uero supernè multus. Atque ei sanè Coronam attingunt supernæ genæ. Subter spiram autem magnam inquire Chelas, sed hæ quidem lumine indigæ, nequaquam splendidę. Hucusq; Aratus, & coniunctim utrasque describit imagines. Aratus.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 15. De claris syderibus cum Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In primis partibus Capricorni oritur Ophiuchus. Hoc oriente qui nati fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues, sopitis & mitigatis aculeis, opprimant. De eodem Marcus Manil. libro 1. ca. 4. Et idem libro quinto ca. unico fermè consentit cum Iul. Firmi. his metris. Iul. Fir. Mar. Manil.

Anguitenens magno circundatus orbe Draconis
Cum uenit in regione tuæ Capricorne figuræ,
C Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune uenenis.

Germanicus Cæsar ferè cum Arato cõcordat. Rufus super addit fabulam Aesculapii. Tullius in fragmentis Aratis. Hyginus de eodem libro 2. & 3. Ger. Cæ. Rufus Fest. Tullius. Hyginus.

Ptolemæus lib. 7. & Alphonsus tribuũt Serpentario 24. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, tempore Ptolemæi omnes in Scorpione inuentæ, nostro uero in Sagittario, demptis 6. 7. & 8. quę Scorpionem tenent. Hæ omnes authore Ptolemæo tracta. 1. quadri. uim habent Saturni & parum Veneris. Ptolemæus. Alphonsus. Numerus stellarum serpentarij.

Propter connexionem imaginum & fabularũ, ad Serpentem ipsius Serpentarii accedo, qui Arabice Alangue uocatur. Inquit enim PROCLVS, SERPENS. Cur Serpentarius serpentem tenere dicatur, causa hæc traditur. Cum de Glauco suscitando Aesculapius cogitaret, uenisse ante eum serpentem, & baculum, quem manu gestabat, arripuisse. Quapropter ira percitum, baculo fugientem sæpius percussisse, tandemque interfecisse, uenisse mox eódem alium serpentem, herbam ore ferentẽ, & in caput defuncti posuisse, quo facto mox utrunq; fugam corripuisse. Sic eam herbam ostensam fuisse Aesculapio, & hac Glaucũ PerPens. Alangue. Fabula.

ab inferis ſuſcitaſſe. Itaque Serpentem in Aeſculapij tutela & inter aſtra conſtitutum fuiſſe, ex qua conſuetudine deriuatum eſt, ut reliqui medici ſerpentibus uterentur. Huius fabulæ hæc ſunt metra. D

Ptolemæus.

Prolis Apollineæ meditatus
Cum foret ut medicamine Glaucum
Redderet his iterum capiendis
Flatibus aëreis, baculumque
Volueret in manibus, uidet anguem,
Verberibusque necat. Subito alter
Affuit, ore gerens uiridem herbam
Qua tetigit caput anguis, & ille
Viuus abit. Stupet atque docetur
Natus Apolline, reddit & auris
Ex ſimili medicamine Glaucum.
Hinc nitet Anguis in æthere clarus.

Tractatores de Serpente ſunt hi omnes quos ſupra citauimus.

Ptolemæus dict. 7. Alma. numerat Serpenti 18. ſtellas, in tertia, quarta magnitudine, dempta 12. quæ eſt quintæ. Suo tẽpore in Libra, præter 12. 13. 14. & 15. quæ fuere in Scorpione, hodie in Scorpione, demptis 13. 14. 15. 16. & 17. quæ Sagittarium tenent, & ultimã quæ in Capricorno locatur. Omnes de complexione Saturni & Martis.

Allegoria.

Circa duas has imagines primo aduertendum. Hi qui ſacris ſunt adiurati literis, allegoriam faciunt profecto utilem. Per Serpentarium intelligentes declinationem mali, quia Teſte diuo Thoma Aqui. declinando à malo præceptis negatiuis propriè obtemperamus. Per Serpentem autem deſignant Religionem quæ hominem principaliter in deum ordinat, facienda & uitanda diſcernens. E

Ophites lapis

Sed his miſſis, ad alia feſtino cõmemoranda, quæ dictis imaginibus proprius accedunt. Quare ſecundo loco contuendum. Ophites lapis de genere marmorũ, de quo Plini. lib. 36. ca. 7. & 23. ſerpentinas habens maculas, unde nomen accepit. Eſt enim ὄφις Græcè, ſerpens latinè. Binæ ſunt eius ſpecies. Mollis candidus, ac nigricans, quadã uiriditate aſperſus, croceis maculis. Vtriuſque uirtus eſt, collo ſuſpenſus ſedare capitis dolores ac opitulari percuſſis ex ictibus ſerpentum, præcipue ſuccenſus. Habet etiã potentiam abſtergendi & atterendi, quare potus cum uino albo & tenui calculos in ueſica atterit. Quidã phreneticis & lethargicis iubent adalligari candicantem.

Ophiodiri.

Tertio, occurrit quæſtiuncula. Qui ſint hi populi Ophiodiri nũcupati. Scito lector candide, Laconica teſte Strabone lib. 8. Geog. & Ptolemæo libro tertio, ca. 16. ta. 10. Euro. & alijs, regio eſt Peloponeſi. Cuius urbs Lacedæmon olim rebus domi foriſque geſtis omniũ præclariſſima. Inde Lacedæmones populi dicuntur, quæ & Sparta nominata, inde Spartani. Lacedæmones igitur Spartani & Lacones idem ſignificant. Legimus Lacedæmonios à Pythia quandoq; nominatos Ophiodiros, eius appellationis, ex hiſtoria, authore Ariſtotele lib. admirabilium, hanc adducunt rationem. Quadam tempeſtate mira ſerpentũ multitudo in Laconia ſuccreuit, facta inde annonæ caritas eſt incredibilis, coactiq; indigenæ ſerpentes in eſcam humanã uertere, unde nomenclaturæ nouæ data occaſio. F

Ophiogenes.

Quarto adſunt alij populi Ophiogenes dicti, de quibus Plini. libro ſeptimo cap. 2. in hæc uerba. Crates pergamenus ad Helleſpontũ circa Parium, genus hominũ fuiſſe tradit, quos Ophiogenes uocat, ſerpentũ ictus contactu leuare ſolitos, & manu impoſita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc eſſe paucos ibi, quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentũ medeantur. Conſimilem quaſi habes ſententiã apud Strabonem lib. 13. Nominati Ophiogenes, quaſi Anguigenæ ſiue Serpentigenæ cognationem quandam cum ſerpentibus tenentes.

Pſylli. Marſi.

His haud inepte addo Pſyllos & Marſos. Quare Plini. ubi ſupra, ſubiungit. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicti, horum corporũ ingenitum fuit uirus, exitiale ſerpentibus, ex cuius odoreſo-

A re sopirent eas. Mos uero liberos genitos obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Et idem infra de Marsis, sic. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse eis uim naturalem eam. Ad idem legito Plini. lib. 28. ca. 3.

Quinto loco cõmemoratis adijcere libuit Ophiophagos quos latine Anguiuoros dicere possumus, de quibus Pli. lib. 6. ca. 29. sic. Introrsus (intellige à sinu Maris rubri Troglodytici, quẽ Ptolemæus sinũ Arabicum nominat, uersus Nilum fluuiũ) Candei, quos Ophiophagos uocãt, Serpentibus uesci assueti, neq; alia regio fertilior earum. Solinus cap. 46. sic scribit. Arabes longe, lateq; diffusi diuersis moribus uiuunt & cultibus, pluribus crinis intonsus, mitrata capita. Et infra. Cõmertijs student, aliena non emunt, uendunt sua. Quippè & syluis & mari diuites. Pars eorũ, quibus asper est uictus, angues edunt, nulla illis animi uel corporis cura, propterea Ophiophagi nominantur. Ad idem Solin. cap. 44. Pompo. Mel. lib. 3. de Arabico sinu. Candei (inquit) habitant hi, quos ex facto, quia serpentibus uescuntur, Ophiophagos uocant. Ophiophagi.

Sexto nonnulla de Serpentinis hominibus miratu digna præterire nequeo. Aristote.
B In Aristotelis monumentis legimus. Puellam cœpisse initio paulatim uenenis enutriri, consuetudinem in naturam mutasse, ut his perinde uesceretur aleretur q; sicuti cõsuetis cibis reliqui homines, ipsamq; educationis ratione uenenosam euasisse, ut sputo, & quouis humore alio perimeret appropinquantes, illico etiam expirantibus qui cum ea coissent. Puella.

Auicenna scriptum reliquit, tempestate sua uixisse hominem, quem fugerent uenenata omnia, morientibus omnibus, quæ forte mordicus eum apprehendissent, inde nil omnino læsum. Auicenna.

Albertus magnus totius Sueuiæ decus narrat, in Colonia Agrippina se uidisse puellam, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas uenatura, quas uoraret, eoq; cibi genere oblectata insigniter aleretur. Hæc huc usq; ad Serpentariũ spectant. Nunc ad Serpentẽ uenio. Plura & propè innumera de his scribunt, puta Strabo, Plinius in multis libris. Solinus, Pompo. Me. & alii. Quibus omnibus missis, hæc paucula adiungere collibuit. Polybius libro 1. de primo bello punico. Orosi. lib. 4. Gellius lib. 6. ca. 3. sic habent. Attilius Regulus imperator bello punico primo ad ripam Bagradæ fluminis Africæ minoris ingentis magnitudinis serpentem machinis bellicis interfecit, multa suorũ militum clade, cuius postea corium Romam translatũ 120. pedum longitudinem habuisse memoriæ proditum est. Concordat Plini. lib. 8. ca. 14. Albertus. Polybius.

Strabo lib. 13. de ingente alio scribit serpente, in hæc uerba. Aradii pars camporum prima à mari Macras uocatur, & Macra campus in quo Possidonius scribit uisum fuisse serpentem mortuum, iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte astantes se inuicem intueri non possent. Hiatu autem tanto, ut hominem equo insidentem reciperet. Exuuiarum squamam quamlibet clypeo maiorem. Plini. cap. decimo quarto, libri octaui, de iisdem sic. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinẽ adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurosq;. Idem nonnullis adiectis legimus apud Solinum ca. sexagesimo quinto. Strabo.

Postremo apud receptos authores Strabonem, Herodotum, Plinium &c. legimus, Africa maximam habet serpentum copiam, adeo (ut Solinus scribit) fœcunda est, ut mali huius merito illi potissimi palma detur, ut araturi præaltis ocreis induti, haud alio modo morsus uitare possint. Sed de his ad nostrũ propositum satis.

D

SEQVITVR LYRA.

STOEFLERI INTERPRE. Lyra

NOnnulli etiam uetusti authores pro Lyra ponunt Vulturem cadentem. Sed quia de vulture cadente pro cœlesti imagine nulla mihi occurrit uel historia uel fabula, sequar Aratum, Hyginum, Iulium Fir. Mar. Mani. & recentiores Tralatores: Lyram affirmantes cœlestẽ esse effigiem. Habet igitur fabulã hanc, cuius maiorem partem colliges ex Ouidianis libris de transformatis 10. & 11. Tradunt enim cum aliquando Nilus egressus alueum suum totam inundasset Aegyptum, postea eo inter suos limites ingresso, uarias in campo animantes reliquisse, inter quas remansisse testudinem. Quam cum Mercurius reperisset, cõsumpta iam carne, sed superstitibus neruis, percussu sonum excitasse. Quocirca ad similitudinem illius composuisse Lyram, eam Orpheo tradidisse, eo quòd esset unius ex Musis, scilicet, Calliopes filius, tantæ autem suauitatis fuisse perhibetur, ut arbores, saxa, feras traxisse dicatur Orpheus. Huius uxor Eurydice morsu serpentis in prato iacentis periit. Orpheus immaturam eius mortem quærens. Lyra accepta ad inferos descendit, omnem deorũ progeniem suo carmine laudauit, Libero patre excepto, hunc enim obliuione ductus prætermisit. Quare indignatus Liber postea per Bacchas se uindicauit. Orpheus igitur carminis suauitate effecit, ut uxorem à Plutone ea acciperet conditione, ne illam, priusquàm ad superos reuersus esset, aspiceret, & ut ipse eam subsequentem præcederet. Verũ ueritus ne uxor eum nõ sequeretur, cum iam ferè ad superos peruenisset, eam respexit, quę illico ab oculis eius euanuit ad inferos reuocata. Qui cũ desperaret se iterum ea potiri posse, dolore quasi inconsolabili tenebatur. Threissas etiam mulieres, quæ Cicones uocantur, uatis amorem ardenter petentes aspernatus, quare multæ doluere repulsæ. Docuit Thracès puerorum amoribus indulgere. Id autem egrè ferentes Thraciæ mulieres, sacra Bacchi in Pangęo monte Thraciæ, illum cythara canentem feraſq; mulcentem discerpserunt, cuius caput & cytharã in Hebrum flumẽ proiecerunt. Quo facto Musæ collecta membra sepulturæ dederunt, Lyram uero stellis figuratã inter sydera collocasse, Apolline id permittẽte, & Ioue, Apolline id petente, admittente. De hac fabula Tho. Rha. sic canit.

Fabula.

B

Tho. Rha. Scriptores.

Olim Mercurius Lyram
Vati Threitio tradidit: Hic styga
Petens, plectra mouens, modis
Lætos flebilibus dum sociat modos,
Lymphatæ Ciconum nurus
Solantem Euridices tristitiam Orphea
Cernentes numeris, graui
Irarum cumulo pectora consita,
Saxis ora canentia
Bacchantes iaculis membra dissipant.
Phœbus condoluit: polo
Figens syderibus præradiantibus,
Ornat perpetuo Lyram.

F

Scriptores de cœlesti Lyra sunt omnes hi, quos supra de Serpentario recensui. Ex his aliquot sententias nõ aspernandas adscribere placuit. Iulius Fir. de Lyra lib. 8. ca. 15. de claris stellis cum Capricorno orientibus & occidẽtibus sic scribit. In parte decima Capricorni oritur Lyra, Quicunq; hoc oriẽte sydere nati fuerint, æqui erunt, recti cupidi, & ad omne æquitatis officium apti, scelerũq; uindices, & quibus publica officia, quæstioneſq; credantur. Si uero hũc locum Saturnus quacunq; radiatione respexerit, tortores erũt, carnifices, & qui malos homines pro no studio persequantur. Mar. Mani. libro 1. ca. 4. de eadem sic canit.

Et Lyra deductis per cœlum cornibus inter
Sydera conspicitur, qua quondam cœperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesq; per ipsos

Fecit

A Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Huic cœlestis honos, similisque potentia causæ
Tunc syluas & saxa trahens, nunc sydera ducit
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.
Et idem de eadem belle scribit libro quinto ca. unico. Legito.

Habet Lyra authore Ptolemæo dict. 6. Alma. stellas decem. In 1. 3. & 4. magnitudine, omnes sua tempestate in Sagittario præter quintã & sextam, quæ fuere in Capricorno, nostra uero omnes in Capricorno. Vires habent Veneris & Stella lyræ.

Contuendum, tres legimus Orpheos, quorum primus Argonautica scripsit. Alius, qui de lapidibus. Tertius, de quo nobis sermo est. Is genere fuit Thrax Oeagri & Calliopes filius, doctrina, melodiis ac poesi antecessit omnes. Cantus quoq; suauitate saxa, feras, arboresq; dicitur allexisse, Theologiæ gratia cui plurimum operæ impendebat in Aegyptum nauigauit. Vnde ex eorum sacerdotibus plura ad Græcos præcepta & cæremonias contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est, scripsit de fabulis, epigrammata, hymnos. De quo plures multa scripsere, puta Diodorus, Diogenes, poëtæque, præcipuè Ouidius 10. & 11. metamor. (Mercurij. Orphei tres.

B Sed hic in dubium uertitur. Quare ferè omnes poetæ de Orpheo scribentes asserunt eundem cantus suauitate ac cytharæ (ad similitudinem testudinis à Mercurio confectæ) melodiis non homines solum, sed feras, syluas, arbores herbas & saxa mouisse. Solutio quòd in eo continetur poëtarum pulchra phantasia, qua significatur quanta uis sit Musicæ disciplinæ. Musica enim capi omne quod uiuit, colligimus ex Pythagoricis & Platonicis, asserentibus cœlum esse spiritum, motibus, tonisque suis omnia disponentem. Ex decimoquinto Strabonis discimus, Elephantes cantu mulceri & tympanorum sono. Plutar. scribit brutorum pleraq; deliniri, afficiq; plurimum Musica. Sicuti fistulis Ceruos. Vbi saliantur Equę, nomen solitum canũt, scilicet, Hippothoron. Cantu Delphinos moueri testis Plini. lib. 9. ca. 8. Soli. ca. 22. Cygnos Hyperboreas cantus adducit. Aues fistulis alliciuntur. Insulę quæ sunt in Lydia, quæ Nympharum nuncupantur, in mediũ stagnum à continenti procedentes, cantu tibiarum primo in circulum motæ, dehinc ad littora reuertuntur. Megaris saxum ad ictũ pulsus cuiuscumq; fidicinat, author Martianus in 6. In Sicilia Halesma regione (teste Solino ca. 11.) fons est alias quietus, & tranquillus, cum sileturs, si insonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur, & quasi miretur dulcedinem uocis, ultra margines intumescit. In homine autẽ peculiaris adesse uidetur ratio, quia modulatior sonus in corpus musicæ memoriam defert, cuius anima in cœlo fuerit conscia. Propterea nullum habere tam immite pectus tamq; asperum, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Quare Poëtæ dicentes Orpheũ aut Amphionem cantu lapides, feras &c. traxisse, autore Lactantio lib. 1. diui. Insti. locuti sunt nẽ de facto esse, sed nomine tantũ, rebus gestis quendam colorem addentes. Volentes ad ueritatem potius alludere, ut intelligamus ferorum hominum animos ab Orpheo esse excultos &c. Simile legimus de Amphione musico, qui lyra adeo dulciter canebat, ut saxa ad muros Thebanos exædificandos sponte insilierint. Quod ideo fictum est, qui eloquij suauitate homines rudes & incultis moribus ad obsequij ciuilis pellexit disciplinam, quod Horatius in arte poëtica apertè his docuit uersibus. Musica. Bruta cantu & melodijs mulcentur. Delphin. Cygni. Insulæ Nympharum. Saxa megaritæ Fons. Homo Musices studiosus. Orpheus. Amphion. Lactantius. Horatius.

Siluestres homines, sacer, interpresque deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque Leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis

Saxa mouere ſono teſtudinis,& prece blanda, D
Ducere quò uellet.

Homines ſe motibus delectant.

Aſſerunt Peripatetici & alij authores recepti, inſitum eſſe omnibus delectari naturalibus motibus. Cui ſint argumento pueri, qui uix dum nati modulis permulcentur. Pugnantiũ item animos in bello tubarum carmine excitari cõſpicimus.

Nautæ.

Nautas quoq; atq; remiges, inſuper & penè omnes

Artifices.

artifices manu operantes, uocis modulatione, labores facilius poſſe tolerare experientia docuit,& ſicut corpora feſſa laboribus requie alleuiantur, ita animos occupatos tentationibus. Iratos, ſeditioſos, phreneticos ac morbidos leuat, & letos facit

Saul.

Muſica. Quod etiam ex ſacris literis compertum habemus. Legimus enim de Saule rege, quòd poſtquàm ſpiritus ab eo receſſit & exagitabat ipſum ſpiritus domini malus. Cum uexaretur, requieſcere non potuit, donec Dauid cythara ludente, dulciſſima eius harmonia refocillabatur Saul,& leuius habebat, recedebat enim ab eo ſpiritus malus.

Morbi curant.

Martianus.

Thales

Democritus

Hippocrates

Scribit Martianus in nono Thaletem Cretenſem cytharæ ſuauitate morbos ac peſtilentiam fugauiſſe.

Legimus etiam Democritum Abderitem, qui cum quaſi inſanus cuſtodiæ eſſet mancipatus, Hippocrati medico uiſitanti dixiſſe, ut ſeſe corporis affectus habet, ita pulſus cordis excitari motibus. B

Iſmenia

De Iſmenia tibicine celecerrimo hiſtoriis proditum eſt. Boeotios complures Iſchiatico morbo uexatos modulis ſuauioribus curaſſe. Is cum captiuus ad regem Ateam, Scythicum hominem ferocem, barbarũ, incultum ductus eſſet, iubẽte rege tibia incinuit. Ac illum cũ cęteri ſuauitate demulcti, ſumma proſequerentur admiratione, laudibuſq; efferrent plurimis, & ueriſſimis, incultum hũc barbarum iureiurando identidem comprobaſſe, Equeſtrem hinnitum ſibi uideri iucundiorem, modulatioremq;. Verum in barbaro & hoc quidem Scytha uox huiuſmodi minus forte mira.

Archidamus

Deriſit Muſicæ ſtudiũ Archidamus Spartiata, cum quidã Cytharoedi uim laudarẽt, dicentes, Pſaltes eximius hic eſt. At inquit Archidamus, apud nos bonus cantor, bonus Cupediarius. Ceu nil prorſus interſit cupedijs ne ac lauticia concilietur uoluptas, an modulatiore ex organis ſono.

Ptolemæus

Demum ſeruit Muſica ueluti artium præſtantiſſima diuinis rebus, & quod Ptolemæus teſtatum reliquit, templis ſonitus uarij placandorum numinũ cauſa adhibentur. Hæc nos deo coniungit, afflat fatidico ſpiritu, ut etiã futura pandamus. F

Alpharabius

Allicit rapitq; ad contemplationem cœleſtium. Quocirca Alpharabius Arabs philoſophus, luculẽtuſq; Aſtrologus egregiè dixit. Per harmonias gratia contemplationis, & diuinarum ſcientiarum ſtudia non mediocriter iuuantur. Quæ ut uideri lucidius poſſint, duo de multis ſupponã exempla. Mantuanus poëta primo Aenei. deſcribẽs, Didonis & Aeneæ lætũ conſeſſum, ſic canit.

Cythara crinitus Iopas
Perſonat aurata, docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem lunam, ſoliſq; labores.
Vnde genus hominum, & pecudes, unde imber & ignes.
Arcturum, Pleiadeſq; Hyadas, geminoſq; triones.
Quid tantum oceano properent ſe tingere ſoles
Hyberni. uel quæ tardis mora noctibus obſtet. Et ſequitur.
Ingeminant plauſum Tyrij Troeſq; ſequuntur.
Ecce concentus Muſicus hominem ad cœleſtia eleuat.

Præterea ſacra regum habet hiſtoria. Eliſeum prophetam cum tribus regibus prophetare uellet Pſalten poſtulaſſe. Ibi autem dicitur quòd cum pſalleret

Pſaltes

psaltes facta est super eum manus domini, & ait prophetando ea quæ in eodem sequuntur capite. Quod non propter aliud actum esse expositores asserunt, nisi quòd excitatę melodijs menti spiritus propheticus infunderetur. Ecce dulcis musicæ harmonia ex homine uatem efficit.

Dic obsecro ad quid regius propheta tot corporis motibus, tot saltibus, tanta lætitia, suauitate, symphonia, cõsonantia, modulationumque æqua proporne tot psalmos, ore, & organis, puta Psalterio, Naula, Cytharaq; cecinit. Profecto ut hominum animos induceret atque alliceret in laudem, confessionem, cantationem cognitionemque dei opt. maxi. Dicito rogo in quem finem? ut post hanc miseram uitam, in cœlesti patria perpetuam musicam, id est, laudem dei, longe aliã ab hac nostra terrena resonare ualeamus. Hactenus de Lyra, & musicæ laude, eiusque cõmoditate. Volumus tamen ubique intelligi honestã, quæ ad bonos mores & uirtutes allicit, haudquaquam illam lasciuam, uoluptuosam aut Veneream musicam, quam pro uirili explodimus.

SEQVITVR AVIS.

Alites cœlestes.

IMprimis contuendum. Astrologos priscos quatuor in cœlo alites effigiasse. Tres in septentrionem, Cygnum, scilicet, Aquilam & Vulturem. Vnum in austrum, Coruum. Quòd si Vulturem cadentem, de quo supra de Lyra, cõnumeraueris, colliges quinque.

Auis.

Quòd Proclus hic nominat Auem, quemadmodũ etiam nouus tralator Ptolemæi, Geor. Val. Ideofactũ credit Hyginus, quòd cõplures propter ignotã historiam cõmuni genere Auium Ornim nominauerunt. Est enim Græcè ὄρνις, latine auis uel ales. Hodie κύκνος græcè, Olor latine, aut gallina appellatur.

Cygnus. Fabula.

Secundo de Cygno aut olore hæc memorię prodita est causa. Iupiter captus amore Ledæ, quæ & Nemesis dicitur (ut refert Crates Tragœdiarum scriptor) neque ab ea, ut secum cubaret, impetrare potuisset. Astu procurat Venerem in Aquilam, sese in Olorem mutari. Fugiens igitur Aquilam, ut hostem, uolitauit ad uirginem, & in eius gremio se collocauit. Leda inscia, non aspernata blandientem, amplexum tenens, somno est consopita, quam dormientem Iupiter cõpressit atque auolauit. Et in memoriam facti Cygnus & Aquila inter astra locantur. Leda autem prægnans, ut quæ auium genere esset iuncta, actis mensibus ouum peperit, ex quo nata Helena cæteris corporis specie præstans. Huic fabellæ alludunt hæc metra.

Flammis eximiæ Iuppiter ardet
Ledæ: suscipiens corpus Oloris
Descendit gremio lætus amantis.
Et ludens modulas promere uoces
Gestit, sydereos clausit ocellos
Cantus, dumque sopor corpora laxat.
Compressam fugiens æthera scandit
Et qui non potuit gaudia multis
Ledæ grata modis sumere, nolens
Fit Cygnus, medium prorsus ad unguem
Quod circumspiciens nesciat, alto
Tandem syderibus fulget olympo.

Scriptores.

Scriptores de hac effigie sunt Aratus, Ptolemæus in Alma. & quadri. Alphonsus, Hyginus lib. 2. & 3. Iulius Firmi. Marcus Manili. Germanicus, Bassus, Rufus Festus.

Iul. Fir.

Firmicus libro 8. cap. 17. De Cygno sic habet. Quicumque hoc oriente sydere nati fuerint metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti uenas, & cæterarum specierũ solertibus inquisitionibus persequantur, hi quoq; monetarij efficientur.

Mar. Mani.

Marcus Manilius capite quarto, primi sic canit.
Proxima sors Cygni quem cœlo Iupiter esse

Imposuit, formæ precium, qua cœpit amantem, D
Cum deus in niueum descendit uersus olorem,
Tergaq; fidenti subiecit plumea Ledæ,
Nunc quoq; deductas uolitat stellatus in alas.
Et idem de eodem in quinto plura.

Ptolemæus dict. 7. donat huic imagini 17. stellas in 2. 3. 4. & 5. magnitudine suo tempore in Capricorno & Aquario. Nostro autem in Capricorno, Aquario, & piscibus. Habentes omnes naturam Veneris & Mercurij.

Aristoles Plinius Cygnus.

Quarto annotandũ, de Cygno terrestri alite Aristoteles Plinius & alij plura scribunt, ex quibus hæc cõpendio excerpsi. Cygnus totus plumis albis, carne & pedibus nigris, de genere auium coriũ inter digitos habentium, habens suam fortitudinem in alis, argutamq; uocem, mitis, pacificus, ab aquila infestatur. Cuius pugnam, quoad fieri posset, declinat, nũquàm primum euadens hostem aggreditur. Ob id ut circumspectus in stagnis quiescit, & in locis multarũ arborum, ac arundinetis delitet. Irritatus autem ab Aquila magnopere resistit, & bellum subiens uictor euadit. In senecta leniter cũ melodia uita soluitur, penna capite traiecta. Cantat autem ingruente fatali momento (ut ait Plato) nõ ex tristitia, sed potius lætitia: propinquante fato, quòd immortalem se sentiat, & B
ad Apollinem suum remigaturus. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere uitam. Cicero Apollini sacros esse dicit ob uiaticinium finis eorum.

Cicero. Allegorica ethica. Macrobius Thomas

Cygnus itaq; per Allegoriam ethicam, uirum prudentem, circumspectũ pulchrè designat. Est sanè circumspectio de partibus integralibus prudentiæ, de qua Macro. libro primo de som. scipi. Et diuus sanctus Tho. secunda 2. q. 49. Oportet prudentem media congrua & honesta ad finem eligere. Parum enim esset prudenti per memoriam præterea reuoluere & cogitare, & per intellectum præsentia ordinare, nisi per rationem prouideret de futuris. Vt de fine, in quẽ præterita & præsentia ordinantur. Teste Boetio 2. de phi. rerũ exitus prudentia metitur. Et Aristoteles, A fine iustum est omnia appellari. Ouidius in epistolis. Exitus acta probat. Ad optatum igitur finem obtinendum requiritur circũspectio, qua prudens eligat huiusmodi media, quæ sint cõuenientia, opportuna & honesta ad finem consequendũ, habeatq; prudens præ oculis semper Cygni circumspectionem. Circumspicit enim eximioris esse laudis, pace letari, & si semper bellare potens | non nisi coactus extinguat. Exempla sunt facilia, quare transeo. F

Boetius. Aristoteles. Ouidius.

SEQVITVR SAGITTA.

SVperioribus lectionibus cum de particularibus imaginibus Sagittarij mẽtionem fecimus, duas ostendimus cœlestes sagittas. Vnam Sagittarij explanatam. Alteram non longe ab Aquila, de qua hic dicendum. Eius fabula apud Hyginum & alios plurimis uerbis est recitata. Quam in hanc formam deflorauí. Veteres cum deorum cerimonias summa diligentia administrarent, totas hostias in sacrificijs adolere solebant. Quem sumptum cum pauperes ferre nõ possent. Prometheus, qui ob miram ingenij excellentiã finxisse è terra homines existimatur, precibus à Ioue impetrauit, ut partem hostiæ concremarent, partem in suo consumerent usu. Itaq; cum seruari ea consuetudo cœpisset. Prometheum tradunt duos aliquando Tauros immolasse, quorum iecorina cum in ara adoleuisset, reliquam carnem ex utroq; Tauro in unum composita tergore alterius bouis texisse. Ossa uero separatim collecta reliqua pelle oculisse. Tũ optionem Ioui dedisse, ut quam uellet partẽ absumeret. Iouem uero insidiarũ ignarum, & utrumq; Taurum suo pelle tectum existimãtem, eam fortè partem elegisse

A gisse, in qua ossa sub tergore latebant, iratum uero fraude detecta, Prometheũ in monte Scythiæ Caucaso ferrea cathena uinxisse, Aquilamq; addidisse, quæ iecore eius assidue renascente perpetuo pasceretur. Ad hunc igitur Prometheũ Caucasiæ rupi allígatum, cum forte Hercules ab Eurystheo ad hortum Hesperidum missus, locorum ignarus diuertisset, uiamque ab eo fuisset edoctus, Aquilam iecur eius assiduè depascentem sagitta peremit. Postea Prometheus in gratiam Iouis receptus, à uinculis est liberatus, & Sagitta ob eius facinoris memoriam translata fuit in cœlum. Hæc fabula breuiusculè à Thoma sic canitur.

Hæc extitit Amphitryonis
Nati Herculis unde Sagitta
Diro ore Promethea quondam
Immitis auis rapuit ui.
Quæ sydere fulget in auras. Quam rosit edax Aquila, omni
Sedem iecur accipe amoris, Quo tempore præfuit huic

Tractatores de Sagitta sunt hi. Aratus his uerbis. Est item quædam ulterius iacta alia Sagitta. Ipsa absque arcu, atque illi aduolitat Cygnus propius boreæ. Plinius lib. 18. ca. 26. Marcus Manilius libro primo ca. quarto his metris. Scriptores de Sagitta. Aratus. Plinius. Mar. Mani.

B Hinc imitata nitent, cursumque, habitumque Sagittæ
Sydera. Idem de eadem libro quinto. Bassus in cõmen. Rufus Festus, sic.
Quin norunt alia superum conuexa Sagittam,
Sed tamen hæc arcu tereti caret inscia neruis.

Ptolemæus 7. Alma, numerat Sagittę quinque stellas, omnes tempestate sua in Capricorno 4. 5. & 6. magnitudinis. Nostra ad finem ferè Capricorni. Vim habentes Martis & parum Veneris. Ptolemæus. Vis.

Hic primo notandum, quis primus fuerit Sagittæ repertor. Id indicat Plini. lib. 7. ca. 56. cuius epigramma est. Quæ quis inuenerit in uita, inquit enim Arcum, Sagittam Scythen Iouis filium: Alij Sagittas Persen Persei filium inuenisse: Lanceas Aetholos: Iaculum cum amento ferunt inuenisse Aetholũ Martis (filiũ. Iuuentor Sagittæ.

Deinde de Sagittis ueneno inunctis transeo. Nullum enim animal solo homine excepto tela uenenis tingit. Sagittas autem è corpore extrahentia sunt plura. Plini. lib. 8. ca. 26. ubi notat, quas herbas animalia ostenderũt. Dictamum (inquit) herbam extrahendis sagittis Cerui monstrauere, percussi eo telo, pastuque eius herbæ erecto. Idem lib. 25. ca. 8. scribit de herba Seselis appellata in sola Creta crescente, pulegio simili. Et de eadem lib. 8. cap. 32. ea ceruæ ante partum purgantur. Et enixæ, uulneratæ Dictamo pastæ statim decidentibus telis. De reliquis legito passim Plinium. Sagittas extrahentia. Dictamus. Seselis.

Postremo facetum dictum cuiusdam Spartiatæ, Ex Cicerone lib. 1. Tusculanarum quæstionum, in hæc uerba. Fuit hæc gens fortis, dum Lycurgi leges uigebant, è quibus unus, cum Perses hostis in colloquio dixisset, glorians, Solem præiaculorum multitudine & Sagittarum umbra non uidebitis. In umbra igitur, inquit, pugnabimus. Facetum dictum.

DE AQVILA SEQVITVR.

CVm dij omnes uolucres inter se diuiderent, Aquilam in portione sortitus est Iupiter, quòd altius cunctis uolantibus euolet, & inter omnes principatũ teneat. Quæ sola tradita est memoriæ, contra Solis orientis radios contẽdere ualere, neq; terreri. Ganymedis nota est fabula. Is Trois regis filius fuit formosissimus puer, quem cum Iupiter deperiret, dum in Ida sylua uenaretur, iussit in cœlum ab Aquila portari, & sibi pocula ministrare. Et ob hoc factum Aquila. Fabula. Ganymedes.

Aquilæ effigiem in cœlum translatam ferunt, quæ super Aquarium uidetur uolitare, quem Ganymedem esse plures testantur. Ideoque ostenditur Aquarius quasi aquam urna effundēs. Hanc fabellam eleganter descripsit Virgilius quinto Aeneidos.

Intextusque puer frondosa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis, quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.
Longæui palmas nequicq; ad sydera tendunt
Custodes, sæuitque canum latratus ad auras
His concinne fauent metra Tho. Rhadi.
Missa ales Iouis est flāmæ quo succurrere amantis
Possit: dilatum Ganymedem altis ducat ephœbum
Cœlorum domibus: qui seruiat & pocula ponat
Saturni genito: patris simili propter amores

Aratus. Iul. Fir.

Scriptores de Aquila sunt hi. Aratus sic inquit Vicinè item ei alius ales nō tantus magnitudine, tempestuosus irruente sanè mare egrediendo, nocte decidente, atque ipsum uocāt Aquilam. Iulius Fir. lib. 8. cap. 16. de claris syderibus cū Aquario orientibus & occidentibus in hæc uerba. In duodecima parte Aquarii oritur Aquila. Quicumque in ortu huius syderis nati fuerint, ex cæde hominū & spoliis habebunt uitæ subsidia, feras etiā capient, pariter & domabunt. Erunt præterea fortes milites, qui summa uirtute præditi, nudo etiam pectore hostes sequantur, multum ad laudem suam proficere credentes, si mortem secura animositate contempserint &c. Marcus Manilius libro primo ca. 4. Et 5. cap. unico ubi sic canit.

Mar. Mani.

Nunc Aquilæ sydus referam, quæ parte sinistra
Rorantis iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis prædam circumuolat alis.
Fulmina missa refert, & cœlo militat ales
Bissextamque notat partem fluuialis Aquarij.
Illius in terris orientis tempore natus
Ad spolia & partas surget uel cæde rapinas.
Cuique hominum dederint strages, dabit ille ferarum.
Nec pacem à bello, ciuem discernit ab hoste.
Ipse sibi lex est, & fert quocumque uoluntas
Præcipitat uires, laus est concedere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis,
Improbitas fiet uirtus, & condere bella
Et magnis patriam poterit ornare triumphis
Et quia non tractat uolucris, sed suggerit arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit, magniue ducis per bella minister,
Ingentisque suis præstabit uiribus usus.

Germanicus. Item de eodem Germanicus Cæsar, & Bassus cōmen. Et Rufus Festus satis belle. Atque Plinius in pluribus commentarijs, præcipuè tamen libro decimo octauo, capi. uicesimo octauo & uicesimo nono.

Bassus. Bufus Fest. Plinius.

Ptolemæus. Ptolemæus dictio. septima, ornat Aquilam nouem stellis, secundæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore omnes in Sagittario & Capricorno, nostro in Capricorno. Sequuntur complexionem Martis & Iouis.

Plinius. Aduertendum, de Aquila propemodum innumera scribunt authores, puta de eius pugna, potentia, uisus acumine, nidificatione, incubatione &c. præ alijs legito Plinij libro decimo, capi. tertio, quarto & quinto, & in alijs locis. Nec eam sacræ tacent literæ, trahentes in dulces allegorias. Impræsentiarum hæc pauca miratu digna scribere placuit.

Et primo

A Et primo de Aëtite lapide, de quo Plini. libro 10. cap. 3. & lib. 36. ca. 21. Inedificatur nido (intellige Aquilæ) Aëtites ad multa remedia utilis. Nihil igne perdens. Est autẽ lapis iste prægnans, intus cum quatias alio uelut in utero sonante, & uocatur Callimus. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nec sine illis parere aiunt Aquilas, quare à pluribus Aquileus appellatus, mirę uirtutis est. Asserunt Chaldæi, si uenenatum cibum habenti talis lapis porrigitur, deglutire nõ poterit, amoto lapide: deglutiet. Volunt alij quòd debet poni in cibo. Venenosa fugat animalia: & ideo Aquilæ in nido ponunt, ut oua & pulli à uenenosis animalibus intacta præseruentur. Epilepticis subuenit. Amabilem, sobrium, gestantem efficit. De reliquis legito Plini. Albertum Magnum, & alios. Aëtites.

Secundo, Elianus scribit, Aquilæ pennam rebus aliis consertam semper permanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctę reliquię dominentur. Plini. Aquilarum (inquit) pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit. Aelianus. Penna Aquilę

Tertio, in hoc consentiunt Aristoteles, Auicenna & Plini. oppetere Aquilã non senio, nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri nõ queat. Verum super Aquilæ senio quid senserit diuus Augustinus, subnotare uoluimus. Psalmo 102. legimus. Renouabitur, ut Aquilę, iuuentus tua. Quo in loco Augustinus, dicitur (inquit) Aquila, dum senio graua- B tur, rostri immodicè crescentis unco, non posse os aperire, nec cibum capere, unde languescens naturæ ui collidit rostrũ ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atq; ita renouatur, ut iuueneſcat omnino. Aquila senio & non moritur. Psal. 102. Augustinus.

SEQVITVR DELPHINVS.

DElphinus aut Delphin cœlestis effigies hanc habet fabulam. Neptunus (ut Artemidorus & Eratosthenes referunt) Amphytriten uoluit in coniugium accipere, quæ cum ob uerecundiæ magnitudinem & uirginitatis obseruantiam ad Atlantem confugisset, complures misit quæsitũ, inter quos & Delphinum. Qui per uaria loca quæsitam tandem ad radices Atlantis inuenit, quã ille suis persuasionibus, ut Neptuno iungeretur, induxit. Quocirca Neptunus Delphino maximos honores in mari tribuit, in cœlum sustulit & inter sydera C collocauit, non longe ab Aquilæ signo. Et ob hanc causam Neptuni simulacrũ facientes, Delphinũ aut in manu, aut sub pede constituere, tanquàm huic deo gratissimum. Plures de ueteribus huic imagini nouem tribuerũt stellas. Et ideo hoc signum: Musicum uocant, à nouem Musarum numero. Verum Ptolemæus, ut mox dicetur, numerat decem. Delphinus. Fabula. Delphinus cur Neptuno appingitur. Signum Musicum.

Hæc fabella his uersiculis manifestatur.

Coniugem nunquam deus Amphytriten
Et maris rex, ducere consulentis
Absque Delphini potuit rogatu.
Muneris cuius merito refulget
Igne ter trino, superos adorans
Artubus curuis.

De cœlesti Delphino scribũt complures. In primis Aratus in Phœn. Deinde Iulius Fir. lib. 8. cap. 15. in. §. in octaua parte Capricorni Delphinus oritur &c. eius sententiam iam in Marco Mani. hauries. Qui primo libro astronomico ca. 4. sic canit. Aratus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra
Oceani, cœliq́ue decus, per utrunq́ue sacratus.

Et Idem libro quinto, sic.

Cæruleus ponto cum se Delphinus in astra

Erigit:& ſquamam ſtellis imitantibus exit, D A
Ambiguus terræ partus,pelagoque creatur.
Nam uelut ipſe citis perlabitur æquora pennis,
Nunc ſummum ſcindens pelagus,nunc alta profundi,
Et ſenibus uires ſumit,fluctumque figurat.
Sic uenit ex illo quisquis uolitabit in undis,
Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plauſa reſonabit aqua,nunc æquore merſas
Deducet palmas,furtiuo remus in ipſo.
Nunc in aquas rectus ueniet,paſſimque natabit,
Et uada mentitus reddet ſuper æquora campum,
Aut immota ferens in tergum membra,latusque
Non onerabit aquas,ſummisque accumbet in undis.
Pendebitque ſuper totum ſine remige pontum &c.

Germanicus Baſſus. Rufus. Plinius. Ptolemæus.

De eodem Germanico, Baſſus, Rufus, Plinius libro 18. capi. 26. & 31.

Ptolemæus dict. ſeptima Alma. donat Delphino decem ſtellas, tertiæ, quartæ & ſextæ magnitudinis, ſuo tempore omnes in Capricorno. Noſtro uero in B
Aquario, habentes uim Saturni & Martis.

Ariſtoteles. Plinius. Solinus. Aelianus.

Attendendum, de terreno Delphino authores ſcribunt plura & ex his non- B
nulla creditu difficilia, ſcilicet, Ariſtoteles libro nono de naturis animalium. Plini. præcipuè libro nono capi. octauo. Et Solinus Plinij imitator capi. uiceſimo ſecũdo. Et Aelianus, multa fortaſſe fabuloſa. Et reliqui. Ex his hæc annotare collibuit. Delphinus piſcis eſt uel potius maris bellua, quibus celeritas utiq; memorabilis eſt, adeo ut ocyor uolucre, acrior telo uideatur. Et ut Ariſtoteles inquit. Omnium uidetur animalium uelociſſimũ, non aquatilium modo, ſed & terreſtrium. Superſiliunt etiã malos nauigiorum maiorum. Cæterum tam ſtupendę agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur, quin euectũ in harenam confeſtim moritur. Inde id adagium natum, Delphini in terra uis. Id in eos promptum uidetur, qui quod neſciunt, iudicant, & in quo minus ualent, toto conatu appetunt, nec ſe intra pelliculam continent. Nõ ſolum erga ſobolem ſed & erga ſocios charitatis ſigna oſtendit. Eſt enim inter eos publica ſocietas. Capto (hiſtoriam narro) à rege Carię, alligatoque in portu Delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo mœſtitia quadam, quæ poſſit intelligi miſeratio- F
nem petens, donec dimitti rex eum iuſſit, tum omnes ſimul recepto captiuo redijſſe. Puerorum amore uehementer ducitur. Exemplo Plinij & Appiani libro quinto Aegyptiacorũ, ubi Apianus teſtatur ſe, multosque alios ſecum uidiſſe apud Puteolos Delphinum miro modo puerum amantem, à quo Simon uocatus, uenire ad eum ſolebat. Sæpius fragmentis panis, quẽ ob id ferebat, allexiſſe, & pennæ aculeos uelut uagina condens, ne dilectum ſibi corpus laceraret, præbere aſcenſuro dorſum, receptumque equitis more inſidentem per magnũ æquor triginta milia paſſuũ deferre. Ad quod ſpectaculum Roma, atq; omnes Italia concurrebat. Poſtea uero cum idem ille puer à Delphino amatus morbo perijſſet, Delphinum ſæpe ad ſolitũ littus adnare uiſum, ubi poſteaquam puerum, qui in primo uado aduentum eius operiri cõſueuerat, nuſquam uidit, deſiderio contabuiſſe, & ipſum quoque eſſe exanimatum, ac in pueri ſepulchro ab his, qui rem cognouerunt, humatum. Accedit his Ariſtoteles 9. naturæ animalium. In marino (inquit) genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum, initium amores quoque in pueros & affectus libidinis.

Delphini uelocitas.

Delphinus moritur in terra. Adagiũ, Delphini in terra uis.

Delphini amor.

Sequitur

SEQVITVR PROTOME HIPPI, HOC EST, PRIOR equi portio, iuxta Hipparchum equus.

INter Astrologos solus Ptolemæus dicti.7. Alma. & Alphonsus imitator, in cœlo duos collocãt equos, aut, ut rectius dicam, duas equorũ partes. Vnus dicitur prior Equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tẽpore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter cõmemoratos, alij uerbum nõ faciunt. Alter Arabice Alpheratz, latine Equus secundus, Aerius, Volans, Pegasus, Equus dimidius, cuius prior pars patens usque ad umbilicum. De eo loquitur cõmunis astrologorum turba. Aratus & alij cõplures, hunc equum Pegasum Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerũt, qui ad montẽ Helicona Bœotiæ euolans & pede saxum feriens πηγὴν hoc est fontem aperuit, à quo Pegasus est nominatus, & ab eo fons ipse Hippocrine, siue Pegaseus, siue Caballinus dictus. Et Pegasides Musę dictę sunt à fonte, qui πηγὴ dicitur Musis dicato. Pegasus in cœlum euolauit, ibique inter astra constitutus est. Fabella hæc metriculis his continetur.

Equus prior.
Equus secundus.
Fabula.
Aratus.
Pegasus.
Hippocrine
Pegaseus.
Caballinus fons.

Hic sonipes fontem protulit in bijugo
Parnaso sacrum uatibus & numeris.
Inde polum uolitans ingreditur nitidus,
Et medius rutilat sydera picta habens

Tractatores de equo Pegaso hi sunt. Aratus à quo hęc excerpsi. Supra caput (intellige Andromedæ) ingens uolutatur equus. Et infra.

Aratus.

Nec uero hic quadrupes est, ab umbilico namque extremo dimidio semiperfectus oritur. Hunc etiam aiunt in excelso Helicone, pulchram aquam produxisse largi equi fontis. Nec unquam Helicon summus distillarat fontibus, Verum equus ferijt, atque copiosa inde aqua effusa est ictu prioris pedis. Pastores aũt primi hunc potum appellarunt Equi fontem, atque hic quidem è rupe stillat. Nec modo ipsum à Thespiensibus uiris longe cernes. Huc usque Aratus.

De eodem Mar. Mani. libro primo cap. 4. & lib. 5. ca. unico, sic canit.

Mar. Mani.

Piscibus exortis cum pars uicesima prima
Signatum terræ lumen fulgebit & orbi,
Aerius nascetur equus, cœloque uolabit.
Velocesque dabit sub tali tempore partus,
Omne per officium uigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et infra.
Vilibus ille etiam sanabit uulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad usus.

Præterea Cæsar Germa. & eius cõmen. Bassus, & Rufus, Hyginus, Ptolemęus libro 6. Alma. ornat equum 20. stellis, in 2. 3. 4. & 5. quantitate, sua tempestate in Aquario & Piscibus. Nostra in Aquario, Piscibus & Ariete. Complexionem habentes Martis & Iouis.

Germa. Cæs.
Bassus.
Rufus Fest.
Ptolemæus.

Contuendum, de terrestribus equis complura scribunt, Aristoteles lib. 6. & 8. de naturis animaliũ. Plini. lib. 8. ca. 42. Solinus cap. 57. Alber. Magnus, & alij. Ex innumeris hæc paucula.

De Equis terrestribus.

Principio de his qui primo equis sunt usi scribit Plinius lib. 6. ca. 51. sic. Equo uehi Bellerophontem, frenos & strata equorũ Peletronium, pugnare ex equo (Thessalos inuenisse.

Vsus equorũ.

Præterea de Equorum sepultura Plini. lib. 8. ca. 42. & Soli. ca. 57. sic. Agrigenti complurium equorũ tumuli pyramides habent. Alexandri Magni equus Bucephalus dictus, qui neminem quàm Alexandrũ regio instratus ornatu recepit in sedẽ, alios passim reijciens. Idem in Thebarũ oppugnatione uulneratus, in alium Alexandrũ transire non passus, & ex multis

Equorũ sepultura.
Bucephalus Alexãdri equus.

periculis in prælio regem eripuit, multumq́ ei ad gloriam contulit, ad postremum trigesimum iam annum nactus, non ullo uulnere, sed ætate simul & labore æger factus in castris, unde mouerat, citra Hidaspem uitam finijt. Rex defuncto ei duxit exequias. Vrbem tumulo circumdedit nomine eius. De qua Ptolemæus lib.7. Geo. ca.1. & tab.10. Asiæ. D

Deinde Equę caput palo suspensum in horto erucas fugat, author Plinius libro 19. ca.10. de Morbis hortorum & remedijs.

Postremo, constat in Lusitania circa Vlyssiponem oppidũ, & Tagum amnẽ equas fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq́ partum fieri, & gigni pernicissimum ita: sed triennium uitæ non excedere. Testes Plini. lib.8. ca.42. & in alijs locis. Solinus ca.36. Varro ca.1. Secundo de re rustica. Columella lib.7. ca.25. Sylius lib.3. Virgi. lib.3. Geor. Lactantius lib.4. ca.12. diui. institutio.

SEQVITVR CEPHEVS.

ARabicè Cheichius, id est, inflammatus, incensus appellatus, latine Cepheus. Fuit is Aethiopum rex, authore Euripide, filius Phœnicis, cuius uxor Cassiopeia, filia Andromedæ, quam ceto expositam notissimæ historiæ dixerunt. Hanc autem Perseum à periculo liberatam uxorem duxisse. Itaq́ ut totũ genus eorum perpetuo maneret, ipse pater beneficio Mineruæ astris est illatus unà cum uxore, filia & genero Perseo. E

De Cepheo id carmen habetur.

Post mortem æternis cœli dum trahit auras
Syderibus radiat bene iudicans

Aratus. Germa. Cæ. Bassus. Rufus Fest. Hyginus. Iul. Firmi.

Scriptores de Cepheo hi sunt, Aratus, qui pluribus ipsum & eius familiã describit Germa. Bassus, Rufus, Hyginus, Iuli. Fir. lib. 8. ca.15. de claris syderibus cũ Capricorno orientibus & occidentibus, sic habet. In decimaquinta parte Capricorni oritur Cepheus. Quicumq́ue hoc oriente sydere nati fuerint, graues erunt, austeri, & omni seueritatis authoritate metuendi, ac uultum semper ex morum integritate fingentes. Qui etiã Stoicam sectam uero sequantur affectu.

Catonum seueritas. Lollianus

Tales autem apud ueteres fuerunt Catones. Talis nostris temporibus Lollianus, qui seueritatis merito etiã ordinarij cõsulatus insignia cõsecutus est. Quòd si in hoc loco Venus & Mercurius fuerint attestantes, arte tragica carmina semper aut cupide legent, aut facunde facient. De eodem Mar. Mani. lib.1. ca.4. & libro quinto, ubi ferè cum Firmico quadrat, addens alia plura. Ptolemæus dict. 7. Alma. supputat Cepheo 11. stellas, in 3.4. & 5. magnitudine, suo tempore in Piscibus & Ariete, nostro in Piscibus Ariete & Tauro, sequentes naturam Iouis F

Annotandum iuxta allegoriam moralem, Cepheum præ se (& Saturni. gerere simulachrum parentum in liberos. Humana sanè natura, quę amore uacare nõ potest, se, suaq́ue uehementius diligit, quàm extranea. Compertum habemus efferatiora animalia philotecna esse, id est, filiorum amantia, ut Tigris, Vrsa, Lupa. Eadem est hominum ratio. Quocirca Aristoteles 8. Ethi. capi.12. egregiè dixit. Parentes diligunt natos ut aliquid sui, nati uero parentes, ut quid ex illis. Sunt igitur imprimis liberi à parentibus instituendi, ut magis dedecus & ignominiam metuant, quàm cõminationes & uerbera. Induci autem debent abineunte ætate, rei diuinæ curam respectumq́ue non negligere. Nam quid erit illis inter homines sanctum, quibus diuinitas despecta est? Præcipuè uero quod in omni ætate abhominabile est, monendi sunt, non execrari diuina, neq́ sacra nomina irrisioni habere. Nec sponte facile iurare. Nam qui temere crebro iurant, deierare cõsueuerunt. Proximè aũt senibus & natu maioribus plurimũ

Aristote.

reue-

A reuerentiæ exhibere cõuenit, parentũ eos quoq; propè loco exístimare. Instítuendi sunt præterea, quo pacto deceat admittere uenientes, quo abeuntes dímittere. Verecunde salutare maiores, mínores humaníter collígere, amícos beneuolos familiáriter conuenire. Sed ne uerba in Iliadem crescant (petit enim parentum in líberos cura alium campum) pro coronide duas grauíssimorum uirorum sententias placuit subnotare. Augustínus de uera uíduitate, sic scriptũ relíquit. Nec ideo laudo, quòd líberos habes, sed quòd eos uírtutibus erudire studes. Vt enim nascerentur: fœcunditas fuit, ut uíuerẽt: fœlícitatis, ut bene educarentur: uoluntatis. Cícero de officíis, optima (inquit) hæreditas à patríbus tradítur, quando uírtutum & bonorum operum exemplum exhíbetur. Sícut ígitur Aquíla ualde dílígit fílios suos, & in locis altíssimís facit eis nídum, ne coluber uíolet fœtum, ut ueneno queat nocere, sic pater suos fílios à consortio peccatorum debet separare, ne ípsorum exemplo polluantur. Et sícut in nídis Aquílarum reperítur lapis precíosus, qui dícitur Aëtites. Sic in fíliorum uita uírtutes inuenientur, quando à teneris annís mala prauaq; cõsortía fílios uítare docent. Augustínus. Cícero.

SEQVITVR CASSIOPEIA.

B

CAssíopeiam Eurípides, Sophoclesq́ue & alíi plures scrípserunt, supergrediente elatione glorĩatam olím fuísse, quòd Nereídas corporis pulchritudine superaret, pro quo facto ínter sydera turpíter sedens in síliquastro constítuta est, & uertente se mundo resupínato capite ferri uídetur. Huíc fabellæ accedunt metra Thomæ Rhadíni. Cassíopeia.

Vos quíbus cordi est tantum proferre colenda
Iudícia, admoneo: uoce superba
Cessétis uosmet laudare: quòd alta petíuit
Vertítur Cassíope uertice uerso.

De Cassíopeia scríbunt hí, Aratus in Phœno. Cuius sententiã sequitur. Cæsar Germanicus, sic canens. Aratus. Cæsar Germa.

Qua latus afflexum sínuosi respícis anguis,
Cassíopeia uírum resídet sublímis ad ípsum.
Clara etiam pernix cœlo cum luna refulget.
Sed breuis & paucís decorata in sydere flammís. Et ínfra.

C Talís dispostís stellís ípsa horrída uultu
Sic tendit palmas ceu sít planctura relictam
Andromedam meritæ non iusta piacula matrís.

De eadem Bassus cõmen. Rufus Festus, Hyginus líb. 2. & 3. Iulíus Firmí. líb. 8. cap. 16. de claris syderíbus cum Aquario orientíbus & occidentíbus, sic habet. In Aquario, parte uigesíma oritur Cassíopeia. Quícumq́ue sub hoc sydere nati fuerint, erunt Aurífices, Bracteatores, Inauratores, Plasticatores, Margaritarij, & quí has omnes artes, ingeniósa conuersatione, & ex his maxíma uitæ subsídia consequantur. Marcus Mani. líb. 1. ca. 4. Et ídem líbro 5. ca. unico, ubí belle accedit Firmí, 35. metris. Ptolemæus líb. 7. Alma. numerat Cassíopeiæ 13. stellas, in 3. 4. 5. & 6. quantitate, dum uitam egit in Ariete fuerunt, hodie in Ariete & Tauro. Complexíonem Saturní & Veneris ímitantur. Bassus. Rufus Fest. Hxginus. Iul. Fir. Mar. Mani.

Pensítandum, ex líbro Vniuersítatis (cũ Alberto Mag. loquor) eiusdemq́; imagínibus cõplures utiles allegorías, tum Christíanæ fídei cõsentaneas, tũ aduarias uírtutes allícientes, tũ physícis rebus accõmodas nõ sine sudore exuximus. Impræsentiarũ obiecta est nobis supbę Cassíopeię imago, q̃ (ut díximus) ípudẽter & turpíter in cœlo circũrotat. Qua primũ admonemur, supbiã omni-

um uitiorum uenenosam reginam, uanamq; gloriam: pro uiríli fugiendas declinandasq;. Ea enim uitia Deus opti. maxi. uehementer detestatur. Teste Salomone Prouer. 8. Arrogantiam & superbiam, & uiam prauam & os bilingue ego detestor. D

Salomon.

Dein exhortãtur adolescentes, ephœbi, uiri, senes, & decrepiti, ut fugiãt, id fermè ineuitabile malũ: illecebrosam, arrogantẽ, superbamq; mulierem. Quæ (ut sanctissimis uiris proditum memoriæ scimus) noxium genus est. Ianua diaboli, uia iniquitatis, scorpionis percussio. Cũ proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero percutit igne conscientiam pariter habitantis, & exhaurit fundamenta mentium. Si cum uiris fœminæ habitent, uiscarium non deerit diaboli. Scribit in prouer. Salomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Propertius libro 2. in Elegia ad amicam de riuali.

Mulier mala.

Sed uobis facile est uerba, & componere fraudes.
Hoc unum didicit fœmina semper opus.

Cato senior mulierum arrogantiã accusans, quæ dominari studerent uiris. Omnes (inquit) homines uxoribus imperant, nos omnibus hominibus, at uxores nobis. Demum libet inserere breue quiddam, non bonas lacerando, sed à malo malas deterrendo. Thesaurus est malorum mulier mala. Feris omnibus immitior mulier mala. Mare, ignis, mulier, tria mala. B

SEQVITVR ANDROMEDA.

ANdromeda uel Andromede hanc habet fabulam. Neptunus ira percitus quòd Cassiopeia formam suam Nereidibus præposuerat, uiro Cepheo adstipulante, belluam marinam immisit, quæ Aethiopiam uastaret. Quare consultus Iupiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent. Respondit. Cephei, Cassiopeiæq; progeniem monstro esse obijciendam. Parentes propter id filiæ molesti, quòd in genitricis arrogantiam de formæ pulchritudine assentire noluit siue renuit. Ipsam igitur Andromedã in ædito loco iuxta Ioppen Iudeæ oppidum expansis brachijs scopulis alligarunt, marinoq; monstro deuorãdam exposuere. Quàm Perseus interfecto monstro liberauit, & in uxorem duxit. Quæ cum à Perseo liberata esset, neq; patri neq; matri uoluit commorari, sed continuo cum Perseo profecta est, & ob id Persea dicta, beneficioq; Mineruæ astris recepta est. Eurípides etiam dicit inter astra collocatam, ut labor Persei æternus pateret, manibus eius extensis, quemadmodum ceto exposita est. Legito Ouidiũ 4. meta. fab. 18. De hac Tho. Radi. metrice sic canit. F C

Traditam morti Andromeden solutis
Vinculis Perseus redimit, quæ amoris
Nullis grata reliquit
Persea terris.
Mater obsistit, genitorq; surdas,
Exhibet (facti memoratur) aures.
Hac re protulit alto
Pallas olympo.

Tractatores de Andromeda sũt hi. Aratus in Phœno. In hęc uerba.
Ibi namq; & illud obuoluitur triste
simulacrum Andromedæ sub matre constellatum. Et infra. Etiamnũ
& illic secundum brachia propansa est. Vincula item ei admota sunt
etiam in cœlo, retinentur autem illic expasse omnibus diebus manus. De eadem Cæsar Ger. Bassus, Rufus, Hyginus in 2. & 3. Iulius Fir. lib. 8. ca. 17. De claris syderibus cum Piscibus orientibus & occidentibus In Piscibus, inquit parte duodecima oritur Andromeda. Quicumq; hoc oriente signo nati fuerint, cõtra homines crudeli semper feritate grassabuntur. Erunt enim, aut pœnarũ publicarum ministri, aut carcerũ custodes, aut carnifices, & quibus occidendorũ hominum officia credantur. Marcus Ma-

Germa. Bassus Rufus. Hygi. Iuli. Fir.

cus Manl.lib.1.ca.4.& idem lib.5.ca.unico, ubi poſtquàm plura de Andromeda & Perſeo diſſeruit, tandem in ſententia concordat cum Firmico. Marcus Man.

Ptolemæus lib.7. Alma. recenſet Andromedæ 23. ſtellas, in 3.4.& 5. magnitudine, ſuo tempore in Piſcibus & Ariete, noſtro uero in Ariete & Tauro, ſequũtur naturam Veneris. Ptole.

Nec id omittendum reor. De Andromeda ſcribere Strabonem lib.1.& 16. Item Plini. lib.5.ca.31.& lib.6.ca.29.& lib.9.ca.5. Solinum quoque ca.47. quod legendum ſuadeo. Et Pom. Mel. libro primo capite de Syria in fine. Strabo. Plinius. Solinus. Pomponius.

Aduertendum Peripateticorum eſſe ſententiam, oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcere, quocirca cum ſupra de praua muliere paucula quædam conſcripſimus, non abre erit ſubtexere nonnulla de honeſta muliere, cõmonente ad id Andromeda fida Perſei uxore. Verum ſupra cum de matre familias uerba fecimus, de gratijs bonæ mulieris diſſeruimus, quibus hæc annectere collibuit. Imprimis occurrit nobile caput ſapientis uiri Eccleſiaſtici, ubi complura de præconio & laude honeſtæ mulieris cõſcribit. Capitis ſanè 26. hoc eſt initium Mulieris boni beatus uir. Ex eo ad noſtrum propoſitũ excerpſimus hanc grauem ſententiam. Sicut Sol oriens mundo in altiſſimis dei, ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus eius. Gratia ſuper gratiam mulier ſancta & pudorata. De honeſta muliere. Eccleſiaſticus.

Ad hoc planè accedit Ariſtoteles in Oeconomicis. Nec ueſtimentorũ nitorem (inquit) nec auri magnitudinem tantũ habere momenti ad mulieris, præconiũ quantum modeſtia ualeat, & approbati mores. Adſtipulatur etiã Proper. lib.1. Ariſtote.

Non illis ſtudium uulgo conquirere amantes, (Elegia ad Cynthiã. Propertius.

Illis ampla ſatis forma pudicitia.

Ambro. lib. de uirginitate narrat de Pelagia uirgine, quæ cum eſſet apud Antiochiam ætatis 15. annorum, & à prædonibus circumſeptam ſe uideret, matre abſente & ſociabus, in aquam ſe proiecit, malens mori quàm uiolari & pudicitiam amittere. Et licet nõ deceat pro pudicitia ſeipſum interimere, nihilominus tamẽ laudandi ſunt ueteres in hoc quòd pudicitiam in tantum amauerunt. Hæc Ambro. Valer. Max. lib.6. ca. de Pudicitia, ſcribit de virginio uiro plebeio, ne probro contaminaretur domus ſua, proprio ſanguini non pepercit. Nam cum Apius Claudius decemuir filię eius uirginis ſtuprum, poteſtatis uiribus fretus, pertinacius expeteret, deductam in forum puellam occidit, pudicęq; interemptor, quàm corruptæ pater eſſe maluit. Eſt enim Pudicitia uirorum pariter & fœminarũ præcipuum firmamentum. Diuus Hiero. cõtra Iouinianũ recitat de quodã uiro, qui uxorẽ tantæ pudicitiæ duxit, ut omnibus cõtinentibus eſſet exemplum. Accidit igitur quòd uir ſuus quoſdam cõfabulantes audiuit, dicentes, q̃ os fœtidum haberet. Quo audito ad uxorẽ acceſſit, ipſam redarguens, cur hæc ſibi non intimaſſet. Quæ putabam (inquit) omnium uirorum ora ſic olere. Ecce quanta mulieris pudicitia, quæ nunquam alterius uiri flatum ſenſit. Valer. Maxi. Pudicitia. Hieronymus.

SEQVITVR PERSEVS.

OMitto impræſentia plures Perſeos, puta Perſeum Macedoniæ regem, Stoicum philoſophum, Pictorem Apellis diſcipulum. Item Perſeum doctiſſimum Romanorum. Ad Perſeum Iouis filiũ uenio, Arabice Cheleub. Acriſius Argiuorum rex Danaen habuit filiam, cuius prolem ex reſponſo Apollinis formidans, in turri relegauit. Vbi Iupiter in auri gutta per tegulas in uirginis gremiũ deſcendens, aut lapſus, exquo prægnans eſt facta Quod pater grauiter ferens, uinctam in arca poni, & in mari proijci iuſſit, quo fluctibus obrueretur, ſed arca in Apulum littus forte appulſa eſt, & à piſcatore quodam Perſeus.

inuenta, in qua cum Danaen & paruulum, quem enixa fuerat, infantem inue- D
niſſet, utrunq; Pilumno regi obtulit. Hic cum genus eius & patriam didiciſſet,
eam ſibi connubio iunxit, Et filium eius nomine Perſeum Polydecti ſeriphi in-
ſulæ regi educandum dedit. Qui cũ adoleuiſſet, ſumptis à Mercurio, à quo ob
pulchritudinẽ diligebatur, Talaribus & Petaſo, galeamq;, in qua ex aduerſo ui-
deri non poterat, indutus, accepta præterea (ut nõ nullis placet) à Vulcano fal-
ce adamantina, iuſſu Polydectis aduerſus Gorgonem profectus eſt, eam occi-
dit, & caput eius ſecum detulit, quo Atlanti regi, quòd ſibi hoſpicium negaue-
rat, oſtenſo, eum in ſaxum mutauit. Cumq; uir is fortiſſimus deinde in patriam
remearet, uidit forte è loco excelſo Andromaden circa regna Cephei ſcopulo
ob crimen matris, & Hammonis ſententiã, alligatam, & ceto marino monſtro
expoſitam. Cauſa itaq; cognita, coniugium puellæ cũ parentibus pactus, pu-
ellam liberauit, cetoq;, qui ad deuorandam eam uenerat, acerrimo prælio & cõ-
flictu interempto, ut Ouidius, & Marcus Manilius multis carminibus referũt. Bel
luæ huius, quæ ad deuorandã Andromedam uenerat, oſſa (authore Plinio & E
alijs) ex oppido Ioppe Iudeæ apportata, oſtendiſſe Romę inter reliqua miracu
la fertur in ædilitate ſua Marcus Scaurus longitudine pedũ quadraginta, altitu
dine coſtarum Indicos elephantes excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.
Poſtquam igitur Perſeus in patriã uenit, Acriſio interfecto, in regno ſucceſſit,
Mycenaſq; ædificauit &c.

Aſſerunt quidam Perſeum à Minerua miſſum, & ab ea clypeum uitreũ ac-
cepiſſe, per quẽ uidere, nec uideri ab alijs poſſet. Qui cum Gorgones dormien-
tes inueniſſet, caput Meduſæ abſcidit, & Mineruę tradidit. Quod illa in ſuo pe
ctore aptauit, ut in bello terribilior eſſet. Perſeum inter ſydera, ut uindicẽ, pro-
pè Andromedam collocauit. Fabulam hanc paucis & uix digitulo tangit Tho-
mas Radinus.

Aratus, Cæſar Ger., Baſſus, Rufus, Hyginus, Mar. Mani.

Quondam in lapides cum caput omnes
Meduſæ homines uerteret, enſe
Truncans genitus de Ioue Perſeus
In ſtellifera ſede locatur.
Sic iuſtitiæ pondera ſeruans
Cum ſyderibus fulget olympo.

Qui de Perſeo ſcribunt ſunt hi. Aratus, Germani. Baſſus, Rufus, Hyginus li. 2. & 3. Plinius, Marcus Manilius libro primo capitulo. 4. & libro quinto capitulo unico ſic canit.

Tandem Gorgonei uictorem Perſea monſtri, F
Fœlix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isq; ubi pendentem uidit de rupe puellam,
Diriguit facie, quem non ſtupefecerat hoſtis.
Vixq; manu ſpolium tenuit, uictorque Meduſæ
Victus in Andromeda eſt, iam cautibus inuidet ipſis.
Fœlicesq; uocat teneant quæ membra cathenas.
At poſtquàm pœnę cauſam cognouit ab ipſa,
Deſtinat in thalamos per bellum uadere ponti.
Altera ſi Gorgon ueniat, non territus ire,
Concitat aerios curſus, flenteſq; parentes
Promiſſu uitæ recreat, pactus hymenæum. Et reliqua.

Ptolemæus 7. Alma. adſignat Perſeo 26. ſtellas, magnitudinis 2. 3. 4. & 5. ſuæ tempeſtate in Ariete & Tauro. Noſtra in Tauro & Geminis, habentes naturam Martis & Mercurij.

Contuendum, qui Perſeum in campũ allegoricum ducunt, per eum Virum bonum, iuſtum, æquumq; iudicem de ſignare uolunt. De uiro igitur iuſto, aut iuſtitia floſculos non nullos excerpam. Iuſtitia ſecundum iuriſperitos ſic diffi-

nitur,

A nit̃,est constans & ꝑpetua uoluntas,ius suũ unicuiq; tribuẽs,hæc à Doribus dicit̃ Trutina. Cuiusmodi haud multos offendes, quãdo hęc rara auis est in terra.

Veterũ nobis monumenta ostendunt, Aegyptijs regibus ex præscripto legis antiquæ moris fuisse,iudices mox futuros iureiurando astringere, ne si rex quidem iniusti quippiã iniunxisset, à medio uirtutis declinaturos, haud in mínimo à tramite æquitatis abituros. Quæ res oĩm censeb̃ excellentíssima,qñ neq; hesperus neq; lucifer ita radiat sicut uir iustus. Vt dixit Euripides atq; Aristote. Mos Aegyptiorum. Iustitia excelentissima.

Comprobant etiam,Iustitiã continere omnes uirtutes,ut in prouerbio dicere consueuimus, Iustitia in se uirtutes cõtinet omnes. Quare Plato in omni sermone de Repulica proposito,infundendum animis Iustitiæ amorem aduertit,sine qua non solũ resp. sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua (constabit. Contínet oẽs uirtutes.

Ire uero ad Iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad ipsum ius. Iudex enim esse debet ueluti animatum ius,hoc est,sanctus,inadulabilis,exorabilis,erectus,terrificus. Et Cicero in legibus. Magistratum esse scribit legem loquentem. Legem uero mutum magistratum. Ire ad Iudicẽ. Magistratus lex loquens.

Est etiam Iustitia nõ tantum præclarissima in numero serieq; uirtutum,sed insuper cognitu difficillima,eapropter non sine ratione omnium postrema censetur. Eam enim perdifficilem indicat Isocrates cum inquit. Ego uero Iustitiã B nullo modo doceri posse, neque artem ipsius ullam prorsus existímo, ut hi qui mali sunt à natura instituti ad eam dirigantur. Item in seruanda Iustitia magna est difficultas. Quare egregiè Demosthenes dixit. Omnium difficillimum esse multis placere. Et Demochates, Magis homines malorum reminiscuntur,quàm bonorum ex magistratibus. Legito Ciceronem pro Flacco ubi exclamat O cõditiones miseras administrandarũ ciuitatum &c. Chrysippus interrogatus cur non accederet ad remp. Quoniam si male (inquit) curarem, diis displicerem: si bene,hominibus. Est præterea Iustitia tota aliquo modo uirtus, & quasi aggregatum quiddã ex uirtutibus cunctis quæ à moribus appellationẽ ducunt. Merito cõsquens uidetur, ad scientiã eius ꝑcipiendã nosse prius uirtutes alias. Hãc uero Legittimã statuunt, perfectamque, loquor de ea quæ in actione uersatur. Accedit enim illi,quod summe arduũ censetur: Recte in alios agere. Ab Aristide accepimus,cum ex eo quæreretur. Quid est Iustum. Respondet, id est, aliena nõ appetere. Arridet ad hoc Biantis sententia, Magistratus uirum ostendit. Est nam Magistratus administratio quædam ad aliũ. Hinc & Iustitiam dici alienum bonũ,quoniam boni ratio alterius, & humanæ,ciuilisque societatis bonũ C respicit. In id tanquam in scopum uergit. Huc usque de Iustitia & Perseo satis sit dictum. De Iustitia plura scribit Aristoteles quinto Ethicorũ, & alij. De Capite Medusæ & falce Persei inferius dicetur. Præclarissima Difficillima. Demochates.

SEQVITVR AVRIGA.

HOc simulachrum Arabice Alaioch Græcè ἡνίοχος, latine Auriga, Aurigator, Agitator currus uel retinentis habenas appellatur. Hunc Eratosthenes demonstrat esse Erichthonium. Verũ duos legimus Erichthonios. Alterũ regem Troiæ,filiũ Dardani quem hic præterimus. Alterum regem Athenienſem,è semine Vulcani genitum. Cui hæc aptatur fabula. Cum Vulcanus Ioui arma fabricasset,concessit ei Iupiter,ut quicquid uellet,ab eo posceret. Ille Mineruæ nuptias popoſcit,quam cum nullis blanditijs posset allicere,nimio ardore libidinis, geniturам in terram emisit, supra quam Minerua pudore terrã pedibus cõiecit. Inde & ex æstu libidinis natus est puer anguinos habens pedes Erichthonius noĩatus,quasi contentio terræ. Nã Græcè ἔρις lis aut cõtentio est Auriga. Alaioch. ἡνίοχ.

& χθών terra, & χθόνιος terrenus. Erichthonius cum ætate iam adultus pedum deformitatem perspexisset, currum & equorum iugum inuenit, regnauitque Athenis. Virgilius tertio Geor. D

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisq; rotis insistere victor.

Accedit Plini. lib. 7. ca. 56. Quę quis inuenerit in uita. Erichthonius Atheniensis argentum inuenit & quadrigas. Eius fabulam aut ortum describit Ouidius in transf. lib. 2. fabu. 8. De eodem diuus Augustinus libro 18. de ciui. ca. 12. Quem Iupiter cum uidisset primum inter homines equos & quadrigas iunxisse, admiratus est ingenium hominis ad solis inuenta accessisse, astris receptū memorię tradidit. In hoc simulachro sunt Capra & Hœdi, de quibus posterius dicemus.

Non nulli qui de syderibus scripserunt, hunc natione Argeum Orsilochū nomine, primum quadrigarum inuentorem esse dixerūt, & pro inuentione syderum locum possedisse. Cui arridet fabella Thomæ.

Aratus
Cæsar Ger.
Bassus
Rufus
Hyginus
Mar. Mani.
Iuli. Fir.

Quadrigæ Orsilochus
Repertor, placuit
Viris & superis,
Modum quòd dederit
Vehendi egregium.
Ob hoc syderibus
Locari meruit
Manu lora tenens.

Authores de Heniocho aut Auriga sūt. Aratus Germanicus, Bassus, Rufus, Hyginus libro 2. & 3. Marcus Manili. libro primo & quinto. Iulius Firmicus lib. 8. ca. 17. de claris syderibus cum piscibus E orientibus & occidentibus, sic. In piscibus parte uigesima oritur Heniochus. Quicumq; hoc oriente sydere nati fuerint, curiosi erunt, Aurigæ, Agitatores, equites, ueredarij, speculatores, nonnunquam etiam medici, sed qui herbis medelas hominibus ægrotis, pecoribusq; aptissime componant. Ptolemæus 7. dict. Alma. ornat Heniochum 14. stellis 1. 2. 3. 4. 5. & 6. magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis. Nostro omnes in Geminis. Imitantur naturam Martis & Mercurij.

Iustitiæ partes.

Animaduertendum, per Heniochum allegoricè recte intelliguntur integrales iustitiæ partes, scilicet facere bonum & declinare à malo. Hoc apertè docent eius stellæ, quas supra authore Ptolemæo 14. recensuimus, quæ sanè constituunt duos septenarios, quorum alter iuste seruit pro bono faciendo, alter pro declinando malo, quod hoc pacto dilucidū erit. Septenarius enim numerus Platonicis simul & Pythagoricis receptissimus est. Qui hanc in primis proprietatē habet, quod solus neq; gignit ex se alium numerum infra decem, neq; à quoq; F ipse gignitur. Quoniam igitur septenarius ab hac cōditione immunis est, à ueteribus Minerua est cognominatus, quòd sicut illa virgo ppetua sit, ac sine matre. Est igitur septenarius virgo, quia Minerua dictus. Est & iustitia uirgo integra & pura. Quare ueteres, Chrysippus & Proclus eius pinxerunt imaginem forma uirginali, aspectu uehementi, luminibus oculorū acrioribus. Quæ secernitur (ut diximus) in duas partes. Recte igitur Heniochus duobus septenarijs stellarum, Iustitiæ partes integrales designat, scilicet facere bonum & declinare à malo. Secundum autem diuum Thomam Aquinatem secunda 2. q. 79. dicūtur hæ partes iustitiæ integrales, quia utraq; earum requiritur ad perfectum actum iustitiæ. Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem seruare & cōstituere, in his quæ sunt ad alterum. Constituit autem quis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat etiam æqualitatem iustitiæ, declinādo à malo, id est, nullum nocumentū proximo inferendo. Hęc ex Thoma. De his ambabus partibus cōiunctim loquitur dominus Deus ad sathan Iob primo. Nunquid consyderasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Et regius propheta Psalmo 36. Declina à malo & fac bonum. Et prima Petri tertio. Declinet

Chrysippus.
Thomas.
Iob.
Dauid.
1. Pet. 3.

A clinet à malo & faciat bonum. De prima parte S. Paulus ad Gal. 6. Bonum autē facientes non deficiamus, & eodē capite. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. De secunda Salomon Prouer. 14. Sapiens timet & declinat à malo. Et Sapiens Ecclesiasticus ca. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Hæc hactenus de Hemocho.

SEQVITVR DELTOTON.

Deltoton.

STOEFLERI INTERPRE.

SVper caput Arietis nō longè ab Andromedæ pedibus adiacet signū quod Græci ob similitudinem Deltæ literæ Deltoton uocant. Latini autē ob similitudinem formæ Triangulum dicunt, & à Mercurio inter astra positū. Ideo ut obscuritas capitis Arietis huius splendore fulgentior redderetur, & Iouis nomē gręcè διὸς prima litera designaret. Hanc fabellā his uersiculis cōtemplemur.

Fabula.

Syderibus triquetram figuram
In tribus, æthereis locauit
Sedibus, ex genitis tonantis
Qui celer est uolitans per auras,
Vt notulam Iouis exprimendo
Litera prima διὸς facit quam,
Gratior ut fieret patri natus

Scriptores de Deltoton sunt. Aratus in hęc uerba. Est uero adhuc aliud dispositum propè signū, subter Andromedam, id aūt ad tria dimensum est Deltotum latera, æqualibus assimilatum duobus, tertium uero non tantum, tamen admodū facile est inuentu, præmultis enim fulgidū est. Quibus paululum Arietis australiores stellæ sunt. Marcus Mani. lib. 1. & 5. Cæsar Germanicus, Bassus cōmen. Rufus Festus, Hyginus. Ptolemæus dict. 7. Alma. donat ei quatuor stellas, alii omnes dempto Alphonso tantū tres, sua tempestate in Ariete, nostra autem in Tauro, tertiæ & quartæ magnitudinis, omnes de natura Mercurii.

Scriptores. Aratus. Mar. Mani. Cæsar Ger. Bassus Hyginus Rufus Ptolemæus.

Cognoscendū, ueteres dixerunt triquetra figura, à recentioribus triangulus. Græcis τρίγωνος. Est autem Triangulus superficies plana tribus lineis, & tribus angulis contenta, & nominatur nonnunquàm à lateribus & dicitur Trilatera, quandoq; ab angulis & dicitur triangula, uel trigona. Et est (quantum ad nostrum sufficit tractatū) quidam Triangulus Isopleurus, cuius omnia latera sunt æqualia, ab ἴσος quod est æquale & πλευρὰ latus. Et uocat̄ Aequilaterus, ut hic Neq; is nobis seruit. Est præterea Triangulus Isoscheles cuius tantū duo latera suntæ, qualia quasi duobus æqualibus insistat cruribus, tertiū habens inæquale, ab ἴσος æqualis & σκέλος crus siue brachium. Posset uocari dulaterus, ut de hoc loquūtur Aratus & alij. Id enim latus in quo sunt iuxta Ptolemæum tres stellæ breuius est cæteris.

Triquetra figura Triangulus. Isopleurus. Isoscheles.

Dein sciendum, in omni triangulo (ut diximus) tres sunt anguli, qui tribus unitatibus numerantur, quare consequitur in omni triangulo ternarium numerum inueniri. Cum geometricæ figuræ habeant respondentes Arithmeticas, Ternarius igitur numerus à Platone & alijs magnopere extollitur. Est enim primus impar numerus, qui perfectior pari est, cum illum comprehendat, non ab eo comprehenditur. Sed illud longe præstantius, Principem deū tribus coli, scilicet, Adoratione, Thuris sacrificio & Hymnis. Adoratio reuerentię cultū exhibet. Thus suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur, Hymnorum suauitas cœlorum refert concentū, ut Pythagorici sanciūt, nec tacuit Mercurius. Et ut id à nobis fiat, ex tribus hemisphęrij punctis admonemur, mane, uespere & meridie. Proinde legibus sanciri plerisq; non sumus nescij, exortum ab adorantibus spectandū, quod à Pythagoricis est obseruatum. Nec spreuit Christiana ueritas, Trimegistus ad meridiem conuersus orabat, Moyses & Iudæi ad occidua. Ratio addi potest, quòd ab oriente motus est diurnus. At planetæ, inerrantiaque astra ab occasu uertiginis sumunt initia. Sed uiuificum lu-

Ternarius.

men à meridie per circuli redit obliquitatem. Sed missis hic propemodum innu D
meris, cõcludo cum præstantissimis uiris. Ternarium numerum esse principiũ medium & finem in uniuersum omnis rei. Conclusionem hanc firmat Aristoteles primo de cœlo cum inquit. Quemadmodum aiũt Pythagorei. Vniuersitas ipsa & cuncta tribus definita sunt, finis namq; & medium & principium uniuersitatis numerum complectitur. Hæc autem trinitatis, id propterea à natura mutuantes tanquam eius leges, hoc quoque numero in deorũ utimur cærimonijs. Hinc credo nasci id, quòd numerũ ternarium diuinum uocamus. Accedit Aristotelicus cõmenta. 12. Meta. Cum refert antiquos philosophos posuisse in diuinis ternarium. Et Plato libro de ordine uniuersi. Numerũ quidem (inquit) ternarium omnes antiqui aggressi sunt dicere principium & finem omnis rei tam generabilis q; ingenerabilis. Id docet Boetius Meteor. nono Tertii unico hoc Principium, uector, dux, semita, terminus idem. (uersiculo.

TEXTVS PROCLI

SEQVITVR. Et qui postea à Callimacho inter astra relatus est, Berenices crinis.

Bereni. crinis.

E

STOEFLERI INTERPRE

COelestes imagines, uniuersales, in septentrionem uergentes authore Ptolemęo principis astrologię, Procli & aliorũ, hactenus exposuimus. Sequitur alia effigies, quæ Berenices crinis appellat, de qua Ptolemæus & alij plures nihil scribũt. Quam primũ Callimachus poeta Cyreneus Olympiade 136. ante nostri saluatoris aduentũ annis 236. aut circiter, in modũ elegiæ descripsit. Quẽ Catullus poeta latinus secutus. Deinde Hyginus lib. 2. de Leone, & Bassus in

Berenices ciuitates.

Ne erroris nobis ansa tribuatur. Annotandũ primo, q; Berenices (cõmenti nomenclaturæ plures sunt ciuitates. Plini. lib. 5. ca. 5. in Pentapolitana regione nominat Berenicen, de qua Ptole. lib. 4. ca. 4. Tab. 3. Afri. Et Solinus ca. 40 olim uocatam Hesperidũ. Hanc Berenice muniuit quæ Ptolemæo tertio. i. Euergeti fuit nupta. Est alia huius nominis in Aegypto ciuitas, de qua Plini. lib. 2. ca. 75. & Ptolemæus lib. 4. ca. 5. Tab. 3. Afri. Et rursus alia in Aethiopia ad sinum Arabicum à Philadelphi matre nominata, de ea Plini. ca. 29. libri 6. & eodem capite

Panchrysos.

alia huius nominis iuxta sinũ maris rubri dicta Panchrysos. Item Iosephus lib. 8. anti. ca. 6. recenset in sinu Aegyptiaco rubri maris aliã Berenicem, quondã Elana uocata. Ptolemæus lib. 5. ca. 17. tab. 4. Asiæ. Elanam nominat uillam & bene F

Berenices mulieres.

Sunt in secundo loco cõplures Berenices mulieres. (quadrat cũ Iosepho. Plures sanè huius nominis fuisse de progenie Herodis testatur Iosephus lib. 18. anti. ca. 11. & 13. Et lib. 19. anti. ca. 5. Item lib. 20. anti. ca. 9. Et lib. 11. de bello Iudaico

Ptolemæi plures.

ca. 15. quas omnes missas facio. Ptolemęus Lagi primus huius nominis rex Aegypti, uxorem duxit Berenicem, ex qua genuit Ptolemæum Philadelphũ secundũ regem Aegypti, Arsinoem & Lysandrã. Philadelphus habuit bibliothecam

Bibliotheca memorabilis.

nobilissimã in Alexandria DCC. circiter milliũ uoluminum. Habuit uxorẽ nomine Arsinoem, nõ sororem sed filiã Lysimachi, ex qua genuit Ptolemæũ Euergetem primũ, tertium huius nominis dictum Ceraunũ. i. fulmineum, & Berenicen. Is Euergetes duxit propriã sororem. s. Berenicen in uxorem. Inde enatus Ptolemæus Philopator, quartus huius nominis &c. Is Euergetes & uxor Berenice ad nostrũ seruiunt propositũ. Nam cũ Berenicen sororem in matrimoniũ duxisset, nec multis post diebus in Asiam cũ exercitu profectus fuisset, uouisse Berenicen tradũt, si uictor Ptolemæus redisset, se crinem detonsurã. Atq; eo uoto donatũ crinem in Veneris templo cõsecrasse, qui cũ postridie non aparuisset,

Conon mathematicus.

ægrè id rege ferente, Conon Mathematicus cupiens inire gratiã regis, dixit Ptolemęo marito crinẽ inter sydera uideri collocatũ. Et quasdã uacuas figura septẽ stellas ostẽdit, eas crinẽ esse cõfinxit. De hac Berenice alia eius facta prætereo.

Tertio

A Tertio aduertendum, ſeptem ſtellas extra Leonis effigiem, ad eius caudam uerſus ſeptentrionem eſſe in triangulo fermè collocatas, quas Berenices eſſe comas Conon Samius Mathematicus & Callimachus dixerũt. Hunc Cononem Catullus in Elegia Berenices introduxit, cum inquit. Catullus.

Idem me ille Conon cœleſti numine uidit
E Bereniceo uertice cæſariem, &c.

De quo etiam locutus uidetur fuiſſe in Bucolicis Maro Ecloga tertia. Virgilius.

In medio duo ſigna Conon, & quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem.

Scito nonnullas ſtellas extra formam Leonis à Ptolemæo obſeruatas ad Berenices comam applicandas. Sunt enim tres in numero ſtellationis Leonis 33. 34. & 37. Vetus quidem Alma. tralator, has tres ſtellas uocat Trichas. Græcè enĩ capilli dicuntur τρίχες. Fuerunt tempore Ptolemæi in Leone, noſtro in virgine. Geor. Valla recentior traduxit lucidius, Comam. Sunt igitur hæ tres ſtellæ de Coma, crine uel cæſarie Berenices. Sed quòd Conon, Callimachus & Catullus numerant ſeptem nõ aduerſantur Ptolemæo. Sunt namque plures octaui orbis ſtellæ, paruæ tamen, à Ptolemæo minime obſeruatæ. De Tricha Ptolemæus.

Incidimus hic in Comas ſiue Capillos, de quibus complura paſſim legimus De comis affectatis.
B apud Plinium. De affectatis hæc paucula, qui anxia quadam cura franguntur Germani comæ ſtudioſi.
in gradus, coluntur que ſtudioſius. Hi (mea ſententia) fuere præ alijs Germani Tacitus.
& potiſſimum Sueui, de quibus Cornelius Taci. libro de ſitu & moribus Ger. Sueui.
Nunc (inquit) de Sueuis dicendum eſt, quorum non una ut Chattorum Tencterorumue gens, maiorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque diſcreti, quanquàm in cõmune Sueui dicantur, inſigne gentis obliquare crinem, nodoque ſubſtringere. Sic Sueui à cæteris Germanis, ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur. In alijs gentibus ſeu cognatione aliqua Sueuorum, ſeu quod ſæpe accidit imitatione, rarum & intra iuuentæ ſpatium, apud Sueuos uſq; ad caniciem horrentem capillũ retro ſequuntur, ac ſæpe in ipſo ſolo uertice ligant. Ad id pulchrum argumentum ex Suetonio in Suetonius.
uita Caligulæ & capite de cura triumphi eius, ubi legitur. Cõuerſus hinc ad curam triumphi &c. nõnullos ex principibus Gallorum legit & ſepoſuit ad pompam, coegitque non tantum rutilare & ſummittere comam, ſed & ſermonem Germanicũ addiſcere, & nomina barbarica ferre &c. Fuit quondam mos Ger-
C manis rutilare comas, id eſt, cura & ſtudio flauas reddere atque alere, adhibitis Pilæ Matiacæ.
pilis ſaponis, quas Matiacas uocarunt à Matiacis Germaniæ populis, quorum Matiaci populi.
meminit Tacitus de Germania. Et Ptolemæus de eadem recenſet oppidũ Mactiadum, ſed de his alibi abunde diximus. Idem mos conualuit apud Romanas Mactiadũ op. Vale. Maxi.
matronas ut capillos rutilarent, ſicut tradit Valer. libro ſecundo capite de inſtitutis antiquis. Capillos uenuſtandos excogitauit nimia medicorum ſedulitas, qualia ab Archigene compoſita, quibus docet flauos & criſpos capillos fieri ſalis ſpuma intermixta myrrha. Galenum tranſeo. Fugienda eſt immodica capillorum affectatio. Ambroſius in Hexamero libro ſexto. Comam eſſe reuerendã Ambroſius.
in ſenibus, uenerandam in ſacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adoleſcentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comã, arbor ingrata eſt. Tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flacceſcit. Ouidiana id comprobat ſententia libro tertio de arte amandi. Ouidius.

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput. Mulier etiã uenuſtiſſima, & ſi cœlo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet venus ipſa fuerit, omni Gratiarũ choro ſtipata, cinnama fragrans, balſama rorans, ſi calua proceſſerit, placere nõ poterit.

TEXTVS PROCLI. Arcturus stella.

SEQVITVR. Iniis rursus stellæ quædam ob notas quasdam integras, quas in se continent, proprias appellationes sunt sortitæ. Nam insigne sydus quod supra media Arctophilacis crura iacet Arcturus appellatur. D

STOEFLERI INTERPRE.

PRosequitur Proclus partiales quasdam stellas in aquilonem expositas, modo formis inclusas, modo extra formas eiectas, habentes proprias nomenclaturas & cõditiones. Et principè proponit stellam præfulgentem informem, uicinam tamen Arctophilaci. Aduertendum supra cum de imaginibus uniuersalibus septentrionarijs locuti sumus, de Arctophilace abundè diximus, eundem appellari Bootem, ac Arcturum. Est igitur Arcturus modo effigies cœlestis, modo singularis stella ad crura aut coxas Arctophilacis extra formam locata 23. in ordine stellarum Arctophilacis, tempestate Ptolemæi in virgine, gradu 27. nostra in Libra gradu ferè 17. excellens omnes Bootis stellas in splendore & quãtitate. Est enim primæ magnitudinis de cõplexione Iouis & Martis. Cui (ni fallor) maior uis quàm alijs stellis Arctophilacis attribuitur. De influxu Arcturi pro imagine scribunt puta Plin. lib. 2. ca. 39. Arcturus, inquit, sydus nõ fermè sine procellosa grandine emergit. Et lib. 10. de eodem in multis capitibus &c.

Plinius.

TEXTVS PROCLI. Lyra stella.

SEQVITVR. Clara autem stella quæ iuxta Lyram posita est, totius signi nomine Lyra dicitur. B

STOEFLERI INTERPRE.

SEcunda insignis stella est Lyra. Ea stella est in ipsa effigie Lyræ de qua in superioribus diximus, & à pluribus uocatur Arabice vvega. latine Vultur cadens. Est autem de fulgentissimis & primi luminis. Tempore Ptolemæi in Sagittario 17. gradu, minuto. 20. nostro in Capricorno gradu 7. de natura Veneris & Mercurij. Cui propter corporis molem & luminis excellentiam maior debetur afflatus. Quare ea quę supra de Lyra imagine ex Firmico citauimus, huic stellę tanquam antesignanæ attribuenda cõcludimus. Est præterea una de Beibenijs stellis, quasi cor ipsius Lyræ, dans dona grandia modum excedentia. Legito libellum Hermetis in §. Veneris & Mercurij.

Vultur cadens

TEXTVS PROCLI. Gorgoneæ stellæ.

SEQVITVR. Quæ uero in Perſei ſumma ſiniſtra ſpectantur Gorgoneę nomen habent, ſed quæ in ſumma eius dextera notantur, ſtellulę certe crebræ paruæque Falcem conficiunt.

STOEFLERI INTERPRE.

TErtio, Proclus hic indicat nonnullas Perſei ſtellas, quæ quidem duas particulares imagines conſtituunt. Quarum altera quæ in ſiniſtra eius uiſitur caput Gorgonis Meduſæ, aut caput Algol nominatur. Quare & eius ſtellæ Gorgoneæ appellantur, Altera in eius dextra cernitur, quam Falcẽ nominant. F

Falx ſtella.

Gorgones tres

De ipſo Perſeo ſupra abundè tractatum eſt. Nunc de eiuſdem particularibus formis tractandũ. Pro prima igitur cõtuendũ. Gorgones fuere tres ſorores eximię pulchritudinis quarũ nomina Euryale, Sthenò & Meduſa, Phorci filiæ, genitæ ex Ceto monſtro marino. Vnde & Phorcydes à patre cognoĩatæ ſunt. Hæ Dorcades, aut ut Plinio, Pompo. & Solino placet, Gorgones inſulas Atlantici maris habitaſſe dicuntur. Vno tantũ oculo, quo uiciſſim, prout cuiquę neceſſe erat, utebantur, alioqui corporum forma & crinibus aureis inſignes. Quapropter & ab agilitate nomen haben. Quippe Græci γοργὸν agilem dicunt, ſiue uelocem. Agrorũ præterea ubertate diuites erant. Et tam omni ex parte ſimiles, ut una ab altera diſcerni uõ poſſet, nihil uni accidere poterat, quod non eſſet

Lucanus.

Finibus extremis Libyes ubi feruida tellus (omnibus cõmune. Luca. lib. 9.
Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem.

Squale. Meduſa

Squalebant late phorcynidos arua Meduſæ. Meduſam tradunt tantæ pulchritudinis, quòd cum ſola circa littus uagaretur. Neptunus pulchri-

A tudine eius captus, complecti eam uoluit, sed cum illa hoc animaduertens, fugere cœpisset, secutus est Neptunus usque ad templum Mineruæ, ibique uiolato delubro, cum ea concubuit. Quam iniuriã, cum graui & iniquo animo Minerua tulisset. Medusæ crines, quibus maxime Neptuno placuerat, mutauit in angues, deditque, ut omnes eã aspicientes in lapides uerterentur. Quod ob eximiam eius pulchritudinem fictum esse nonnulli existimant. Hanc postea natu maximam Perseus Mercurii talaribus & falcato ense (ut supra cõmemorauimus) acceptis, item scuto Palladis, ut ære repercusso effigiem eius uidere impune posset, ex improuiso, cũ ipsa, anguesque sopiti essent, adortus, uno ualidissimo ictu peremit, caputq; abstulit. Et cum per aëra uolans super Libycas uenisset oras, guttæ sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam in uarios serpentes conuersæ traduntur à Poetis. Quod ideo fictum uidetur quia Libya uenenosis abundat. Hanc fabulam Thomas Radi. paucis absoluit.

Ense excisus
Gorgonis horrens
Sydere uertex
Emicat alto
Luce quaterna

Contuendum, authore Ptolemæo septimo Alma. In descriptione Imaginis Persei, Capiti Algol, id est, Medusæ tanquam particulari imagini tribuit quatuor stellas, & sunt in ordine 12. 13. 14. & 15. De quibus uetula tralatio sic habet (intelligito tempore Ptolemæi) Lucida earũ quæ

Capitis Algol quatuor stellæ

B sunt in capite Algol, & est duodecima, in Ariete gra. 29. mi. 40. secũdæ magnitudinis. Nostro in Tauro 19. gradu, 20. ferè minuto. Sequit in Ptolemæo. Sequens earum, & est 13. in Ariete 29. gradu 10. mi. quartæ magnitudinis. Nostro in Tauro 18. quasi gradu. Sequitur. Antecedens Lucidam, & est 14. in Ariete 27. gradu 40. minu. quartæ magnitudinis. Sequit. Antecedens hanc etiã & est 15. in Ariete 26. gradu 50. mi. quartæ magnitudinis, nostro in Tauro 16. gradu, 28. min. de natura Martis & Mercurij, ut Ptolemæus docet, cui me subscribo. Ecce descriptio Gorgonei capitis. Habet, ut nihil omittã, hæc effigies uaria nomina. Appellatur enim Rasdagol, Rasd. i. caput. Caput Gorgonis, caput Medusæ. Caput

Grauis hic occurrit sententia Ptolemæi lib. 100. propositionũ, (Dæmonis, uerbo 73. de qualitate mortis nati in hæc uerba. Cum fuerit corporaliter Mars iunctus capiti Algol. s. stellæ quæ est in Tauro, & nõ aspexerit fortuna gradum abscindentem, nec fuerit in octaua & dominus Anauba luminariũ oppositus fuerit Marti uel in eius quarto aspectu, nati truncabitur caput. Quòd si fuerit luminare in medio cœli, suspendetur. Et si fuerint mali aspicientes se, à Geminis

C & à Pisce, abscindentur eius manus & pedes. Hæc ille.

Scito quòd stellæ hæ funereæ sunt secundũ diuum Thomam Aqui. opusculo de fato. Et licet necessitatem nõ habeant, mirum tamen audi exemplũ, quod recitat Hali Rhodan, dictũ Ptolemæi exponens. Accidit (inquit) ut quidam seruiens ostenderet mihi natiuitatẽ filij domini sui. Et inueni solem in medio cœli, & ipse erat dominus Anauba. Et Martẽ in quarto aspectu eius, Saturnũ etiam in angulo terræ, cuius ascendens Pisces, unde exterritus distuli iudiciũ, dicens oportet ut anteq; iudicem cõpleantur dies nutritionis. Creuit aũt puer, & cum ualde sollicitarer circa inuestigationem morũ suorum, nil audiui unde sibi timerẽ truncationẽ manuum ac pedũ ac infurcationem, cũ esset uerecundus & man suetus. Cumq; peruenisset ad 30. annum, ingressi sunt quidam domũ eius fugientes, eo q accusati essent de dolo, qui præerat Aegypto, & deprehensi sunt in domo illa. Et ipse cũ illis amisit manus ac pedes & infurcatus est. Et ego uidi illum absq; manibus & pedibus & infurcatũ. Hactenus Hali. Hic perpendito quãta

Nota exemplũ memorabile de magna ui cœlestis influxus.

Capitis Gorgonis allegoriã impręsentiarũ missam facio. (sit potẽtia cœli.

Altera particularis effigies Persei in manu eius dextra, & est falx siue falx adamãtina, ensis falcatus, gladius incuruus, à Græcis ἅρπη appellata. Luc. in 9.

Harpe. Lucanus.

Et subitus præceps Cyllenida sustulit Harpen, D
Harpen alterius monstri iam cede rubentem.
Et de Harpe Bassus cõmen. de Perseo. De Falce Iul. Fir. libro octauo ca. 29. Et Marcus Manilius. libro quinto.

Obseruandum, nonnullis placet falcem apparere sine syderibus. Vt scribit Hyginus libro tertio, & his accedunt cõmunes falcis depictiones. Alij unicam ei stellam tribuunt, ut Hyginus & Bassus, & sic imaginem non constitueret. Alij, quibus ego adstipulor, asserũt tres stellas dextri brachii, modo pro brachii descriptiõe, modo pro falcis depictione seruituras. Et sunt tres primę in ordine stellarũ Persei, tpe Ptolemæi in Ariete & Tauro nostro in Tauro. Prima nebulosa, secunda & tertia quartæ magnitudinis de cõplexione Martis & Mercurii.

TEXTVS PROCLI. SEQVITVR At illustre sydus, quod in Aurigæ siniſtro humero cernimus Capram nominamus, duas uero exiguas stellas, quæ in summa eiusdem Aurigæ manu figuntur, Hœdos dicimus.

STOEFLERI INTERPRE. HAec est postrema particula imaginum & stellarum septentrionalium. Et B cõtinet duo. Primo claram stellam Capram nominatam, quam Auriga in humero siniſtro portat. Secundo effigiem particularem. s. Hœdos, capræ filios. De Capra siue Capella pro astro plures sunt fabellæ, unicam detegam. Mellisius rex Cretensis antiquissimus habuit filias duas Amaltheã, & Mellissam, quę Iouem infantem nutriuerũt. Amaltheæ capella fuit, cui Gemini Hœdi fuerũt,

Capra & Hœdi stellæ. & propterea lactis ubertas. Huius igitur uberibus Iouem nutriuit. Germanicus in Arato.

Vna putatur
Nutrix esse Iouis, si uere Iupiter infans
Vbera Creteæ mulsit fidissima capræ,
Sydere quæ claro gratum testatur alumnum.
Hanc Auriga humero totam gerit.
Itaq; Iupiter propter beneficium matris, & matrem & Hœdos dicitur inter sydera collocasse. Hos autẽ Hœdos Cleostratus Tenedius dicitur primus inter sydera ostendisse.

Cleostratus Tenedius.

Iulius Fir. De Capra Iuli. Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cũ Ariete Orientibus & occidentibus, sic habet. In Ariete parte tricesima, quæ pars totũ signum super terram semper ostendit, exoritur Capra, quam fabulosi poetæ alimenta uolunt Ioui infantulo præbuisse. Quicumq; sub hoc sydere nati fuerint, erunt nimia mentis trepidatione solliciti. Et quorum corpus assiduus tremor semper impugnet. Hij leuibus cõmotionibus opprimentur, & leuibus etiã nuntijs, graui timoris incursione quassabũtur. Erunt tamen omniũ rerum curiosi, & qui quodcumq; dictum nouũ fuerit, id impatienti cupiditate desiderent, ut semper noua quæq; curiosi desiderii cupiditate sectentur, eaq; intelligere studeant. De eadẽ Bassus in cõmen. Agitatoris. Et Rufus de Auriga, Plini. lib. 18. ca. 26. asserit Capellam pluuialem. Vetus Ptolemæi tralator. Traduxit Hircum, sic. Quæ est super spatulam siniſtram, & dicitur Hircus. Geor. Val. Capram. Fuit tempore Ptolemæi in Tauro 25. gra. primę magnitudinis, nostro in Geminis gradu ferè 15. de natura

Bassus. Rufus. Plinius. Geor. Val.

Ptolemæus. De partiali Hœdorũ effigie contuendũ, quòd circa siniſtram aurigæ manũ sunt duæ stellulæ nominatæ Hœdi, de quibus fabulose iam supra diximus. In ordine stellarũ Ptolemæi in descriptione Aurigæ 8. & 9. eiusdem tempestate in Tauro 22. ferè gradu, nostra in Geminis 12. quasi gradu & quartæ magnitudinis, Marticæ & Mercuriales. Hoc sydus à receptis authoribus fluctus significare dicitur. Germanicus de Erichthonio sic canit.

Germanicus. (Martis & Mercurii.

At manus Hœdos
Ostendit nautis inimicum sydus in undis.

Orhis.

Orbis ab Oceano celsus rapit, aut semel hœdi
Iactatam uidere ratem, nautasque pauentes,
Sparsaque per sæuos morientum corpora fluctus.

Ad idem Rufus Festus.

Fine manus paruas Hœdorum suspice flammas
Qui postquàm Oceano sese expediere sonoro
Sæua procellosis immittunt flabra fluentis,
Vt spumosa truci pulsentur littora fluctu,
Et uaga cæruleas inuoluant æquora puppes.

De Capra & Hœdis Aratus in hæc uerba. Porrò si tibi Aurigã & stellas Aurigę cõtemplari uideatur, etiam mentio inciderit Caprę ipsius, atq; Hœdorũ (qui in mari nigrescente sæpe contuiti sunt iactatos homines) (Et infra) Capra religiosa, quã fabula est Iouí mammam præbuisse. Oleniam uero ipsam Caprã Iouis uocant uates. Atq; hæc quidẽ multaq; & splendida. Verũ ei ibidem obscuri lucent Hœdi in iũctura manus.

Aratus.

Rufus.

Hic meminisse cõuenit, supra in enumeratione imaginum septentrionalíũ, ut caput 42. libri 2. Plini. illustrius redderetur, nominauimus 72. cœlestes effigies, & inter particulares aquilonias recensuimus Sedẽ, thronũ, stellam aut siliquastrum Cassiopeiæ, quam Proclus noster hic prętęrijt. Sciendũ igitur & paucis. Ptolemæus dict. 7. Alma. in descriptione Cassiopeiæ huic Sedi aut Sellæ tribuit tres stellas, & sunt in ordine stellarum Cassiopeiæ 11. 12. & 13. suo tempore in Ariete, tertiæ, quartæ & sextæ magnitudinis, nostro in Ariete & Tauro, imitantes complexionem Saturni & Veneris.

Thronus Cassiopeiæ.

SEQVITVR. Australia signa sunt, quæcumq; ad Meridionalem signiferi partem sunt posita. Eorum nomina hæc sunt. Orion &c.

TEXTVS PROCLI.

Orion.

HAec est tertia pars huius capitis ultimi Procli, inqua determinat imagines & stellas à signifero in meridiẽ sitas. Et exorditur ab Orione fulgentissima (imagine.

STOEFLERI INTERPRE.

Contuendum, de Orione apud authores uariæ sunt fabulæ, ex his unam delegi, hanc. Hyreum quendam fuisse senem, qui cũ apud Thebas, ut Aristonicus refert, uel in Chio insula, ut Pindaro placet, Iouem, Neptunum & Mercurium hospitio accepisset, petijt ab his, ut aliquem sibi filium cõcederent. Habuisse. n. se olim coniugem, cui morienti promiserat, se aliã non ducturum, optare tamen se filium aiebat, quem sibi hæredem posset relinquere. Hoc ut facilius assequeretur, bouẽ eis immolauit, carnemq; ad uescendũ apposuit. Illi uero accepto bouis corio, in illud minxere, terraq; inuolutũ texerunt. Vnde natus est Hyreo filius, quẽ, quòd οὖρος Græci urinam uocant, Vriona, inde mutatione unius literæ Oriona nominauit. Ouidius 5. Fastorum.

Fabula.

Ouidius.

Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenci
Constiterant, pudor est ulteriora loqui.
Tunc superiniecta texere madentia terra,
Iamque decem menses, & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus uocat Vriona,
Perdidit antiquum litera prima sonum.

Hic ergo cum adoleuisset, ingens uenator euasit. Diana assumpsit eum in comitem, & ipse Orion erat custos, satelles & minister deæ. Et authore Hystrio Oriona Diana mirum in modum diligebat, & penè factum, ut ei nupsisse existimaretur. Quod Apollo cum ægrè ferret, & sæpe eam obiurgasset, cum natantis Orionis longe caput esset conspicatus, contendit cum Diana, eam non posse sagittam mittere ad id, quod nigrum in mare uideretur. Quæ cum uellet in eo studio se maxime artificem dici, sagitta missa caput ORIONIS traiiecit. Itaque cum fluctus interfectum ad littus adiecisset, & se DIANA eum percussisse plurimum doleret, multis eius obitum prosecuta lachry-

Hystrius.

mis, inter sydera statuisse existimatur. Hanc fabulam libat Tho. his metriculis. D

Fulget in excelsis connexibus aureo nitore
Orion, fuerat qui comes Dianæ
Assiduus, persistens, aruaq; deuiosq; montes
Indefessus amans, ut deæ placeret.
Sic si quis stabilis permanserit, usq; dum secentur
Fila sequens rectum sit decorus astris.

Audax. Sublimatus Gidas. Fortissimus Iugula. Bassus

Præterea adnotandum, orion à non nullis appellatur Audax, Sublimatus, Gigas, fortissimus. Item Iugula, Bassus in cõmen. Germanici. Orion, qui & Incola dicitur, ante Tauri uestigia fulget, & dicitur orion ab urina, id est, ab inundatione aquarum. Tempore enim hyemis habet ortum, cum mare & terras aquis & tempestatibus turbat. Hũc Romani Iugulam uocant, eo quòd sit armatus ut gladius, stellarum luce terribilis, & clarissimus. Qui si fulget, serenitatem portendit: si obscuratur, tempestatẽ annuit imminere. Hæc Bassus. Alij scilicet

Actius.

Varro, Iugula signum est quod Actius appellat Oriona, cum ait.

Citius orion patefit.

Huius signi caput ducitur è stellis tribus, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros, inter quas quod uidetur Iugulum. Vnde Iugula dicta. Alij Iugulam E

Mar. Mani.

dici contendunt à iuglande, quòd amplior sit cæteris, quasi nux iuglans. Marcus Manilius libro quinto.

Nunc Cancro uicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Iugulæ.

Strabo

Strabo libro 10. habet in sententia. Oreus urbs montana Euboææ insulæ. Hoc illi urbi est forsan nomẽ impositum. Oros enim montem indicat. Hoc etiam in loco educatus Orion, nomen adeptus esse uidetur. De eo oppido Oreo Plini. lib. 4. ca. 12. ubi plures numerat Euboææ urbes.

Ieuze.

Orion ab Arabibus nominatus Ieuze.

Virgilius. Lucanus Ouidius Plinius.

De eodem Virgilius tertio Aeneidos.

Armatumq; auro circumspicit oriona. Lucanus primo.
Ensiferi nimium fulget latus orionis. Ouidi. 8. de transf.
Aut Elicen iubeo, strictumq; Orionis ensem. Transeo reliquos poëtas.

Plinius libro 18 sæpius de eodem, puta, de toto eius ortu & occasu, aut parte scilicet zonæ aut gladij. Et ca. 28. orionem numerat inter horrida sydera, tempestates producentia. F

Item Iulius Fir. lib. 8. ca. 6. de claris syderibus cum Ariete orientibus & occidentibus, sic habet. In Arietis sinistro latere, in parte scilicet decima oritur Orion. Si igitur orion in horoscopo partiliter fuerit, faciet homines, uelocí corporis mobilitate perspicuos, & quorum animus, uarijs solicitudinibus implicatus, perui gili cogitatione semper exæstuet. Hi enim uariabũt sæpe domicilia, & domos, sedesq; mutabunt, ac per omnium limina matutinis salutationibus semper discurrent.

Mar. Mani.

Haud dissimilem sententiam habet Marcus Manilius libro quinto ferè in principio sic canens.

Maximus orion magnum complexus olympum,
Quo fulgente super terras cœlumque trahente
Et mentita diem nigras nox contrahit alas.
Solertes animos, uelocia corpora finget.
Atq; agilem officio mentem, curasq; per omnis
Inde relaxato properantia corde uidere.
Instar erit populi, totoq; habitabit in orbe,
Limina peruolitans, unumq; per omnia uerbum

Mane

A Mane salutandi portans cõmunis amicus.

Rursus de eodem Germanicus Cæsar. Rufus Festus, Tullius, Hyginus lib. 2 &3. Et his condignè anteferendus est Aratus in Phœn. sic scribens. Porrò remote oriuntur alia multa inter austrũ & solis orbitam, Obliquus quidem Tauri sectioni subiacet ipse Orion, non illum quis serena nocte sublime uolitantẽ præterit, sed confidat cœlum intuens promptius contemplari &c. Ptolemæus dict. 8. Alma. donat Orioni 38. stellas, quæ dum uitã egit, fuere in Tauro & Geminis omnes, in 1.2.3.4.5.& 6. magnitudine & una Nebulosa, secunda primæ magnitudinis & tertia secundæ magnitudinis in ordine stellarũ Orionis, quæ sunt in humeris, habent uim Martis & Mercurij. Præterea aliæ stellæ primæ aut secundæ quantitatis, ut sunt 26.27.28. sunt de natura Iouis & Saturni. Reliquæ uero quæ sunt in 3.4.5.6.& nebulosa. Saturnum imitantur. 35. autẽ quæ est in sinistro eius pede Arabice Rigel primæ magnitudinis ad Iouis refertur naturã, alij ad Iouis & Saturni.

Germanicus. Rufus. Hyginus. Tullius. Aratus. Ptolemæus.

Ad postremum. Qui sacris sunt literis adiurati per Orionem uirum cõstantem, firmum & perseuerantem intelligunt. Est autem Perseuerãtia, Tullio diffiniente, in ratione bene cõsyderata stabili & perpetua permansio. Hanc Thomas Aqui. secunda secundæ q. 137. esse uirtutem multis pro-

Perseuerantia.

B bat, quem Legito. Quintilia. libro causarum, oportet insistere ubi effectus promittitur. Et rursus. Perseuerandum est quia cepimus. Herony. ad Furiam. Nõ quæruntur initia sed finis. Paulus male incœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudant exordia, sed finis proditione damnatur. Et idem in Matthæũ, non enim cœpisse uirtutis est, sed perfecisse. Cœpisse. n. multorũ est, ad culmen aũt ueniſſe paucorũ. Adstipulatur quod Grego. dixit lib. 1. Mora. ca. 40. & fi. Incassum quippe (inquit) bonũ agitur, si ante terminũ uitæ deseratur. Quia & frustra uelociter currit, qui, priusq; ad metas ueniat, deficit. Hæc uirtus adeo est necessaria est, ut sine ea uiriliter aggredi omnino nihil prosit. Quod saluator noster testat Lucę 9. dicẽs. Nemo mittens manũ suam ad aratrũ, & respiciens retro, aptus erit regno dei. Et rursus Matth. 24. qui pseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Sed quid moror. Cum natura imaginis & stellationis Orionis examussim nostræ faueat intentioni, de Perseuerantia. Quod sanè testatur beatus Grego. 9. Mora. ca. 7. per allegoriã exponens uerba Sancti Iob 9. capite scripta, hæc. Qui facit Arcturum & Orionas & Hyades & interiora austri &c. Vbi Grego. p Orionas, id est, stellas huius imaginis, martyres, in quibus uera extitit perseuerantia, significari

Hieronymus. Grego. Lucas. Matthæus. Grego. Iob.

C uoluit. Postq; n. per Arcturũ, vrsam maiorem uel septem eius stellas (ut eidem placet) nunq; occidentes, ecclesiã sanctam, quæ pro ueritate fatigat, ardentius, & iniquorũ persecutiones tolerat, & tamen usq; ad mundi terminũ sine defectu pdurat, significauit, hęc subiungit uerba. Vnde & apte quoq; post Arcturũ protinus Orionas subdit. Oriones quippè in ipso pondere temporis hyemalis, oriuntur, suo quoq; ortu tempestates excitãt, & maria terrasq; pturbãt. Quid igit post Arcturũ per Orionas, nisi martyres designant? Qui dum sancta ecclesia ad statũ prædicationis erigit, pondus persequentiũ, molestiasq; passuri, ad cœli faciem, quasi in hyeme uenerunt. His. n. natis mare terraq; turbata est, quia dum gentilitas mores suos destiui apparente illorũ fortitudine doluit, in eorũ necem non solũ iracundos ac turbidos, sed & placidos erexit. Ex Orionibus itaq; hyems inhorruit, quia clarescente sanctorũ constantia, frigiditas infidelitũ ad tempestatem se persecutionibus excitauit. Orionas ergo cœlũ edidit, cum sancta ecclesia martyres misit, qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne põdus ex frigore aduersitate ptulerunt. Huc usq; Gre. Huic testimonio accedit authoritas Iulii Fir. lib. 2. ca. 10. Et Albumasaris tractatu septimo sui introductorii. Qui Saturno adscribunt stabilem amicitiã & longam prouidentiã. Item Ptole. tract. 3.

Iulius Fir. Ptole.

quadri. ca. 13. tribuit magnum & firmum consilium. Sunt autem in Orione 33. D
stellæ de quantitate 3.4.5.6. & nebulosa, ipsius Saturni naturam (ut commemorauimus) imitantes, quæ stabilitatem, firmitatem & perseuerantiam præ se ferunt. Ecce. Quòd si à quopiam obijceretur & Firmicum & Albumasarem Saturno pertinaciam ad scribere, quæ plerumq; in malum legitur, cum quis plus quàm oportet in suo stat sensu. Assentior facile, sed eius hanc malicią, puta pertinaciam, Iupiter mitigabit, inq; perseuerantią permutabit, ut aperte indicant polentiores ac saturninis tantum fortiores, scilicet, 26.27. & 28. de natura Iouis & Saturni. Iouis enim connexio cum Saturno inducit pietatem, modestiam, sanam sapientiam & intelligentią, & quicquid æquus bene instituti uiri animus potest accipere.

SEQVITVR Procyon aut Anticanis & Canis.

Procyon Canis. COntuendum. Hæc duo sydera fugientem sequũtur Leporem. Sunt enim hi Canes Orioni addicti, quòd studiosus fuerit uenandi cũ his. Tum propter cursum præualidum & celerrimum, tum ferocitatem in feras & bestias, à Diana, quæ crebris sese uenationibus oblectabat, uehementer amati & enutriti tandem inter sydera nõ longe ab orionis effigie collocati. De his Thomas Radinus sic canit. B

Orion geminos canes habebat
In cursu ualidos, ferociores
Vrsos, dentis apros sonatiores
Sternentes, ut anhelus admonebat.
Diana hos nimium tenens fouebat.
Vt solatiolum benignioris
Plausus: atq; locos amœnioris,
Et cibos sapidos dari iubebat.
Tantum creuit amor nitentiorem
Quòd sedem his tribuit micantiori
Stellarum radio beatiorem.

Secundo loco aduertendum, uetustissimi astrorum obseruatores duos nobis in cœlo reliquere Canes. Quorum alter Procyon, alter Canis appellatur. Procyon Arabibus uocatur Asehere, Algomeisa, Ascemiæ. Procyõ grę cum est uocabulũ à πρό, id est, ante & κύων, Canis, quasi prędecẽs, aut antecedens dicitur. Præcedit enim alium in ortu. De eo Plini. lib. 18. ca. 28. sic. Aegypto uero Procyon matutino, æstuosus, quod sydus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem. A Tullio tamen in fragmentis Arati nominatur Anticanis, cum inquit. F

Procyon Algameisa Plinius. Tullius

Anticanem Graio Procyon, qui nomine fertur.
A nonnullis Prącanis, & Canis minor, ac Canis primus. Aratus.
Pedibus sub posteris Canis antecedentis.

Iuli. Fir. De Procyone Iulius Fir. lib. 8. cap. 9. de claris sydеribus cum Cancro orientibus & occidentibus sic habet. In Cancro parte 27. oritur Procyon. Hoc oriente qui nati fuerint, erunt quidem ab omni uenationis studio separati, uerum arma uenatoribus, aut facient aut parabunt, ut retia, uenabula, sagittas, & quicquid ad structionem eius studij pertinet. Nutrient etiam canes, qui ferarum cubilia, & latentes tenebras, præsagis naribus persequãtur & omnia animalia quæ ad uenationem faciunt. Accedit Mar. Mani. lib. 5. ca. unico his metris.

Mar. Mani.

At Procyon oriens cum iam uicesima Cancro est,
Septimaque ex undis pars sese emergit in astra.
Venatus non ille quidem, uerum arma creatis
Venandi tribuit, catulos nutrire sagaces,
Et genus à proauis mores numerare per artes,
Retiaq; & ualida uenabula, cuspide fixa,
Lentaq; contextis formant hastilia nodis.

Et

A Et quodcumque ſolet uenandi poſcere cura
In propríos fabricare dabit uenalía quæſtus. Et Rufus. Rufus.
Vltímus eſt Procyon Geminorum ſubditus aſtro. Ptolemæus.
ac Hyginus lib.2.&3.Ptolemæus dict.8.Alma. Cani antecedenti tribuit ſolum
duas ſtellas,alíi numerãt tres,tempore Ptolemęi in Geminís,noſtro in Cancro.
Quarum prima quæ in eius eſt collarío,quartam poſſidet magnitudínem. Se-
cunda quæ eſt in femore fulgens,Procyon aut Algomeiſa primæ quantitatis.
Sunt de natura Mercurii & parum Martis.

Alter Canis maíor,ſcilícet,appellatus,Arabice Aſehere, Alhabor, Alieme- Canis maior.
ni & proprie dícitur Canis. De quo Aratus. Lucet ambobus Canis ſub pedi- Aratus.
bus ſiſtens uarius,at nõ penitus illuſtratus. Verum circa ípſum uentrem obſcu
rus obuerſatur. Sed ei ſummũ ſtella inſignítum eſt feruída mentum. Quæ qui- Syrius canis.
dem maxime uehementer exíccat,atq; ípſum uocant homines Syriũ. Non am-
plíus illum cũ ſole orientem,arbores fallũt ſine humore frondentes. Et reliqua.

Scito,quòd ſtella fulgentíſſima, quæ eſt ín ore aut língua canis, primæ ma- Canis Syrius
gnitudínis,uocatur ab authorĩbus Canis,nomine totíus ímaginis. Vocatur etiã caniculoſa.
Syrius ſiue Syrion, Canícula, Arabice uſítato Alhabor. Audiendus eſt nobis
B Baſſus ín cõmenta. Canis. Syrius (inquiens) ſtella, eſt in medío centro cœlí, ad Baſſus.
quam cũ Sol acceſſerit,duplicatur calor ípſius, & languore afficiuntur corpora Syrius.
humana. Syrium autẽ ſtellam uocatam putant,propter flammæ candorẽ, latíni
aũt ípſam Caniculam uocant. Vnde & díes Caniculares dícuntur, quía quam- Díes Canicu-
díu Sol ín ípſa eſt,peſtifera eſt,ſed pro qualítate adiacentíum cõmutatur. Nam lares.
aut uincitur, aut morboſis utítur uíribus. Hinc eſt,quòd cum certo tempore ori
tur,non ſemper eſt noxía. Huc uſq; Baſ. Sanè ſciendum eſt Syriũ dící à Græco Syrius unde.
uerbo σφύω quod eſt ſícco & arefacío,quía tunc maxíma accidit ſíccitas & are-
factio amnibus,fontíbus,& terrís. Germanicus de Cane.
Cum tetigit ſolís radíos accenditur æſtas.
Et Hyginus líb.2. Et Syrion appellaſſe per flãmæ candorem,quòd eiuſmodí ſit,
ut præter cæteras lucere uídeatur. Verũ Hyginus hic díſſentít ab alíjs authorí-
bus,ín eo q; aſſerit,Canẽ in língua habere ſtellam unam,q̃ Canis appellatur, in
capite aũt alteram, quam Iſis ſuo noĩe ſtatuíſſe exíſtimaẽ. Et Syrion appellaſſe,
per flãmæ candorem &c. etiã díſtínguit ínter Canem ſtellam & Syriũ, tríbuens
Syrío,quem ín capite locat,flãmæ candorem,& non huic, quæ eſt ín língua. In
C quo alíjs cõtrarius eſt, & præcípuè Ptolemæo dict.8.Alma. qui eam ſtellã,quæ
eſt ín ore Canis & dicit Canis, ponit ín príma quantitate fulgentíſſimã & ín ul-
timo luminis,id eſt,lucidíſſimam. Et huic,quæ eſt ſíta in Capite, donat exiguã
quantítatem,puta quintã. Ecce. Vna ígitur & eadem ſtella dícitur Canis & Sy-
rius. Vel appellatur Syrius à Græco σείρω,id eſt, hío quòd per æſtũ præcípuè
canes faciunt,qui tempore canicularíum maxime hiant ob calídítatem.

Nominatur & hæc ſtella Canicula. Plín. líb.2.ca.40. Iam Caniculę exortu ac- Canicula.
cendí Solis uapores quís ígnorat? Eius ſyderis effectus amplíſſimi in terra ſenti
untur. Feruẽt maría exoriente eo, fluctuant ín cellís uína, mouentẽ ſtagna. Ory-
gem appellat Aegyptus ferã, quam ín exortu eius cõtriſtarí & contueri tradít,
ac uelut adorare cũ ſternuerít. Canes quidẽ toto eius ſpatío maxime ín rabiem
(agí, non dubium.
De Oryge fera legíto ſupra. Oryx.
Item ídem líb.2.ca.49.aut.47.de Canícula. Ardentiſſimo aũt æſtatís tempo-
re exoriẽ Caniculæ ſydus. Sole primã partem Leonis ingrediẽte &c. Idem líb.9.
ca.16. Fluuiatilíũ ſilurus caniculæ exortu ſyderaẽ, & alías fulgure ſopitur. Hoc
& in marí Cyprino putant, & alíoquí totum mare ſentít exortum eius ſyderís.
Quod maxime in Boſphoro apparet, Algæ enim & píſces ſuperferuntur ab
ímo uerſa omnía. Idem líb.18. Caniculã non raro accípit ín ſignificatu prędícto.

Nonnunquàm pro Procyone, id est, cane minore, ut supra à Plinio didicimus, & ab eodem capite 29. libri 18. his uerbis manifestatur cum ait. In 4. Calen. Maii canis occidit, sydus & per se uehemens, & cui præoccidere caniculã necesse sit. D

A Canicula pro Syrio accepta dies caniculares, propter Solis aditum emergunt, quibus pharmaca & purgationes ab accuratissimis medicis prohibentur.

Auicenna

Testis Auicenna 4. fen. primi cano. ca. 5. Et scito (inquit) quòd tempus quo maior canis ascendit, & hora qua nix super montes quiescit, & hora frigoris fortis,

Hippocras

non est tempus sumendi medicinam. Medicina uero in uere & autumno bibenda est. Et Hippocrates 4. particula Aphor. 5. Sub cane & ante canem molestæ sunt purgationes.

Dierum autem caniculariũ inceptio uariatur secundum regionum diuersitatem & climatum ac latitudinum. Item secundum temporum uariationem,

Caniculariũ inceptio.

Et caniculæ stellæ de signo in signum, & de gradu in gradum mutationem. Et hoc pacto tempore Hippocratis medici, qui ante Christum humanatũ ferè 400

Hippocrates quo tempore floruerit.

annis uitam egit & ad quartum scripsit clima, fuit caniculariũ exordium circiter diem 13. aut 14. Iulij. Tempore Auicennæ Hispani & Hispalensis, qui etiã

Auicenna quo tempore uixit.

ad quartum scripsit clima, post Christum annis 1100. ferè, inceperunt Canicularis 15. 16. aut 17. die Iulij. In nostris regionibus, puta septimo climate, ubi polus arcticus eleuatur 47. 48. & 49. gradibus, & nostro tempore caniculares exordiri deberent Sole adeunte 10. 11. aut 12. gradum Leonis, circa Iacobum maiorem apostolũ. Sed usus nulla arte suffultus inualuit, caniculares inchoari sexta die Iulij & finiri 17 Augusti iuxta hunc uersiculum. B

Octaua Petri Pauli incipit canis & finit octa. Laurenti.

Interpretatio uerborũ Bassi.

Ad Bassi uerba redeo, cum inquit. Syrius stella est in medio centro cœli &c.

Macrobius

Animaduertendum, Centrum in proprio significatu est punctus circa quem uoluitur orbis. Macro. libro primo de som. Scipionis. In omni orbe uel sphæra medietas centrum uocatur. Nihil aliud est Centrum, nisi punctũ, quo sphæræ uel orbis medium certissima obseruatione distinguitur. Centra igitur re ipsa existere circa quæ uoluũtur orbes. Plato adamantinam eorum uocat hypostasim inconuertibilem, æternam & stabilem, quæq; eodem semper se modo habeat. Proinde Centrum nõnunquàm à grauissimis authoribus accipitur pro circulo quodam maximo, qui orbem aut sphęrã suam in duas æquas secat partes, cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Sunt autem in primo cœlo aut mobili huiusmodi tres maximi circuli, duobus mundi polis alligati aut adhærentes. F

Aequoctialis

Primus est æquinoctialis, qui primum mobile ab oriente in occidentem, & rursus ab occidente in orientem in duas partitur æquas partes. Cuius centrum est centrum mundi aut uniuersi. Is ab utroque polo æquidistanter recedit, & in eo quotannis accidit bis diei & noctis æqualitas, puta in principio Arietis & Libræ de quo supra plura disseruimus in capi. de circulis sphæræ, & in ca. Cur quinq; dumtaxat æquidistantes in sphæra. Secundus appellatus est Colurus æquinoctialis transiens per polos mundi & principia Arietis & Libræ. Cuius centrum est uniuersi, eius officium est distinguere æquinoctia, hoc est, dierum & noctiũ æqualitatem. Tertius uocatur Colurus solstitialis uergens per utroscp polos & principia Cancri & Capricorni, cuius etiam centrũ est mundi. Cuius officiũ distinguere solstitia æstiuũ & hybernũ, & is seruit nostro proposito. De his duobus circulis in superioribus ca. de Coluris. Cũ igitur pręterea reuoluimus tẽpora, offendimus Syrium stellam Anno humanæ salutis 849. uel circiter, fuisse in principio Cancri, quo tempore fortè Bassus uitam egit. Fuit igitur stella hæc sita in coluro solstitiali maximo circulo, cuius centrum (ut iam diximus) est centrum mundi. Cum igitur Bassus dicit, Syrium stellã esse in medio centro cœli,

Colurus æquinoctialis.

Colurus solstitialis.

uult

A uult dicere Syrium esse in quodã maximo circulo cœlesti, puta coluro solstitiali, cuius centrum est centrum cœli, in quo is circulus descriptus est, & ex consequutione etiam ipsius ciruli. Nam quemadmodum centrum (ut cõmemorauimus) maximi orbis & suorum circulorum est stabile, firmum & fixum, ita Sol cum suo motu ad hunc circulum circa principium cancri peruenerit, est in maximo accessu ad nos, qui aquilonẽ habitamus, & stare uidetur. Est enim Sol in eo loco fixus, firmatus & stabilitus, quòd ultra uersus capita nostra, etiã minimo accedere neq̃at. Ecce centri & circuli cõformitas. Rursus cũ Sol Capricorni initiũ adierit, constituit in maximo à nobis recessu, & iterũ uidetur stare &c.

Collibuit Basso, ut nostrę interpretationi maior reddatur authoritas, alia adiungere exempla. Plini. lib. 2. natura. histo. ca. 19. sic habet. Sol autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in centrum incidens terræ, octauis in partibus Arietis & Libræ, bis permutatis spatijs, in auctum diei, bruma octaua parte Capricorni, noctis uero, solstitio totidem in partibus Cancri. Plinius in his uerbis, quo ad nostrum tractatum, in sententia, hoc uult. Solẽ bis in anno causam esse æqualitatis diei & noctis, & id usuuenire cũ Sol incidit in centrum terræ. Incidit autem Sol in centrum terræ, quando motu suo adit maximum hunc circulum, quem æquinoctialem appellitamus, cuius B centrum est idem cũ centro mundi. Quando igitur Sol est in principio Arietis aut Libræ supremæ sphæræ, describit motu diurno æquinoctialem circulum, & tunc est in centro terræ uel incidit in centrum terrę. Diximus enim centrum mundi esse stabile. Sic Sol in horum duorum signorum principijs inuentus, stabilit & firmat diem cum nocte in parilitate in uniuerso mundo. Plinius.

Et idem Plini. lib. 18. ca. 20. sic scriptum reliquit. Est præterea in cœlo, qui uocatur Lacteus circulus, etiã uisu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, sata cuncta lactescunt, duorum syderũ obseruatione, Aquilæ in septentrionali parte, & in austrina Caniculæ, cuius mentionẽ suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per Sagittarium & Geminos, solis centrum infra æquinoctialem secans, cõmissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus utriusq; ad omnes frugiferas pertinent terras. Quoniam in his tantũ locis Solis terræq; centra congruunt. Igitur horum syderum diebus si purus atque mitis aër genitalem illum, lacteumque succum transmiserit in terras, læta adolescunt sata. Et reliqua. De Lacteo Circulo, qui solus inter cœlestes uisui albicans apparet, abC unde diximus in superioribus in ca. de Lacteo circulo, de quo Plinius hic prognosticũ quoddam manifestat, satis & fructibus uel accõmodum uel incõmodum, obseruatis tamen duobus syderibus. s. Aquila in septentrione, & Canicula in meridie. Et quòd asserit Lacteũ circulum ferri, aut duci per Sagittarium & Geminos, olim habuit ueritatem, & etiã hodie, quod recentiores chartæ cœlestiũ imaginum lucide indicant. Et quòd subdit, Solis centrum infra æquinoctialem secans, optime dixit, cũ uerba ad Plinij tempora uel circiter referuntur. Nã Lacteus circulus in ea parte ubi Geminos adit, uergit in meridiem per Aequinoctialem, & postea (intellige tempore Plinij) secat uel attingit centrũ Solis sub æquinoctiali, hoc est, Colurũ Solstitialem, prout interpretati sumus. Et hoc pacto Lacteus à septentrione ueniens, primo adit Zodiacũ circa Geminos, postea Aequinoctialẽ uersus meridiem, dein centrũ Solis. i. colurũ Solstitialẽ, ubi tãgit Cancri principiũ. Et idem Lacteus à meridie in septentrionẽ iens æquinoctialẽ iterũ pertransiens, rursus secat centrũ Solis. i. Colurũ Solstitialem & principiũ Capricorni & seruatur ordo ut iamsupra. Circa cõmissuras. i. iuncturas aut intersectiones Lactei cũ coluro, Aquila uersus septentrionẽ obtinet locum, uersus meridiem uero Canicula. Et addit. Quoniã in his tantum locis solis, terræq;

Plinius.

Plinius.

centra congruunt. In his enim duabus cõmiſſuris. i. in his duabus partibus colu D
ri ſupra oſtenſis cõueniunt centrum Solis & Terræ. Quia centrum Solis, id eſt,
colurus Solſtitialis maximus circulus pro centro habet centrũ mundi, & id cen-
trũ eſt etiam centrum terræ. Et tantũ in his locis ob præſentiam ſyderũ Aquilæ
& Caniculę, cauſatur cœleſtis afflatus aut influxus ad frugiferas pertinens ter-
ras. Obtutui hæc omnia facile ſubiicies aut per ſphæram aſtrariam, aut mundi,
aut inſtrumentum per nos compoſitum.

Coniunctio ſolis & ſyrij. Ad Baſſum reuertor cum ſubiungit. Ad quam cum Sol acceſſerit duplicatur
calor. Scito Solem Syrium ſtellam accedere uel cum ea congredi, coniungi uel
coire, tunc, quando Sol & ſtella in horizonte exortiuo ſimul aſcendunt uel ori-
untur. Et tunc afficitur Syrius occaſu heliaco .i. ſolari quòd propter ſolis radios
mane haud uideri poteſt. Sed poſtea propter Solis quotidianũ receſſum, incipit
canis mane ante ſolem exoriri, & tandem uideri. De hoc acceſſu aut congreſſu
& inceptione dierum caniculariũ loquuntur domini medici. Quocirca Auicen
næ uerba, cum inquit. Et ſcito quòd tempus, quo maior canis aſcendit, hoc mo-
do accipienda ſunt, ut iam diximus. Neminẽ profecto credimus latere, Canem
omni die naturali ſemel aſcendere aut oriri. Sed uerba Auicennæ intelligenda E
ſunt, quo canis aſcendit unà cũ Sole, & hoc fit per congreſſum horizontalẽ eo-

Tempus cani- Et rurſus annectit Baſſus. Quia quamdiu Sol in ipſa eſt, peſtife- (rundem. B
culare. ra eſt. Tempus id caniculare peſtiferum determinant medici ſpatio 40. dierum
Nonnunq; malũ hoc aut uincitur aut cõmutatur, & hoc propter radios fortes
planetarũ in hoc tempus incidentes, puta Iouis, Veneris & quandoq; Saturni.

Canis. Appellatur præterea hæc ſtella, Syrius ſiue Canicula (ut diximus) Canis no-
Plinius. mine totius ſyderis, de quo Plini. lib. 14. ca. 18. in fine Vina in apothecis Canis or
tu mutantur quædã, poſteaq; reſtituuntur ſibi. Et idem lib. 16. ca. 40. Canis or-
tu ligna eſſe ſcindenda autumat. Et idem lib. 18. ca. 28. deinde poſtridie ferè ubi-
q; confeſſum inter omnes ſydus indicabis, quod Canis ortum uocamus, Sole
primam partem Leonis ingreſſo. Hoc fit poſt ſolſtitium 23. die. Sentiunt id ma-
ria & terræ, multæ uero & ferę ut ſuis locis diximus. Neque eſt ei minor uenera
ratio quàm deſcriptis in deos ſtellis. Accenditq; Solem & magnam æſtus obti-
net cauſam. Idem eodem libro in pluribus capitibus, modo de ortu modo de oc-
Ouidius. caſu canis diſſerit. Et Ouidius quarto Faſtorum.
Macro. Virgi. Iuli. Fir. Signaq; dant imbres, exoriturq; canis. Macro. lib. 1. de Som. Virgi. 1. Geor. F
Candidus auratis aperit cum cornibus annum C
Taurus, & aduerſo cedens canis occidit aſtro.
Harum expoſitionem diximus ſupra capi. De occultatione & emerſu æquidi-
diſtantium. Iulius Fir. lib. 8. ca. 10. de claris ſyderibus cũ Leone orientibus & oc-
cidentibus, ſic ſcribit. In prima Leonis parte oritur Canicula quæ à græcis Syri-
on dicit. Quicumq; hoc oriente ſydere nati fuerint, effrenatos animos ad omne
ſtudium præpoſteri facinoris applicabunt, erunt etiã ab omni humanitatis gra
tia ſeparati, & qui libenter omnia uiolentiæ ſtudia ſectentur, furioſi, iracundi,
terribiles, minaces, & quos omnes homines uel oderint pariter & metuant. Erũt
præterea animoſi, & uerboſa ſermonis affluentia inflati, & quos ad omne cõui-
tiũ incautus ſermo ſemper impellat. Hii etiã noua cauſarum iurgia cõcitantes,
cor habent, crebris agitationibus palpitans. Vocem uero, creſcentibus fauci-
bus, canum latratus imitantem, ita ut ſæpius impetu & furore cõmoti, aut den-
Mar. Mani. tes quatiant, aut attritos ſemper exacuant &c. Marcus Manilius libro quinto.
Cum uero in uaſtos ſurgit Nemeæus hiatus
Exoriturque canis, latratque canicula, flammas
Et rapit igne ſuo, geminatque incendia ſolis. Et infra.

Hæc

Hæc ubi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi constrinxerit unda,
Effrenos animos, uiolentaque pectora fingit,
Irarumque dabit fluctus, odiumque metumque &c. Consonat cum Fir.

Ptolemæus dict. 8. Alma. supputat Cani pro sydere 18. stellas, 1. 3. 4. & 5. magnitudinis, eius tẽpestate omnes in Geminis, nostra in Cancro, dempta 17. quæ est ferè in fine Geminorum. Quæ in eius ore est lucens Alhabor. Vim habet Iouis & parum Martis. Reliquæ omnes Veneri assimilantur. Ptolemæus.

Tertio loco ad Canes subcœlestes uenio de quibus Plini. propemodũ innumera scribit, præcipuè lib. 8. ca. 40. Varro de re rustica lib. 2. cap. 9. duo ponit genera Canum. Vnum uenaticum, & pertinet ad feras bestias, ac syluestres. Alterũ quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorẽ, de quo pluro. Legito. Canes subcœlestes. Varro.

Canes diuersorum generũ memorat Pollux, Laconicos ex uulpibus & canibus natos. Arcades, ex canibus & leonibus. Cyrenaicos, ex lupis & canibus. Castorides è Castore natos & uulpe. Eretricos, iussu Appollinis nutritos, quibus terram aratro uertebat. Molossos ex Epiro uenientes, prognatos ex cane, quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit & anima inspirauit. Argolicos, à regione Argolica. Lybicos, à Lybia. Indicos, ab India regione ex Tigride & cane genitos Cretenses, à Creta insula. Et alia plura. Transeo. Canũ genera.

Plini. lib. 6. ca. 30. & Solinus ca. 43. asserunt in Africa esse gentes, quæ canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes. Sunt qui inferioris Pannoniæ regnicolis id ipsum semel contigisse affirment. Plinius. Solinus.

De Canum fidelitate, Docilitate & Morbis, plura apud alios offendes.

SEQVITVR LEPVS.

Lepus cœlestis sub pedibus Orionis constitutus, dicitur Orionis canes fugere uenantes. Nam ut uenatorem eum finxerunt, uoluerunt hoc etiã significare aliqua de causa. Itaq; leporem ei ad pedes fugientem finxerunt. Quidam ab hac causa dissentiunt, negant tam nobilem & tam magnũ uenatorem oportere leporem uenari. Callimachum quoque accusari, quòd cum Dianæ scriberet laudes, eam leporino sanguine gaudere, & eos uenari dixisset. Itaque Orionа cum Tauro decertantem fecerunt. Nonnulli Leporem inter astra collocatum dicunt propter nimiam uelocitatem. Quare Lælius putabat leporem à celeritate dici, quasi leuipedem, siue quòd inter quadrupedes plus pariat, & quosdam fœtus pariat, quosdã uero in uentre habeat, sicut Aristoteles philosophus ait, qui de animalium ratione disseruit. Lepus. Lælius.

Leporis autem historiam memoriæ prodiderunt. Apud antiquos in insula Lero nullum leporem fuisse, sed ex eorum ciuitate adolescentium quendam studio generis inductum, ab exteris finibus leporem fœminam prægnantem attulisse, & ad eius partũ diligentissime ministrasse. Itaque cum peperisset cõpluribus eius ciuitatis studium incidisse, & partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpisse. Itaque non longo interuallo tantam multitudinem leporum procreatam, ut tota insula ab his occupata diceretur. Quibus cum ab hominibus nil daretur, in semina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cum fame forent oppressi, cõmuni consilio totius ciuitatis uix denique eos abigisse ex insula. Itaque Leporis postea figuram in astris constituisse, ut homines meminissent, Nihil esse tam exoptandum in uita, quin ex eo plus doloris, quàm lætitiæ capere posterius cogerentur. Leporis historia.

Lero. Leros.

Historiam hanc Thomæ Radi, sic canit.

Insula Lero aderat,
Sed natus non est Lepus illa.
Ardet in hoc iuuenis,
Prægnantem conducit & omnem
Pluribus ex genitis
Complet paruo tempore terram,
Nam populus cupiens
Pascebat gaudens & emebat,
Displicuit numero
Tandem excedens sæpe petitum,
Viuere quo ualeant

Cuniculi.

His cum pastum subtrahit, arua
Seminibus populant.
Damnum cernens, nititur oris
Pellere de proprijs,
Quod uix multo posse peractum est.
Iupiter æthereis
Ornauit pulsum ignibus, ut sic
Mens hominum teneat,
Nil tam gratum prorsus amari
Quin dolor inde sequi
Maior, quàm sint gaudia, possit

Annotandum, Lero aut Leros ad nostrum propositum insula est maris Gallicani, non longe sita à Narbonensi prouintia. Ptolemæus libro 2. Geogra. capi. nono, tabula tertia Euro. Plinius libro tertio capi. quinto, in fine. Strabo libro quarto, sic habet. Post Stœchades Planasia, & Lero sunt, colonias habentes. In Lerone phanum est Leronis, è regione Antipolis hæc ipsa iacet. Haud absimilem historiam narrat Strabo lib. tertio, de Cuniculis, in descriptione insularum Balearium aut Gymnesiarum cum inquit. Præter agri uero feracitatem, & illud hisce in locis cõmoditatis adest, ullum noxium animal non facile reperias. Nam cuniculos, quos plerique lepusculos appellant, nequaquam indigenas esse asserũt. Quinimmo cum ex propinqua insula, quidam marem & fœminam attulisset, tanta ab initio facta est eorũ procuratio, ut ex subterraneis cuniculis domicilia subuerterentur & arbores & plantas uastarentur, satorum radices esitarentur. Quare insularum incolæ missis aliquando Romam legatis terras petijsse dicuntur, ab istis enim eiectari bestijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Nunc autem cum ad tractandam eorum uenationem aptissimi sint nulla sibi inualescere damna permittunt. Itaque de industria catellas agrestes asserunt, quas educat Africa, quas quidem funiculis capistratas intra foramina dimittunt. Eæ uero quos capiunt unguibus extrahunt, aut in summa telluris fugere cogunt, egressis autem uenatores incumbunt ca-

Secundo, historia in se cõtinet apotrepticam. i. terrentem sententiam cum dixit, Nihil esse tam exoptandũ. Cui sæpius adstipulãtur sacræ literæ. Salomon Prouer. 14. Risus dolore miscebitur & extrema gaudij luctus occupat. Esaias 24. Cessauit gaudium tympanorũ, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo cytharæ, cum cantico non bibent uinum, amara erit potio bibentibus illã. Et sequitur. Defecta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ. Aug. sup Psal. Temporalibus gaudent, qui bona æterna desiderare nõ norunt.

Iuli. Fir.

Iulius Fir. lib. 8. ca. 8. De claris syderibus cum Geminis orientibus & occidẽtibus de lepore sic habet. In Geminis parte septima oritur Lepus. Sub hoc sydere qui nati fuerint, tanta erũt corporis leuitate, ut cum currere cœperint, uelocitate sua agitati, aues superare uideanť. Et infra. Quòd si hunc locum Saturnus per quadratũ aut diametrum uiderit fugitiuos, faciet, qui lares suos, ad longinquas regiones migrantes, prono animo sitatis studio separabunt, atque ab ipsis diuidentur. Alludit pulchre Mar. Mani. lib. quinto, sic.

Mar. Mani.

Iam uero Geminis fraterna ferentibus astra
In cœlum, summoque natantibus æquore ponti
Septima pars lepores tulit, quo sydere natis,
Vix alas natura negat, uolucrisque meatus,
Tantus erit per membra uigor referentia uentos &c.

Aratus

A Aratus in Phœno. Pedibus aũt Orionis sub ambobus lepus incessanter omnibus diebus fugatur, at semp Syrius à tergo fert̃ insequenti similis. Etiam ei cooritur atque ipsum occidentem insectatur. Tullius in fragmen. Arati. Aratus. Tullius.

Subterque pedes quos diximus ante
Orionа iacet leuipes, hic fugit ictus
Horrificos metuens rostri tremebundus acuti,
Nam canis infesto sequitur uestigia cursu. De eodem Rufus Festus.

Et Ptolemæus dict. 8. Alma. donat ei duodecim stellas tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, suo tempore in Tauro & Geminis, nostro omnes in Geminis de uiribus Saturni & Mercurij. Ptolemæus.

Ad Lepores mundi huius inferioris nunc accedo. Est autẽ Lepus piscis marinus qui limo gignitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, de quo Plini. lib. 32. ca. 1. in hæc uerba. Nõ sunt minus mira, quæ de Lepore marino traduntur Venenum est aliis in potu, aut cibo datus, aliis etiam usus. Siquidem grauidę si omnino respexerint fœminam ab eo genere dumtaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitiũ fatentur, ac inde abortum faciunt. Remedio est mas &c. Et idem eodem libro ca. 5. 6. 7. & in multis aliis libris & capitibus. Est & alterius Lepus piscis.

B generis in mari magno similis per omnia terrestri, præter uillos quos aculeatos & erectos habet, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eũ attigerit, dum in morbo est, manu aut baculo, animi defectum incurret &c.

Est præterea Lepus genus nunismatis Rhegynorum, curru & Lepore olim celebre. Est autem Rhegium authore Plini. lib. 3. ca. 8. oppidum in margine Italiæ situm, cui à dehiscendi argumento Græci nomen dedere, ῥήγνυω enim græcè. i. dirumpo dicitur Inde dicti Rhegyni. De Rhegio Solinus capi. 8. Et Ptolemæus libro 3. capite 1. Tabu. 6. Euro. Rhegium.

Proinde Lepus terrestre animal formidine præcellit alia animalia, facile namq; temereque terretur ac cõpauescit, raro in obuijs & celebribus locis quiescit, sed obductis densis latebris atque arbustis. Lepores mares concipere compertum, palpebris quidem clausis uigilare, apertis dormire. Inde natũ putatur adagiũ Lepus dormiens, quod apte dissimulatoribus conuenit. Visus hebes est atque cõfusus, inter diu quiescũt, noctu uagantur. Natalis loci præsertim amatores. Cursu adcliui uelotiores omnes, quòd pedibus prioribus breuiores sint. Lepus animal

C Ad fugam sese auribus in terga inclinatis excitant, auribus quippè motum dirigit, moderaturq; tanquam remis, quod in alijs animãtibus plerumq; efficit cauda. Canes cursu flexuoso sæpe decipit. Cum circumagitur altera aure ab ea parte dimissiore pro gubernaculo utitur. Enixa suos fœtus locis plurimis dispertit atque abscondit, putans eo modo à noxijs melius tueri. Vicem accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit, euadere cursu cõtendit. Illa dolum celeritati opponit, cum in media persecutione quiescens, post paulo leporis uestigia sectatur ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ultro citroque cõmeare, uti confisus uestigijs minime deprehendatur. Obseruauere ueteres leporis occursum in itinere abominosum quippiam, inauspicatum atque improsperum præsagire.

Scribit Aristoteles, animalium nulli contingere, dempto lepore, pedibus pilis obiectis atq; hirsutis incedere. Quare Dasypũ aut Dasypodem uocari, quòd hirsutos habeat pedes, δασὺς enim hirsutum pilosumque significat, πόδς pedem, ea propter ambulans non sentitur. Apud Aristotelem & Plinium legimus, Leporẽ aut Dasypodem timidum animal omnium prædæ nasci, solum superfœtare, aliud educantem, aliud in utero pilis uestitum habentem, aliud implume, aliud inchoatũ, aliud nõ perfectũ. Hęc omnia de nostris leporibus dici possunt. Dasypus.

Prox

Lagos.

A græcis Lepus πρωξ, id est, timidus appellatur à πρώσω græco uerbo, id est formido. Est enim, ut cõmemorauimus, omnium animaliũ formidolosissimũ. Ab auriũ magnitudine uocatur λαγως, quando λα intendendi uim habet & ὦς ὠτος Dorica lingua dicitur auris. Auribus sanè ut diximus motum dirigit.

Plinio forsan nonnihil ansæ præbente irrepsit sententia formosos fieri diebus aliquot leporina carne uescentes, super quo locus est Martialis,

Martialis.

Cum Leporem mittis, semper mihi Gellia mandas,
Septem formosus Marce diebus eris,
Si uerum dicis, si uerum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu Leporem.

Leporum tria genera.

Ad postremum, à Varrone lib. 3. ca. 12. de re. ru. didicimus trium leporum genera celebrari. Vnum Italicum hoc nostrum, pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis, qui Lepus dicitur cum prægnans sit, tamen concipere. Alterius generis est, quod in Gallia nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant quòd toti candidi sunt. Tertij generis est, quod in Hispania nascit similis nostro lepori, ex quadam parte sed humile, quẽ Cuniculum appellant. Cuniculi dicti ab eo, quòd sub terra cuniculos ipsi facere soleant, ubi iateant in agris.

An Dasypus sit Lepus. Plinius.

Sed hic grãmatici suscitant quæstionem. An Dasypus simpliciter sit Lepus. Sunt nonnulli recentiores, qui Plinij tantæ doctrinæ & authoritatis uirum errasse cõtendunt, quasi Dasypodem à lepore diuersum faciat. Qui libro 9. ca. 55. sic scripsit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter Dasypodem superfœtat &c. Idem lib. 10. ca. 63. Dasypodes omni mense pariunt & superfœtant sicut lepores. Sequitur eodem capite in fine. Sed superfœtant Dasypus & lepus tantum. Hæc & consimilia eius uerba præ se ferunt differentiã ac diuersitatem inter Leporem & Dasypum. Alij autem authorem summi nominis defendũt, quibus ego me subscribo, quòd moris eius sit, quæ eodem genere continentur, interdum ita diuidere, ut diuersa apud minus doctos esse uideantur. Quod illum proprietate aliqua naturæ insigni adductum, fecisse minime ambigunt. Quod ut dilucidius uideri possit, unũ de multis supponam exemplum. Ecce Viuerra

Viuerra.

inter genera Mustelarum est. Plinius tamen libro 11. ca. 49. distinguere uidetur, ita enim scribit. Ossea sunt genitalia Lupis, vulpibus, Mustelis, viuerræ. Et quid de hominum diuersitate dicam, quę omnibus notissima est. Legito tamen Mar. Mani. libro quarto capite tertio, sic loquentem.

Sic alias aliud terras sibi uendicat astrum
Iccirco in uarias leges, uariasque figuras
Dispositum genus est hominum, proprioque colore
Formantur gentes, sociataque iura per artus
Materiamque parem priuato fœdere signant,
Flaua per ingentis surgit Germania partus,
Gallia uicino nimis est infecta rubore. Et deinde per plurima metra, fere 100.

SEQVITVR ARGO.

STOEFLERI INTERPRE.

ARgo nauis longa dicta est, quam Argonautæ ædificari fecerũt. Hanc nõnulli propter celeritatem Argo dixere, quod per antiphrasin intelligo, quoniam Græci ἀργὸν pigrũ dicunt. Vel, ut dixi, ab Argonautis sic nominata. Vel quòd Argus eam ædificauerit. Hanc primam in mari fuisse complures dixerunt & ob eam rem in cœlum fuisse translatam, & inter sydera collocatam. Hanc nauim factam Pindarus affirmat in Magnesia, cui Demetrias nomen est.

A est Callimachus aũt in ĩsdem finibus ad Appollinis Actĩ templum quod Argonautæ profiscentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pegase uocatur, eo quòd nauis Argo ibi primum compacta dicitur, quod est Græcè πυγνόω. Homerus hunc eundem locum, in Thessaliæ finibus esse demonstrat. Iason igitur fabricata in sinu Pegaseo longa nauí, quæ Argos uocitata est, omnes ferè totius Græciæ iuuenes animo & uiribus præstantes cõuocauit. Inter quos Hercules fuit, Orpheus, Castor, Pollux, Zetus & Calais, aliíque complures, quos Poetæ ob insignem uirtutem semideos appellant. Hi à nauis nomine Argonautæ sunt dicti. Instructa igitur nauí à sinu Pegaseo secunda aura profecti, primũ in insulã Lemnon delati sunt, deinde ad Colchos peruenere. Colchorum rex ea tempestate fuit Oeta filius Solis, ex Persea uxore, authore Diodoro Siculo, duos genuit filios Oetan & Persen, sæui ambo. Ex Perse nata est filia Ipsea, superans audacia parentem, & cruciatu hominum læta, ac uenenis conficiendis plurimum studĩ impendit, patre ueneno sublato regnum assumpsit. Dehinc nupsit Oetæ patrio, ex quo tres liberos peperit Circen, Medeam, & Aegialeum postea Absyrtus uocatũ. Medea licet ipsa quoque à matre & sorore ueneficiorum artem didicisset, diuerso tamen erat ingenio, quippè patrem hospites ma- Argonautæ.

B ctare solitum, flectere precibus & ad benignitatem ducere conabatur. Aliquando etiam eo inuito hospites è uinculis eripiebat, quocirca indignatus pater eam carceri destinauerat, sed Medea ad solis aui templum, quod in littore situm erat confugiens, eo se receptaculo ueluti Asylo tuebatur. Inter hoc cũ Argonautæ noctu ad littus peruenissent, Medea Iasonis amore incensa, sese illi connubio iunxit, modumque quo ignipedes tauros subigere, & aureo uellere potiri sine discrimine posset, edocuit. Iason itaque auxilio eius optatam prædã adeptus. Medea igitur cum raptore profecta est, post longam nauigationẽ, tandem ad Thessaliam uenit.

Huius nauis nõ tota effigies inter astra uidetur, diuisa enim est à puppi usq; ad malum, ut significet minime desperandum esse hominibus, etiam cum naues fuerint fractæ. Hanc fabellam Tho. paucis his attingit metriculis.

Hic nauis fulget æthere
Sulcandis prima fluctibus
Mersa atris quòd sit æquore.

Aratus de Argo sic scripsit. At Canis magni contra caudam uoluitur Argo à puppi. Nõ enim huic ex more sunt cursus, sed retro agitatur uersa, ceu etiam ipsæ naues cum nautæ inuertunt rostrũ, portum appellentes, atque subito quilibet resulcat nauem, retrograda uero at- Aratus.

C tingit continentem, sic à puppi Iasonica trahitur Argo, atque quibusdam partibus obscura & sine stellis &c. Germanicus Cæsar de Argo nauí propemodũ cum Arato concordat. Accedit & Tullius in fragmen. Arati. Et Rufus Festus. Germanicus. Tullius. Rufus.

Magnus Iasoniam cauda canis extrahit Argo,
Puppe refulgentem &c.

Iulius Firmicus libro octauo ca. 20. de Myriogenesi Tauri. Oritur cum Tauro nauis. Quæ si in horoscopo fuerit inuẽta, negotiatores faciet hilares semper & lætos. Quòd si ibi benenola stella fuerit, erunt potentes naucleri. Si uero Martis testimonium accesserit & Lunæ per maria & terras exercitum ducent, equitibus, peditibusque propositi, sed ira uel indignatione principis morientur infelices. Et subdit. In ipsa autem nauí, quicumque horoscopum habuerit, nauta erit, gubernator nauis, negotiator, seu nauium faber uel artificiosissimus architectus. Et idem de eadẽ capite uicesimo septimo, ferè in fine. Legito. Marcus Manilius libro primo capite quarto.

Tum Procyon, uelox q; lepus, tum nobilis argo
In cœlum subducta, mari quòd prima cucurrit,

Et idem libro quinto in principio. D

Hinc uocat Orion magni pars maxima cœli,
Et ratis heroum, quæ nunc quoq; nauigat astris.

Ptolemæus dict. 8. Alma. naui adscribit 45. stellas, 1. 2. 3. 4. & 5. magnitudinis. Maior harum in ordine 44. primæ magnitudinis, Arabibus dicta est Rubayl, à nostris Canopus, de qua in fine huius capitis disseremus. Omnes de complexione Saturni & Iouis, fueruntq; à Ptolemæi tempore usq; in nostra in Geminis, Cancro, Leone & Virgine. Hic breuiter adnotare decreuimus, non prorsus fabulosum esse, quòd de Phryxo dicitur, qui arietis ductu mare secans ad Oetã Colchorum regem incolumis peruenit. Item Europen Agenoris filiam à Sidone tauri officio per mare ad Cretam insulam deportatam. Et nonnullos in anseribus pelagus sulcasse. Rursus Lybes hircis maria nauigasse. Eruditi phryxi nauigium interpretantur κριὸν, id est, Arietem, quòd phryxi nauigium in summo aut puppi, Arietis imaginem præferebat. Sic Taurus qui Europen rapuit nil aliud fuit quàm Tauri forma præsignis nauicula. Item nauigium Anseris imaginem ostendebat, quem Græci uocant χήνα. Et in Libya fuisse nauigia quæ dicerentur Chrij, id est, Arietes aut Tragi, id est, Hyrci, à forma (ut diximus) præsigni nauigiorum. B

SEQVVNTVR HYDRA, CRATERA, CORVVS.

Aratus
Cæsar Ger.
Tullius
Bassus
Rufus
Hyginus

AVthores astrologiæ Aratus, Cæsar Germa. Tullius, Bassus, Rufus, Hyginus, tres has imagines quibus una ratio sydereæ sublimitatis assignat, in unam colligerunt fabulã. Hydra, ad cuius caudam coruũ sedere dicunt & in eius fermè medio crateram aut urnam asserunt, est signum in parte austrina caput deflexum habens ad Cancrum. Cuius sinuosi corporis medietas est cõnexa sub Leone, caudam uero extendit ad Centaurum, supra quã sedet Coruus. Qui ideo inter astra collocatus dicitur, eo quòd fuerit in tutela Apollinis, à quo missus ad fontem ut diis ad libandum aquam deferret. Qui cũ uidisset arbores complures immaturas ficus habentes, uolans consedit in eis, donec maturæ fierent, & aquam differre distulit. Post paucos autem dies peracto sacrificio cum ille ficus comedisset, & se dijs peccasse sensisset, denuo ad fontẽ, ut aquam hauriret, redijt, & ab Hydra perterritus, uas uacuum reportauit, dicens excessisse aquam quæ fuerat in fonte. Cognoscens Apollo sibi coruũ peccasse, alia aqua usus est, hac ignominia eũ affecisse, ut quàm diu ficus cõquerentur, Coruus bibere non posset, imo quòd habeat guttur pertusum illis diebus, ut Aristoteles dicit in libro qui de bestijs inscribitur. Et Isidorus in naturalibus uel in physicis tradidit, quòd ipse peccati pœnas daret, & postea astris intulit. Itaq; cum uellet significare sitim Corui, inter sydera constituit Crateram, & supponit Hydram, quæ Coruum sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam eius extremã uerberare, & tanquàm non sinat ad crateram uenire, ut bibat. Huic fabulæ accedunt metra hæc Thomæ Radini. F

Aristoteles.
Isidorus.

Aratus

Numina sacrifico ritu placare tonantis
Phœbus amans, coruum ferre iubebat aquas.
Concitus ille abijt,
Et fontem uitrei petens fluoris
Conspicit ficus, sed acerbiores
Quas cupit, at mens
Hortatur domini iussa modo impleat,
Hoc uotum modo impleat.
Sed tandem superat fœda libido

De Hydra, coruo & cratere Aratus sic scriptum reliquit. Præterea quoq; aliud eminus uoluitur sydus (Hydram eam uocat) id uero uiuo simile longe uolutatur atq; ei caput sub medium Cancrũ pergit, uolumen uero sub corpus Leonis. Cauda autẽ pendet super ipso Centauro

A Maturaſque moratur.
Ingluuies uolucris cruciat deum,
Sacraq; cœpta alijs perfecit undis.
Diſtentus aquas detulit
Nitenti & patera,
Hæc omnia ſpernit
Mentis apollineæ furor ingens,
Coctæ quoq; tempore ficus
Quod ſit pœna, ſitim tradit Coruo.
Et lumine poſtquam
Sydereo induit, hinc beatam
Pateram locauit, undis
Suauibus implens, pocula q̃ uetent
Hinc ſtatuit fauces hydræ feras.

tauro. Porrò medio uolumine Crater, extremo autem inſidet ſimulacrũ Corui ſpirã mordenti ſimile. In ea ſententia eſt etiã Rufus cum inquit.

Deſup ingenti ſeſe agmine porrigit Hydra. Rufus.
Quę prolata ſalo lõge latus explicat æthra,
& reliqua. Marcus Mani. lib. 1. ca. 4. Mar. Mani.
Cui proximus anguis
Squãmea diſpoſitis imitat lumina flãmis
Et phœbo ſacer ales, & magno gratus hiatu Crater. De Cratere Iul. Firmi. lib. 8. ca. 10. de claris ſyderibus cum Leone orientibus & occidentibus, ſic. In Leone parte triceſima orit Crater. Qui hoc oriente ſydere natus fuerit, irriguos amabit cãpos, & fontes & riuos ſeu fluuios ab alueo ſuo, ad alia loca deducet. Erit quoq; uinearum & amator & cultor, & qui infœcundis fœcundos inſerat ſurculos, uel qui buxeas arbores tondens, in beluas fingat, aut uirides porticus in circulũ flexis uitibus faciat. Sed hic uinũ, ſine B aquæ admixtione libẽter bibet. Quòd ſi actus illi beneuolarũ ſtellarum radius decreuerit, humidas merces negotiabitur. Haud diſſimilem habet ſententiam Marcus Manilius libro quinto.

Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis
Crater & auratis ſurgit ſtellatus ab aſtris.
Inde trahit quicumque genus, moreſque ſequentur,
Irriguos ruris campos, amniſque lacuſque
Et te Bacche tuos nubentem iungit ad ulmos &c.

Ptolemæus dictione octaua Almage. donat Hydræ uigintiquinque ſtellas in ſecunda, tertia, quarta, quinta & ſexta magnitudine. Eius principium fuit tempore Ptolemæi in decimo quarto gradu Cancri, finis uero in decimo quarto gradu ferè Libræ, noſtro principiũ in quarto gradu Leonis, finis in tertio Scorpij, de natura Saturni & Veneris. Crateræ ſeu uaſi numerat Ptolemæus ſeptem ſtellas, quartæ magnitudinis. Sua tempeſtate in Leone & Virgine, noſtra in Virgine, de complexione Veneris & parum Mercurij. Coruo Ptolemæus ſupputat ſeptem ſtellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis fuere cum uitam egit in Virgine omnes, hodie in Libra, Saturno Martique ſimiles. C

Hic animaduertendum eſt, domini Theologi per Hydram allegorice accipiunt ſtudioſitatem. Eſt autem Hydrus mas, & Hydra fœmina, authore Plini. libro uiceſimo nono capite quarto, anguinum genus quod in aqua uiuit, omnium in orbe terrarum pulcherrimum. Sed mihi ſatis mirum eſt, quid id ſit, quod diuinos uiros Theologos eo perduxerit, per Hydram ſtudioſitatem poſſe intelligi? Ego uix tandem anxius ſecretum ima ferè aure hauſi. Diuinando igitur loquar, & ut id commodius & lucidius fieri poſſit, hoc prouerbium omnibus ſtudioſis obijcio. Studioſitas Hydrus, Hydra.

Amantium marſupia porri folio uinciri. Prænotandum igitur Studioſitas pars eſt ſubiectatiua Modeſtiæ quæ à Sancto Thoma ſecunda ſecundæ quæſtione centeſima ſexageſima ſexta, cenſetur moderatio quædã appetitus illius, de quo in exordio Meta. Ariſtoteles. Omnes homines natura ſcire deſiderant. Sed melius, ut pluribus placet, ſub temperantia cõſtituitur, & ut eius potentia dignoſcatur ibidem ſubditur. Dicit Philoſophus 2. Ethi. q̃ ad hoc

quòd homo fiat uirtuosus, oportet ꝙ seruet se ab his ad quę maxime inclinat natura. Et inde est, quòd quia natura præcipuè inclinat ad timendũ mortis periculam & ad sectandum delectabilia carnis, laus uirtutis fortitudinis consistit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula. Et laus uirtutis temperantiæ in quadam refrenatione carnis à delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex parte animæ inclinatur homo ad hoc, quòd cognitionem rerũ desiderat, & sic oportet quòd laudabiliter homo huiusmodi appetitum refrenet, ne immoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte uero naturæ corporalis homo inclinat ad hoc, ut laborẽ requirendi scientiam uitet. Quantum igitur ad primum studiositas in frenatione consistit & secundũ hoc ponitur pars temperantiæ. Sed quantum ad secundum, laus uirtutis huiusmodi consistit in quadam uehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & ex hoc nominatur. Hactenus Thomas. D

Amoris uis in omnibus rebus.

His prænotatis ad prouerbium redeo, quo exprimitur uis affectionis amoris inenarrabilis. Eo designatur irretitos amoris laqueis, non ferè temperare sibi, sed quicquid habent passim supra modum exponere, nullam omnino æquitatis libram obseruantes. Hæc sanè esse amoris potentia traditur. Percipitur id quoq; experimentis, ut nouam naturæ faciem, mores prioribus ex toto diuersos inducere ualeat, ut qui affectet omnia & audeat. Nam qui silentio prius ad reprehensionem usq; studebat, iam efficitur garrulus. Socordem nimisq; desidiosum uideas satagere & studiosius labori sese subijcere. Et quod miremur sine fine, perparcum quoq; & qui minima quæq; plurimi facit, uideas si in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum molliri, ac remitti, ut tractabilior fiat ac iucundior. Sed his missis. Inspicienti altius paulo & in intima naturæ se insinuanti innotescit apertissimè, sicuti ex Platone colligere haud erit difficile. Quicquid discimus, quicquid excogitamus, quicquid etiam pertractamus in uita, ex amoris fontibus profluere. Quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus, aut inuenimus, quod nisi inuestigationis oblectamentum inhæreret affixum fieri nunquàm posset. Inueniendi quippè desyderium est & incitabulum ingeniorum. Immo uero disciplinæ præcepta traditurus, nisi amet, munus suum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magistrum dixere amorem nihil omnino à ueritatis ratione uidentur aberrasse. Quin idem artis opera exequi accuratissime deprehẽditur, & exactissime cõsummare. Quid quòd in artibus singulis artifices ipsi inquirunt, nil aliud quàm amorem? Quid aliud medicina consyderat, quàm quo modo humores quatuor corporis amici inuicem fiant atq; permaneant? Quos cibos, ac potus cæteroq; uiuẽdi aut medendi usus amet natura atq; requirat? Idem quod neminem latet obseruatur in Musica. In est syderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam astronomi consyderant. E F

Vatum quoq; ac sacerdotum facultas in hoc potissimum uersari uidetur. Vt quæ hominũ seruitia Deo sint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Tandem concludere licet. Vt illum etiam nodum dicamus perpetuũ, Mundi copulam, partiumq; immobile sustentaculum ac firmum totius machinæ fundamentum. Ex his coronidem elicio. Amorem in omnibus ad omnia esse, omnium authorem seruatoremq; existere, artiumq; uniuersarum dominum atq; magistrum. Quocirca studiosi quicunq; operam nauare debent, ut studiositatem ipsam stabili sibi iungant connubio, ornentq; amoris annulo. Accedit etiam cõmemoratis Hydræ natura ad studiositatem nos admonens cum aquis delectetur, & scientijs (quæ per aquas notantur) studiositas exornetur. Stellæ & Hydræ quæ (ut diximus) in uirtute operibus Saturni & Veneris assimulan-

Amor artium magister.

tur

A tur amorem præ se ferunt authore Ptolemæo tertio quadripartiti inquiente, Quòd si veneri Saturnus assimiletur, amabit occulta, diuinator, de diuinis cogitabit, pacificus, uerecundus, amator scientiæ, fidelis, abstinens &c. Alludit Hermes de stellis Beibenijs. Si unam (inquit) istarum de natura Veneris & Saturni inueneris in ascendente uel decimo in natiuitate alicuius, natus erit fortunatus & diues amator plantarum, arationum & seminum & ædificiorum &c. Hæc omnia apertissimè studiosis exercitia celebrant. De his Hactenus.

SEQVITVR. CENTAVRVS.

COntuendum. Centauri Ixionis regis Lapitharum & Nubis filij fuisse dicuntur, media parte homines media equi. Ixionem quippè tradunt Phlegiæ filium à Ioue in cœlum assumptum, Iunonem de adulterio ausum interpellare, quod cũ ab uxore Iupiter intellexisset, opposuisse illi nubem sub Iunonis effigie. Cum qua congressum Ixionem Centauros genuisse. Quorum nomina Eurytus, Amycus, Gryneus, Rhetus, Orneus, Licidas, Medo &c. Est & Chi-
B ron Centaurus nostro seruiens tractatui. Cuius fabulã Hyginus his ferè scribit uerbis. Centaurus hic dicit nomine Chiron Saturni & Phyllirę filius esse. Quare etiã à pluribus Phyllirides dictus, qui non solum cæteros Centauros, sed homines etiam iustitia superasse dicitur. Fertur habitasse Chironem in Pelio monte inter homines equissimũ, à quo Aesculapius medicina, Achilles cythara, in astrologia Hercules literis instructi sunt. Cuius hospitio cũ Hercules uteretur sicut Antisthenes dicit, & simul cum Chirone sedens sagittas consyderaret, fertur una lapsa pedem eius uulnerasse, acceptoque uulnere illum animam exhalasse & ab Ioue astris illatum. Est aũt signum ad aspectum Sacrarij. Vnde etiam ad idem Iouis uoluntate cũ hostia uenire & sacrificare uidetur. Iste Chiron ab Homero iustissimus appellatus est. Et ab Ouidio quinto Fast. Vbi plenius diffuso carmine istius gesta celebrat. Germanicus etiam in Aratum sic cecinit.

Hic erit ille pius Chiron iustissimus, omnes
Inter nubigenas, & magni doctor Achillis.

Omnes denique in hoc conueniunt eum & iustitia & pietate omnes tunc temporis homines excessisse.

C Inde cœlum meruit
Claris tolli radiis
Insignitus.
Sic seruans iustitiam
Si non clemens pietas
Desit, uiuens
Virtute ornatur, amans
Recti, astris post obitum
Illustratur.

Præterea annotandum Seruius de Centauris aliam narrat fabulam. Cum Thessalus rex bobus œstro exagitatis, satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset. Illos cum cursu pedestri non sufficerent, equos ascendisse, eorumque uelocitate armentum assecutos, stimulis agitando ad stabula reduxisse. Hinc à κεντέω greco uerbo, quod pungere est & stimulare Centauros dictos. Et quoniam uel currendo uelociter, uel dum equi eorum in transitu Penei fluminis potantes capita inclinata tenerent, unũ esse animal uidebatur, datũ huic opinioni locũ, ut semiequi & semihomines essent. Sic Seruius & nõnulli alii dũ fabulã ad historiam reducere uolunt, maiorem fabulã confinxere. Veritas autẽ historiæ hoc habet. Centauri populi sunt Thessaliæ secundũ Pelium montẽ habitantes, dura sanè & aggrestis natio. Hi primi pugnare ex equis inuenerũt, cũ ante equis uehi Bellophorõ, frenis & stratis equorũ uti Peletronius ĩueniſſent

hinc igitur datus fabulæ locus & à stimulando calcaribus equo Centaurus ap- D
pellatus est. De centauris Plinius lib. 7. ca. 56. Pugnare ex equo Thessalos, qui
Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium mõtem. De ijsdem idem
lib. 36. ca. 5. bis. Et Solinus ca. 13. de Thessalia. Et Strabo libro 9. de tumulo cen
taurorum. Et eodem eosdem duram agrestemq; nationem appellat. Virgili-
Virgilius. us sexto Aeneidos.

Centauri in foribus stabulant. Et secundo Geor.

Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes
Centauros leto domuit, Rhetumq; Pholumq;,
Et magnum Hyleum Lapitis cratere minantem.

His proximi erant alij populi Lapithæ, ab alijs Laphitæ à Laphita Apollinis fi-
lia nominati iuxta Othryn montem eiusdem prouinciæ habitantes. De quibus
Plinius libro 4. ca. 8. Pindus & Othrys Lapitharũ sedes ad occasum uergentes.
De quibus etiam Solinus & Strabo ubi supra.

Sed forsan quispiã addubitat, an ne sint hodie uel olim fuerint huiusmodi ho
mines cẽtauri, nec ne. Respondeo, Viros facile doctissimos de miris hoim figu-
Plinius. ris, admiratu digna scriptis reliquisse. Puta Plinium libro 4. ca. 13. libro 5. ca. 8. li-
bro 6. ca. 30. per totum. Et lib. 7. ca. 1. & 2. per totum. Solinum ca. 31. & 43. Pom. E
Isidorus. Melam libro 3. de insulis septentrionis ferè in fine. Augustinus libro 16. de ciui.
dei ca. 8. Isidorus Ethimo. li. 11. Vt sunt gratia exempli gentes, Cynocephali, Cy-
clopes, Blemmiæ, Arimaspi, homines auersis plantis octonos digitos in singu-
lis pedibus habentes. Satyri, Pygmęi, Hippopodes, Satmali aut Enotocœti. In
ter has, & alias id genus fermè innumeras, nõ offendo homines effigies semiho-
minis & semiequi habentes Centauros nominatos. His tamẽ Hippopodes nõ
nihil accedunt, humana usq; ad uestigium forma in equinos pedes desinunt, ab
habitu & forma corporis nomen sumptum quasi equipedes dicas. Gręcis enim
Hieronymus ἵππος equus πούς pes. De Centauris scribit diuus Hierony. in uita sancti Pauli
primi Eremitæ, in hæc uerba. Cum iam 113. ætatis suæ anno beatus Paulus cœ-
lestem uitam in terra ageret, & nonagenarius in alia solitudine moraretur An-
tonius, ut ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum in-
tra se meliorem monachorum in Eremo consedisse. Atq; illi per noctẽ quiescen-
ti, reuelatum est esse alium interius multo se meliorem, ad quem uidendum de-
beret properare. Illico erumpente luce uenerabilis senex infirmos artus baculo F
regente sustentans, cœpit ire uelle quo nesciebat. Et iam media dies coquẽte de
super sole feruebat, nec tamen à cœpto itinere deducebatur dicẽs, Credo in De-
um meum, quòd seruum suũ, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his con
spicatur hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Centauri uocabulum
indidit. Quo uiso salutaris impressione signi armat frontẽ. Et heus tyro, inquit,
qua nam in parte seruus Dei hic habitat? At ille barbarũ nescio quid infrendens
& frangens potius uerba quàm proloquens, inter horrentia ora satis blandum
quisiuit alloquium, & cum dextrę manus protensione cupitum indicat iter, ac
sic per patentes campos uolitando transmittens se in fugam ab oculis mirantis
euanuit. Verum hoc utrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an, ut so-
let, eremus monstruosorum ferax animalium istam quoq; gignat bestiam, in-
certum habemus. Hucusq; Hieronimus.

Aratus Deinde cognoscendum, Aratus de Centauro, sic habet. Huius enim partes
homini assimilatæ infra iacent Scorpium, posteriores uero equinas sub se chelę
habent. At is dextram continuo pandenti assimilatus est, contra rotundam arã.
In eo item strictim alia ualde prensa ducta est per manum fera, sic namq; ipsam
priores appellarunt. Iulius Fir. libro 8. ca. 13. In scorpione parte 12. oritur cen-
taurus.

A taurus. Hoc oriente qui natus fuerit, aut erit auriga, aut equorum nutritor & cultor, uel eorũ exercitator, aut mulomedicus aut equinarius. Si uero Mars hũc locum prospera radiatione respexerit, faciet inter equites militares. Quòd si Mercurius hunc locum uiderit, herbarios faciet, qui. s. herbas solerti artes collectas ad medelam laborantium seruent. Marcus Mani. lib. 1. ca. quarto. Mar. Mani.

Et duplici centaurus imagine fulget
Pars hominis tergo pectus commissus equino. Idem Germanicus. Germanicus. Rufus.

cus de eodem, aliqui eius uersus supra expositi sunt. Rufus quadrat cũ Arato.

Ptolemæus dict. 8. Alma. annumerat Cẽtauro 37. stellas, in prima, secũda, tertia, quarta & quinta magnitudine, suo tempore omnes in Libra, nostro in Libra & Scorpione. Stellæ cõstitutæ in forma hominis Veneris & Martis gerunt similitudinẽ. Et q̃ sunt in figura Equi, quemadmodũ Iupiter & Venus operanť. Ptolemæus.

Hic pulchra occurreret allegoria moralis de Iustitia, de qua in superioribus in signo Persei disseruimus. Missam etiã impræsentiarũ facimus ipsam pietatẽ.

SEQVITVR fera quam Centaurus tenet.

B GEstat in manibus Chiron ille, cuius iam supra mentionem fecimus, Hostiam super altare offerens & βύρσαν. i. utrem uini plenum in quo libabat dijs in sacrario. Hostia quã manu dextra tenet à plerisq; Bestiola appellatur. Eam græci θηρίον nominant, ab aliis bestia, fera. A uetustis tralatoribus Alma. & quadripartiti Lupus. Ptolemæus quippè 8. Alma. Lupo assignat 19. stellas, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis, sua tempestate in Libra & Scorpione, nostra omnes in Scorpione. Iulius Fir. lib. 8. ca. 29. In ore Lupi qui nati fuerint, saltatores erunt, sed Marte attestante, miserabiliter à canibus comedentur. STOEFLERI INTERPRE. Fera. Bestiola. Thirion. Bestia. Lupus. Ptolemæus. Iulius Fir.

Terrestriũ Luporum tria sunt genera. Est enim Lupus herba, de qua Plini. lib. 21. ca. 15. de herbis sponte nascentibus quibus pleręq; gentium utuntur in cibis &c, Est & Lupus Piscis clarissimus à uoracitate dictus, & quòd solus natet, ait Aristoteles, leuis ac mollis, cancrorum marinorum maxime assectator, lapidem quendã in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur. Et ut Plinius lib. 9. ca. 54. refert, capitur Romæ laudatissimus in Tyberi amni inter duos pontes. De eo legito Plini. lib. 9. ca. 17. 51. 54. & 62. & lib. 31. ca. 8. & lib. 32. ca. 2. Hunc hodie pleriq; eruditi Storionem uulgo appellatum esse putant, nam & in Tyberi capitur & præstantissimi saporis est. Est præterea Lupus animal noxium uoracissimũ, prædam comedit sine masticatione, ita ut in tres dies sufficiat Taurum à tergo aggreditur, cornua cauens noctibus grassatur, Flumina tranant seriatim, quolibet eorũ præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Ex Greco nomen sumpsit. Is enim græcè λύκος dicitur. In Olympo Macedoniæ monte & Creta insula nullus reperitur. In Italia (authoribus Plini. lib. 8. cap. 22. & Solino ca. 8.) quoque ut creditur luporũ uisus est noxius, uocemq; hominis quem priorem contemplentur adimere ad præsens. Accedit diuus Ambrosius 6. Hexam. Lupus (inquit) si prior hominem uiderit, uocem excipit, & despicit eũ tanq; victor uocis ablatæ. Idem si se præuisum senserit, deponit ferociam & non potest currere. Ex hac lupi proprietate sumptum est adagium, apud Terentium in Adelphis Lupus est in fabula. Cum quempiam, ob eius præsentiam, in quem loquimur silẽdum esse significamus. Inter animalia uix lupo alterum magis hominibus noxium reperitur. Vnde apud Atticos cautum lege fuerat, ut ei qui Lupi catulum peremisset, talentum daretur. Ei uero qui adultum necasset, talenta duo fuerant instituta. Hunc quippè morem et iam nostra tempestate plurimæ seruant urbes, ut qui uel Lupos adultos uel catulos urbiũ rectoribus defe- C Lupus animal Plinius. Ambrosius. Lupus est in fabula.

rant, præmium quodpiam inde deferentes recipiant. Capræ lupoq; splendent oculi, lucemq; iaculantur. Lupi dexter dens caninus in magnis habetur operibus ut homini in passione sua qua lunam senserit opituletur. Veneficijs rostrũ Lupi inueteratum resistere aiunt & ob id uillarum portis præfigunt. Reliqua de Lupis legito apud Plinium, Solinum & alios. D

Lupi caput cur portis affigitur.

SEQVITVR, Thyrsolochus quem Centaurus præfert.

STOEFLERI INTERPRE. Thyrsi.

ADnotandum Thyrsolochi aut Thyrsi hastæ sunt aculeatæ, pampinis aut hederis obtectæ & ornatæ, quas olim in Orgijs Bacchicis quatiebant & Bacchi sacerdotes gestabant. Ouidius quarto Meta. Fabu. prima Baccharũ habitus describens sic ait.

Ouidius

Immunes operum famulas dominasq; suorum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat.

Et idem libro 11. Fabu. 1. De Threissis mulieribus Bacchis, in orpheum uatem furentibus ac impetum facientibus, sic canit. B

Vatemq; petunt, & fronde uirentes
Conijciunt thyrsos non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices &c.

Diodorus

Diodorus siculus lib. quarto, de Dionysio tertio sic scribit. Hic specie decorus primo in choreis & multarum thyrsis summa in uoluptate ludoq; nutritus, atque educatus est. Tum fœminarum exercitu, quas thyrsis armauit, congregato orbem terrarum circuit. Macrobius etiam libero patri thyrsum adscribit.

Macro.

Præterea sciendum quòd hæc imago Thyrsolochi quæ particularis & pars centauri est, non reperitur apud Aratum, Ptolemæum, Germanicum, Rufum & Hyginum, de ea tamen loquitur hic author noster. Et Bassus de centauro cũ eius supputat stellas. In thyrso (inquit) tres habet. Verum ex descriptione formæ centauri ipsius Ptolemæi haud difficile esset coaptare stellas pro formatione huius Thyrsolochi aut hastæ. Vt sunt 12. 13. 14. 15. 16. & 17.

Hic paucis adiicere libuit, Hastarũ inuentores fuisse Lacedæmonios. Testis Plinius libro 7. ca. 56. In ueterum memorijs legimus hastas regij fastigij insigne & diadematis loco fuisse & summa armorum. Quã ob causam uiri fortes ea donantur & captiui sub eadem ueniunt. A rerũ item origine deorum immortalium uice cultas, obseruatum est. Ex cuius ritus memoria diu quoq; custoditum ut deorum simulacris adderentur. Inde fertur in Sicilia fuisse urbem, cui nomẽ Aegion, uetustissimam, dearum religione celeberrimam, quarũ simulacris tum Meriones tum Vlysses hastas affixerint. F

L. Sicinium Dentatum, Plinius scribit libro 7. ca. 28. propter egregia belli facinora, fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram nonnulli intelligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primũ uicisset in prælio.

SEQVITVR THVRIBVLVM.

Ara.

HAec cœlestis effigies usitato appellatur Ara, uel Altare, nõnũquã Sacrarius, Lar, & Thuribulum. Cui hæc datur fabula. Ara est in qua primum dij existimantur sacra & coniurationem fecisse, cum Titanes oppugnare conarentur. Eam autem Cyclopas fec[illegible]se, & in memoriã facti stellificata, ab eo ritu homines

Á mines dicuntur instituisse sibi, ut cũ aliquam rem efficere cogitarent, prius sacrificarent, quàm agere cœpissent. Huic fabulæ alludit Tho. Radi. sic.

Ara hæc syderibus nitentiorem
Sortita auxilio domum deorum
Splendet luce perenni.
Et curæ prima fuit sacris referta
Firmo & fœdere cum deos gigantum
Vrgebat furor effrons
Concordes animos fides reuinxit
Vt mentes hominum graues tumore
Numen frangeret unum

Aratus de Ara. Et sub flagrante aculeo monstri magni Scorpij, propè austrũ, Ara in cœlo pendet. Quam certe modicũ quidem ad tempus in alto existentẽ senties &c. Arato propè accedit Rufus Fe. multis metris. Iuli. Fir. lib. 8. ca. 26. In Ara qui nati fuerint, sacerdotes erunt, habentes tantũ ex sacrificiis uitæ subsidia, sed mala morte pereuntes. Aratus. Rufus Iuli. Fir.

Et idem eodem lib. ca. 29. In Ara qui nati fuerint, de sacrificijs uitæ subsidia consequentur, sed tamen exusti igne peribunt. Neque sibi ipsi aduersatur cũ ca. 13. octaui sic scribit. In prima parte Scorpij oritur Ara. Hoc oriente sydere, qui nati fuerint, cum beneuolarũ stellarum testimonio, erunt sacerdotes, prophetæ, neocoriac sanctissimæ cuiusdã religionis antistites, & diuinas quasdam artes, studiosis, ac sacris quibusdam interpretationibus explicantes. Hic enim Fir. loquitur, de Ara adiuta felicibus radiis beneuolarum stellarũ, alibi simpliciter. s. sine testimonio. Mar. Mani. lib. 1. ca. 4. de eodem perbelle canit. Mar. Mani.

B Ipsius hinc mundo templum est, uictrix quæ solutis
Ara nitet sacris, uastos cum terra gigantes
In cœlum furibunda tulit, tumidi quoque magnos
Quæsiuere deos, dubitauit Iupiter ipse,
Quod poterat non posse timens, cum surgere terram
Cerneret, & uerti naturam crederet omnem,
Montibus, atque alios aggestos crescere montis,
Et tam uicinos fugientia sydera collis
Arma importantes, & rupta matre creatos,
Discordes uultu, permixtaque corpora partus.
Hostiferum nec dum sibi quenquam numina norant
Si qua forent maiora suis, tunc Iupiter Aræ
Sydera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent. Et idem lib. 5.

C Ara ferens thuris stellis micantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes
Nec prius armauit uiolento fulmine dextrã
Iupiter, ante deos, q̃ cõstitit ipse sacerdos &c.

Ptolemæus dict. 8. Alma. assignat Lari septem stellas, suo tempore omnes in Scorpione 4. & 5. magnitudinis, nostro in Sagittario, similes sunt Veneri & aliquantulum Mercurio. Ptolemæus.

Incidimus hoc loco in Aram & sacra siue sacrificia, quare paucis cognoscendum. Initio rerum quæ cœlestibus (authore Porphyrio) oblata sunt sacra, non Myrrhas fuisse, non Casias, non item Crocum, sed herbam uirentem, ueluti terrenæ potentiæ prægerminantis primitias quasdam, manibus offerebant. Quippè constat arbores ante animalia fuisse à terra productas, herbas etiam ante arbores ipsas. Ex herbis igitur integras quasdam sumentes cũ foliis & radicibus ac fructu simul concremabant eaque exhalatione, ac fumo diis litabant. Ex his propagatum crediderim, ut arbores quoque ueluti numinũ censerentur templa. Et simplicia rura deo præcellentẽ arborem dicarent, nec auro uel ebore fulgentia simulacra uenerarentur magis quàm lucos, in quibus silentia adorarent ipsa, quia Summatem deũ silentio adorandum prisca censuit Theologia. Eò certe res progressa est, ut tum numinibus suis dicatæ arbores ppetuo seruarentur, tum alicubi ut apud Indos numinum colerentur uice. Quin & Syluanos Fau- Sacra ueterũ. Herbæ. Arbores. Silentio deus adorandus

Ara Iouis. nosq; & id genus numina alia syluis perinde ac cœlo attribuerunt. Apud Athe- D
nienses quoq; Aram fuisse Pausanias scribit, quam uocabant Iouis eximij, ubi
animatũ nihil sacrificabatur. Sed modo bellaria apponentes, uino prorsus ab-
stinebant. Deinde proditũ est, Animal occisum à Martis filio Hyperbio, Bouẽ à
Prometheo sacrificatũ. Hinc uti assolet uictimarũ enata superstitio & suæ sacri-
Libatio. ficantibus dictę leges. Et addita Libatio. i. uini effusio in id quod immolabatur.
Exod. 20. Sed his missis, breuiter dicemus quid DEVS OPT. MAX. de his rebus Iudæis in le
ge præceperit, quibus Exo. 20. sic loquitur. Altare de terra facietis mihi & offere
tis super hoc holocausta, & pacifica uestra, oues uestras & boues in omni loco
in quo memoria fuerit nominis mei. Veniã ad te & benedicam tibi. Quòd si alta
re lapideũ feceris mihi nõ ædificabis illud de sectis lapidibus. Si. n. leuaueris cul-
trum tuũ super eo, polluet. Et Exo. 27. Præcepit dominus Moysi dicens, facies
& altare de lignis Sethim &c. Et Exo. 30. facies quoq; altare ad adolendũ thymi-
ama de lignis Sethim &c. De altaribus & sacrificijs plura in utroq; testamento.

Pisces Austri- SEQVITVR Austrinus Piscis.
nus.

HIc piscis Meridianus, Notius aut Austrinus noiatur & Magnus, cuius ne- E
potes dicunt Pisces qui in circulo zodiaci constituti sunt. Est aũt hoc signũ
in parte australi, uidetur ore aquã excipere à signo Aquario. Dicitur is piscis in
astra collocatus, eo quòd decidens in Boeth stagnũ Phacetis filia Veneris in pi-
scem sit transfigurata, quã Syri deam nominarũt. Quidam aũt dicunt q; piscis
Pisces in tem- de stagno filiã veneris saluauerit. Vnde usq; hodie Syri pisces argenteos in tem-
plo Syrorum. plo sacrauerunt. Quapropter complures Syri pisces non comedunt.

De eo Aratus, infra aũt Capricornum sub flatus austri Piscis contra Cetum
uersus in alto natat. Vnicus præter priores, austrinum autem ipsum appellant.

Marcus Manilius libro 1. ca. 4.

Tum Notius piscis uenti de nomine dictus
Exurgit de parte Notio cui cuncta feruntur
Flexus per ingentis stellarum flumina gyros
Alterius capiti coniungit aquarius undas
Amnis, & in mediũ coeunt & sydera miscent.

De eodem Bassus in cõmen. Tullius infra. Et Rufus. Ptole- F
mæus dict. 8. Almage. numerat huic Pisci 11. stellas 1. 4. & 5. quã titatis, sua tempestate in Ca-
pricorno & Aquario, nostra o-
mnes in Aquario. Lucida in eius ore habet uim Veneris & Mercurii. In corpo
re eiusdem locatæ Saturno æquiparantur. De piscibus signũ zodiaci constitu-
entibus diximus in superioribus & satis abundè.

Piscis capien- Recens tempestate nostra & satis mira articula inescandi pisces inuenta, ex
di ars. speciebus quippè nonnullis præparant ac condiunt globulos, quibus aut flumi
nibus aut stagnis iniectis, pisces auide deglutientes, littus mox petunt, & mani-
bus capiuntur. Res uulgata est, quare transeo.

Cetus. SEQVITVR CETVS.

HAnc imaginem alii nominant Pistricem, Pistrim, Belluã Marinam, Leo-
nem marinum aut Vrsum. Est autem Cetus sub Ariete & Piscibus super
fluuium in cœli regione collocatus, de quo dicitur quòd à Neptuno missus sit
ut Andromedam interficeret, sed à Perseo acerrima pugna interfectus & An-
dromeda liberata. De his fusius diximus supra in Andromeda & Perseo Et à Io
ue Cetus propter immanitatem corporis, & memoriam actus astris illatus est.
Huic fabulæ Tho. Radi. carmen accedit.

Olim qui deus est cærulei maris
Cetum qui Andromedam deuoret impulit

Anxia

A Anxia quæ uinculis
Constricta perhorruit.
At Perseus properans affuit ensibus
Hunc fodit redimens morte iuuenculã.
Ignibus hunc attamen
Cetum deus induit.

Aratus de Ceto, Cæterum (&si admodum eminus uolitantem) Andromedam grandis Cetus aduenies urget. Porro hæc Thratij sub uentum Boreæ inclinata fertur, at ei auster infestum circumagit Cetum, sub Ariete & Piscibus ambobus, paululũ super fluuio iacentem stellato. De eo Germanicus & Bassus in cõmen. Et Tullius in fragmen. Et Rufus fermè cum Arato Iulius Fir. lib. 8. ca. 30. In cauda Ceti Marte præsente qui nati (concordat. fuerint, à bestijs lacerati, crudeli morte uitam amittent. In duabus partibus Ceti (intellige de eius pectore & uentre) præsente Venere & Mercurio qui nati fuerint, uiris potentibus subiacebunt, & inde proficientes, uitæ consequentur augmenta. Alij autem serui erunt, sed ad grandem dignitatem, honesto liberali seruitutis merito, patronorũ indulgentia deducentur. In tribus partibus Ceti (accipito de capite eiusdem) qui nati fuerint, nauigabunt & plurimas terras circundabunt. Quòd si Mars in ipsa parte fuerit inuentus, à pyratis interfecti morientur. Marcus Manilius libro primo capite quarto.

Aratus. Germã. Bassus. Tullius. Rufus. Iulius Fir. Mar. Mani.

B Quapropter Cetus conuoluens squammea terga,
Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo &c.

Et idem lib. 5. 40. metris pulcherrime describit pugnam Persei cum Ceto, & eius uictoriam cum ait.

Ad littus remeat, grauidus iam surgere pontus
Cœperat &c. Legito. Ptolemæus lib. 8. Alma. adsignat Ceto 22. stellas, tertiæ, quartę & quintæ magnitudinis. Dum uitam egit in Piscibus & Ariete constitute. Hodie in Piscibus, Ariete & Tauro. Et sunt de natura Saturni & Veneris. Alias Saturni tantum.

Ptolemæus.

Quærit Aristoteles in proplematibus. Cur animalia maris maiora, uegetioraque sint, quàm terræ? Respondet, quòd solis uis consumendo, quæ terrã ambiunt, copiã detrahit nutrimenti. Quamobrem quæ abdita uitam agunt, uegetiora sunt. His igitur omnibus incõmodis cum genus marinũ sit immune, merito tum adolescere potest corpore ampliori & uegetiori. Assimilia scribit Plinius lib. 9. ca. 2.

Aristoteles. Maris animalia cur maiora terrestribus.

C SEQVITVR. Aqua quæ ab Aquario funditur.

Aqua Aquarij.

SVpra cum particulares effigies zodiaci, ut Plinium illustriorem redderemus, supputauimus, de effusione, fluxu aut decursu aquæ Aquarij abunde diximus & illustribus authoribus insigniorem fecimus. Quocirca ad eundem locum lectorem remitto, pauculis his additis. Aratus de ea Aquarii aqua sic scribit. Dextera à manu splendidi Aquarii (quasi quædam fusio aquæ huc & illuc sparsę) uisui gratiosæ & debiles circumuoluuntur. Inter ipsas duæ magis firmę feruntur stellę nec multum distantes neque admodum uicinæ, una quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque Aquarii. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, quas omnes uocant Aquam, paruæ profecto aliæ.

STOEFLERI INTERPRE.

Aratus.

Scito candide lector, cum Aratus dixit. Vna quidem sub ambobus pedibus pulchraque magnaque. His uerbis indicat, Vltimam stellam effusionis aquæ, q̃ est in ore Piscis austrini. Est enim authore Ptolemæo præfulgida primæ magnitudinis & in ordine stellarũ 42. Cum aũt subiungit. Altera uero obscuri sub Ceti cauda, denotat stellam quadragesimam tertiã, quæ secundum Ptolemæũ est extra effusionem aquæ. Iuxta Aratum intra, & est quartæ magnitudinis, omnes autem aliæ stellæ in eo loco sitæ sunt in quinta magnitudine.

SEQVITVR Flumen quod ab Orione defluit. D

STOEFLERI INTERPRE.

Flumen. Eridanus. Nilus.

HOc flumen ab aliis appellatur Eridanus, qui & Padus, ab aliis Gyon siue Nilus, nonnulli oceanum esse dixerunt. Sunt autem de eo flumine geminæ fabulæ. Vna ab Ouidio lib. 2. Fab. 1. de transl. compluribus metris descripta, in hanc formulam deflorata. Clymene Oceani & Tethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit ut patrem cognosceret. Qui infeliciter progressus ad orientem Solem peruenit, agnitusque est ab eo per connubii indicia, accensusque agitandi currus amore, quē quatuor equi Pyrous, Eous, Aethon & Phlegon per orbem assueuerant trahere, diu uero petitum currum accepit, & instantibus horis ascendit. Monitis itaque patris instructus, per iter ignotum cum equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore conterriti, mundi pronam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta ardore subito proflagrantia incenderentur, à Ioue opem implorantes petunt, ne orbis terrarum conflagraret. Phaëton fulmine ictus in Eridanum præcipitatus est, atque ita liberati equi uinculis, agnito itinere ad suam

Prima fabu.

Secunda fabu.

stationem reuersi sunt. Et ob memoriā facti Eridanus astris illatus. Altera adest B fabula. Nilus qui Gyon existimatur, ob eius magnitudinem & utilitatem & q cursum suum à meridie in mare siue septentrionem dirigit, ea propter plurimis in cœlo stellis adornatus. Huic accedunt uersiculi Tho. Radi. hi.

Qui magnis ut Nilus inundat
Terram ditans sumptibus, alto
Fulget stellis æthere claris
Et sortitum flumen olympum
Quòd sit cunctis largius implens
Donis Aegyptum omnibus amplam.

Aduertendum, utranque fabulam pulchrè describit Rufus Festus.

Quin (inquit) & cæruleo flumen quoque gurgite manans,
Astra inter sedesque deum pars æquoris esse
Credidit, Ausonij namque hunc dixere priores
Eridanum. Et infra de Nilo.
Pharium pars altera Nilum
Cōmemorat, largo segetes quòd nutriat amni F
Arentisque locos unda fœcundat alumna,
Vel quòd de medij prolapsus parte diei
Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas.

Aratus.

Aratus in Eridano. Mirum namque quales etiam illæ deorum sub pedibus ferantur reliquiæ Eridani luctuosi fluuij. Etiam hic quidem Orionis sub sinistrum pedem tendit &c. Id flumen similiter Germanicus nominat Eridanum,

Germanicus.

Bassus

Bassus autem de Eridano & Nilo loquitur.

Ptolemæus.

Ptolemæus dict. 8. Almage. donat flumini 34. stellas primæ, tertiæ, quartæ & quintæ magnitudinis. Suo tempore in Ariete & Tauro, nostro in Ariete, Tauro & Geminis. Vltima 34. in ordine primæ quantitatis Ioui assimulatur, reliquæ mnes Saturno.

Eridanus. Padus.

Hic obiter sciendū, de Eridano qui Padus dicitur plura scribit Plini. lib. 3. ca. 16. & alijs locis ex quibus hæc paucula excerpsimus. Padus è gremio Vesuli mon-

Mons S. Bernardi.

tis (hodie Sancti Bernardi) fonte profluens, nulli amnium claritate inferior, à Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëtonis illustratus, plures perlabens nobiles urbes, 30. recipiens flumina, in Adriaticum mare sese exonerat. Nec alius amniū tam breui spatio maioris incrementi est, Nilo similis, Aurifer, Ligurum

lingua

A língua amnis ipse Bodnicus uocatur, quod significat fundo carẽs. Metrodorus tamen dixit, quoniã circa fontem arbor multa sit picea, quæ Pades Gallice uocetur Padũ hoc nomen accepisse. De eo Cato in originibus. Lucanus 2. Phar. Non minor hic Nilo &c. Solin. ca. 8. Pompo. lib. 2. Strabo lib. 5. Ptole. lib. 3. Bodnicus.

Nilus Hebræis dicitur Gyon, de quo ferè innumera au- (ca. 1. tab. 6. Euro. Nili. thores scripserunt. Homerus. s. Aristoteles. Strabo lib. 17. & ultimo. Seneca. Dio Gene. 20. dorus Sicu. lib. 1. & 2. Victruuius lib. 8. Ptolemęus lib. 4. cap. 5. tab. 3. Afri. & cap. Gyon. 8. tab. 4. Afri. Plini. in pluribus libris, præcipuè tamen lib. 5. ca. 9. Solinus in multis capi. Pompo. lib. 1. Claudianus, Lucanus in 8. & 10. Tibullus in primo. Virgilius 9. Aenei. & 4. Geor. & alij. Ad nostrum propositũ, eius magnitudo haud difficiliter ex Diodoro Sicu. in 1. concluditur his uerbis. Tot Nilum insulas cõtinere, ut fermè sit incredibile. Nam præter eum locũ quem à forma Deltam appellant, ferunt alias quoq; in eo insulas circiter septingentas. Et Solinus ca. 47. de Nilo. Multas magnasq; ambit insulas, quarũ pleræq; sunt tam diffusæ & uastæ magnitudinis ut uix eas dierũ quinq; cursu prætermeet, quamuis cõcitus ibi feratur. Nobilissima est Meroë. Pulchrè accedit Plini. lib. 5. ca. 9. Legito. Magnitudo. Nili. Nili utilitas ex fertilitate cognoscitur, & id primũ quo ad hominum partus plures. Solinus capi. 3. teste Trogo affirmat in Aegypto septenos uno utero simul gigni. Quod ibi minus mirum, cum fœtifero potu Nilus non tantum terrarum, sed etiã hominum fœcundet arua. Concordat Plini. lib. 7. ca. 3. Aristoteles lib. 7. de naturis aniãliũ. Ait in terra Aegypti mulieres sæpe parere tres, interdũ quatuor & quinq; cũ plurimum nascuntur &c. Idem compertũ est authore Strabone & Pompo. in aniãlibus magnis, quæ producit Nilus ipse, ut sunt Hippopotami. Crocodili, Delphini, & id genus plura. Ad id accedit, q; Nilus cõstituto tpe sumit incrementũ, ripas excedit, Aegyptum irrigans, & eã mirabili replens ubertate. Maiora incremẽta maiores prouentus denuntiant. Iustum incrementũ inquit Plini. lib. 5. ca. 9. cubitorũ est sedecim. Eundem legito & Strabo. lib. ultimo, de Nilometrijs. Quòd (ut prędiximus) Nilus cursum suum dirigit à meridie in mare uel in septentrionẽ, clarius aliis refert Diodor. Sicu. lib. 1. Nilus (inquit) à meridie in septentrionẽ fertur, ortus ex fontibus in extremis Aethiopię finibus. Id planè indicat Tab. 4. Afri. Vtilitas Nili.

B

SEQVITVR Australis Corona, quam nonnulli Vraniscum uocauere, ac si à cœlo diminutiuum declines. Australis Corona.

C

CONtuendum, imago hæc caret fabula, paucos enim habet scriptores, quã tamen Aratus breuibus indicat. Paruę (inquit) profecto aliæ ultra Sagittariũ sub prioribus pedibus uolubiles coronæ circũactæ uoluuntur. Et Germa. Est & sine honore Corona. Hyginus lib 2. de Sagittario, sic. Ante huius pedes stellæ sunt paucæ in rotundo deformatæ, quas Coronam eius, ut ludentis abiectã nonnulli dixerunt. Ptole. dict. 8. Alma. recenset Coronæ 13. stellas 4. 5. & 6. magnitudinis sua tempestate in Sagittario omnes, nostra in Sagittario Capricorno, de natura Saturni & Martis. De Variis coronis & nonnulla alia notatu digna superioribus disseruimus, cum de Septentrionaria Corona mentionẽ fecimus. STOEFLERI INTERPRE. Aratus. Germa. Hyginus.

Cum Proclus hic addit, quã nonnulli Vraniscum uocauere, per Vraniscum non mediocriter eruditi palatum intelligunt, οὐρανίσκος enim Græcè palatum significat. Est quippe hæc Corona deformata in modũ palati, quæ est cõcauitas supra linguam. Et addit. Ac si à cœlo diminutiuum declines. Cœlum hic sumitur pro palato à similitudine cœli superioris. Testis Plini. lib. 11. ca. 37. Cerebrum, uiscerum excellentissimum est, proximum cœlo capitis, sine cruore, sine sordibus. Est igitur hæc corona quasi paruum palatum.

Caduceus. HAec est effigies nostri Procli australina & ultima, quam ab Hipparcho Niceo astrologo à Plinio maxime laudato assumpsit. Necp ab alio quopiam pro cœlesti imagine deformata.

Caduceus qd. Cognoscendum paucis. Caduceus apud Græcos κηρυκεῖον, uirga aut lignum erat rectũ, utrimcp cõtinens duos serpentes implexos inuicem, ita quòd se mutuo & ex aduerso intuerentur. Est sanè pacis insigne, quo bellum dirimitur. Hinc legati pacis Caduceatores dicti, quòd caduceos ferunt, & illis iniuriam intulisse maximum habebatur nefas.

Mercurius deorum Caduceator. Aegyptij Mercurio dant caduceum. Nam quia Mercurius orationis deus est, deorum nuntius, merito à dijs mittebatur ut dissidentium animos sedaret.

Causam autem cur exteræ gentes caduceum in pace tractanda circundata anguium effigie fecerint, quidam (ut ex Hygino libro 2. excerpi posset) hanc esse tradunt. Cum Mercurius Lyram in Cylleno monte Arcadiæ septicordem ad Atlantidum numerum instituisset, quòd Maia mater eius ex illarum numero esset. Ac nõ multo post deprehensus ab Apolline fuisset, boues suas abigere, quo facilius ueniam ab eo impetraret, Apollini traditur concessisse, ut Lyram à E se primum inuentã prædicaret. Quapropter Apollinem ferunt uirgam quan-

Virga bellum dirimitur. dam Mercurio dono dedisse, quam cũ manu tenens in Arcadiam proficiscerentur, inuentos fuisse ab eo Dracones duos simul litigantes & inter se mutuo pugnantes, quo uiso uirgam interposuisse, & dicto citius prælium diremisse. Eo facto huiusmodi uirgam pacis gratia dixit esse constitutam. Et huius rei exemplo virgam postea duorum Draconum similitudine finxerunt, eacp & in palestra & in reliquis certaminibus usi sunt ad prælium dirimendum. Aliam causam forte magis historicam elicies ex 3. cap. 29. Plinij. §. Quorum genus &c. De caduceo

Macro. Macrobius primo Satur.

De cœlesti Caduceo dignoscendo ex stellis à Ptolemæo obseruatis duæ sũt cõiecturæ. Vna quæ sex stellas coronæ iam memoratę, scilicet 1. 2. 3. 4. 5. & 6. in directum fermè positas, Caduceum appellat. Et hoc pacto hæ stellæ, & coronæ & caduceo communes sunt atcp adaptantur. Altera ex 5. stellis Eridani aut Nili fluuij scilicet 28. 29. 30. 31. & 34. secundum rectam lineam sitis caduceum facit. F Hactenus de australinis signis.

SEQVITVR, in ijs quocp stellæ quædam propria sibi nomina uendicauere & reliqua.

STOEFLERI INTERPRE Procyon. ABsolutis imaginibus australinis, Proclus ex his recenset nonnullas stellas tanquàm nobiliores, fulgentiores & propria sibi nomina uendicãtes. Et sunt tres, Prima est ipsius Procyonis, id est, canis minoris siue Anticanis, de quo in superioribus diximus, & est secũda in ordine, illustris, primæ magnitudinis & recipit nomenclaturam totius imaginis scilicet Procyon, Arabice usitato Algomeisa. Secunda est in ore Canis maioris fulgentissima, Syrius appellata, quæ

Canis & canis nomẽ prout tota effigies recipit. De quo supra cum de cane maiori disseruimus, abunde diximus. Tertia canopus aut canobus, Supra cap. de circulis

Canopus sphæræ & deinde, de multis diximus canopis. Quibus missis solũmodo de Canopo stella nostri propositi loquemur. Quę sita est in extremo gubernaculi temonis aut remi sequentis ipsius Argo nauis, quæ (authore Ptolemæo libro 1. ca. 7. Geo.) ab his qui Azaniam regionem habitant, appellatur ἵππος, id est, equus. Arabes uocant eam Subhel uel Suhel, quasi incendium, ob radiorum magnitudinem

A dinem & multitudinem, quasi stella crinita hoc est cometes. Ea tempore Ptolemæi fuit in Geminis 17. gradu 10. minu. habens latitudinem meridianam 75. graduum, declinationem autem australem 51. graduum & 41. minutorum. Tempore nostro est in Cancro 7. ferè gradu. Cum latitudine meridiana 75. graduum & declinatione 51. graduum & 34. minutorum.

Scito etiam optime lector, quòd in Rhodo insula Arcticus polus attollitur (teste Ptolemæo lib. 5. ca. 2. tabu. 1. Asiæ) 36. fermè gradibus. In Alexandria aũt Aegypti (eodem tradente libro 4. ca. 5. tabu. 3. Aphri.) 31. gradibus.

His præcognitis (ut uerbis Procli adsit periculum) imponito sphæræ uolubili aut Astrariæ canopum nostrum iuxta longitudinem, & latitudinem siue declinationem, aut ad tempus Ptolemæi aut nostrum, & utrum feceris, nihil sensilis erroris se ingeret. Deinde meridianum sphæræ uolue ad latitudinem Rhodiensem scilicet 36. fermè graduum, & circumgyrata sphæra uidebis canopum oriri, & aliquantulum supra horizontem attolli, & confestim occidere, atq; difficulter sub uisum cadere. Quod Plinius ca. 70. lib. 2. his uerbis indicat. Canopus intuentibus uidetur à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere, id est, ferè radere. Et id uoluit Proclus cum dixit. Hic in Rhodo ægrè conspicitur, aut

B certe in æditis, id est, altis locis.

Rursus siste meridianum sphæræ circulum pro latitudine Alexandrina 31. graduum, & ut Plinius docet, uidetur canopus supra terram eminere quartam ferè partem signi unius, hoc est canopus eleuatur supra horizontem quasi quarta parte unius signi, id est, 7. gradibus & 30. propemodũ minutijs. In ea sententia est & Proclus cum dicit. In Alexandria uero prorsus non cernitur, utpote uix quarta signi portione supra horizontem extante. Hic prorsus aduerbium haud pro omnino accipitur, propter contractionem uitandam, sed pro nõ certe aut non uere. Ita prorsus non pro uere sumitur, ac si diceret. In Alexandria uero uere cernitur, utpote uix &c.

Ad postremum ne mutilatum aut detractum quidpiam in hoc libello offendatur, quodque Pliniana signa siue imagines complementum acquirant, collibuit ex australinis uniuersalibus imaginibus Ptolemæi quas etiam Proclus omnes, paucis additis recenset, iam supra expositis, partiales quasdam excerpere. In primis offert se Orion quatuor partialibus donatus. Quarum prima est, Cingulum aut Zona eius, tres habens stellas præclaras, secundæ magnitudinis, in ordine stellarum Orionis 26. 27. & 28. De cuius ortu Plinius libro 18. ca. Zona Orionis

C 28. Bassus in commen. §. à solstitio. Et Ouidius 6. Fast.

Secunda est gladius aut ensis eiusdem 6. stellis 3. & 4. magnitudinis ornatus. Gladius.
In ordine 29. 30. 31. 32. 33. & 34. De huius occasu Plinius libro 18. ca. 26. 27. & 31. Itẽ Bassus in. §. Aequinoctium uernum. §. Vergiliarum exortu &. §. à solstitio.

Tertia est collorobus aut claua, quàm cum Tauro pugnaturus manu gestat dextra, quatuor possidens stellas, 5. & 6. magnitudinis. In ordine 9. 10. 11. & 12. Et sunt de his 9. & 10. in dextra. Collorobus.

Quarta est Corium Bouis in quod dij minxere, habens 9. stellas. 3. & 4. magnitudinis. In ordine 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. & 25. Corium.

Præterea ex Centauro primo excerpitur Thyrsolochus, quem supra Proclus recensuit. Secũdo Clypeus, scutum aut cetra eiusdem, quatuor tenens stellas, quartæ magnitudinis. In ordine 8. 9. 10. & 11. Caduceum item supputat Proclus authore Hipparcho, de quo iam supra diximus. Collectis igitur australinis his imaginibus cum uniuersalibus tum particularibus, cõgregabis uiginti duas quibus si addideris huius farinæ 23. ipsius zodiaci, & 26 septentrionarias, Crine Berenices connumerato, iuncto etiam Lacteo circulo, colliges 72. quot nume- Thyrsolochus. Clypeus. Caduceus.

rat Plini. ca. 42. libri secundi, cum inquit. Patrocinatur uastitas cœli immensa discreta altitudine in duo atque septuaginta signa. DEDIT DEVS OPT. MAX. his quoque finem.

I. M. S.

ERRATA.

Folio. 2. d. linea 1. lege Axis extrema. fo. 5. c. li. 9. lege horizontem, minor infra. fo. 6. b. lin. ultima lege ut nouitij nonnihil habeant. fo. 8. b. li. 2. lege Quædam orientalis. Et linea sequenti, quam corpora. 9. c. li. 1. declinationis ab ipso Aequatore. 10. e. li. 9. lege, Vnda die gelida est. fo. 12. f. lin. ultima sic lege. His quatuor accidunt solstitia, duo alta & duo ima, binæ æstates & binæ hyemes, perpetuumq; &c. 13. d. li. 6. lege Aequator sanè diei. 14. c. li. 13. lege, per Rhodum cognosci non potest. Et eod. fo. d. li. 13. lege, punctus uerticalis. 16. c. li. 8. lege. id est, 17. die Septembris. 18. d. li. 9. lege. Quæ prouide recta dicitur. Et li. ultima, lege, æquinoctialis circuli, quæ una cum signo. Et e. li. 1. lege in sphæra recta 27. gradus & 54. minuta, & li. 5. lege 14. gradus & 31. minuta sunt ortus. 19. d. li. penult. lege ubi sunt montes. fo. 21. statim à principio hæc desunt uerba. Incidimus in Aethiopes, quare de his pauca annectere libuit. Aethiopiam Plinius lib. 6. ca. 30. ante Etheriam & Atlantiam nominat. Et sunt hæc eius uerba. Vniuersa uero gens Etheria appellata sed deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumq; effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime mirum. Et post pauca. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris planicie. Alias superiore labro orbas, alias sine linguis. Pars etiam concreto & naribus carens uno tantum foramine spirat potumq; calamis auenæ trahit, & grana eiusdem auenæ &c. Eodem fo. a. lin. 3. lege lib. 1. de Antiqui. 22. a. li. 11. lege, si hominum habitatio. 23. a. li. 11. lege, Consimilem instituo operationem. 26. c. li. 3. lege, addo Iulium Firmicum. 27. c. li. ult. pro E 5. fac E 3. 26. f. li. ult. lege manifesta sunt accedere. Aristoteles. 27. a. li. 6. lege uir consularis, & eadem lin. lege, Debet tantum is. 26. e. li. 6. lege, ad animantes, ad plantas. 33. a. li. 4. lege, Ortus ablationis. 37. b. li. 7. lege, id est, proprie. Estq; principalis. 38. f. li. penul. lege, inflatio est. 51. e. li. 3. lege, omnē terram ab hominibus. 52. e. li. 12. quia opinati sunt. 53. f. lin. ult. Quemadmodum in Geometrica. 61. d. li. 9. lege, planicie. Eadē li. lege. utrosq; Horizontes. Eodem fol. e. li. 12 lege, & imaginatur. Eodem fol. f. li. ult. lege Et stella in ancha. 66. b. li. 5. lege, catam rationem. 71. a. li. 9. lege iustitiam. Hanc. 72. d. li. 12. lege, quæ distinctæ uidentur. 81. a. li. penult. lege, tractu terræ inter fluuios hos. 81. f. li. 5. lege ἀιγόκερος. 83, e. li. 7. in margine lege, Animæ 12. insignis 12. 91. d. li. 12. lege ζυγὸν. 98. f. lin. 15. lege, Fulget spica. 99. d. li. 10. lege, oritur spica. 100. f. li. 8. lege, Et rutilo. 108. f. li. 4. lege, medio uiro. Et li. 11. lege, uarijs instructi dolis. 112. c. li. 7. lege, nō de facto. 127. f. li. 11. lege, diametrum uiderit, fugitiuos facit. 128, b, li, 4 lege, genus numismatis. 134. f. li. 12. lege, omnes Saturno.

TVBINGAE EX OFFICINA HVLDERRICHI
Morhart Anno M. D. XXXIIII.

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH
W. 9
7103.